T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLAHİYAT ANABİLİM DALI
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI BİLİM DALI

MAHFİL MECMUASI VE TAHLİLÎ FİHRİSTİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Osman ERGİNÖZ

İSTANBUL, 2007

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLAHİYAT ANABİLİM DALI
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI BİLİM DALI

MAHFİL MECMUASI VE TAHLİLÎ FİHRİSTİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Osman ERGİNÖZ

Danışmanı: Prof. Dr. Hasan AKSOY

İSTANBUL, 2007

ÖNSÖZ

Tezimizde her yönüyle tanıtmaya çalıştığımız Mahfil Mecmuası, 1920-1926 yılları arasında, Tâhirü'l-Mevlevî tarafından İstanbul'da 68 sayı olarak yayımlanmış, İslâm dini ve Müslümanlarla ilgili meseleler başta olmak üzere çok değişik sahalara ilişkin yazılar yayımlamış, tartışmalara yol açıp bir dönemi etkilemiş çok yönlü bir mecmuadır. Milli mücadele gibi kritik bir dönemde yayımlanması, fazla tanınmaması ve yazarlarının ilmî, edebî, siyasî, felsefî vb. konulardaki farklı yaklaşımları dolayısıyla Mahfil mecmuasının önemini daha da artırmaktadır.

Tâhirü'l-Mevlevî, mecmuanın mesûl müdürü, başyazarı, maddi ve manevi sıkıntılarını tek başına çeken kişi olması sebebiyle basın tarihimizde adeta bu mecmuayla özdeşleşmiştir. Tezimizde mecmuayı, dönemindeki yeri başta olmak üzere, Tâhirü'l-Mevlevî'nin hayatı ve basın hayatı, mecmuanın yazar kadrosu, yazar biyografileri, yazıların yazarlara ve konularına göre tasnifi, yazıların yayım sırasına göre genel fihristi ve aynı zamanda kısa muhtevalarını ve yazıların alfabetik indeksi bakımından tanıtmaya çalıştık. En sonda ise yararlandığımız kaynakların bibliyografyasını verdik.

Birçok kütüphâneye baktığımız hâlde tam koleksiyonunu bulamadığımız Mahfil Mecmuasının bütün sayılarını yıpranmış vaziyette sadece Atıf Efendi Kütüphânesi'nde bulabildik ve mecmuayı buradan temin ettik.

Öncelikle, fikirlerinden ve yönlendirmelerinden dolayı, Mahfil mecmuasını tez konusu olarak seçmemde etkili olan Sayın Prof. Dr. İsmail KARA'ya,

2001'den itibaren danışmanlığımı yapan ve çalışmalarıma yön veren değerli hocam Prof. Dr. Mustafa UZUN'a , daha sonra danışmanlığımı üstlenerek çalışmamın ortaya çıkmasında büyük pay sahibi olan ve her türlü sıkıntılarıma katlanan hocam Prof. Dr. Hasan AKSOY'a; yazıların tasnifinde, teknik konularda büyük yardımlarını gördüğüm ve çalışmalarım boyunca hep yanımda olan vefâkâr kardeşim Sedat ERGİNÖZ'e çok teşekkür ediyorum.

Ayrıca bu çalışmamı, 2003 Aralık ayında kaybettiğim rahmetli ağabeyim Bünyamin ERGİNÖZ'ün ruhuna ithaf ediyorum.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....III

İÇİNDEKİLER.....IV

KISALTMALAR.....VIII

1. MAHFİL MECMUASININ YAYINLANDIĞI DÖNEME GENEL BİR BAKIŞ.....1

1.1 GİRİŞ.....1

1.2 YENİLEŞME VE BASIN.....1

1.3 İSLÂMCILIK VE İSLAMCI MECMUALAR.....2

2. TÂHİRÜ'L-MEVLEVÎ VE MATBUAT HAYATI.....6

3. MAHFİL MECMUASININ İNCELENMESİ.....19

3.1. MAHFEL-MAHFİL TARTIŞMASI.....19

3.2. MAHFİL'İN YAYININ KARARLAŞTIRILMASI VE YAYINA BAŞLAMASI.....19

3.3. MAHFİL'İN ŞEKLÎ ÖZELLİKLERİ.....20

3.4. MAHFİL'İN SERLEVHALARI.....21

3.5. YAYIN PERİYODU, SAYFA SAYISI, TİRAJI, MALİYETİ VE FİYATI.....22

3.6. İDARE, BASIM VE DAĞITIM YERLERİ.....23

3.7. MAHFİL MECMUASININ KAPANIŞI.....25

3.8. MAHFİL MECMUASININ DÖNEMİNDEKİ YANKILARI.....27

4. MAHFİLİN YAZAR KADROSU VE BİYOGRAFİLERİ.....34

4.1. YAZAR KADROSU.....34

4.2. YAZAR BİYOGRAFİLERİ.....40

4.2.1. ABDÜLBÂKÎ EFENDİ.....40

4.2.2. ABDÜLAZİZ MECDÎ.....40

4.2.3. AHMET REMZİ AKYÜREK.....41

4.2.4. AKSEKİLİ AHMED HAMDİ.....42

4.2.5. BERGAMALI CEVDET.....44

4.2.6. EMİN HÂKÎ.....44

4.2.7. FERİD KAM.....45

4.2.8. HÜSEYİN VASSAF 47

4.2.9. İHSAN MAHVÎ.....48

4.2.10. İSKİLİBLİ MEHMED ÂTIF.....48

4.2.11. İZMİRLİ İSMAİL HAKKI.....50

4.2.12. M. MUAMMER (ÖDEMİŞLİ HOCAZÂDE).....51

4.2.13. MEHMED ÂRİF.....51

4.2.14. MEHMED ŞEREFEDDİN (YALTKAYA).....52

4.2.15. MEHMED İZZET.....52

4.2.16. MUHYİDDİN RÂİF.....53

4.2.17. REŞİD MAZHAR.....54

4.2.18. SA'DÎ (AHMED).....55

4.2.19. SUÛDÜ'L-MEVLEVÎ.....55

4.2.20. TOKADİZÂDE ŞEKÎB.....56

4.2.21. ÜSKÜDARLI (AHMED) TALAT.....57

4.2.22. YAŞAR ŞÂDÎ.....58

5. MECMUA YAZILARININ YAZAR ADLARINA GÖRE FİHRİSTİ.....59

6. MECMUA YAZILARININ KONULARA GÖRE FİHRİSTİ.....125

6.1. AÇIKLAMA, HABER, İ'TİZÂR, İ'LAN, İKÂZ, REKLAM, TANITIM, TEBRİK, TEŞEKKÜR.....125

6.2. ASTRONOMİ 140

6.3. BİLİM VE TEKNOLOJİ.....143

6.4. BİYOGRAFİ.....144

6.5. COĞRAFYA.....146

6.6. DİN.....147

6.7. EDEBİYAT.....159

6.8. FELSEFE.....168

6.9. SOSYOLOJİ.....169

6.10. ŞİİR.....175

6.11. TARİH.....191

6.12. TASAVVUF.....196

7. MAHFİL MECMUASINDAKİ YAZILARIN YAYIM LİSTESİNE GÖRE FİHRİSTİ VE KISA MUHTEVALARI.....200

8. MAHFİL MECMUASINDAKİ YAZILARIN ALFABETİK İNDEKSİ.....830

9. SONUÇ.....889

10. BİBLİYOGRAFYA.....891

KISALTMALAR

bk. : Bakınız

c. : Cilt

haz. : Hazırlayan

hz. : Hazreti

h. : Hicrî

İ.Ü : İstanbul Üniversitesi

r.a. : Radiyallahu anh

ö. : Ölümü

s. : Sayfa

sy. : Sayı

TCTA : Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi

TDV : Türkiye Diyanet Vakfı

TDEA : Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi

TDK : Türk Dil Kurumu

DİA : Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi

yay. : Yayınları

1. MAHFİL MECMUASININ YAYINLANDIĞI DÖNEME GENEL BİR BAKIŞ

1.1. GİRİŞ

Türk edebiyatı tarihçilerine göre edebiyat tarihimizde iki müessir olay vardır. Bunlardan ilki Türklerin İslâmiyet'i kabul etmesidir ki İslâm'ın kabulüyle Türkler millet olarak Arap ve Acemlerin de etkisiyle İslâmî kültürden etkilenmişlerdir. Bu etki doğal olarak dil ve edebiyat alanında da gerçekleşmiş, edebiyat hayatımızda yeni edebî türler ve şekiller ortaya çıkmıştır. Edebiyat tarihçilerimize göre İslâm'ın etkisindeki edebiyat 20. yüzyıla kadar devam etmiştir.

Türk edebiyatındaki değişime neden olan ikinci önemli olay ise (İslâm'ın şekillendirdiği edebî ürünlerin zayıflamasına da neden olmuştur.) 1839'daki Tanzimat Fermanı diye nitelendirilen Gülhâne Hatt-ı Hümayûnu ve akabinde gelişen sosyal, siyasî vb. alanlardaki yenileşme hareketleridir.

Siyasî alandaki gelişmeler; Tanzimat Fermanı ve Islahât Fermanı zamanla Müslümân Türklerin her alanda değişmelerine sebep olmuş.siyasî ve içtimâî alanlardaki değişim başta olmak üzere çok farklı alanlarda değişmeler yaşanmaya başlanmıştır. Kültürel ve edebî çehrenin değişmesinin en büyük sebeplerden biri ve en önemlisi ise "basın"dır.

1.2. YENİLEŞME VE BASIN

Batının tesiriyle düşünce hayatını etkileyen fikirler kitlelere basın yoluyla ulaşma imkânı bulur. Düşünce hayatımızın batılı ve yeni kavramlarla, düşüncelerle tanışmasında öncü rol oynayan Şinasî ve Âgâh Efendi 1860 yılında ilk özel gazetemiz olan "Tercüman-ı Ahvâl"i çıkarırlar. Bu gazeteyle beraber Meşrutiyet, sosyal eşitlik, kanun, hürriyet vb. siyasî ve toplumsal kavramlar tartışılır. Şinasî tarafından 1862

yılında "Tasvîr-i Efkâr", Namık Kemâl ve Ziya Paşa'nın Londra'da çıkardığı Hürriyet ve yine Namık Kemâl'in İstanbul'da çıkardığı "İbret" gazetesi bu zincirin halkalarıdır.

Tanzimat'tan Cumhuriyetin ilanına kadarki Osmanlıcılık, İslâmcılık, Türkçülük, Batıcılık gibi ülkemizin gidişatıyla ilgili fikirlerin, toplumla buluşmasında köprü vazifesi gören gazetelerden hemen sonra dergilerin önemli bir yeri olduğu söylenebilir.

Osmanlı devletinde neşredilen ilk dergi, Mayıs 1849'da yayına başlayan "Vekayi-i Tıbbiye"dir. Bu dergi, Osmanlı döneminde ilk meslekî yayındır. İkinci dergi ise, Münif Paşa'nın (ö. 1894) Cemiyet-i İlmiyye-i Osmaniyye adına 29 Haziran 1862 yılında neşrine başladığı ve (1862-1867) yılları arasında 47 sayı çıkardığı "Mecmua-i Fünûn"dur. Münif Paşa derginin amacını, "vatan çocuklarının yetişmesini sağlamak" olarak açıklar.[1] Tanpınar'ın, "Mecmua-i Fünûn" tam bir mekteptir ve bizde, büyük Fransız ansiklopedisinin on sekizinci asırdaki rolünü oynar. Sadece muhtelif bilgiler değil, onların muhassalası muasır ve müspet görüş ve ayrıca ilim ve felsefe dili, onun vasıtasıyla münakaşa sahasına girer"[2] diye değerlendirdiği dergide, iktisat, tarih, jeoloji gibi çok çeşitli konular işlenmiştir. Dolayısıyla "Mecmua-i Fünûn" dönemin batıya açılan penceresidir.

1.3. İSLAMCILIK VE İSLAMCI MECMUALAR

Tanzimat Fermanı'nın ilânından sonra fikir ve devlet adamları tarafından Osmanlı devletinin kurtarılması için ortaya atılan düşüncelerden ilki Osmanlıcılık olarak kabul edilir. Bu görüş ilk defa II. Mahmud zamanında bir "Osmanlı Milleti" vücûda getirmek gayesiyle savunulmuştur.

II. Mahmud döneminde ortaya çıkan "Osmanlıcılık" fikrinin pratikte yürümediği görüldükten sonra, ittihadın sınırları biraz daraltılarak, devletin toparlanmasını sağlamak maksadıyla "ittihad-ı anâsır"dan vazgeçilip "ittihad-ı İslâm"

[1] Yeşim Işıl, *Bir Aydınlanma Hareketi Olarak Mecmua-i Fünûn,* (İÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi) İstanbul 1986, s. 14.
[2] Ahmet HamdiTanpınar*, 19.Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul 2001, Çağlayan Kitabevi, s. 181.

yani "İslâmcılık" düşüncesi savunulur. Bu düşüncenin ortaya çıkmasına, memleketin içine düştüğü siyâsî ve iktisadî sorunların etkisi olduğu kadar, batılı yazarların, Osmanlı devleti, dolayısıyla İslâm dini aleyhindeki yazılarının da etkisi olmuştur.[3]

İslâmcılık, İslâm dinini, halkı Müslüman olan ülkelerde hâkim kılmak ve İslâm dünyasını birleştirmek için, on dokuzuncu asrın ortalarında ortaya atılmış, daha sonra gelişerek yirminci asrın başlarında etkin bir duruma gelmiş dinî, siyasî ve içtimâî bir cereyan olarak tanımlanmıştır. Bu tanımlamanın yanında, "İslâm'ı bir bütün olarak "yeniden" hayata hâkim kılmak ve akılcı bir metotla Müslümanları, İslâm dünyasını, Batı sömürüsünden, zâlim ve müstebit yöneticilerden, esaretten, taklitten, hurâfelerden.... kurtarmak, medenîleştirmek, birleştirmek ve kalkındırmak" gibi daha geniş bir çerçeve de çizilmiştir.[4]

Hilâfet ünvânının siyasî olarak kullanılması, Müslümanların yaşadığı toprakların elden çıktığı 1774 Küçük Kaynarca antlaşmasına dayanmaktadır. İslâmcılık akımının güçlenmesi ve yaygınlık kazanması ise, 1856 Islâhât Fermanı'na dayanır. Bu fermanla gayri müslimler Müslümânlarla eşit haklara sahip olmuşlar, hatta onlardan daha imtiyazlı hale gelmişlerdir.[5]

Osmanlı siyasî hayatında İttihad-ı İslâm kelimesi, ilk defa Sultan Abdülaziz'in son zamanlarında (1872) görülmüş, siyasî bir politika olarak kullanılması ise, II. Abdülhamid döneminde olmuştur. Bu dönemde padişah, sultan, hükümdâr gibi sıfatların yerine daha çok tüm Müslümanları bir bayrak altında birleştirmeye yönelik "halife" kelimesinin kullanılmasına özen gösterilmiştir. Hilâfet kavramı bu dönemde din birliğinin muhafazası için olduğu kadar, dünya İslâm birliğini kurmak için de temel kabul edilmiştir. Bu amaçla dini eğitime önem verilmiş, İslâm dünyasındaki âlimler İstanbul'a davet edilmiş, hicaz demir yolu projesi uygulamaya konmuştur.[6] Ancak Meşrûtiyetin ilânından sonra başta Mısır ve Suriye olmak üzere İslâm dünyâsında,

[3] Hilmi Ziya Ülken, *Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi,*İstanbul 1979, Ülken yay., s. 201
[4] İsmail Kara, *Türkiye'de İslâmcılık Düşüncesi I-II*, İstanbul 1997,Kitabevi yay. I, 17.
[5] Ahmet Hamdi Tanpınar, *19.Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, s.153.
[6] Şerif Mardin, "İslâmcılık", *TCTA* V, İstanbul 1985, İletişim Yay., 1408-1409; daha geniş bilgi için (bk. İ. Kara, *İslâmcılık Düşüncesi,* I. s. 28)

Hıristiyan Araplar ve batılıların da etkisiyle Osmanlı hilâfetine karşı bir Arap milliyetçiliği de başlamıştır. Yine daha sonra ortaya Arnavut isyanı (1910) ile bu isyanda Arnavut Müslümânların milliyetçi Arnavutları desteklemeleri ve ardından Trablusgarp ve Balkan savaşlarında Türk olmayan Müslümanların Osmanlı'nın karşısında yer almaları İttihad-ı İslâm düşüncesini yaralamıştır.

İslâmcılığı devleti ve milleti kurtarmanın yegâne yolu olarak gören mecmuaların mazisi 1870'lere dayanır. İslâmcılık-Batıcılık anlayışıyla dikkatleri çeken Ali Suavi'nin çıkardığı "Ulûm"u 1871-1872 yıllarında Ahmet Mithat Efendi'nin yayımladığı "Dağarcık" takip eder. Bu mecmua, sahibinin anlayışı dolayısıyla halkı göz önünde bulunduran ve İslâmcı-pozitivist anlayışa sahip bir mecmuadır.

İttihad-ı İslâm düşüncesi 1870 yılından itibaren Osmanlı'da hâkim siyâset olmakla beraber, ciddi anlamda bir fikir hareketi olarak II. Meşrutiyet'in ilânından sonra yayın hayatına giren Sırat-ı Müstakim'le kendisini hissettirir.[7] 14 Ağustos 1908 yılında yayına başlayan dergide, "siyasî, edebî, ahlâkî, dinî ve ilmî" konular işlenir. Ayrıca, insanları fukaralığa, atâlete, sefâlete sevk eden, "bir hırka, bir lokma" anlayışına karşı çıkılmıştır. 1911 yılına (182 sayı) kadar bu isimle neşredilen dergi, daha sonra "Sebilürreşad" olarak değiştirilmiştir.[8] Eşref Edib'in sahibi olduğu dergide, Mehmed Akif, Manastırlı İsmail Hakkı, Şeyhülislâm Musa Kâzım, Babanzâde Ahmed Nâim, Bursalı Mehmed Tâhir (ö. 1926) gibi isimler yer almaktadır. Zaman zaman Türkçü fikirlerin yer aldığı mecmua daha sonra "Sebilürreşad" ismini alıp Cumhuriyet'ten sonra da yayımlanacaktır.

Dönemin Şeyhülislâmı Mustafa Sabri Efendi'nin katkısıyla "Cemiyet-i İlmiyye-i İslâmiyye" tarafından 1908-1910 arasında yayımlanan "Beyânü'l-Hak" dönemin bir diğer İslamcı dergisidir. 182 sayı yayımlanan dergide, dinî konuların yanında, günlük siyasî ve toplumsal mevzulara da yer verilmiştir. Yine aynı dönemde neşredilen "Sadâ-yı Hak", gelenekçi İslâmcılığı savunan, "Cerîde-i İlmiyye"[9], Bâb-ı Meşihât ve buna bağlı kurumların haberlerini duyuran, 1910 yılında Şehbenderzâde Filibeli Ahmed Hilmi'nin neşrettiği haftalık "Hikmet" ise dinî olmakla beraber felsefî

[7] Şerif Mardin, *Türkiye'de Din ve Siyâset,* İstanbul 1991, s. 26.
[8] Şükrü Hanioğlu, "Batıcılık", *TCTA,* V, 1388; İsmail Kara, *Türkiye'de İslamcılık Düşüncesi,* I, 29.
[9] Nesimi Yazıcı, "Cerîde-i İlmiyye" *DİA* VII, Ankara 1993, TDV yay. 407-408.

ağırlıklı bir dergilerdir. 1914 yılında yayıma başlayan "İslâm Mecmuası"nda modernist İslâmcı görüşler ön plandadır ve burada "İslamcılık" akımıyla "Türkçülük" görüşleri birleştirilmeye çalışılır.[10] 1910-1920 yılları arasında neşredilen "Cerîde-i Sûfiyye", din, felsefe ve edebiyat konularının ağırlıklı olarak yer aldığı bir dergidir. Bu derginin "Sebilürreşad" ve "Beyânü'l-Hak" gibi dinî dergilerden en belirgin farkı, tarikat meselelerine daha geniş yer vermesidir.[11]

Bizim çalışmamızın konusu olan "Mahfil" ise İslâm'a tasavvufi açıdan yaklaşılması fikrini temsil eden, 1920-1926 yılları arasında 68 sayı yayımlanmış aylık bir mecmuadır.

[10] Zafer Toprak, "II. Meşrutiyet'te Fikir Dergileri", *TCTA* I, 126-132.
[11] Mustafa Kara, "Cerîde-i Sûfiyye", *DİA* VII, 410; *TDEA* I-VIII, İstanbul 1977-1998, Dergâh yay., 316-323.

2. TÂHİRÜ'L-MEVLEVÎ (OLGUN) VE MATBUAT HAYATI

El-Hâc Mehmed Tâhirü'l-Mevlevî (Olgun) 5 Ramazan 1294 (13 Eylül 1877) İstanbul'un Taşkasap semtindeki Mehter sokağının 3 numaralı evinde dünyaya gelir.

Annesi Sultan Abdülaziz'in Çerkez cariyelerinden Emine Emsal Hanım'dır. Babası ise Hademe-i hassa başçavuşlarından Mustafa Saffet Bey'dir.

Mehmed Tâhir ilk tahsiline evlerinin yakınında bulunan Hekimbaşı Ömer Efendi Mekteb-i İbtidâîsi'nde başladı. Bu mektepteki hocası Hürrem Sultan Camii hatibi ve aynı zamanda ve aynı zamanda Topçu Sarı Musa mescidi imamı Hâfız Hasan Efendi'dir. Bu yıllarda ailesi ve yakın çevresinden eğitimi hususunda yakın alaka gördüğü Hüseyin Vassâf Bey'e yazdığı mektuptan anlaşılıyor. Yine Ahmet Şirânî'ye yazdığı medreselerin ıslâhı hususundaki bir mektuptan büyük annesi Afife Şefika Hanım'ın onun eğitiminde önemli rol oynadığı anlaşılıyor.

Mehmed Tâhir, daha sonra Gülhâne Rüşdî-i Askerî'sine girer. 1890 yılında babasını kaybederek öksüz kalır.

Gülhâne Askerî Rüşdiyesi'nden mezun olduktan sonra Menşe-i Küttâb-ı Askerî'ye girer. Burada iki yıllık tahsilini tamamladıktan sonra daha ziyâde bu mektep mezunlarının alındığı Bâb-ı Seraskerî'de 1892 tarihinde 80 kuruş maaşla ilk memuriyetine başlar. Buradaki vazifesi "piyade dairesi" 3. şube jurnal kısmı mülâzımlığıdır. Buradaki vazifesinin yanı sıra Fatih dersiâmlarından Filibeli Mehmed Râsim Efendi (ölm. Eylül 1937) ile Mesnevî-hân Mehmed Es'ad Dede'nin (ölm. 9 Ağustos 1911) derslerine de devama başlamıştır. Mehmed Tâhir 1310 (1893) senesi sonlarında Es'ad Dede'den icâzetnâme alır, kendisine bu icâzetnâmede teberrüken "Şemseddin" lakabı verilir.

Tâhirü'l-Mevlevî büyük dedesi Hattat Mehmed Tâhir Efendi'nin Mevlevî dervişi, onun kızı Afife Şefika Hanım'ın ise Yenikapı Mevlevîhânesi Şeyhi Osman Selahaddin Efendi'nin (ölm. 1304=1886) süt kardeşi olduğunu ifade ediyor. Babası Mustafa Saffet Bey'in amcası Mehmed Efendi, Mevlevî sikkesini daima başında taşırmış. Kendisinin Mevlevîliğe intisâbına bu ailevî bağlar yanında "Mesnevî-i Şerif

tederrüsünden Cenâb-ı Mevlânâ'ya ve Mevlevîliğe karşı bir incizab" duyması da sebep olarak gösterilebilir.

"Bin üç yüz on iki sâli Cumadelâhire içre

Cebîn-sây-ı dehâlet oldu Tâhir bâb-ı Mualla'ya

İlâhî lutf u ihsânınla ol cûyende-i feyzin

Külâh-ı bî'ati hem-pâye olsun 'arş-ı a'lâya"

Kıtasından da anlaşıldığı gibi 1312 Cemâziyülâhir'inde (Aralık 1894) Şeyh Osman Selâhaddin Dede-zâde Şeyh Ebu'l-Burhan Mehmed Celâleddin Dede Efendi'ye (ölm. 3 Rebiyülâhir 1326=13 Mayıs 1908) intisâb etti. Mehmed Tâhir'i bizzât elinden tutup Celâleddin Efendi'ye bî'at ettiren Es'ad Dede'dir.

Mevlevîliğe intisâbından hemen sonra Mısır'ın Tevfîk-i Rabbânî vapuruyla hac yolculuğuna çıkarlar. İskenderiye, Kâhire, Süveyş, Yanbu' yoluyla Medine'ye, Ramazan'ın başında da (Şubat 1885) Mekke'ye varırlar. Mehmed Tâhir bu yolculuğu esnasında yol üzerindeki dergâh, türbe ve benzeri yerleri ziyaret imkanı bularak birçok âlim, ârif ve fâzıl şahsiyetin fikir ve sohbetlerinden istifade etmiştir. Es'ad Dede orda kalmasına rağmen Mehmed Tâhir bir süre sonra İstanbul'a döner. O sırada Şeyh Atâullah Efendi-zâde Ahmed Remzi Efendi (daha sonra "dede ve Üsküdar Mevlevî-hânesi Şeyhi") dergâhta misafir bulunuyordu. Birbirleri ilk görüşte çok seven bu iki genç karşılıklı eski tarzda şiirler okumuş ve Şeyh Celâleddin Efendi'den teşvik görmüşlerdir.

Hac dönüşünden sonra Yenikapı Mevlevî-hânesi semâ-zenbaşısı Karamanlı Hâlid Dede'den semâ çıkarmış ve sonraları devrinin en iyi semâ-zenleri arasında yer almıştır. Yaklaşık bir yıl sonra da 13 Ocak 1896'da Bâb-ı Seraskerî'deki vazifesinden istifâ ederek 1 Şaban 1313 (17 Ocak 1896) tarihinde Yenikapı Mevlevî-hânesi'nde çileye girmiş ve şöyle tarih düşürmüştür:

"Düşdü dâl ikrârıma târih-i cevher Tâhirâ

Matbah-ı Munlâ'da oldum çille-keş derviş ben"

1313

Mehmed Tâhir o esnada aynı zamanda Kâdirî ve Rufâ'î tarîkatlerinden de iki icâzet-nâmeye sahiptir.

Tâhirü'l-Mevlevî çile esnasında dergâhdaki mükellef hizmetinin yanı sıra ilmî ve edebî faaliyette de bulunmuş, Yenikapı Mevlevîhânesi neyzen başısı Cemâl Efendi'nin vefatından sonra, Şeyh Celâleddin Efendi'nin *kârî'-i Mesnevî*'liğini ve bazen kâtipliğini yapmış; pazartesi günleri dergâhda Tunuslu Şeyh Mustafa Efendi tarafından takrir edilen *Futuhât-ı Mekkîye* derslerine de iştirâk etmiştir. Çileye girdiği ilk aylarda Şâh Abdurrahman'ın *Kur'an ve Magz-ı Kur'an* adlı eserini de tercüme eden Tâhirü'l-Mevlevî, *Mir'at-ı Hazret-i Mevlânâ* adlı eserinde neşrettiği *Hilye-i Hazret-i Mevlânâ* ve âşıkâne- dervişâne pek çok gazeli o yıllarda yazmıştır. Ekim 1898 tarihinde çilesi biten Tâhirü'l-Mevlevî o sıralarda henüz yirmi iki yaşındadır ve âdet olduğu üzere Konya'ya Hazret-i Mevlânâ'yı ziyarete gider. Bir süre Konya'da kaldıktan sonra tekrar İstanbul'a dönerek Yenikapı Mevlevîhânesi'ndeki hücresine çekilir.

Tâhirü'l-Mevlevî, kendi geçimini kendi temin etmeyi dergâhda hücre-nişîn olmaya tercih eder ve aynı zamanda neşriyât da yapmak üzere bir sahhâf dükkanı açmaya karar verir. Çile çıkardıktan 5-6 ay sonra Şeyhi Mehmed Celâleddin Efendi'den aldığı muvâfakat üzerine, önceden biriktirdiği ve daha sonra Hicaz ve Kahire'den getirdiği kitaplarla Beyazıd'da tramvay yolundaki 34 numaralı dükkanda Tâhir Dede Kütüphânesi'ni açar. Neşriyâttaki gayesi bazı Mevlevî büyüklerinin unutulmuş eserlerini yeniden meydana çıkarmaktır. İlk olarak *Hilye-i Hazret-i Mevlânâ* ile bazı tasavvufî manzûmelerini ihtivâ eden *Mir'at-i Hazret-i Mevlânâ*'yı çıkarır. Nâyî Osman Dede-zâde Sırrî Abdülbâkî Dede'nin (ölm. 1164=1751) mir'âciyesini *Manzûme-i Mir'âc* ismiyle neşreder. Kütüphânenin üçüncü kitabı olarak her hafta 16 sayfalık bir forması neşrolunmak üzere yaklaşık 100 forma hâlinde çıkacağı mukaddimesinde bildirilen Rüsûmât Emanet-i Celîlesi muhasebe kalemi ketebesinden Vâsıf Efendi'nin tertib ettiği *Mecmua-i Medâyih-i Hazret-i Mevlânâ*'nın neşrine başlanır. Tâhirü'l-

Mevlevî aynı yıl içinde kendi neşriyât serisi dışında Cevrî İbrahim Çelebi'nin (ölm. 1065=1655) *Hilye-i Çâr-yâr-ı Güzîn*'ini bir mukaddime ilâvesiyle neşreder.

Tâhirü'l-Mevlevî, Tâhir Dede Kütüphânesi neşriyâtının yanı sıra bir de müstakil haftalık gazete çıkarmak üzere müracaâtta bulunur. Karşılığında red cevabı alınca o günlerde neşriyâtına ara verilen *Resimli Gazete'*yi haftalık 200 kuruşa sahibi Karabet Efendi'den kiralar. Daha sonra ise *Resimli Gazete*, *Ma'lûmât* gazetesi sahibi Baba Tâhir ile Şûrâ-yı Devlet âzâsından Nazif Surûrî tarafından Tâhirü'l-Mevlevî'nin "İttihad-ı Mevlevîye Komitesi" teşkil etme gayesiyle gazete çıkarıldığına dair verilen bir jurnal neticesinde kapatılır. O zaman veliahd bulunan Mehmed Reşad'ın da Mevlevî muhibbi olması dolayısıyla veliahd lehine propaganda yapmakla itham edilen Tâhirü'l-Mevlevî, Celâleddin Efendi'nin de kefâletiyle tevkiften kurtulur. Bu arada *Mecmua-i Medâyih-i Hazret-i Mevlânâ*'nın ruhsat-nâmesi elinden alınarak henüz yedi formasını çıkarabildiği bu eserin neşri de engellenir. Gazetesi kapatıldıktan sonra devamlı göz altında bulundurulmaktan sıkılan Tâhirü'l-Mevlevî, nâşirlikte devam edemeyeceği kanaatine vararak dükkanını kapatmak zorunda kalır ve bu dönem en son 1900'de *Dîvânçe-i Tâhir'*i neşreder.

Orman ve Ziraat Nezâreti tarafından açılan bir imtihanı kazanarak 19 Kasım 1319 (1 Şubat 1904) tarihinde 370 kuruş maaşla Defter-i Kebîr Kalemi'ne kâtip olarak tayin edilen Tâhirü'l-Mevlevî, aynı yıl Burhân-ı Terakkî ve Rehnümâ-yı Füyûzât isimli husûsî mekteplerde Farsça ve İslam Tarihi okutmaya başlar. 1907'de Rehnümâ-yı Füyûzât mektebi külliyâtının ilk kitabı olarak çocuklar için hazırladığı Farsça gramer kitabını *Dest-âvîz-i Fârisî-hânân* adıyla neşreder. Ziraat Nezâreti'ndeki vazifesinden 430 kuruş maaşla Muâmelât-ı Nakdîye muâvinliğine, oradan da 600 kuruş maaşla Hicaz ve Taşra Masası Kâtipliği'ne terfi' edilir (16 Ağustos 1324= 29 Ekim 1907)

Meşrûtiyet'in ilânıyla (10 Temmuz 1324= 23 Temmuz 1908) matbûat aleminde görülen harekete birkaç arkadaşının ısrarıyla Tâhirü'l-Mevlevî de katılır. Aralarında kurdukları bir şirketten hâsıl olan sermâye ile *Rehber-i Vatan* adını verdikleri gazetenin ilk sayısını çıkarırlar. Oldukça fazla mürettip hatasıyla çıkan birinci sayıdan sonra ikinci sayının hazırlanmasında da tecrübesizliklerden dolayı hatalar

oluşunca baskı yarıda kesilir. Tâhirü'l-Mevlevî'nin 1330'da neşrettiği *Teşebbüs-i Şahsî* adlı romanın konusu tamamiyle bu gazetecilik macerasından alınmıştır.

Rehber-i Vatan gazetesinin kapanmasından hemen sonra Midhat Rebiî Bey kurduğu *Nekre-gû* gazetesinin ser-muharrirliğini Tâhirü'l-Mevlevî'ye teklif eder. Tâhirü'l-Mevlevî de *Nekre-gû*'nun ilk sayısından itibaren (4 Şaban 1326) "Tâhir Saffet" imzasıyla kaleme aldığı mizâhî yazılarında istibdâdı, hafiye teşkilâtını, Nazif Surûrî ve Malûmâtçı (Baba) Tâhir'i hicvetmeye başlar. Büyük ümitlerle neşrine başladığı Resimli Gazete'nin daha ilk sayısında kapatılması kendisinde derin izler bırakmış olmalı ki bu olayın müsebbiblerini yıllar geçtiği halde unutmaz. *Nekre-gû*'daki yazılarında asıl dikkatleri çeken husus İttihad ve Terakkî Cemiyeti'ni medh eden parçalardır. Tâhirü'l-Mevlevî, İttihad ve Terakkî'ye henüz İstanbul'da şubesi açılmadan girmiş ve yine bilinmeyen bir nedenden dolayı 31 Mart'tan biraz evvel cemiyetten istifa etmiştir.

Kısa bir süre sonra kapanan *Nekre-gû* gazetesinin yerine yine Mithad Rebiî tarafından kurulan *Nekregû ile Pîşekâr* adlı mîzâhî gazeteye de yazı yazmaya devam eder.

Meşrutiyetin ilanından sonra kurulan Cemiyet-i İlmîye-i İslâmîye'nin haftada bir neşrettiği *Beyânülhak* mecmuasının 13. sayısından itibaren bazı manzûmelerini ve o zamana kadar İslâm Tarihine dair yapmış olduğu çalışmalarını *"Tarih-i İslâm Sahâifinden*" ser-levhası altında neşretmeye başlar. Tâhirü'l-Mevlevî, Orman ve Ziraat Nezâreti'nde Mehmed Âkif ile de tanışıp dost olduğu için *Beyânülhak* mecmuasının yanı sıra Mehmed Âkif'in neşrettiği *Sırâtımustakîm* mecmuasında da ara sıra şiirleri yayımlanır. Tâhirü'l-Mevlevî *Sırâtımustakîm*'de bir yıl sonra günlük meseleleri ele alan yazılar yayımlamaya başlar. Girit'in Osmanlı topraklarına katılması, Türk donanmasının güçlendirilmesi... gibi yazıları bu türdendir. Aynı mecmuada gayri ahlâkî neşriyât aleyhine peş peşe yazdığı yazılar ayrıca dikkate değerdir. 8 Şubat 1912'den itibaren *Sırâtımustakîm*'in yerini alan Sebîlürreşâd'da da yazılarına devam eden Tâhirü'l-Mevlevî'nin Şeyh Gâlib'in vefâtı sene-i devriyyesi münâsebetiyle 12 Temmuz 1912 günü türbesi önünde yapılacağı ilan edilen Batılı usûllere göre tertiplenmiş bir ihtifâl-i edebînin uygunsuzluğuna dair yazdığı makaleye Şehâbeddin Süleyman tarafından tersleyici cevap verilmesi üzerine çıkan münakaşada yazdığı şiddetli yazılar,

kaleminin kuvvetine ve dinî meselelerdeki vukûfiyetine ve hassâsiyetine dair birer nümûne teşkil eder.

Tâhirü'l-Mevlevî'nin 1904'te girdiği Burhân-ı Terakkî mektebi 1908'de kapatıldığı için 14 Aralık 1909'da Daruşşafakati'l-İslâmiye'nin edebiyat ve usûl-i tahrir derslerine tayin edilir. Uzun yıllar devam edecek olan hocalığının yanı sıra 1914'te kurulan Dârülhilâfeti'l-Âliye medreselerine M. Âkif'in tavsiyesiyle Şeyhülislam Hayri Efendi tarafından müderris tayin olunur.

Tâhirü'l-Mevlevî, 24 Ekim 1915'te 1000 kuruş maaşla terfi ettiği Maâdin Memuriyet-i Umûmîsi birinci sınıf kitâbetliğinden 2 Kasım 1918 tarihinde 1500 kuruş maaşla maâdin müdüriyeti ruhsat-nâmeli maâdin masası baş kâtipliğine getirilir. 22 Nisan 1918'de aynı vazifedeki maaşı 1600 kuruşa yükseltilir.

O yıllarda Nâmık Kemâlzâde Ali Ekrem Bolayır başkanlığında kurulan Tetkîkât- Lisâniye Hey'eti bünyesinde çalışmalarını devâm ettiren Lugat Encümeni'nden Ahmet Râsim'in istifa etmesi üzerine onun yerine Maârif Nezâretince 30 Mart 1918 tarihinde Tâhirü'l-Mevlevî getirilir. Yine Maârif Nezâretince kurulan sarf, imlâ ve edebiyat komisyonlarından üçüncüsüne tayin olunur; ancak birkaç celseden sonra Tâhirü'l-Mevlevî âzâların ehliyetsizliği dolayısıyla komisyonun bir iş yapamayacağına kanaat getirerek oradaki vazifesinden çekilir.1918'de çıkan büyük Fatih yangınında Taşkasaptaki evi ile birlikte büyük bir kütüphânesi ve telifâtı da yandığından bir müddet Beşiktaş'ta kiraladığı bir evde ikâmet ettikten sonra evini yaptırıp tekrar taşınır. Ev yaptırma işleriyle uğraşırken Mithad Rebiî Bey vasıtasıyla Trabzon'da çıkan İkbal gazetesi sahibi Osman Nuri Bey ile tanışarak talep üzerine elinde bulunan *Futuhât-ı İslâmîye, Afgan Emiri Abdurrahman Han, Hind İhtilâli* gibi bazı tercüme eserlerinin telif hakkını İkbal gazetesine satar. Böylece bu tarihten ismi geçen eserler Trabzon'da tefrika hâlinde neşredilir.

Tâhirü'l-Mevlevî, 22 Eylül 1919'da 2250 kuruş maaşla Maliye Nezâretine bağlı kurulan Tevhîd-i Mubâyehât Komisyonuna girer. Bir yıl kadar sonra komisyonun lağvedilmesi üzerine bütün memurlar gibi kendisi de açıkta kalır. Ancak Orman ve

Ziraat Nezâretine müracaatı üzerine 28 Nisan 1920 tarihinde 2000 kuruş maaşla İktisad Heyeti Başkâtipliğine getirilir.

İbtidâ-yı Dâhil medreselerindeki derslerinin yanında Eylül 1919'da 600 kuruş maaşla Medresetü'l-Kuzât'a Kitâbe-i Resmîye muallimi olarak tayin olunur.

1917 yılında İbtidâ-yı Dâhil Medresesi umum müdürlüğüne getirilen İskilibli Mehmed Âtıf Efendi, kendi kurduğu Cemiyet-i Müderrisîn'e âzâ olması için Tâhirü'l-Mevlevî'ye teklifte bulunursa da o bu teklifi siyasî bir cemiyete girmemeye kararlı olduğu ve ayrıca kendisinin müderris olmadığı gerekçesiyle reddeder. Fakat cemiyetin Teâlî-i İslâm'a çevrilerek dinî ve ilmî bir cemiyet hâlini almasından sonra getirilen ikinci teklifi kabul ederek bu cemiyete girer.

Tâhirü'l-Mevlevî, 1338 Zilkadesinden itibaren Mahfil mecmuasını neşre başlar. Darülhilâfe, Medresetü'l-Kuzât, Medresetü'l-İrşâd ve Darüşşafakatü'l-İslâmiye'deki dersleri ve mecmua ile meşguliyetine 1923 Eylülünden itibaren bir de Fatih Câmii Mesnevî-hânlığı eklenir. Mevlevîliğe intisabından yaklaşık 30 sene sonra kendisine Üsküdar Mevlevîhânesi Şeyhi Ahmed Remzî Efendi vâsıtasıyla Abdülhalim Çelebi tarafından gönderilen icâzet-nâme ile Mesnevî-hânlara mahsus destâr sarma mezuniyeti verilir.

Tâhirü'l-Mevlevî'nin 9 Ağustos 1911'de vefat eden hocası Mehmed Es'ad Dede 30 seneden fazla Fatih Câmii'nde Mesnevî okutmuş, onun vefatından sonra yerine gelen Karahisarlı Ahmed Efendi de yaklaşık 12 sene bu görevi ifâ etmiş ve bu zâtın 1923 Ramazanında vefâtından sonra boş kalan Fatih Câmii Mesnevî-hânlığı Tâhirü'l-Mevlevî'ye teklif edilmiş ve bunu kabul etmemiştir. Ancak dostlarının ısrarına daha fazla dayanamayarak bu görevi kabul eden Tâhirü'l-Mevlevî, 17 Eylül 1923 pazartesi gününden itibaren *Mesnevî* takrirlerine başlar. Bu görev esnasında iki yıl boyunca birçok maddî sıkıntı yaşamasına rağmen Tâhirü'l-Mevlevî vakfa tabi olmayarak kendinden önce gelen Mehmed Es'ad Dede ve Karahisarlı Ahmed Efendi'nin aldıkları vakıf parasını almamıştır. Hatırâtındaki bazı ifadelerden onun bu görevi o dönemdeki kılık kıyafet hususunda bazı haklardan istifade etmek maksadıyla kabul ettiği söylenebilir.

Tâhirü'l-Mevlevî, Fatih Câmii'ndeki Mesnevî takrirleriyle cami kürsüsünden ilk defa halka hitap etmiş olmuyordu. O zamana kadar birkaç yerde daha vaaz verdiği bilinmektedir. 1918 Zilkadesinden itibaren Kasımpaşa Mevlevî-hânesi'nde her Pazar günleri halka vaaz vermesi buna örnek olarak gösterilebilir.

İmam, vâiz, hatip ve diyânet işleri mensupları dışında bütün devlet memurlarının şapka giyeceğine dair çıkan 25 Ağustos 1341 (1925) tarihli hey'et-i vekîle kararı üzerine Tâhirü'l-Mevlevî, sarık sarma hakkından istifade etme maksadıyla o zamana kadar gayri resmî olarak devam ettirdiği Fatih Câmii Mesvnevî-hânlığını – Ahmed Celâleddin Efendi'nin bir istid'âsıyla resmen üzerine alır.

1341 Kânunıevvel (1925) başlarında şapka ve inkılaplar aleyhine tavır takınan yaklaşık 25 kişi İstanbul polis müdüriyetince tevkif edilir. Evindeki kütüphânesi tarandıktan sonra bazı evrakla birlikte Tâhirü'l-Mevlevî de Ahmediye karakoluna sevk edilir. Bir hafta orda tutuklu kaldıktan sonra Aksaray merkezine, bir gün sonra da polis müdüriyetine götürülerek ifadesi alınır. Burada aralarında Ömer Rızâ (Doğrul), Müftü Ali Rıza, Suûdü'l-Mevlevî, Dağıstanlı Seyyid Tâhir, kitapçı Abdülaziz ve Mihran Efendilerin de bulunduğu tutuklularla birlikte bir hafta kadar alıkonur. Şapka kanununun çıkarılmasından bir yıl önce bastırdığı *Frenk Mukallidliği* adlı risâlesinden dolayı tevkif edilen İskilibli Âtıf Efendi'nin de dahil edildiği inkılap aleyhtarları Ankara hapishanesine teslim edilirler. Burada tam bir ay mevkuf kaldıktan sonra ilk olarak çıkarıldıkları mahkemede Tâhirü'l-Mevlevî, *Frenk Mukallidliği* adlı risâlenin dağıtılmasına yardım ettiği ve Teâlî-i İslâm Cemiyeti âzâlarından bulunduğu iddiasıyla muhakeme edilir. Ertesi gün Ankara gazeteleri İskilibli Âtıf Efendi'nin sâbık Babaeski Müftüsü Ali Rıza Efendi ile birlikte idam edildiklerini, Tâhirü'l-Mevlevî'nin ise beraât kazandığını haber verir.

Mahfil idârehânesi Tâhirü'l-Mevlevî'nin tevkifini müteakip polisler tarafından arandıktan sonra mühürlenir, kurulduğundan beri muntazaman çıkan mecmua bu üç ay zarfında neşredilemez. Mart ayı içinde *Mahfil*'in yeniden çıkarılması okuyucular arasında mecmuanın neşre devam edeceği zannını uyandırır ise de bilinmeyen bir nedenden dolayı 68. sayıdan sonra mecmua yayımlanmaz. Tâhirü'l-Mevlevî, İstiklâl Mahkemesi dönüşünde *Mahfil* Mecmuasını bir sayı daha çıkardıktan sonra (68.sayı)

kapatır ve nerdeyse tamamıyla neşriyât aleminden çekilir. O yıllarda bir birini takip eden inkılaplar neticesinde teşekkül eden yeni hayat düzeni kendisi için bir yıkım olur ve bir nevi uzlete çekilir. Dîvânındaki bazı manzûmeler o dönemdeki ruh hâlini yansıtmaktadır. Mesela bir gazelinde kendi vatanında gurbet hissettiğini şöyle ifade eder:

"....

Vatan mı bilmiyorum diyâr-ı gurbet mi

Serinde memleketin başka bir hevâ duyarım

Gözümde oldu benim kâinât bigâne

Bakıp bakıp da ona meyl-i inzivâ duyarım

...."

8 Haziran 1928'de hayattaki tek varlığı annesi Emine Emsal Hanımın vefâtından sonra evlerinin hizmetine bakan ihtiyar kadın Kâfiye Hanım'ın da vefatıyla Tâhirü'l-Mevlevî iyice yalnızlaşır. Tüm bu üzücü hâdiseler Tâhirü'l-Mevlevî'yi bezgin ve mükedder bir şekilde inzivâya sürükler. 15 Ağustos 1929'da Maltepe Askerî Lisesi'ne tayini kendisini nispeten faal vaziyete getirir ve cemiyete yeniden bağlar. İki yıl sonra Kuleli Askerî Lisesi'ne geçer ve buradaki on yıllık edebiyat hocalığı devresi çalışmalarının tamamıyla edebiyat tarihi sahasına yönelmesine, dolayısıyla neşriyâtta yeni bir safhaya girmesine neden olur.

1934 yılı başında Maârif Vekâleti bir edebiyat lugatı yazdırmak ister ve tahrîrine Ali Ekrem Bolayır ile Ferid Kam vazifelendirilir. Ferid Bey'in mazeret göstermesi üzerine onun yerine Tâhirü'l-Mevlevî görevlendirilir. Çalışmalarda takip edilen usûl ile alakalı yaşanan sıkıntılardan dolayı Tâhirü'l-Mevlevî, aynı yıl komisyondan çekildiğini bildirir. Bu komisyondaki 5 aylık çalışmasının *Edebiyat Istılahları* adlı eserinin hazırlanmasında büyük ölçüde tesiri olur. Bu eserin tertibi

komisyondaki vazifesinden ayrıldıktan 7 ay sonra nihâyete erer, bir yıl sonra da içinden seçtiği bazı maddeleri kısaltarak *Edebiyat Lugatı (1936)* adıyla neşreder.

Tâhirü'l-Mevlevî, Kuleli Askerî Lisesi'nde geçirdiği on yıllık edebiyat hocalığı devresinde pek çok talebe yetiştirir. Talebelerine hem kendisini hem de Türk edebiyatını sevdirir. Kuleli Askerî Lisesi'nden ayrıldıktan 4 ay sonra 1 Eylül 1941'de Beşiktaş'taki Mûsikî Mektebi'nde Türkçe öğretmenliğine başlar. Daha sonra Kadıköy Saint Joseph Lisesi'ne tayin edilirse de öğrencilerin şımarıklığı yüzünden bir ay sonra buradan istifa eder.

1935'te oluşturulan kütüphânelerimizdeki yazma eserleri tasnif komisyonunda Tâhirü'l-Mevlevî Râgıp Paşa Kütüphânesi'ndeki heyette 31 Mart 1943 tarihinden itibaren 60 lira ücretle görev alır. Kalkandelenli Sabri Bey'in vefatıyla onun yerine 120 lira ücretle komisyon âzâlığına terfi eder.

Tâhirü'l-Mevlevî, 1909 tarihinden itibaren Daruşşafaka'da 35 yıl hocalık yaptıktan sonra müdüriyetçe kulaklarının az işitmesi sebep gösterilerek emekliliği istenir. O ise buna şiddetle karşı çıkar. 1944 yılında istemediği halde cebren Daruşşafaka'dan emekli edilir. Sonra kendisine Türk Okutma Kurumu tarafından 400 liralık ikrâmiyesini alması için müracaat edildiğinde bu teklifi derhâl reddederek parayı aynen iade eder.

Tâhirü'l-Mevlevî, 10 Aralık 1947 tarihli bir istidâ ile Süleymaniye Camii'nde *Mesnevî* takririne başlar. Tam bir vukûf ve selâhiyetle *Mesnevî*'nin birinci cildinden itibâren devam ettirdiği dersler o yıllarda fevkalâde alâka uyandırır ve seçkin bir cemaat tarafından titizlikle takip edilir.

Tâhirü'l-Mevlevî, ömrünün son yıllarını İstanbul kütüphânelerini tasnif komisyonundaki vazifesi ve Süleymaniye Camii'ndeki Mesnevî takrirlerini devam ettirmekle geçirir. Sabri Kalkandelen'in teşebbüs ettiği fakat telifine ömrünün elvermediği İstanbul kütüphânelerindeki yazma dîvânların kataloğunu tertip vazifesini üzerine alır, bu eserin yıllarca üzerinde çalıştığı XII. ve XVII. asır şairlerinin dîvânlarını içine alan birinci kısmı 1947'de Maârif Vekâleti tarafından tabettirilir. Yaşı ilerlemiş olmasına rağmen Tâhirü'l-Mevlevî, 1948 Ekiminde Esad Ekincigil'in sahibi olduğu

İslâm Yolu mecmuasını çıkarmaya başlar. İlk sayılarından itibaren mecmua Tâhirü'l-Mevlevî'nin yazılarıyla yüklüdür. Tefrika halinde neşrettiği edebî ve tarihî telifâtının yanı sıra kaleme aldığı Müslümanlara dinî ve içtimâî sahada yön verici mahiyetteki makaleleri mühimdir. Ayrıca Tâhirü'l-Mevlevî, mecmuada Müslüman aleyhdârı bazı teşekküllere karşı İslâm'ı şiddet ve cesaretle müdafaa eder. *İslâm Yolu* mecmuasının sahibi Esad Ekincigil'in teklifi üzerine Tâhirü'l-Mevlevî'nin Süleymaniye Câmii'ndeki Mesnevî takrirleri 11 Şubat 1949 tarihinden itibaren on beş günde bir 16'şar sayfalık formalar hâlinde tabına başlanır.

Tâhirü'l-Mevlevî, 1940 Şubat'ında uzun zamandır rahatsız olduğu prostattan arka arkaya iki ağır ameliyat geçirir. Hatta İstanbul ve İzmir'de vefat ettiğine dair bir şâyia çıkar. Son yıllarında ise yakalandığı ülser dolayısıyla çok sıkıntılı bir dönem geçirir. Bu hâliyle bile 1951 Eylül'ünde yapılacak olan "22. Beynelmilel Müsteşrikler Kongresi" münâsebetiyle açılacak 3500-4000 kitaplık yazma eserler sergisine konulacak kitapların kütüphânelerden seçilmesi ve bunların kataloglarının hazırlanması için Zeki Velidî Togan başkanlığındaki heyette faal vazifesini devam ettirir. Bir yandan da 5. cildin yarısına kadar getirdiği ve 117 fasikülünü neşrettiği Mesnevî şerhini ikmâle çalışır.

Ecel bunların hepsine mani olur; çünkü Tâhirü'l-Mevlevî, mübarek gufran ayının 16. Cuma akşamı (21 Haziran 1951= 16 Ramazan 1370) hasta yatağında rahmet-i Rahman'a kavuşur. Cenazesi, vefat haberini duyan-çoğunu vefâkâr talebelerinin teşkil ettiği- mütevazı bir cemaat tarafından Taşkasap'taki evinden kaldırılır, Sümbül Efendi Câmii'nde kılınan öğlen namazından sonra vasiyeti üzerine şeyhi Celâleddin Efendi'nin kabri önüne getirilir. Daha sonra Yenikapı Mevlevîhânesi'nin "Hâmuşân" mezarlığına götürülerek orada medfun bulunan annesi Emine Emsal Hanım'ın yanına defnedilir.

Vefatına düşürülen tarihler:

Hâfız Yusuf Cemil Ararat'ın târihi:

Mevlevî Mesnevî-hân şâir-i hassas idi

Ehl-i dildi pâk idi âlâyişinden zâhirin

Geldi "ya Hû" müjde-i gufrânıdır târihine

Sadr-ı illiyyînedir pervâzı rûh-ı Tâhirin

1380

Târih-i Berâ-yı Ufûl-ı Tâhirü'l-Mevlevî:

Mevlevî bendesi Tâhir Dede bu

Bezm-i cânândan alınca bir bû

Lâilâhe dedi ol ser-mest-i cemâl

Oldu en son nefesi illâ Hû

Ah u eyvâh ile yazdım târih

Mesnevî-hân dede göçdü ya Hû

1380

Rusûhî Baykara

Udebâdan Tâhirü'l-Mevlevî Bey Merhûmun Vefâtı Tarihi:

Şâir-i sâhib-fazîlet sohbeti hoş bir edîb

Mâh-ı gufrânda bekâya hayf rıhlet eyledi

Mevlevîden Kâdirîden ahz edip feyz-i müdâm

Aşkını izhâr edip pîrâna nisbet eyledi

Bir mücerred pâk idi hem de mücâhid nefsine

Çille-keş oldu cihanda ter-i rıhlet eyledi

Ders okutdu Mesnevî'den hayli canlar aldı feyz

Pek latîf takrîr ile ihvâna hizmet eyledi

Alem-i irfâna hasbî çok eserler bahş edip

Mâsivâyı terk edip tercîh-i uzlet eyledi

Bin dokuz yüz elli bir târih-i lafzî Tâciyâ

Mevlevî Tâhir Dede âh Hakk'a vuslat eyledi.

1951 Şeyh Hayrullah Tâceddîn-i Üsküdârî

Eserlerinden bazıları: *"Mir'at-ı Hz. Mevlânâ (1897), Divânçe-i Tâhir (1900), Tarih-i İslâm Sahâifinden (1910), Şeyh Sadi'nin Bir Sergüzeşti (1911), Hind'in Moğol Hükümdarları ve Nadir Şâh (1914), Teşebbüs-i Şahsî (1914), Cengiz ve Hulâgû Mezâlimi (1916), Hz. Peygamber ve Zamanı (1923), Fuzûlî'ye Dâir (1936), Edebiyat Lugati (1936), Bâki'ye Dair (1938), Müslümanlıkta İbadet Tarihi (1946-47), Hz. Peygamber'in Hayatı (1971)."*

Kaynak*:* Atilla Şentürk*,Tâhirü'l-Mevlevî Hayatı ve Eserleri,* İstanbul 1991, Nehir Yay.

3. MAHFİL MECMUASININ İNCELENMESİ

3.1. MAHFEL-MAHFİL TARTIŞMASI

Mecmuayı aradığımız bütün kütüphânelerde, Tâhirü'l-Mevlevî'yle ilgili yapılan çalışmalarda ve yazılan kitaplarda mecmuanın ismi "Mahfel" olarak geçiyordu. Mecmuanın ismiyle ilgili kafalarda oluşan bu karışıklık mecmuanın yayımlandığı dönemde de oluşmuş olacak ki bizzat mecmuanın sahibi, sorumlu müdürü ve muharriri Tâhirü'l-Mevlevî bir yazı kaleme alarak konuya açıklık getirir.[12] Yazısını okuyucuların mecmuanın ismini karıştırması ve yanlış telaffuz etmesi dolayısıyla kaleme aldığını belirtilen Tâhirü'l-Mevlevî bu kelimenin etimolojik tahlilini yaptıktan sonra Kâmus Tercümesi vb. eserlere dayanarak her iki şekilde de telaffuz edilebileceğini söyler; ama kendisinin mecmuayı çıkarmaya başladığı zaman derginin adını Mahfil olarak koyduğunu, dolayısıyla bu şekilde okunması gerektiğini de özellikle ekler.

3.2 MAHFİL'İN YAYININ KARARLAŞTIRILMASI VE YAYINA BAŞLAMASI

Tâhirü'l-Mevlevî 1338 Zilkâde'sinden itibaren Mahfil mecmuasını neşre başlamıştır. Hatıratında arkadaşlarıyla mecmuayı çıkarmaya nasıl karar verdiklerini etraflıca anlatır:

"Cerrahpaşanın Haseki caddesinde Keçihatun Sokağı'nın içinde ve sol tarafındaki ikinci hânede Mahfil'in neşrine karar verilmişti. Evkâf Matbaası idare memuru Karahisarlı Ahmed Efendi bu evde kira ile otururdu ki ara sıra ziyaretine gider ve görüşürdük. Bir gece ziyaretine gitmiştim ki Darulfünûn müderrislerinden Ferid Bey de beraberdi. Sohbet esnasında müştereken bir mecmua çıkarılması Ahmet Efendi tarafından teklif olundu. Ferid Bey tarafından da Mahfil ismi bulundu. Mesele latîfe

[12] Tâhirü'l-Mevlevî, *Mahfil*, İstanbul 1920, sy. 10, s.167.

derken ciddileşti. Benim matbuat idaresine müracaâtla muamele-i lâzımeyi ifâ ettirmem kararlaştırıldı."[13]

1335 yılı sonlarında önce ayda bir, ileride haftada iki defa çıkmak üzere Mahfil'in yayım hakkı alınmıştır. Ama Tâhirü'l-Mevlevî idarehânede bulunamadığı için bir müddet mecmuanın neşri tehir edilmiştir. Teâli-yi İslâm Cemiyeti'nin Şehzâdebaşındaki merkezinin (Şehzadebaşı'nda o zamanki polis karakolunun karşısındaki üç katlı, beyaz badanalı bir binadır.) bir müddet için Mahfil idarehânesi olabileceğini düşünen Tâhirü'l-Mevlevî teklifinin cemiyetçe kabulü üzerine ilk sayıyı hazırlayıp klişelerini sansüre gönderdiğinde, ruhsatnâme tarihi üç ayı geçtiği için mecmuanın çıkmasına izin verilmez. Bazı dostlarının yardımıyla 14 Temmuz 1336'da aldığı yeni bir ruhsatnâme ile Mahfil'in ilk sayısını çıkartır.(12 Zilkade 1338 =29 Temmuz 1920)[14]

3.3. MAHFİL'İN ŞEKLÎ ÖZELLİKLERİ

Mahfil, tek renk sarı kağıda basılı, resimsiz, orta boyda bir mecmuadır. Hemen hemen tüm sayıları, benzer biçimde yayımlanmış ve 68 sayı boyunca önemli değişikler olmamıştır. Her sayının orta kısmında büyükçe bir yazıyla "Mahfil" ibaresi yer alır. Hemen altında yayımlandığı yıl (1338), onun altında ise (Dinî, ilmî, edebî, içtimaî ve şimdilik şehrî mecmua-yı İslâmiyyedir.) şeklinde bir serlevha yer alır.

En üst sağ ve solda iki küçük çerçeve yer alıyor. Sağdaki çerçevede; "Sahibi, müdiri, muharriri: Tâhirü'l-Mevlevî" ifadesi, Mevlevî sikkesi biçiminde Tâhirü'l-Mevlevî imzası ve "Abone bedeli: seneliği; 100 kuruş, altı aylığı; 50 kuruş, üç aylığı; 25 kuruş" bilgileri yer alıyor. Sol üst çerçevede ise "İdarehânesi: Şehzâdebaşın'da Teâlî-yi İslâm Cemiyeti Merkez-i Umûmîsi" ve "Merkez-i Tevzi'i: Bâb-ı Âlî Caddesinde İttihad-ı Ticaret Kütüphânesi", onun altında yine aynı çerçevede "İslâm'ın nef'ine hâdim makalât maatteşekkür kabul ve derc olunur." İfadesi yer alıyor. Serlevhanın altında sağda "Aded: 1, 1338 Zilkâdesine Mahsus Nüsha", "Fiyatı: 7 buçuk kuruş"

[13] Atilla Şentürk, *Tâhirü'l-Mevlevî Hayatı ve Eserleri,* İstanbul 1991, Nehir yay., 31-32.
[14] Tâhirü'l-Mevlevî, *Matbuat Alemindeki Hayatım ve İstiklâl Mahkemeleri*, İstanbul 1991, s. 70-75.

ifadeleri yer alıyor. En alttaki münderecât kısmında ise mecmuanın o sayısındaki yazıların başlıkları bulunuyor.

Mecmuanın iç sayfaları ise tek çizgiyle ayrılan iki sütundan oluşuyor. Sayfanın sağında sayfa numarası, ortada Mahfil ibaresi ve solda da aded: 1 gibi ifadeler yer alıyor.

3.4. MAHFİL'İN SERLEVHALARI

68 sayılık yayın hayatı boyunca Mahfil mecmuasının serlevhasında "Dinî, ilmî, edebî, içtimaî, İslâmî, şehrî(aylık)" ibareleri bulunur.

Mecmuanın ilk cildi olan ilk 12 sayıda "Dinî, ilmî, edebî, içtimaî ve şimdilik şehrî mecmua-yı İslâmiyyedir."serlevhası yer alır.

13. ve 31. sayılar da dahil 19 sayı boyunca "dinî" ve "İslâmî" kelimeleri atılarak serlevha "ilmî, edebî, içtimaî ve şimdilik şehrî mecmuadır."şeklinde yazılır.

32-36. sayılar arasındaki 5 sayıda "dinî, ilmî, edebî, içtimaî ve şimdilik şehrî mecmuadır."şeklinde yer alan serlevha 37. ve 38. sayılarda "İslâmî" ibaresi eklenerek kullanılır.

Birlikte ve aynı tarihte yayımlanan 32-33. sayılarla 61. sayı da dahil olmak üzere toplam 29 sayı boyunca "dinî"ifadesi serlevhaya yeniden eklenir.

Tâhirü'l-Mevlevî, bazı sayılarda okuyucularla dertleşirken Mahfil gibi önemli bir İslâmî bir mecmuanın daha sık aralıklarla -mesela haftalık olarak- yayımlanması gerektiğini ve bunu temenni ettiklerini belirtir. Tâhirü'l-Mevlevî, hatıratında ve mecmuada belirttiği kadarıyla yayım masraflarını karşılamakta zorlanır. Zaten yazarların çoğuna telif ücreti ödenmemekte bu yüzden yazıların büyük bir kısmını Tâhirü'l-Mevlevî'nin kendisi yazmakta, diğer yazılar ise meşâyıh ve ulemâ tarafından kaleme alınmakta ve bazıları da Mevlevîhâne müdavimleri tarafından yazılmaktadır. Bunlara rağmen mecmua maddi zorluklar içinde neşredilir. 36. sayıdan sonraki

sayılarda "şimdilik" ibaresinin kaldırılmış olması mecmuayı çıkaranların mecmuanın daha sık ya da haftalık olarak çıkarılması fikrinden mecburen vazgeçtiklerini göstermesi bakımından mühimdir.

62. sayıdan 68. sayıya kadarki 7 sayı boyunca "dinî" ifadesi çıkarılıyor ve kullanılmıyor. 68. ve son sayıda ise Arapça bir kelime olan "şehrî" (aylık) kelimesi yerine Türkçe bir kelime olan "aylık" kelimesi kullanılıyor.

Yine Tâhirü'l-Mevlevî tarikat ünvanlarının kullanımı yasaklandığı için 64. sayıya kadar kullandığı "Tâhirü'l-Mevlevî" imzasını 65. sayıdan itibaren "Tâhir" şeklinde değiştirmiştir.

3.5. YAYIN PERİYODU, SAYFA SAYISI, TİRAJI, MALİYETİ VE FİYATI

Mahfil mecmuası ilk 5 cildi 12'şer sayı olmak üzere toplam 6 cilt ve 68 sayı olarak yayımlanmıştır. Mahfil genellikle abone sistemiyle okuyucusuna ulaşan bir mecmuadır. Anadolu da dahil olmak üzere toplam tirajı tam olarak bilinmemekle beraber mecmuanın 12. sayısındaki yazısında Tâhirü'l-Mevlevî, tüm engellemelere ve zorluklara rağmen ilk cildini ve Allah'ın inayetiyle mecmuanın senesini tamamladığını belirterek Hilafet merkezi sayılan İstanbul'da Mahfil gibi bir İslamî mecmuanın en azından haftalık olarak icra edilmesi gerektiğini vurgular. 150-200 arasında olan okuyucu sayısının ise daha fazla olması gerektiğini belirten yazara göre, mecmuanın çıkmasında yaşanan zorlukların nedeni bazı abonelerin vaat ettikleri bedelleri göndermemeleri olarak gösterilir.

Tâhirü'l-Mevlevî mecmuayı çıkarırken kesinlikle maddiyâtı gözetmez. Hatta hatıratında belirttiği kadarıyla o dönemde yazının yayımlanması mukabilinde her sayıdan 50'şer nüsha fazla almak gibi tatlı rüşvet teklif edip vaatlerde bulunanlar olmasına rağmen mecmua sahibi dik duruşunu bozmamış, bu tekliflere itibar etmeyerek prensiplerinden ödün vermemiş ve yayın politikasını değiştirmemiştir.

Mecmua, bazı sayıları 20-24 sayfa çıkmasına rağmen genellikle 16 sayfa çıkmıştır. 30. 31. ve 34. sayılar 8'er sayfa, aynı tarihte birlikte yayımlanan 32 ve 33 sayılar da 8 sayfa çıkmıştır.

7 buçuk kuruştan çıkmaya başlayan mecmua 11. sayıdan itibaren sonuna kadar 10 kuruştan satılır. 30.,31. ve 34. sayılar 8'er sayfa ve 39. sayı 16 sayfa yayımlandığı için 5'er kuruştan okuyuculara ulaşmıştır.

Tâhirü'l-Mevlevî'nin yine hatıralarında belirttiğine göre 1338 Zilkâde ayının başında 16 sayfalık battal kağıda hazırlanan yazılar Matbaâ-yı Osmanîye'ye verilerek Mahfil'in ilk sayısı basılır. Düzenleme, basım ve kırma ücreti olarak 1200 kuruşa mal olan mecmuaya bir de kap konur.

3.6. İDARE, BASIM VE DAĞITIM YERLERİ

Mahfil mecmuasının ilk idarehânesi mecmuanın 1. sayısında da belirtildiği üzere Şehzâdebaşındaki Teâlî-yi İslâm Cemiyeti Merkez-i Umûmîsi'dir. Mecmuanın yayım hayatı boyunca gerçekleşen idarî yer değişiklikleri gerek görüldüğünde Tâhirü'l-Mevlevî tarafından mecmuada okuyuculara bildirilir.

Mahfil idarehânesinin nakli:

1340 yılının Rebiülahirinde Teâlî-yi İslâm Cemiyeti'ndeki siyasi çekişmelerden dolayı Tâhirül-Mevlevî istifa etmek ister ama cemiyet başkanı İskilipli Atıf Efendi tarafından ikna edilir. İtilafçılar İskilipli Atıf'ı başkanlıktan düşürmek için bir kongre düzenlerler ve Tâhirül-Mevlevî de bu entrikalardan sonra cemiyetten istifa eder. Mahfil idarehanesini Aksaray Molla Gürani mahallesi Mehter sokaktaki 3 numaralı eve taşıyan Tâhirü'l-Mevlevînakil hadisesini ve cemiyetten istifasını Mahfil'in 19. sayısında okuyuculara duyurur.

Mahfil idarehanesinin ikinci nakli:

Şevval 1341'de Mahfil idarehanesini Beyazıt'taki eski Darül-Fünun karşısındaki Hasan Paşa Medresesi'ne nakleden Tâhirül-Mevlevî, görüştüğü bazı Anadolu müftülerinden Mahfil'i Anadolu'da tanıtmaları hususunda yardım istemiştir.Anadolu'yla kurulan irtibat (Anadolu'daki hemen her gazeteye birer Mahfil nüshası gönderilmiştir.) ve mecmuanın münderecatının zenginleştirilmesi dolayısıyla sonradan okuyucu sayısı da artmıştır.

Mahfil idaresi tekrar taşınıyor:

Tevhid-i Tedrisat kanunu çıktıktan sonra medreselerin idaresi de Maarif vekaletine bağlanmıştır. Maarif vekili Vasıf Bey zamanında Hasan Paşa Medresesi Darül-Fünun'un bekar öğrencileri için yurt yapılmak istenince Mahfil mecmuasının tekrar taşınması gerekmiştir. Mecmua Rebiülevvel 1342'de 600 kuruş mukabilinde Beyazıt Camii'nin türbe kapısının karşısındaki bir kahvehanenin üstündeki odaya taşınmıştır. Ama bu geçici bir taşınmadır. Kısa bir süre sonra Mahfil idaresi Bab-ı Ali'ye taşınacaktır.

Mahfil İdarehanesinin Bâb-ı Âli'ye Nakli:

Mahfil yazarlarından ve Tâhirül-Mevlevî'nin de şahsen tanıştığı hattat Suud'ul-Mevlevî, Bab-ı Ali'deki Yeni Postahane arkasındaki dükkanının Mahfil idarehanesi olarak kullanılmasını teklif etmiş ve Tâhirü'l-Mevlevî de aylık 10 liralık kirasının paylaşılması şartıyla bu teklifi kabul etmiştir. Mahfil mecmuasının 53. sayısı ve bundan sonraki sayıları, 67. sayısı da dahil olmak üzere 1344'ün Cemaziyelahiresine kadar orada çıkmıştır.

Mahfil mecmuası bazı sayıları haricinde genellikle Matbaa-yı Âmire'de basılır. 1. ve 2. sayılar Matbaa-yı Osmaniye'de, 3., 4., 5. ve 6. sayılar Matbaa-yı Askeriyye'de 7., 8., 9., 10. ve 11. sayılar Evkâf-ı İslâmiyye Matbaası'nda, 12. sayı Matbaa-yı Askeriyye'de, 46. sayı Mahmutbey Matbaası'nda ve 68. sayı Kader Matbaası'nda basılmıştır. Bu sayıların haricindeki tüm sayılar Matbaa-yı Âmire'de basılmıştır.

Mecmuanın dağıtımı ise 1. - 62. sayılar İttihad-ı Ticaret Kütüphânesi'nden ve son altı sayı ise yine İttihad-ı Ticaret Kütüphânesi ve Yeni Türkiye Matbaası gibi iki ayrı yerden dağıtılmıştır.

3.7. MAHFİL MECMUASININ KAPANIŞI

7 Kanunievvel 1341'de (1925) Tâhirü'l-Mevlevî nezaret altına alınır, tutuklanır ve İstiklâl Mahkemelerinde yargılanır. Yazar, İstiklâl Mahkemelerindeki yargılanma sürecinin beraâtle neticelenmesini ve mahkeme heyetine şükranlarını Mahfil'in son sayısı 68. sayıda "Takdim-i Şükrân ve Arz-ı İ'tizâr" başlığı altında okuyuculara aktarır:

"7 Kanunievvel 1341 tarihinde İstanbul polis-i müdüriyetince taht-ı nezârete alınmış ve bazı kimseler meyânında Ankara İstiklâl Mahkemesi'ne sevk olunmuştum. Mahkeme-i âliyece yapılan muhakeme neticesinde masumiyetim tebeyyün etti ve 3 Şubat 1926 tarihinde beraatime karar verildi. Mevkûfiyetim esnasında istirahâtim temin ve heyet-i celîle tarafından hakkımda kemâl-i ma'delet ve merhamet ibrâz edildiği gibi, beraatimden sonra da kıymetdâr teveccühler izhâr buyuruldu. Binaenaleyh mahkeme-i âliyenin reis-i muhteremiyle erkân-ı kirâmına minnettarâne teşekkürlerimi arz eylerim."

En sonda ise yazar, şifahî ve yazılı beraat tebriklerinde bulunan seçkin dostlara ve sevenlere şükranlarını takdim ettiğini belirterek mecmuanın neşrinin bu mazeretten dolayı tehir edilmesinden dolayı okuyuculardan af dilediğini belirtir ve yazısını bitirir.

Tâhirü'l-Mevlevî mecmuayı tatil etmeyi, kapatmayı Ankara'da yargılanırken tasarladığını hatırat kitabında ifade ediyor. Yargılamadan sonra ise mecmuayı hemen tatil etmesinin yanlış anlaşılmalara sebep olacağını düşünen yazar son sayıyı da çıkarır.

Matbuat alemini nasıl terk ettiğini ise hatıratında şöyle anlatır:[15]

Elveda Alem-i Matbuat:

[15] Tâhirü'l-Mevlevî, *Matbuat Alemindeki Hayatım ve İstiklâl Mahkemeleri,* 382-383.

“Ramazan geçti, bayram geldi. Şevval 1344’te 69. sayıyı çıkarmak lazım gelirken çıkarmadım. Aksine mecmuayı kapatıp işin içinden çıkmayı kararlaştırdım.

Abonelerin pek çoğuna birer mektupla durumu bildirdim. Matluplarının bakiyesi nisbetinde mevcut kitaplardan gönderip özür diledim. Mamafih abone defteri nezdimde mahfuz olduğu için inşaallah ileride tekrar neşrine muvaffak olabilirsem, yine o bakiyelere mukabil Mahfil göndereceğim.

Satılmak için idarehaneye bırakılmış bazı kitaplar vardı. Onları sahiplerine teslim ettim. 300 nüsha kalan Hüsnü Aşk’ı beşer kuruşa olmak üzere bir kitapçıya sattım. Lakin sonra o kitapçının bunları ellişer kuruşa verdiğini haber aldım. Hind Masallarından epeyce sayı vardı. Gerek bunları, gerek Mahfil’in perakende nüshalarını işportaya doldurup da ayak altlarında süründürmek istemedim. Kırpıntıcı bir yahudiye 600 kuruş karşılığında verdim. Halbuki yalnız basım masrafları 100 lirayı geçmişti. İdarehanenin kirasını ödedikten ve oradaki eşya ile kitap ve mecmuaları evladım Sadi’nin yardımı ile arabaya yükletip eve gönderdikten sonra “Elveda alem-i matbuat” diyerek Bab-ı Alî yokuşunu çıktım.

Altı senelik bir emek ve epeyce kıymetli bir hizmetten sonra böyle maddi, manevi zarar ile gazetecilikten çekilmek epeyce teessürümü mucip olmuştu. Fakat sonradan bunun, hakkımda hayrın ta kendisi olduğunu anladım. Çünkü mecmua devam edecek olsaydı, kalemin gemi azıya alması vuku bulacaktı. Bu cümleden olarak sonraları “Penbe Gazete” isimli bir paçavra ortaya atılmıştı. Bu hezeyanname galatıyatın envaını yapıyor, birtakım rezilce iftiralarda Mevlevîliği tezyif ediyor, “Kamer Ayini” ünvanı ile fuhuş meclisleri tasvir ediyor, çile çıkaran Mevlevî dervişlerini zeytinyağı fıçısına sokuyordu. “Mûtû kable en temûtû” kelamını Kur’an ayetlerinden vehm edecek kadar Müslümanlığa bigâne bulunan bu rezalet mecmuasının ne kumaş olduğunu aklı başında olanlar tabiatıyla anlıyor. Fakat Hanyayı, Konyayı fark edemeyen zavallılar, o mülevves tezvirâta aldanıyorlardı.

Mahfil çıkmış olsaydı tabii ben dayanamayacaktım. Hakkı müdafaa edecek ve halka hakikatı gösterecektim. Bu ise iyi olmayacak, belki o vakit mecmua ile beraber sahibi de yeniden kapatılacaktı: “Asâentekrahû şey’en ve huve hayrun lekûm.”

3.8. MAHFİL MECMUASININ DÖNEMİNDEKİ YANKILARI

Mahfil mecmuası 6 yıllık yayın hayatı ve 200-300 arasında değişen tahmini tirajına rağmen basında tanınmış ve ilgi görmüştür. Mahfilin yayınlanması günlük gazeteler tarafından duyurulmuş, özellikle Peyam-ı Sabah, Mahfil'in neşrine genişçe yer vermiştir.

Mahfil hem yazarlarının özellikleri hem de sahibi, mesul müdürü ve muharriri olan Tâhirü'l-Mevlevî'nin özelliklerinden dolayı İslâmî meselelerde taviz vermeyen ve ilmî tartışmalara girmekten çekinmeyen bir mecmua görüntüsü ortaya koymuştur. İslâm'ı ve Müslümanları ilgilendiren hemen hemen her hususta yazı yazan Mahfil yazarları, basında yer alan ve müslümanları ilgilendiren birçok meselede yazı yazarak tepkiler almış, taktir toplamış ve bazen de hakkında davalar açılarak takibâta uğramış, tutuklanmışlardır.

Mahfil mecmuasını çok zor şartlarda, maddi ve manevi zorluklara rağmen çıkaran Tâhirü'l-Mevlevî hatırat kitabında özellikle Müslüman şeyh ve hocalardan, âlim ve fâzıl insanlardan art niyet gördüğünü ve zorda bırakıldığını zikreder. Buna örnek olarak da Aksekili Ahmet Hamdi'nin "Sofiyenin ve Gazalinin Ruh Hakkındaki Telekkiyâtı" isimli makalelerinden ve Mahfil'in 1338 Ramazanına mahsus 11. sayıdaki bir hadisin yazımından dolayı Mahfil mesul müdürü olan kendisinin zor durumda bırakılmasını verir.

Aksekili Ahmet Hamdi Mahfil'in 3., 4., 5., 6., 7. ve 8. sayılarında "Sofiyyenin Ruh Hakkındaki Telakkiyâtı" ve "Gazalî'nin Ruh Hakkındaki Telakkiyâtı" başlıklı yazılar kaleme alır. Bu makalelerde yazar, mesned olarak gösterdiği Gazalî'ye ait olduğunu iddia ettiği bir kitapla ilgili Tetkîk-i Müellefât Heyeti ile ihtilafa düşer.Tetkîk-i Müellefât Heyeti'nden bir uyarı, düzeltme yazısı gelir. Bundan sonra da karşılıklı yazışmalar devam eder.

Cenâb Şehâbeddin'in Peyâm-ı Sabah'ın 758. sayısındaki "Yarınki Efkâr-ı İslâmiyye" başlıklı yazısında serdettiği "Taaddüd-i Zevcât, Tasvir ve Temâsil"

meseleleriyle ilgili düşüncelerini İskilipli M. Atıf Mahfil'in 8., 9. ve 10. sayılarında eleştirir. İskilipli Atıf Efendi'nin yazılarına ise Cenab Şehabeddin yine Peyâm-ı Sabah'ta "Mahfile Cevap" başlığı altında karşılık verir.

Tâhirü'l-Mevlevî'nin Mahfil'in 11. sayısında Ramazanu'l-Mübarek başlıklı makalesinde kullandığı bazı tabirlerin (İnnâ enzelnâhu, es-sadakâtu) "Resm-i Osmanî"ye uygun olmadığı gerekçesiyle Darü'l-Hikmeti'l-İslâmiyye Riyâseti ve başkanı Şeyh Saffet tarafından tahkikât başlatılarak zor durumda bırakılır.

Yine Darulfünûn sâbık muallimlerinden Dr. Cevdet Nasûhî Bey Darulmuallimîn konferans salonunda verdiği bir konuşmada İslâm'a saldırı niteliği taşıyan itikadî meselelere ait fikirler öne sürer. Ömer Rıza Bey, Tevhid-i Efkâr gazetesinde bir makale kaleme alır. Daha sonra da Tâhirü'l-Mevlevî'nin konferans hakkında yine aynı gazetede "Ma'hud Hezeyan Konferansı Hakkında" başlıklı bir yazısı yayımlanır. Tâhirü'l-Mevlevî aynı makalesini Mahfil mecmuasının 15. sayısında yayımlar. Daha sonra ise 1. Ceza Mahkemesinde Dr. Cevdet Nasûhî Bey'i dinsizlikle itham ettiği için hakkında dava açılır ve yargılanır. Yazar bu davayla ilgili gelişmeleri ise mecmuanın 18. sayısında okuyuculara "Mahfil Sahibi Aleyhine Zem ve Kadh Davası" başlığı altında duyurur.

Tâhirü'l-Mevlevî, hatırat kitabında Mahfilin İstanbul'da ve yabancı bir ülkede (Paris'te) nasıl telakki edildiğini mukayese etmektedir. Mahfil yazarlarından Reşit Mahzar Bey vasıtasıyla Paris'te yayımlanan ve İslam dünyasındaki siyasi, ilmi meseleleri, yayınları ciddi bir şekilde takip eden "Revue du Monde Musulman" mecmuasıyla Mahfil mecmuasının ilk 15 sayısı mübadele edilir. "Revue du Monde Musulman"ın sahibi Mösyö Lüsyen Buva da Mahfil'i tanıtıcı, özetleyici etraflı bir yazı yazar. Buna mukabele olarak Mahfil'in 21. sayısında Tâhirül-Mevlevî tarafından bir teşekkür yazısı yazılmıştır.

Vakit Gazetesinin 12 Eylül 1337'de 1349. sayısında "Mecmualarımız" başlıklı bir makale yayımlanır. İstanbul'da yayımlanmakta olan süreli yayınların, mecmuaların hakkında bilgi verilip içeriğiyle tanıtıldığı yazıda Mahfil mecmuası hakkında ise şu ifadeler yer alır:

"Mahfil, müfid bir mecmuadır. Lakin hayatın bütün kaideleri, bütün zevkleri burada teksif olunmamış bir haldedir. Vakıa sayfaları Mahfil-i dinî, Mahfil-i tarihî, Mahfil-i edebî diye bir takım kısımlara ayrılmıştır. Böyle olmakla beraber his olunur ki her mahfilde yeşil pûşîdeli bir kürsü ve her kürsüde yeşil imamesiyle aynı vaiz var. Mahfil hayatı olduğu gibi almıyor ve onun için Mahfil ismine göre herkesin mecmuası olmak gerekirken olamıyor."

Yukarıdaki Mahfil ile ilgili değerlendirmelere Tâhirü'l-Mevlevî Mahfil'in 16. sayısında bir teşekkür ve eleştiri yazısıyla karşılık verir ve hakkındaki haksız eleştirileri cevaplar.

Tâhirü'l-Mevlevî batıdaki bir mecmua tarafından övülürken İstanbul'daki bir mecmua tarfından haksız bir şekilde eleştirilmelerine ve mecmua yazılarından dolayı İstanbuldaki özellikle okumuş yazmış Müslüman aydınlar tarafından zorda bırakılmalarına bir anlam veremeyerek şaşkınlığını ifade eder.

Yine Cenap Şehabettin tarafından Sabah gazetesinde yazılan "Mahfil-i İrfan" başlıklı Mahfil'i öven ve okuyuculara tavsiye ederek reklamını yapan bir yazıdan dolayı Tâhirül-Mevlevî aynı makaleyi teşekkürle beraber mecmuanın 27. sayısında neşreder. Makale meâlen şöyledir:

"Mahfil-i İrfân:

Payitahtımızda iki seneden beri Mahfil nâmıyla mecmua-i mevkûte neşrolunuyor. Pek muhterem ve pek muktedir üstadım Tâhirü'l-Mevlevî Bey o mecmuanın ilk nüshasına dercettiği mukaddimesinde risâlenin münderecât itibariyle faydalı ve kıymetli olacağını vaat etmişti. Hiç kimsenin beni tekzip edemeyeceğinden emin olarak iddia edebilirim ki hiçbir vaat bu bağlılıkla yerine getirilmemiştir. Bir haftadan beri Mahfil içinde tam manasıyla istifadeye gark olmuş bir haldeyim. Bizde şimdiye kadar bu nisbette faydalı mevkût bir risâle neşrine hiç kimse mavaffak olamamıştı. Mahfil'de hakikaten kıymetli ve seçkin bir maarif hazinesi buldum. Bunu bize hazırlayan ve hediye eden Tâhirü'l-Mevlevî Beyefendi'yi içten tebrik ile kendisine memleketin irfânı nâmına teşekkür arzını bir vecîbe addediyorum.

Mahfil mevcut ve eski mecmuaların şüphesiz en faydalısı olduğu hâlde maalesef işittim ki en az satılanlardan biri imiş. Bu müşteri noksanının sebebi şudur ki Mahfil'in müdürü gibi muharrirleri de adını yayma ve şöhretten kaçınan, mütevazı insanlardır.İsimlerini çoğumuzun tanımadığı ulemâ ve irfân sahiplerinin eserlerini bir kere de Mahfil'de görünüz. Hiç şüphe yok ki taktir ve hayretiniz istifadenizle münasip olacaktır. Kendi hesabıma o risalelerden yedi günde ilmî, edebî, dinî o kadar faydalı malumât edindim ki yüz cilt kitap okumuş olsam bu kadar çeşitli ve geniş sûrette istifade edemezdim.

Münderecâtının manzûm kısımlarını bir tarafa bırakıyorum. Çünkü onlara muâdil neşîdelere başka mecmualarda da rast gelebiliyorum. Fakat mensûrunu teşkil eden ilmî ve edebî makaleler gerçekten akılda bulunması gereken birer tetebbû mücevheri gibidir. Biraz utanarak ifade edeceğim ki ilmen ve edeben büyüklerimizin çoğunu ben Mahfil'de tanıdım. Marifet davasıyla kol sallayanlarımız arasında kaç kişi vardır ki mesela Habbâb b. el-Eret, yahut Mus'âb bin Umeyr; yahut Ebû Zerri Gıfarî kimdir suâline yeterli cevap tedârik edebilsin. Hatta İran edebiyatına yabancı olmayanlarımızdan kaçı Ğani-i Keşmîrî'yi tanır? Mahfil elime geçmemiş olsaydı Abdullah b.Cahş b. Reyyâb el-Esed'i Hazretlerini ben nereden öğrenecektim?

Diğer cihetten yine Mahfil'de okuduğum "Müslümanlığın Medeniyete Hizmetleri" ünvânlı makaleler silsilesini Mısırlı Zeydânî'nin mümâsil eserine tercih edilir buldum. Zirâ malum olduğu üzre Zeydânî bilhassa Emeviye ve Abbasiye medeniyetleri üzerinde ısrar etmiş asr-ı saâdeti kısaca anlatmıştır. Üstâdımız Tâhirü'l-

Mevlevî Beyefendi ise husûsiyetle o mübarek asrın müessir medeniyetini inceliyor. İslam örfüne göre tabi ki daha kıymetlidir. Bunlardan başka Mahfil'de dinî hakikâtler, tasavvuf, hikmet-i İslâm, Arap edebiyatı, İran edebiyatı ve Osmanlı edebiyatına dair birbirinden faydalı ve hepsi tam vukûf ve araştırma ile yazılmış pek çok makaleler var.

Elhâsıl benim mutalaâ sonunda edindiğim kanaâte göre Mahfil'de bir satır bile yoktur ki ya dil ya edebiyat yahut tarih ve felsefe yönünden bir kıymeti olmasın. Mahfil'in münderacâtında kâfi miktarda çeşitlilik bulunmadığını iddia edenler sanırım ki davalarında haklı değildirler. Faydalı olmak ve İslamiyet menfaâtine olmak şartıyla

her bahse Mahfil sayfalarını açık hissettim. Eski nazariyeler gibi yeni fenler de Mahfil'de pekâlâ yer buluyor. Telemak gibi garp şâheserlerine kadar her ilim ve edebiyat eseri orada kabul bulmuştur. Eminim ki eğer garp edebiyatı mütehassısları Mahfil'e kalem yardımında bulunmak istemiş olsalardı, himmetleri Tâhirü'l-Mevlevî Bey tarafından teşekkürle karşılanacak ve eserleri hiçbir zaman geri çevrilmeyecekti. Mahfil'de Garp kültürüne tahsis edilen sayfaların azlığından mütehassısları mesul tutmak lazım gelir.

Mahfil münderecâtının ne kadar faydalı olduklarını bir misâl ile göstermiş olmak için hicrî sene ve kamerî aylar hakkındaki makalelerden bazı misâller vereceğim. Hicrî tarih hakkında deniliyor ki: "Müslümanlar arasında geçerli ve itibarlı olan bu tarih Mekke ufuklarında doğan peygamberlik güneşinin Medine'ye yükselmesinden; yani bu mübarek beldenin Hicret-i Muhammediye ile şereflenmesinden başlar. Fakat bu tarihî başlangıç Asr-ı Saâdet'le değil Hz. Ömer devrinde kabul olunmuştur. Ondan evvel Arap kavminin sabit ve muntazam bir tarihi yoktu. Bir işin pek eski bir zamanda vukuunu anlatmak isterlerse "kâne zâlike min zümüni'l-fithâl" derler ve "fithâl" kelimesinden Nuh Aleyhisselâm devrini yahut Adem'in hilkatinden önceki zamanı kastederlerdi… Bizim "Ceneviz zamanından kalma" amiyâne tabiri gibi bir de "adî" nisbeti vardı ki bununla da Ad kavminden kalma ve eskiden kalma manası anlaşılırdı. Fithâl zamanından sonra büyüyecek ve ehemmiyetli vakaları zamanı tayin için esas kabul etmişlerdi. Mesela Hicaz Arapları "Fil vakasından şu kadar önce"yahut "Kab'ın vefatından bu kadar sene sonra" derlerdi. Bu vakaların en meşhur ve tarih başlangıcı olmak üzere zikredilenleri şunlardı: Hazreti İbrahim'in ateşe atılışı, Kâbe-i Mükerreme'nin İbrahim ve İsmail Aleyhisselâm tarafından yapılışı, Beni Muaddid'in Mekke'den çıkıp etrafa dağılışı, Sa'd, Nehd, Cüheyne kabilelerinin Tihâme'ye çıkışı, Peygamber ecdâdından Kab b. Lüeyyin'in vefatı, Fil vakası …Araplarca bir tarih başlangıcı olmamakla beraber kamerî sene on iki ay itibâr edilir ve Muharrem sene başı olmak üzere Arabî ayların bildiğimiz isimleri kullanılırdı. Bu on iki ayın Receb, Zilkâde, Zilhicce ve Muharrem'den ibaret olan dördüne "Haram aylar"derler ve onlar içinde savaş ve kıtâli günah sayarlardı. Haram ayların tek bulunan Receb'i "Ferd", diğer üçü "Serd" kelimeleriyle vasıflandırılırdı. Receb'e –mükerremü'l-eimme vezninde Muttasilü'l-esinne, Asbb, Asamm; Muharrem'e de "el-Haram" vasıflarını verirlerdi.

Çünkü Muharrem'in girmesi mızrakların uçlarını çıkarır ve eldeki silahları bıraktırırdı. Recep ayının istimdâda karşı kulakları sağırdı. Çünkü içinde imdâd dilemeyi gerektirecek bir hareket olmazdı. Muharrem'de ise cenk ve cidâl haram kılınmıştı…Lakin gerek Hz. Peygamber zamanında ve gerek Hz. Ebu Bekir zamanında tarih başlangıcı konmadı. Hicretin on altıncı senesi sonlarında yahut on yedinci yılı başlarında yüce halife Hz. Ömer'in emriyle Medine'de bir meclis teşkil edilerek tarih meselesi bahis mevzuu oldu. Hz.Ali'nin teklifi ve meclis azalarının ittifakla kabulüyle Hicret-i Muhammedi İslam tarihinin başlangıcı, Muharrem de eskiden olduğu gibi Arap ayları için başlangıç kabul edildi. Sebebine gelince: Hz. Devrinde ibraz edilen bir borç senedinde ödeme tarihi olmak üzere gösterilen Şaban ayının, geçen Şaban mı gelecek Şaban mı olduğu kestirilememişti. O sırada Basra valisi Ebu Musa el-Eşari'den gelen bir yazıda Hilafet Makamı'ndan gelen yazının hangisi önce hangisi sonra ve hangisinin sonra hükmü ile amel lâzım geldiği bilinemediği cihetle şu hale bir çâre bulunması temenni ediliyordu."

İşte Mahfil hep böyle tarihî, dinî, edebî bilgiler ve araştırma mahsulü yazılarla doludur. Öğrenmek şevkini ruhlarında hisseden okuyucularıma bu kıymetli mecmuanın mütalaâsını tavsiye ederim. Bir senelik Mahfil nüshalarının yekün ücreti bir roman fiyatından yüksek olmadığına göre o faydalı mecmuanın iki senelik koleksiyonunu edinecek okuyucularım emin olabilirler ki paralarını en iyi şekilde sarfetmiş olacaklardır. Memleketimizin irfan hayatı hürmetine Mahfil'i yaşatmaya çalışmalıyız. Ümmet-i merhume'mizin fenalıklarının kaynağı cehâlet olduğu artık herkesçe bilinmektedir. Cehâlete karşı mücadele mahiyetinde olan faydalı neşriyâtı teşvik etmek hem bir eğitim vecibesi hem de insanlık vazifesidir. Mahfil'e rağbet gösterecek okuyucularımdan hiçbiri hareketinden pişmanlık duymayacaktır, münderecâtı o kadar faydalı ve nefistir.**"**

Süleyman Nazif Resimli Gazete'de oruca dair bazı meselelerle ilgili bir makale kaleme alır. İskilipli Mehmet Atıf Efendi de bu yazıda öne sürülen düşüncelere karşı çıkarak muhalefetini ve eleştirilerini Mahfil mecmuasının 50.51. ve 52. sayılarında yayımlanan yazılarında sürdürür. Süleyman Nazif konunun hakimi ve uzmanı olmadığından Atıf Efendi'nin yazıları karşısında mağlup olur ve daha sonra Atıf

Hoca'nın "Şapka Risalesi"ni fırsat bilerek saldırıya geçerek intikamını almaya çalışır. Atıf Efendi yine karşılık verir yazısıyla. Ama en son cevabî yazısı gazeteye alınmadığı için Atıf Efendi 100 liralık tazminat davası açar ve kazanır.

4. MAHFİLİN YAZAR KADROSU VE BİYOGRAFİLERİ

4.1. YAZAR KADROSU

1. Abdulbâki Aziz
2. Abdullah Cevdet
3. Abdurrahman
4. Abdülaziz Mecdî
5. Abdülbâki İzzet
6. Abdülhak Hamid
7. Abdülkerimzâde Ahmet Hamdi
8. Abdülkıyâsî Tevfik
9. Ahmed Emrî
10. Ahmed Muhtar
11. Ahmed Na'im (Babanzâde)
12. Ahmed Nusret
13. Ahmed Remzi Akyürek
14. Ahmed Şem'î
15. Ahmed Şirânî
16. Ahmed Şükrü
17. Ahmed Ziya

18. Aksekili Ahmet Hamdi

19. Ali Haydar

20. Ali Hilmi

21. Ali Rıza

22. Ali Tayyar

23. Avnî

24. Bekir Hakî

25. Bergamalı Cevdet

26. Bergamalı Niyazî

27. Besim (Atalay)

28. Bursalı Ali Şevket

29. Bursalı Tayyib Hilmi

30. Cenâb Şehâbeddin

31. Dağıstanlı Zülkerem

32. Dardağanzâde Ahmet Nazîf

33. Emin Hâkî

34. Ermenekli Safvet

35. Fahrunnisâ Kemal

36. Ferîd Kam

37. Fikrî

38. Hacı Necîb

39. Hâfız Hüseyin

40. Hâfız İbrahim

41. Hâfız İhsan

42. Hâfız İsmail

43. Hüseyin Sîret

44. Hüseyin Subhi

45. Hüseyin Şem‘î

46. Hüseyin Vassâf

47. İhsan Mahvî

48. İsa Rûhî

49. İskilibli Hocazâde Said

50. İskilibli Mehmed Âtıf

51. İsmail Hakkı Paşa

52. İsmail Lütfü

53. İzmirli İsmail Hakkı

54. İznikli Ali Fıtrat

55. Kalkandelenli Sabri

56. Kemâleddin Peri

57. Konyalı Ali Zeki

58. Konyalı İ. Âtıf

59. L. S.

60. M. Alâaddin

61. M. Feridun Nâfiz

62. M. Muammer (Ödemişli Hocazâde)

63. Mazhar Osman

64. Mehmed Ali Aynî

65. Mehmed Ârif

66. Mehmed Enver

67. Mehmed Kâmil

68. Mehmed Sâdık

69. Mehmed Ziya

70. Mehmet İzzet

71. Mehmet Şerefeddin (Yaltkaya)

72. Mesud

73. Muhyiddin Mekkî

74. Muhyiddin Raif

75. Mustafa Hakkı

76. Mustafa Necati

77. Mustafa Sâlim

78. Nâbedîd

79. Niyazî-i Firûzî

80. Ömer Nasuhi (Bilmen)

81. Receb Vahyî

82. Reşid Mazhar

83. Rıfat bin Davut

84. Rızâ

85. S.

86. Sa‘dî (Ahmed)

87. Sadreddin

88. Said Paşa

89. Salih Sâim

90. Seyyid İsa Han

91. Suûdü’l -Mevlevî

92. Süleyman Nazîf

93. Şemseddin Efendi

94. Şeyh Abdurrahman Halef

95. Şeyh Abdülbâki

96. Şeyh Ali Fakrî

97. Şeyh Hüseyin Sadeddin

98. Şeyh Safvet

99. Şeyh Zâhir

100. Şûrâ-yı İftâ Hey'eti

101. Tâhirü'l-Mevlevî

102. Tayyârzâde Atâ Bey

103. Tayyib Hilmi

104. Tevfik

105. Tokadîzâde Şekib

106. Türkistanlı Rıfat

107. Urfalı M. Kemâl

108. Urfalı Mahmud Kâmil

109. Üsküblü Hocazâde Sa'id

110. Üsküdarlı Talat

111. Yaşar Şâdî

112. Yusuf Cemâleddin

4.2. YAZAR BİYOGRAFİLERİ

4.2.1. ABDÜLBÂKÎ EFENDİ

Mehmet Abdülbâki Efendi, Yenikapı Mevlevîhânesi şeyhlerinden Mehmet Celâleddin Dede Efendi'nin oğludur. 15 Ramazan 1300'de zikredilen Mevlevîhânede doğmuştur. Civardaki sıbyan mektebinde ve darültahsilde okumuştur. 1314 yılında Davutpaşa Rüştiye Mektebinden şehâdetnâme almıştır. Demirci Ahmet Fuat efendilerden, Umûmî kütüphâne müdürü İsmail Sâib Efendi'den dersler okuduktan sonra 1326'da icâzetnâme-i ilmi almıştır. Farisî kavâidini Mesnevihân Esad Dede Efendi'den okumuştur. Bilahare Sütlüce dergâhı şeyhi Elif Efendi'nin Mesnevî derslerine devam etmiştir.

Pederinin vefâtından sonra yerine geçmiş, 1327'de Meclis-i Meşâyih Âzalığına tayin edilmiş ama 1336'da da azledilmiştir.Bâki Efendi edip, nâzik, nüktedân ve istediği tarzda şiir söylemeye muktedir bir şahsiyet olarak bilinir.

Kaynak: M. Kemal İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, I, 152

4.2.2. ABDÜLAZİZ MECDÎ

1865'te Balıkesir'de doğdu. İlk tahsilini babası Hâfız Hasan Efendi'den aldıktan sonra dayısı Yahya Nefî Efendi'den İslâmî ilimleri tahsil ederek icâzet aldı. Rüştiyeyi bitirdikten sonra aynı mektebe ikinci muallim olarak tayin edildi. Daha sonra Balıkesir Türkçe ve Edebiyat muallimliğine tayin edilmesine rağmen Şam'a gönderildi. Burada Mekteb-i Kebîr-i İslâm'a tayin edildi. Girit'te yayımlanan Hakikat gazetesinde edebî makaleler yazmaya başladı ve Girit Valisi Mahmut Celâleddin Paşa'nın dostu oldu. 1897 yılında Girit isyanı esnasında İstanbul'a dönüp Anadolu'da zahire tüccarlığına başladı.

1905'te hükümet tarafından Koyna Ticaret Borsası komiserliğine tayin olundu. Burada tanıştığı Ali Kemâli Efendi ve Ayaşlı Şakir adlı iki şahsın kendisi üzerinde büyük etkisi oldu. Şeyhi Fatih türbedârı Ahmet Âmiş Efendi'ye intisâbı yine bu dönemde oldu.

II. Meşrutiyet sonrası ilk seçimde Balıkesir'den milletvekili seçilen Abdülaziz Mecdî, ikinci seçimlerde meclis dışında kaldı. 1913'te Mısır'a giderek bir süre orada kaldı. Mütarekede İstanbul'a döndü ve 1920'de tekrar milletvekili seçilerek meclisin ikinci reis vekili olarak görev yaptı. Daha sonra Ankara'ya gitti ve 1923-24 yıllarında Şer'iyye ve Evkâf Vekâleti Müsteşarlığı yaptı. Diyânet İşleri Başkanlığı görevine getirileceği konuşulduysa da Cumhuriyetten sonra hiçbir resmî görev almayarak İstanbul Beyazıt'daki evine çekilerek dinî, tasavvufî sohbetlerde bulundu ve 27 Ağustos 1941'de vefat ederek Edirnekapı Şehitliği'ne defnedildi.

İnsan-ı Kâmil Tercümesi (Abdülkerim el-Cîlî'nin eserinin tercümesi.), *Din-i Muhammedî ve Divân* (Osman Ergin tarafından 1945'te yayımlanmıştır.)

Türkçe, Arapça ve Farsça şiirler yazmış olan Abdülaziz Mecdî Efendi, tasavvufî şiirlerinde başarılı kabul edilir.

Kaynak: Nihat Azamat*, TDV İslam Ansiklopedisi,* V, 191

4.2.3. AHMET REMZİ AKYÜREK

1872'de Kayseri'de doğdu. Babası Kayseri Mevlevîhânesi Şeyhi Süleyman Atâullah Efendi'dir. Kayseri'de sıbyan mektebi ve rüştiyeye devam edip ilk temel dinî bilgilerini, Arapça ve Farsça bilgileri aile yakınlarından öğrendi.

1892'de İstanbul'a gelerek Yenikapı Mevlevîhanesi Şeyhi Mehmed Celâleddin Dede'ye intisap etti. II. Meşrutiyetin ilanından sonra Kütahya Mevlevîhanesi'ne vekâleten, 1909'da da Kastamonu Mevlevîhanesine asaleten atandı.1913'te Halep Mevlevîhanesi Postnişînliğine getirildi. 1919'da Halep'in işgaliyle İstanbul'a dönerek İstanbul Mevlevîhanesi Postnişînliğini üstlendi. Üsküdar'daki Sultan Mustafa Camii ve

Beyazıt Camii'nde Mesnevî okuttu. Tekkelerin kapatılmasından sonra ise 1937'de Ankara Eski Eserler Kütüphânesi'ne müşavir olarak oldu. Mezarı Seyyid Burhâneddin Tirmizî Türbesi'ndedir.

Ahmet Remzi Akyürek son dönemde Osmanlı Mevlevîleri arasında tasavvuf kültürüne olan hakimiyetiyle tanınmıştır. Tasavvuf ile ilgili telif ve tercüme eserleri fazladır. Bunlardan bazıları; *Manzûm-u Kavâid-i Farisî, Tuhfetü's-Sâmiîn, Âyine-i Seyyid Sırdân, Mir'at-i Zeynelâbidin, Bergüzâr, Tarihçe-i Aktâb, Münâcaât-ı Hazret-i Mevlânâ, Gülzâr-ı Aşk, Rehnümâ-i Mârifet, Tuhfe-i Remzi*...

Kaynak: *Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi,* I, 185, İstanbul YKY 1999

4.2.4. AKSEKİLİ AHMED HAMDİ

Akseki'nin Güzelsu nahiyesinde doğdu. Babası Güzelsu camii imamı Mahmud Efendi'dir.İlk tahsilini nahiyesindeki Abdurrahman Efendi'den aldı. Daha sonra Ödemiş'de Karamanlı Süleyman Efendi Medresesi'nde okudu. 1905 yılında İstanbul'a giderek Fatih dersiamlarından Bayındırlı Mehmed Şükrü efendinin derslerine devam etti ve 1914 te ondan icazet aldı. Tokatlı Hacı Şakir Efendi ile Aksekili Mustafa Hakkı Efendi'den özel dersler aldı. Ayrıca Mehmet Akif'ten Arap edebiyatı ile ilgili bazı metinler okudu. Medrese tahsilini sürdürürken bunun yanında Dar'ül Fünûnun Ulûm-i Aliye-i Diniyye şubesine girdi. Son sınıfta iken buranın lağvedilmesi üzerine Dar'ül Hilafeti'l-Aliyye medresesinin yüksek kısmına nakledildi ve son sınıfı burada okuyarak icâzet aldı. Daha sonra Medreset'ül Mütehassisîn'in Felsefe, Kelâm ve Hikmet-i İlahiye şubesine girdi.32 yaşında da dersiâm oldu.

1908 'den sonra yazı hayatına başlayan Ahmed Hamdi, Sebilürreşad mecmuasının Bulgaristan ve Romanya muhabirliğini yapmıştır. Aralık 1916 Kasım 1918 tarihleri arasında muhtelif zamanlarda Pertevniyal Vâlide Sultan, Dolmabahçe, Üsküdar Mihrimah Sultan ve Hırka-i Saâdet Camileri kürsü şeyhliğinde bulundu.

Milli mücadele için Anadoluya geçen Ahmed Hamdi, yazı, vaaz ve konferanslarıyla Anadolu harekâtını desteklemiştir. Diyanet işleri reisliği heyeti müşavere azalığı görevini yaparken *Hak Dini Kur'an Dili* adlı tefsiri ile *Sahîh-i Buharî Muhtasarı Tecrid-i Sârih Tercemesi ve Şerhi*'nin yayıma hazırlanmasında büyük hizmet görmüştür. 1939'da Diyanet İşleri Reis muavinliğine ve M. Şerafettin Yaltkaya'nın ölümü üzerine 1947'de Diyanet işleri Reisliği'ne getirildi.

Arapça, Farsça ve İngilizce bilen A. Hamdi Akseki, müspet ilimlere, akılcı anlayışa ve felsefi düşünceye ilgi duymuş, bir kısım filozofları bu bakımdan incelemiş ve İslâmî bakımdan tenkit etmiştir. Akseki'nin vermiş olduğu eserler halkın dinin bilgiler ihtiyacını karşılamada büyük hizmetler görmüştür. A. Hamdi Akseki'nin kaleme almış olduğu eserlerinden bir kısmı şunlardır.

Eserleri:

1- *Ahlak Dersleri* (1924, 1968,1991, haz, A. Aydın, Ahlak İlmi ve İslâm Ahlakı)

2- *Namaz Surelerinin Türkçe Tercüme ve Tefsiri* (1949)

3- *Peygamberimizin Vecizeleri* (1945)

4- *Yavrularımıza Din Dersleri* (İki kitap, 1941, 1948)

5- *Ve'l-Asr Sûresinin Tefsiri*

6- *Peygamberimiz Hz. Muhammed ve Müslümanlık* (1934)

7- *Askere Din Kitabı* (1925, 1944)

Kaynaklar: Hasan Aksoy, "Akseki, Ahmet Hamdi", *TDEA* I, 95-96.

4.2.5. BERGAMALI CEVDET

Merhum Bergamalı Cevdet Efendi, Alibeyli Köyünde 1290 senesinde doğmuştur. Babası Hüseyin Aşkî Efendi'dir. Cevdet Efendi, ilk tahsilini Bergama'da tamamladıktan sonra İstanbul'a gelmiş, Ayasofya Dersiamlarından Eğinli İbrahim Efendinin dersine devam ederek 1307'de icazetname almış, 1315'te ise kendisi ders vermeye başlamıştır. Muhtelif derecelerdeki medreselerde muallimlik, müfettişlik ve müderrislik yapmıştır. Br aralık Da'rü'l-Hikmetü'l-İslamiye'ye aza olmuş ve Ceride-i İlmiye'de yazılar yazmıştır. Medresenin ilgasından sonra İlahiyat Fakültesi Tefsir Tarihi hocalığına geçmiştir. Tefsirler ve Müfessirler adlı eseri, onun tefsir ilmine ve tarihine olan vukufuna göstermesi bakımından önemlidir. Dini bilgilerinin yanı sıra edebiyata olan merakıyla da tanınmaktadır.

Bergamalı Cevdet 1920 yılının Kanun-ı Sanisinin 3. cumartesi günü vefat etmiş ve sahra-yı Cedid mezarlığına defnedilmiştir.

Kaynak: Tâhirü'l-Mevlevî, "Bergamalı Cevdet Efendi Merhum", *Mahfil Mecmuası,* İstanbul 1926, sy. 68, 123-124.

4.2.6. EMİN HÂKÎ

Mevlevî şairlerinin önde gelenlerinden biri olan Emin Hâkî, Hicri 1307 yılının Rebiulevveli'nin 20. günü Balat'ta Hacı İsa Mahallesi'nde doğmuştur. Babası Aziz Mahmut Hüdâyî türbedârı Hafız Hasan Avni Efendi olup genç yaşta babası vefat edince yetim kalmış ve annesinin desteğiyle ilk mektebi Eğri Kapı Rüştiye Mektebi'nde tamamlamıştır. Yoksulluktan dolayı tahsile devam edememiş ve Defter-i Hakânî Muhasebe Kalemine çırak olarak başlamıştır. Bu arada kendisini ilmen geliştirmeye ve Arapça ve Farsça öğrenmeye gayret etmiştir. Şair, henüz öğrencilik yıllarında şiirle ilgilenmeye başlamış ve daha sonra bunları bir araya getirmiştir.

Emin Hâkî, şiirle olan münasebetinden dolayı Bahariye Mevlevîhânesi Şeyhi Hüseyin Fahri Dede'yle tanışmış ve ona intisap etmiştir. Vatanperver bir genç olduğu için İttihat ve Terakki'ye intisap etmiş ve Balkan Harbi'nde de gönüllü olarak askere

gitmiştir. Aşırı derecede çelimsiz düştüğünden ve maddi problemler yaşadığından yakalandığı verem hastalığından dolayı Emin Hâkî 1339 yılının Recep ayının 22. Çarşamba gecesi vefat etti..

Mevlevîlerden oluşan edip, arif ve şairler arasında Aziz Mahmut Hüdâyî Camii'nde Üsküdar Mevlevîhânesi Şeyhi Ahmet Remzi Dede Efendi tarafından cenaze namazı kılınarak Üsküdar Baba Haşim Dergâhı haziresine defnedildi.

Emin Hâkî Bey'in biri manzum ve biri de mensur olmak üzere "İkaz" ve "Taassubun Neticesi" isimli iki matbu eseri vardır. Bunların haricinde de yüz sayfalık basılmamış bir Divânçe'si vardır.

Kaynak: İhsan Mahvî, "Emin Hâkî", *Mahfil*, İstanbul 1921, sy.13, 10-14

4.2.7. FERİD KAM

Ferid Kam 1864'te Beylerbeyi /İstanbul'da doğdu. Ataları Çankırılıdır. Babası askeri doktor Ahmed Muhtar Paşa, annesi Fatma Fitnat Hanım'dır. Tanburî Rûşen Kam Ferid Bey'in oğludur.

Ferid Bey ilk ve orta tahsilini Beylerbeyi Rüştiyesi'nde yaptı, ayrıca özel hocalardan ders aldı. Kendisi istememekle beraber babasının arzusu üzerine Mekteb-i Tıbbiye'ye girdi. İki sene sonra buradan ayrıldı ve imtihanla Mekteb-i Hukuk'a kaydoldu.(1882).Babasının vefatı üzerine buradan da yarılmak zorunda kaldı. Özel hocalardan Arapça, Farsça ve Fransızca dersleri almayı sürdürdü. Özellikle Nüzhet Efendi'den (Öl.1887) çok istifade etti.

Hariciye Nezâreti Tercüme Odası'na memur olarak girdi. (1887).Bir yıl sonra açılan imtihanı kazanarak Beylerbeyi Rüştiyesi'ne Fransızca muallimi oldu (1888) Fatma Rukiye Hanım'la evlendi.(1889) Fatih Camii'nde verdiği dersleri takip ederek müderris Mustafa Âsım Efendi'den (Öl.1945) icâzetnâme (1905).Felsefeye olan merakı onu bu devirlerde uzun süren buhranlara sürükledi. Agâh Sırrı'nın anlattığına göre zaman zaman hanımının yanına koşar, başını göstererk "Hanım! Burada kıyamet

kopuyor, korkuyorum, korkuyorum" diye bağırırdı. Bu buhranlardan kurtulmak için birkaç şeyhten el aldıysa da aradığını bulamadı. Nihâyet *Mesnevi*'ye sığındı ve sıkıntılarının büyük kısmını onunla giderdi.

1908'de çıkmaya başlayan Sırâtımüstakîm ekibi içinde yer aldı, daha sonra Sebilürreşad adıyla devam eden bu mecmuada birçok yazı yazdı, iki kitabı da bu mecmuada tefrika edildikten sonra kitaplaştı. 1913 yılında Mehmet Âkif'in delâletiyle tanıştığı Abbas Halim Paşa tarafından Sebilürreşad adına "Avrupa ahvâlini tetebbu ve ulemâ ve felâsife ile tesis-i muârefe" için Avrupa'ya gönderildi. Bu seyahâti sırasında yazdığı "*Avrupa Mektupları*" Sebilürreşad'ın X ve XI.ciltlerinde yayımladı.

1914'te Darülfünun Türk edebiyatı müderrisliğine, 1917'de Süleymaniye Medresesi felsefe-i umûmiye tarihi müderrisliğine, 1918'de Dâru'l-Hikmeti'l-İslamiye üyeliğine tayin edildi. 1919'da Darülfünûn Edebiyat Fakültesi "şerh-i mütûn" müderrisliğine getirildi. Burada verdiği derslerle eski edebî metinlerin, özellikle şiirlerin şerhi konusunda yeni bir çığırın başlatıcısı oldu. Milli Mücadele'den bonra bir müddet açıkta kaldı. Seriye ve Evkâf Vekâleti bünyesinde kurulan Telifât ve Tedkîkât-ı İslâmiye Heyeti üyeliği dolayısıyla Ankara'ya gitti, bu vekâletin 1924'te lağvına kadar heyet üyeliği devam etti. 1924'te Darülfünûn İran edebiyatı müderrisliğine getirildi. Üniversite reformuna kadar bu görevde kaldı (1933). Bu reformla, birçok arkadaşı gibi Ferid Kam da üniversite bünyesine alınmadı. 1936-41 yılları arasında Maârif Vekâleti Kütüphâneleri Tasnif Komisyonu azalığı yaptı. 1943'te ise DTCF'de yine İran edebiyatı dersleri okutmaya başladı, bu görevde iken 21 Mayıs 1944'de vefat etti.

Arapça, Farsça ve Fransızca'yı çok iyi bilen Ferid Kam'ın Türkçe, Arapça ve Farsça şiirleri de vardır. Eski Türk Edebiyatı, Arap ve Fars edebiyatları yanında genel felsefe, tasavvuf, İslâm felsefesi ve Kelâmı ile çok yakından meşgul olmuştur.

Eserleri: *Türrehât* (şiirler, 1886. Daha sonra yazdığı şiirlerin bir kısmı dergilerde yayımlandı ise de kitaplaşmadı. Emanullah Han'ın İstanbul'a gelişi için yazdığı 49 beyitlik Farsça şiiri de basılmıştır. Âgâh Sırrı'nın kitabınının sonunda Türkçe ve Farsça şiirlerinden seçmeler yer almaktadır.) *Dinî Felsefî Musahabeler* (Sırâtımüstakim'in III-V ciltlerinde tefrika edildikten sonra kitaplaştı, 1911.Süyeman

Hayri Bolay'ın sadeleştirmesi *Dinî Felsefi Sohbetler* adıyla basıldı, ts) *Vahdet-i Vücûd* (Sıratımüstakim'in VI-VII ve Sebilürreşad'ın VIII.ciltlerinde tefrika edildikten sonra kitaplaştı, 1912.Mustafa Kara'nın sadeleştirmesi, *İbn Arabi'de Varlık Düşüncesi* kitabı içinde (1992), E.Cebecioğlu'nun sadeleştirmesi ise orijinal adıyla yayınlandı (1994), *Âsâr-ı Edebiye Tedkikâtı Dersleri* (Dârulfünûn'da verdiği edebiyat derslerinin ancak 336 sayfası basılabilmiştir, 1915-16), *Metin Şerhleri* (Ders notları 1919, 22), *Mebâdi-i Felsefeden İlm-i Ahlâk* (E.Boirac'dan trc.ve notlar, 1923), *İlm-i Ma-ba'de't- Tabiâ* (E.Boirac'dan tercüme ve notlar, 1925) *İran Edebiyatı Tarihi* (Pişdâdiyân sülalesinden II.Dârab'a kadar gelen 1.kısım basılmadı; 2.kısmı Sadi'ye kadar basıldı, 1927). *Eski İranlılarda Felsefe* (Türk tarih Kurumu tarafından "*Türk Tarihinin Ana Hatları*" adlı esere kaynak olmak üzere hazırlattırılmış küçük bir inceleme. Başvekâlet Müdevvenât Matbaası tarafından arıca yayımlanan müsveddelerin 37. sayısını teşkil etmektedir.)

Ferid Kam'ın Sırat-ı Müstakim-Sebilürreşad, Peyam-ı sabah Ceride-i İlmiye ve Mahfil gibi mecmualarda yazıları çıkmıştır.

Kaynak: İsmail Kara, *Türkiye'de İslâmcılık Düşüncesi* II, 13-69

4.2.8. HÜSEYİN VASSÂF

Sinaniye tarikatine mensup Osman Efendi ve Nakşi tarikatine mensup Fatma Emsal Hanım'ın oğlu olarak 1872 yılında İstanbul'da doğmuştur. Sibyan mektebinden sonra, Medrese-i Hayriye, Mekteb-i Osmani, Aksaray Rüştiye'sinde okumuş ve Mekteb-i Mülkiye'nin idadi kısmından mezun olmuştur.

Cami derslerine devam ederek İslami ilimler ve şeyhlerden Mesnevi başta olmak üzere tasavvufi eserleri tahsil etmiştir. Önce Şabaniyye, daha sonra Uşşakiye tarikatına intisap etmiştir. Babasının vefatından sonra Rusumat dairesinde çalışmaya başlamış, farklı görevlerde bulunduktan sonra 1922 yılında Rusumat Başmüdürlüğü'nden emekli olmuştur.

Emekli olduktan sonra memuriyet döneminde başladığı teliflerini tamamlamaya ve bunlar için gerekli olan seyahatlarini yapmaya başlamıştır. 1896'da

başladığı seyahatler sonunda kendi döneminin bütün Osmanlı merkezlerini dolaşmış; tekkelerini ziyaret etmiş, şeyhleriyle görüşmüş ve hal tercümelerini tespit etmiştir.

Sefine-i Evliya isimli tarikatlara göre son devir de dahil olmak üzere mutasavvıfların hal tercümelerini veren beş ciltlik eseri Hüseyin Vassaf Bey'in en önemli çalışmasıdır. 1902-25 arasında tamamlanan bu eserde 2000 civarında biyografi yer almaktadır ve bunların bir kısmı özel görüşmeler neticesinde derlenmiş bilgilere dayanmaktadır. *Vesiletü'n-Necat, Mevlit üzerine Bir Tetkik-1913*, ve *Hulasâ-i Coğrafya* isimli eserleri basılmıştır. *Divân-ı Vassâf* ise yazma halinde Süleymaniye Kütüphanesi'ndedir.

Kaynak: *TDEA 8,* 518*;* Mahmut Kemâl İnal *Son Asır Türk Şairleri IV*,1957

4.2.9. İHSAN MAHVÎ

1891'de İstanbul'da doğan İhsan Mahvi, Hayali Rıza Efendi'nin oğludur. Vefa İdadisinden mezun olmuştur. Bir miktar arapça ve Farsça okudu. Şeyh Celaleddin Dede ve Esat Dedelerden mesnevi okuyarak Mesnevihanlık icazeti aldı. Bir takım küçük memuriyetlerden sonra öğretmen oldu. Şair Hamit Efendi tarafından kendisine Mahvî mahlası verildi. Gazel tarzı iki şiiri Son Asır Türk Şairleri'nde yayımlanmıştır.

Kaynak: *TDEA IV, 347.*

4.2.10. İSKİLİBLİ MEHMED ÂTIF

1292 / 1876 yılında Çorum'un İskilip kazasının Tophane köyünde doğan Mehmet Âtıf Efendi'nin babası İmamoğullarından Mehmet Ali Ağa, annesi Nazlı Hanım'dır. Nazlı Hanım, Mekke'den yıllarca önce göç etmiş Hattaboğulları aşireti şeyhlerinden Arab Dede diye şöhret bulmuş bir şeyhin torunudur.

Âtıf Efendi ilk tahsilini köyünde yaptıktan sonra İskilip'te Hoca Abdullah Efendi'den dersler aldı (1891), tahsilini devam ettirmek için, ailesinin muhalefetine

rağmen İstanbul'a geldi, dersler dışında çalışarak medrese tahsilini tamamladıktan sonra (1902) Dârulfünûn'un İlahiyat bölümüne girdi. 1905'te buradan mezun olunca Kabataş Lisesi'ne Arapça müderrisi olarak tayin edildi. Aynı yıl dersiâm olarak Fatih Camii'ne derse çıktı.

Şeyhülislâmlık tarafından Bodrum'a sürüldü. Burada muhtaç bir arkadaşına para toplarken jurnal edildi. Eski medrese arkadaşlarından Kırımlı İbrahim Tâli Efendi'nin pasaportuyla Kırım'a kaçtı, oradan da Varşova'ya geçti. Meşrûtiyet'in ilanından sonra İstanbul'a döndü, Sıratımüstakîm- Sebilürreşad'da yazılar yazmaya başladı. Mahmut Şevket Paşa'nın öldürülmesi üzerine Sinop'a, ardından Boğazlıyan ve Sungurlu'ya sürüldü. Suçsuz olduğu anlaşılınca serbest bırakıldı ve İbtidâî Dâhil Medreseleri umum müdürlüğüne getirildi.

Ardından medreselere müfettiş tayin edildi.(1910) 31 Mart vakasının ardından İttihatçılarca suçlu bulunup sürgün edildi. 1912 seçimlerinde Çorum'dan mebus adayı olduysa da kazanamadı. Sonraları Dâru'l –Hilafeti'l- Âliyye Medresesi İbtidâî Dâhil umum Müdürlüğü ve Medresetü'l-Kuzât hikmet-i teşrîiyye dersi müderrisliğine getirildi (1919). Bu sıralarda ilim ve fikir çevrelerinde şöhreti hayli yaygınlaşmıştı. İstanbul'a gelen İslâm uleması, yabancı bilginler ve Avrupalı müsteşrikler kendisiyle görüşürlerdi. Bir ara kendisine Kırım Evkâf Nâzırlığı teklif edildi ise de "Memleketimden başka hiçbir yerde çalışmam" diyerek bu teklifi reddetti.

Mustafa Sabri, Mustafa Saffet ve Said Nursî ile Müderrisler Cemiyeti'ni kuran Âtıf Efendi bu cemiyetin devamı mahiyetinde olan Teâli İslâm Cemiyeti'nin de başkanlığını yapmıştı.(1919). Bir ara Huzur Dersleri'ne muhatap olarak da katıldı (1922).

Frenk Mukallitliği ve Şapka adlı eseri gerekçe gösterilerek İstiklâl Mahkemesi'ne verildi. Adı geçen eser Şapka Kanunu'ndan yaklaşık birbuçuk sene önce yazılmış olmasına rağmen mahkemece idama mahkum edildi ve karar infaz edilerek 4 Şubat 1926'da şehit edildi.

Eserleri: *Nazâr-ı Şeriatte Berriyye ve Bahriyenin Ehemmiyet ve Vücûbu* (1910), *Mirâtu'l-İslam* (1911). *İslam Yolu* (1919), *Din-i İslâmda Men'-i Müskirât* (1920),

Tesettür-i Şer'î 1920. (1911-12 yıllarında Beyânu'l-Hak mecmuasında tefrika edildi) *Muînu't- Talebe* (1920) *Frenk Mukallitliği ve Şapka* (1924), *İslâm Çığırı* (1926). *İslâm Fıkhı* (haz.A.Sivridağ-M.H.Güven, 6 C.1994).

Kaynak: İsmail Kara, *Türkiye'de İslâmcılık Düşüncesi*, I, 321-359

4.2.11. İZMİRLİ İSMAİL HAKKI

İzmir'de 1869'da doğan İsmail Hakkı Yüzbaşı Hasan Efendi ile Kandiyeli Hafize Hanım'ın oğludur. Rüşdiye'ye girdikten sonra Farsça öğrendi. Hatta mezun olduğu okulda Farsça muallimliği yaptı. İstanbul'a geldikten sonra Darülmuallimîn-i Âliye'yi birincilikle bitirmesi üzerine (1894), devrin Maârif Nâzırı Zühtü Paşa tarafından Mercan İdâdîsi'ne din dersleri, tarih ve ahlak dersleri vermek üzere görevlendirildi. Bir müddet sonra Manastırlı İsmail Hakkı'nın yerine Mülkiye Mektebi'nin Âli kısmında usûl-i fıkıh muallimi oldu. Şeyhülislamlıkta ve daha sonra Şer'iye ve Evkâf Vekâleti bünyesinde kurulan komisyon ve teftiş kurullarında görev aldı. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Ord. Prof.luğundan 1939'da emekli oldu.

3.700 ciltlik kütüphanesini Süleymaniye Kütüphanesine bağışladı.

İzmirli İsmail Hakkı, son devir İslâmcıları arasında önemli bir yere sahiptir. Özellikle İslâm felsefesi, yeni kelam ilmi gibi konularda Türkiye'de ilk ciddi çalışmaları yapan kişi olarak kabul edilir. Cerîde-i İlmiye ve Mahfil'de yazdığı yazılar bugün de değerini korumaktadır. İslam felsefesi konularına yaklaşırken felsefe, kelâm ve tasavvuf çalışmalarına aynı oranda değerler atfetmesi onun özellikleri arasındadır. İslâm dünyasında ve Batı'da kullanılan felsefî terimlerin Türkçe karşılıklarını tespit konusunda da kıymetli çalışmaları vardır.

İsmail Hakkı 1920 yılından sonra Millî Mücadelenin ve daha sonra Cumhuriyet'in yanında yer aldı. 1928'de Darülfünûn İlahiyat Fakültesi'nde Fuat Köprülü'nün başkanlığında toplanan "İslam dininde reform ve modernleşme" toplantısına katılan ve alınan kararları benimseyenler arasında İzmirli'nin de adı geçmektedir.

Eserleri arasında şunlar zikredilebilir: *Meâni'l-Kur'an (1927), Yeni İlm-i Kelâm (1920), İlm-i Hilâf (1914), Usûl-i Fıkıh Dersleri (1911), Felsefe-i İslâmiye Tarihi (1922), El-Cevabu's-Sedid fî Beyân-ı Dini't-Tevhid (1923) Garp Filozoflarıyla Şark Filozofları Arasında Bir Mukayese (1973).*

Kaynak: *TDEA V, 43-44.*

4.2.12. M. MUAMMER (ÖDEMİŞLİ HOCAZÂDE)

Doğum tarihi kesin olarak bilinmemesine rağmen Tâhirü'l-Mevlevî'nin hatıratında belirttiğine göre Mahfil Mecmuası'na ilk yazısını gönderdiği 1342 yılında Tire'de İbtidâ-yı Dahil medresesi son sınıf öğrencisidir.

İzmir'de Tokadîzâde Şekib'den de ders almakla beraber, Ödemiş'te müderris Lütfî Efendi'nin oğlu olduğu için Hocazâde ismini kullanmıştır. Daha sonra tahsiline devam edebilmek için İstanbul'a gelmiş ve Tâhirü'l-Mevlevî'nin yardımıyla medreseye kaydolduktan sonra Mahfil idarehanesinin yanındaki bir odaya yerleşmiş, hem mecmuanın hizmet işlerinde hem de yazdığı yazılarla mecmuanın çıkarılmasında büyük yardımları olmuştur.

Tâhir Olgun'un ifadelerine göre şiire büyük istidadı olan ve çalışkan bir kişiliktir. Doğumu hakkında bilgi olmadığı gibi ölümü hakkında da bir bilgi yoktur.

Kaynak: Tâhirü'l-Mevlevî, *Matbuat Âlemindeki Hayatım ve İstiklal Mahkemeleri,* 149-162

4.2.13. MEHMED ÂRİF

Cebbarzâdelerden Şakir Efendinin oğludur. Boğaziçinde Baltalimanında doğmuştur. Mekteb-i İrfanda tahsilini tamamladıktan sonra Babıali ve Babıseraskeri kalemlerinde görev yaptıktan bir zaman sonra emekliliği tercih etti.Daha sonra da telifat ile meşgul olmuştur.

15 Muharrem 1339'da, yüz yaşını mütecaviz olduğu halde Çengelköy'de Bekar Deresi'nde ikâmet ettiği evinde vefât etmiştir. Vasiyeti doğrultusunda Nakkâş kabristanına defnedilmiştir.

Kaynak: *M. Kemal İnal, Son Asır Türk Şairleri I, 21*

4.2.14. MEHMED ŞEREFEDDİN (YALTKAYA)

İstanbul'da Kocamustafapaşa semtinde doğdu. Babası Cerrahpaşa Camii imamı ve hatibi Mehmet Arif Efendi'dir. Sıbyan mektebinden sonra Davutpaşa Rüştiye'sine, daha sonra müsabaka ile Darülmuallimin'e girdi ve dört senelik eğitimden sonra Rüştiye kısmından mezun oldu. Daha sonra Beyazid Camii'nden dersiâm olarak dersler vermiştir. Darüşşafaka, Gelenbevi, Vefa, Kandilli Liselerinde muallimlik yapmıştır. İslâm dini ve felsefesi Ordinaryüs Profesörü olmuştur.

Darülfünûn İlahiyat Fakültesi'ne Kelâm müderrisi olarak tayin edilen Yaltkaya (1923-1933) yılları arasında yoğun bir faaliyetin içine girmiş ve dokuz yıl içinde yirmibeş sayı olarak neşredilen Fakülte Mecmuası'nın aşağı yukarı her sayısında yazısı çıkmıştır. 1938 yılından itibaren Cumhuriyet'in ikinci Diyânet İşleri Başkanı oldu. 100 dolayında yayını bulunan Yaltkaya'nın eserlerinden bazıları şunlardır:

Keşfü'z-Zünûn, (Kilisli Rıfat Bilge ile birlikte Katip Çelebi'nin ünlü eserinin neşri) Milli Eğitim Bakanlığı yayınları 1941, 1943, I-II. *Hatiplik ve Hutbeler,* İstanbul 1949. *Vaizler 1. Kitap*. İstanbul 1944. *Benim Dinim.* Ankara 1943.

Kaynak: İsmail Kara "Yaltkaya, Şerefeddin", *Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi,* İstanbul 1999 II, 670-671.

4.2.15. MEHMED İZZET

1891'de İstanbul'da doğan Mehmet İzzet, kaymakamlıktan emekli Nazmi Bey'in oğludur. 1907'de Galatasaray Sultanîsini bitirdi ve Darülfünûn Hukuk

Fakültesi'ne girdi. Avrupa'ya gönderilecek talebeler için açılan sınavı kazanarak Paris'e gönderildi. Sorbonne Üniversitesi'nde felsefe tahsili gördü ve 1913'te memleketine döndü. Balkan Savaşı sırasında Hilâl-i Ahmer'de çalıştı. I. Dünya Savaşı'na kadar çeşitli okullarda öğretmenlik yaptı. Savaştan sonra tıbbiye ve Mülkiye mekteplerinde fransızca okuttu. Daha sonra Darülfünûn Edebiyat Fakültesine felsefe tarihi hocası olarak girdi. Bir yıl sonra ahlâk muallimi oldu. 1924'te müderrisliğe (Profesörlük) terfi etti. 1926'da ahlâk derslerine ilaveten, felsefe tarihi ve sosyoloji dersleri vermeye başladı. 1928'de rahatsızlığı sebebiyle tedavi görmek üzere talebe müfettişi olarak Paris'e gönderildi. Aynı yıl görevi Berlin'e nakledildi. 1929'da ülkeye dönerek Darülfünûn'da üç ay kadar sosyoloji okuttu. Sonra yine müfettiş olarak Berlin'e döndü. Orda lösemi hastalığından vefât etti (1930).Kabri Hasenheid'deki Türk mezarlığındadır.

Mehmet İzzet, özellikle felsefe ve sosyoloji alanında Türk Fikir dünyasının yetiştirdiği nâdir şahsiyetlerden biridir. Eserleri: *Milliyet Nazariyeleri ve Millî Hayat*(1923), *Yeni İçtimaiyât Dersleri* (1927), *Amelî Ahlâk Mebâdîsi* (Abel Rey'den Tercüme 1919), *Kant'ın Amelî Felsefesi* (1919).

Kaynak: *TDEA VI,* 209.

4.2.16. MUHYİDDİN RÂİF

1880'de İstanbul'da doğdu. Mülga Esnaf Nezâreti Ketebesi'nden Raif Efendi'nin oğludur. İlk tahsilini Tezgahçılardaki Taş Mektep ve Meşrık-ı Füyûzât isimli özel bir okulda yaptı. Rüşdî tahsilini Beşiktaş Mektebi'nde yaptıktan sonra Bahriye Mektebi'ne kaydoldu.

1897-1915 yılları arasında memurluk yaptı ve daha sonra kendi isteğiyle emekli oldu. Önce Hadikâ-i Meşveret ve Şemsülmekâtib ismindeki özel okullarda ve Daruşşafaka'da Türkçe ve Edebiyat muallimliği yaptı, daha sonra da Vefa ve Mercan Sultanîleriyle Halıcıoğlu ve Kuleli Askeri Liselerinde İngilizce tedris etti.

Eski tarzda gazelleri, 200 rübâîsi, yeni tarzda manzûmeleri ve hece vezniyle divân teşkil edebilecek kadar şiirleri vardır. Arapça, Farsça ve İngilizce'den tercüme edilmiş bazı eserleri de vardır.

Bazı şiirleri Servet-i Fünûn, Resimli Gazete, Tercüman-ı Hakikât, Maârif, Âşiyân, Malumât, Terakkî ve Mahfil gibi gazete ve dergilerde yayımlanmıştır.

Kaynak: *Mahmut Kemal İnal, Son Asır Türk Şairleri,* 993-994

4.2.17. REŞİD MAZHAR

Doğum ve ölüm tarihleri tam olarak bilinmemekle beraber Tâhir Olgun'un hatıratında belirttiğine göre mülga Nafia Nezareti memurlarından Mazhar Bey'in oğludur. Yine yazarın ifadelerine göre manevi oğlu Sa'di Bey ile aynı dönemde Mekteb-i Sultanî'de okumuş ve iyi bir dereceyle mezun olmuştur. Sa'dî Bey'in vesilesiyle yazıları Mahfil'de yayımlanan Reşid Mazhar Bey daha sonra Mısır'a gitmiş ve oradaki bir çiftlikte ziraat tatbikiyle uğraşmıştır.

Daha sonra da hem nazarî hem de amelî bilgisini geliştirmek amacıyla önce Paris'e daha sonra İspanya'ya, oradan Küba'ya ve sonra da Amerika'ya gitmiştir. Reşid Mazhar Bey gittiği bu ülkelerde gördüğü önemli hadiselerle ilgili yazıları ve röportajlarıyla Mahfil mecmuasına destek vermiştir.

Tâhirü'l-Mevlevî tarafından çok zeki, yüksek derecede bilgili ve bir o kadar da terbiyeli bir genç olarak tarif ediliyor.

Kaynak: *Tâhirü'l-Mevlevî, Matbuat Âlemindeki Hayatım ve İstiklal Mahkemeleri*, 165-166

4.2.18. SA'DÎ (AHMED)

Doğum ve ölüm tarihleri bilinmiyor. Tâhirü'l-Mevlevî'nin hatıratında belirttiğine göre Mülga Maliye Nezaretinin hukuk müşaviri Tevfik Bey'in biraderzâdesidir. Mekteb-i Sultanî'den birincilikle mezun olarak 600 kuruşla memuriyete başlamıştır.

Kendisini manevi olarak kabul ettiğini belirten Tâhirü'l-Mevlevî'ye Mahfil mecmuasını çıkarırken yazılarıyla da olmak üzere her hususta yardımcı olmuştur.

4.2.19. SUÛDÜ'L-MEVLEVÎ

Asıl adı Mehmet Suûd ama Mevlevî tarikatine intisâbı dolayısıyla Süûdü'l-Mevlevî ismiyle maruf zât Divân-ı Humâyûn kuyûd odası mümeyyizi Rıza Safvet Bey'in oğludur. 1882 yılında Kuruçeşme'de doğmuş, Beşiktaş'ta Mekteb-i Hamidiye devam ederek şehâdetnâme almıştır. Ayrıca babasından ve diğer zevâttan da Arabî ve Farisî okumuştur.

1889 yılında Divân-ı Humâyûn Mühimme kalemine girmiştir. Sülûs ve Nesih yazılarını babasıyla hattat Beşiktaşlı Nuri Efendi've Reisülhattatîn Muhsinzâde Abdullah Bey'den, Divânî'yi Divân-ı Humâyûn'da yazı muallimi olan Hacı Kâmil Efendi'den, Divân Celîsini Sami Efendi'den ve Tuğra'yı Divândaki arkadaşlarından Hattat İsmail Hakkı Bey'den temeşşuk ederek Divân dairesinden hattatlık şehâdetnâmesi ve Beylikçi Nasır Bey'in himmetiyle Sâlise rütbesi verilmiştir.

Divân'da 18 senelik hizmetinden sonra 1918 senesinde Meclis-i Âyân Kitâbeti'ne naklolunmuş, daha sonra 1400 kuruş maaşla Encümen Kâtibi olmuştur. Ayrıca medreselerde yazı ve usûl-i tahrir muallimliğinde de bulunmuştur. Devairin ilgasından sonra açıkta kalmış ve Bâbıâli caddesinde küçük bir dükkanda hattatlık yaparak maişetini temin etmeye çalışmıştır.

Şapka kanunundan sonra hapse mahkum olmuş ve daha sonra mebuslardan şair Halil Nihad Bey'in himmetiyle durum Büyük Millet Meclisince tetkik edilmiş ve isnâd

edilen cürmün vaki olmadığı tespit edilerek affına karar verilmiştir. 1930'da Fatih Millet Kütüphanesi'ne memur olarak tayin edilmiştir.

Mürettep bir divânı bulunan Suûdü'l-Mevlevî hanımının vefâtında terkib-i bend şeklinde uzun bir manzûme ve üstâdı Muhsinzâde'nin tercüme-i hâline dair bir risâle yazmıştır. Bunlardan başka Yenişehirli Avni Bey'in divânını toplayıp düzenlemiş ve tercüme-i hâlini mukaddime olarak tahrir eylemiştir. Bunlar basılmamıştır ama Suûdü'l-Mevlevî imzasıyla bir çok şiiri farklı mecmualarda yayımlanmıştır.

M. Kemâl İnal, Suûdü'l-Mevlevî'yi "...okur yazar vasfına hakkıyla layık olan erbâbı daniştendir. Tarz-ı kadimde her istediği vadide nazma muktedir ve sülüs, celi ve divani yazılarda mahirdir. Mütedeyyin, müstakim, müeddep, mütevazi, hodfuruşluktan müctenip bir merd-i neciptir."şeklinde tasvir ediyor.

Kaynak: M. Kemal İnal, *Son Asır Türk Şairleri VI* 1748-1749

4.2.20. TOKADİZÂDE ŞEKÎB

1871'de İzmir'de doğdu. İzmir Rüştiyesini bitirdikten sonra özel dersler alarak kendisini yetiştirdi. Abdülhamit yönetimi aleyhindeki faaliyetlerinden dolayı tutuklanarak 1897'de Bitlis'e sürüldü. Affedildikten sonra İttihat ve Terakkî'ye katılarak Manisa'dan milletvekili oldu. Mütareke yıllarında ise İzmir Müdafaâ-i Hukuk Cemiyeti'nin kurucularından oldu.

Tasavvufî düşünceyle Divân şiiri geleneğine bağlı şiirler yazmıştır. Oğlunun vefatından sonra bunalıma girerek intihar etmiştir.

Tokadizâde Şekib'in Neşîde-i Vicdan, Derviş Sözleri, Reşahât, Mahfil, Servet-i Fünûn gibi gazete ve mecmualarda şiirleri vardır.

Kaynak: İhsan IŞIK*, Yazarlar Sözlüğü,* İstanbul 1990, Risale yay. s. 587

4.2.21. ÜSKÜDARLI (AHMED) TALAT

1858 (1275) yılında Üsküdar'ın İhsaniye mahallesinde doğan Talat Bey'in babası Enderûn-ı Hümâyûn'dan binbaşı Ahmet Ağadır.Annesi ise Ayşe Merzûka Hanım'dır. Babasının Van'a memuriyetinden dolayı ailesiyle beraber Van'a gitmiş, babası ölünce de tekrar ailesiyle İstanbul'a dönmüş ve mahalle mektebine verilmiştir.

Mahallelerindeki fakir fukara ve yetimleri koruyup onlarla ilgilenen Ömer Efendi nâmında birinden himâye görmüştür. Talat Bey onun sayesinde Mevlevîhâne ve Mevlevîlikle tanışmıştır. Ömer Efendi vefât edince o da yine annesiyle memur olan ağabeyi Mustafa Bey'in yanına Yenişehir'e gitmiştir. Beş altı yıl sonra İstanbul'a dönünce Paşakapısındaki Rüştiyeye devam ederek şehâdetnâme almıştır. Emin Efendi, Irak ulemâsından (yekçeşm) Halil Efendi, Tahsin Efendi, Diyarbakırlı Hoca Refet Efendi ve benzeri şahıslardan farklı dersler (hikmet, heyet, tasavvuf, edebiyat, ilahiyat) okumuştur. Arap ve Fars edebiyatını da Kürdistân ulemâsından Kürtçe divâna sahip Köysancaklı Hacı Abdülkadir Efendi'den okumuştur.

Babasından kendilerine kalan maaş kesilince imtihanı kazanarak devlet memuru olarak 200 kuruş maaşla Adliye Nezâreti Muhasebe Kalemi'ne girmiştir.Daha sonra farklı kademelerde hizmet görerek en son Bahriye Nezâreti Müsteşarlığı'na tayin olmuştur. 16 Haziran 1326 yılında da emekliye ayrılmıştır.

Ahmet Talat Bey adliyede çalıştığı zamanlarda akşamları Saâdet ve Zuhur gazetesi idarehanelerine gidip yazılar yazmıştır. Dini ve mübarek günlerde dinî makaleler, cülûs ve velâdetlerde ise kasideler yazan Ahmet Talat Bey, Muallim Naci Saadet gazetesinin yönetiminden çekilince bu görevde çalışmaya başlamıştır.Bir ara ise Hariciye Nâzırı Kürt Sait Paşa'nın isteği üzerine Paşanın oğluna Türkçe ders vermiştir.

Otuz senelik memuriyet hayatı boyunca birikimiyle aldığı evi bir yangında yanınca birçok eseri ve kitabı yanmıştır.Emekliye ayrıldıktan kısa bir süre sonra annesi vefât edince evlenmiştir.Şeyh Hüseyin Fahrüddin'in meşihâtı zamanında Bahariye Mevlevîhanesi'nde 1310 yılında sema çıkarmıştır. Mide kanserinden altı ay boyunca hasta yatarak 15 Eylül 1926'da (7 Rebiülevvel 1345) İhsaniye'de kendi evinde vefat

etmiştir ve vasiyeti doğrultusunda yine o civardaki Şair Nedîm'in kabrinin yanına defnedilmiştir.

Kaynak: M. Kemal İnal, *Son Asır Türk Şairleri IV,* 1885-1891

4.2.22. YAŞAR ŞÂDÎ

1888'de (4 Eylül 1304) İstanbul'da doğan İsmail Yaşar Şâdî Bey, Atpazarı esnaflarından Kayseri Talas nahiyesi ahâlisinden Ak Mehmetzâde Mustafa Efendi'nin oğludur. Fatih İbtidaî ve Rüşdî mekteplerinde okuduktan sonra Mercan İdâdî Mektebi'ne girmiş ve buradan şehâdetnâme almıştır. Bir sene kadar da rüsûmat emaneti muhasebe kalemine devam etmiştir.

109'da Şirket-i Hayriye idaresine kabul edilmiş, hukuk mektebine devamına şirketçe müsaâde edilmediği için mektebi terk etmek zorunda kalmıştır. Daha sonra üç ay İbtidâî Hariç medresesinde Türkçe okutmuştur. 1923 yılında hastalanarak vefât etmiş ve Fatih türbesi haziresine defnolunmuştur.

Yaşar Şadi Bey "Şair-i Seyyâr" namıyla tanınırmış. M. Kemal İnal, Yaşar Şâdî Bey'i uzun boylu, iri cüsseli, bir ayağı aksayan ve hemen her semti gezen bekâr bir şair olarak tasvir ediyor.

Kaynak: M. Kemal İnal*, Son Asır Türk Şairleri IV,* 1753-1755

5. MECMUA YAZILARININ YAZAR ADLARINA GÖRE FİHRİSTİ

A

ABDULLAH CEVDET

“Doktor Abdullah Cevdet Bey’in Bir Tezkiresi”, sy.21, s.157

ABDURRAHMAN

“Şı’râ-yı Yemânî Yıldızı: Sirius”, sy.41, s.78-81

“Kamer, Rü’yet-i Hilâl, Şehr-i Sıyâm-1”, sy.42, s.98-100

“Kamer, Rü’yet-i Hilâl, Şehr-i Sıyâm-2”, sy.43, s.123-125

“Hazret-i Kur’ân’ı Tefsir Nasıl Yazılmalıdır.”, sy.44, s.139-142

“Çifte Güneşler”, sy.46, s.172-173

“El-Fars Müsâdeme-i Semâviyyesi ve Manzûmelerin Ölümü”, sy.47, s.192-195

“Cevâp”, sy.48, s.206-208

“Mühendis Sâlim Beyefendi’ye Cevâp”, sy.49, s.4-6

“Kâinât ve Manzûmemizin Sûret-i Teşekkülü”, sy.51, s.39-42

“Kâinât ve Manzûmemizin Sûret-i Teşekkülü-2”, sy.52, s.58-60

“Arz Nasıl Teşkîl Etti?”, sy.53, s.82-83

“Yeni Bir Mûcize-i Kur’âniyye”, sy.54, s.99-101

“Seyyâremiz Kaç Yaşında?-2”, sy.55, s.118-121

“Arzın Son Günü”, sy.56, s.135-137

“Arzın Son Günü”, sy.57, s.158-160

“Arzın Son Günü”, sy.58, s.179-181

“Arzın Son Günü”, sy.56, s.205-206

“Müderris Mustafa Hakkı Efendi Hazretlerine”, sy.59, s.206-208

“Arzın Son Günü, sy.60, s.227-231

“Kulhüvallahüehad”, sy.61, s.5-7

“E’âzım-ı Felekiyyûn-u İslâmiyyeden: Abdurrahman Es-Sâfî”, sy.61, s.12-15

“Manzûme-i Şemsiyye”, sy.62, s.26-29

“Büyük Bir Hey’etşinâs: Kâmil Felemaryon(1842-1925)”, sy.63, s.41-44

“Manzûme-i Şemsiye-2”, sy.64, s.56-57

“Manzûme-i Şemsiye-3”, sy.65, s.70-72

“Manzûme-i Şemsiye-4”, sy.66, s.86-88

“Manzûme-i Şemsiye-5”, sy.67, s.101-102

ABDÜLAZİZ MECDÎ

“Gazel”, sy.20, s.144-145

“Düşündüm”, sy.21, s.159-161

“Düşündüm”, sy.22, s.184-186

“Düşündüm”, sy.23, s.209

“Düşündüm”, sy.24, s.234-236

“Düşündüm”, sy.26, s.38

“Düşündüm”, sy.27, s.55-56

ABDÜLBÂKİ

“Rubâî”, sy.3, s.55

“Sofiyenin İtikâdı”, sy.16, s.62-63

“Sofiyenin İtikâdı”, sy.18, s.95-96

“Yenikapı Mevlevîhânesi Post-nişîni Şeyh Abdülbâkî Efendi Hazretleri’nin Ârifâne Bir Gazeli”, sy.34, s.155

“Rubâî”, sy.36, s.180

“Yaşar Şâdî Merhumun Tarih-i Vefâtı”, sy.37, s.14

“Yaşar Şâdî Merhum İçin Yazılan Tarihler”, sy.39, s.48

“Gazel”, sy.48, s.212-213

“Gazel”, sy.52, s.69

“Gördüm”, sy.59, s.213-214

“Üstâd-ı Nezih Şekîb Beyefendi’nin Bir Gazeline Nazîre”, sy.60, s.237

ABDÜLBÂKİ AZİZ

“Merhum Emin Hâkî’ye Dair”, sy.15, s.60

“Minarelere Karşı”, sy.20, s.145

“Sefâhat Düşkünlüğü”, sy.22, s.188

“Hülyâ Günleri”, sy.28, s.83

ABDÜLBÂKİ İZZET

“Baharı Karşılarken”, sy.23, s.210-211

ABDÜLHAK HAMİD

“MüsTeşrîk’?’ “, sy.26, s.30-1

ABDÜLKIYÂS TEVFİK

“İnsan Hangi Devir Mahlûkudur?”, sy.27, s.49-50

“Türk’ün Ebedî Vazifesi?”, sy.28, s.80-81

AHMED EMRÎ

“Bir Nazm-ı Nâsihât-âmiz”, sy.42, s.103

“Bir Nazm-ı Nâsih”, sy.53, s.88-89

AHMED HAMDİ (ABDÜLKERİMZÂDE)

“Abdülkerîmzâde”,”Edebîyat ve Biz”, sy.20, s.146-147

AKSEKİLİ AHMED HAMDİ

“Sofiye-i Kirâm Hazerâtının Ruh Hakkındaki Tarz-ı Telakkîleri”, sy.3, s.44-45

“Sofiye-i Kirâm Hazerâtının Ruh Hakkındaki Tarz-ı Telakkîyâtı”, sy.4, s.60-62

“Gazâlî’nin Ruh Hakkındaki Telakkîyâtı-2”, sy.6, s.96-99

“Gazâlî’nin Ruh Hakkındaki Telakkîyâtı”, sy.7, s.118-119

“Gazâlî’nin Ruh Hakkındaki Telakkîyâtı”, sy.8, s.133-135

“?”, sy.9, s.145

“İmâm-ı Gazâlî ve el-Maznûn Kitapları”, sy.12, s.164-166

“Medresetü’l-Vâizîn Hakkında Lâyiha”, sy.38, s.22-26

“Biraz Düşünelim”, sy.40, s.70-72

“Ahlâk”, sy.57, s.157-158

AHMED MUHTAR

“Na’t-ı Şerîf”, sy.18, s.103

AHMED NÂİM

“Semâ”, sy.28, s.73-80

AHMED NUSRET

“Hükümetimizin Nazâr-ı Dikkatine”, sy.37, s.16

AHMED REMZİ (EL-MEVLEVÎ)

"Elifsiz Bir Manzûme", sy.4, s.71

"Münâcât-ı Hazret-i Mevlânâ", sy.4, s.1-8 (Ek)

"Gönlüme", sy.37, s.12-13

"Yaşar Şâdî Merhum İçin Yazılan Tarihler", sy.39, s.48

"Osman Şems Efendi Hazretleri'nin Bir Gazel-i Ârifânelerine Taştîr", sy.59, s.214

"Edîb-i Ârif Muhyiddin Râif Bey'in 65 Adedli Mahfil'de Münderic Gazelini Taştîr", sy.66, s.88-89

AHMED ŞEM'Î

"Na't-ı Şerîf", sy.9, s.155

AHMED ŞÎRÂNÎ

"Bir Manzûme", sy.17, s.86

"Gazve-i Necât", sy.29, s.113

"Ramazânın Tahassüsât ve Te'sîrâtı", sy.13, s.3-5

AHMED ŞÜKRÜ

"Bir Eser Münâsebetiyle Sahibine", sy.38, s.35-36

“Bir Cevâb Münâsebetiyle Sahibine”, sy.43, s.131-132

“Son Cevâbım”, sy.46, s.177

“Kula’da Mahfil”, sy.58, s.190-191

AHMED ZİYA

“Yevm ve Envâ’ı”, sy.4, s.68-69

“Yevm ve Envâ’ı”, sy.5, s.76-78

“Evkat-ı Salât”, sy.35, s.160-163

“Müneccimbaşı Hüseyim Hilmi Efendi Merhum”, sy.57, s.166-168

ALİ HAYDAR

“İ. Âtıf Efendi’nin Birinci Nüshada Münderic Gazeline Nazîre”, sy.4, s.71

ALİ HİLMİ

“İslâm Hayat-ı İçtimâîyyesinde Atılacak Hatvelerden”, sy.3, s.51-53

ALİ TAYYAR

“Ey Binâ-i Medîd!”, sy.18, s.107

“Fâtih’in Huzurunda!”, sy.19, s.120-121

AVNÎ

“Kısm-i Türkî-Gazeliyâttan Müfrez Parçalar”, sy.32-33, s.141

B

BEKİR HÂKİ

“Zâde-i Teessür”, sy.23, s.210

BERGAMALI CEVDET

“Tefsirler-Müfessirler”, sy.37, s.2-4

“Tefsirler-Müfessirler / Cem’-i Kurân”, sy.38, s.19-21

“Müstecâbizade İsmet Bey Merhumun’Refik Olmaz Muvâfık Ehl-i Derde Camdan Başka’ Mısraıyla Başlayan Gazeline Nazîre”, sy.38, s.30

“Tefsirler-Müfessirler”, sy.39, s.39-41

“Tefsirler-Müfessirler”, sy.40, s.54-55

“Tefsirler-Müfessirler / Mütevâtir Zahirü’l-Ma’na”, sy.41, s.74-76

“Tefsirler-Müfessirler / Te’vîl-i Nüsûs”, sy.42, s.96-98

“Tefsirler-Müfessirler / Te’vîl-i Nüsûs”, sy.43, s.121-122

“Tefsirler-Müfessirler / Te’vîl-i Nüsûs”, sy.44, s.138-139

“Tefsirler-Müfessirler / Tefsir, Te’vîl, Tahrîf ve Aralarındaki Fark”, sy.45, s.154-155

“Tefsirler-Müfessirler / İlm-i Tefsirin Mevzu’u, Mâhiyeti”, sy.46, s.170-172

“Tefsirler-Müfessirler / Bir Müfessirîn Bilmesi Lazım Gelen Ulûm”, sy.47, s.188-190

“Tefsirler-Müfessirler / Rivâyet ve Dirâyet”, sy.48, s.203-205

“Tefsirler-Müfessirler / Rivâyet ve Dirâyet”, sy.49, s.2-4

“Tefsirler-Müfessirler / Müfessirîn Arasındaki İhtilâfât”, sy.50, s.20-24

“Tefsirler-Müfessirler Arasında İhtilâf-ı Hakîkî”, sy.52, s.54-55

“Tefsirler-Müfessirler / Rivâyeti İhmâl Edenler Arasındaki Fark”, sy.53, s.75-77

“Tefsirler-Müfessirler / Hevâ ve Hevese Göre Yapılan Tefsirlerden”, sy.54, s.96-7

“Tefsirler-Müfessirler / Tefsir-i Bi’d -Dirâye Hakkında Mâverdî’nin Mütâlaası”, sy.55, s.115-116

“Tefsirler-Müfessirler / Tefsir-i Bi’d-Dirâye Merâtibinin Ta’dâd ve Tebliği”, sy.56, s.134-135

“Tahmîs”, sy.56, s.147-148

“Tefsirler-Müfessirler / Tefsir-i Bi’d-Dirâyenin Nümûneleri sy.57, s.155-157

“Tefsirler-Müfessirler / Tefsir-i Bi’d-Dirâyenin Beşinci Mertebesi”, sy.58, s.176-177

“Tefsirler-Müfessirler / Tefsir-i Bi’d-Dirâyenin Merâtibi”, sy.59, s.200-202

“Tefsirler-Müfessirler / Tefsir-i Bi-d Dirâyenin Merâtibi”, sy.60, s.223-224

“Tefsirler-Müfessirler / Tefsir-i Bi’d-Dirâyenin Sekizinci Mertebesi”, sy.61, s.2-4

“Tefsirler-Müfessirler / Tefsir-i Bi’d-Dirâyenin Sekizinci Mertebesi”, sy.62, s.20-21

“Tefsirler-Müfessirler”, sy.63, s.35-37

“Tefsirler-Müfessirler (Kısım2) Tabakâtü’l-Müfessirîn”, sy.64, s.49-51

“Tefsirler-Müfessirler (2.Kısım) Tabakâtü’l-Müfessirîn, İbn-i Abbas’a Müntehî Tarîkler”, sy.65, s.66-68

“Tefsirler-Müfessirler (2.Kısım) Tabakâtü’l-Müfessirîn, Ashâb Tabakası”, sy.66, s.81-83

“Tefsirler-Müfessirler (2.Kısım) Tabakâtü’l-Müfessirîn sy.67, s.97-98

“Tefsirler-Müfessirler (2.Kısım) Tabakâtü’l-Müfessirîn, Üçüncü Tabaka” sy.68, s.122-123

BERGAMALI NİYAZİ

“Hey’et-i İrşâdiyye”, sy.20, s.133-135

BESİM

“Avnî Bey Merhum”, sy.29, s.114-115

“Anadolu Âfâk-ı İslâm’da Güneştir”, sy.30, s.120

“İslâmiyete Ait Neşriyât”, sy.32-3, s.140-141

BURSALI ALİ ŞEVKET

“Başmüderris Yusuf Efendi’nin Vefâtı Sebebiyle Kardeşim Tayyib bey’e”, sy.8, s.142

C

CENÂB ŞEHÂBEDDİN

“Mahfil-i İrfân”, sy.27, s.50-53

D

DAĞISTANLI ZÜLKEREM

“Yavuz Zırhlısını Zİyaret”, sy.43, s134-136

“Talebe-i Ulûm Kisvesi”, sy.45, s.168

DARDAĞANZÂDE AHMED NAZÎF

“Hayâl(1)”, sy.61, s.9-11

“İlm-i Hayâl(2)”, sy.62, s.23-25

“İlm-i Hayâl-2(3)”, sy.64, s.53-56

“İlm-i Hayâl-4”, sy.66, s.83-86

“İlm-i Hayâl-5”, sy.67, s.98-101

“İlm-i Hayâl-6”, sy.68, s.114-116

DEMİRHİSARLI MÜDERRİS HÂFIZ HÜSEYİN

“Hissî Tenezzüh”, sy.41, s.86-88

SAİD PAŞA

“Ebu'l-Feth el-Bestî'nin Bir Kasidesi ve Manzum Tercümesi”, sy.27, s.53-54

“Ebu'l-Feth el-Besti'nin Bir Kasidesi ve Manzum Tercümesi”, sy.28, s.84

E

EMİN HÂKÎ

“Son Niyâz”, sy.11, s.199

“Mübâreze-i Hayat”, sy.13, s.6-7

“Gazel”, sy.15, s.49

“Seraba Dogru”, sy.17, s.87-88

“Mahrum Olaydım”, sy.18, s.107-108

ERMENEKLİ SAFVET

“Ş.M. Bey'e Münazarâ-i Üstâdân Münâsebetiyle”, sy.9, s.149-151

F

FAHRUNNÎSA KEMÂL

“Mabeddeki Ses”, sy.29, s.115-6

“İlk Müslüman Kadın ve En Muhterem Kadın”, sy.31, s.129-130

“İlk Müslüman Kadın ve En Muhterem Kadın”, sy.32-3, s.136-137

“Büyük Kadınlarımızdan Hazret-i Âişe(r.a)”, sy.35, s.168-169

“Bir Hâtıra Münâsebetiyle”, sy.42, s.103-104

FERİD

“Bir Âyet-i Kerîme Münâsebetiyle”, sy.1, s.3-4

“Vezn-i Arûz ile Arap, Acem Edebîyatına Dair Bir İki Söz”, sy.1, s.13-16

“Bir Âyet-i Kerîme Münâsebetiyle”, sy.2, s.20-21

“Arap Romanları”, sy.2, s.28-29

“Bir Âyet-i Kerîme Münâsebetiyle”, sy.3, s.40-42

“Bir Âyet-i Kerîme Münâsebetiyle”, sy.5, s.75-76

“Câhiliyye Âsarından Birkaç Nümûne”, sy.6, s.109-111

“İran Edebîyatı”, sy.9, s.156-157

“İran Edebîyatı”, sy.13, s.5-6

“İran Edebîyatı”, sy.14, s.24

“Bir Kıta”, sy.15, s.48

“Edebîyat-ı Sofiye”, sy.16, s.65-66

“Edebîyat-ı Sofiye”, sy.17, s.83-85

“Rubâî”, sy.20, s.144

“Sultan Ahmed Celâyîrî'nin Dîvânı ve Bazı Ebyâtı sy.25, s.14-15

“Sultan Ahmed Celâyîrî'nin Dîvânı ve Bazı Ebyâtı”, sy.26, s.40-41

“Bir Kıt'a”, sy.37, s.12

“Na't-ı Şerîf”, sy.39, s.37

“?”, sy.42, s.101

FİKRİ

“Şiir ve Kadın”, sy.21, s.162-163

“Bir Rakıcının Bayram Tebriği”, sy.25, s.19-20

“Tesettür Meselesi Nasıl Halledilir ?”, sy.29, s.98-100

“Telakkîye Göre - İhtidâ Yahut İrticâ”, sy.40, s.68-70

“Yine Rakı İlanları”, sy.41, s.81-82

“Müslüman Kadın Şanoya Çıkabilir mi ?”, sy42, s.100-101

“Bu da Asrîlik İcabı ?”, sy.52, s.70-72

“İçtimâî Dalâlimiz”, sy.53, s.86-88

“Kadın Olsaydım Ne Yapardım ?”, sy.54, s.103-105

“İffet Mücevherinin Bir Gümüş Yüzük Kadar da mı DeğeriYok ?”, sy.55, s.127-129

“Aşağıdan Gelme Bir Hikmet-i İçtimâiyye”, sy.56, s.143-144

“Soğukluk ve Açıklık”, sy.57, s.163-165

“Daü'r-Raks”, sy.58, s.184-186

H

HACI NECİB

“İntibâh”, sy.9, s.146

HÂFIZ İBRAHİM

“İmam-ı Gazâlî ve El-Maznûn Kitapları”, sy.10, s.164-166

HÂFIZ İHSAN

“Tilâvet”, sy.23, s.195

“Doktor Mehmed Ârifî Paşa”, sy.57, s.169-170

HÂFIZ İSMAİL

“İki Kıt'a”, sy.14, s.26

“İstiğrâk”, sy.16, s.66-67

HÜSEYİN SÎRET

“Anka-yı Beyâbân”, sy.44, s.146-147

HÜSEYİN SUBHÎ

“Gurûbda Bir Levha”, sy.65, s.79-80

“İlhâm Sesi”, sy.66, s.90-91

HÜSEYİN ŞEM'Î

“Galabe-i Ahlâkiyye”, sy.6, s.99-100

“Tezkiye-i Nefs ve Tezhîb-i Ahlâkın Ehemmiyeti”, sy.20, s.131-133

“Tezkiye-i Nefs”, sy.24, s.220-221

HÜSEYİN VASSÂF

“Şeyh İbrahim Efendi Hazretleri”, sy.23, s.204-205

“Şeyh İbrahim Efendi Hazretleri”, sy.24, s.226-227

“Osman Şems Efendi Hazretleri”, sy.28, s.87-88

“Şeyh Osman Şems Efendi Hazretleri”, sy.29, s.112-113

“Gazel”, sy.35, s.167

“Şeyh Osman Şems Efendi Hakkında”, sy.36, s.183

“Hacı Ahmet Şükrü Efendi Hazretleri”, sy.52, s.67-68

“Hissî Bir Tarih Makâlesine Lâhikâ”, sy.53, s.90-91

İ

İHSAN MAHVÎ

“Emin Hâkî”, sy.13, s.10-14

“Keçecizâde Reşad Fuad Bey Merhumun Tarih-i İrtihâli”, sy.14, s.28

“Emin Hâkî”, sy.14, s.28-29

“Neşîde-i Mevlevîyâne”, sy.15, s.47

“Bâbîlik”, sy.21, s.154-155

“Bâbîlik”, sy.22, s.180-182

“Bâbîlik”, sy.23, s.205-206

“Bâbîlik”, sy.24, s.232-234

“Bâbîlik”, sy.25, s.17

“Gazel”, sy.26, s.35

“Bâbîlik”, sy.26, s.44

“Bâbîlik”, sy.27, s.63-64

“Na't-ı Hazret-i Pîr”, sy.38, s.30

“Bir Yâd-ı Hazîn.”, sy.38, s.31

“Tarih ve Tavzîh”, sy.40, s.67

“Şeyh Abdülbâkî Efendi Hazretlerinin Gazel-i Arifânelerine Nazîre”, sy.50, s.26

İSA RÛHÎ

“Virân Mabedler”, sy.21, s.163

İSKİLİBLİ HOCAZÂDE SAİD

“Allame-i Şehir Üstâd-ı Merhum Tikveşli İçin”, sy.6, s.104-105

İSKİLİBLİ MEHMED ÂTIF

“Din-i İslâm ve Fevâidi-i Âliyyesi”, sy.1, s.4-6

“Gazel”, sy.1, s.16

“Din-i İslâm'ın Va'zı ve Beşere Keyfiyet-i Vusûlü”, sy.2, s.21-23

“Enbiyâ-yı İzâm Hazerâtına Vahy ve İnzâl Olunan Din Bir Dindir”, sy.3, s.39-40

“Enbiya-yı İzâm Hazerâtına Vahy ve İnzâl Olunan Din-i İslâmın Şerâyi’ ve

Menâhicde İhtilâfı", sy.4, s.57-59

"Ümmet-i İslâmiye'nin Hazret -i Muhammed Aleyhisselam'dan Din-i İslâm'ı ve Ahkâm-ı Şeriyyeyi Keyfiyyet-i Telakkîsi", sy.6, s.95-96

"İçtihâd ve Din-i İslâm'ı Asrîleştirmek", sy.7, s.116-118

"Cenâb Bey'e Birinci Cevâp", sy.8, s.130-132

"İkinci Cevâp, Tevâsir ve Temâsil", sy.9, s.14

"Üçüncü Cevâp", sy.10, s.161-164

"Diyânet-i İslâmiyye Ef'âl-i Beşeriyye İle Ölçülemez", sy.17, s.78-79

"Şerâit-i İçtihâd ve Tabakât-ı Müçtehîdîn", sy.19, s.110-111

"Tabakât-ı Müçtehîdîn", sy.20, s.127-129

"Tabakât-ı Müçtehîdîn", sy.21, s.142-143

"Haml-i Meryem ve Vilâdet-i İsa Meselesine Dair", sy.22, s.165-167

"Haml-i Meryem", sy.23, s.191-194

"İhticap ve Tesettür-ü Şer'î sy.28, s.70-78

"Tesettür ve Kadınların Erkeklerle İhtilatı sy.29, s.93-95

"Tesettürün Hikmet-i Şer'îyyesi-l", sy.30, s.118

"Tesettür-ü Şer'înin Fevâidi sy.32-3, s.134-135

"Tesettür-ü Şer'înin Fevâidi sy.34, s.149-150

"Akl ve Nakl", sy.37, s.4-6

"Ahkâm ve Hakâyık-ı Diniyyenin Cümlesini Marifette Aklın Adem-i Kifâyeti", sy.39, s.41-42

“Akl ile Naklin Tesâdümüne Dair Mesâlik”, sy.41, s.77-78

“Akl ile Nakli Telfîk Kanunu”, sy.43, s.122-123

“Oruç Meselesi Hakkında Cevâp”, sy.50, s.22-24

“Oruç Meselesi Hakkında”, sy.51, s.35-36

“Oruç Meselesi Hakkında Cevâp”, sy.52, s.55-57

İSMAİL HAKKI PAŞA

“?”, sy.8, s.142

İSMAİL LÜTFÜ

“Uyan”, sy.38, s.36

İSTANBUL MÜFTİLİĞİ

“İstanbul Vilâyeti Müftiliği'nden”, sy.59, s.197-198

İZNİKLİ ALİ FITRAT

“Ta’yin-i Meslek”, sy.43, s.316

İZMİRLİ İSMAİL HAKKI

“Resm-i Mushâf-ı Osmanî Meselesi”, sy.24, s.214-215

“Tedkîk-i Müellifat-ı Şer’îyye Heyet-i Riyâset-i Âliyyesine”, sy.24, s.215-216

“Resm-i Mushâf-ı Osmânî Meselesi”, sy.25, s.4-7

“Fırka-i Mevcûde-i İslâmiyye-1, İbâziyye Fırkası”, sy.25, s.7-8

“Resm-i Mushâf-ı Osmânî Meselesi”, sy.26, s.22-29

“Resm-i Mushâf-ı Osmânî Meselesi”, sy.27, s.45-49

“İbâziyye Fırkası”, sy.37, s.6-7

“İbâziyye Fırkası”, sy.39, s.42-43

“İbâziyye Fırkası”, sy.40, s.55

K

KALKANDELENLİ SABRİ

“Şirket-i Hayriyye Başkâtibi Yaşar Şâdî Merhumun Seng-i Mezarı İçin İhsan Bey'e”, sy.40, s.66

KEMÂLEDDİN PERÎ

“Yenikapı Mevlevîhânesi Post-nişîni Şeyh Abdülbâkî Efendi Hazretleri'nin Bir Gazelini Tahmîs”, sy.17, s.85-86

KONYALI ALİ ZEKİ (EZHER'İ ŞERİF'TEN)

“Câmi-i Ezher”, sy.48, s.215-216

“Câmi-i Ezher”, sy.51, s.51-52

“Câmi-i Ezher'in Medresesi Nasıl Büyüdü?”, sy.55, s.129-131

“Câmi-i Ezher”, sy.60, s.235-236

KONYALI İ. ÂTIF

“Cenâb-ı Hakk Mü'minlere Ne Şart İle Yardım Eder?”, sy.4, s.59-60

L

L.S.

“Bostan-ı Sa'dî'den Bir Tercüme”, sy.20, s.146

M

M. ALÂADDİN

“Tarih-i Vefât”, sy.4, s.70-71

M. ENVER

“Canlı Bir Kuklaya”, sy.15, s.48

“Şâir İle Nebbâş”, sy.17, s.86-87

“Şarkı”, sy.22, s.188

M. FERİDUN NÂFİZ

“Mevlevîlik Menâkibinden”, sy.21, s.152-154

“Mevlevîlik Menâkibinden”, sy.22, s.177-179

“Mevlevîlik Menâkibinden”, sy.23, s.203

“Mevlevîlik Menkîbeleri- Hz. Seyyid Burhaneddin Muhakkık-ı Tirmîzî”, sy.24, s.230-232

“Mevlevîlik Menkîbeleri- Seyyid Burhaneddin Muhakkık-ı Tirmîzî”, sy.25, s.16-17

“Seyyid Burhaneddin”, sy.26, s.42-43

“Seyyid Burhaneddin Muhakkık-ı Tirmîzî”, sy.27, s.62-63

MAHFİL

“Lâhika”, sy.14, s.26

“Fransızca ’Âlem-i İslâm’ Mecmuâsının Mahfil Hakkında Bir İltifatnâmesi”, sy.18, s.101

“Yeni Telemaque Tercümesi Ve Fenelon”, sy.19, s.123

“Tebrik”, sy.45, s.154

“Kâriîn-i Kirâma Açık Mektup”, sy.47, s.200

MAZHAR OSMAN

“Keyif Veren Zehirler”, sy.65, s.74-76

MEHMED ÂRİF

"Sâbık Müneccimbaşı Mehmed Ârif Efendi Hazretleri Tarafından Gönderilmiştir", sy.59, s.216

"Rü'yet-i Hilâl", sy.60, s.226-227

"Hilâlin Sübûtunda Şehâdet ile Hesâbın Teâruzu", sy.61, s.7-9

"Zilhicce ve Muharrem Gurreleri", sy.62, s.25-26

MEHMED ALİ AYNÎ

"Kur'ân-ı Kerîm'i Tercüme Meselesi", sy.4, s.62-65

MEHMED İZZET

"Merhum Sâlih Zeki Bey", sy.14, s.34-36

"Yılbaşı ve Merâsimi-Noel ve Şecer-i Milâd", sy.19, s.114-117

"Süleymâniye Câmi-i Şerîfi", sy.20, s.136-141

"Lisân-ı Fen ve Şer'îde Tabiat", sy.21, s.143-146

"Hakikât-i Mahza ve Einstein", sy.22, s.174-177

"Lisân-ı Şer'î ve Fende Fezâ ve Semâ", sy.24, s.222-224

"Takvimlerde İhtiyârât", sy.25, s.8-10

"Takvimlerde İhtiyârât", sy.26, s.29-30

"Ulûm-u Riyâziye ve Ulûm-u Hey'et", sy.29, s.95-98

“İlm-i Hey’et ve İnsanlar”, sy.30, s.118-119

“İlm-i Hey’et ve İnsanlar”, sy.31, s.130-131

MEHMED KÂMİL

“Mevlîd-i Nebevî İhtifâlinin Müstenid-i Şer’îsi”, sy.5, s.82-84

“Mesnevîhân Merhum Ahmed Dede Efendi”, sy.37, s.13-14

MEHMED SÂDIK

“Tanzîr-i Gazel-i Nihâyî”, sy.15, s.48

“Zavallı Şemseddin”, sy.19, s.120

“Gazel”, sy.21, s.161-162

“Gazel”, Sy.28, s.85

“Niyâz”, sy.32-3, s.141-142

“Tevhîd ve Temcîd-i Bârî”, sy.36, s.179-80

MEHMED ŞEREFEDDİN

“Felsefe-i Kadîmeden Birkaç Yaprak”, sy.15, s.38-40

“Tercümelerimden”, sy.15, s.47-48

“Felsefe-i Kadîmeden Birkaç Yaprak-2”, sy.16, s.63-65

“İnnallâhi Ma’nâ”, sy.18, s.97

“Bir Kıt’a”, sy.18, s.97

“İn’ikâsât”, sy.19, s.113-114

“Felsefe-i Kadîmeden Birkaç Yaprak-3”, sy.20, s.119-131

“Geceler Sermedî Olsaydı”, sy.22, s.184

MEHMED ZİYA

“Teâvün ve Tesânüd”, sy.10, s.211-212

M. MUAMMER (ÖDEMİŞLİ HOCAZÂDE)

“Na’t-ı Hazret-i Mevlânâ”, sy.41, s.85-86

“İstiğrâk”, sy.43, s.134

“Sofiyâne Bir Terennüm”, sy.45, s.167-168

“Üstâd-ı Muhterem Tâhirü’l-Mevlevî Bey’in Rûhî’ye Nazîre Olan Kıymettar Bir Gazelini Taştîr”, sy.47, s.199-200

“Tâhirü’l-Mevlevî’nin Gazelinin Nazîresi”, sy.53, s.89

“Osman Nevres Efendi ve Âsârı”, sy.54, s.111-112

“Osman Nevres Efendi ve Âsârı”, sy.55, s.131-132

“Tashih”, sy.55, s.132

“Osman Nevres Efendi ve Âsârı”, sy.56, s.148-149

“Tarih-i Vefâtı”, sy.57, s.168

“Osman Nevres Efendi ve Âsârı”, sy.57, s.170-172

“Bir Macarlının Din Hakkındaki Sözleri”, sy.58, s.182-183

“Edebîyatta Teceddüd”, sy.59, s.215-216

“Muhterem Üstâdımın Şarkısına Nâçiz Bir Nazîre”, sy.60, s.237

“Veda”, sy.61, s.12

“Teyyâre Uçarken”, sy.64, s.59

“İzmir’in Kurtuluş Günü-9 Eylül”, sy.65, s.78-9

“6 Teşrînievvel Münâsebetiyle-Güzel İstanbul’a”, sy.66, s.88

“Huzûr-u Hilkatte ve Tokâdîzâde Şekîb”, sy.66, s.89-90

“Edebîyatımızın Bugünkü Şekli”, sy.67, s.105-108

“Cumhuriyet Marşı”, sy.68, s.120

“Tâhir Beyefendi Üstâdımızın 66. Nüshada Münderic Gazeline Nazîre”, sy.68, s.120

“Keşmîrî Güzeller”, sy.68, s.121-122

MESUD

“Ahmediye Harekâtı Hakkında Bazı Notlar”, sy.29, s.100-102

“Ahmediye Harekâtı Hakkında Bazı Notlar-2”, sy.30, s.122

“Ahmediye Harekâtı Hakkında Bazı Notlar-3”, sy.31, s.132

“Ahmediye Harekâtı Hakkında Bazı Notlar”, Sy.32-3, s.139

“Şeyh Muînüddin Çeştî”, sy.45, s.162-163

“Mezâhibden Bazılarında Oruç”, sy.47, s.191-192

“Şeyh Nizâmeddin Evliyâ”, sy.48, s.213-215

MUHYİDDİN MEKKÎ

“Receb Vahyî”, sy.51, s.50-51

“Receb Vahyî”, sy.52, s.68

“Aras Vadisine Bir Nidâ”, sy.54, s.109

“Rücû’”, sy.54, s.110

“Meded Ya Resulullah”, sy.56, s.145-146

MUHYİDDİN RÂİF

“Nazm”, sy.3, s.55

“Kıt’a”, sy.11, s.198

”Gazel”, sy.12, s.220

“Gazel”, sy.20, s.145

“Gazel”, sy.21, s.161

“Matla’sız Gazel-TÂHİRÜ’L Mevlevî Bey’e sy.22, s.188

“Na’t”, sy.23, s.208

“Gazel-TÂHİRÜ’L Mevlevî Bey’e sy.26, s.35

“Gazel”, sy.36, s.180

“Berfe Hitâb”, sy.37, s.13

“Kıt’a”, sy.40, s.66

“Na’t -ı Şerîf”, sy.40, s.66

“Rubâî”, sy.43, s.133

“Fuzûlî’nin Bir Gazeline Nazîre sy.46, s.179

“Gazel”, sy.46, s.179

“İngiliz Sünûhât-ı Edebîyyesi Nümûnelerinden”, sy.48, s.213

“Gazel”, sy.49, s.13

“Kıt’a”, sy:50, s.26

"Gazel", sy.53, s.89
"İngiliz Sünûhât-ı Edebîyyesi Nümûnelerinden", sy.56, s.149-150
"İngiliz Sünûhât-ı Edebîyyesi Nümûnelerinden", sy.57, s.166

MUSTAFA HAKKI

"Erkân-ı Harbiyye Miralayı Abdurrahman Bey'e Açık Mektup", sy.58, s.181-182

MUSTAFA NECÂTİ

"Akşamcılar ve Bir Hasbihâl", sy.24, s.236

MUSTAFA SÂLİM

"Şı'râ-yı Yemâni Yıldızı Hakkında", sy.45, s.157-158

N

NÂBEDÎD

"Öldükten Sonra", sy.10, s.175
"Gazel", sy.27, s.56
"Gazel", sy.57, s.166

NİYAZİ - İ FİRÛZÎ

"İnsanlar İnsâf Etseler", sy.7, s.119-120
"Havf-u Recâ", sy.15, s.41

Ö

ÖMER NASUHİ

"Hiss-i Diyânet Fıtrîdir", sy.55, s.116-118

"Tevhîd-i Bârî", sy.59, s.202-205

R

RECEB VAHYİ

"Ravzâ-i Mutahhara", sy.52, s.68

REŞİD MAZHAR

"Mısır'da Mevlîd-i Nebevî", sy.42, s.109-112

"Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın Beyânnâmesi ve Mısır", sy.43, s.127-129

"Bir Hintli Misyonerin İslâmiyet Hakkındaki Sözleri ve Bizim İçin Ders-i İbret Olacak Amelî Neticeler", sy.44, s.142-146

"Hindli Bir Misyonerin İslâmiyet Hakkındaki Sözleri-2", sy.45, s.155-157

"Mısır Postası-Mısır'da Kış", sy.47, s.197-199

"Mısır'da Bayram", sy.48, s.208-211

"Mısır'da Kabristân Ziyareti", sy.49, s.9-11

"Mısır'da Kabristân Ziyareti", sy.50, s.26-30

"Mormon Dini ve Taaddüd-i Zevcâtına Dair", sy.51, s.44-46

"Cezayir, Fas ve Tunus'ta Bir Dördüncü Latin Milleti Teşekkülü", sy.51, s.47

"Mormon Dini ve Taaddüd-i Zevcâtına Dair-2", sy.52, s.63-65

"Mormon Dini ve Taaddüd-i Zevcâtına Dair-3", sy.53,.s.83-85

"Asya'nın Göbeğinde Asrî Vesâit", sy.53, s.85-86

"Habeşistân'a Dair-1", sy.54, s.105-107

"Habeşistân'a Dair-2", sy.55, s.124-125

"Anotole France'in Vefâtı Münâsebetiyle -1", sy.55, s.125-128

"Anotole France'nin Vefâtı Münâsebetiyle-2", sy.56, s.139-140

"Paris'te Ölüler Bayramı", sy.56, s.140-141

“Paris Mektupları-Mösyö Lusyen Buva Cenâplarıyla Mülâkât”, sy.57, s.160-163

“Habeşistân’a Dair-3”, sy.58, s.188-190

“Paris Mektupları -MüsTeşrîk Mösyö Lusyen Buva”, sy.58, s.191-192

“Habeşistân’a Dair-3”, sy.59, s.211-213

“Habeşistân’a Dair-4”, sy.60, s.233-235

“Ziraat ve İktisâdiyâtımızın Yeni Bir Ufuk Açılabilir”, sy.62, s.29-32

“Paris’te Bir Tavukçuluk Sergisini Ziyaret-1”, sy.63, s.46-48

“İncil ve İçki Düşmanı Hristiyanlar”, sy.64, s.57-58

“Paris’te Bir Tavukçuluk Sergisini Ziyaret-2”, sy.64, s.62-63

“Acıdım da Öldürdüm”, sy.67, s.102-105

“Amerika’da Tütün Aleyhtârlığı”, sy.68, s.116-118

RIZA

“Nasrâniyet Ulemâsının Müslümanlık Hakkında Hüsn-ü Şehâdeti”, sy.8, s.135-136

“Hotanzâde Ticârethânesi”, sy.13, s.1

“Avrupa Ulemâsının Din-i İslâm Hakkında Şehâdeti”, sy.17, s.82-83

“Garb Ulemâsının Din-i İslâm Hakkında Şehâdeti”, sy.10, s.166-167

“Hristiyan Ulemâsının Kur’ân-ı Kerîm Hakkında Hissî Şehâdeti”, sy.6, s.100-2

S

S.

“Kadın’ın Vazifesi ve Mevkii Nedir?”, sy.20, s.135-136

SA'DÎ (AHMET)

"İlm-i Hey'etin Mebdei", sy.5, s.78-79

"İlm-i Hey'etin Mebdei", sy.6, s.108-109

"İlm-i Hey'etin Mebdei", sy.7, s.125-126

"Cava'da Şeyh Abdulmuhyî'nin Makamı", sy.8, s.142-143

"Âlim ve Fâtih", sy.12, s.213

"Nazm", sy.13, s.7

"Dürbünün İhtiraı", sy.13, s.14-15

"Denizlerin Suyu Neden Tuzludur?", sy.15, s.49

"Matbaacılık ve Kûfî Yazı", sy.18, s.101-103

"Kamer Meskûn mudur?", sy.19, s.121-123

"Cenûbî Hindistân Müslümanları", sy.21, s.155-157

"Cenûbî Hindistân Müslümanları", sy.22, s.182-184

"Cenûbî Hindistân Müslümanları", sy.13, s.207-208

"İslâmiyet'e Ait Yeni Neşriyât", sy.34, s.163-165

"Âlem-i İslâm ve Irklar Meselesi", sy.35, s.163-165

"Âlem-i İslâm ve Irklar Meselesi", sy.36, s.177-179

"Âlem-i İslâm ve Irklar Meselesi", sy.37, s.11-12

"Âlem-i İslâm ve Irklar Meselesi", sy.38, s.26-28

"Kırgız-Kazaklara Dair-Malûmat-ı Tarihîye sy.39, s.50-52

"Âlem-i İslâm ve Müslümanın Psikolojisi", sy.40, s.59-61

“On Üçüncü Asr-ı Hicrîde Afrikalı Bir Müslüman’ın Hac Seferi”, sy.42, s.101-102

“Ulemâ-yı Din Hakkında”, sy.43, s.125-127

“Berberîler Tuaregler-1”, sy.44, s.149-151

“Mâba’de’r- Rûhiyât”, sy.47, s.195-197

“Merih Seyyâresi”, sy.50, s.24-25

“Kuyruklu Yıldızlar ve Dünyanın Sonu”, sy.51, s.42-43

“Kuyruklu Yıldızlar ve Dünyanın Sonu”, sy.52, s.60-63

“Merih’in Esrârı”, sy.54, s.101-103

“A’zâm ve Asgar-i Nâmütenâhî”, sy.56, s.137-139

“Eski Mısırlıların İlmi-1”, sy.58, s.183-184

“Eski Mısırlıların İlmi-2”, sy.59, s.208-211

“Eski Mısırlıların İlmi-3”, sy.60, s.231-233

“Âlem-i İslâm Salnâmesi”, sy.61, s.11-12

“Amundsen’in Kutb-u Şimalî’ye Seyahâti”, sy.63, s.44-46

“Hindistân’da İntihâr”, sy.64, s.61-62

“Yıldızlar Neden İhtizaz Ediyorlar?”, sy.65, s.72-74

“Libya Çölünde Büyük Bir Seyahât”, sy.66, s.91-94

“Libya Çölünde Büyük Bir Seyahât”, sy.67, s.109-111

“Libya Çölünde Büyük Bir Seyahât”, sy.68, s.124-128

SALİH SÂİM

“Emin Hâkî”, sy.11, s.198

“Yine Emin Hâkî”, sy.16, s.68-69

“Mahfil Kâri’leriyle Bir Hasbihâl”, sy.18, s.104-107

SADREDDİN

“Hikmet-i Teşrî”, sy.2, s.23-24

“Hikmet-i Teşrî”, sy.3, s.42-44

SEYYİD İSA HAN

“Afganistân’da Yetişen Ulemâ ve Udebâdan Bazı Ma’ruf Simalar, Orada Hayat-ı Edebîye ve Bazı Âsâr”, sy.56, s.144-145

“Belh Şehri”, sy.58, s.193-194

SUÛDÜ’L-MEVLEVÎ

”Na’t-ı Şerîf”, sy.1, s.11

”İki Tarih-i Vefât”, sy.4, s.69-70

”?”, sy.5, s.91

”?”, sy.5, s.92

”Müstecâbizâde İsmet Bey”, sy.6, s.107-108

”Müstecâbizâde İsmet Bey”, sy.7, s.123-125

”Ey Cilveli Sancak”, sy.7, s.127-128

”Bir Kıt’a-i İhlâs”, sy.7, s.128

”Müstecâbizâde İsmet Bey”, sy.8, s.141

“Kıt’a - i Mi’raciyye”, sy.9, s.155

“Niyâzım”, sy.9, s.155

“Müstecâbizâde İsmet Bey”, sy.10, s.173

“Münâcât”, sy.12, s.220

“Na’t-ı Celîl-i Hazret-i Nebevî”, sy.13, s.3

“Rubâî”, sy.14, s.27

“Diğer”, sy.14, s.27

“Bir Kıt’a”, sy.14, s.27

“Bir NAzîm”, sy.14, s.27

“Kıt’a”, sy.14, s.27

“Mevlîd-i Saâdet Dolayısıyla-Na’t-ı Şerîf”, sy.17, s.85

“Müstecâbizâde İsmet Bey”, sy.17, s.91-92

“?”, sy.18, s.104

“?”, sy.18, s.104

“Müstecâbizâde İsmet Bey”, sy.19, s.117-118

“Tahlîl”, sy.20, s.144

“?”, sy.20, s.144

“Fuzûlî”, sy.21, s.158-159

“Muallim Nâcî”, sy.22, s.186-187

“Kıt’a-i Tahlîliyye”, sy.26, s.30

“Rubâî”, sy.26, s.30

“Avnî Bey Merhuma Dair”, sy.26, s.35-37

“Azîm Bir Ziyâ”, sy.28, s.88-91

“Müstecâbizâde İsmet Bey”, sy.30, s.123-124

“Müstecâbizâde İsmet Bey”, sy.32-33, s.147-148

“Şâir Haluk Yaşar Şâdî Bey Merhum”, sy.39, s.48

“Tevhîd”, sy.40, s.66

“Bir Ziyâ”, sy.46, s.180-181

“Nazîresi”, sy.47, s.200

“Şeyh Abdülbâkî Efendi Hazretleri’nin Gazeline Nazîre”, sy.49, s.13

“Hissî Bir Tarih ve Tarihî Bir Hakîkât”, sy.51, s.47-50

“Merkez Efendi Hazretleri”, sy.52, s.65-67

“Merkez Efendi Hazretleri”, sy.53, s.90

“?”, sy.54, s.109

“Kıt'a-i Na'tiyye”, sy.56, s.165

SÜLEYMAN NÂZİF

“Edebîyatımızda Gazel-Ali Kemal'e”, sy.25, s.11-14

“Küçük Bir Mukaddime”, sy.26, s.31

“Bir Beyit Münâsebetiyle”, sy.26, s.33-35

“Gazel”, sy.26, s.35

Ş

ŞEMSEDDİN EFENDİ

“Şemseddin Efendi Merhumun En Son Gazeli”, sy.19, s.119

ŞEYH ABDURRAHMAN HALEF EFENDİ

“Mescitlerde Alkış Câiz Olurmu?”, sy.38, s.18-19

ŞEYH ALİ FAKRÎ

“Gazel”, sy.16, s.67

”Gazel”, sy.23, s.210

”Taştîr-i Gazel-i Hazret-i Mevlânâ”, sy.23, s.210

ŞEYH HÜSEYİN SA'DEDDİN

"Gazel", sy.43, s.134

"Gazel", sy.45, s.167

ŞEYH SAFVET

"Kelimât-ı Sofiye-l, Tevbe", sy.8, s.138-139

ŞEYH ZÂHİR

"İslâm Tarihinde İsnâd", sy.58, s.177-179

"İslâm Tarihinde İsnâd", sy.60, s.224-225

"İslâm Tarihinde İsnâd", sy.61, s.4-5

"İsnâd-3", sy.62, s.22-23

"İsnâd-4", sy.63, s.37-38

"İsnâd-5", sy.64, s.51-53

"İsnâd-6", sy.65, s.68-69

ŞÛRÂ-YI İFTÂ HEY'ETİ

"Fetvâ", sy.47, s.186-188

T

TÂHİRÜ'L- MEVLEVÎ

"Ba'de'l-Besmele ve'l-Hamdele ve'l-Salvele", sy.1, s.1

"Temsil-i Kur'ânî", sy.1, s.1-3

"Asr-ı Saâdette", sy.1, s.6-7

"Büyüklerimiz-l, Habbâb Bin El-Eret", sy.1, s.7-10

"Münâcât", sy.1, s.10-11

"Ganî-i Keşmîrî ve Bazı Ebyâtı" sy.1, s.11-13

"Bir Kıt'a", sy.1, s.16

"Farziyet-i Hâc, Vakfe-i Arafat", sy.2, s.18-19

"Büyüklerimizinden, Habbâb bin el-Eret(r.a.)", sy.2, s.25-26

"Asr-ı Saâdette Müslümanlığın Medeniyete Hizmetleri", sy.2, s.27-28

"Münâcât", sy.2, s.29

"Zebh-i İsmail", sy.2, s.30-31

"Ganî-i Keşmîrî ve Bazı Ebyâtı", sy.2, s.32-33

"Muharremü'l-Harâm", sy.3, s.45-49

"Müslümanlığın Medeniyete Hizmetleri", sy.3, s.49-51

"Ganî-i Keşmîrî ve Bazı Ebyâtı", sy.3, s.53-55

"Bir Kıt'a", sy.3, s.55

“Saferü'l-Hayr”, sy.4, s.66-68

“Gazel”, sy.4, s.72

“Kur’ân-ı Kerîm'in İlk Nazil Olan Âyetleri”, sy.5, s.74-75

“Rebi'ü'l-Evvel ve Mevlîd-i Şerîf”, sy.5, s.79-91

“Mithat Rebîî Bey Merhum”, sy.5, s.91-92

“Ganî-i Keşmîrî ve Bazı Ebyâtı”, sy.5, s.91-92

“Ta'lim ve Taallüm Hakkında Bir Hadîs-i Şerîf”, sy.6, s.94

“Müşrikîn-i Arap'ın Meşhûr Putları”, sy.6, s.102-104

”Deve ile Yavrusu”, sy.6, s.111-112

“Muhâcirlere Muâvenet Lazım”, sy.6, s.112

“Darü'ş-Şafaka'ya Muâvenetin Lüzûmu”, sy.7, s.114-116

“Cemâziye’l-Evvelî ve'l-Ahire”, sy.7, s.120-121

“E’âzım-ı Ricâl-i Mevlevîyye Lisânından”, sy.7, s.128

“Mahfil-i Tasavvufî”, sy.8, s.136-138

“Ganî-i Keşmîrî ve Bazı Ebyâtı”, sy.8, s.143-144

“Recebü'l-Ferd”, sy.9, s.151-154

“Sultanî Mezunlarından Âkif Bey’e ‘Ekser’ ve ‘Ba’zı’ Kelimeleri Hakkında”, sy.9, s.158-160

“ ‘Mahfil’ mi, ‘Mahfel’ mi?”, sy.10, s.167

“Şa’bânü’l-Muazzâm”, sy.10, s.167-173

“İki Ziya’-Said ve Emin Hâkî Beyler”, sy.10, s.174-175

“Ganî-i Keşmîrî ve Bazı Ebyâtı”, sy.10, s.176

“Ramazânü’l-Mübârek”, sy.11, s.178-197

“Ganî-i Keşmîrî ve Bazı Ebyâtı”, sy.11, s.200

“Şevvâl-i Mükerrem”, sy.12, s.213-220

“İfâde-i Mahsûsa”, sy.13, s.2

“Büyüklerimizden-2, Mus'ab b.Umeyr”, sy.13, s.7-9

“Mahya Hakkında Malûmât-ı Mütemmîme”, sy.13, s.16

“Temenni ve Tazarru”, sy.14, s.18

“Münâcât”, sy.14, s.18

“Gûya Hazret-i Peygamber ve Bazı Ashâbın Resimleri”, sy.14, s.19-22

“Müçtehîdler Müçtehîdi”, sy.14, s.22-23

“Neşîde-i Dervişâne”, sy.14, s.27

“Ebu Zer-i Gıfârî”, sy.14, s.30-34

“Ma’hud Hezeyan Konferansı Hakkında”, sy.15, s.42-43

“Tarihî bir mukayese”, sy.15, s.44-45

“Büyüklerimizden, Ebu Zer-i Gıfârî (r.a.)”, sy.15, s.49-51

“Muharrem ve Mâtem”, sy.15, s.51-57

“Müşrikîn-i Arap’ın Meşhûr Putları”, sy.15, s.57-59

“Büyüklerimizden, Ebu Zer-i Gıfârî (r.a.)”, sy.16, s.69-71

“Vecîh Bir Tevcîh”, sy.16, s.72-75

“Bir Makâle Dolayısıyla”, sy.16, s.75-76

“Tevekkül ve Sa’y”, sy.17, s.79-82

“Ebu Zer-i Gıfârî (r.a.)”, sy.17, s.88-89

“Asr-ı Saâdette Müslümanlığın Medeniyete Hizmetleri”, sy.17, s.89-91

“Tevekkül ve Sa’y”, sy.18, s.94-95

“Mahfil Sahibi Âleyhine Zem ve Kadh Davası”, sy.18, s.98-101

“Şemseddin Efendi’nin İrtihâli ve Tarihi”, sy.18, s.108

“Tevekkül ve Sa’y”, sy.19, s.111-112

”Yine Bir Hasbihâl”, sy.20, s.125-126

”Tevekkül ve Sa’y”, sy.20, s.126-127

”Asr-ı Saâdette Müslümanlığın Medenetiye Hizmetileri”, sy.20 s142-143

”Hazret-i Fatıma’nın Cihâzı ve Düğünü”, sy.21, s.146-149

”Büyüklerimizden-4, Abdullah b.Cahş”, sy.21, s.149-152

”Abdullah Cevdet Bey’in Bir Tezkiresi ve Cevâbı”, sy.21, s.157-158

”Benî Kureyzâ Meselesi”, sy.22, s.167-172

”‘Dil-Mestî-i Mevlânâ’ Kitabı Hakkında”, sy.22, s.172-173

”Şeyh Sa’dî Abaka Han İle Mülâkâtı ve Nâsihâtı”, sy.22, s.179-180

”Tahmîs-i Gazel-i Fuzûlî”, sy.22, s.187

”Ramazân-ı Şerîf ve Oruç”, sy.23, s.190-191

”Darü’ş - Şafaka ve Şefkât-i İslâmiyye”, sy.23, s.196-202

“Darü’l-Hikmeti’l-İslâmiyye Riyaset-i Âliyyesine Takdim Edilmiş Bir Arîza Sûreti”, sy.23, s.202

”Rubâî”, sy.23, s.208

”İzah-ı Tavzîh”, sy.23, s.211-212

”Şefkât-i İslâmiyye”, sy.24, s.217-220

”Abdullah b.Cahş”, sy.24, s.224-226

”Şeyh Sa’dî’nin Abaka Han’a Yazdığı Nâsihâtname”, sy.24, s.228-230

”İfâde-i Mahsûsâ”, sy.24, s.2

”Su’ûd Bey’in Gazelini Taştîr”, sy.25, s.15-16

”Kubad ve Mazdek”, sy.25, s.18-19

”Mesnevî-i Şerîf-in Cild-i Sâdisi Mukaddimesinden Bazı Ebyât”, sy.26, s.38-39

”Büyüklerimizden, Ümmü Ummâre”, sy.26, s.41-42

”Teşekkür”, sy.27, s.45

”Sâlî-i Tarih”, sy.27, s.56-60

”Ümmü Ummâre”, sy.27, s.60-61

”Davutpaşa Kışlası Önünde Ok Atışı”, sy.27, s.64-68

”Zafer Tarihleri”, sy.28, s.82-83

”İki Rubâî”, sy.28, s.85

”Ümmü Ummâre”, sy.28, s.85-86

”Davut Paşa Kışlası”, sy.28, s.91-92

”İbâdât-ı İslâmiyye Tarihçesi”, sy.29, s.102-106

”Ümmü Eymen”, sy.29, s.106-108

”Ümmü Ummâre (r.a)”, sy.29, s.108-110

”Uhud ve Hamraü’l-Esed Gazveleriyle Harb-i Umûmî ve Zafer-i Âhir”, sy.29, s.110-112

”İ’tizâr”, sy.30, s.117

”Harem-i Şerîf’te Müçtemiân İlk Namaz”, sy.30, s.120-121

”Şeref-i Müsûl”, sy.31, s.125-126

”Zât-ı Akdes-i Hazret-i Hilâfetpenâhî’nin Tarih ve Tebrik-i Hilâfeti”, sy.31, s.126-127

”İbâdât-ı İslâmiyye Tarihçesinden-Gece Namazı”, sy.31, s.127-129

”İbâdât-ı İslâmiyyeden-Beş Vakit Namaz”, sy.32-33, s.135-136

”Malumât-ı Câhiliyye Hakkında Bir Konferans”, sy.32-33, s.137-139

”Na’t-ı Şerîf”, sy.32-33, s.142

”Büyüklerimizden-7, Said bin Zeyd”, sy.32-33, s.143-146

”İbâdât-ı İslâmiyyeden-Cuma Namazı”, sy.34, s.150-151

”Malûmât-ı Câhiliyye Hakkında Bir Konferans”, sy.34, s.151-153

”?”, sy.34, s.155

”Said bin Zeyd”, sy.34, s.156

”Ramazân-ı Şerîf”, sy.35, s.158-159

”İbâdât-ı İslâmiyyeden-Cuma Namazı”, sy.35, s.159-160

”Malûmât-ı Câhiliyye Hakkında Bir Konferans”, sy.35, s.165-166

”Münâcât”, sy.35, s.166

”Nâye ve Hazret-i Mevlânâ’ya”, sy.35, s.166-167

”Gazel”, sy.35, s.168

”Büyüklerimizden, Cafer b. Ebû Talib”, sy.35, s.169-171

”Merhum Es’ad Dede Efendi’ye Dair Bazı Hâtırat”, sy.35, s.171-172

”Bayram Tebriği ve İfâde-i Mahsûsâ”, sy.36, s.173-174

”İbâdât-ı İslâmiyyeden-Cuma Vakti ve Cuma Namazı”, sy.36, s.175-176

”Malûmât-ı Câhiliyye Hakkında Bir Konferanstan Maba’d: İlm-i Esâtir”, sy.36, s.177

”Afâkın Tenevvürü ve Enfûsün Tahassürü”, sy.36, s.181

”Cafer b. Ebû Talib”, sy.36, s.181-183

”Merhum Es’ad Dede Efendi Hakkında Hüseyin Vassâf Bey’e Mektuptan”, sy.36, s.184

”İfâde-i Mahsûsa”, sy.37, s.2

”Ahmediye Mezhebi Kitaplarından Biri”, sy.37, s.7-11

”Merhum Es’ad Dede Efendi’ye Dair”, sy.37, s.13

”Hâfız Sa’deddin Efendi Oğlumuza”, sy.37, s.13

”Ahmed Tevfik Bey Merhum”, sy.37, s.14-15

”Mısır’da Müskirât İsti’mâlinin Men’i Hakkında Teşebbüsât”, sy.38, s.19

”Hutbe”, sy.38, s.21-22

”Müslüman Tâcirlerine Ticâret ve İstikâmet”, sy.38, s.28-30

”Yaşar Şâdî Bey Merhum”, sy.38, s.30-1

“Yaşar Şâdî Bey Merhumun Tarih-i Vefâtı”, sy.38 s.31

“Cafer b. Ebû Talip”, sy.38, s.32-4

“Va'd-i Kur’âni”, sy.39, s.38-9

“Lisân Tahsilinin Lüzûmu”, sy.39, s.43-5

“Hüsn-ü Aşk Manzûmesine Hâtime Olarak Yazılan Bir İki Söz”, sy.39, s.45-7

“Kudemâ-yı Müderrisînden Aksekili Mahmud Efendi Merhumun Tarih-i Vefâtı”, sy.39, s.47

“Merhum Es'ad Dede Hakkında Hüseyin Vassâf Bey'e Yazılan Mektuptan Maba'd”, sy.39, s.49-50

“?”, sy.40, s.67

“Cafer b. Ebû Talip”, sy.40, s.63-4

“Hitabet-i Nebevîyye”, sy.41, s.76-7

“Es’ad Dede Efendi Merhuma Dair Hüseyin Vassâf Bey'e Mektuptan”, sy.41, s.89-90

“Müslümanlar, Dinin Bazı Ahkâmını Tasdîk, Bazısını İnkâr Edebilir mi?”, sy.42, s.94-6

“?”, sy.42, s.102

“Zâir-i İlâhâbâdî ve Bazı Ebyâtı”, sy.42, s.104-6

“İbâdât-ı İslâmiyye Tarihçesinden Mescid-i Nebevî”, sy.42, s.106-7

“Cafer b. Ebû Talip”, sy.42, s.107-8

“An’anât-ı Kadîmemizden Mektebe Başlama Merâsimi”, sy.42, s.113-6

“Şehremini Bey Efendi Hazretlerinden Bir Temenni”, sy.43, s.118

“İnsan Şeytanları”, sy.43, s.188-21

“Muhâcirlere Yardım”, sy.43, s.129-31

”İbâdât-ı İslâmiyye Tarihçesinden Mesâcîdin Tathîri, Tecmîri ve Muhâfaza-i Hürmeti”, sy.44, s.147-8

”İbâdât-i İslâmiyye Tarihçesinden Minber İnşâsı”, sy.44, s.148-9

”Mimar Sinan'a Dair sy.44, s.148-9

”Şehremini Beyefendi'ye Teşekkür sy.45, s.153

”İlmiye Kisvesi Hakkında”, sy.45, s.159-6

”Evkâftan Hasbetenlillah Bir Ricâ'“, sy.45, s.161-2

”Mehmet Es'ad Dede Efendi Merhuma Dair Hüseyin Vassâf Bey'e Mektuptan Maba'd”, sy.45, s.163-5

”Düello”, sy.46, s.174-7

”Üstâd-ı Edîb Tokadîzâde Şekîb Bey'in Bir Gazelini Taştîr”, sy.46, s.177-9

”Şeyh Muînuddin Çeştî'nin Divânı, Bazı Ebyâtı”, sy.46, s.179-180

”Abdullah İbni Sebe ”, sy.46, s.181-183

”Es'ad Dede Efendi Hakkında Hüseyin Vassâf Bey'e Mektuptan Maba'd”, sy.47, s.186

”Bayram Tebriği ve Bir İki Söz”, sy.48, s.202-203

”İbâdât-ı İslâmiyye Tarihçesinden Bayram Namazı”, sy.48, s.205-207

”Muînuddin Çeştî'nin Müntehîb Bazı Ebyâtı”, sy.4, s.211-212

”İfâde-i Mahsûsa”, sy.49, s.1

”Kur’ân'ın İ'câzı”, sy.49, s.2-7

”Tenşîtü'l- Muhibbîn be-Menâkib-i Hoca Hüsâmeddin”, sy.49, s.7-9

”Şeyh Muînuddin Çeştî' nin Müntehîb Ebyâtı ve Tercümeleri”, sy.49, s.12-13

”İki Hâtıra”, sy.49, s.13-4

”Meşhûr ’Kelile ve Dimne’ Eseri Hakkında”, sy.49, s.14-16

”Hacc-ı Vedâ Hutbesi”, sy.50, s.17-20

”Nat'-ı Şerîf”, sy.50, s.25

”Fürûzân Hanım'ın İrtihâli Tarihi”, sy.50, s.25-6

”Es'ad Dede Efendi Hakkındaki Mektuptan Mâ'bad”, sy.50 sç30-1

”Sene-i Cedîde Tarihi”, sy.51, s.33

”İbrahim (a.s) Hakkında Bir İstizâh- İsmail Hakkı Beyefendi'ye-1”, sy.51, s.36-39

”Hüsûf ve Küsûf”, sy.52, s.57-58

”Şehîd-i Kerbelâ'ya”, sy.52, s.69-9

”Müvellîdü'n-Nebî Aleyhisselâm”, sy.53, s.74-75

”Salât-ı Küsûf”, sy.53, s.77-78

”İşret ve İbret”, sy.53, s.78-81

”Gazel”, sy.53, s.89

”?”, sy.54, s.94-96

”Salât-ı Küsûf”, sy.54, s.97-98

”İbâdât-ı İslâmiyye Tarihçesinden Minber-i Saâdet'in Bânîsi”, sy.54, s.98-99

”Es'ad Dede Efendi Merhum Hakkında”, sy.54, s.108-109

”Nazîre”, sy.54, s.110-111

”Hind Masalları”, sy.55, s.113-114

”Tan Gazetesinin Mekke'ye Dair Bir Makâlesi”, sy.55 sy.121-124

“Bir yangın Hâtırası”, sy.56, s.146-147

“Kelile ve Dimne Eser-i Meşhûru Hakkında”, sy.56, s.150-152

“Tebrik ve Leyle-i Regâib”, sy.57, s.153-154

“Dinde mi İkrâh Var, Dinsizlikte mi ?”, sy.57, s.154-5

“Sabah-ı İntibâh”, sy.57, s.165

“Fâtih Câmi-i Şerîfi’nde ve Çıktıktan sonra”, sy.58, s.173-6

“Es'ad Dede Hakkında”, sy.58, s.186-8

“?”, sy.58, s.190

“Kelile ve Dimne Eser-i Meşhûresi Hakkında”, sy.58, s.194-5

“Ramazân- ı Şerîf ve Oruç”, sy.59, s.198-00

“Na't-ı Şerîf”, sy.59, s.213

“Şarkı”, sy.59, s.214-5

“Es’ad Dede Merhum Hakkında”, sy.59, s.217-220

”Bayram ve Sadakâ-i Fıtr”, sy.60, s.221-3

”Gazel”, sy.60, s.236-7

”?”, sy.60, s.237

”İfâde-i Mahsûsa”, sy.61, s.1-2

”Zi'l-ka'de Münâsebetiyle”, sy.61, s.15-6

”Tayyarelerimiz Uçarken”, sy.62, s.17-8

”Zi'lhicce ve’Iyd-ı Ezhâ”, sy.62, s.18-20

”Yeni sene ve Hicrî Tarih”, sy.63, s.33-5

”Na't-ı Şerîf”, sy.63, s.38-9

”Muhyiddin Râif Beyefendi’nin Bir Gazeline Tahmîs”, sy.63, s.39-40

”Türklüğe Dâir Bir Eser”, sy.63, s.40-1

”Teevvüh”, sy.64, s.59

”İntihâr”, sy.64, s.59-60

”Mevlîd-i Nebevî”, sy.65, s.65-66

”Esvâk-ı Arap”, sy.65, s.80

”Gazel”, sy.66, s.89

”Eski Türk Yurtlarından Bulgar İli”, sy.66, s.94-6

“Bulgar İli”, sy.67, s.111-2

”Takdîm-i Şükrân ve Arz-ı İ'tizâr”, sy.68, s.113

”Bir Beytin Hatırlanması Münâsebetiyle”, sy.68, s.118-20

”Bergamalı Cevdet Efendi Merhum”, sy.68, s.123-4

TAYYARZÂDE ATÂ BEY

”Eskiden Menkîbe-i Mevlîd Kıraâti Nasıl İcrâ Ediliyordu?”, sy.5, s.84-87

TAYYİP HİLMİ

”Nasıl Ağlamayım?”, sy.6, s.106

TEVFİK

”İstiftâ ve İftâ”, sy.47, s.186-188

TOKADÎZÂDE ŞEKİB

”İlâhî”, sy.10, s.175

”Birkaç Rubâî”, sy.11, s.197

”Selim-i Evvel”, sy.14, s.25-26

”Şehîd-i Kerbelâ'ya”, sy.15, s.45-46

”Rubâî”, sy.35, s.156

”Rubâî”, sy.35, s.167

”Na' t-ı Şerîf”, sy.36, s.180

”Şehir-i Mübeccel Tayyâreci Zeki Bey'e”, sy.42, s.102

”Gazel”, sy.44, s.147

”Gazel”, sy.53, s.88

”Şeyh Reşid Efendi Hazretleri'nin Bir Gazeline Nazîre”, sy.59s.214

”Gazel”, sy.60, s.236-237

”Gazel”, sy.64, s.58-59

”Huzûr-u Hilkatte Eser-i Bediî’nden”, sy.65, s.77-78

TÜRKİSTÂNLI RİF‘AT

”Kırgız-Kazakların Ahvâlinden Bir Parça”, sy.44, s.151-152

”Türkistân”, sy.49, s.11-12

”Türkistân”, sy.50, s.31-32

”Türkistân”, sy.53, s.91-92

”Türkistân'da Hayat ve Mâişet”, sy.56, s.141-143

”Türkistân'da Eski İlim Yurtlarının Hâli”, sy.58, s.192-193

U

URFALI MAHMUD KÂMİL

”Va'd-i Kur-ânî”, sy.3, s.38-39

”Nâbi'nin Na' t-ı Şerîf'ini Tahmîs”, sy.41, s.84-85

Ü

ÜSKÜDARLI TALAT BEY

”Üsküdarlı Talat Beyfendi'nin Kıt'a-i Tarihleridir”, sy.20, s.144-141

”Bir Kıt'a”, sy.27, s.54

”Yaşar Şâdî Merhum İçin Yazılan Tarihler”, sy.39, s.48

”?”, sy.45, s.165

Y

YAŞAR ŞÂDÎ

”Münâcât”, sy.7, s.126

”Mersiye”, sy.7, s.126-127

”Gazel”, sy.17, s.87

”Na' t-ı Şerîf”, sy.18, s.103-104

”Dumû‘-i Teessür”, sy.19, s.118-119

“Şemseddin Efendi' nin Tarih-i İrtihâli”, sy.20, s.143-144

YUSUF CEMÂLEDDİN

”İrşâd ve İkâz Vazife-i Mübeccelesi”, sy.37, s.15-16

”Ahlâkiyât ve İçtimâiyyâtımızda Düşkünlük”, sy.41, s.90-92

İMZASIZLAR

“?”, sy.1, s.16

“Tebrik ve Teşekkür”, sy.2, s.17

“Mahfil’in Tarih-i İntişârı”, sy.2, s.33

“Teâli-i İslâm Cemiyeti İcraâtiyle Beyannâmelerinden Bazıları”, sy.2, s.34-36

“İslâm Yolu”, sy.3, s.37

“Reb’-i Dairenin Sûret-i İsti’mâli”, sy.3, s.37

“Tebrik”, sy.3, s.37

“Bir Temenni”, sy.3, s.55-56

“?”, sy.3, s.56

“İstihlâf”, sy.3, s.56

“Mahfil”, sy.4, s.65-66

“Bi’l-İmtihan İsbât-ı Ehliyet Ederek Süleymâniye Medresesine Kabul Olunan Efendiler”, sy.4, s.72

“Hem Hakkı Beyefendi’yi Hem Dârü’l Hikme’yi Tebrik”, sy.4, s.72

“Devâir-i Resmiyeye İlânât Müteahhidi- Türkiye İlânât-ı Umûmiye Şirketi- Münir Şükrü ve Şürekâsı”, sy.4, s.72

“Reb’-i Dairenin Sûret-i İsti’mâli”, sy.5, s.73

“?”, sy.5, s.78

“?”, sy.6, s.93

“?”, sy.6, s.93

“?”, sy.6, s.93

“Eytâm-ı İslâm’a Muâvenet”, sy.6, s.93

“Mahfil”, sy.6, s.105

“Hüseyin Haşim Bey Merhum”, sy.6, s.106

“Tâhirü’l Mevlevî Bey’e”, sy.6, s.107

“?”, sy.7, s.113

“?”, sy.7, s.113

“?”, sy.7, s.113

“Eytam-ı İslâm’a Muâvenet”, sy.7, s.113

“Abonelerimize”, sy.7, s.128

“?”, sy.7, s.129

“?”, sy.8, s.129

“Eytâm-ı İslâm’a Muâvenet”, sy.8, s.129

“?”, sy.8, s.144

“İslâm Marangozu Hüseyin Dâniş Bey”, sy.8, s.144

“Hâlis Yayla Yağları”, sy.9, s.160

“İ’tizâr”, sy.9, s.160

“Teşekkür”, sy.9, s.160

“Ricâ”, sy.10, s.176

“?”, sy.11, s.177

“Doktor Vassâf Bey”, sy.11, s.177

“Mahmud Bey Merhum”, sy.11, s.199

“Şeyh Rıza Efendi Merhum”, sy.11, s.199

“Dahili ve Çocuk Hastalıkları Mütehassısı Doktor Vassâf Bey”, sy.12, s.201

“Hasbihâl”, sy.12, s.202

“Ricâ”, sy.12, s.202

“?”, sy.12, s.220

“?”, sy.13, s.16

“Medresetü’l Kuzât’ta Rüûs Tevzii Merâsimi”, sy.13, s.16

“Hind Masalları”, sy.14, s.17

“Hüsn-ü Aşk”, sy.14, s.17

“Mahfil’in Cild-i Evveli”, sy.14, s.17

“Kıssa, Hisse”, sy.14, s.28

“?”, sy.15, s.37

“Mücellid Ali Ramazân Efendi”, sy.15, s.37

“Mahfil’in Cild-i Evveli’, sy.15, s.37

“Mahfil’in Cild-i Evveli”, sy.16, s.61

“Hind Masalları”, sy.16, s.61

“Hüsn-ü Aşk”, sy.16, s.67

“Kandil Gecelerinde” Minarelerin Tenviri”, sy.16, s.71

“Hind Masalları”, sy.17, s.37

“Hüsn-ü Aşk”, sy.17, s.77

“Mahfil’in Cild-i Evveli”, sy.17, s.77

“Hind Masalları”, sy.17, s.77

“Tebrik-i Müvellid-i Saâdet”, sy.17, s.78

“İ’tizâr”, sy.17, s.92

“Mahfil’in Cild-i Evveli”, sy.18, s.93

“Hind Masalları”, sy.18, s.93

“Hüsn-ü Aşk”, sy.18, s.93

“Teâli-i İslâm Cemiyeti’nden”, sy.18, s.108

“İçtihâd Mecmuası”, sy.19, s.109

“Mahfil İdâresinin Tebdîli”, sy.19, s.109

“Yeni Telemaque Tercümesi Birinci Kitap”, sy.19, s124

“Birâder-i Âlilerinin Tarih-i Hazînidir”, sy.20, s.144-145

“Telemaque Tercümesi”, sy.20, s.147-149

“Abonelerimize”, sy.20, s.147-148

“Göz Hastalıkları Muayenesi”, sy.21, s.141-142

“Mevlevî Müntesib ve Muhiblerine”, sy.21, s.141-142

“Tebrik”, sy.21, s.141-142

“Teşekkür”, sy.21, s.141-142

“Telemaque Tercümesi”, sy.21, s.163-164

“Tebrik”, sy.22, s.165

“Mahfil’in 1339 Ramazân’ına Ait Nüshası”, sy.23, s.189

“Melâmîlik”, sy.23, s.189

“Mushâf-ı Şerîf”, sy.23, s.194

“Medârisede Mevlîd-i Şerîf Kıraâti”, sy.23, s.212

“İfâde-i Mahsûsa”, sy.24, s.213

“Tebrik-i Iyd”, sy.24, s.214

“Mahfil”, sy.24, s.224

“Seyyid Bey’in Konferansı”, sy.24, s.236

“?”, sy.25, s.1

“?”, sy.25, s.1

“Nâfi Bir Eser”, sy.25, s.1

“Vecizeler”, sy.25, s.1

“Nâfi’ Bir Eser”, sy.25, s.1

“?”, sy.25, s.3

“Tesettür Hakkında İrâde-i Senniyye-i Hazret-i Hilâfetpenâhi Takvim-i Vekayi’den: 12 Haziran 338”, sy.25, s.3

“?”, sy.26, s.21

“Açık Mektup”, sy.26, s.21

“Tûmar-ı Turûk-u Âliyle”, sy.26, s.21

“Tebrik”, sy.26, s.22

“Tebrik”, sy.27, s.45

“Nahv-i Arabî Muallimi”, sy.28, s.69

“Tebrik”, sy.29, s.93

“?”, sy.30, s.117

“?”, sy.30, s.117

“Arz-ı Tebrik”, sy.30, s.118

“İ’tizâr ve Tebrik”, sy.32-33, s.133

“Teşekkür”, sy.32-33, s.133

“Teşekkür”, sy.32-33, s.133-134

“?”, sy.32-33, s.134

“Mahfil”, sy.32-33, s.139-140

“Tebrik”, sy.34, s.149

“İstanbul Serîriyâtı”, sy.35, s.157

“Kahkaha”, sy.35, s.157

“Sıhhî Sâhifeler”, sy.35, s.157

“Sebilürreşâd”, sy.36, s.187

“Hatemü’l-Enbiyâ Hakkında En Çirkin Bir İstinâdın Reddiyesi”, sy.37, s.1

“İslâm Dini Fıtrîdir”, sy.37, s.1

“Sebilürreşâd Mecmuâsı”, sy.37, s.1

“Türkçe Hutbeler”, sy.37, s.1

“Talebe Mahfili”, sy.37, s.15

“Hüsn-ü Aşk”, sy.38, s.17

“Tebrik-i Iyd”, sy.38, s.17

“Teşekkür ve Ricâ”, sy.38, s.17

“Mahfil’in 2. ve 3. Ciltleri”, sy.38, s.18

“Şeyh Muhammed Ma’sum El-Dehlevî”, sy.38, s.34

“Sâl-i Cedîd Tebriği”, sy.39, s.37

“Tercüme-i Hâli”, sy.39, s.47-48

“Talebe Mahfili”, sy.39, s.52

“Hüsn-ü Aşk”, sy.40, s.53

“Teşekkür”, sy.40, s.54

“?”, sy.40, s.54

“İnsâniyet-i Kâmile”, sy.40, s.54

“Tebrik”, sy.40, s.54

“Medresetü’l Kuzât Hakkında Bir Mazbata”, sy.40, s.56-59

“Cerâid ve Mecâmi’i Sâireden Alınan Mebâhis-Fes ve Şapka”, sy.40, s.61-62

“Ahmediye Cemiyeti”, sy.40, s.62

“Emir Abdurrahman El-Gafikî”, sy.40, s.64-65

“Reşahât”, sy.40, s.72

“Ricâ”, sy.40, s.72

“Hattat Suûdü’l-Mevlevî”, sy.41, s.73-74

“?”, sy.41, s.74

“Cihâd-ı Ekber”, sy.41, s.74

“Tebrik”, sy.41, s.74

“Teşekkür”, sy.41, s.74

“Garip Bir Karar: Sultanî’lere “Lise” Denecek”, sy.41, s.82

“Dinsizliğin Zorla ve Açıkla Telkîni”, sy.41, s.83-84

“Beynelminel Tarih-i Edebîyat Konferansı”, sy.41, s.84

“Ahlâki ve Edebî, İçtimâi Türk Gazetesidir”, sy.41, s.92

“Hazret-i Peygamber ve Zamanı”, sy.41, s.92

“Hüsn-ü Aşk”, sy.41, s.92

“İdârehânemizde Satılan Âsâr”, sy.42, s.93

“Mahfil İdârehânesinin Nakli”, sy.42, s.93

“Ricâ”, sy 42, s.93

“Cihâd-ı Ekber”, sy.42, s.94

“Tesettür-ü Şer’î”, sy.42, s.94

“?”, sy.43, s.117

“Rica”, sy.43, s.117

“Necâtü’l-Melhûf ve Basiretü’s-Sâlikin”, sy.43, s.117-118

“İslâmiyette Ahlâk ve Tesettür”, sy.43, s.118

“Teşekkür”, sy.43, s.118

“Âsâr-ı Münteşîre”, sy.44, s.137-138

“El-Kelimâtü’l Mücmele fî Şerhi’’t-Tuhfeti’l-Mürsile”, sy.44 s.138

“Mûzih İlm-i Kelâm Dersleri”, sy.45, s.153

“Çin Müslümanları”, sy.45, s.165-166

“Amerika’da Men’-i Müskirât”, sy.45, s.167

“Âsâr-ı Münteşîre-Din-i İslâm’da Men’-i Müskirât”, sy.46, s.169

“Hüsn-ü Aşk”, sy.46, s.170

“Tebrik”, sy.46, s.170

“Ricâ”, sy.46, s.184

“Hüsn-ü Aşk”, sy.47, s.185

“Cumhuriyet Marşları”, sy.47, s.185

“Derviş Sözleri”, sy.48, s.201

“Ahmediye Mezhebi Hakkında”, sy.48, s.216

“Amerika’da Men’-i Müskirâtın Faideleri”, sy.49, s.6-7

“Âsâr-ı Münteşîre”, sy.49, s.16

“Posta Müdiriyet-i Umûmisi’nin Nazâr-ı Dikkatine”, sy.49, s.16

“Ricâ”, sy.49, s.16

“Sofi ve Tasavvuf”, sy.50, s.32

“Tûmâr-ı Turûk-u Âliyye”, sy.52, s.32

“Nazâr-ı İslâm’da Zenginlik Mevkii”, sy.52, s.53

“Kârilerimize”, sy.52, s.70

“Hattat Suûdü’l-Mevlevî”, sy.53, s.73

“Mahfil Mecmua-i İslâmiyyesi İdârehânesi”, sy.53, s.73

“Frenk Mukallitliği ve Şapka”, sy.53, s.73-74

“Âsâr-ı Münteşîre: Ez-Zehrâ”, sy.53, s.74

“İbret Alınacak Bir İstatistik”, sy.53, s.81-82

“Âsım”, sy.54, s.93-94

“Frenk Mukallitliği ve Şapka”, sy.54, s.94

“Kur’ân’ın Cevâbı”, sy.54, s.94

“Şoför Elifbâsı”, sy.54, s.112

“Hattat Suûdü’l-Mevlevî”, sy.54, s.112

“Hind Masalları”, sy.54, s.112

“Varna’da Muallim Nâcî Mektebi”, sy.54, s.112

“Varna’da Muallim Nâcî Mektebi”, sy.54, s.112

“?”, sy.55, s.114

“Hattat Suûdü’l-Mevlevî”, sy.55, s.114

“Sebillürreşad Mecmua-i İslâmiyyesi”, sy.55, s.114

“Şoför Elifbâsı”, sy.55, s.114

“Kârilerimizin Nazâr-ı Dikkatine”, sy.55, s.114

“Ahlâk Dersleri”, sy.56, s.133

“Frengi, Bel Soğukluğu”, sy.56, s.133-134

“Değmez”, sy.57, s.166

“Nazîresi”, sy.57, s.166

“Hocapaşa Câmii Hâlâ Döşeme Tuğlalarıyla Duruyor!”, sy.57, s.172

“İntişâr-ı İslâm Târihi”, sy.57, s.172

“Merzifon Gençler Birliği”, sy.57, s.172

“Mihrâb Mecmuâsı”, sy.57, s.172

“Teşekkür”, sy.57, s.172

“Tebrik”, sy.58, s.173

“İlahiyat Fakültesi Talebesinin İstirhâmnâmesi”, sy.58, s.195

“İslâm’da Tese’ül Yoktur”, sy.58, s.195-196

“İlm-i Tasavvuf”, sy.58, s.196

“Asâr-ı Nisvân”, sy.58, s.196

“Hilâl-i Ahdâr Mecmuâsı”, sy.58, s.196

“Kârilerimizden Bir Ricâ”, sy.58, s.196

“Mehmet Âkif”, sy.58, s.196

“Türk Sirâcı”, sy.58, s.196

“Türk Sirâcı”, sy.59, s.220

“Hüsn-ü Aşk”, sy.59, s.220

“?”, sy.59, s.220

“Âlem-i Tasavvuf”, sy.59, s.220

“Bir Ricâ”, sy.59, s.220

“Simâvna Kadısı Oğlu Şeyh Bedrettin ”, sy.60, s.237-238

“Kâriîn-i Kirâma”, sy.60, s.238

“Âlem-i Tasavvuf”, sy.61, s.16

“Hüsn-ü Aşk”, sy.61, s.16

“İ’tizâr”, sy.61, s.16

“Şehbenderi Ticâret Layihâsı”, sy.61, s.16

“Hüsn-ü Aşk”, sy.62, s.32

“Ricâ”, sy.62, s.32

“?”, sy.63, s.48

“Hâtıra”, sy.63, s.48

“Hattat Suûdü’l-Mevlevî”, sy.63, s.48

“İ’tizâr”, sy.63, s.48

“İ’tizâr ve Tashih”, sy.64, s.56

“Tuhfe-i Remzî”, sy.64, s.63-64

“Hattat Suûdü’l-Mevlevî”, sy.64, s.64

“İ’tizâr”, sy.64, s.64

“Keyif Veren Zehirler”, sy.64, s.64

“İ’tizâr”, sy.65, s.80

“Ricâ”, sy.65, s.80

“?”, sy.66, s.96

“Hattat Suûdü’l-Mevlevî”, sy.66, s.96

“Ricâ”, sy.66, s.96

“Türk Sirâcı”, sy.66, s.96

“Ya’sîn-i Şerîf Tercümesi”, sy.66, s.96

“Çağlayan”, sy.67, s.112

“Ramazân-ı Şerîf Tebriği”, sy.68, s.113

“Hind Masalları”, sy.68, s.128

“Hüsn-ü Aşk”, sy.68, s.128

“Kazan Türkleri”, sy.68, s.128

6. MECMUA YAZILARININ KONULARA GÖRE FİHRİSTİ

6.1 AÇIKLAMA, HABER, İ'TİZAR, İ'LAN, İKÂZ, REKLAM, TANITIM, TEBRİK, TEŞEKKÜR

AHMED NUSRET

"Hükümetimizin Nazâr-ı Dikkatine", sy.37, s.16

AHMED ŞÜKRÜ

"Kula'da Mahfil", sy.58, s.190-191

AKSEKİLİ AHMED HAMDİ

"?", sy.9, s.145

BESİM

"İslâmiyete Ait Neşriyât'', sy.32-33, s.140-141

MAHFİL

"Fransızca 'Âlem-i İslâm' Mecmuâsının Mahfil Hakkında Bir İltifâtnâmesi", sy.18, s.101

"Tebrik", sy.45, s.154

"Kâriîn-i Kirâm'a Açık Mektup", sy.47, s.200

MEHMED ŞEREFEDDİN

"İnnallâhi Ma'nâ", sy.18, s.97

REŞİD MAZHAR

"Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın Beyânnâmesi ve Mısır", sy.43, s.127-129
"Bir Hintli Misyonerin İslâmiyet Hakkındaki Sözleri ve Bizim İçin Ders-i İbret Olacak Amelî Neticeler", sy.44, s.142-146

"Hindli Bir Misyonerin İslâmiyet Hakkındaki Sözleri-2", sy.45, s.155-157
"Paris'te Bir Tavukçuluk Sergisini Ziyaret-1", sy.63, s.46-48
"İncil ve İçki Düşmanı Hristiyanlar", sy.64, s.57-58

"Paris'te Bir Tavukçuluk Sergisini Ziyaret-2", sy.64, s.62-63

RIZA

"Nasrâniyet Ulemâsının Müslümanlık Hakkında Hüsn-ü Şehâdeti", sy.8, s.135-136

"Hotanzâde Ticârethânesi", sy.13, s.1

"Avrupa Ulemâsının Din-i İslâm Hakkında Şehâdeti", sy.17,s.82-83

SA'DÎ

"İslâmiyet'e Ait Yeni Neşriyât", sy.34, s.163-165

"Âlem-i İslâm Salnâmesi", sy.61, s.11-12

TÂHİRÜ'L-MEVLEVÎ

"Ba'de'l-Besmele ve'l-Hamdele ve'l-Salvele", sy.1, s.1

"İfâde-i Mahsûsa", sy.6, s.1-2

"İfâde-i Mahsûsa", sy.13, s.2

"Müçtehîdler Müçtehîdi", sy.14, s.22-23

"Ma'hud Hezeyan Konferansı Hakkında", sy.15, s.42-43

"Bir Makâle Dolayısıyla", sy.16, s.75-76

"Mahfil Sahibi Âleyhine Zem ve Kadh Davası", sy.18, s.98-101

"Mahfil Sahibi Âleyhine Zem ve Kadh Davası", sy.18, s.98-101

"Yeni Bir Hasbihâl", sy.20, s.125-126

"Yine Bir Hasbihâl", sy.20, s.125-126

"Abdullah Cevdet Bey'in Bir Tezkiresi ve Cevâbı", sy.21, s.157-158

"Darü'ş - Şafaka ve Şefkât-i İslâmiyye", sy. 23, s.196-202

"Darü'l-Hikmeti'l-İslâmiyye Riyaset-i Âliyyesine Takdim Edilmiş Bir Arîza Sûreti", sy.23, s.202

"İzah-ı Tavzîh", sy.23, s.211-212

"İfâde-i Mahsûsâ", sy.24, s.2

"Şefkât-i İslâmiyye", sy.24, s.217-220

"Teşekkür", sy.27, s.45

"İ'tizâr", sy.30, s.117

"Şeref-i Müsûl", sy.31, s.125-126

“Bayram Tebriği ve İfâde-i Mahsûsâ”, sy.36, s.173-174

“İfâde-i Mahsûsa”, sy.37, s.2

“Mısır’da Müskirât İsti’mâlinin Men’i Hakkında Teşebbüsât”, sy.38, s.19

“Yaşar Şâdî Bey Merhum”, sy.38, s.30-31

“Şehremini Beyefendi'ye Teşekkür”, sy.45, s.153

“Evkâftan Hasbetenlillah Bir Ricâ”, sy.45, s.161-162

“Bayram Tebriği ve Bir İki Söz”, sy.48, s.202-203

“İfâde-i Mahsûsa”, sy.49, s.1

“Sene-i Cedîde Tarihi”, sy.51”, s.33

“Hind Masalları”, sy.55, s.113-114

“Türklüğe Dâir Bir Eser”, sy. 63, s.40-41

“Esvâk-ı Arap”, sy.65, s.80

“Takdîm-i Şükrân ve Arz-ı İ'tizâr”, sy.68, s.113

TÜRKİYE CUMHURİYETİ İSTANBUL VİLÂYETİ MÜFTİLİĞİ

“İstanbul Vilâyeti Müftiliği'nden”, sy.59, s.197-198

İMZASIZLAR

“?”, sy.1, s.16

“Tebrik ve Teşekkür”, sy.2, s.17

“İslâm Yolu”, sy.3, s.37

“Reb’-i Dairenin Sûret-i İsti’mâli”, sy.3, s.37

“Tebrik”, sy.3, s.37

“?”, sy.3, s.56

“İstihlâf”, sy.3, s.56

“Bi’l-İmtihan İsbât-ı Ehliyet Ederek Süleymâniye Medresesine Kabul Olunan Efendiler”, sy.4, s.72

“Hem Hakkı Beyefendi’yi Hem Dârü’l Hikme’yi Tebrik”, sy.4, s.72

“Devâir-i Resmiyeye İlânât Müteahhidi- Türkiye İlânât-ı Umûmiye Şirketi- Münir Şükrü ve Şürekâsı”, sy.4, s.72

“Reb’-i Dairenin Sûret-i İsti’mâli”, sy.5, s.73

“?”, sy.6, s.93

“?”, sy.6, s.93

“?”, sy.6, s.93

“Eytâm-ı İslâm’a Muâvenet”, sy.6, s.93

“?”, sy.7, s.113

“?”, sy.7, s.113

“?”, sy.7, s.113

“Eytam-ı İslâm’a Muâvenet”, sy.7, s.113

“Abonelerimize”, sy.7, s.128

“?”, sy.7, s.129

“?”, sy.8, s.129

“Eytâm-ı İslâm’a Muâvenet”, sy.8, s.129

“?”, sy.8, s.144

“İslâm Marangozu Hüseyin Dâniş Bey”, sy.8, s.144

“Hâlis Yayla Yağları”, sy.9, s.160

“İ’tizâr”, sy.9, s.160

“Teşekkür”, sy.9, s.160

“Ricâ”, sy.10, s.176

“?”, sy.11, s.177

“Doktor Vassâf Bey”, sy.11, s.177

“Dahili ve Çocuk Hastalıkları Mütehassısı Doktor Vassâf Bey”, sy.12, s.201

“Hasbihâl”, sy.12, s.202

“Ricâ”, sy.12, s.202

“?”, sy.12, s.220

“?”, sy.13, s.16

“Medresetü’l Kuzât’ta Rüûs Tevzii Merâsimi”, sy.13, s.16

“Hind Masalları”, sy.14, s.17

“Hüsn-ü Aşk”, sy.14, s.17

“Mahfil’in Cild-i Evveli”, sy.14, s.17

“Kıssa, Hisse”, sy.14, s.28

“?”, sy.15, s.37

“Mücellid Ali Ramazân Efendi”, sy.15, s.37

“Mahfil’in Cild-i Evveli’, sy.15, s.37

“Mahfil’in Cild-i Evveli”, sy.16, s.61

“Hind Masalları”, sy.16, s.61

“Hüsn-ü Aşk”, sy.16, s.67

“Hind Masalları”, sy.17, s.37

“Hüsn-ü Aşk”, sy.17, s.77

“Mahfil’in Cild-i Evveli”, sy.17, s.77

“Hind Masalları”, sy.17, s.77

“Tebrik-i Müvellid-i Saâdet”, sy.17, s.78

“İ’tizâr”, sy.17, s.92

“Mahfil’in Cild-i Evveli”, sy.18, s.93

“Hind Masalları”, sy.18, s.93

“Hüsn-ü Aşk”, sy.18, s.93

“Teâli-i İslâm Cemiyeti’nden”, sy.18, s.108

“İçtihâd Mecmuası”, sy.19, s.109

“Mahfil İdâresinin Tebdîli”, sy.19, s.109

“Abonelerimize”, sy.20, s.147-148

“Göz Hastalıkları Muayenesi”, sy.21, s.141

“Mevlevî Müntesib ve Muhiblerine”, sy.21, s.141

“Tebrik”, sy.21, s.42

“Teşekkür”, sy.21, s.142

“Tebrik”, sy.22, s.165

“Mahfil’in 1339 Ramazân’ına Ait Nüshası”, sy.23, s.189

“Melâmîlik”, sy.23, s.189

“Medârisede Mevlîd-i Şerîf Kıraâti”, sy.23, s.212

“İfâde-i Mahsûsa”, sy.24, s.213

“Tebrik-i Iyd”, sy.24, s.214

“Seyyid Bey’in Konferansı”, sy.24, s.236

“?”, sy.25, s.1

“?”, sy.25, s.1

“Nâfi Bir Eser”, sy.25, s.1

“Vecizeler”, sy.25, s.1

“?”, sy.25, s.3

“Tesettür Hakkında İrâde-i Senniyye-i Hazret-i Hilâfetpenâhi Takvim-i Vekayi’den: 12 Haziran 338”, sy.25, s.3

“?”, sy.26, s.21

“Açık Mektup”, sy.26, s.21

“Tûmar-ı Turûk-u Âliyle”, sy.26, s.21

“Tebrik”, sy.26, s.22

“Tebrik”, sy.27, s.45

“Nahv-i Arabî Muallimi”, sy.28, s.69

“Tebrik”, sy.29, s.93

“?”, sy.30, s.117

“?”, sy.30, s.117

“Arz-ı Tebrik”, sy.30, s.118

“İ’tizâr ve Tebrik”, sy.32-33, s.133

“Teşekkür”, sy.32-33, s.133

“Teşekkür”, sy.32-33, s.133-134

“?”, sy.32-33, s.134

“Tebrik”, sy.34, s.149

“İstanbul Serîriyâtı”, sy.35, s.157

“Kahkaha”, sy.35, s.157

“Sıhhî Sâhifeler”, sy.35, s.157

“Sebilürreşâd”, sy.36, s.187

“Hatemü’l-Enbiyâ Hakkında En Çirkin Bir İstinâdın Reddiyesi”, sy.37, s.1

“İslâm Dini Fıtrîdir”, sy.37, s.1

“Sebilürreşâd Mecmuâsı”, sy.37, s.1

“Türkçe Hutbeler”, sy.37, s.1

“Talebe Mahfili”, sy.37, s.15

“Hüsn-ü Aşk”, sy.38, s.17

“Tebrik-i Iyd”, sy.38, s.17

“Teşekkür ve Ricâ”, sy.38, s.17

“Mahfil’in 2. ve 3. Ciltleri”, sy.38, s.18

“Sâl-i Cedîd Tebriği”, sy.39, s.37

“Talebe Mahfili”, sy.39, s.52

“Hüsn-ü Aşk”, sy.40, s.53

“Teşekkür”, sy.40, s.54

“?”, sy.40, s.54

“İnsâniyet-i Kâmile”, sy.40, s.54

“Tebrik”, sy.40, s.54

“Ahmediye Cemiyeti”, sy.40, s.62

“Reşahât”, sy.40, s.72

“Ricâ”, sy.40, s.72

“Hattat Suûdü’l-Mevlevî”, sy.41, s.73-74

“?”, sy.41, s.74

“Cihâd-ı Ekber”, sy.41, s.74

“Tebrik”, sy.41, s.74

“Teşekkür”, sy.41, s.74

“Dinsizliğin Zorla ve Açıkla Telkîni”, sy.41, s.83-84

“Beynelminel Tarih-i Edebîyat Konferansı”, sy.41, s.84

“Ahlâki ve Edebî, İçtimâi Türk Gazetesidir”, sy.41, s.92

“Hazret-i Peygamber ve Zamanı”, sy.41, s.92

“Hüsn-ü Aşk”, sy.41, s.92

“İdârehânemizde Satılan Âsâr”, sy.42, s.93

“Mahfil İdârehânesinin Nakli”, sy.42, s.93

“Ricâ”, sy 42, s.93

“Cihâd-ı Ekber”, sy.42, s.94

“Tesettür-ü Şer’î”, sy.42, s.94

“?”, sy.43, s.117

“Rica”, sy.43, s.117

“Necâtü’l-Melhûf ve Basiretü’s-Sâlikin”, sy.43, s.117-118

“İslâmiyette Ahlâk ve Tesettür”, sy.43, s.118

“Teşekkür”, sy.43, s.118

“Âsâr-ı Münteşîre”, sy.44, s.137-138

“El-Kelimâtü’l Mücmele fî Şerhi’’t-Tuhfeti’l-Mürsile”, sy.44 s.138

“Mûzih İlm-i Kelâm Dersleri”, sy.45, s.153

“Amerika’da Men’-i Müskirât”, sy.45, s.167

“Âsâr-ı Münteşîre-Din-i İslâm’da Men’-i Müskirât”, sy.46, s.169

“Hüsn-ü Aşk”, sy.46, s.170

“Tebrik”, sy.46, s.170

“Ricâ”, sy.46, s.184

“Hüsn-ü Aşk”, sy.47, s.185

“Cumhuriyet Marşları”, sy.47, s.185

“Derviş Sözleri”, sy.48, s.201

“Amerika’da Men’-i Müskirâtın Faideleri”, sy.49, s.6-7

“Âsâr-ı Münteşîre”, sy.49, s.16

“Posta Müdiriyet-i Umûmisi’nin Nazâr-ı Dikkatine”, sy.49, s.16

“Ricâ”, sy.49, s.16

“Sofi ve Tasavvuf”, sy.50, s.32

“Tûmâr-ı Turûk-u Âliyye”, sy.52, s.32

“Nazâr-ı İslâm’da Zenginlik Mevkii”, sy.52, s.53

“Kârilerimize”, sy.52, s.70

“Hattat Suûdü’l-Mevlevî”, sy.53, s.73

“Mahfil Mecmua-i İslâmiyyesi İdârehânesi”, sy.53, s.73

“Frenk Mukallitliği ve Şapka”, sy.53, s.73-74

“Âsâr-ı Münteşîre: Ez-Zehrâ”, sy.53, s.74

“İbret Alınacak Bir İstatistik”, sy.53, s.81-82

“Âsım”, sy.54, s.93-94

“Frenk Mukallitliği ve Şapka”, sy.54, s.94

“Şoför Elifbâsı”, sy.54, s.112

“Hattat Suûdü’l-Mevlevî”, sy.54, s.112

“Hind Masalları”, sy.54, s.112

“Varna’da Muallim Nâcî Mektebi”, sy.54, s.112

“Varna’da Muallim Nâcî Mektebi”, sy.54, s.112

“?”, sy.55, s.114

“Hattat Suûdü’l-Mevlevî”, sy.55, s.114

“Sebillürreşad Mecmua-i İslâmiyyesi”, sy.55, s.114

“Şoför Elifbâsı”, sy.55, s.114

“Kârilerimizin Nazâr-ı Dikkatine”, sy.55, s.114

“Ahlâk Dersleri”, sy.56, s.133

“Frengi, Bel Soğukluğu”, sy.56, s.133-134

“Hocapaşa Câmii Hâlâ Döşeme Tuğlalarıyla Duruyor!”, sy.57, s.172

“İntişâr-ı İslâm Târihi”, sy.57, s.172

“Merzifon Gençler Birliği”, sy.57, s.172

“Mihrâb Mecmuâsı”, sy.57, s.172

“Teşekkür”, sy.57, s.172

“Tebrik”, sy.58, s.173

“İlahiyat Fakültesi Talebesinin İstirhâmnâmesi”, sy.58, s.195

“İslâm’da Tese’ül Yoktur”, sy.58, s.195-196

“İlm-i Tasavvuf”, sy.58, s.196

“Asâr-ı Nisvân”, sy.58, s.196

“Hilâl-i Ahdâr Mecmuâsı”, sy.58, s.196

“Kârilerimizden Bir Ricâ”, sy.58, s.196

“Mehmet Âkif”, sy.58, s.196

“Türk Sirâcı”, sy.58, s.196

“Türk Sirâcı”, sy.59, s.220

“Hüsn-ü Aşk”, sy.59, s.220

“?”, sy.59, s.220

“Âlem-i Tasavvuf”, sy.59, s.220

“Bir Ricâ”, sy.59, s.220

“Simâvna Kadısı Oğlu Şeyh Bedrettin ”, sy.60, s.237-238

“Kâriîn-i Kirâma”, sy.60, s.238

“Âlem-i Tasavvuf”, sy.61, s.16

“Hüsn-ü Aşk”, sy.61, s.16

“İ’tizâr”, sy.61, s.16

“Şehbenderi Ticâret Layihâsı”, sy.61, s.16

“Hüsn-ü Aşk”, sy.62, s.32

“Ricâ”, sy.62, s.32

“?”, sy.63, s.48

“Hâtıra”, sy.63, s.48

“Hattat Suûdü’l-Mevlevî”, sy.63, s.48

“İ’tizâr”, sy.63, s.48

“İ’tizâr ve Tashih”, sy.64, s.56

“Tuhfe-i Remzî”, sy.64, s.63-64

“Hattat Suûdü’l-Mevlevî”, sy.64, s.64

“İ’tizâr”, sy.64, s.64

“Keyif Veren Zehirler”, sy.64, s.64

“İ’tizâr”, sy.65, s.80

“Ricâ”, sy.65, s.80

“?”, sy.66, s.96

“Hattat Suûdü’l-Mevlevî”, sy.66, s.96

“Ricâ”, sy.66, s.96

“Türk Sirâcı”, sy.66, s.96

“Ya’sîn-i Şerîf Tercümesi”, sy.66, s.96

“Çağlayan”, sy.67, s.112

“Ramazân-ı Şerîf Tebriği”, sy.68, s.113

“Hind Masalları”, sy.68, s.128

“Hüsn-ü Aşk”, sy.68, s.128

“Kazan Türkleri”, sy.68, s.128

6.2. ASTRONOMİ

ABDURRAHMAN

”Şı’râ-yı Yemânî Yıldızı: Sirius”, sy.41, s.78-81

”Çifte Güneşler”, sy.46, s.172-173

”El-Fars Müsâdeme-i Semâviyyesi ve Manzûmelerin Ölümü”, sy.47, s.192-195

”Cevâp”, sy.48, s.206-208

”Mühendis Sâlim Beyefendi’ye Cevâp”, sy.49, s.4-6

”Müderris Mustafa Hakkı Efendi Hazretlerine”, sy.59, s.206-208

”E’âzım-ı Felekiyyûn-u İslâmiyyeden: Abdurrahman Es-Sâfî”, sy.61, s.12-15

”Manzûme-i Şemsiyye”, sy.62, s.26-9

”Büyük Bir Hey’etşinâs: Kâmil Felemaryon(1842-1925)”, sy.63, s.41-44

”Manzûme-i Şemsiyye-2”, sy.64, s.56-57

”Manzûme-i Şemsiyye-3”, sy.65, s.70-72

”Manzûme-i Şemsiyye-4”, sy.66, s.86-88

”Manzûme-i Şemsiyye-5”, sy.67, s.101-102

AHMED NÂİM

“Semâ”, sy.28, s.73-80

AHMED ZİYA

“Yevm ve Envâ’ı”, sy.4, s.68-69

“Yevm ve Envâ’ı”, sy.5, s.76-78

MEHMED ÂRİF

”Rü’yet-i Hilâl”, sy.60, s.226-227

”Hilâlin Sübûtunda Şehâdet ile Hesâbın Teâruzu”, sy.61, s.7-9

“Zilhicce ve Muharrem Gurreleri”, sy.62, s.25-26

MEHMED İZZET

“Takvimlerde İhtiyârât”, sy.25, s.8-10

“Takvimlerde İhtiyârât”, sy.26, s.29-30

“İlm-i Hey’et ve İnsanlar”, sy.30, s.118-119

”İlm-i Hey’et ve İnsanlar”, sy.31, s.130-131

MUSTAFA HAKKI

“Erkân-ı Harbiyye Miralayı Abdurrahman Bey’e Açık Mektup”, sy.58, s.181-182

MUSTAFA SALİM

“Şı’ra-yı Yemani Yıldızı Hakkında”, sy.45, s.157-158

SA'DÎ

"İlm-i Hey'etin Mebdei", sy.5, s.78-79

"İlm-i Hey'etin Mebdei", sy.6, s.108-109

"İlm-i Hey'etin Mebdei", sy.7, s.125-126

"Kamer Meskûn mudur?", sy.19, s.121-123

"Merih Seyyâresi", sy.50, s.24-25

"Kuyruklu Yıldızlar ve Dünyanın Sonu", sy.51, s.42-43

"Kuyruklu Yıldızlar ve Dünyanın Sonu", sy.52, s.60-63

"Merih'in Esrârı", sy.54, s.101–103

"Yıldızlar Neden İhtizaz Ediyorlar?", sy. 65, s.72-74

TÂHİRÜ'L-MEVLEVÎ

"Yeni sene ve Hicrî Tarih", sy.63, s.33-5

İMZASIZLAR

"?", sy.5, s.78

"Hüseyin Haşim Bey Merhum", sy.6, s.106

"Mahmud Bey Merhum", sy.11, s.199

6.3. BİLİM VE TEKNOLOJİ

ABDÜLKIYÂS TEVFİK

"İnsan Hangi Devir Mahlûkudur?", sy.27, s.49-50

MEHMED İZZET

"Hakikât-i Mahza ve Einstein", sy.22, s.174-177

"Lisân-ı Şer'î ve Fende Fezâ ve Semâ", sy.24, s.222-224

"Ulûm-u Riyâziye ve Ulûm-u Hey'et", sy.29, s.95-98

SA'DÎ

"Dürbünün İhtirası", sy.13, s.14-15

"Denizlerin Suyu Neden Tuzludur?", sy.15, s.49

"Eski Mısırlıların İlmi-1", sy.58, s.183-184

"Eski Mısırlıların İlmi-2", sy.59, s.208-211

"Eski Mısırlıların İlmi-3", sy.60, s.231-233

6.4. BİYOGRAFİ

AHMED ZİYA

"Müneccimbaşı Hüseyin Hilmi Efendi Merhum", sy.57, s.166-168

BURSALI TAYYİP HİLMİ

"Nasıl Ağlamayım?", sy.6, s.106

HÂFIZ İHSAN

"Doktor Mehmed Ârifî Paşa", sy.57, s.169-170

İHSAN MAHVÎ

"Bir Yâd-ı Hazîn", sy.38, s.31

MEHMED İZZET

"Merhum Sâlih Zeki Bey", sy.14, s.34-6

MEHMED KÂMİL

"Mesnevîhân Merhum Ahmed Dede Efendi", sy.37, s.13-4

MUHYİDDİN MEKKÎ

“Receb Vahyî”, sy.51, s.50-1

“Receb Vahyî”, sy.52, s.68

SUÛDÜ’L-MEVLEVÎ

“İki Tarih-i Vefât”, sy.4, s.69-70

“Azîm Bir Ziya”, sy.28, s.88-91

“Şâir Haluk Yaşar Şâdî Bey Merhum”, sy.39, s.48

“Bir Ziya”, sy.46, s.180-181

TÂHİRÜ’L-MEVLEVÎ

“Mithat Rebîî Bey Merhum”, sy.5, s.91-92

“Şemseddin Efendi’nin İrtihâli ve Tarihi”, sy.18, s.108

“Şemseddin Efendi’nin İrtihâli ve Tarihi”, sy.18, s.108

“?”, sy.42, s.102

“Fürûzân Hanım'ın İrtihâli Tarihi”, sy.50, s.25-26

“Bergamalı Cevdet Efendi Merhum”, sy.68, s.123-124

İMZASIZLAR

“Şeyh Rıza Efendi Merhum”, sy.11, s.199

“Şeyh Muhammed Ma’sum El-Dehlevî”, sy.38, s.34

“Tercüme-i Hâli”, sy.39, s.47-8

“Emir Abdurrahman El-Gafikî”, sy.40, s.64-65

6.5. COĞRAFYA

REŞİD MAZHAR

“Cezayir, Fas ve Tunus’ta Bir Dördüncü Latin Milleti Teşekkülü”, sy.51, s.47

“Asya’nın Göbeğinde Asrî Vesâit”, sy.53, s.85-86

SA’DÎ

“Cava’da Şeyh Abdulmuhyî’nin Makamı”, sy.8, s.142-143

“Amundsen’in Kutb-u Şimalî’ye Seyahâti”, sy.63, s.44-46

“Libya Çölünde Büyük Bir Seyahât”, sy.66, s.91-94

“Libya Çölünde Büyük Bir Seyahât”, sy.67, s.109-111

“Libya Çölünde Büyük Bir Seyahât”, sy.68, s.124-128

SEYYİD İSA HAN

“Belh Şehri”, sy. 58, s.193-194

TÂHİRÜ'L-MEVLEVÎ

"Eski Türk Yurtlarından Bulgar İli", sy.66, s.94-96

"Bulgar İli", sy.67, s.111-112

TÜRKİSTÂNLI RİF'AT

"Kırgız-Kazakların Ahvâlinden Bir Parça", sy.44, s.151-152

"Türkistân", sy.49, s.11-12

"Türkistân", sy.50, s.31-32

"Türkistân", sy.53, s.91-92

"Türkistân'da Hayat ve Mâişet", sy.56, s.141-143

"Türkistân'da Eski İlim Yurtlarının Hâli", sy.58, s.192-193

İMZASIZLAR

"Çin Müslümanları", sy.45, s.165-166

6.6. DİN

ABDURRAHMAN

"Kamer, Rü'yet-i Hilâl, Şehr-i Sıyâm-1", sy.42, s.98-100

"Kamer, Rü'yet-i Hilâl, Şehr-i Sıyâm-2", sy.43, s.123-125

“Hazret-i Kur’ân’ı Tefsir Nasıl Yazılmalıdır”, sy.44, s.139-142

“Yeni Bir Mûcize-i Kur’âniyye”, sy.54, s.99-101

“Kulhüvallahüehad”, sy.61, s.5-7

AHMED ZİYA

“Evkat-ı Salât”, sy.35, s.160-163

AKSEKİLİ AHMED HAMDİ

“İmâm-ı Gazâlî ve el-Maznûn Kitapları”, sy.12, s.164-166

“Medresetü’l-Vâizîn Hakkında Lâyiha”, sy.38, s.22-26

“Biraz Düşünelim”, sy.40, s.70-72

“Ahlâk”, sy.57, s.157-8

ALİ HİLMİ

“İslâm Hayat-ı İçtimâîyyesinde Atılacak Hatvelerden”, sy.3, s.51-53

ALİ RIZA

“Hristiyan Ulemâsının Kur’ân-ı Kerîm Hakkında Hissî Şehâdeti”, sy.6, s.100-102

BERGAMALI CEVDET

“Tefsirler-Müfessirler’’, sy.37, s.2-4

“Tefsirler-Müfessirler/Cem’-i Kurân’’, sy.38, s.19-21

“Tefsirler-Müfessirler’’, sy.39, s.39-41

“Tefsirler-Müfessirler’’, sy.40, s.54-55

“Tefsirler-Müfessirler/Mütevâtir Zahirü’l-Ma’na’’, sy.41, s.74-76

“Tefsirler-Müfessirler/Te’vîl-i Nüsûs’’, sy.42, s.96-98

“Tefsirler-Müfessirler/Te’vîl-i Nüsûs’’, sy.43, s.121-122

“Tefsirler-Müfessirler/Te’vîl-i Nüsûs’’, sy.44, s.138-139

“Tefsirler-Müfessirler/Tefsir, Te’vîl, Tahrîf, Tebdîl ve Aralarındaki Fark’’, sy.45, s.154-155

“Tefsirler-Müfessirler/İlm-i Tefsirin Mevzu’u, Mâhiyeti’’, sy.46, s.170-172

“Tefsirler-Müfessirler/Bir Müfessirîn Bilmesi Lazım Gelen Ulûm’’, sy.47, s.188-190

“Tefsirler-Müfessirler/Rivâyet ve Dirâyet’’, sy.48, s.203-205

“Tefsirler-Müfessirler/Rivâyet ve Dirâyet’’, sy.49, s.2-4

“Tefsirler-Müfessirler/Müfessirîn Arasındaki İhtilâfât’’, sy.50, s.20-24

“Tefsirler-Müfessirler Arasında İhtilâf-ı Hakîkî’’, sy.52, s.54-55

“Tefsirler-Müfessirler/Rivâyeti İhmâl Edenler Arasındaki Fark’’, sy.53, s.75-77

“Tefsirler-Müfessirler/Hevâ ve Hevese Göre Yapılan Tefsirlerden”, sy.54, s.96-97

“Tefsirler-Müfessirler/Tefsir-i Bi’d -Dirâye Hakkında Mâverdî’nin Mütâlaası”, sy.55, s.115-116

“Tefsirler-Müfessirler/Tefsir-i Bi’d-Dirâye Merâtibinin Ta’ dâd ve Tebliği’’, sy.56, s.134-135

“Tefsirler-Müfessirler/Tefsir-i Bi’d-Dirâyenin Nümûneleri”, sy.57, s.155-157

“Tefsirler-Müfessirler/Tefsir-i Bi’d-Dirâyenin Beşinci Mertebesi’’, sy.58, s.176-177

“Tefsirler-Müfessirler/Tefsir-i Bi’d-Dirâyenin Merâtibi’’, sy.59, s.200-202

“Tefsirler-Müfessirler/Tefsir-i Bi-d Dirâyenin Merâtibi’’, sy.60, s.223-224

“Tefsirler-Müfessirler/Tefsir-i Bi’d-Dirâyenin Sekizinci Mertebesi’’, sy.61, s.2-4

“Tefsirler-Müfessirler/Tefsir-i Bi’d-Dirâyenin Sekizinci Mertebesi’’, sy.62, s.20-21

“Tefsirler-Müfessirler’’, sy.63, s.35-37

“Tefsirler-Müfessirler (Kısım2) Tabakâtü’l-Müfessirîn’’, sy.64, s.49-51

“Tefsirler-Müfessirler (2.Kısım) Tabakâtü’l-Müfessirîn, İbn-i Abbas’a Müntehî Tarîkler’’, sy.65, s.66-68

“Tefsirler-Müfessirler (2.Kısım) Tabakâtü’l-Müfessirîn, Ashâb Tabakası’’, sy.66, s.81-83

“Tefsirler-Müfessirler (2.Kısım) Tabakâtü’l-Müfessirîn”, sy.67, s.97-98

“Tefsirler-Müfessirler (2.Kısım) Tabakâtü’l-Müfessirîn, Üçüncü Tabaka’’, sy.68 s.122-123

ERMENEKLİ SAFVET

"Ş.M. Bey'e Münazarâ-i Üstâdân Münâsebetiyle", sy.9, s.149-151

HACI NECİB

"İntibâh", sy.9, s.146

HÂFIZ İBRAHİM

"İmam-ı Gazâlî ve El-Maznûn Kitapları", sy.10, s.164-166

HÂFIZ İHSAN

"Tilâvet", sy.23, s.195

HÜSEYİN ŞEM'İ

"Galabe-i Ahlâkiyye", sy.6, s.99-100

"Tezkiye-i Nefs ve Tezhîb-i Ahlâkın Ehemmiyeti", sy.20, s.131-133

"Tezkiye-i Nefs", sy.24, s.220-221

İHSAN MAHVÎ

"Bâbîlik", sy.21, s.154-155

"Bâbîlik", sy.22, s.180-182

“Bâbîlik”, sy.23, s.205-206

“Bâbîlik”, sy.24, s.232-234

“Bâbîlik”, sy.25, s.17

“Bâbîlik”, sy.26, s.44

“Bâbîlik”, sy.27, s.63-64

İSKİLİPLİ MEHMED ÂTIF

“Din-i İslâm ve Fevâidi-i Âliyyesi”, sy.1, s.4-6

“Din-i İslâm'ın Va'zı ve Beşere Keyfiyet-i Vusûlü”, sy.2, s.21-23

“Enbiyâ-yı İzâm Hazerâtına Vahy ve İnzâl Olunan Din Bir Dindir”, sy.3, s.39-40

“Enbiya-yı İzâm Hazerâtına Vahy ve İnzâl Olunan Din-i İslâmın Şerâyi’ ve Menâhicde İhtilâfi”, sy.4, s.57-59

“Ümmet-i İslâmiye'nin Hazret-i Muhammed Aleyhisselam'dan Din-i İslâm'ı ve Ahkâm-ı Şeriyyeyi Keyfiyyet-i Telakkîsi”, sy.6, s.95-96

“İçtihâd ve Din-i İslâm'ı Asrîleştirmek”, sy.7, s.116-118

“Cenâb Bey'e Birinci Cevâp”, sy.8, s.130-132

“İkinci Cevâp, Tevâsir ve Temâsil”, sy.9, s.14

“Üçüncü Cevâp”, sy.10, s.161-164

“Diyânet-i İslâmiyye Ef’âl-i Beşeriyye İle Ölçülemez”, sy.17, s.78-79

“Şerâit-i İçtihâd ve Tabakât-ı Müçtehîdîn”, sy.19, s.110-111

“Tabakât-ı Müçtehîdîn”, sy.20, s.127-129

“Tabakât-ı Müçtehîdîn”, sy.21, s.142-143

“Haml-i Meryem ve Vilâdet-i İsa Meselesine Dair”, sy.22, s.165-167

“Haml-i Meryem”, sy.22, s.191-194

“İhticap ve Tesettür-ü Şer’î”, sy.28, s.70-78

“Tesettür ve Kadınların Erkeklerle İhtilatı”, sy.29, s.93-95

“Tesettürün Hikmet-i Şer’îyyesi-l”, sy.30, s.118

“Tesettür-ü Şer’înin Fevâidi”, sy.32-33, s.134-135

“Tesettür-ü Şer’înin Fevâidi”, sy.34, s.149-150

“Akl ve Nakl”, sy.37, s.4-6

“Ahkâm ve Hakâyık-ı Diniyyenin Cümlesini Marifette Aklın Adem-i Kifâyeti”, sy.39, s.41-42

“Akl ile Naklin Tesâdümüne Dair Mesâlik”, sy.41, s.77-78

“Akl ile Nakli Telfîk Kanunu”, sy.43, s.122-123

“Oruç Meselesi Hakkında Cevâp”, sy.50, s.22-24

“Oruç Meselesi Hakkında”, sy.51, s.35-36

“Oruç Meselesi Hakkında Cevâp”, sy.52, s.55-57

İZMİRLİ İSMAİL HAKKI

“Resm-i Mushâf-ı Osmanî Meselesi”, sy.24, s.214-215

“Tedkîk-i Müellifat-ı Şer’îyye Heyet-i Riyâset-i Âliyyesine”, sy.24, s.215-216

“Resm-i Mushâf-ı Osmânî Meselesi'”, sy.25, s.4-7

“Fırka-i Mevcûde-i İslâmiyye-1, İbâziyye Fırkası”, sy. 25, s.7-8

“Resm-i Mushâf-ı Osmânî Meselesi”, sy.26, s.22-29

“Resm-i Mushâf-ı Osmânî Meselesi”, sy.27, s.45-49

“İbâziyye Fırkası”, sy.37, s.6-7

“İbâziyye Fırkası'”, sy.39, s.42-43

“İbâziyye Fırkası”, sy.40, s.55

ŞÛRÂ-YI İFTÂ HEY’ETİ

“Fetvâ”, sy.47, s.186-188

KONYALI İ. ÂTIF

“Cenâb-ı Hakk Mü'minlere Ne Şart İle Yardım Eder?”, sy.4, s.59-60

M. MUAMMER (ÖDEMİŞLİ HOCAZÂDE)

“Bir Macarlının Din Hakkındaki Sözleri”, sy.58, s.182-183

MEHMED ALİ AYNÎ

“Kur’ân-ı Kerîm’i Tercüme Meselesi”, sy.4, s.62-65

MESUD

"Ahmediye Harekâtı Hakkında Bazı Notlar", sy.29, s.100-102

"Ahmediye Harekâtı Hakkında Bazı Notlar-2", sy.30, s.122

"Ahmediye Harekâtı Hakkında Bazı Notlar-3", sy.31, s.132

"Ahmediye Harekâtı Hakkında Bazı Notlar", sy.32-33, s.139

"Mezâhibden Bazılarında Oruç", sy.47, s.191-192

NİYAZİ-İ FİRÛZÎ

"Havf-u Recâ", sy.15, s.41

ÖMER NASUHİ

"Hissi-i Diyânet Fıtrîdir", sy.55, s.116-118

"Tevhîd-i Bârî", sy.59, s.202-205

REŞİD MAZHAR

"Mormon Dini ve Taaddüd-i Zevcâtına Dair", sy.51, s.44-46

"Mormon Dini ve Taaddüd-i Zevcâtına Dair-2", sy.52, s.63-65

"Mormon Dini ve Taaddüd-i Zevcâtına Dair-3", sy.53, s.83-85

"Paris Mektupları-Mösyö Lusyen Buva Cenâplarıyla Mülâkât", sy.57, s.160-163

“Paris Mektupları-MüsTeşrîk Mösyö Lusyen Buva”, sy.58, s.191-192

SADREDDİN

“Hikmet-i Teşrî”, sy. 2, s.23-24

“Hikmet-i Teşrî”, sy.3, s.42-44

ŞEYH ABDURRAHMAN HALEF EFENDİ

“Mescitlerde Alkış Câiz Olurmu?”, sy.38, s.18-19

TÂHİRÜ’L-MEVLEVÎ

“Temsil-i Kur’ânî”, sy.1, s.1-3

“Farziyet-i Hâc, Vakfe-i Arafat”, sy.2, s.18-19

“Muharremü'l-Harâm”, sy.3, s.45-49

“Saferü'l-Hayr”, sy.4, s.66-8

“Kur’ân-ı Kerîm'in İlk Nazil Olan Âyetleri”, sy.5, s.74-75

“Rebi'ü'l-Evvel ve Mevlîd-i Şerîf”, sy.5, s.79-91

“Ta'lim ve Taallüm Hakkında Bir Hadîs-i Şerîf”, sy.6, s.94

“Cemâziye’l-Evvelî ve'l-Ahire”, sy.7, s.120-121

“Recebü'l-Ferd”, sy.9, s.151-54

“Şa’bânü’l-Muazzâm”, sy.10, s.167-173

“Ramazânü’l-Mübârek”, sy.11, s.178-197

“Şevvâl-i Mükerrem”, sy.12, s.213-220

“Muharrem ve Mâtem”, sy.15, s.51-57

“Tevekkül ve Sa’y”, sy.17, s.79-82

“Tevekkül ve Sa’y”, sy.18, s.94-95

“Tevekkül ve Sa’y”, sy.19, s.111-112

“Tevekkül ve Sa’y”, sy.20, s.126-127

“Benî Kureyzâ Meselesi”, sy.22, s.167-72

“Ramazân-ı Şerîf ve Oruç”, sy.23, s.190-191

“Kubad ve Mazdek”, sy.25, s.18-19

“Ramazân-ı Şerîf ”, sy.35, s.158-159

“Ahmediye Mezhebi Kitaplarından Biri”, sy.37, s.7-11

“Va'd-i Kur’âni”, sy.39, s.38-39

“Kur’ân'ın İ'câzı”, sy.49, s.2-7

“Hüsûf ve Küsûf”, sy.52, s.57-58

“Salât-ı Küsûf”, sy.53, s.77-78

“İşret ve İbret”, sy.53, s.78-81

“Salât-ı Küsûf ”, sy.54, s.97-98

“Tan Gazetesinin Mekke'ye Dair Bir Makâlesi”, sy.55, s.121-124

“Tebrik ve Leyle-i Regâib”, sy.57, s.153-154

“Dinde mi İkrâh Var, Dinsizlikte mi ?”, sy.57, s.154-155

“Ramazân-ı Şerîf ve Oruç”, sy.59, s.198-200

“Bayram ve Sadakâ-i Fıtr”, sy.60, s.221-223

“Zi'l-ka'de Münâsebetiyle”, sy.61, s.15-16

“Zi'lhicce ve’Iyd-ı Ezhâ”, sy. 62, s.18-20

TEVFİK

“İstiftâ ve İftâ”, sy.47, s.186-188

URFALI MAHMUD KAMİL

“Va'd-i Kur-ânî”, sy.3, s.38-39

RIZA

“Garb Ulemâsının Din-i İslâm Hakkında Şehâdeti”, sy.10, s.166-167

ŞEYH ZÂHİR

“İslâm Tarihinde İsnâd”, sy.58, s.177-179

“İslâm Tarihinde İsnâd”, sy.60, s.224-225

“İslâm Tarihinde İsnâd”, sy.61, s.4-5

“İsnâd-3”, sy.62, s.22-23

“İsnâd-4”, sy.63, s.37-38

“İsnâd-5”, sy.64, s.51-53

“İsnâd-6”, sy.65, s.68-69

YUSUF CEMÂLEDDİN

“İrşâd ve İkâz Vazife-i Mübeccelesi”, sy.37, s.15-16

İMZASIZLAR

“Bir Temenni”, sy.3, s.55-56

“Mahfil”, sy.4, s.65-66

“Mushâf-ı Şerîf”, sy.23, s.194

“Mahfil”, sy.32-33, s.139-140

“Ahmediye Mezhebi Hakkında”, sy.48, s.216

“Kur’ân’ın Cevâbı”, sy.54, s.94

6.7. EDEBİYAT

ABDULBÂKİ AZİZ

“Merhum Emin Hâkî’ye Dair”, sy.15, s.60

“Minarelere Karşı”, sy.20, s.145

ABDULBÂKİ İZZET

“Baharı Karşılarken”, sy.23, s.210-211

ABDULLAH CEVDET

“Doktor Abdullah Cevdet Bey’in Bir Tezkiresi”, sy.21, s.157

ABDÜLHAK HAMİD

“?”, sy.26, s.30-31

ABDÜLKIYÂS TEVFİK

“Türk’ün Ebedî Vazifesi?”, sy.28, s.80-81

ABDÜLKERİMZÂDE AHMED HAMDİ,

“Edebîyat ve Biz”, sy.20, s.146-147

AHMED ŞİRÂNÎ

“Ramazânın Tahassüsât ve Te’sîrâtı”, sy.13, s.3-5

ALİ TAYYAR

“Ey Binâ-i Medîd!”, sy.18, s.107

BESİM

“Avnî Bey Merhum’’, sy.29, s.114-115

BURSALI ALİ ŞEVKET

“Başmüderris Yusuf Efendi’nin Vefâtı Sebebiyle Kardeşim Tayyib bey’e”, sy.8, s.142

CENÂB ŞEHÂBEDDİN

“Mahfil-i İrfân”, sy.27, s.50-53

DAĞISTANLI ZÜLKEREM

“Yavuz Zırhlısını Ziyaret”, sy.43, s134-136

HÂFIZ HÜSEYİN

“Hissî Tenezzüh”, sy. 41, s.86-88

FAHRUNNİSÂ KEMÂL

“Mabeddeki Ses”, sy.29, s.115-116

“Bir Hâtıra Münâsebetiyle”, sy. 42, s.103-104

FERİD

“Vezn-i Arûz ile Arap, Acem Edebîyatına Dair Bir İki Söz”, sy.1, s.13-16

“Arap Romanları”, sy.2, s.28-29

“Câhiliyye Âsarından Birkaç Nümûne”, sy.6, s.109-111

“İran Edebîyatı”, sy.9, s.156-157

“İran Edebîyatı”, sy.13, s.5-6

“İran Edebîyatı”, sy.14, s.24

“Edebîyat-ı Sofiye”, sy.16, s.65-66

“Edebîyat-ı Sofiye”, sy.17, s.83-85

“Sultan Ahmed Celâyîrî'nin Dîvânı ve Bazı Ebyâtı”, sy.25, s.14-15

“Sultan Ahmed Celâyîrî'nin Dîvânı ve Bazı Ebyâtı”, sy.26, s.40-41

FİKRİ

“Şiir ve Kadın”, sy.21, s.162-163

“Telakkîye Göre - İhtidâ Yahut İrticâ”, sy.40, s.68-70

HÜSEYİN SUBHÎ

“Gurûbda Bir Levha”, sy.65, s.79-80

İHSAN MAHVÎ

“Emin Hâkî”, sy.13, s.10-14

“Emin Hâkî”, sy.14, s.28-29

İSA RÛHÎ

“Virân Mabedler”, sy.21, s.163

M. MUAMMER (ÖDEMİŞLİ HOCAZÂDE)

“Osman Nevres Efendi ve Âsârı”, sy.54, s.111-112

“Osman Nevres Efendi ve Âsârı”, sy.55, s.131-132

“Tashih”, sy.55, s.132

“Osman Nevres Efendi ve Âsârı”, sy.56, s.148-149

“Osman Nevres Efendi ve Âsârı”, sy.57, s.170-172

“Edebîyatta Teceddüd”, sy.59, s.215-216

“Huzûr-u Hilkatte ve Tokâdîzâde Şekîb”, sy.66, s.89-90

“Edebîyatımızın Bugünkü Şekli”, sy.67, s.105-108

“Keşmîrî Güzeller”, sy.68, s.121-122

MAHFİL

“Yeni Telemaque Tercümesi Ve Fenelon”, sy.19, s.123

MUHYİDDİN RÂİF

"İngiliz Sünûhât-ı Edebîyyesi Nümûnelerinden", sy.48, s.213

"İngiliz Sünûhât-ı Edebîyyesi Nümûnelerinden", sy.56, s.149-150

"İngiliz Sünûhât-ı Edebîyyesi Nümûnelerinden", sy.57, s.166

REŞİD MAZHAR

"Anotole France'nin Vefâtı Münâsebetiyle-1", sy.55, s.125-128

"Anotole France'nin Vefâtı Münâsebetiyle-2", sy.56, s.139-140

SÂLİH SÂİM

"Emin Hâkî", sy.11, s.198

"Yine Emin Hâkî", sy.16, s.68-69

SEYYİD İSA HAN

"Afganistân'da Yetişen Ulemâ ve Udebâdan Bazı Ma'ruf Simalar, Orada Hayat-ı Edebîye ve Bazı Âsâr", sy.56, s.144-145

SUÛDÜ'L-MEVLEVÎ

"Müstecâbizâde İsmet Bey", sy.6, s. 107-108

"Müstecâbizâde İsmet Bey", sy.7, s.123-125

"Müstecâbizâde İsmet Bey", sy.8, s.141

“Müstecâbizâde İsmet Bey”, sy.10, s.173

“Müstecâbizâde İsmet Bey”, sy.17, s.91-92

“Müstecâbizâde İsmet Bey”, sy.19, s.117-118

“Fuzûlî”, sy.21, s.158-159

“Muallim Nâcî”, sy.22, s.186-187

“Avnî Bey Merhuma Dair”, sy.26, s.35-37

“Müstecâbizâde İsmet Bey”, sy.30, s.123-124

“Müstecâbizâde İsmet Bey”, sy.32-33, s.147-148

SÜLEYMAN NAZÎF

”Edebîyatımızda Gazel-Ali Kemal'e”, sy.25, s.11-14

“Küçük Bir Mukaddime”, sy.26, s.31-33

“Bir Beyit Münâsebetiyle”, sy.26, s.33-35

“Gazel”, sy.26, s.35

TÂHİRÜ’L-MEVLEVÎ

“Ganî-i Keşmîrî ve Bazı Ebyâtı”, sy.1, s.11-13

“Ganî-i Keşmîrî ve Bazı Ebyâtı”, sy.2, s.32-33

“Ganî-i Keşmîrî ve Bazı Ebyâtı”, sy.3, s.53-55

“Muînuddin Çeştî'nin Müntehîb Bazı Ebyâtı", sy.4, s.211-212

“Ganî-i Keşmîrî ve Bazı Ebyâtı”, sy.5, s.91-92

“Ganî-i Keşmîrî ve Bazı Ebyâtı”, sy.8, s.143-144

“Sultanî Mezunlarından Âkif Bey'e ‘Ekser’ ve ‘Ba’zı’ Kelimeleri Hakkında”, sy.9, s.158-160

“Mahfil"mi,"Mahfel" mi?”, sy.10, s.167

“Ganî-i Keşmîrî ve Bazı Ebyâtı”, sy.10, s.176

“Ganî-i Keşmîrî ve Bazı Ebyâtı”, sy.11, s.200

“Kitabı Hakkında”, sy.22, s.172-173

“Şeyh Sa’dî Abaka Han İle Mülâkâtı ve Nâsihâtı”, sy.22, s.179-180

“Şeyh Sa’dî’nin Abaka Han’a Yazdığı Nâsihâtname”, sy.24, s.228-230

“Mesnevî-i Şerîf-in Cild-i Sâdisi Mukaddimesinden Bazı Ebyât”, sy.26, s.38-39

“Sâlî-i Tarih”, sy.27, s.56-60

“Merhum Es’ad Dede Efendi Hakkında Hüseyin Vassâf Bey’e,’Merhum Es’ad Dede Efendi’ye Dair Bazı Hâtırat’ ”, sy.35, s.171-172

“Merhum Es’ad Dede Efendi’ye Dair”, sy.37, s.13

“Hüsn-ü Aşk Manzûmesine Hâtime Olarak Yazılan Bir İki Söz”, sy.39, s.45-47

“Merhum Es'ad Dede Hakkında Hüseyin Vassâf Bey'e Yazılan Mektuptan Maba'd”, sy.39, s.49-50

“Es’ad Dede Efendi Merhuma Dair Hüseyin Vassâf Bey'e Mektuptan”, sy.41, s.89-90

“Zâir-i İlâhâbâdî ve Bazı Ebyâtı”, sy.42, s.104-106

“Mehmet Es'ad Dede Efendi Merhuma Dair Hüseyin Vassâf Bey'e Mektuptan Maba'd’ ”, sy.45, s.163-165

“Şeyh Muînuddin Çeştî'nin Divânı, Bazı Ebyâtı”, sy.46, s.179-180

“Es'ad Dede Efendi Hakkında Hüseyin Vassâf Bey'e Mektuptan Maba'd”, sy.47,s.186

“Şeyh Muînuddin Çeştî' nin Müntehîb Ebyâtı ve Tercümeleri”, sy.49, s.12-13

“Meşhûr ’Kelile ve Dimne’ Eseri Hakkında”, sy.49, s. 14-16

“Es'ad Dede Efendi Hakkındaki Mektuptan Mâ'bad” sy.50, s.30-31

“Es'ad Dede Efendi Merhum Hakkında”, sy.54, s.108-109

“Kelile ve Dimne Eser-i Meşhûru Hakkında”, sy.56, s.150-2

“Fâtih Câmi-i Şerîfi’nde ve Çıktıktan sonra”, sy.58, s.173-176

“Es'ad Dede Efendi Hakkında”, sy.58, s.186-188

“Kelile ve Dimne Eser-i Meşhûresi Hakkında”, sy.58, s.194-195

“Es'ad Dede Efendi Merhum Hakkında”, sy.59, s.217-220

“Bir Beytin Hatırlanması Münâsebetiyle”, sy.68, s.118-20

İMZASIZLAR

“Tâhirü’l Mevlevî Bey’e”, sy.6, s.107

“Yeni Telemaque Tercümesi Birinci Kitap”, sy.19, s124

“Telemaque Tercümesi”, sy.20, s.147-149

“Telemaque Tercümesi”, sy.21, s.163-164

6.8. FELSEFE

ABDURRAHMAN

“Kâinât ve Manzûmemizin Sûret-i Teşekkülü”, sy.51, s.39-42

“Kâinât ve Manzûmemizin Sûret-i Teşekkülü-2”, sy.52, s.58-60

“Arz Nasıl Teşkîl Etti?”, sy.53, s.82-83

“Seyyâremiz Kaç Yaşında?-2”, sy.55, s.118-121

“Arzın Son Günü”, sy.56, s.135-137

“Arzın Son Günü”, sy.56, s.205-206

“Arzın Son Günü”, sy.57, s.158-160

“Arzın Son Günü”, sy.58, s.179-81

“Arzın Son Günü”, sy.60, s.227-231

FERİD

“Bir Âyet-i Kerîme Münâsebetiyle”, sy.1, s.3-4

“Bir Âyet-i Kerîme Münâsebetiyle”, sy.2, s.20-21

“Bir Âyet-i Kerîme Münâsebetiyle”, sy.3, s.40-42

“Bir Âyet-i Kerîme Münâsebetiyle”, sy.5, s.75-76

MEHMED İZZET

“Lisân-ı Fen ve Şer’îde Tabiat”, sy.21, s.143-146

MEHMED ŞEREFEDDİN

“Felsefe-i Kadîmeden Birkaç Yaprak”, sy.15, s.38-40

“Felsefe-i Kadîmeden Birkaç Yaprak-2”, sy.16, s.63-65

“İn’ikâsât”, sy.19, s.113-114

“Felsefe-i Kadîmeden Birkaç Yaprak-3”, sy.20, s.119-131

SA’DÎ

“Mâba’de’r- Rûhiyât”, sy.47, s.195-197

“A’zâm ve Asgar-i Nâmütenâhî”, sy.56, s.137-139

6.9. SOSYOLOJİ

AHMED ŞÜKRÜ

“Bir Eser Münâsebetiyle Sahibine”, sy.38, s.35-36

“Bir Cevâb Münâsebetiyle Sahibine”, sy.43, s.131-132

“Son Cevâbım”, sy.46, s.177

BERGAMALI NİYAZİ

"Hey'et-i İrşâdiyye", sy.20, s.133-135

DAĞISTANLI ZÜLKEREM

"Talebe-i Ulûm Kisvesi", sy.45, s.168

FERİD

"?", sy.42, s.101

FİKRİ

"Bir Rakıcının Bayram Tebriği ", sy.25, s.19-20

"Tesettür Meselesi Nasıl Halledilir ?", sy.29, s.98-100

"Yine Rakı İlanları", sy.41, s.81-82

"Müslüman Kadını Şanoya Çıkabilir mi ?", sy 42, s.100-101

"Bu da Asrîlik İcabı ?", sy.52, s.70-72

"Kadın Olsaydım Ne Yapardım ?", sy.54, s.103-105

"İçtimâî Dalâlimiz", sy.53, s.86-88

"İffet Mücevherinin Bir Gümüş Yüzük Kadar da mı DeğeriYok ?", sy.55, s.127-129

"Aşağıdan Gelme Bir Hikmet-i İçtimâiyye", sy.56, s.143-144

"Soğukluk ve Açıklık", sy.57, s.163-165

"Daü'r-Raks", sy.58, s.184-186

İZNİKLİ ALİ FITRAT

"Ta'yin-i Meslek", sy.43, s. 136

MAHZAR OSMAN

"Keyif Veren Zehirler", sy.65, s.74-76

MEHMED ÂRİF

"Sâbık Müneccimbaşı Mehmed Ârif Efendi Hazretleri Tarafından Gönderilmiştir", sy.59, s.216

MEHMED İZZET

"Yılbaşı ve Merâsimi-Noel ve Şecer-i Milâd", sy.19, s.114-117

MEHMED ZİYA

"Teâvün ve Tesânüd", sy.10, s.211-212

MUSTAFA NECÂTİ

"Akşamcılar ve Bir Hasbihâl", sy.24, s.236

NİYAZİ-İ FİRÛZÎ

"İnsanlar İnsâf Etseler", sy.7, s.119-120

REŞİD MAZHAR

"Mısır'da Mevlîd-i Nebevî", sy.42, s.109-112

"Mısır Postası-Mısır'da Kış", sy.47, s.197-199
"Mısır'da Bayram", sy.48, s.208-211

"Mısır'da Kabristân Ziyareti", sy.49, s.9-11

"Mısır'da Kabristân Ziyareti", sy.50, s.26-30

"Paris'te Ölüler Bayramı", sy.56, s.140-141

"Ziraat ve İktisâdiyâtımızda Yeni Bir Ufuk Açılabilir", sy.62, s.29-32

"Acıdım da Öldürdüm", sy.67, s.102-105
"Amerika'da Tütün Aleyhtârlığı", sy.68, s.116-118

S.

"Kadın'ın Vazifesi ve Mevkii Nedir?", sy.20, s.135-136

SA'DÎ

"Âlem-i İslâm ve Irklar Meselesi", sy.35, s.163-165

"Âlem-i İslâm ve Irklar Meselesi", sy. 36, s.177-179

"Âlem-i İslâm ve Irklar Meselesi", sy. 38, s. 26-28

“Âlem-i İslâm ve Irklar Meselesi”, sy.37, s.11-12

“Âlem-i İslâm ve Müslümanın Psikolojisi”, sy. 40, s.59-61

“Hindistân’da İntihâr”, sy.64, s.61-62

“Ulemâ-yı Din Hakkında”, sy.43, s. 125-127

“Âlim ve Fâtih”, sy.12, s.213

SÂLİH SÂİM

“Mahfil Kâri’leriyle Bir Hasbihâl”, sy.18, s.104-107

TÂHİRÜ’L-MEVLEVÎ

“Darü'ş-Şafaka'ya Muâvenetin Lüzûmu”, sy.7, s.114-116

“Davutpaşa Kışlası Önünde Ok Atışı”, sy.27, s.64-68

“Davut Paşa Kışlası” sy.28 s.91-92

“Müslüman Tâcirlerine Ticâret ve İstikâmet”, sy.38, s.28-30

“Lisân Tahsilinin Lüzûmu “, sy.39, s.43-45

“Müslümanlar, Dinin Bazı Ahkâmını Tasdîk, Bazısını İnkâr Edebilir mi?”, sy.42, s.94-96

“Şehremini Bey Efendi Hazretlerinden Bir Temenni”, sy.43, s.118

“İnsan Şeytanları”, sy.43, s.188-191

“Muhâcirlere Yardım”, sy.43, s.129-131

“İlmiye Kisvesi Hakkında”, sy.45, s.159-166

“Düello”, sy.46, s.174-177

“?”, sy.54, s.94-96

“İntihâr”, sy.64, s.59-60

YAŞAR ŞÂDÎ

“Dumû‘-i Teessür”, sy.19, s.118-119

YUSUF CEMÂLEDDİN

“Ahlâkiyât ve İçtimâiyyâtımızda Düşkünlük”, sy.41, s.90-92

İMZASIZLAR

“Teâli-i İslâm Cemiyeti İcraâtiyle Beyannâmelerinden Bazıları”, sy.2, s.34-36

“Kandil Gecelerinde” Minarelerin Tenviri”, sy.16, s.71

“Medresetü’l Kuzât Hakkında Bir Mazbata”, sy.40, s.56-59

“Cerâid ve Mecâmi’i Sâireden Alınan Mebâhis-Fes ve Şapka”, sy.40, s.61-62

“Garip Bir Karar: Sultanî’lere “Lise” Denecek”, sy.41, s.82

6.10. ŞİİR

ABDULBÂKİ

“Rubâî”, sy.3, s.55

“Yenikapı Mevlevîhânesi Post-nişîni Şeyh Abdülbâkî Efendi Hazretleri’nin Ârifâne Bir Gazeli”, sy.34, s.155

“Rubâî”, sy.36, s.180

“Mehumun Tarih-i Vefâtı”, sy.37, s.14

“Yaşar Şâdî Merhum İçin Yazılan Tarihler”, sy.39, s.48

“Gazel”, sy.48, s.212-213

“Gazel”, sy.52, s.69

“Gördüm”, sy.59, s.213-214

“Üstâd-ı Nezih Şekîb Beyefendi’nin Bir Gazeline Nazîre”, sy.60, s.237

ABDULBÂKİ AZİZ

“Hülyâ Günleri”, sy.28, s.83

“Sefâhat Düşkünlüğü”, sy.22, s.188

ABDÜLAZİZ MECDÎ

“Gazel”, sy.20, s.144-145

“Düşündüm”, sy.21, s.159-161

“Düşündüm”, sy.22, s.184-186

“Düşündüm”, sy.23, s.209

“Düşündüm”, sy.24, s.234-236

“Düşündüm”, sy.26, s.38

“Düşündüm”, sy.27, s.55-56

AHMED EMRÎ

“Bir Nazm-ı Nâsihât-âmiz”, sy.42, s.103

“Bir Nazm-ı Nâsih”, sy.53, s.88-89

AHMED MUHTAR

“Na’t-ı Şerîf ”, sy.18, s.103

AHMED REMZİ

“Münâcât-ı Hazret-i Mevlânâ”, sy.4, s.1-8 (Ek)

“Elifsiz Bir Manzûme”, sy.4, s.71

“Gönlüme”, sy.37, s.12-13

“Yaşar Şâdî Merhum İçin Yazılan Tarihler”, sy.39, s.48

“Osman Şems Efendi Hazretleri’nin Bir Gazel-i Ârifânelerine Taştîr”, sy.59, s.214

“Edîb-i Ârif Muhyiddin Râif Bey’in 65 Adedli Mahfil’de Münderic Gazelini Taştîr”, sy.66, s.88-89

AHMED ŞEM'Î

"Na't-ı Şerîf ", sy.9, s.155

AHMED ŞÎRÂNÎ

"Bir Manzûme", sy.17, s.86

"Gazve-i Necât", sy.29, s.113

ALİ HAYDAR

"İ. Âtıf Efendi'nin Birinci Nüshada Münderic Gazeline Nazîre", sy.4, s.71

AVNİ

"Kısm-i Türkî-Gazeliyâttan Müfrez Parçalar'', sy.32-33, s.141

BEKİR HÂKÎ

"Zâde-i Teessür'', sy.23, s.210

BERGAMALI CEVDET

"Müstecâbizade İsmet Bey Merhumun''Refik Olmaz Muvâfık Ehl-i Derde Camdan Başka'' Mısraıyla Başlayan Gazeline Nazîre'', sy.38, s.30

"Tahmîs", sy.56, s.147-148

BESİM

“Anadolu Âfâk-ı İslâm’da Güneştir’, sy.30, s.120

SAİD PAŞA

“Ebu'l-Feth el-Bestî'nin Bir Kasidesi ve Manzum Tercümesi”, sy.27, s.53-54

“Ebu'l-Feth el-Bestî'nin Bir Kasidesi ve Manzum Tercümesi”, sy.28, s.84

EMİN HÂKÎ

“son Niyâz”, sy. 11, s.199

“Mübâreze-i Hayat”, sy.13, s.6-7

“Gazel”, sy.15, s.49

“Seraba Dogru”, sy.17, s.87-88

“Mahrum Olaydım”, sy.18, s.107-108

FERİD

“Bir Kıta”, sy.15, s.48

“Rubâî”, sy.20, s.144-151

“Bir Kıt'a”, sy.37, s.12

“Na't-ı Şerîf ”, sy.39, s.37

HÂFIZ İSMAİL

"İki Kıt'a", sy.14, s.26

"İstiğrâk", sy.16, s.66-67

HÜSEYİN SİRET

"Ankâ-yı Beyâbân", sy.44, s.146-147

HÜSEYİN SUBHÎ

"İlhâm Sesi", sy.66, s. 90-91

HÜSEYİN VASSÂF

"Gazel", sy.35, s.167

İHSAN MAHVÎ

"Keçecizâde Reşad Fuad Bey Merhumun Tarih-i İrtihâli", sy.14, s.28

"Neşîde-i Mevlevîyâne", sy.15, s.47

"Gazel", sy.26, s.35

"Na't-ı Hazret-i Pîr", sy.38, s.30

"Tarih ve Tavzîh", sy.40, s.67

"Şeyh Abdülbâkî Efendi Hazretlerinin Gazel-i Arifânelerine Nazîre", sy.50, s.26

İSKİLİPLİ MEHMED ÂTIF

“Gazel”, sy.1, s.16

İSMAİL HAKKI PAŞA

“?”, sy.8, s.142

İSMAİL LÜTFÜ

“Uyan”, sy.38, s.36

KALKANDELENLİ SABRİ

“Şirket-i Hayriyye Başkâtibi Yaşar Şâdî Merhûmun Seng-i Mezarı İçin İhsan Bey'e”, sy. 40, s.66

KEMÂLEDDİN PERÎ

“Yenikapı Mevlevîhânesi Post-nişîni Şeyh Abdülbâkî Efendi Hazretleri'nin Bir Gazelini Tahmîs'”, sy.17, s.85-86

L. S.

“Bostan-ı Sa'dî'den Bir Tercüme”, sy.20, s.146

M. ALÂADDİN

“Tarih-i Vefât”, sy.4, s.70-71

M. MUAMMER (ÖDEMİŞLİ HOCAZÂDE)

"Na't-ı Hazret-i Mevlânâ", sy.41, s.85-86

"İstiğrâk", sy.43, s.134

"Sofiyâne Bir Terennüm", sy.45, s.167-168

"Üstâd-ı Muhterem Tâhirü'l-Mevlevî Bey'in Rûhî'ye Nazîre Olan Kıymettar Bir Gazelini Taştîr", sy.47, s.199-200

"Tâhirü'l-Mevlevî'nin Gazelinin Nazîresi", sy.53, s.89

"Tarih-i Vefâtı", sy.57, s.168

"Muhterem Üstâdımın Şarkısına Nâçiz Bir Nazîre", sy.60, s.237

"Veda", sy.61, s.12

"Teyyâre Uçarken", sy.64, s.59

"İzmir'in Kurtuluş Günü-9 Eylül", sy.65, s.78-79

"6 Teşrînievvel Münâsebetiyle-Güzel İstanbul'a", sy.66, s.88

"Cumhuriyet Marşı", sy.68, s.120

"Tâhir Beyefendi Üstâdımızın 66.Nüshada Münderic Gazeline Nazîre", sy.68, s.120

MAHFİL

"Lâhika", sy.14, s.26

MEHMED ENVER

“Canlı Bir Kuklaya", sy.15, s.48

“Şâir İle Nebbâş"”, sy.17, s.86-87

“Şarkı”, sy.22, s.188

MEHMED SÂDIK

“Tanzîr-i Gazel-i Nihâyî”, sy.15, s.48

“Zavallı Şemseddin”, sy.19, s.120

“Gazel”, sy.21, s.161-162

“Gazel”, sy.28, s.85

“Niyâz”, sy.32-33, s.141-142

“Tevhîd ve Temcîd-i Bârî”, sy.36, s.179-180

MEHMED ŞEREFEDDİN

“Tercümelerimden", sy.15, s.47-48

“Bir Kıt’a”, sy.18, s.97

“Geceler Sermedî Olsaydı”, sy.22, s.184

MUHYİDDİN MEKKÎ

“Aras Vadisine Bir Nidâ ”, sy.54, s.109

“Rücû”, sy.54, s.110

“Meded Ya Resulullah”, sy.56, s.145-146

MUHYİDDİN RÂİF

“Nazm”, sy.3, s.55

“Kıt’a”, sy.11, s.198

“Gazel”, sy.12, s.220

“Gazel”, sy.20, s.145

“Gazel”, sy.21, s.161

“Matla’sız Gazel-Tâhirü’l-Mevlevî Bey’e”, sy.22, s.188

“Na’t”, sy.23, s.208

“Gazel-Tâhirü’l Mevlevî Bey’e”, sy.26, s.35

“Gazel”, sy.36, s.180

“Berfe Hitâb”, sy.37, s.13

“Kıt’a”, sy.40, s.66

“Na’t-ı Şerîf ”, sy.40, s.66

“Rubâî”, sy.43, s.133

“Fuzûlî’nin Bir Gazeline Nazîre”, sy.46, s.179

“Gazel”, sy.46, s.179

“Gazel”, sy.49, s.13

“Kıt’a”, sy.50, s.26

“Gazel”, sy.53, s.89

NÂBEDÎD

“Öldükten Sonra”, sy.10, s.175

“Gazel”, sy.27, s.56

“Gazel”, sy.57, s.166

RECEB VAHYİ

“Ravzâ-i Mutahhara”, sy.52, s.68

SA’DÎ

“Nazm”, sy.13, s.7

SUÛDÜ’L-MEVLEVÎ

“Na’t-ı Şerîf ”, sy.1, s.11

“?”, sy.5, s.91

“?”, sy.5, s.92

“Ey Cilveli Sancak”, sy.7, s.127-128

“Bir Kıt’a-i İhlâs”, sy.7, s.128

“Kıt’a - i Mi’raciyye”, sy.9, s.155

“Niyâzım”, sy.9, s.155

“Münâcât”, sy.12, s.220

“Na’t-ı Celîl-i Hazret-i Nebevî”, sy.13, s.3

“Bir Kıt’a”, sy. 14, s.27

“Bir NAzîm” sy.14, s.27

“Diğer”, sy.14, s.27

“Kıt’a”, sy.14, s.27

“Rubâî“, sy.14, s.27

“Mevlîd-i Saâdet Dolayısıyla-Na’t-ı Şerîf ”, sy.17, s.85

“?”, sy. 18, s.104

“?”, sy.18, s.104

“?”, sy.20, s.144

“Tahlîl”, sy.20, s.144

“Kıt’a-i Tahlîliyye”, sy.26, s.30

“Rubâî“, sy. 26, s.30

“Tevhîd”, sy.40, s.66

“Nazîresi”, sy.47, s.200

“Şeyh Abdülbâkî Efendi Hazretleri’nin Gazeline Nazîre”, sy.49, s.13

“?”, sy.54, s.109

“Kıt'a-i Na'tiyye”, sy.56, s.165

ŞEMSEDDİN EFENDİ

“Şemseddin Efendi Merhumun En Son Gazel(i)”, sy.19, s.119

ŞEYH ALİ FAKRÎ

“Gazel”, sy.16, s.67

“Gazel”, sy.23, s.210

“Taştîr-i Gazel-i Hazret-i Mevlânâ”, sy.23, s.210

ŞEYH HÜSEYİN SA'DEDDİN

“Gazel”, sy.43, s.134

“Gazel”, sy.45, s.167

TÂHİRÜ’L-MEVLEVÎ

“Münâcât”, sy.1, s.10-11

“Bir Kıt'a”, sy.1, s.16

“Zebh-i İsmail”, sy.2, s.30-31

“Münâcât”, sy.2, s.29

“Vakfe-i Arafat”, sy.2, s.19

“Bir Kıt'a”, sy.3, s.55

“Gazel”, sy.4, s.72

“Deve ile Yavrusu”, sy.6, s.111-112

“Muhâcirlere Muâvenet Lazım”, sy.6, s.112

“E’âzım-ı Ricâl-i Mevlevîyye Lisânından”, sy.7, s.128

“Münâcât”, sy.14, s.18

“Temenni ve Tazarru”, sy.14, s.18

“Neşîde-i Dervişâne”, sy.14, s.27

“Tahmîs-i Gazel-i Fuzûlî”, sy.22, s.187

“Rubâî”, sy.23, s.208

“Su’ûd Bey’in Gazelini Taştîr”, sy.25, s.15-16

“Zafer Tarihleri”, sy.28, s.82-83

“İki Rubâî”, sy.28, s.85

“Zât-ı Akdes-i Hazret-i Hilâfetpenâhî’nin Tarih ve Tebrik-i Hilâfeti”, sy.31, s.126-127

“Na’t-ı Şerîf ”, sy.32-33, s.142

“?”, sy.34, s.155

“Münâcât”, sy.35, s.166

“Nâye ve Hazret-i Mevlânâ’ya”, sy.35, s.166-167

“Gazel”, sy.35, s.168

“Afâkın Tenevvürü ve Enfûsün Tahassürü”, sy.36, s.181

“Hâfız Sa’deddin Efendi Oğlumuza”, sy.37, s.13

“Ahmed Tevfik Bey Merhum”, sy.37, s.14-15

“Yaşar Şâdî Bey Merhumun Tarih-i Vefâtı”, sy.38, s.31

“Kudemâ-yı Müderrisînden Aksekili Mahmud Efendi Merhumun Tarih-i Vefâtı”, sy.39, s.47

“Üstâd-ı Edîb Tokadîzâde Şekîb Bey'in Bir Gazelini Taştîr” sy.46 s.177-179

“İki Hâtıra”, sy.49, s.13-14

“Nat'-ı Şerîf”, sy.50, s.25

“Şehîd-i Kerbelâ'ya”, sy.52, s.69-9

“Gazel”, sy.53, s.89

“Nazîre”, sy.54, s.110-111

“Bir yangın Hâtırası”, sy.56, s.146-147

“Sabah-ı İntibâh”, sy.57, s.165

“Na't-ı Şerîf ”, sy.59, s.213

“Şarkı”, sy.59, s.214-215

“Gazel”, sy.60, s.236-237

“?”, sy.60, s.237

“Tayyarelerimiz Uçarken”, sy.62, s.17-18

“Na't-ı Şerîf”, sy.63, s.38-39

“Muhyiddin Râif Beyefendi’nin Bir Gazeline Tahmîs”, sy.63, s.39-40

“Teevvüh”, sy.64, s.59

“Mevlîd-i Nebevî”, sy.65, s.65-66

“Gazel”, sy. 66, s.89

TOKADÎZÂDE ŞEKÎB

“İlâhî”, sy.10, s.175

“Birkaç Rubâî”, sy.11, s.197

“Selim-i Evvel”, sy.14, s.25-26

“Şehîd-i Kerbelâ'ya”, sy.15, s.45-46

“Rubâî”, sy.35, s.156

“Rubâî”, sy.35, s.167

“Na't-ı Şerîf”, sy.36, s.180

“Şehir-i Mübeccel Tayyâreci Zeki Bey'e”, sy.42, s.102

“Gazel”, sy.44, s.147

“Gazel”, sy.53, s.88

“Şeyh Reşid Efendi Hazretleri'nin Bir Gazeline Nazîre”, sy.59, s.214

“Gazel”, sy.60, s.236-237

“Gazel”, sy.64, s.58-59

“Huzûr-u Hilkatte Eser-i Bediî’nden”, sy.65, s.77-78

URFALI MAHMUT KÂMİL

“Nâbi'nin Na' t-ı Şerîf'ini Tahmîs”, sy.41, s.84-85

ÜSKÜDARLI TALAT BEY

“Üsküdarlı Talat Beyfendi'nin Kıt'a-i Tarihleridir”, sy.20, s.144-141

“Bir Kıt'a”, sy.27, s.54

“Yaşar Şâdî Merhum İçin Yazılan Tarihler”, sy.39 s.48

“?”, sy.45, s.165

YAŞAR ŞÂDÎ

“Münâcât”, sy.7, s.126

“Mersiye”, sy.7, s.126-127

“Gazel”, sy.17, s.87

“Na't-ı Şerîf”, sy.18, s.103-104

İMZASIZLAR

“Mahfil’in Tarih-i İntişârı”, sy.2, s.33

“Mahfil”, sy.6, s.105

“Birâder-i Âlilerinin Tarih-i Hazînidir”, sy.20, s.144-145

“Mahfil”, sy.24, s.224

“Nâfi’ Bir Eser”, sy.25, s.1

“Değmez”, sy.57, s.166

“Nazîresi”, sy.57, s.166

6.11. TARİH

ALİ TAYYÂR

"Fâtih'in Huzurunda!", sy.19, s.120-121

FAHRUNNİSÂ KEMÂL

"İlk Müslüman Kadın ve En Muhterem Kadın", sy.31, s.129-130

"İlk Müslüman Kadın ve En Muhterem Kadın", sy.32-33, s.136-137

"Büyük Kadınlarımızdan Hazret-i Âişe(r.a)", sy. 35, s.168-169

KONYALI ALİ ZEKİ

"Câmi-i Ezher", sy.48, s.215-216

"Câmi-i Ezher", sy.51, s.51-52

"Câmi-i Ezher'in Medresesi Nasıl Büyüdü?", sy.55, s.129-131

"Câmi-i Ezher", sy.60, s.235-236

MEHMED İZZET

"Süleymâniye Câmi-i Şerîfi", sy.20, s.136-141

MEHMED KÂMİL

"Mevlîd-i Nebevî İhtifâlinin Müstenid-i Şer'îsi", sy.5, s.82-84

REŞİD MAZHAR

"Habeşistân'a Dair-1", sy.54, s.105-107

"Habeşistân'a Dair-2", sy.55, s.124-125

"Habeşistân'a Dair-3", sy.58, s.188-190

"Habeşistân'a Dair-3", sy.59, s.211-213

"Habeşistân'a Dair-4", sy.60, s.233-235

SA'DÎ

"Cenûbî Hindistân Müslümanları", sy.13, s.207-208

"Matbaacılık ve Kûfî Yazı", sy.18, s.101-103

"Cenûbî Hindistân Müslümanları", sy.21, s.155-157

"Cenûbî Hindistân Müslümanları", sy.22, s.182-184

"Kırgız-Kazaklara Dair-Malûmat-ı Tarihîye sy.39, s.50-52

"On Üçüncü Asr-ı Hicrîde Afrikalı Bir Müslüman'ın Hac Seferi", sy.42, s.101-102

"Berberîler Tuaregler-1", sy.44, s.149-151

SUÛDÜ'L-MEVLEVÎ

"Merkez Efendi Hazretleri", sy.52, s.65-67

"Merkez Efendi Hazretleri", sy.53, s.90

TÂHİRÜ'L-MEVLEVÎ

"Asr-ı Saâdette", sy.1, s.6-7

"Büyüklerimiz-l, Habbâb Bin el-Eret", sy.1, s.7-10

"Büyüklerimizinden, Habbâb bin el-Eret(r.a.)", sy.2, s.25-26

"Asr-ı Saâdette Müslümanlığın Medeniyete Hizmetleri", sy.2, s.27-28

"Müslümanlığın Medeniyete Hizmetleri", sy.3, s.49-51

"Müşrikîn-i Arap'ın Meşhûr Putları", sy.6, s.102-104

"Büyüklerimizden-2, Mus'ab b.Umeyr", sy.13, s.7-9

"Mahya Hakkında Malûmât-ı Mütemmîme", sy.13, s.16

"Güya Hazret-i Peygamber ve Bazı Ashâbın Resimleri", sy.14, s.19-22

"Ebu Zer-i Gıfârî", sy.14, s.30-34

"Tarihî bir mukayese", sy.15, s.44-45

"Büyüklerimizden, Ebu Zer-i Gıfârî (r.a.)" sy.15 s.49-51

"Müşrikîn-i Arap'ın Meşhûr Putları", sy.15, s.57-59

"Büyüklerimizden, Ebu Zer-i Gıfârî (r.a.)", sy.16, s.69-71

"Vecîh Bir Tevcîh" sy.16 s.72–75

"Ebu Zer-i Gıfârî (r.a.)", sy.17, s.88-89

"Asr-ı Saâdette Müslümanlığın Medeniyete Hizmetleri", sy.17, s.89-91

"Asr-ı Saâdette Müslümanlığın Medeniyete Hizmetleri", sy.20, s142-143

"Hazret-i Fatıma'nın Cihâzı ve Düğünü", sy.21, s.146-149

“Büyüklerimizden-4, Abdullah b. Cahş”, sy.21, s.149-152

“Abdullah b. Cahş”, sy. 24, s.224-226

“Büyüklerimizden, Ümmü Ummâre”, sy.26, s.41-42

“Ümmü Ummâre”, sy.27, s.60-61

“Ümmü Ummâre”, sy.28, s.85-86

“İbâdât-ı İslâmiyye Tarihçesi”, sy.29, s.102-106

“Ümmü Eymen”, sy.29, s.106-108

“Ümmü Ummâre (r.a)”, sy.29, s.108-110

“Uhud ve Hamraü’l-Esed Gazveleriyle Harb-i Umûmî ve Zafer-i Âhir”, sy.29, s.110-112

“Harem-i Şerîf’te Müçtemiân İlk Namaz”, sy.30, s.120-121

“İbâdât-ı İslâmiyye Tarihçesinden-Gece Namazı”, sy.31, s.127-129

“İbâdât-ı İslâmiyyeden-Beş Vakit Namaz”, sy.32-33, s.135-136

“Malumât-ı Câhiliyye Hakkında Bir Konferans”, sy.32-33, s.137-139

“Büyüklerimizden-7, Said bin Zeyd”, sy.32-33, s.143-146

“İbâdât-ı İslâmiyyeden-Cuma Namazı”, sy.34, s.150-151

“Malumât-ı Câhiliyye Hakkında Bir Konferans”, sy.34, s.151-153

“Said bin Zeyd”, sy.34, s.156

“İbâdât-ı İslâmiyyeden-Cuma Namazı”, sy.35, s.159-160

“Malumât-ı Câhiliyye Hakkında Bir Konferan”, sy.35, s.165-166

“Büyüklerimizden, Cafer b. Ebû Talib”, sy.35, s.169-171

“İbâdât-ı İslâmiyyeden-Cuma Vakti ve Cuma Namazı”, sy.36, s.175-176

“Malumât-ı Câhiliyye Hakkında Bir Konferanstan Maba’d: İlm-i Esâtir”, sy.36, s.177

“Cafer b. Ebû Talib”, sy.36, s.181-183

“Hutbe”, sy.38, s.21-22

“Cafer b. Ebu Talip”, sy.38, s.32-34

“Cafer b. Ebu Talip”, sy.40, s.63-64

“Hitabet-i Nebevîyye”, sy.41, s.76-77

“İbâdât-ı İslâmiyye Tarihçesinden Mescid-i Nebevî”, sy.42, s.106-107

“Cafer b. Ebû Talip”, sy.42, s.107-108

“An’anât-ı Kadîmemizden Mektebe Başlama Merâsimi”, sy.42, s.113-116

“İbâdât-ı İslâmiyye Tarihçesinden Mesâcîdin Tathîri, Tecmîri ve Muhâfaza-i Hürmeti”, sy.44, s.147-148

“İbâdât-i İslâmiyye Tarihçesinden Minber İnşâsı”, sy.44, s.148-149

“Mimar Sinan'a Dair”, sy.44, s.148-149

“Abdullah İbni Sebe ”, sy.46, s.181-183

“İbâdât-ı İslâmiyye Tarihçesinden Bayram Namazı”, sy.48, s.205-207

“Hacc-ı Vedâ Hutbesi”, sy.50, s.17-20

“İbrahim (a.s) Hakkında Bir İstizâh- İsmail Hakkı Beyefendi'ye-1”, sy.51, s.36-39

“Müvellîdü'n-Nebî Aleyhisselâm”, sy.53, s.74-75

“İbâdât-ı İslâmiyye Tarihçesinden Minber-i Saâdet'in Bânîsi”, sy.54, s. 98-99

“?”, sy.58, s.190

TAYYARZÂDE ATÂ BEY

“Eskiden Menkîbe-i Mevlîd Kıraâti Nasıl İcrâ Ediliyordu?”, sy.5, s.84-87

6.12. TASAVVUF

ABDULBÂKİ

“Sofiyenin İtikâdı”, sy.16, s.62-63

“Sofiyenin İtikâdı”, sy.18, s.95-96

AKSEKİLİ AHMED HAMDİ

“Sofiye-i Kirâm Hazerâtının Ruh Hakkındaki Tarz-ı Telakkîleri”, sy.3, s.44-45

“Sofiye-i Kirâm Hazerâtının Ruh Hakkındaki Tarz-ı Telakkîyâtı”, sy.4, s.60-62

“Gazâlî’nin Ruh Hakkındaki Telakkîyâtı-2”, sy.6, s.96-99

“Gazâlî’nin Ruh Hakkındaki Telakkîyâtı”, sy.7, s.118-119

“Gazâlî’nin Ruh Hakkındaki Telakkîyâtı”, sy.8, s.133-135

DARDAĞANZÂDE AHMET NAZÎF

“Hayâl-1”, sy.61, s.9-11

“İlm-i Hayâl-2”, sy.62, s.23-25

“İlm-i Hayâl-3”, sy.64, s.53-56

“İlm-i Hayâl-4”, sy.66, s.83-86

“İlm-i Hayâl-5”, sy.67, s.98-101

“İlm-i Hayâl-6”, sy.68, s.114-116

HÜSEYİN VASSÂF

“Şeyh İbrahim Efendi Hazretleri”, sy.23, s.204-205

“Şeyh İbrahim Efendi Hazretleri”, sy.24, s.226-227

“Osman Şems Efendi Hazretleri”, sy.28, s.87-88

“Şeyh Osman Şems Efendi Hazretleri”, sy.29, s.112-113

“Şeyh Osman Şems Efendi Hakkında”, sy.36, s.183

“Hacı Ahmet Şükrü Efendi Hazretleri”, sy.52, s.67-68

“Hissî Bir Tarih Makâlesine Lâhikâ”, sy.53, s.90-91

İSKİLİPLİ HOCAZÂDE SAİD

“Allame-i Şehir Üstâd-ı Merhum Tikveşli İçin”, sy.6, s.104-105

M. FERİDUN NÂFİZ

“Mevlevîlik Menâkibinden”, sy.21, s.152-154

“Mevlevîlik Menâkibinden”, sy.22, s.177-179

“Mevlevîlik Menâkibinden”, sy.23, s.203

“Mevlevîlik Menkîbeleri - Hz. Seyyid Burhaneddin Muhakkık-ı Tirmîzî”, sy.24, s.230-232

“Mevlevîlik Menkîbeleri - Seyyid Burhaneddin Muhakkık-ı Tirmîzî", sy.25, s.16-17

“Seyyid Burhaneddin”, sy.26, s.42-43

“Seyyid Burhaneddin Muhakkık-ı Tirmîzî”, sy.27, s.62-63

MESUD

“Şeyh Muînüddin Çeştî”, sy.45, s.162-163

“Şeyh Nizâmeddin Evliyâ”, sy. 48, s.213-215

SUÛDÜL-MEVLEVİ

“Hissî Bir Tarih ve Tarihî Bir Hakîkât”, sy.51, s.47-50

ŞEYH SAFVET

“Kelimât-ı Sofiye-l Tevbe”, sy.8, s.138-139

TÂHİRÜ'L-MEVLEVÎ

"Mahfil-i Tasavvufî", sy.8, s.136-138

"İki Ziya'-Said ve Emin Hâkî Beyler", sy.10, s.174-175

"?", sy.40, s.67

"Tenşîtü'l- Muhibbîn be-Menâkib-i Hoca Hüsâmeddin", sy.49, s.7-9

YAŞAR ŞÂDÎ

"Şemseddin Efendi' nin Tarih-i İrtihâli", sy.20, s.143-144

7. MAHFİL MECMUASINDAKİ YAZILARIN YAYIM SIRASINA GÖRE FİHRİSTİ VE KISA MUHTEVALARI

SAYI 1:

Tâhirü'l-Mevlevî, "Ba'de'l-Besmele ve'l-Hamdele ve'l-Salvele" sy.1, s.1

Mecmuanın hemen başında dergiyi tanıtmak amacıyla yukarıdaki bilgiler aktarılıyor.

Besmele ve hamdeleden sonra şu şekilde bir giriş yapılmaktadır:

Meşrutiyet'in başlangıcından beri İslâm mecmuaları takip eden okuyucuların pek de yabancı olmadığı Tâhirü'l-Mevlevî imzası bugün Mahfil isimli bir derginin 1. sayısını yayımlamaktadır. Haftalık olarak çıkarılması düşünülen bu mecmua şu an için kağıt pahalı olduğu için haftalık olarak çıkarılacaktır. Mümkün mertebe faydalı ve kıymetli yazılar yayımlanacaktır.Allahın yardımı ve okuyucuların taktiri ve rağbet göstermesi ile dergi ileride daha ucuz bir fiyatla yayımlanacaktır. Başarı Allahtandır…diyerek yazar bu ilk yazısında çıkaracağı mecmuanın kısaca tanıtımını ve yayımlanma nedenini ifade ediyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Temsil-i Kur'anî", sy. 1, s. 2-3

Bu yazıya bir âyet-i kerime ile başlanmakta ve meâli verilmektedir. Ardından verilen âyetin açıklaması yapılmaktadır. Buna göre, âyetle bahsi geçen karye Mekke-i Mükerreme'dir. Bu şehir, Kâbe'yi içinde bulundurduğu için muhterem bir şehirdir. Ancak bu şehirde yaşayanlar Hz. Peygamberin peygamberliğini kabul etmedikleri, Kur'anı da şiir diye nitelendirdikleri ve Müslümânlığı yıkmaya çalıştıkları için Hz. Muhammed'i başka diyara gitmeye mecbur bıraktılar. Bu nedenle büyük bir kıtlığa tutuldukları gibi, istilâ korkusuna da kapıldılar.

Yazara göre bizim memleketimiz de buna benzer bir durum arz etmektedir. Yiyecek, yakacak fiyatları aşırı derece yükselmiştir. Hayat pahalılığı ve insanların

çektiği sıkıntılar verilen nimetlere şükredilmemesi ve anlamsız bir şekilde girdiğimiz I. Dünya savaşı dolayısıyladır. Tarihin tekerrürden ibaret olduğunu ifade eden yazar, nimetlere şükredilmediği ve yapılan zulüm ve adaletsizliklere engel olunmadığı için bu hallere düştüğümüzü ayet-i kerimenin açıkça izah ettiğini belirtiyor.

Dârü'l-Hikmeti'l-İslâmiye A'zâ'sından Ferid, "Bir Âyet-i Kerîme Münâsebetiyle", sy.1, s. 3-4.

Yazının en sonundaki birkaç ifadeden anlaşıldığı kadarıyla bu yazı, kelam-ı ezeliyi yani Kuran hükmünü inkâr eden ve aklın esas alınması gerektiğini savunan aydınlara misillemede bulunmak amacıyla kaleme alınmıştır.

Makâlenin girişinde, Araf Sûresi'nden insanın ruhlar aleminde Allah'a onun kendilerinin rabbi olduğuna dair söz verdiğini ikaz eden bir âyet ve meâli verilmektedir. Yazar, şeytanın, rasyonel olmayan (imanî) konularda insanın aklını çelmek için, yukarıda verilen ayetin bugünün ilim ve fennî açısından kabul edilemeyeceğini, akla uygun düşmeyeceği kanaatini insanın aklına soktuğunu ifade ediyor. Yazara göre, bu tür düşüncelerin akılla ilgisi yoktur. Aksine bu Şeytan tarafından insanın, itikadi hususlarda akıl ismi altında aldatılmasından ibarettir.

Yazar yazının bu kısmında insan aklını şeytanî ve rahmanî akıl diye iki kısma ayırıyor. Yani insan aklı insanın irfan seviyesi ile alakalı olduğu için mesela Allah dostları bu şeytani aklı kaplerinden çıkarmışlardır. Allah ehli insanların rahmanî akla sahip olduklarını ifade eden yazar şeytani aklın insanı delalete çağıran özellikte olduğunu söylüyor.

İskilibli Mehmed Âtıf, "Din-i İslâm ve Fevâid-i Âliyyesi", sy. 1, s. 4-6.

Yazar, makâlenin girişinde "din ve İslâm" kelimelerinin tarifini vermekte ve ardından İslâm dini üzerinde durmaktadır. Buna göre, Allah katındaki din sadece İslâm dinidir, diğer dinler bâtıldır. Hz. Adem'den Hz. Muhammed'e kadarki bütün

peygamberler yalnızca İslâm dinini tebliğ ile görevlendirilmişlerdir. Bu manada din insanların itikâd ve amel bakımından dünyada ve ahirette saadete ve selamete vasıl olmasını sağlar.

Yazara göre insanoğlunun yaşadığı hastalıklar biyolojik ve manevî rahatsızlıklardır. Fizikî hastalıkların define doktorlar vesile olduğu gibi manevî hastalıkların tedavisi için ise Allah tarafından Peygamberler vesilesiyle İslâm dini gönderilmiştir. İslâm dini bu tür hastalıkları manevi manada tedavi eder. Bu noktadan bakılacak olursa bu din insanlığın en yüce mürebbisidir. Bunun haricindeki diğer fenni ilimler ise İslâm dininin insanlığı tedavi edip selamete ve saadete ulaştırmasında yardımcı ve tamamlayıcı hükümler ihtiva ederler.

İslâm dininin hem akla hem de tabi ilimlere uygun olduğunu söyleyen yazar, Hz. Muhammed'in, Müslümânlara iki şey bıraktığını bunlardan birincisinin Kur'an-ı Kerîm, ikincisinin de Hz. Peygamberin uygulamaları olan Sünnet olduğunu söylüyor. Yazara göre ancak bu iki mirasın kılavuzluğunda doğru yola ulaşılabilir.

Tâhirü'l-Mevlevî,"Asr-ı Saâdetde Müslümânlığın Medeniyete Hizmetleri" sy. 1, s.6-7.

Yazarın açıklamalarına göre bu makâlelerin yazarı olan Tâhirü'l-Mevlevî, Dârü'l-Hilâfetü'l-Âliyye Medresesi'nde İslâm Tarihi ve İslâm Medeniyeti Tarihi derslerini okutmak üzere görevlendirilmişti. Medrese yönetimi tarafından dersin hocalarına herhangi bir müfredat programı verilmediği için bu programı hazırlamak kendisine kalmıştır. Yazar bu konularda Türkçe'de ayrıntılı bilgi veren bir kitap olmadığını Arapça ve Acemce'de böyle bir kitabın bulunup bulunmadığını bilmediğini ifade ediyor. Corci Zeydân'ın kitabı ise oldukça yetersiz kaldığı için bu eksiklikler üzerine yazar, bilgi toplamaya başlar ve topladığı bilgileri öğrencilerine dikte ettirir. Yaptığı bu çalışmanın bir sonucu olarak çeşitli çevrelerden övgüler alır. Şeyhülİslâm Musa Kâzım Êfendi kendisine takdirnâme gönderir. Ancak bundan 10 – 15 gün kadar sonra görevinden azledilince, yazdırdıklarının kaybolmaması için bunları Mahfil'de yayımlamaya karar vermiştir.

Makâlenin ikinci kısmında yazar Müslümânlığın niçin Hicaz'da doğduğu sorusunu sorararak buna cevap aramaktadır. Yazara göre bunun hikmeti Hz. Muhammed'in burada doğması ve Hicaz Yarımadası'nın coğrafî özellikleridir. Aynı zamanda Bizans ve Sasani İmparatorluklarında İsevilik ve Mecusilik varlığını sürdürüyordu. Yarımada, yeryüzündeki pek çok büyük kavmin egemenliğine girmediği gibi, İran, Suriye, Mısır gibi ülkelere de oldukça yakındır. Bu yüzden Cenâb-ı Hak Bizans ya da İran egemenliğine girmemiş, sâfiyetini koruyabilmiş olan Hicaz yarımadasında İslâm Dini'nin yayılması için Hz. Peygamberi görevlendirmiştir.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Büyüklerimiz- Habbâb-", sy. 1, s. 7-10.

Yazar makâlesine başlamadan hemen üst tarafta meâlen şu notu aktarıyor: "Büyüklerimiz" serlevhası altında büyüklüğü ile fedakarlığı nispetinde iştihâr etmemiş olan büyüklerimizin hal tercümeleri tercihen takdim edilecektir.

Yazarın ifadelerine göre Hicretten önce Mekke'de, Müslümânlığı kabul etmiş bazı insanlar bulunmaktaydı. Bunların büyük çoğunluğu esir, azatlı ya da çaresiz kişilerdi. Müşriklerin saldırılarına ve işkencelerine maruz kalan bu ilk Müslümânlardan biri de Habbâb idi. Adı geçen Temim kabilesinden olmakla birlikte muhtemelen bir savaşta esir düşmüş ve esir olarak satıldıktan sonra azat edilmişti. Kendisi okuma yazma biliyor ve geçimini kılıç imalatından sağlıyordu. Yazar yazısının bu kısmında *Kamus Tercümesi* ve Hacı Zihni Efendi'ye ait *El-Hakayık* isimli eserlerden Habbâb ismiyle alakalı yorumları ve değerlendirmeleri aktarıyor.

Kaynakların bildirdiğine göre Hz. Muhammed, dükkanına gelerek Habbâb ile sohbet edermiş. Habbâb, müşriklerden o derece işkence görmüş ki etleri kızgın demirle dağlanmış. Hz. Peygamber onun için "Ya Rab Habbâb'a Yardım et" diye dua etmiştir. Bunun ardından Habbâb'a işkence yapan ve eski sâhibi olan kadın şiddetli bir baş ağrısına yakalanmış. Kendisine, başını dağlatırsa acılarının dineceği tavsiye edildiği için O da başını dağlatmaya mecbur olmuş ve cezasını Habbâb'a yaptığı gibi çekmiştir. Peygamberimiz döneminde Müslümânlardan okuma ve yazma bilmeyenlere okuma ve

yazma öğrettiği gibi peygamberimizin sağlığındaki bütün gazvelerde bulunmuş ve Efendimiz'in vefatından sonra da Irak seferlerinde bulunmuştur.

Hayatının son zamanlarında Küfe'de bulunmuş ve H. 37 tarihinde ise 73 yaşında iken vefât etmiştir. Yazarın ifadelerine göre o zamana kadar Kufe halkı mevtalarını şehrin dışında defnetmezlermiş. Hz. Habbâb şehir dışında defnedilmesini vasiyet ettiği için şehrin dışına kabri yapılmış ve bir müddet sonra insanlar Hazreti Habbâb'ın yanına defnedilmek istediği için şehrin dışında bir mezarlık oluşmuştur. Yazının son kısmında yazar Hz. Habbâb'ın 32 hadis rivâyet ettiğini ve bu hadislerin beşinin sahih hadis kitaplarında yer aldığını bildiriyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Münâcât" sy. 1, s. 10- 11

Yazarın bu şiiri 8 kıtadan oluşuyor.

Su'udül-Mevlevi, "Na't-ı Şerîf" sy. 1, s. 11

Şiir 14 mısra ihtiva etmektedir.

Tâhirü'l-Mevlevî "Gani-i Keşmîrî ve Ba'zı Ebyâtı", sy. 1, s. 11-13.

Yazar devamı diğer sayılarda gelecek olan yazısında Gani-i Keşmîrî isimli Hindistanlı bir şairin bir gazelindeki beyitleri farklı sayılarda şerh ediyor.

H. 11. asırda doğan ve Ziya Paşa'nın "*Harabat*" adlı eserine bazı eserleri girdiği halde, Osmanlı Edebiyat çevreleri tarafından pek de bilinmeyen Gani-i Keşmîrî bu makâlede tanıtılmaya çalışılmıştır. Müslim adlı öğrencisi tarafından 1288'de Hindistan'da basılan divânının mukaddime ve hatimesinden anlaşıldığına göre, bu zât Keşmir'de doğmuş, büyümüş ve eğitimini burada tamamlamıştır. Daha sonra ise Şeyh Muhsin Fânî isimli bir zata intisap ederek tasavvuf tarikatına katılmıştır. 1060'dan

1079'a kadar geçen 19 yıllık süre zarfında şiirle uğraşmış, yazdığı 100.000 beyitin 2.000'ini ayırdıktan sonra diğerlerini yok etmiştir. Saib-i Tebrîzî isimli bir şair ise onunla görüşmek için Keşmîr'e kadar seyahat etmiş ve kendisiyle görüşerek 200 beyit kadar kendi seçki mecmuasına kaydetmiştir.

Şöhretini duyan Hind Padişahının davetine icabet etmeyerek deli olduğunu bildirmiş, gerçekten de üç gün sonra vefat etmiştir.

Yazar bundan sonra adı geçen şairin şiirlerini divanında toplayan ama ismi belli olmayan öğrencisinin hem Farsça hem de Türkçe mukaddimesini okuyuculara aktarıyor. En sonda ise Gazel türü ile alakalı Muallim Naci'nin *Istılahat-ı Edebiye* isimli eserinden bilgiler aktaran yazar şairin şiirlerinden yapacağı tercüme ve şerhi bir sonraki sayıya bırakarak yazısını sonlandırıyor.

Ferid, "Arûz Vezni ile Arab ve Acem Edebiyâtına Dair Bir İki Söz", sy. 1, s. 13-16.

Bizim kendi edebiyatımızda kullandığımız şiir vezni olan Aruz Vezni'ni ve dolayısıyla Arap ve Fars edebiyatıyla ilgili bilgiler aktardığı bu makâlesinde yazar, Fars Edebiyatının Osmanlı Edebiyatına olan etkisi ile Arapça'nın Türkçe'ye olan etkisinin de o derecede büyük olduğunu ifade ediyor. Yazara göre büyük şâirlerimizin hemen hepsi Arapça bilmekteydiler ve Fars Edebiyatına vakıftılar. Osmanlılar Arûz Vezni'ni İranlılardan almıştır. İranlılar ise bu vezni Araplardan almış olmalarına rağmen kendi edebiyatlarının yapısına göre yeniden düzenlemişlerdir.

Yazara göre Aruz vezninin kullanılışı çok eskilere dayanmaktadır. Gerek *Mu'allakât-ı Seb'a*, gerekse ondan önce söylenmiş şiirler hep bu vezne göre yazılmıştır.

Bu noktadan sonra yazar Aruz vezninin Arap Edebiyatındaki yeri ve önemi hakkında bilgi vermekte, bu veznin tarihi gelişim seyri üzerinde durmaktadır. Bunu izleyen satırlarda Arap Edebiyatının kendi dönemindeki olumsuz şartlara rağmen büyük eserler bırakıp büyük mesafeler kat ettiğini belirten yazar Arap Edebiyatını devirlere

ayrılarak incelenmektedir. Burada anlatılanlara göre Arap Şairleri; Cahiliyye, İslâm, Muhadremin ve Müvellidin isimleriyle anılan dört tabakaya ayrılmaktadır. Daha sonra yazar, *Muallekât-ı Seb'a* hakkında açıklama yapıyor: Arap kabileleri Şevvâl ayında Mekke'ye yakın bir ovaya panayır kurarlar, burada hem ticaret hem de yazılan en güzel kasidelerin teşhiri için fırsat bulurlarmış. Bir hakemin seçtiği en güzel kaside altın suyuyla yazdırılarak Kabe'nin duvarına asılırmış. Şu ana kadar yedi şairin şiiri asıldığı için bu şiirlere *Muallekât-ı Seb'a* denmiştir. Yazının bundan sonraki kısmında yazar, İslâmiyet'ten sonra özellikle dört halife, Emevîler ve Abbâsîler dönemlerinde şiire ve şaire gösterilen ilgi ve ehemmiyet hakkında malumat aktardıktan sonra yazısını sonlandırıyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Bir Kıta" sy. 1, s.16

A. Âtıf, "Gazel" sy. 1, s. 16

Te'ali-i İslâm Cemiyeti Genel Merkezi tarafından yapılan açıklama mecmuanın 1. sayısının sonunda yer almaktadır:

"Te'ali-i İslâm Cemiyeti Merkez-i Umumisi'nden: Ulema-yı İslâm 've zekkir' emr-i ilahisi mucibince irşad-ı enam için mevaiz ve nesayihte bulunmakla mükellef ve bu vazifenin terki şöyle dursun ihmalinden bile indallah mesuldür. Bu ciheti nazarı dikkate alan cemiyetimiz, kudret-i nutkiye erbabından ve en muktedir ulemamızdan Meclis-i Meşayıh Azası'ndan Ahmed Remzi, Sahn müderrislerinden Urfalı M. Kâmil, Fetvahâne ……lerinden Seydişehirli Hüseyin Fehmi, Süleymaniye müderrislerinden Düzceli Zahid Efendiler Hazerâtına Bayezid Camii Şerifi'nde Cuma namazının edasından sonra zamana münasip hatayalar irad ettirilmesi tensib eylemiş ve Zilkadenin altısına müsadif Cuma günü ilk mevizenin Şeyh Ahmet Remzi Efendi ve mütebaki cumalarında diğer zikredilen zevât tarafından ifası mukarrer bulunmuştur. Cemiyetimizin Şehzadebaşındaki merkezinde Cumartesi günleri saat 12-13 Doktor

Kadri, Pazar günleri saat 5-6 Doktor Vassâf Bey Efendiler tarafından müracaat edecek hastegân meccânen muayene edilecektir.”

SAYI 2:

Tâhirü’l-Mevlevî, “Farziyet-i Hacc, Vakfe-i Arafat”, sy. 2, s.18-19.

Yazar makâleye, Âl-i İmrân suresindeki Hac ile ilgili ayetle başlıyor ve altında meâlini veriyor.

Allah’ın bir emri olarak, Hz. İbrahim ve Hz. İsmail peygamberler tarafından Kâbe bina olunmuş ve bundan sonra hac görevi yerine getirilmeye başlanmıştır.

Hacla ilgili bazı kurallar Hicaz Arapları tarafından değiştirilmekle beraber Asr-ı Saadete kadar devam etmiştir. Hatta Hz.Muhammed de İslâmiyetten önce, sayısı bilinmemekle birlikte, Kabeyi tavaf etmiştir.

Müslümânlıkta Hac, Hicretin 9. yılında farz kılınmıştır. 9. yılda Hz. Ebubekirin 10. yılda da Hz. Muhammed’in idaresinde Hac ifa edilmişti. O tarihten beri dünyanın pekçok bölgesinden gelen Müslümânlar bu kutsal görevi yerine getirmişlerdir.Yazar daha önce kutsal bölgeyi gördüğünü ve haccı ifa ettiğini ama Harb-i Umumiden beri Osmanlı ülkesindeki Müslümânların 5-6 yıldan beri hacc ibadetini yapamadıklarını ve bundan mahrum kaldıklarını sitem ederek ifade ediyor.

Yazının devamında iseTâhirü’l-Mevlevî tarafından kaleme alınan Hac’la ilgili “Vakfe-i Arafat” başlıklı altışar mısralık 4 kıtadan müteşekkil uzun bir şiir yer almaktadır.

Ferid, "Bir Âyet-i Kerîme Münâsebetiyle", sy. 2, s.20-21,

Yazar felsefe araştırmaları insanoğlunun bakış açısını genişletir, insana düşünmeyi öğretir yargısında bulunarak Laibniç'in Monad teorisini açıklayıp irdelemeye çalışıyor.

Yazara göre felsefe ile biraz uğraşanlar bilirler ki Laybniç'in felsefesi Monad teorisidir. Filozof bu teorisiyle maddeyi ruh noktasına indirmek ister. Monatlar basit kuvvetlerdir. Ne teşekkül ederler, ne doğarlar ne de ölürler. Birbirlerine benzemezler. Birbirleri arasında etkileşim yoktur. Cenab-ı Hak bu kuvvetleri yaratırken aralarında bir ahengin olmasını istemiştir. Yazara göre her Monadın kaffe-i efali kendisinde mevcut olan kuvvetin eseridir. (devamı var)

İskilibli Mehmed Âtıf, "Din-i İslâmın Vâz'ı ve Beşere Keyfiyet-i Vusûlü", sy.2, s. 21-23,

Yazara göre İslâm dini, dünyevi ve uhrevi mutluluk için yapılması gerekenleri insanlara öğretmek üzere Cenab-ı Allah tarafından peygamberler aracılığıyla gönderilmiştir. İslâm dini peygamberlerin ya da bazı kişilerin fikri değildir, bizzat Allah tarafından gönderilmiştir. Peygamber vahiy aracılığıyla aldıklarını insanlara sadece tebliğ etmekle görevlidir. Yazar bu ifadelerden sonra ilahi hükümlerin peygamberlere nasıl ve hangi yollarla ulaştırıldığını izah ediyor. Buna göre vahiy'in lugat anlamı i'lam demektir. Istılah anlamı ise özel ve genel olmak üzere ikiye ayrılır. Birincisi, peygamberin kalbinde zuhur eden ilâhi hakikattir. İkincisi ise, Allahü teâlanın peygamberlere menam (uyku, rüya), ilhâm ve kitap yoluyla bildirdiği hükümlerdir. İlahi vahiy, insanlara işte bu dört yol ile ulaştırılmıştır.

1. Menam: Rüya-yı sâdık ile gerçekleşen vahiydir ki oğlunu kurban etmesi hususunda Hz.İbrahim'e gönderilen ilahi vahiy buna örnek olarak gösterilebilir.

2. İlham: Allahın söylemek istediğini kullarından birinin kalbine göndermesidir.

3. Kitap: Allahü tealanın emretmek istediklerini bir şahsa doğrudan doğruya bildirmesi ve o şahsın bunları duymasıdır. Hz. Musa'ya Tevratın indirilmesinde olduğu gibi.

4. Risâlet: Allahın seçtiği kullarından birine melek göndererek dilediği şeyleri tebliğ etmesidir.

Yazar makâlenin sonuna doğru dini hükümlerin günümüze gelişinde insanların yorumlarının da yer alabileceği iddialarını sert bir şekilde reddederek bu iddiayı dillendirenlerin veya dinin insan aklının eseri olduğunu söyleyenlerin batıl olduğunu ifade ediyor.

Sadreddin, "Hikmet-i Teşri' "sy. 2 s.23-25

Bu makâle Darulfünûn Ulûm-ı Diniyye hocalarından Sadreddin Efendi'nin Darulfünûn'da tedris ettiği ve daha sonradan yaptığı şerhlerden oluşmaktadır. Yazar Hikmet-i Teşri'e dair kitabının bir mukaddime ve yedi maksadı ihtivâ ettiğini söyleyerek inayetin ve başarının Allahtan olacağını belirterek yazısına başlıyor. Yazar bu sayıdaki yazısında "hikmet" ve "teşri' " kavramlarını açıklayarak bunları tanımlamaya çalışıyor.

Hikmet: Sözde ve fiilde isâbet manasında olup mebâdisinde ve ğayetleri olup hekimin bâis-i iradesi olan muhamedende şayi'dir.

Teşri': Hissi olsun, manevi olsun yol açmak demektir. Burada maksud İslâm dininin nüzûlü ve teşri'idir.Terkibin manası dinî hükümlerin mehamed ve mehasini demek olur. Buna müteallik olan ilimde isti'mal olunur.

Yazar, yazısının bundan sonraki kısmında kısaca tariflerini yaptığı bu kavramların fıkhi anlamlarını ve ne manaya geldiğini detaylı bir şekilde dipnotlar düşerek açıklıyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Büyüklerimizden-Habbâb- ", sy. 2, s. 25-26

Yazar makâlenin hemen başında Hz. Habbâb ile ilgili kısa bilgi veriyor:

"Hz. Habbâb'ın Abdullah isminde bir oğlu vardı. Bilindiği üzere H.37 tarihinde Sıffin adı verilen yerde Irak ve Şam orduları arasında 110 gün süren savaşlar vuku bulmuş ve her iki taraftan da binlerce ehl-i iman ölmüştü." diyerek yazar Sıffin savaşını ve akabinde meydana gelen mızrak uçlarına mushaf-ı şerifin takılarak mütareke yapılmasını hakem ve hariciler olayını *Kısas-ı Enbiya'yı* kaynak gösterek etraflıca anlatıyor. Yazar devamla, "Hz. Ali'nin taraftarları savaştan yüz çevirerek Hz. Osman taraftarlarına dinsiz ve mezhepsiz demişlerdi. Uzun tartışmalardan sonra bunlardan bir grup ayrılmış olan (Hariciler)Van Nehri kıyılarında karısını bir eşeğe bindirmiş olduğu halde giden Abdullah bin Habbâb'a rast gelmişti. Kim olduğunu anlayınca ondan bir hadis rivâyet etmesini istediler. O da "Öyle bir fitne olacak ki onda kişinin bedeni öldüğü gibi kalbi de ölecek. Kişi mü'min olarak sabahlayıp kâfir olarak akşamlayacak, kâfir olarak kalkıp mümin olarak akşamlayacak" meâlindeki hadisi rivâyet etti.

Ona Ebubekir ve Osman'ı sordular ikisinin de doğru olduğunu söyledi. Ali'yi sorduklarında orada bulunan herkesten daha iyi bir kul olduğunu söyledi. Bunu beğenmeyen Hariciler Abdullah bin Habbâb'ı öldürdüler, hamile karısını da karnını yarmak suretiyle öldürdüler." Yazar, *Kısas-ı Enbiya'*dan aktırılan bu bilgilerle en küçük konularda ihtimam gösteren Hariciler'in taassubundan dolayı peygamberimizin ashabından birine nasıl kıymış olduklarını ve taassubun insanlara böyle şeyleri yaptırabileceğini söylüyor.

Tâhirü'l-Mevlevî,"Asr-ı Saâdette Müslümânlığın Medeniyete Hizmetleri", sy. 2, s. 27-28,

Yazar bu makâlede özellikle İslâm öncesi Arap yarımadasındaki cahiliyye toplumunun inançları ve mensup oldukları din-mezhepler hakkında bilgiler veriyor. Mesela komşu ülkeler İran, Suriye, Bizans ve Yemen'de Hıristiyan, Yahudi ve Mecusi olanlar bulunduğu gibi başka mezheplere bağlı olanlar da vardı. Hz. İsmail'in şeriatı

unutulmuş olmakla birlikte bazı bakiyyeleri kalmıştı. Ayrıca Kabe'de 360 adet put bulunmaktaydı ve bunlara tapılmaktaydı.

Putpereslik, bu yarımadada nasıl yayılmıştır? sorusuna yazar etraflıca bir cevap vermeye çalışıyor. Yazara göre putpereslik Hicretten 6 asır kadar önce, miladi 1. veya 2. asırda yayılmış olmalıdır. Putlardan örneğin Hübel'in Şam taraflarından getirilmiş olduğu varsayılır. Yazar, yiyeceklerden imal edip bu putlara tapan mekke ve Arap yarımadasındaki diğer şehir sakinlerinin putperestliğine Hz. Muhammed tarafından Allahın ve birliğini ve varlığını ikaz eden ayetler vesilesiyle son verildiğini belirtiyor.

Ferid, "Arab Romanları", sy. 2, s. 28-29

Edebiyatın her alanında özellikle şiir ve nesirde kendilerini gösteren Araplar'ın, roman yazmakta geri kalmadıklarını ve bu alanda pekçok eser kaleme aldıkları belirten yazar bu romanlardan en ünlülerinin Ebu Zeyd ve Sıratü'l-Mücahidin isimlerini taşıdıklarını ifade ediyor. Arap edebiyatındaki romanların en azından muhtevası bakımından bilinmesi için yazar burada Ebu Zeyd romanını konusu bakımından okuyuculara tanıtmaya ve özetlemeye çalışıyor.

Yazara göre Arap Edebiyatı, Abbasi devletinin yıkılışından sonra gücünü kaybetmiş, Selahaddin Eyyûbî devrinde parlar gibi olmuşsa da bir daha eski gücünü kazanamamıştır.

Tâhirü'l-Mevlevî, " Münâcât" sy. 2, s. 29

Yazarın bu şiiri 4 kıtadan meydana geliyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Zebh-i İsmail" sy. 2, s. 30-31

Yazar, Hz. İsmail'in kurban edilmesini uzunca bir şiirle hikâye ediyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Ganî-i Keşmîrî ve Ba'zı Ebyâtı" sy.2, s. 32-33

Gani-i Keşmîrî'nin Divanında bulunan Birinci Gazelini içeren 7 beyit sırasıyla yazar tarafından tercüme ve tahlil edilmektedir. Yazar beyitlerdeki "aşk, cünun, mecnun vb." tasavvufi terimleri Ragıp Paşa, Fuzuli, Şeyh Galip Dede, Mevlânâ, Nedim vb. şairlerinden örnekler vererek bu yazısında açıklamaya çalışıyor.

Düşüp deşt-i cününa akl u danişden beri oldum

Sevüb bir serv-i azadı anınçün serseri oldum.

33. sayfanın sonunda, Mahfil dergisi okuyucularından biri tarafından gönderilen mecmuanın yazarlarını öven ve mecmuanın intişar(yayım) tarihi bildiren bir dörtlük yer alıyor. Bu dörtlüğün hemen altında şu ifadeler yer alıyor:

"Şu kıta-yı tarihiyye; Mahfil kariîn-i kirâmından biri tarafından tanzim ve irsâl edilmiş. Fakat varaka-i mürselde isim ve unvan gösterilmemiş. Kıta; ma'aliftihâr mecmuaya konuldu. Mültefit ve mütevazi nazımına arz-ı teşekkür olunur."

"Teâlî-yi İslâm Cemiyyeti ve Beyânnâmelerinden Bazıları", sy. 2, s. 34-36

Derginin bu sayısının son sayfalarında Teâli-yi İslâm Cemiyeti'nin icraâtlarından ve beyânnâmelerinden bazıları sunulmaktadır:

"Şehzadebaşı'ndan Fatih'e çıkan caddenin sağ tarafındaki sırada beyaz boyalı ufacık bir ev kâindir. Dahilî gibi haricî de sade ve nümâyişkâr tecemmülden âzâde bulunan bu evceğizin cephesine takılmış Teâli-yi İslâm Cemiyeti Merkez-i Umûmisi levhasından başka nazâr-ı dikkati celbedecek bir ciheti yoktur. Sabah akşam Şehzâde caddesinden geçenler arasındaki ashâb-ı tedkîk ve tecessüsden ma'dasının pek de farkına varamadığı Teâli-yi İslâm Merkez-i Umûmisi, Cuma günleri namazdan sonra

sarıklı ve fesli dindâr ve hâmiyetşiâr bazı zevâtın içtima‘gâhı olur. İslâm’ın teâlisi ve terakkiyât-ı İslâmiyenin tevâlisinden başka bir maksadı olmayan, istifâde-i şahsiyye gözetmek şöyle dursun, i‘la-yı İslâm uğrunda hasbu’t-tâka masraf-ı ihtiyârından geri durmayan bu zevât-ı kirâm, orada birleşip Müslümânlığın yükselmesi ve Müslümânların hâl-i intibâha gelmesi için düşünür ve çalışır, cemiyetin nizâmnâme-i esâsîsinde:

a) Vesâil-i adîde ile hakâyık-ı diniyyeyi Müslümânların ruhlarına ikâza, terbiye ve adâb-ı İslâmiyeyi talim, şeâir ve âsâr-ı İslâmiyeyi muhafaza etmek.

b) Ulûm-u şeriyyeye bîhakkın vâkıf ve fünûn-u sâireden zamanın ihtiyacıyla mütenâsip malumâtı hâiz ve ahlâk-ı nebeviyye ile mütehallık âlim yetiştirmeye ve herkes için bilinmesi zarurî olan ulûm-u diniyye ve malumât-ı sâire ile ahlâk-ı fâzıla-i İslâmiyeyi efrâd-ı Müslümîn meyânında neşr ve ta‘lime sarf-ı mesai eylemek.

c) Beyne’l- Müslimîn revâbıt-ı uhuvvetin takviyesiyle tesânüd ve tekâfül-i içtimaînin inkişâfına çalışmak.

d) Efrâd-ı Müslimîn arasında ferdî ve içtimaî teşebbüsât-ı iktisadiyyenin inkişâfına sa’y ve gayret eylemek.

e) Efrâd-ı Müslimînden işsiz olanlara kabiliyetlerine göre iş bulmağa çalışmak, dûçar-ı zaruret olanlara mümkün mertebe yardım etmek.

f) Kuûl, kumar, fuhuş gibi efrâdı sefâlete ve heyet-i içtimaiyyeyi tereddî ve inhitâta sevk eyleyen muzir şeylerin men’i esbâbına tevessül etmekdir.

Suretinde tespit edilen makâsıd-ı diniyye ve insaniyyeyi hîz-i husûle getirmeye uğraşır. Yaldızlı reklamlar ve manasız ilanlardan mecânib bulunup fiiliyyâtı kavliyyâta tercih eyleyen Teâli-yi İslâm Cemiyeti, halisâne mesaîsinin semerâtını görmeye başlamış, Anadolu’nun ekser cihâtında şubeler tesisiyle maarif teşkilatı görmemiş bazı köylerde mekâtip küşâdına ve köylü çocuklarının talim ve terbiyesine başlamış, suret-i mahsûsada tertip ve tab’ ettirdiği Elifba Risalesi’ni şu‘bâtına gönderdiği gibi açık bir ibare ile bir İlmihal ve bir Tarih-i İslâm yazdırmıştı.

Lakin Anadoludaki harekât-ı şekavetkarâne ; Teâli-yi İslâm'ın da müterakki ve mütevessi' mesâisine dehşetli bir hâil oldu. Cemiyyetin fırkacılık amâline hizmet etmeyeceği nizâmnâme-i esâsîsinde musarrahan gösterilmiş ve bu bâbda evrâk-ı havâdisle de izahât verilmiş iken muayyen mezâlim olmayan şu'bât ve efrâdı; erbâb-ı şekânın taarruz ve tecavüzüne uğradı. Hâl böyleyken merkez-i umûmî, faaliyyet-i mümkineden geri kalmadı. İstanbul cevâmi'-i şerifesinde vaazlar icrâ ettirerek halkın emrâz-ı maneviyesine çaresâz oldu. Tayin eylediği iki müslim ve hâzık tabip tarafından fukarâ-yı hastagânı meccanen muayene ettirmek ve pek fakir olanları Gurabâ Hastanesine yatırmak üzere maddî hastalıklara devâbâhş olmaya gayret gösterdi. Ümmü'l-habâis ve menbau'r-rezâil olan müskirâtın mazarrâtına dair müteaddid beyannâmeler neşriyle içki mübtelâsı bulunanların ayılmasına sarf-ı verzîş eyledi... vesâire vesâire...

Bilumum ehl-i iman ve irfânın bu muhterem ve hayırhâh cemiyete nakden, fikren ve kalemen muâvenette bulunması hâlisen livechillah tavsiye ile beraber münteşir beyannâmelerinden ikisi gayet müdakkikâne yazılmış ve dinî, dünyevî, ahlakî ve içtimaî pekçok mesâil ve menâfii ihtivâ eylemiş olduğundan onların aynen ve alettertib Mahfil'e dercini tensîb eyledik.

Müslümânlık; müskirâtın her nevine birden ümmü'l-habâis vasf-ı lâyıkını vermiştir. Çünkü ne kadar habâis ve fezâyıh var ise hepsi de onun evlâd-ı mader-buhtâsıdır.

Din-i celîl-i Muhammedînin matla'-ı zuhûru bulunan Arabistandaki ahâlinin-medenisi olsun, bedevisi bulunsun -ekserisi kable'l-İslâm müskirât kullanırdı. Tâif ve Medine mahsûlü üzümle hurmadan yapılan ve ticaret kervanlarıyla Şam taraflarından sevk olunan şaraplar; halkın a'sâb-ı asabiyyetini tahrik eder, dimâ-ı cehâletini irâka eylerdi.

Sarhoşluk iptilâsı o havâlide o derece ilerlemişti ki bir gece şarabı tükenen bir bedmest, Kâbe-i Muazzamâ'nın miftâhdârlığını bir tulum içki ile değişivermiş, kezâ bir cemaât-ı süfehâ da beyt-i mükerremenin müzeyyenâtından ikisini bir miktar şarap ile tebdîl eylemişti.

Mamâfih aklı başında olanlar, bu katil mâyînin ne yaman bir afet olduğunu idrâk eder, içenlerin akl u şuûru zâil olarak yırtıcı hayvan derekesine düşdüğünden ibret alır ve o zehr-i ateşîn ile tedrîcen intihar eylemekten vaz geçerdi.

Hicaz çölleriyle yarı bâdiye halindeki kasabalarının sekkânından bazı kimselerin şarap içmeyi- İslâm'dan mukaddem- nefislerine tahrim eylemiş olduklarını tarih haber veriyor.

Sâliklerini her muzir şeyden tahzir eyleyen din-i İslâm da müntesiplerini sarhoşluk denilen bu tedrîcî ölümden men etti. Fakat men ve tahzir hususunda teenni gösterdi. Zira isti'mâli pek ziyâde şuyu' bulmuş, âdeta i'tiyâd-ı umûmî hâlini almıştı. Binâenaleyh mübtelâlarını yavaş yavaş vaz geçirmek için nehyi hakkında derece derece emirler verdi. Kura'n-ı hakîm;

Evvelâ: şarabın bâdi olduğu fenalıklarla onlardan kazanılacak günahların, içenlere irâs eylediği muvakkat şecaât ve arızî sehâvet dolayısıyla-güya- faydasından çok büyük bulunduğunu,

Sâniyen: Ne dediğini bilmeyecek kadar sermest iken namaza yaklaşılmamasını,

Sâlisen: Bunun rahmanî ve insanî değil, şeytanî bir iş olduğu cihetle irtikâbından çekinmek lazım geldiğini beyân buyurdu.

Birinci nehy üzerine Müslümânların çoğu ondan vaz geçti. İkinci nehyi müteâkip akşamcılar, yatsı namazından sonra içmeye başladı. Üçüncü ve kat'i nehiy ise efrâd-ı İslâmiyenin o mühlik ibtilâdan halâsına vesile oldu.

Dördüncü yahut altıncı sene-i hicriyye içinde idi ki hamrin tahrîm-i kat'isi hakkındaki âyetin nüzûlü Medine'de ilan edildi ve (Elâ innel hamri kad haremet) nidâsının akseylediği her evin kapısı açılıp şarapla dolu bulunan kaplar baş aşağı çevirildi.

Resûl-i Ekrem (s.a.v) Efendimiz Hazretleri; müddet-i hayatında müskirâtın bir katresini bile isti'mâl etmemiş ve (rabbimin ibadet-i esnâmdan sonra beni men ettiği

şey şarap içmektir.) buyurup sarhoşluğun delâl itibariyle putperestliğin ikincisi olduğunu imâ eylemişti.

Müskirâtın mahzûr-ı şer'îsinden ma'ada sıhhî ve içtimaî mehâziri de inkâr edilemeyecek hakâik-ı müessefedendir. Onun tahrib-i elîmiyle ne kadar ciğerler parçalanmış ve tehyîc-i leîmiyle ne kadar ciğerpâreler kanlara bulanmıştır.

Şimdiye kadar ika' edilmiş olan cünhâ ve cinayetlerin en müdehhiş-i sâiki, heman da birkaç kadeh müskirâtın asâb üzerindeki tahrik-i müşevvîkidir. Hala görülmekte ve işitilmekte olan salıntılı hatvelerle hırıltılı narâlar, beş on dirhem ispirtonun ayaklara ve boğazlara geçirdiği pâbend u kemendin âsâr-ı tazyikidir. Ayyaş vücutların lerzesi ve sarhoş lisanların herzesi, canlar yakan ve hanumânlar söndüren alkolün tezahürât-ı muharribesinden başka bir şey değildir.

Ayıklığında halim ve selim ne kadar insan vardır ki birkaç yudum içkinin kışkırtmasıyla zemîm bir sıfat iktisâb eder, aklı başındayken vakar ve haysiyyetini bilen ne kadar eşhâs mevcuttur ki kafayı tütsüleyince musahhire-yi rüzgâr olur gider.

Devr-i Cahiliyetteki Arap rüesâsından biri, sarhoşluk hâliyle semadaki kars-ı kameri tutmaya kalkışmış ve sızıncaya kadar "Ay'ı avlayacağım!" diye zıp zıp sıçramış, ayıkken karşısında söz söylemeye cesaret edemeyenleri kahkahalarla güldürmüştü. Bu kepazeliği sabahleyin kendisine anlattıklarında fenâ hâlde utanmış ve bir daha müskirâtın bir katresini bile ağzına koymamaya yemin etmişti.

İnsaf buyurulsun. Bu adam cahil bir putperest idi. Lâkin aklı selimi kendisini bu ihtiyarî musahhirelikten vaz geçirmişti.

Dinin nehy-i kutsîsine itibâr etmeyenler, şu devr-i medeniyette bu cahiliyye evlâdının olsun akilâne hareketinden ibret almazlar mı?

Bizde işretin şüyûuna en ziyâde edebiyatın eski müntesipleri sebep olmuştur denilse pek de mübalağa edilmemiş olur. Bunlar urefâ-yı sûfiyenin âsârındaki bazı mecazî tabirâtı, hakikî manalarına alarak o tabirâtın lafızlarıyla eserlerini, medlûlleriyle de midelerini doldurmuşlardır. Kudemâ-yı şuarâmızın şaraba dair kavliyât ve fiiliyâtı o

derecelere varmıştı ki içlerinde şarap ile ihtikân edenler türbesinin meyhâne enkazıyla yaptırılıp baş ucuna kandil yerine kadeh asılmasını isteyenler olmuştu.

İşte bu gibi akvâl ve ahvâl ilcâsıyla müskirât kullanmak, okur yazar sınıfı arasında rintlik, avâm ve evbâş takımı meyânında mertlik telakki edilmeye başladı. Şimdiki münevverlerimizin bir kısmına göre ise lâzıme-i zerâfet ve müktezâ-yı medeniyet sayılıyor. Avrupa'da, Amerika'da müskirâtın men'i ve müskirâthânelerin seddi hakkında ciddi teşebbüslerde bulunulurken bizim memlekette küûlperestlik kadınlara ve çocuklara varıncaya kadar sirâyet ediyor. Lokantalarda, mahalle bakkallarında içki satılmasına izin veriliyor. Yeniden yeniye, hem de maalesef Müslümânlar tarafından birahâne adlı makteller açılıyor ve oralardaki taş yürekli masaların üstüne şebân milletin servet ve hayatı saçılıyor.

Son zamanlarda Amerika'da binlerce bira şişesi bilmüsâdere mecrâlara dökülürken burada nafaka ve kisve bedelâtından kesilen külli mebâliğ mukabilinde midelere boşaltılıyor! Sevâik-i teşekkülünden biri de (küûl, kumar, fuhuş gibi efrâdı sefâlete ve heyet-i içtimaiyeyi tereddî ve inhitâta sevk eyleyen muzir şeylerin men'i esbâbına tevessül etmek) ten ibaret olan Teâli-yi İslâm Cemiyeti, gerek müskirâttan gerek onun zâde-i mazarrâtı bulunan sâir hebâisden halkın tenfîri hakkında ala kaderilimkân sarf-ı mesâiye ve bunun için evvelemirde ashâb-ı faziletin muâvenet-i hamiyetperverânesine müracaâta karar vermiş olduğundan teşebbüs-i halisânesine zahir ve kâlen, kalemen efrâd-ı millete destgîr olmalarını erbâb-ı kemâlin şîme-i kerîmesinden livechillah istirhâm eder. Ve bir u takvâya teâvünle memur olduklarını erbâb-ı izân ve imâna hatırlatmayı kendisince vazife bilir.

SAYI 3:

Bu sayının hemen ilk sayfasında Fatih Medresesi Dersiamlarından ve Mahfil Mecmuasının da yazarlarından olan İskilibli Âtıf Efendi'nin İslâm Yolu isimli eserinin yayımlanmış olduğu haber verilerek kitap içerik bakımından tanıtılıyor.

Urfalı Mahmud Kâmil, "Va'id-i Kurânî", sy.3, s. 38-39.

Makâleye İsra suresi 4. ve 5. ayetleri ve meâli ile başlanıyor:

"Biz İsrailoğullarına kitapta şu hükmü de taktir ettik; 'Muhakkak siz arzda iki kere fesat yapacaksınız ve muhakkak büyük bir yükseliş yükseleceksiniz!'şimdi birincisinin vadesi geldiği vakit, üzerinize milkimiz olan şiddetli harp ehli birtakım kullar göndereceğiz de onlar ta evlerin aralarına girip araştıracaklar ve bu fiile çıkarılmış bir va'd oldu."

Yazar, ayette de belirtildiği üzere, İsrailoğullarına Allah tarafından türlü türlü nimetler sunulduğunu, dünyada ve ahirette mutluluğu yakalamaları için kendilerine peygamberler vasıtasıyla Tevrat gönderildiğini; ancak bu kavmin kibir ve inadı yüzünden Hz. Musa'nın öğütlerinin ve Tevratın hükümlerinin onları düştükleri yanlışlarından vaz geçirmediğini belirtiyor. Onlar ise kendilerine bildirilenler ve söylenenleri hafife alıp alay ediyorlardı. Kendilerini güçlü saydıklarından Allah'ın kudretini hiçe sayıyorlardı. Öylesine aşırıya kaçmışlardı ki kendilerini yola getirmek üzere gönderilen Zekeriya ve Yahya (a.s.) gibi peygamberleri katletmekten geri durmamışlardı. Yazar, tarih boyunca özellikle İsrailoğulları ve diğer kavimlerin ilahi ikazları dinlemediği için felakete duçar olduğunu ve son iki yüz yıldır Müslümânların bulunduğu durumunun verilen örneklerden çok da farklı olmadığını ifade ediyor.

Yazara göre, insanlık tarihi incelendiğinde görülür ki çeşitli kavimlerden olan Müslümânlar, Kur'ana ve sünnete ne derece bağlı olmuşlarsa o derece gelişmişler ve medeniyet sahasında ilerlemişlerdir. Biz Osmanlıların, bilhassa Tanzimattan sonra Kur'anın hükümlerinden uzaklaştığımız için bu duruma düştüğümüz yargısında bulunan yazar, Kuran hükümlerini ferdi ve içtimai alanda hayatımıza egemen kılmadığımız taktirde esfele safiline yuvarlanacağımızı ve çukurun da galip toplumların çizmelerinin altı olduğunu belirtiyor.

Mehmet Âtıf, "Enbiyâ-i İ'zâm Hazerâtına Vahy ve İnzâl Olunan Din Bir Dindir", sy.3, s. 39-40.

Yazara göre insanlık tarihi boyunca Cenab-ı Allahın Hz. Adem, Nuh, Musa, İsa ve Hz. Muhammed vasıtasıyla insanlar gönderdiği dinlerin hepsi tek bir dindir ve esaslarının hepsine iman edip bunları uygulamak gerekir. Her ne kadar farklı kitaplar ve muhtelif peygamberler vasıtasıyla gönderilmiş de olsa yüce Allahın insanlara yaptığı ikazlar birbirine benzer ve birbirini tamamlayıcıdır. Hz. Muhammed'in, Allah'ın dini olan İslâmı tamamlamak üzere bütün insanlığa gönderilen son peygamber olduğunu ve onun şeriatı yani dininin Allah indindeki asıl ve son din olduğunu belirten yazar bu düşüncesini çeşitli ayetler ve ayet meâlleriyle kanıtlamaya çalışıyor

Yine yazar Peygamberlerin hepsinin, halkı islâma davet ederken şu usuller üzerinde ittifak ettiklerini belirtiyor:

1- Allahın birliği 2- Yalnızca O'na ibadet etmek 3- Meleklere, indirdiği kitaplara, peygamberlere, kaza ve kadere ve ahiret gününe iman ederek amel etmek 4- Allaha itaat etmek 5- Kelime-i Şehadet, Hac ve Zekatın farz olduğuna inanmak ve bu inançla amel etmek. 6- Nafile ibadetlerde Allaha yaklaşmak 7- Rezilliklerden uzak durmak 8- Nikâh yapmak 9- Adil olmak, sadaka vermek 10- İyiliği emretmek, kötülükten sakındırmak 11- İ'lâ-yı kelimetullah için cihad etmek 12- Allahın dini için gayret etmek

Yazar, bu usulleri kabul edenlerin Müslümân olduklarını, bunları kabul etmeyenlerin ise her ne kadar Müslümân çocuğu olsalar ve isimleri Müslümân olsa bile Müslümân kabul edilemeyeceklerini ifade ediyor.

Ferid, "Bir Âyet Münâsebetiyle", sy. 3, s. 40-42.

Yazar önceki sayıda Laibniç'in Monadlar teorisine açıklamalar ve yorumlar getirmeye devam ediyor:

Yazar monadlar için itirazlarda bulunanlara Labniç'in şu cevabı verdiğini söylüyor: "Monadların diğer monadlarla uyuşabilmesi için hepsinin gelişmiş olması gerekmektedir. Gayr-i mükemmel olan bir şahıs yahud monad, ne sahip olduğu servetin tamamını bilmeğe ne de bu serveti geliştirmeye gücü yeter."

Laibniç'in idrak hakkındaki 'İdrak mürekkebin basitte, toplamın unsurlarda, kâinatın şahısta temsili demektir.' yargısına karşın yazar, sahilde gezerken denizin gürültüsünü işitebildiğini, ayrı ayrı her dalganın meydana getirdiği gürültüyü de birbirlerinden ayırmaksızın işitebileceğini söylüyor. Yazar, burada olduğu gibi bizim idrakimizin de, kâinatın üzerinde bıraktığı etkinin bir sonucu olduğunu ifade ediyor. Biz yalnızca yakınımızda olan şeyleri idrak edebiliriz. Doğrudan doğruya nâmütenahiyi idrak eden, merkezi her yerde olup muhiti hiç bir yerde olmayan daire gibidir.

Tûyî hulâsâ-i erkân u encâm u eflâk

Veli çi sûd ki hod-ra nemî-kunî idrâk

(Tüm mahlukâtın, yıldızlar ve feleklerin hülâsâsı sensin. Ama ne fayda ki kendini idrâk etmekten âcizsin) beyitleriyle yazar yukarıdaki düşüncelerini teyit etmeye çalışıyor.

Varlıkları şöyle bir gözden geçirdiğimiz zaman maddeyi en sefil derecede bulacağımızı; ancak her cisimde nâmütenahi kuvvetin basitçe de olsa bulunduğunu belirten yazara göre bizzat madde, bir hadiseden veya bize karşı taayyün eden eşyanın özel bir tarzından başka bir şey değildir.

Yazar, makâlenin bitiminde Laibniç'ten çok önce yaşamış olan Mahmut Şebisterî'nin Farsça yazılmış beyitlerine yer veriyor:

"Bu dünya baştan başa bir ayine gibidir. Her zerrede yüzlerce mihr-i tâbân vardır. Eğer bir katre suyun kalbini yaracak olursan yüzlerce safi deniz zuhur eder. Toprağın her cüzüne nazar-ı sahih ile bakacak olursan içinde binlerce ademin zahir olduğunu görürsün. Sivrisinek aza itibariyle fil, bir damla su da alem-i esmada bildiğimiz Nil gibidir. Her habbenin derununda yüzlerce harman, bir darı tanesinin içinde de koca bir alem vardır. Sivrisineğin kanadı kanat değil, can deryasıdır. Bir noktanın içinde yüzlerce asuman vardır."

Sadreddin, “Hikmet-i Teşri‘ ” sy. 3, 42-43-44

Darulfünûn Ulûm-ı Diniyye hocalarından Sadreddin Efendi’nin önceki sayısıdan devamı olan bu yazısında yazar önceki sayıda açıklamaya çalıştığı Hikmet ve Teşri‘ kavramlarını açıklamaya devam ediyor.

Yazar bu başlığı taşıyan eserine devamı var ibaresini düşüp devam edeceğini bildirdiği halde sonraki sayılarda yazıları devam etmiyor.

Ahmet Hamdi, “Sofiye-i Kirâm Hazerâtının Ruh Hakkındaki Tarz-ı Telakkileri”, sy. 3, s. 44-45.

Yazar ruhun maddi olmayıp soyut bir cevher olduğuna inananları iki kısma ayırıyor: İlahi Felsefeciler ve Sofiler. Bu makâlesinde ise felsefecilerin ruh hakkındaki düşüncelerinden bahsetmeyeceğini vahdet-i vücût nazariyesini savunan Gazâlî, Muhyiddin ibn Arabî ve Bedreddin gibi şahısların fikirlerine yer vereceğini yazının hemen başında belirtiyor.

Yazar Sofilerin, yani vahdet-i vücüd erbâbının, rûhu maddi olarak kabul etmediklerini bunların telakki tarzlarının felsefecilerinkine benzemediğini vurguluyor. Yazar önce vahdet-i vücüd hakkında birtakım açıklamalar yapmak gerektiğini söyleyerek aşağıdaki cümlelerle bilgileri okuyucularla paylaşıyor. “Allahtan başka her ne varsa yaratıcının bir görünümüdür. Allah vücüd-ı mutlak ve hakikattir. Allahtan gayri hakikat yoktur. Vücud-ı haktan başka her ne var ise hepsi hakkın vücudu ile kâimdir ve O’nun gölgesidir.”

Yukarıdaki fikirleri benimseyen Sofilerin ise ruhu ne şekilde telâkki ettiğinin kolayca anlaşılabileceğini, ruhun rabbâni idrâkın latifesi ve o ateşin bir kıvılcımı olduğunu söylüyor. Özellikle Gazâlî’nin bu akideyi Elmaznunu’s-Sağir isimli eserinde savunduğunu belirtiyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Muharremü'l-Harâm", sy. 3, s. 45-49.

Yazar bu senenin İslâm tarihinin başlangıcı olan Hicretin 1339. yıldönümü olduğunu belirterek ve bundan dolayı Allaha hamd u senalar ederek yazısına başlıyor.

Yazara göre bu tarih, bütün Müslümânlar tarafından bilinir ki, Mekke ufuklarından doğan güneşin Hicret ile tüm dünyaya yayılışının başlangıç tarihidir. Fakat bu tarihin başlangıç olarak kabul edilmesi Hz. Ömer zamanındadır. Araplarca sabit bir tarih başlangıcı olmamakla beraber, bir ay yılı 12 aydan ibaret sayılır ve başlangıç olarak da Muharrem ayı kabul edilirmiş. Yazar burada Muharrem ayının İslâmiyet öncesinde cahiliyye arapları tarafından nasıl algılandığı hakkında malumat veriyor. Mesela Muharrem ayında civar ülkelerden farlı toplulukların ziyaret ve ticaret için emin bir şekilde seyahat ettiklerini, savaş ve intikamın bu ayda haram olması ve Arapların kendilerini bu ayda emin ve güvende hissetmeleri gibi…) İslâmiyetten sonra da bu anlayışın devam ettiğini belirten yazar Muharrem'in 10. gününün ayrıca bir öneminin olduğunu İslâmiyetten önce Mekke'li müşriklerin bugün oruç tuttuklarını, peygamberimizin daha sonra, aynı gün oruç tutup tutmama konusunda Müslümânları serbest bırakmış olduğu bilgisini aktarıyor. Ayrıca Hz. Hüseyin'in Kerbelâ'da şehâdetinin de H. 61. yılının Muharrem ayının 10. gününe tesadüf ettiğini, aşure, aşure gününün mahiyeti, İstanbul'da aşuranın pişirlmesi, aşuranın kutlanması, tutulan aşura orucu ve buna benzer bilgiler vererek yazar, Muharrem ayı hakkında okuyucuları bilgilendirmeye çalışıyor.

Tâhirü'l-Mevlevî,"Müslümânlığın Medeniyete Hizmetleri,(Müşrikîn-i Arabın Meşhur Putları)", sy. 3, s. 49-51.

Yazar devamı gelecek yazılarının bu sayıdaki bölümünde Cahiliyye döneminde putların Mekke'ye getiriliş serüvenini, Araplar'ın put edinme ve putperestlik süreçlerini detaylı bir şekilde mecmua okuyucularıyla paylaşıyor.

Yazara göre, Hübel isimli putun Ka'be'de ma'bud olarak kabul edilmesi başka putlarında aynı kutsal mekanda aynı konumu kazanmalarına yol açtı. Umumi cehâlet de

bu durumun hızla yaygınlaşmasına yol açtı. Hatta her kabile kendilerine ait olmak üzere özel putlarını getirerek Kâbe'ye yerleştirdi. Bunların sayısı oderece arttı ki 360'ı buldu ve daha sonra nesilden nesile devam ederek bu putların kutsallığı korunmaya çalışıldı.

Yazar makâlenin devamında özellikle o döneminde tanınmış büyük putların (Hübel ve Esaf gibi) tarihi arka planına, nereden ve nasıl getirildiklerine, özelliklerine, isimlerinin nereden ve nasıl türediklerine dair Kamus Tercemesi vb. muteber kitaplara dayanarak bilgiler veriyor.

Ali Hilmi, "İslâm Hayat-ı İctimâ'iyyesinde Atılacak Hatvelerden", sy. 3, s. 51-53.

Makâlede yazar, özellikle o dönemdeki toplumun okuma, yorumlama, neşriyatı takip etme, yazılı eserler ve neşriyatla olan alakalarını, okur-yazarların tutumları ve halkın aydınlatılması husunda takip edilen metotların yanlışlığından bahsediyor.

Yazara göre bizde Garp kültürünü savunan insanlar, Arapça bilmemekle beraber Müslümân toplumumuzun ihtiyaç duyduğu İslâmi ilimlere de yabancıdırlar. Bu yüzden okuma yazman oranı düşük olan toplumumuza ve ümmi olan insanlarımıza etki edememektedirler. İslâmi kültürü savunan, İslâmi ilimlere vakıf ulema, yazarlar ise halkın anlayabileceği düzeyde neşriyat yayımlayamamaktadır. Yazar çift taraflı eleştiriler yaptıktan sonra eleştiri oklarını özellikle medrese ulemasına ve İstanbuldaki selatin camilerinde vaaz ve nasihatte bulunan hocalara ve vaizlere yöneltiyor. Toplumsal faydanın sağlanması, halkın uyarılması ve içtimai kültür seviyesinin yükseltilmesi için basit bir dille halkın anlayabileceği düzeyde bir dilin kullanılması gerektiğini ve pratik davranılması gerektiğini özellikle devrin vaizlerinden ve yazarlarından istirham ettiğini belirten yazar, bunun toplumumuzun bulunduğu vaziyetten kurtulması için zaruri olduğunu ifade ediyor. Bu yüzden halkın uyarılması için neşriyattan ilanlar verilmeli, insanların dinleyici olarak camiye getirilmesi için cami levhalarına duyurular yazılmalı, konuşmalar ve yayınlar insanların en iyi şekilde faydalanabileceği tarzda hazırlanmalıdır.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Gani-i Keşmîrî ve Bazı Ebyâtı", sy. 3, s. 53-55.

Bu makâlede de yazar şairin aşağıdaki beyitini tercüme ve tahlil ediyor:

"Bezm-i mey-perestân muhtesib hoş-izzetî dâred

Ki çün âyed be-meclis şişe hâlî mî-koned câfâ"

yani; (sarhoşların meclisinde ihtisap ağasının hoş bir yeri vardır. Çünkü şişe ortaya çıkınca muhtesip kalkıp savuşur.)

Yazar beyitin manasını verdikten sonra İslâm Medeniyeti Tarihi Tercümesi isimli kitabı kaynak göstererek İslâm tarihi boyunca farklı dönemlerde ve farklı toplumlarda, mesela Mısır'da, Endülüs'te ve Osmanlılar'da Muhtesip kelimesinin hangi kelimeden türediğini, hangi anlama geldiğini ve Muhtesiplerin toplumda hangi vazifeleri gördüğünü detaylı bir şekilde izah ediyor. Daha sonra ise İranlı iki büyük şair Sadi ve Hafız'dan birer beyitle Gani-i Keşmîrî'nin yukarıdaki beyitini şerh etmeye çalışıyor.

Yazar Muhtesiplerin görevinin eskiden İslâmi kaidelere mugayir hareketleri tespit edip cezalandırmak olduğunu, haliyle şairlerin de aşk meclisinde içerken muhtesipler tarafından rahatsız edildikleri için pek sevilmediklerini ve eski şiirlerde bol bol hicvedildiklerini söylüyor.

Yazara göre Gani-i Keşmîrî, yukarıdaki beyitte tasavvuf ve irfan meclisinde hoş sohbetlerde bulunan marifet ehlini anlamaktan aciz ve onların sohbetini bozan insanlar için Muhtesip kavramını kullanmıştır.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Bir Kıta" sy. 3, s.55

"Uğramakta Garb'ın istilasına

Nabeca efalimizden Şark'ımız

Layıkız gerçi, biz ettik etmesin

Hey ulu tanrım! Görünsün farkımız"

Şeyh Abdülbâki "Rubâî" sy. 3, s.55

"Biz zerre-i hurşid-i cihan-arayız

Kim hizmet-i hünkarda pa ber-cayız

Peykiz, döneriz bir güneş etrafında

Manzume-i şemsiyye-i Mevlânâyız"

Muhyiddin Râif "Nazm" sy. 3, s. 55

"Aşk ile dönmede alem dediğin

Çaker-i aşktır adem dediğin

Bülbülün gözyaşıdır ey Muhyi

Varak-ı goncada şebnem dediğin"

"Bir Temenni" sy. 3, s.55-56

Mahfil mecmuası sahibi, yazarı ve aynı zamanda sorumlu müdürü olan Tâhirü'l-Mevlevî tarafından kaleme alınan bu yazı bir okuyucunun gelen ricası ve uyarısı üzerine kaleme alınıyor. Yazar, eskiden her şeye olduğu gibi ayet ve hadis gibi mukaddes metinlere de ayrıca bir tazim ve hürmet gösterildiğini, şimdi ise bu hassasiyetin kaybolmaya yüz tuttuğunu, bu hususta duyarlı olunmasını, hassasiyet gösterilmesini ve gerekli tedbirlerin alınmasını okuyuculardan ve bilhassa hükümetten rica ediyor.

SAYI 4:

İskilibli Mehmed Âtıf, "Enbiyâ-i Kirâm Hazerâtına Vahy ve İnzâl olunan Din-i islâmın Şerâyi' ve Menâhicde İhtilâfı", sayı 4, s. 57-59.

Bu makâlede yazar önceki sayıda işlediği konuya devam ediyor. Yazar, insanlık tarihi boyunca insanlara gönderilen dinin bir din, İslâm, olduğunu ama bu dinin ahkamının şartlara ve zamana bağlı olarak değiştiğini mesela, Hz. Adem zamanında, insanların sayısı az olduğu için kız kardeşle evlenmek ca'izken bunun daha sonraki peygamberler zamanında yasaklandığını ve buna benzer ilk başta dini hükümler içinde yer almışken daha sonraki peygamberlerin şeriatıyla neshedilen birçok kaidenin olduğunu belirtiyor.

Yazar bundan sonra Şeriat kavramını tarif ve izah ediyor:

Şeriat, Allah tarafından her ümmetin yerine getirmekle mükellef kılındığı dini hükümlerdir. Ancak yazara göre Hz. Muhammed'in peygamberliğinden sonra, kıyamete kadar onun şeriatinin yani Kuran ahkamının uygulanması gerekmektedir. Yazar bütün peygamberlere ve onların şeriatlarına iman etmenin Müslümânlığın gereği ve farz olduğunu iki ayet ve meâlleriyle isbat etmeye çalışıyor. Yazara göre bütün peygamberlerin şeri ahkamı Kuran hükümleriyle mutabık ve uygulanışta şartlardan dolayı usul olarak farklıdır.

Yazar, makâlenin sonunda günümüzdeki mevcut İncil ve Tevrat'ın Hz. İsa ve Hz. Musa'ya indirilen kitaplar olmayıp sonradan bu dinin ileri gelenleri tarafından tahrip edilip yeniden tertip ve telif edildiğini belirtiyor. Dolayısıyla, bu kitapların hükümleri de Müslümânlar tarafından kabul edilemez ve bizler için geçersizdir.

Konyalı İ. Âtıf, "Cenâb-ı Hak, Müminlere Ne Şart ile Yardım Eder?" sy. 4, s.59-60.

Yazar, Kuran-ı Kerim'de Muhammed Suresi'ndeki "Ey insanlar ! Cenab-ı Hakka yardım ederseniz, Allah da size yardım eder ve sizi sabit kadem kılar " ve Hacc Suresi'ndeki "Allaha yardım edenlere Cenab-ı Hak behemehal yardım eder, o kadir ve galiptir." ayetleriyle yazısına başlıyor. Yazara göre bu ve buna benzer âyetlerden de anlaşılmaktadır ki Allahın yardımına nail olmak için yalnızca ismen Müslümân olmak yeterli değildir. Eğer Kuran insanların dünya ve ukba saadetini temin edecek kaidelerden ibaretse Müslümânların ve diğer insanların şeri' kurallara, Allahın emir ve yasaklarına harfiyyen uyması ve bunları hayatına tatbik etmesi gerekir.

Yazar, Kuran ahkamının İslâm tarihi boyunca sadece Hz. Muhammed ve dört halife devrinde tam manasıyla toplumsal hayatta uygulandığını daha sonraki halife ve hükümdarların ilâhi hükümlere riayet etmediklerini, kendi hevâ ve heveslerine kapıldıklarını, Müslümânları da bu şekilde idare ettiklerini ifade ediyor.

Bizim tarihimiz incelendiği zaman Osmanlılar için de aynı şeyin söylenebileceğini, Osman Gazi'den Kanuni'ye kadarki dönemde memleketimizin zaferden zafere koşmasını ilâhi ilkelere teveccühümüze ve bağlılığımıza bağlayan yazar, daha sonraki devirlerde zamanla devletin çökmeye başlamasının nedeni olarak da İslâmi kurallarda yüz çevirmemizi gösteriyor.

Aksekili Ahmed Hamdi, "Sofiye-i Kirâm Hazerâtının Ruh Hakkındaki Telakkiyâtı", sy. 4, s. 60-62.

Yazar, bu makâlesinde de Sofiye-i Kiramın- İmam-ı Gazâlî'yi esas alarak- ruh ve yaratılış hakkındaki görüşlerini aktarmaya devam ediyor. İnsan ruhu ilahi vasıflar taşır. Yazar buradaki fikirleri somutlaştırmak için her hangi bir surete karşı tutulan cilasız bir demirin onu aksettirmezken cila vurulduktan sonra aksettirmesi o varlığın cila öncesinde bulunmadığı anlamına gelmeyeceği gibi ruhun bu manada aynı konumda olduğu benzetmesine baş vuruyor. İmam-ı Gazâli'ye göre ruh, Hak'tan feyiz alan bir

şuledir. Fakat bu akış ne suretle gerçekleşir? Yazar İnsan ruhunun Allah'tan feyzini izah ederken bunun maddi bir kopuş, geliş olmayıp ruhların varlığına Feyz-i İlahiyi sebep olarak gösteriyor ve şu şekilde bir izaha gidiyor: "Feyz-i ilahi, yani Cenab-ı Hak'tan bir tecellinin akışı, bir ibrikten dökülen su gibi elimize akmaz. Halbuki ilahi feyz, güneş ışığının bir yere düşmesi gibidir." Yazara göre, İmam-ı Gazâlî'nin feyizi, Allah'tan kopup ruhu oluşturan bir cüz olarak değerlendirmeyip bir akis olarak telakki etmesi ve yorumlanması cidden önemlidir. Denilebilir ki bu tarz bir yorum, bütün tasavvuf bahislerini içermekte ve Vahdet-i Vücut fikrini ima edebilmektedir.

Mehmed Ali Aynî, "Kur'an-ı Kerîm'i Tercüme Mes'elesi", sy. 4, s. 62-65

Uzun zamandır zihinleri meşgul eden Kur'an-ı Kerim'i, Türkçe'ye çevirip çevirmeme meselesinin Meşrutiyet'ten beri uzun zamandır tartışılan bir mesele olduğunu ifade eden yazar, çocuklarımızın hepsinin Arapça'yı öğrenemeyeceği için ve ecnebi dillerinden tercüme okumalarının da mahzurlu olacağından Kur'an-ı Kerim'ı tercüme ve tefsir meselesinin zaruri olduğunu belirtiyor. Yazara göre yabancı dillerdeki tercümeler ayetlerin yanlış anlamlandırılması ve bazen de kasıtlı olarak yanlış manalar verilmesinden dolayı Kura'n-ı Kerim'in manasını doğru bir şekilde vermemektedir. Hatta yazar, yabancı dillerdeki tercümelerin kahir ekseriyetinin Kura'n'ın anlamını tahrif amaçlı yapıldığını iddia ediyor.

Makâlenin devamında yazar, Fransızca yapılmış M. Savari'ye ait Kur'an-ı Kerim tercümesinden Fransızca anlamıyla beraber Bakara, İnsan, Yusuf vb. surelerden ayetlerle örnekler vererek bu iddiasını ispatlamaya çalışıyor. Yazar, makâlesini ilim adamlarımızdan Kur'an-ı Kerim'in Türkçe'ye tercüme meselesini kendi aralarında münakaşa edip karar vermelerini ve toplum olarak bu manada himmetlerine muhtaç olduğumuz temennisiyle bitiriyor.

“**Mahfil” sy. 4, s. 65-66**

Bir önceki makâlenin haklılığını savunan ve Mahfil başlığını taşıyan bu yazıda ise Kur’an-ı Kerim’in tüm insanlar için gönderildiği ve Allah’ın hitap ederken kavimleri ve sadece Arapları muhatap almayıp tüm insanlara seslendiği belirtiliyor. Türk gençlerinin hepsinin de Arapça’yı anlayacak kudrette olmadıkları gerçeği göz önüne alındığı zaman Kur’an-ı Kerim’in kaidelerine uygun, gerekli yerlerde açıklamalar verilerek ve kelimelerin, cümlelerin anlamı tahrif edilmeden Türkçe’ye anlaşılır bir şekilde tefsir edilmesi meselesinin elzem olduğu belirtiliyor. Yazar eski tefsirlerin günümüz gençliği tarafından anlaşılmadığını ve zamane gençliğinin okuma hususunda pek sabırlı olmadığını, dolayısıyla gençlere hitap edecek tefsir çalışmasının yapılması ve buna bağlı olarak bir ilim heyetinin kurulması gerektiğini söylüyor. Yazar, bu konuda din alimlerini duyarlı olmaya, bu meseleye el atmaya davet ediyor.

Ahmet Ziya “Saferü’l-Hayr”, sy. 4, s. 66-67-68

Yazar, kameri aylardan Safer içinde bulunduklarını, bu ayın sonundaki hayr kelimesine rağmen eskiden kadınlar ve erkekler tarafından uğursuz addedildiğini; mesela bu ayda hamama gidilmediğini, dikiş dikilmediğini ve düğün dernek kurma gibi hayırlı işlerin yapılmadığını belirtiyor. Yazar, Safer ayının uğursuz kabul edilemesinin bizlere cahiliyye döneminden gelen bir itikad olduğunu söylüyor ve buna benzer başka misaller de veriyor; diş çıkaran çocuğun dişini dama atmak gibi. Yazar peygamber efendimizden rivâyet edilen bir hadise yanlış mana verilmesinin ise Safer ayı hakkındaki insanların olumsuz itikadını beslediğini iddia ediyor ve bunu Mevlânâ’ nın Mesnevi’sinden iktibas ettiği beyitler yardımıyla tashih etmeye çalışıyor.

Ahmet Ziya “Yevm ve Enva‘ı ”, sy. 4, s. 68-69.

Yazar, bu makâlede dakika, saat, gün, ay ve yılın nasıl oluştuğunu ve neye göre hesaplandığını izah ediyor. Yer kürenin hem kendi mihveri etrafında hem de Güneş

etrafında dönmesiyle bahsedilen kavramların ve zaman dilimlerinin ortaya çıktığını belirtiyor.

Suûdü'l-Mevlevî, "İki Tarih-i Vefât", sy. 4, s. 69-70

Yazar, sabık Şeyhülİslâm Ahmet Muhtar Efendi'nin annesi ve babası Ali Ataullah Efendi'nin insani özellikleri, hastalıkları ve vefati ile ilgili bilgiler veriyor ve bunun altında vefat tarihlerini bildiren kıtalar yer alıyor. Yazar daha sonra ise Ahmet Muhtar Efendi'nin şahsı, hastalık süreci ve vefatıyla ilgili bilgiler veriyor. İkdam Gazetesi'den vefat haberini duyduğu ve bu samimi dostunun son yolculuğuna iştirak edemediği için teessür ve teessüfünü bildiriyor. Hemen altında ise onun vefat tarihini bildiren bir dörtlük yer alıyor.

M. Selahaddin, "Tarih-i Vefat",sy. 4, s. 70-71

Harbiye Nezareti'ne mensup yazar oğlunun vefatıyla alakalı bir aşağıdaki beyitlerle başlayan şiirini yayımlıyor.

"Eşk-i çeşmim durmasın leyl u nehâr olsun revân

Eylesin her darbesinde kalb-i mahzunum fiğan

Ömrünün fasl-ı baharı on beşinci olmadan

Gül gibi yavrum solup bir lahzada oldu nihan....."

Ali Haydar, "A. Âtıf Efendi'nin 1. Nüshada Münderic Gazeline Nazire"sy. 4, s. 71

Âtıf, "Bir Kıta", sy.4, s. 71

"Paymâl oldu çemen savlet-i ceyş-i ğam ile

Hafre-i hakde pür-hûn ve perişandır gül

Gûş idüp nâlesini sanma talepkâr-ı visâl

Eski devr-i taraba mersiye-hândır bülbül"

Ahmet Remziyü'l-Mevlevî, "Elifsiz Bir Manzûme", sy. 4, s. 71

Uzun manzumenin ilk mısraları:

"Neden her hayr sendendir, mazarrat diğerindendir

Bütün derd ve keder her şahsa fiil-i bedterindendir

Şeriatsız, tarikatsız gidilmez suy-ı maksuda

Bu söz benden değil, dinle hakikat pirlerindendir**"**

Tâhirü'l-Mevlevî, "Gazel " sy. 4, s. 72

Şairin bu şiiri, "Hastalık Yâdigârı" yan başlığını taşıyor.

Mecmuanın son sayfasında İzmirli İsmail Hakkı Bey Efendi çıkardığı kitap dolayısıyla ve Daru'l- Hikme ise kitabı neşrinden dolayı tebrik ve taktir ediliyor. Daha sonra ise İstanbul'daki gazete ve mecmuaların reklam verebileceği reklam şirketinin telefon ve adresi verilmektedir. Hemen altında ise Süleyman Medresesi'ne imtihanla girmeye hak kazanan şahısların isimleri veriliyor. En sonda ise Aksekili Hamdi Efendi tarafından tahrir edilip neşredilen "Dini Dersler" isimli eserin mütalaası tavsiye ediliyor.

SAYI 5:

Bu sayının ilk sayfasında Ahmet Ziya Bey, Aksekili Hamdi ve İskilibli Âtıf Efendilerin yeni yayımlanmış kitaplarının reklamı yapılıyor. En sonda ise abonelere duyuru yapılıyor. Bazı abonelere mecmua ulaşmadığı için mekan değişikliği yapan ve eline mecmuası geçemeyen abonelerin mecmua idaresini bilgilendirmesi isteniyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Kur'an-ı Kerîmin İlk Nâzil Olan Âyetleri", sy. 5, s. 74-75.

Yazar bu makâlede,İslâm dininde ilim talep etmenin emredildiğini ve dinimizin okumaya ne kadar ehemmiyet verdiğini örneklerle izah etmeye çalışıyor. Hz. Muhammed'in peygamberliğinin başlangıcındaki olaylar, Peygamberin Hira dağına gidişi, burada Cebrail vasıtasıyla ilk âyetin kendisine nazil olması, teferruata girmeden izah ediliyor. Ayrıca ilk inen âyet olarak kabul edilen ve "oku" emriyle başlayan Alak suresinin kısaca manası verilerek okumanın İslâm dininde ne kadar önemli olduğu vurgulanmaya çalışılıyor.

Yazara göre ilim talebi erkek kadın bütün Müslümânlara farz, öğrenmek haşyet, talebi ibadet, müzakeresi tesbih, mübahasesi cihat ve bilmeyene öğretmek ise sadakadır.

Ferid, "Bir Âyet Münâsebetiyle", sayı 5, s. 75-76.

Yazar bu makâlesinde de Laibniç'in Monad teorisini izaha devam ediyor. Mahlukatın ve mevcudatın yaratılışı ve fena bulması hakkında filozofa ait düşünceler yazarın da kendi beyanıyla okuyucularla paylaşılıyor. Yazar filozofun kısaca şu görüşlerini aktarıyor:

"Laybniç, şimdiki hayat ile gelecekteki hayat arasında bir ortaklık olduğunu belirtmektedir. Ruh, kendine ait olan geçmişini muhafaza eder. Şu halde ölüm denilen keyfiyet, gerçek olmaktan ziyade zahiri denilebilecek yüzeysel bir olaydır.

Ölmek böyle olduğu gibi doğmak da böyledir. O da bir çeşit ölümdür. Fakat bundan ruhun farklı bedenlere geçmesi demek olan tenasüh anlaşılmamalıdır. Herhangi bir suret altında zuhur eden varlık, daha önce de nice nice suretler altında vücut bulmuştur. Bizi hayvanlardan ayıran şey, ezeli gerçeklere dair olan marifetimizdir. Bu marifet sayesinde ilahi daireye dahil olabiliriz." Yazar görüşlerini yazısına konu ettiği ve kendisinin de fikirleriyle desteklediği makâlesini Mesnevi-i Şerif'ten alıntıladığı konuyu hulasa edecek iki ayrı şiirle bitiriyor.

Ahmet Ziya, "Yevm ve Enva'ı ", sy. 5, s. 76-77-78

Yazar, Dünya'nın kendi ekseni ve güneş etrafında dönmesiyle ortaya çıkan zaman kavramlarını irdelemeye devam ediyor. Güneş saati ve saatler arasındaki zaman farklarını yazar detaylı bir şekilde sayısal veriler vererek açıklamaya çalışıyor.

Sa'dî, "İlim Heyetinin Mebdei -1- ", sy. 5, s. 78-79

Yazar özellikle Astronomi ilmini konu ettiği bu ilk yazısında bugünkü bildiğimiz ilim dallarının nasıl nerede kimler tarafından ve hangi ihtiyaçlar ve şartlardan dolayı zuhur ettiğini açıklamaya çalışıyor. Yazara göre, Mısırlılar, Babilliler gibi ilk çağ kavimlerinde astronominin ileri gittiği görülmektedir. Kimilerince bu durum öylesine garip karşılanmıştır ki, bu ilerlemenin nedeni, bu kavimlerin çalışmalarından ziyade bahsedilen alanda gelişmiş fakat sonradan yokolmuş bir medeniyete ait olmasıyla açıklanmaktadır.

Fakat bu görüş yazara göre doğru değildir. Yazar tarihin bize astronominin ilk bilim dalı olmadığını bildirdiğini söylüyor. Çünkü bu bilimin ilerleyebilmesi için saymayı bilmek yani hesap ilmi gereklidir. Ondan sonra da Hendese ve daha sonra da

İlm-i Nücum gelmektedir. Yazara göre Dünya ve kâinat hakkında bir görüşü olmayanlar yani felsefe yapmayanlar astronomi ile uğraşamazlar. İlk Çağ kavimlerinin bize zikredilen bilim alanlarının tarihini, bıraktığını söyleyen yazar, bizlerin ise ancak onların zamanı belirlemek için kullandıkları aletleri, alemin teşekkülü hakkındaki nazariyelerini tetkik ederek bu tarihi kurabileceğimizi söylüyor. Fakat yine yazara göre bu sahada yapacağımız ilk iş ise eski insanların gökteki hadiselerle alakalı müşahadelerini tetkikten geçirmektir. Yazar bu sayıdaki makâlenin sonunda insanların günlük ihtiyaçlarından dolayı zamanı taksim etme zorunluluğu hissettiğini, insanların dikkatini çeken olayların ise güneş ve ayın hareketleri olduğunu ifade ediyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Rebiülevvel ve Mevlîd-i Şerîf", sy. 5, s. 79-81.

Yazar bu makâlesinde Peygamber Efendimizin dünyaya bu ayda teşrif etmesini, Rebiülevvel ayını ve Peygamberimizin doğumunu konu olarak işleyen dolayısıyla bizim toplumumuzda büyük bir yeri olan Mevlit'i konu ediniyor. Bu mevzulara açıklık getirirken yine bazı şahısların görüşlerine ve kaynak kitaplara,mesela Kamus Tercümesi gibi, müracaat ediyor. Yazar Efendimizin veladetinin bundan 1392 sene önce, çiçeklerin açtığı, böceklerin öttüğü bir bahar mevsimine denk gelen bir Rebiülevvel gecesi biterken sabaha karşı vukubulduğunu söylüyor. Doğduğu evin ise Mekke'nin doğusundaki Suku'l-leyl adlı çarşının yakınlarında olduğunu, daha sonra bu evin Harun Reşid'in hanımı Zübeyde tarafından cami haline getirildiğini ve Kanuni Sultan Süleyman zamanında da yeniden yaptırıldığını söylüyor. Makâlenin bu kısmında yazar peygamberimizin doğumuyla, doğduğu mahal ve bunun tarihi seyriyle alakalı, Mevlit'in özellikle mevlithanlar tarafından okunuşu hakkında etraflıca malumat veriyor. Mesela Mevlîd'in okunurken tecvitle okunmasının yanlış olduğunu bunun yerine Türkçe'nin kurallarına uygun bir şekilde okunması gerektiğini söylüyor. Yazar Mevlit ile ilgili daha detaylı bilginin Karahisarlı Hoca Kamil Efendi tarafından verileceğini beyan ederek yazısını sonlandırıyor.

Mehmed Kâmil, "Mevlîd-i Nebevî İhtifâlinin Müstenid-i Şer'îsi", sy. 5, s. 82-84.

Yazar Mevlîd-i Nebevi'nin ne zaman ortaya çıktığı ve tarih boyunca kimler tarafından ne şekilde kutlandığıyla ilgili teferruatlı bilgiler aktarıyor. Yazara göre H. 6. asra kadar, rebiülevvel ayı içinde Hz. Muhammed'in doğumu için herhangi bir kutlama yapılmış değildi. Bu amaçla yapılmış ilk tören Erbil Emiri Muzafferü'd-din Ebu Sa'id Kovkeburi tarafından H. 600 tarihlerinde gerçekleştirilmişti. Emir Muzafferuddin, Bağdat, Musul, Nusaybin ve civar Acem beldelerinden getirttiği ulema, üdeba, fukaha, sufileri ve şairleri toplayarak toplantılar düzenletirdi. Ayrıca hiç bir masraftan kaçınmayarak ahaliye büyük bir ziyafet verirdi.

Haçlılara karşı kahramanca mücadele eden Emir aynı zamanda fakirler, yetimler, dul kadınlar ve kimsesiz insanlar için bir çok hayır eserleri yaptırmıştır.Daha sonra ise büyük İslâm mücahidi Selahaddin-i Eyyubi'ye enişte olan bu emir Mevlit kutlamalarını gelenek haline getiren şahıs olarak tarihteki yerini alacaktır.

Yazara göre, ilk yazılan Mevlîd-i Şerif manzumesi "Kitabü't-Tenvir Fi Mevlîdi's-Serâci'l-Münir" ismini taşımaktadır. Yazarı ise Hafiz Ebu'l-Hattâb Ömer Bin Hasan Bin Dehiyye'dir. Yazar burada ilk Mevlit yazarının hayatı ve tahsil hayatı hakkında kısaca bilgi de veriyor.

600 tarihinden zamanımıza gelene kadar Mevlîd-i şerif kutlamalarına devam edilmiş, her Müslümân topluluğun kendi dilinde nice manzumeler kaleme alınmıştır. Bu gelenek Osmanlı sultanları tarafından da özellikle İstanbuldaki selatin camilerinde devam ettirilmiş, her sene Rebiülevvelin 12. günü çeşitli kutlamalar yapılmıştır.

Yazar makâlenin devamında Mevlîdin bidat olduğu hususundaki tarih boyunca yapılmış bazı tenkitlere ve tartışmalara da yer veriyor. Özellikle Buhari, Müslim, Celaleddin Suyuti, Şemseddin Cezeri ve İbn Hacer gibi tanınmış ulemanın eserlerine ve fikirlerine Âtıfta bulunarak Mevlîdin Müslümânlar açısından önemine değiniyor. Makâlenin en sonunda yazar Suyuti'nin Mevlit ile ilgili tartışmalardaki şu kanaatlerine yer vererek yazısını bitiriyor:

"Her ne kadar bu toplantılar H. 3. asırda cari olmasa bile onu icra etmiş olan zat Müslümân, adil bir zat olması ve bununla allaha yaklaşmayı amaçlaması, sonra bu toplantılarda döneminin ulema ve fukahasının bulunması, İbn Dehiyye gibi büyük bir hafız ve muhaddisin rıza göstermesi ve bu babda bir kitap yazmış olması Mevlit kutlamalarının Müslümânlar arasında müstehap bir fiil olduğuna delalet eder."

Tayyârzâde Atâ Bey –Atâ Tarihi– "Eskiden Menkıbe-i Mevlîd Kıraâtı Nasıl İcrâ Ediliyordu?", sy. 5, s. 84-87.

Ata Tarihinde yazdığına göre, II. Selim'in düzenli olarak Mevlîd-i şerif okuttuğu hatta İstanbuldaki camilerde kandil yakılması adetinin onun zamanında başladığı kayıtlıdır. II. Mahmut döneminde ise kandillerin evlerde de yakılması adeti başlatılmıştır. Yine burada belirtildiğine göre Mevlîd-i şerif Sultan Ahmet camiinde okutulur ve çeşitli törenler yapılırdı. Bu törenlere padişah, vezir ve defterdar, Yeniçeri Ağası gibi üst düzey devlet görevlileri de katılırdı. Burada Sultan Ahmet Camii'nde yapılan merasim çok detaylı bir şekilde aktarılıyor. Dualar, aşırlar ve Mevlîd-i şerif okunduktan sonra Padişah camiden ayrılır ve böylece tören son bulurdu.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Midhat Rebiî Bey Merhum", sy.5, s. 87-91.

Yazar makâleye başlamadan şu notu aktarıyor: "Şu makâle, bundan iki sene evvel yazılmış ve evkat muavinin-i tahririyesinde bulunduğum Sebilurreşad'a gönderilmiş ise de mecmuaya yalnız altındaki tarih derc edilmişti. Mithat merhumun bir defa daha yadına medar olmak üzere bu defa Mahfil'e geçirdim."

Ticaret mektebi ile Sanayi-i Nefiseden mezun ve Hariciye nezaretinden emekli Midhat Rebiî Bey 1337 Muharreminin 17 ve 1334 Teşrin-i Evvelinin 23. Çarşamba gecesi sabaha karşı vefat etti.

Merhumla meşrutiyetin ilanından sonra müştereken bir risâle yayımladığımız gibi bir iki gazetede de çalışmıştık. Bu mektuplaşmalarımız sırasında bir çok konudaki

fikirlerini açıkça yazmıştı. Onun ne kadar bilgili ve uzak görüşlü olduğunu daha iyi anladım. Onun vefatı, yeri doldurulamayacak bir insanın kaybı olarak değerlendirilmelidir.

Yazar makâlede Mithat Rebiî'nin kişisel özelliklerini vermekle beraber onun arkadaşlarına olan bağlılığını, fedakarlığını ve hassasiyetini gözönüne serecek bazı yaşanmış olayları örnek veriyor ve yazışmış oldukları mektuplardan pasajlar aktarıyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Gani-i Keşmîrî ve Ba'zı Ebyâtı", sayı 5, s. 91-92.

Yazar, Gani-i Keşmîrî'nin bahsettiği gazelinin bir beytini daha bu yazısında anlamını verip şerh etmeye çalışıyor :

"Eger şöhret-heves dâri esir-i dam-i uzlet şo

Ki der-pervâz dâred gûşe-gir-i nâm-i Ankâ-ra"

(Şöhret almaya hevesin varsa münzeviliği seç, çünki Anka'nın ismini uçuran kendisinin guşe-nişin olmasıdır.)

Yazar bu mısralardaki Anka kelimesinin Arapça, Türkçe ve Farsça'daki karşılıklarını Kamus Tercemesinden yararlanarak veriyor. Ayrıca Şark kültüründe Anka, yani Simurg kuşunun vasıflarından, bu kuşla ilgili anlatılan hikayelerden birkaçını Şehname'yi kaynak göstererek okuyuculara aktarıyor.

Bu sayının en sonunda Beşiktaş'ta kain Ehli Sünnet ricalinden ve Yahya Efendi Dergahı postnişinlerinden Şeyh Hayri Efendi'nin tarih-i irtihalini bildiren Suûdü'l-Mevlevî imzasını taşıyan bir dörtlük yer alıyor.

SAYI 6:

6. sayının ilk sayfasında Müslümân yetimlerin şefkat ve marifet evi olarak kabul edilen Daruşşafaka'ya kağıt ve zarf satın alınmak suretiyle yardım edilmesi isteniyor. Hemen altında ise Ahmet Ziya, Aksekili Ahmet Hamdi ve İskilibli Âtıf Efendi gibi yazarların eserlerinin yayımlandığı ilan edilip tavsiye edilerek bu yazarların isimleri ve eser isimleri verilmek suretiyle reklamları yapılıyor. En altta ise abonelere ve reklam vermek isteyenlere adres verilip uyarılarda bulunuluyor.

Tâhirü'l-Mevlevî,"Ta'lim ve Ta'allüm Hakkında Bir Hadîs-i Şerîf", sy. 6, s. 94.

Yazar yazısına peygamber efendimizin bir hadisi ve meâlini vererek başlıyor:

"Neden birtakım kimseler, komşularına fıkıh ve ilim öğretmiyor. Onlara vaaz u nasihatte ve emri maruf ile nehyi münkerde bulunmuyorlar. Neden birtakım kimseler de komşularından ilim ve fıkıh öğrenmiyorlar? Allah hakkı için alim olan kavimler, komşularına ilim ve fıkıh öğretsinler, vaaz u nasihatte ve emri maruf ile nehyi münkerde bulunsunlar. Cahil olan kavimler de komşularından fıkıh öğrensin ve nasihat alsınlar, yoksa kendilerini dünyada cezalandırmak suretiyle ukubetlerini tecil ederim."

Yazar, bu hadisten hareketle peygamberimizin insanları bilenler ve bilmeyenler olarak ikiye ayırdığını bilenlerin bilmeyenlere ilim öğretip yardımcı olmaları gerektiğini söylüyor. İlimden yoksun, dini ahkamı bilmeyen insanların ise bilenlerden ilim talep edip vaaz ve nasihat almaları gerektiğini belirtiyor. Yazara göre insanlar arasında emri maruf ve nehyi münkerde bulunulmadığı taktirde peygamberimizin haber verdiği sonla karşılaşmamız kaçınılmazdır.

İskilibli Mehmet Âtıf,"Ümmet-i İslâmiyenin Hz. Muhammed Aleyhisselam'dan Din-i İslâmı ve Ahkâm-ı Şer'iyyeyi Keyfiyet-i Telakkisi", sy. 6, s. 95-96

Yazar makâlesinde şeri ahkamın ve dini esasların Hz. Peygamberden günümüze kadar hangi yollarla ümmet tarafından aktarıldığını ve muhafaza edildiğini şöyle aktarıyor:

"Ümmet, Peygamberimizden İslâm dinini ve şeriatı iki tarz üzere ehaz ve telakki etmiştir: 'Birinci tarz; delail-i şer'iyyenin zevahir ve sarahatinden, ikincisi de delaletinden ehaz ve telakki edilmek suretiyle vaki olmuştur.

Esasen İslâm dini ve şer-i şerif, Peygamber Efendimizden ya mütevatir ya da ğayri mütevatir naklonulmak suretiyle ümmeti Muhammediyeye vasıl olmuştur.

Mütevatir naklonulan esasat-ı İslâmiye de ya lafzen veya mana bakımından mütevatir olarak naklonulagelmiştir. Kur'an-ı Kerim azimüşşan ile bir nebze ehadis-i şerife lafzen mütevatir olarak ümmeti muhammede vasıl olan yegane usul-ı İslâmiyedir. Allahın birliği, meleklerin varlığı…gibi İslâmi usullerle taharet, salat, zekat… gibi şeri ahkam ve ihtilaf olunamayacak pek çok ahkam da ma'nen mütevatir olarak ümmete vasıl olan İslâmi erkan ve ahkamdandır.

Ğayri mütevatir olarak ümmeti Muhammede vasıl olan usul-ı İslâmiye ise üç dereceye ayrılabilir: 1) Sahabeden en az üç yada daha çok zevatın Hazreti Peygamberden rivâyet eylediği malum olan Hadis-i Şeriflerdir. Hadislerin çoğu bu kabildendir. 2) Huffaz ve kübera-yı Muhaddisin tarafından sahih veya hasen olduğuna hükmolunan Hadis-i Şeriflerdir. Peygamberin hadislerinden bu iki kısmı ümmet arasında makbul ve muteber olduğundan gereğiyle amel olunmak vaciptir. 3) Kübera-yı Muhaddisin ile huffazdan bazılarının kabul ve bazılarının reddeylediği ehbardır. Bu kısım haberlerden şevahide müstenid veya kübera-yı ehli ilimden ekserisinin kavline muvafık veya aklı selime mutabık olanlar ile amel olunmak vacip olur.

Peygamber Efendimizden Şer'-i Şerifi tarz-ı telakkinin ikincisi de delaleten olur ki bu da sahabeden kudret-i istinbatiyeye malik olanlar peygamberimizin kavl veya fiilinden ahkam-ı şer'iyye istinbat etmekle meydana gelir."

Aksekili Ahmed Hamdi, "Gazâlînin Ruh Hakkındaki Telakkiyâtı 2 ", sy. 6, s. 96-99.

Yazar bu yazısında Gazâlî'nin 'ruh' ile alakalı görüşlerini aktarmaya devam ediyor. Bu görüşler şu şekilde değerlendirilebilir:

"Ruh, suyun kaba doluşu gibi bedene girmiş bir cisim değildir. O manevi ve ilahi bir cevherdir, araz değildir, cisim de olamaz. Hem kendini hem de yaratıcısını bilir. Ruh bedende dahil olmadığı gibi haric de değildir. Ne bedende muttasıl ne de bedenden munfasıldır. Ruh mekansız ve zamansızdır.

Gazâlî, ruhu bazen mahluk, bazen de gayr-i mahluk olarak tanımlamaktadır. Yani ruh tezâhür itibariyle kadim değil hadisdir.

Ruhun gerçek yüzünü keşf ile anlamak mümkün olabilir. İddia edilebilir ki ruh ancak bu yolla anlaşılabilir. Başka bir şekilde, mesela ilim ve tecrübe ile anlaşılabilmesi mümkün değildir."

Hüseyin Şem'î (Fatih Dersiâmlarından), "Galebe-i Ahlâkiyye", sy. 6, s. 99-100.

Yazar yazısında özetle I. Dünya Savaşı sonrası meydana gelen toplumsal alandaki ahlaki bozulmayı konu ediyor. Yazara göre Hz. Muhammed, bütün insanlara nur olmak ve güzel ahlakı tamamlamak için gönderilmiştir. Hz. Muhammed'in kendisi bütün insanlardan daha ziyade güzel ahlak sahibiydi ve herkesten, güzel huylar edinmesini ve ahlakını güzelleştirmesini isterdi. Yazar, Peygamber Efendimiz ahlak hususunda zirve şahıs olduğu için ve güzel ahlakı yayarak ilerlediği için ümmetinin

önünde Bizans vb. büyük imparatorlukların diz çöktüğünü, kötü ahlak ve inançları yüzünden bir çok kavmin helak olduğunu bize Kur'an-ı Kerim'in açık bir şekilde haber verdiğini belirtiyor.

Yazara göre askeri hezimetlere uğrayan milletlerin yeniden canlandıkları tarih boyunca görülmüştür. Ancak ahlaki olarak çöken milletlerin varlıklarını devam ettirdikleri görülmüş şey değildir. I. Dünya Savaşı birçok beldeyi tahrip ettiği gibi ahlakımızı da yaralamıştır. Eğer ahlak sahibi ve diyanet erbabı çöküntüye engel olamazsa, bunun hepimizi yutacağı ortadadır. Yazar bu yüzden gelecek neslin kurtarılması düşünülüyorsa iman ve izan sahibi insanlar için ahlak meselesinin hayati bir mesele olarak ele telakki edilip bu hususta tedbir alınması gerektiğini söylüyor.

Ali Rıza (Tedkikât-ı İlmiye Encümenleri A'zasından), "Hıristiyan Ulemâsının Kur'an-ı Kerîm Hakkında Hüsn-i Şehâdeti", sy. 6, s. 100-102.

Yazar, makâlesine Peygamberimizin Hatemü'l-Enbiya olduğunu ve İslâm dininin ise son ve en kamil din olduğunu vurgulayarak başlıyor. Fransız hükümeti tarafından Kur'an-ı Kerim'in Fransızca'ya çevrilmesi ile görevlendirilen Arapça uzmanı Dr. Moris'in Kuran hakkında şöyle dediğini aktarıyor: "Kur'an-ı Kerimin dilinin açık olmadığını iddia eden bir kişinin mantıklı olmadığı ya da önyargılı olduğu rahatlıkla söylenebilir."

Rusların en büyük filozofu Tolstoy ve İngiliz Profesör, filozof K. Tomas'ın Peygamberimiz ile ilgili değerlendirmelerine yer veren yazar, Hz. Muhammed'in koca bir ümmetin tamamını baştan başa nur ile doldurmuş olduğunu, Kur'an'ın ise, ulema için bir Encümen-i Da'niş, ehl-i lugât için mühim bir kamus, lisanını ıslah etmek isteyenler için bir nahiv mecmuası niteliğini taşıdığını belirtiyor. Yazara göre bu gerçeği inkar etmek için ya ilim ve irfandan yoksun olmak gerekir yada insanın İslâm dinine kastının olması gerekir.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Müşrikîn-i Arabın Meşhûr Putları", sy. 6, s. 102-104.

Yazar, bu sayıdaki yazısında da Arapların meşhur putlarını ismen, özelliklerini tanıtıyor, hangi kavme ait oldukları, nereden getirildikleri hususunda muteber tarih kitaplarına ve şahısların rivâyetlerine dayanarak bilgiler veriyor.

Mesela, Ka'bede bulunan Ved isimli put, boynunda kılıç ve yay asılı çok büyük bir erkek heykeli imiş. Seva' isimli putun kadın şeklinde olduğunu ve Hz. Nuh tufanından ve onun zamanından kalma olduğunu; Lat isimli putun ise Sakib kabilesinin taptığı, kaya şeklinde bir put olduğunu yazar kaynak göstererek aktarıyor.

Yazar bunların haricinde Yağus, Yauk, Neser isimli putların da nereden, kimler tarafından getirildiğini ve hangi kavmin bu putlara taptığını buna bağlı olarak hangi hususiyetleri taşıdığını bu sayıda teferruatlı bir şekilde kaleme alıyor.

Üsküblü Hocazâde Sa'id, "Allâme-i Şehir Üstâd Merhum Tikveşli İçün", sy. 6, s. 104-105.

Yazar, makâlenin hemen başında dipnot düşerek bu yazısının geçen ayki nüshada yayımlanmak üzere yazıldığını ama geciktiği için ancak bu sayıda yayımlanabildiğini belirtiyor.

Yazarın belirttiğine göre Şeyh Tikveşli Yusuf Ziya Hoca fıkıh alanında kendini ispatlamış döneminin önemli ilim adamlarındandır. Hocanın mukayyet eseri olmamasına rağmen taşrada olsun, İstanbul'da olsun birçok yetişmiş ve tanınmış insan üzerinde emeği olan bu zat yazarın ifadelerine göre ömrünün büyük bir kısmını Allah rıza için ilim öğrenmek ve nefis mücadelesi ile geçirmiş bir kişiydi. Yazar bu zatın ancak meçhul meşhurlar arasında sayılması gerektiğini söylüyor ve onu nüktedan, hoşsohbet, kuvvetli bir hafızaya sahip, zeki, bol latife yapan, şuh mizaçlı, tevazu sahibi, muhatabını kendine hayran bırakan ve her seviyeden insanla görüşen birisi olarak tavsif ediyor.

Makâlenin hemen altında Tikveşli Hoca'nın Mahfil idaresi tarafından irtihal tarihini belirten bir kıta yer alıyor. Bu kıtanın üstünde ise kaleme alınan dörtlüğün Hocanın ailesine ve sevenlerine taziyet amaçlı yazıldığı belirtiliyor.

Bursalı Tayyib Hilmi, "Nasıl Ağlamayım?", sy. 6, s. 106.

Yazar, makâlesine attığı imzasından anlaşıldığına göre Bursa'da yaşamakta ve bu yazıyı da orada yaşayıp vefat etmiş fazıl iki şahıs hakkında kaleme almaktadır.

Bursa'nın, yakın zamanlarda, yetiştirmiş olduğu iki büyük âlimini kaybettiğini belirten yazar bu şahıslardan birisinin Hoca İlyas Efendi, diğerinin de Müftü Ömer Kâmil Efendi olduğunu söylüyor. Bu büyük adamlar, katıldıkları dost sohbetlerde, kimseyi incitmeden çok şey öğretmişler, birçok öğrencinin yetişmesinde emek sahibi olmuşlar, insanları manevi açıdan besleyerek büyük hoca, büyük müftü vasıflarını hak etmişlerdir. Böyle iki değerli insanın kaybı karşısında ağlamamasının mümkün olmayacağını söyleyerek yazar, teessürünü ve hüznünü okuyucularla paylaşıyor.

"Hüseyin Haşim Bey Merhum"sy. 6, s. 106-107

Vefatı dolayısıyla kısacık da olsa vefat haberi duyurulan ve biyografisi okuyuculara tanıtılan Hüseyin Haşim Bey, Mekteb-i Harbiye Başkatipliği'nden emekli olmuş ve sonra da Medresetü'l-Hattatin muallimliğine tayin edilmiştir. Yenişehir'de doğan bu zatın, güzel sanatların hemen hemen bütün alanlarında- resim, şiir, musiki vb.- mahir olduğu ve adını duyurduğu belirtiliyor.

Su'ûdü'l-Mevlevî, "Müstecâbizâde İsmet Bey", sy. 6, s. 107-108.

Yazar, o dönem mecmua yazarlarından ve edebiyat aleminin yakından tanıdığı bir şahsı ölümünden dolayı okuyuculara tanıtmaya çalışıyor. Yazar makâlesinin ortalarına doğru İsmet Bey'le yüz yüze tanışıklığının olmadığını kendisi bir dönem

Terakki mecmuasının sermuharriri olduğu için kendisine yazı gönderdiğini ve merhum Edip Reşat Bey aracılığıyla tanıştığını belirtiyor.

Yazarın ifadelerine göre, Balıkesirli olan İbrahim İsmet Bey fazıl bir kimse idi. Bir aralık yazıcı sıfatıyla askeri hizmette de bulunmuştur. İstanbul'a geldikten sonra Arapça ve Farsça'sını ilerletmiş, bu arada Fransızca da öğrenmiştir. 1313 yılında, onbeş günde bir 48 sayfa olarak yayımladığı "Mektep" risalesi, ve birçok edibin yetişmesindeki rolü onun ne kadar derin bir bilgiye sahip olduğunu göstermesi bakımından önemlidir..

1318'de neredeyse sebepsiz denebilecek bir suçla Midilli'de kalebend edilmiştir ve yazar bir akrabasının Midillideki memuriyeti dolayısıyla kendisiyle yazışma imkanı bulduğunu belirtiyor.

Sa'dî, "İlm-i Hey'etin Mebdei", sy. 6, s. 108-109.

Yazar bu sayıdaki yazısında İnsanların, ay hakkındaki görüşlerini tamamladıktan sonra yıldızlara yöneldiklerini belirtiyor. Yıldızlar hakkındaki bazı medeniyetlerin görüş ve tespitlerini aktaran yazar mesela Mısırlılar'ın gök kubbenin çelikten yapıldığını ve yıldızları gündüz sönüp gece yanan kandiller olarak telakki ettiklerini söylüyor. Yine yazarın ifadelerine göre tespit edilen yıldızlara insanlar tarafından hayvan ve eşya adları verilmiştir. Ama bu sahada asıl ilerleyenler Babilliler olmuşlardır. Mısırlılar da Yunanlılar gibi burçlarla uğraşmışlardır. Yazar yazısının son kısmında eski medeniyetlerin ticaret, ibadet ve denizcilik alanlarındaki ihtiyaçlarına binaen yön tayini ve tespiti için yıldızlara önem verdiklerini ve onları incelemeye aldıklarını, bu yüzden de dört ana yönün bu şekilde tespit edildiğini belirtiyor.

Ferid, "Câhiliyye Âsârından Bir Kaç Nümûne", sy. 6, s. 109-111.

Cahiliyye dönemi edebiyatını önceki sayıdan devamla tanıtmaya çalışan yazar(bu yazı 1. sayının devamıdır.) bu dönem eserlerinin anlaşılabilmesi için bedevilik

hayatının, düşünce dünyasının ve atmosferinin bilinmesi gerektiğini söylüyor. Emirü'l-Kays ve benzeri Arap ediplerinin eserlerinden ve şiirlerinden örnekler vererek düşüncelerini teyit etmeye çalışıyor.. (Yazar bundan sonraki kısımda ise Arap edebiyatına ait bir iki dörtlüğün–şiirin- değerlendirmesini yapmaktadır.)

Tâhirü'l-Mevlevî, "Deve ile Yavrusu" sy. 6, s. 111-112

Aslını Şeyh Sadî'nin Bostan'ından alan bu manzum hikaye, Mesnevi şeklinde kaleme alınmış ve yazar tarafından nereden alındığı da dipnot olarak sayfanın altına düşülmüştür.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Muhâcirlere Muâvenet Lâzım" sy. 6, s.112

Yazar, bu manzumenin Balkan Muharebesini muhacereti ilcasıyla yazıldığını ve Trabzon'da yayımlanan İkbal gazetesinde yayımlandığını ve bugünkü muhacirlerin sadece Rumeli illerinden gelenler olmadığını belirtiyor. Anadolu'daki çeşitli tehcirleri ve onlara yardım edilmesi gerektiğini bir şiirle ifade etmeye çalışıyor.

SAYI 7:

Tâhirü'l-Mevlevî, "Dârüşşafakaya Mu'âvenetin Lüzûmu", sy. 7, s. 114-116.

Yazar, girişte Dehr (İnsan) Suresi 8-9-10-11-12. ayetlerle meâlini vererek yazısına başlıyor. (Müfessirlerin büyük çoğunluğuna göre bu ayetlerin nüzul sebebi, Hz. Ali ve ailesi oruçluyken üç ihtiyaç sahibinin-fakir, öksüz ve esir-gelip kapılarını çalmaları, onların da bu muhtaçları sırf Allah rızası için geri çevirmeyip kendi ekmeklerini vererek iftarlarını suyla yapmalarıdır.)

Yazar, 15 Muharrem 1289 tarihinde kurulan Darü'ş-Şafaka'nın, elli seneden beri öksüz farklı kavimlerden Müslümân çocuklarına kucak açtığını, bugün yayın camiasında olsun, okullarda olsun muhtelif sektörlerde ülkeye hizmet eden, çalışanların büyük bir kısmının Darüşşafaka mezunu olduğunu belirtiyor. Daha çok yardımlarla ayakta durduğu için, Darüşşafaka'nın son zamanlarda maddi açıdan sıkıntı yaşadığını belirten yazar, birçok öksüzün, yetimin ve fakir Müslümân evladının yetişmesinde büyük katkısı olan Darüşşafaka'ya muavenetin çok gerekli olduğunu okuyucularına hatırlatıyor. Ayetteki yetim ve fakir kavramlarının Daruşşafaka öğrencileri için geçerli olacağını söyleyen yazar, Müslümânları en azından Hz. Ali ve ailesini taklit etmeye davet ediyor.

İskilibli Mehmed Âtıf, "İctihâd ve Din-i İslâmı Asrîleştirmek", sy. 7, s.116-118.

Yazar, bu makâlesinde ve devamı gelecek yazılarında, yazının yazıldığı tarihlerde bu mevzu tartışıldığı için olsa gerek Müslümân olan toplumlarda modernleşmenin de etkisiyle İslâmi hükümlerde içtihadın mümkün olup olamayacağını sorgulamaya çalışıyor. Yazar öncelikle "İçtihat" kavramını tanımlayıp izah ediyor: 'İçtihat sözlükte, bir emri tahkik ve tedkik için mesai harcamak demektir.

İslâmi hükümlerin, Kur'an-ı Kerim'e ve Hadis-i Şeriflere dayandığı için her devirde ve muhitte kesin olarak uygulanması gerektiğini söyleyen yazar, kesin değiştirilemez kaydı bulunan hükümler dışında kabiliyet ve ehliyet sahibi fukaha tarafından Müslümânların ihtiyacına binaen içtihat yapılabileceğini ve bu kapının açık olduğunu ilgili ayetlerle misaller vererek kanıtlamaya çalışıyor.

Aksekili Ahmet Hamdi, "Gazâlînin Ruh Hakkındaki Telakkiyatı", sy. 7, s. 118-119.

Yazar, bu yazısında Gazâlî'nin ruh hakkındaki görüşlerine devam etmekle beraber ruhun bedenle yani cesetle bütünleşmesini ve beşeri vasıfları ne zaman

kazandığı üzerinde duruyor. Yazar bu hususta Mevlânâ ve İbn-i Arabi gibi mutasavvıfların görüşlerini de Gazâlî'nin görüşlerini destekleyecek şekilde yazısına aktararak Mesnevi-i Şerif'ten bazı beyitler iktibas ediyor.

Gazâlî'ye göre ruh bedene taalluk ettikten sonra ilim, cehalet, safa ve keder, iyi ve kötü ahlak gibi muhtelif vasıfları kesbediyor. Binaen aleyh yekdiğerine muğayir olarak bulundukları halde baki kalıyor. Bundan dolayıdır ki cesede taallukundan evvelki haline muhalif olarak ruhun kesreti taakkul olunabiliyor. Yazara göre Muhyiddin Arabi'nin bu babdaki görüşleri Gazâlî'nin görüşleriyle hemen hemen aynıdır.

Yazar, yazısının sonunda Gazâlînin ruh hakkındaki fikirlerinin şu şekilde özetlenebileceğini söylüyor: "Ruh, nicelikle açıklanamayacak bir latife-i müdrike-i rabbaniyedir, bir ilahi nurdur. Bu ilahi nur, zaman ve mekandan cisimlere bitişmekten, hulul ve duhuldan münezzehtir. Basit ve kısımlara ayrılamaz bir özelliktedir. Ruh, nefsini ve rabbini bilir. Ruh esasen mahluk, baki ve bizatihi kaim ve vahid bir manevi cevherdir. Bedenle bütünleşmesinden önce cevher-i vahittir, kesret ve muğayeret yoktur. Falanın ve filanın ruhu değil alelıtlak ruhtur. Ruh bedenden önce mevcut ise de ruhun bedene taalluku bedenin yaratılması ile beraberdir."

Niyâzi-i Firûzî "İnsanlar İnsaf Etseler..." sy. 7, s. 119-120

Yazar, bu yazıda yaşadığı dönemde vuku bulan bir adaletsizlikten olsa gerek toplumun her kesiminde bir bozulmanın olduğundan ve insanların özünün sözüne uymadığından şikayetle insanların nazariyata pek düşkün olduklarını, iş bunu uygulamaya geldiğinde su koyuverdiklerini söylüyor. Zavallı insanlığın nazariyât içinde boğulup durduğunu söyleyen yazara göre Allah'ın hükümlerine uyulmadıkça halihazırdaki hiçbir müşkilât halledilemeyecek ve adalete yaslanmayan her hüküm yıkılmaya mahkum olacaktır.

Tâhirü'l-Mevlevî,"Cemaziyelevvelî ve'l-Âhire", sy. 7, s. 120-121.

Yazar, Hicri aylardan olan Cemâziyelevvelî ve'l-Âhire kelimelerinin nereden türediğini, hangi manaları ihtiva ettiğini çeşitli kaynaklardan (Ahmet Vefik Paşa'nın Lehçe-i Osmâni isimli eseri ve Kamus Tercümesi) aktardıktan sonra " Ben onun cemâziyelevvelini bilirim" tabirinin bu aylardan bozulma olduğunu ve dayandığı tarihi olayı aktarıyor:

Rivâyete göre eskiden devletin çeşitli kademelerinde evrakları tasnif etmek için torbalar kullanılırmış ve evraklar hangi aya aitse o torbaya da ayın ismi yazılırmış. Fakir memur bir genç kimseye fark ettirmeden bu torbalardan bir tanesini boşaltıp kendisi için gömlek yaptırıp giyinmiş. Tüm çabalarına rağmen Cemaziyelevvel yazısı silinmediği için arkadaşları arasında o şekilde dolaşmaya mecbur kalmış ve insanların gülüşmelerine sebep olmuş. Fakir genç terfi edip zamanla zengin olunca kürklü elbiselerle dolaşmaya başlamış ama insanların " Biz onun cemaziyelevvelini biliriz." sözünden de kurtulamamış. Yazara göre bu tabir ta o zamanlardan beri kullanılmaktadır.

Mehmed İzzet-Mehmet Ârif, "Âlem-i İslâm'da Hânedân-ı İslâm ve Marifet", sy. 7, s. 121-123.

Yazar İslâm tarihi boyunca Müslümânların meydana getirdiği ilim ve kültür birikimi üzerine kaleme aldığı yazısında Müslümânların, dinimize bihakkın sarıldığı devirlerde, herkesi hayrete düşürecek kadar değerli eserler meydana getirdiklerini, çeşitli ilmi alanlarda kendi alanında rakip tanımayacak bu eserlerin zamanla Papalık kütüphanesinde de yerini aldığını söylüyor.Yazar kendi dönemindeki rakamla o zamanki Papalık kütüphanesinde 43 bin küsür Müslümânlara ait eserin olduğunu ve bu eserlerin şu anda parlak devrini yaşayan Avrupa medeniyetinin asıl kaynağı olduğunu iddia ediyor.

Makâlenin bundan sonraki kısmında yazar, tarih boyunca Mısır, Yemen, Fas, Endülüs, Şam ve İskenderiye gibi coğrafyalarda tarih, siyer, edebiyat, hadis fıkıh, riyaziye, hendese vb. alanlarında çalışmalar yapıp temayüz etmiş ve kıymetli eserler

bırakmış olan İslâm alimlerini ve onların mensup oldukları hanedanları isimlerini ve bunların manalarını vererek tanıtıyor.

Su'ûdü'l-Mevlevî, "Müstecâbizâde İsmet Bey" sy. 7, s. 123-125.

Yazar, Müstecâbizâde İsmet Bey'in Midilli kalesinden kendi ahvalini bildiren cevap niteliğindeki 28 Ağustos 1320 tarihli mektubunu yazısının başında aynen yayınlıyor.

Yazar, İsmet Bey'in, cezasını tamamladıktan sonra İzmir'e döndüğünü ve sadr-ı esbâk Kâmil Paşa'nın yardımıyla Reji idaresi da'ra vekilliğinde istihdâm olunduğunu ve bundan sonra da çeşitli memuriyetlerde, azalık görevlerinde bulunduğunu ifade ediyor.

Yazısının son kısmında yazar, İsmet Bey'in İzmir'de zamanında çıkarmış olduğu Hıyaban isimli dergi için kendisinden makâle göndermesini talep eden bir mektubunu daha yayımlıyor..

Sâ'dî, "İlm-i Hey'etin Mebdei", sy.7, s. 125-126.

Yazar önceki sayılarda da belirtildiği üzere, sıcak ve soğuk mevsimlerin gelişinin, senenin müddetini belirlemek için yeterli olmadığını. çiftçinin, güneşin doğduğu veya battığı noktanın mütemâdiyen değiştiğini hayretle izlediğini ifade ediyor. Bütün bunlardan sonra, senenin ne kadar sürdüğünü anlayabilmek için güneşin hareketlerini izlemek gerektiğini söyleyen yazar, soğuk ve sıcak mevsimlerinin nasıl bulunduğunu ve nasıl isimlendirildiğini okuyucularıyla paylaşıyor. Güneşin doğuş ve batış hareket noktasının İlkçağ kavimlerinden Keldaniler ve Mısırlılar tarafından bilindiğini söyleyen yazar, gece ve gündüzün zaman yönünden tespitinin de aynı şekilde gerçekleştiğini söylüyor.

Yazar yazısının sonuna doğru, ilm-i nücumun ister çoban olsun ister avcı olsun insanların mevsimleri ve gece-gündüzü kullanma ihtiyacından hasıl olduğun belirterek yazısını bitiriyor.

Yaşar Şâdî, "Münacaât", sy. 7, s. 126

Ya rab bu gönül gün gelecek şâd olacak mı

Ya böyle gam ve derd ile berbâd olacak mı

Bir an olup azâde-i feryâd olacak mı

Aşkın bize sermaye-i irşâd olacak mı

Bir korkulu rüya gibi geçmekte zamanım

Eyyâm-ı baharımda zuhur etti hazânım

Digerlere badi-i saâdet mi figânım

Ben ağlarsam gayrısı dil-şâd olacak mı

Şayetse-i lütfûn değilim gerçi ben amma

Affet, kerem et, merhamet et kıl beni ihyâ

Bir kimseden ümid-i devâ eylemem asla

Senden yıkılan ğayrısından âbâd olacak mı

Ya Râb sana zinhâr değil arz-ı şikâyet

Artık yetişir çektiğim ekdâr u felâket

Dünyada perişanlığıma yoksa nihâyet

Ukbada gönül ğussadan âzâd olacak mı

Şad eylemez hatırımı gonca ve sünbül

Elhan-ı tarap, çehre-i ter, nağme-i bülbül

Birgün gelerek kasveti eyler mi tenzîl

Yahut o da günden güne mezdad olacak mı

Mahşer günü deruhte edip hükm ü kazayı

Sormakta iken ettiğim enva'-yı şakayı

Lütfeyleyerek çektiğim âlâm u cefâyı

Sorsan bile sen kabil-i ta'dâd olacak mı

Yaşar Şâdî, "Mersiye", sy. 7, s. 126-127

Yazar şiirin hemen üst tarafında bu şiiri Hüseyin Haşim Bey'in ruhuna ithaf ettiğini belirtiyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Ey Cilveli Sancak", sy. 7, s. 127-128

Bu şiir, yazarın ifadelerine göre evinin hemen yanındaki rıhtımda demirleyen Osmanlı gemilerinden birinin sancağından aldığı ilhamla duygulanıp yazdığı bir şiirdir. Yazar bu sancağı o zamana kadar hayatında kendisine hissettiği en büyük duyguyu yaşattığını belirtiyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Eâzım-ı Ricâl-i Mevlevîye Lisânından", sy. 7, s.128

Bu şiir konu olarak Mevleviliği, Mesnevî'yi, Mevlânâ'nın yüceliğini ve müritlerinin ona olan bağlılığını esas alıyor.

Mecmuanın bu sayısının en sonunda ise bazı abonelere mecmuanın ulaşmadığından dolayı dergisi eline geçmeyen abonelerin mecmua idaresine bilgi vermesi rica ediliyor.

SAYI 8:

Bu sayının kapağında Müslümân yetimlerin şefkat ve marifet evi olarak kabul edilen Daruşşafaka'ya Nuruosmaniye camiindeki hünkar mahfilinde satılan kağıt ve zarfların satın alınması suretiyle yardım edilmesi isteniyor. Hemen altında Ahmet Ziya, Aksekili Ahmet Hamdi ve İskilibli Âtıf Efendi gibi yazarların eserlerinin yayımlandığı ilan edilip okuyuculara bu eserleri alıp okumaları tavsiye ediliyor. En altta ise ve reklam vermek isteyenlere reklam için baş vuracakları adres veriliyor.

İskilibli Mehmed Âtıf, " Cenâb Şehâb Bey'e Birinci Cevâb (Ta'addüd-i Zevcât)", sy. 8, s. 130-133.

Peyam-ı Sabah'ın 758. sayısında Cenâb Şehâb Bey imzasıyla yayımlanan "Yarınki Efkâr-ı İslâmiye" başlıklı yazısına cevap niteliğindeki bu makâlede yazar, Cenab Şehab Bey'in yazısının, edebi açıdan güzel bir yazı olmakla birlikte konu açısından basit ve muhteviyatı itibariyle hakikate muhalif ve şeriate muğayir olduğunu ifade ediyor. Yazar yazısından dolayı Cenab Şehab Bey'in itikadi açıdan sorgulanması gerektiğini belirterek siyasi, içtimai ve kadına ait bazı nedenlerden dolayı iktisadi şartları hazırlamak ve eşler arasında adaletle hükmetmek kaydıyla İslâm dininin dört kadına kadar çok evliliğe cevaz verdiğini belirtiyor. Yazar bunun nedenlerini fıkhi açıdan sıraladıktan sonra Kur'an ve hadisle sabit olan İslâmî hükümlerin sadece devrin zevkine ve fikirlerine uygun düşmediği için kişilerin ve hükümetlerin müdahaleleriyle değiştirilemeyeceğini ve bunun İslâm'a aykırı olduğunu ifade ediyor.

Ahmed Hamdi, "Gazâlînin Ruh Hakkındaki Telakkiyâtı,", sy. 8, s. 133-134.

Yazar konu olarak ruh beden ilişkisini işlediği önceki makâlesine bu yazıda da devam ediyor. Yazara göre ruh, nûr-ı ilâhidir, fakat Allah'tan bir parça değildir. Güneş ışığının yansıdığı duvarı aydınlatması gibi, ruh da içinde bulunduğu bedeni aydınlatır. Yani mahiyet-i zatiyesi itibariyle müttehiddir, aynı zamanda mahiyet-i zatiyesi itibariyle mahluk ve hadis de değildir. Fakat bir bedeni ihya etmek, bir bedene taalluk eylemek itibariyle zamanla mukayyet ve hadistir.

Yazar makâlenin sonlarına doğru ruh ve ceset ilişkisinde Gazâlînin, tam manasıyla insanlığı aydınlatamadığını bunun da doğal olarak mümkün olmadığını ifade ediyor. (yazar bu hususstaki görüşlerini güçlendirmek için Sarı Abdullah Efendi'nin ve Şeyh-i Ekber'in görüşlerine baş vuruyor.) Çünkü yine yazara göre bu mevzuyu idrak,

yani ruhun mahiyetine ait meseleler akıl ve ilimden ziyade keşif ve tecrübe ile alakalıdır ve bu kanaat hemen hemen bütün tasavvuf büyüklerine göre de böyledir.

Yazarımız, yazdığı bu makâlelerden dolayı Osmanlı Tetkik-i Müellifat Heyeti'nin kendisinin makâlelerde kaynak olarak gösterdiği bazı kitapların Gazâlî'ye ait olmadığına itiraz ettiğini ve kendisinin buna şaşırdığını ifade ediyor. Aynı zamanda eserlerin isimlerine de itiraz eden heyetin maksadının ne olduğunu yazar anlamakta güçlük çektiğini ifade ediyor.

Tetkîkât-ı İlmiye Encümenleri Âzâsından Rıza, "Nasraniyet Ulemâsının Müslümânlık Hakkında Hüsn-ü Şehâdeti -2- "sy.8, s. 135-136

Yazar, Müslümânların itikad ve tarih boyunca dağılmayıp birlikte kalmaları dolayısıyla diğer semavi dinlere mensup insanlardan ayrıldığını, bunun da Kur'an ve Peygamberimizin müthiş kişiliği sayesinde olduğunu ifade ettikten sonra yazısının geri kalan kısmında 21 Şubat 1896 yılında hutbe irad ederek Peygamberimizin kişiliğini ve başarısını itiraf edip öven Hrıstıyan ulemasından Mösyö Lovazon'un görüşlerine yer veriyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Mahfil-i Tasavvufî" sy. 8, s. 136-138

Yazar, şu ana kadar Mahfil mecmuasında Tasavvuf başlıklı yazılar yayımlayamadıklarını üzülerek itiraf ediyor. Bu konuda Tetkik-i Müellifat Heyeti Reisi Şeyh Safvet Hazretlerinin mecmuaya Kelimat-ı Sufiye başlıklı bir makâlesini yayımlamak için gönderdiğini söylüyor. Yazar bu hususta mukaddime teşkil etmesi bakımından bazı tasavvufi kavramlar hakkında bilgi veriyor. Girizgah denebilecek bu yazıda özellikle seyr u süluk sahibinin manevi olarak yükselebilmesi için sohbet ve hizmet kavramlarının çok önemli olduğunu söyleyen yazar, Peygamberimizin arkadaşlarının ve sonradan ilim sahalarında büyük hizmetlerde bulunan büyüklerimizin

isimlerinin yani Ashab-ı Kiram ve Ashab-ı Suffa isimlerinin sohbet eylemini gerçekleştiren insanlardan geldiğini belirtiyor.

Yazar, kendi döneminde tekkelerin bozulmasına ve buralardaki bazı uygulamaların gayesinden uzaklaşmasına rağmen marifet ehlinin sohbetlerinden kopmamak gerektiğini ve kendilerinin de en azından risalelerden bazı konuları okuyucularla paylaşıp bu geleneği devam ettirmeye çalışacaklarını söylüyor.

Şeyh Safvet, "Kelimât-ı Sofiye, 1, Tevbe", sy. 8, s. 138-139.

Yazar, makâlede tövbe kavramının önce tanımını yapıyor daha sonra da Tasavvuf büyüklerinden tövbenin tanımıyla ilgili açıklamalarını aktarıyor. Yazara göre, tövbe günah işlemekten geri dönmek ma'nâsınadır. Şer'an tevbenin üç şartı vardır: Birincisi pişman olmak, ikincisi işlenen günahı derhal terk etmek, üçüncüsü de bir daha günah işlememeye azmetmektir. Tövbe etmek her Müslümân üzerine vâciptir. Tevbe, ihmal edilemeyecek kadar önemlidir.

Mehmed İzzet - Mehmet Ârif, " Hânedân-ı İlm ve Ma'rifet", sy. 8, s. 139-140.

Yazar, Müslümânlar arasında tarih boyunca ilimle temayüz etmiş tanınmış hanedanları ve bu ailelerden eser verenlerle eserlerini bu sayıda da okuyuculara tanıtmaya devam ediyor. Yazarın aktardığına göre bu isimler şu şekilde sıralanabilir:

Nablus'ta Hâşimzâdeler, Halilûrrahman'da Caferizâdeler, Kudüs'te Dirizâdeler, Halep'te Acemizâûdeler, Nûhasizâdeler, Cezire'de İbnü'l Esir Hânedânı, Bağdat'ta Abdülkadir Geylâni Hânedânı, Basra'da Benû Hammad, Bâkâlânizâdeler, Tahran'da Hâtibzâdeler, Firûzâbâddâ Ebû İshaku'ş-Şirâzi Hânedânı, Buhara'da Hamirzâdeler, Mâverâünnehir'de Matûridîzâdeler birçok eser veren ailelerden olarak zikredilebilir.

Su'ûdü'l-Mevlevî, "Müstecabizâde İsmet Bey", sy. 8, s. 141,

Yazar, Müstecâbizâde İsmet Bey'in çeşitli tarihlerde kendisine gönderdiği mektuplardan örnek verdiği yazılarının bu sayıdaki devamında İzmir'de kendisinin çıkardığı Hıyaban dergisine yazarımızdan yardım isteğini belirten bir mektubunu daha yayımlıyor.

Bursalı Ali Şevket, "Baş Müderris Yusuf Efendi Hazretlerinin Vefâtı Mûnasebetiyle Kardeşim Tayyib Bey'e", sy. 8, s. 142

Yazar, arkadaşına dönemin Bursa'da tanınmış alim ve fazıl şahsiyetlerin vefatı dolayısıyla duyduğu hissiyatını kaleme aldığını mektubu okuyucularla paylaşıyor. O mektubun girişinden birkaç satır: "Kardeşim ! hiçbir şekilde ertelenemeyen ölüm, yine ufuklarımıza ateş saçmış, muhitimizi büyük bir müderristen mahrum bırakmış, Bursa'mızı gam ve kedere boğmuştur. Müftü Ömer Kâmil ve Hoca İlyas Efendiler ile Baş Müderris Kırşehirli Yusuf Efendi bizleri yetim bırakarak Allah'a kavuşmuşlardır. Yalnız gözlerimle değil kalbimle de ağlıyorum. Fakat ne çare ! "İnnâ lillahi ve innâ ileyhi râciûn" demekten başka elimizden ne gelir?"

Sa'dî, "Cava'da Şeyh Abdulmuhyî'nin Makâmı", sy. 8, s. 142-143.

Bu makâlenin hemen üstünde bu sayıdan itibaren Alem-i İslâm başlığı altında İslâm alemine ait bazı bilgilerin ve hadiselerin Paris'te yayımlanmakta olan Rovö demondo Müsülman isimli derginin kaynak gösterilerek aktarılacağı belirtiliyor.

Yazar, makâlede Cava adasında medfun tasavvuf mesleğini yürütmüş ilk şahıs olarak belirtilen Şeyh Abdulmuhiy isimli şahsın türbesi hakkında bir Felemenk seyyahın notlarını kaynak göstererek okuyucuları bilgilendiriyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Ganî-i Keşmirî ve Ba'zı Ebyâtı", sy. 8, s. 143-144.

Yazar, bu makâlesinde de Gani-i Keşmîrî'nin bazı beyitlerinin tahlilini yapmaktadır. Bu yazısında da önceki sayıda olduğu gibi özellikle Anka ve Zahit kavramları üzerinde duran yazar klasik edebiyatımızda bu kavramlarla neyin kastedildiğini Mevlevi büyüklerinden Sıddık Dede, Hafız ve Sadi gibi şairlerin şiirlerinden ve Şakik-i Belhi gibi mutasavvıfların sözlerinden örnekler vererek açıklamaya çalışıyor.

Bu sayının en son sayfasının altında birkaç satırla Kapalı çarşı Mercan Kapısı civarında İslâm marangozu Hüseyin Daniş Bey isimli bir marangozun siparişle ve taksitle iş yaptığını belirten reklamı yer alıyor.

SAYI 9:

Bu sayının ilk sayfasında Aksekili Ahmet Hamdi'nin yayımlanan Dini Dersler isimli kitabının tanıtımı yine kitabının yazarının kitaba yazdığı önsözden alıntıyla yapılıyor.

(Bayezid Cami-i Şerîfi Dersiâmlarından) Hacı Necib, "İntibâh", sy. 9, s. 146.

Yazar makâlesinde o dönemde Müslümânların asrileşmesi gerektiği iddialarına karşı çıkarak Avrupalılaşmanın Müslümânlar arasında şeklen değişmekle bir sonuç vermeyeceğini ifade ediyor. Yazara göre kitap ve sünnet ile mukayyet olan, yani Allah tarafından peygamber vasıtasıyla bildirilen hükümlere karşı ictihada kalkışmak, müctehidlerin akıllarına dahi gelmez. Çünkü onlar, içtihad görevinin ne olduğunu bilirler. Mesela, farz olan oruç serin mevsimlerinde tutulsun, beş vakit namaz bir sabah, bir de akşam kılınsın gibi garip teşebbüslere kalkışmazlar. Müctehidler sayesinde

Müslümânlar gerçek din yolunu bulabilirler. Çünkü onlar Allah'ın emirleri doğrultusunda ictihatta bulunurlar. Yazar, Müslümânlara asrileşmeleri gerektiği düşüncesini dayatanların milletin menfaati doğrultusunda bir sonuç alamayacaklarını belirterek eğer milletimizin gelişmesi isteniyorsa bu değişimlerin ziraat, ticaret ve sanayi alanlarında yapılması gerektiğini ifade ediyor.

İskilibli Mehmed Âtıf, "İkinci Cevâb,Tesâvir ve Temâsil", sy. 9, s. 146-149.

Yazar, Cenâb Şehâbettin'in zamanımızda putperestliğin yeniden canlanma ihtimali yoktur ve dolayısıyla resim ve heykelcilik ile alakalı şeri yasağın ortadan kalkması gerekir şeklindeki itirazına ayetlerle, hadislerle ve fukahadan görüşler aktararak cevap vermeye çalışıyor. Yazar, Peygamber Efendimizin peygamberliği sırasında ve İslâmın yayıldığı dönemde, dünyanın büyük bir kesiminde ve özellikle Arabistan'da Putperestlik, ateşe tapma gibi inançların hüküm sürdüğünü, Peygamber efendimizin böyle bir ortamda hak din olan İslâm'ı insanlığa tebliğ ettiğini ve Mekke'nin fethi sırasında, Kâbe'de bulunan putların hepsinin yok edildiğini aktarıyor. Yazar İslâm tarihi boyunca Müslümânların ruh sahibi varlıkların resimleri dışında diğer güzel sanatlarda ileri gittiğini ve bunun Avrupa medeniyetinin sanatta ilerlemesine kaynaklık ettiğini belirtiyor. Yazara göre İslâm heykel ve canlı varlıklar dışında –çünkü bunları yapmanın yasaklandığı ayet ve hadislerle sabit olduğundan –diğer güzel sanatlarda çalışma yapmayı teşvik eder.

Ermenekli Safvet, "Münazâra-i Üstâdân Münâsebetiyle", sy. 9, s. 149-151.

Yazara göre zaman zaman tartışılan, din ve fikir erbâbımızı da alâkadar eden çok evlilik meselesinin İslâm dinindeki durumu, dini doğruluğa yönelmekten engelleyecek değildir. Bunun için de, aslında ta arkasına kadar açık olan ancak kapalı zannedilen ictihat kapısını tekrâr açmak bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır.

Meseleyi bir Avrupalı gözüyle incelediğimiz zaman yanlışa düşeceğimizi söyleyen yazar, bu hususta yapılması gerekenin, taklitçilikten uzak durarak konunun

etraflıca incelenmesi ve alimler arasında tartışılması olduğunu belirtiyor. Kendi şahsi fikrini de aktaran yazar, İslâm'ın bu hususta insanın fıtratını esas alarak konuyu değerlendirdiğini, çok evliliği emretmeyip şartlar hasıl olduğu zaman ancak teşvik ettiğini ifade ediyor.

Tâhirü'l-Mevlevî," Recebü'l-Ferd", sy. 9, s. 151-154.

Yazar yazısına Recep ayının kelime manasını vererek başlıyor. Yazarın belirttiğine göre Recep, esâsen birinden korkmak, utanmak, o kişiyi gözünde büyüterek ona saygı göstermek anlamına gelmektedir. Eskiden Arap kabileleri bu ay içinde oruç tutarlar, putları ziyaret ederler, onlar adına kurban keserlermiş.

Yazar, Receb ayının Cahiliye döneminde ve Müslümânlar arasında telakki şekli hakkında kaynak kitaplara dayanarak detaylı bilgi verdikten sonra bu ayın Müslümânlar açısından öneminin, Hz. Peygamberin ana rahmine düştüğü ay olarak kabul edilmesinin olduğunu söylüyor. Yazar yazının devamında, tarih boyunca Müslümânların Recep ayındaki faaliyetlerine ve bu aydaki kandil gecelerine değinip bunlar hakkında bilgiler aktardıktan sonra Osmanlı döneminde de bu aya büyük bir önem verildiğini, Recep ayı da dahil olmak üzere üç aylara hürmeten Müslümân Türklerin çocuklarına Recep ve Şaban isimlerini verdiklerini belirtiyor.

Mehmed İzzet-Mehmed Ârif, "Hânedân-ı İlm ve Ma'rifet",sy. 9, s.154-155.

Yazar muhtelif ilim alanlarında ön plana çıkmış ve eserler vermiş hanedanları isim olarak tanıtmaya devam ediyor: Belh'te İmâm Tirmizizâdeler, sel'izâdeler, Mekke-i Mükerreme'de Emânet hânedanı; San'a'da Şevkânizâdeler, Kurtuba'da Benü Yahya Hânedânı, Benü Dinâr Hânedânı, Benü Annâb Hânedânı, Benü Abdülberr Hânedânı, Gırnata'da Benü'l-Farisi Hânedânı, İşbiliyye'de Megâmezizâdeler en önemli ulema ailelerinden bazıları olarak sayılabilir.

Suûdü'l-Mevlevî, "Kıt'a-i Mirâciye", sy. 9 s. 155

(Galatasaray Sultânîsi Muallimlerinden) Ahmet Şem'î, "Na't-ı Şerîf" sy . 9 , s.155

Yazarın bu na'ti dokuz beyitten oluşuyor.

Suûdü'l-Mevlevî, "Niyâzım", sy. 9 s. 155-156

Yazarın kaleme aldığı bu uzun şiirde İstanbul'un işgalinden olsa gerek İstanbul'un başkent olması dolayısıyla onun aynı zamanda bir İslâm şehri ve Müslümânların başkenti olduğunu vurgulayarak hep bu halde kalamayacağı temasını işliyor.

Ferid, "İran Edebiyatı", sy. 9, s. 156-157.

Yazara göre, önceki yazıda da belirtildiği üzere, bizim aruz vezni ile nazım şekillerini İranlılardan aldığımız tarihi bir gerçektir. Nesirde de onları taklit ettik. Daha önce de bazı şairler isim olarak edebiyat tarihinde geçse bile yazarın ifadelerine göre bu dilin belki de en önemli şairi Rudki'dir. Adı geçen şairin müzik aletlerinden Rud denilen bir sazı gayet güzel çaldığı için bu ismi aldığı iddia edilir. Rudki, samanilerden Nasr bin Ahmed'in hizmetine girmiş ve en kıymetli eserlerini bu çağda vermiştir. Mesela Hintlilerin Kelile Dimne isimli eserini bu şahıs Farsça'ya tercüme etmiştir.

Yazar, makâlesinin diğer kısmında İran'da yetişmiş ve tanınmış diğer şairlerin isimlerinden ve kısaca özelliklerinden bahsediyor. Mesela Tuslu Dakik, yazarın ifadelerine göre eski İran şairlerinin efsane ve menkıbelerini kaleme aldığı Şehname isimli eserini ancak 1000 beyit olarak nazmedebilmiş ve devamını getirememiştir. Firdevsi ise rüyasında ondan aldığı emir üzerine Şehname isimli eserini yazmaya başlamış ve Dakik'in yazdığı kısmı eserine dercetmiştir. Makâlenin en son kısmında

Gazneli Sultan Mahmut'un şairler için bir meclis oluşturduğu ve şairleri taltif ettiği yazar tarafından aktarılıyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Sultânî Müezzinlerinden Âkif Beye", sy. 9 s. 158-160

Yazar kendilerine gönderilen mecmuanın eksikliklerinin gösterilmesi gerektiğini belirten bir mektup dolayısıyla kaleme aldığı cevabi yazıda Meşrutiyet'in ilanından beri dilimizden inancımıza, alışkanlıklarımızdan geleneklere kadar pek çok alanda uğradığımız tahribatı düzeltmek için ilahi bir güce ihtiyaç olduğunu belirtiyor.

Özellikle "bazı" ve "ekser" kelimelerinin kullanımlarıyla alakalı gramer bilgileri aktaran yazar bu iki kelimenin tarihi ve edebi metinlerde nasıl kullanıldığını Fuzuli, Ahmet Cevdet Paşa, Âtıf Efendi, Naima Tarihi, Kamus Tercümesi ve benzeri şahıslardan ve eserlerden cümleler ve beyitler aktararak göstermeye çalışıyor.

9. sayının en sonunda birkaç satırla mecmuaya lütfedip eser gönderen eski Maliye Nâzırı Abdurrahman Efendi'ye teşekkür ediliyor. Onun hemen altında ise Anadolu Akdağ yaylaları mahsulatından nefis ve leziz yağların Asma altı Yaldız hanı 4 numarada Hotanzâde ticarethânesinde uygun fiyata satılmakta olduğu ilanı yer alıyor.

SAYI 10:

İskilibli Mehmed Âtıf, "Üçüncü Cevâb", sy. 10, s. 161-164.

Yazar Cenâb Şehâb Bey'in Peyâm-ı Sabah'ta yazdığı bir makâledeki çok eşlilik akait usullerinden değildir ve bununla amel olunması şart değildir şeklindeki değerlendirmelerine karşı çıkarak bu yazısıyla karşılık veriyor. Yazar bir idare şekli, bir parti, bir cemiyet teşekkül edince her birinin kendisine has ana hatlarının olacağını, bu

ilkeleri kabul edenlerin o idare şeklinin taraftarı, o parti veya cemiyetin mensubu olarak kabul edileceklerini bu ana ilkeleri kabul etmeyenlerin ise her ne kadar onlardan olduklarını iddia etseler bile, bu kuruşların aleyhtarı olarak kabul edileceklerini belirterek İslâm dinin açık ayetle ruhsat verip meşru kıldığı çok evlilik meselesine karşı çıkarak bunu reddetmenin insanı iman dairesinden çıkaracağını belirtiyor. Yazara göre açık bir ayetle sabit olan hükümler ne tartışılabilir ne de Cenap Bey buna ehildir. Dolayısıyla yazar o dönemdeki İslâm dininde içtihat kapısının açık olup olmadığı tartışmalarıyla dinimizin esaslarının tahrif edilmeye çalışıldığını iddia ediyor.

Hâfız İbrahim (Tedkîk-i Müellifât Azâsından), "İmam-ı Gazâlî Ve'l-Maznûn Kitabları", sy. 10, s. 164-166.

Yazar, A. Hamdi Aksekili'nin Mahfil'de yayımladığı özellikle 8. sayıdaki Gazâlî'nin Ruh Hakkındaki Telakkiyatı başlıklı makâlesinde El-Maznûn kitaplarıyla alakalı bir eleştiri yazısı kaleme alıyor. Aksekili ile bu eserlerin sayısı hakkında ihtilaf halinde olduklarını belirten yazar, bu iddiasını kanıtlamak için Keşfü'z-Zünun isimli eserlerinden iktibaslar yapıyor. Yazara göre, ilmi açıdan muhakeme gücüne sahip kişiler, söylenen sözlere bakanlar, ona göre ilmi kıymetini takdir ederler. İmam-ı Gazâlînin, önde gelen İslâm alimlerinden biri olması nedeniyle, sözlerinin, ikinci kısma göre ilmi kıymetten başka izafi kıymeti de bulunmaktadır. Yazar Mahfil'de yayımlanan makâlede Gazâlî'nin Maznun kitaplarının iki tane olduğu söyleniyorsa da kendisinin tespit edebildiği kadarıyla aslında bunların sayısının iki olduğunu söylüyor.

(Vizeli) Rıza,"Garb Ulemâsının Din-i İslâm Hakkında Şehâdeti", sy. 10, s. 166-167.

Yazar 8. sayıdaki yazının devamı olan bu makâlesinde Filozof Kont Henry Dekastri'nin El-İslâm isimli eseriyle İngiliz ilim adamlarından Sör Vilyım Moyer'in Hayat-ı Muhammet isimli eserlerinden ve Jean Jack Russo gibi tanınmış Batı düşünürlerinden İslâm dini, Kuran'ın kutsallığı ve Peygamberimizin yüceliği ve onun

Allah tarafından gönderildiğine dair müspet düşünceler aktarmaya devam ediyor. Yazara göre vicdan sahibi ve namuslu ilim adamları Batılı da olsa İslâm'ın ve onun kitabıyla peygamberinin ilahi olduklarını ispat etmektedir.

"Mahfil mi, Mahfil mi?" sy. 10, s. 167

Tâhirü'l-Mevlevî tarafından kaleme alınan bu yazının okuyucuların mecmuanın ismini karıştırması ve yanlış telaffuz etmesi dolayısıyla yazıldığı belirtiliyor. Yazar bu kelimenin etimolojik tahlilini yaptıktan sonra Kamus Tercümesi vb. eserlere dayanarak her iki şekilde de telaffuz edilebileceğini söylüyor; ama kendisinin mecmuayı çıkarmaya başladığı zaman derginin adını Mahfil olarak koyduğunu dolayısıyla bu şekilde okunması gerektiğini belirtiyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Şabanu'l-Muazzâm", sy. 10, s. 167-173.

Yazar, makâlesinde Üç Aylar olarak isimlendirilen kutsal ayların ikincisi olan Şabanü'l-Muazzam' ın girdiğini haber vererek bu ayın on beşinci gecesinin Berat gecesi olarak bilindiğini belirtiyor. Berat gecesinin fazileti ve bereketi hakkında ayet ve hadislerle bilgiler aktaran yazar, Hüseyin Vaiz Tefsiri'nden Farsça metniyle bazı bölümlerini tercümesini vererek ve Hacı Zihni Efendi'nin Kitabu's- Salat isimli eserinden geceyle ilgili bölümleri aktarıyor.

Yazar, makâlenin devamında Berat gecesinin ertesi günü olan 15 Şaban günü Surre-i hûmayün alayının gönderildiğini daha önceleri 12 Recep'te yapılan bu merasimin, Surrenin deniz yoluyla gönderilmesi ve yolun kısalması nedeniyle olsa gerek sonradan Şaban ayında gönderilmeye başlandığını belirtiyor. Kamus Tercümesi, Lehçe-i Osmani, Ata Tarihi vb. eserlere dayanarak Surre kelimesi, Surre-i Humayun, bunun icra edilişi ve tarihçesi hakkında çok detaylı bilgiler aktaran yazar, makâlesinin sonraki kısmında ise Ramazan ayını ilgilendiren Mahiye kavramını irdeliyor. Burada da yazar Ahmet Vefik Paşa'nın Lehçe-i Osmani, Ahmet Rasim'in Menakıb-ı İslâm isimli eserlerinden ve Ata Tarihi'nden Mahiye kelimesinin kökü, manası, eskiden minarelere

nasıl yerleştirildiğiyle ve tarihçesi ile ilgili malumat aktarıyor. Yazar Mahya ve Mahiyelerin İstanbul'un büyük camilerinde yakılması ve bununla ilgili bazı tarihi anekdotları da aktardıktan sonra edebiyatımıza konu edildiğini de beyitlerle ispat ediyor. Makâlenin en sonunda ise yazar yine Hacı Zihni Efendi'nin Kitab-ı Savm'ından Yevm-i Şek kavramının tanımını aktarıyor: Yevm-i Şek yazarın tanımına göre Şaban ayının bitip bitmediği ve Ramazan ayının girip girmediği hususunda insanların tereddüt yaşadığı son gündür.

Su'ûdü'l-Mevlevî, " Müstecâbizâde İsmet Bey", sy. 10, s. 173-174

Yazar Müstecabizade İsmet Bey hakkındaki düşüncelerini aktarmaya devam ediyor. En son görüşmelerinden sonra altı ay kadar İsmet Bey'in durumundan haberdâr olamadığını, 1332 yılının ortalarında Isparta İstinaf savcılığında görevli olduğu haberini aldığını belirtiyor. Yazar, onun karakterini yakinen bildiği için tekrar devlet memurluğunu kabul etmesinin büyük bir olay olduğunu ve bunun, tahammülünün üstünde bir sıkıntı çekmesinden kaynaklandığını söylüyor. Edip ve insan olarak ölümünün büyük bir kayıp olduğunu belirten yazar, ölümünü gazetelerden haber aldığını, çok üzüldüğünü ve en azından bazı şeyleri telafi etmek için onu tanıtacak yazıları bu yüzden kaleme aldığını belirtiyor. Yazar en sonda ise Müstecabizade İsmet Bey'in tarih-i irtihalini belirten kaleme aldığı bir beyti aktarıyor.

Tâhirü'l-Mevlevî,"İki Ziya", sy. 10, s. 174-175.

Yazar, Osmanlı ilim, irfan ve edebiyat dünyasının geçen ay iki önemli ismini daha kaybettiğini, bunlardan birincisinin Kemalpaşazâ'de Said diğerinin de Defter-i Hakâni katiplerinden ve Mevlevi tarikatı mensuplarından Emin Haki Beyler olduğunu haber veriyor. Said Bey hakkında yeterince yazı yazıldığını fakat Emin Haki Bey'in ise, sevenleri ve Sebilürreşad dergisinin okuyucuları dışında pek tanınmadığını belirten yazar, Haki Bey' in şairliği ve kişiliği hakkında kısaca bilgi verdikten sonra hastalığını sefalet içinde geçirdiğini ve ölümünün de aynı şekilde gerçekleştiğini, bundan da çok

büyük bir üzüntü duyduğunu haber vererek kendisi hakkında yazılmış uzunca bir şiirini yazısının en son kısmında aktarıyor.

İzmirli Tokadîzâde Şekib, "İlâhi", sy. 10, s. 175.

Şairin bu şiiri on iki bölümden oluşuyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Gani-i Keşmîrî ve Bazı Ebyâtı", sy. 10, s. 176.

"Şikest ez-her der u divâr mî-rized meger gerdûn

ze-renk-i çehre-i mâ rîht renk-i hâne-i mâ-râ"

(Zaruret ve harabi meskenimizin kapısından ve duvarlarından dökülüyor. Acaba felek, evimizi çehremizin renk-i şikeste-i sefaletinden mi tesis etti?)

Yazar, bu makâlede de Gani-i Keşmîrî'nin yukarıdaki beytini farklı şairlerin beytin manasını tamamlayacak beyitlerinden de örnekler vererek tahlil etmektedir.

Bu sayının son sayfasının en altında Bir Ricâ başlığıyla üç beş satırlık bir uyarı yer alıyor. İzmir'de yayımlanan Medeniyet gazetesi'nde mecmuada Farsça'dan tercüme edilerek yayımlanan Hint Masalları başlıklı yazıların adres gösterilmeden sadece başına bir kelime ilave edilerek izin alınmaksızın yayımlanmasının uygun görülmediği ve en azından alıntılandığı yerin isminin verilmesi gerektiği hatırlatılıyor.

SAYI 11:

Tâhirü'l-Mevlevî, "Ramazânu'l –Mübârek", sy. 11, s. 178-197

Yazar, bu makâlesinde oldukça geniş bir şekilde Ramazan ayına ve bu ayda yapılan ibadet ve şenliklere yer veriyor. Yazının önemli bir kısmında oruç ve Ramazan'ın gelişine dair bilgiler verilmektedir. Bu ayda yapılan uygulamalar mescitlerin aydınlatılması, terâvih namazı, terâvihe gidiş, terâvihden sonra mahya

izlenmesi, kandil uçurulması, sahur ve imsak, tiryâkilik, temcid, Ramazanın gündüzleri, sergiler ve cami dönüşleri, iftar, hırka-i sa'adet ziyaretleri, askere baklava dağıtılışı, i'tikâf, kadir gecesi, kadir alayı, fitre, arefe günü başlıkları altında değerlendirilmiştir.

Yazar, yazısına ilk başta Ramazan kelimesinin kökünü açıklamakla başlıyor. Kamus Tercümesi'ne dayanarak yapılan açıklamadan sonra Ramazan ayı ve orucun farziyyeti ile alakalı Kur'an-ı Kerim ve Hadis-i Şeriflerden örnekler veriliyor. Oruç bahsinde ise yazar, oruç kavramının mahiyeti, farz kılınmadan önce Müslümânlar arasında ve müşrikler arasında da orucun tutulduğunu, orucun telakki tarzını ve Ramazan orucunun farz kılındığı tarih hakkında malumat aktarıyor. Mevlânâ'dan beyitlerle Ramazan orucu hakkında bilgi veren yazar, özellikle Hacı Zihni Efendi'nin Kitabu's-Savm isimli kitabını kaynak olarak gösteriyor. Akabinde Ramazan'ın belirlenmesi ile alakalı Hadis-i Şerif'i aktaran yazar Ramazan'ın girişi ve bayramın belirlenmesi hususunda hilalin izlenmesi ile ilgili malum bilgileri aktarıyor. Konuyla alakalı Ahmet Rasim'in Menakıb-ı İslâm isimli eserinden konuyla ilgili tarihi bir hikayeyi de aktaran yazar Hilalin görünmesiyle ilgili bahsin en sonunda ise Enderunlu Vasıf'ın Ramazaniye isimli eserinden konuyu tasvir edecek bir şiir parçası aktarıyor.

Mescitlerin Aydınlatılması başlığı altında ise yazar, ilk önce Peygamberimiz döneminde Mescid-i Nebevi'nin hurma dalları ve yapraklarıyla aydınlatıldığını daha sonra ise bir Sahabenin Medine'den getirttiği kandillerle aydınlatıldığını aktarıyor. Yazarın aktardığına göre ise Mescid-i Nebevi'nin elektrikle aydınlatılması ise Sultan II. Abdulhamit'e nasip olmuştur.

Bir sonraki bahis olan Teravihte yazar, Hacı Zihni Efendi'yi kaynak göstererek kelimenin manasını ve Peygamberimiz döneminde nasıl kılındığını aktarıyor. Daha sonra Hz. Ömer döneminde teravihlerin kıldırılması için imam erkek ve kadınlara ayrı ayrı imam tayin edildiğini aktaran yazar İstanbul'da da devlet ricalinin evinde ve zengin aile evlerinde ise teravih namazı kıldıracak imamlar tutulduğunu ve cemaat halinde kılındığını bildiriyor. Büyük camilerde teravihlerin günümüzde olduğu gibi hızlı kılınabildiği gibi bazı yerlerde ise her gece bir cüzle kıldırıldığını aktarıyor. Mekke ve Medine Harem-i Şeriflerinde teravih namazın kılınışıyla ilgili bilgi de aktaran yazar, bahisle alakalı Kabe'de iken şahit olduğu bir hatıratını da yazının sonunda aktarıyor.

Osmanlı döneminde insanların aile olarak kadın-erkek, çocuk ve yaşlılarla beraber abdest alarak hizmetçileri olanların önlerinde hizmetçileri mumlarla çıralarla önlerini aydınlatarak toplu bir şekilde teravih namazına gidildiğini belirten yazar teravih namazından sonra ise topluca mahyaların izlenmesi ve kandil uçurulması hakkında bilgiler veriyor. Yazarın belirttiğine göre yaşlılar namazdan sonra mahalle kahvesine, gençler tiyatroya ve çocuklar ise karagöze gidermiş. Özellikle çocuklar mahiyeleri taklit etmek için ya karşılarındaki evin penceresine veya bir ağacın dalına ellerindeki sicimler vasıtasıyla tek taraflı bir mahiye oluştururlarmış. Çocukların bu masumane eğlencelerine kandil uçurması denirdi.

Ramazan davulcuları hakkında da bir iki satırlık bilgi aktaran yazar, mahalleler arasında: "Yeni Cami direk ister/ söylemeye yürek ister/ benim karnım toktur ama/arkadaşım börek ister."şeklinde yaveler söyleyerek bahşiş isteyen davulcuların olduğunu söylüyor. İmsak ve Sahur hakkında da Hacı Zihni Efendi'den bilgiler aktaran yazar, bu kavramları açıklıyor ve kendi döneminde insanların imsak ve sahur yemeklerini telakki şekli hakkında bilgi aktarıyor.

Tiryakilik bahsinde yazar, şu bilgileri aktarıyor: "Ramazan dolayısıyla kendilerine kısıtlama getirilen çay, sigara, kahve, afyon ve enfiye tiryakileri, Sahura kadar oturup bunun acısını çıkarmaya çalışırlardı." Yazar tiryakilerle ilgili Mesnevihan Mehmet Esat Dede Efendi'den bir hatıra ve şair Enderunlu Vasıf ve Sabit'ten tiryakilerin Ramazan endişesini tasvir eden beyitler aktarıyor. Yazarın belirttiğine göre imsaktan biraz önce cami minarelerinde temcit başlarmış. Temcid, senayı havi olmak üzere tazim demektir. Sonra sena ve tazim ile sabaha karşı minarelerde okunan dua manasında kullanılmıştır. Bu duanın yapıldığı zamana da Temcid Vakti denirmiş. Yazar bu konuyla ilgili olarak da yine Hacı Zihni Efendi'nin Kitabu's-Salat'ından bilgiler aktarıyor. Bundan sonra yazar Müslümânlar arasında Ramazan gündüzlerinin nasıl geçirildiğine dair bilgi veriyor. Yazarın aktardığına göre insanlar gecelerin kısa olduğu yaz gecelerinde iftardan sonra sahura kadar oturur ve gündüzleri de kaçamak yaparak uyuyarak geçirmeye çalışırlarmış. Özellikle insanların gündüzleri, camilerde ya Kur'an dinleyerek yada vaazları takip ederek geçirdiklerini belirten yazar cami çıkışlarında ise cemaatin cami etrafında yer alan sergileri gezerek hoşuna giden şeyleri aldığını ifade

ediyor. Sergiler ve cami dönüşlerini anlattığı bahiste yazar günümüzde de benzeri görülen cami avlularındaki açılan sergiler ve bu sergilerde yer alan ürünlerle alış verişler hakkında bilgiler veriyor. İftar bahsinde ise yazar, önce iftar kelimesinin lügat manasını Kamus Tercümesi'nden aktararak daha sonra ise iftarın kulluk açısından öneminden bahsediyor. Müslümân beldelerinde iftarın nasıl beklendiğine değinen yazar, Peygamber Efendimiz'in iftarını nasıl açtığını açıklıyor. Ayrıca bu bahisle ilgili Enderunlu Vasıf ve Nabi gibi şairlerden beyitler aktaran yazar, eskiden İstanbul ahalisi arasında ve konaklarında, zenginler ve memurin arasında iftar edilmesiyle alakalı bilgi veriyor. Daha sonra ise Harem-i Şerif'te ve Mekke'de iftarın nasıl açıldığı hususunda malumat aktarıyor. Hemen sonraki bahis olan Huzur-u Hümayun Derslerinde ise yazar, Osmanlı hükümdarlarının ilme ve ilmi çalışmalara çok önem verdikleri için devamlı ilim ehliyle beraber olduklarını, Padişah huzurunda ilmi sohbetlerin ise III. Mustafa devrinde 1172 Ramazan ayında sultanın emriyle başlatıldığını aktarıyor. Daha sonra yazar, bu sohbetlerde nelerin tartışıldığını ve ilk olarak kimlerin bu ilmi sohbetlerde bulunduğunu isim isim aktararak bu konuyu tamamlıyor. Hırka-yı Saadet Ziyareti bahsinde yazar, Peygamberimize ait Hırka-i Saadet'in mazisi hakkında bilgi veriyor. Yazar, I. Selim zamanında mübarek emanetin Topkapı Sarayı'ndaki yaptırılan hususî daireye yerleştirildiğini hatırlattıktan sonra Ramazan aylarının 15. günleri padişahların da bizzat temizlik hizmetine katıldığı merasimler düzenlendiğini Ata Tarihinden iktibasla aktarıyor. Yazar makâlesinin en sonunda askere baklava tavzii, Ramazan ayında gerçekleştirilen itikaf, Kadir gecesi, Kadir gecesi yapılan törenler, Ramazan ayında verilen Sadaka-yı Fıtr, Arefe günü ve Arefe muayedesi gibi alt başlıklarla Ramazan ve Ramazan ayının içinde icra edilen önemli gün ve kavramlarla ilgili açıklamalarda bulunarak bunlarla ilgili okuyuculara bilgiler aktarıyor.

İzmirli Tokadîzâde Şekib, "Birkaç Rübâî" sy. 11, s.197

Yazarın üçü Türkçe, üç tanesi de Farsça olmak üzere toplam altı dörtlükten oluşan şiirinde tasavvufu içerikli aşk teması işleniyor.

Muhyiddin Râif, "Kıt'a", sy. 11, s. 198

Sâlih Sâim, "Emin Hâkî", sy. 11, s. 198-199

Bu yazısında yazar, Emin Hâkî'nin vefatından sonra onunla ilgili bilgileri ve hatıratını okuyucularla paylaşıyor. Emin Hâkî ile olan samimiyetine ve onun hasta haline değinen yazara göre Emin Hâkî Bey dönemin önemli şairlerindendir. Yazar Emin Beyin kendisi için ziyarete gittiğinde yazdığı birkaç mısralık şiirini de yazısına derc ediyor. Yazısında Emin Beyin daimî hastalığı ile ilgili bilgi de veren yazar yayımlanmamış bazı şiirlerini bizzat kendisine bıraktığını ve bu şiirleri Mahfil mecmuası okuyucularıyla paylaşması hususunda kendisine söz verdiğini, zamanı gelince de bunları okuyucularla paylaşacağını ifade ediyor.

Bu yazının hemen altında Emin Hâkî Beye ait Son Niyaz isimli dört dörtlükten oluşan bir şiiri yayımlanıyor. Şiirden sonra ise Daru'l-fünûn müderrislerinden Mahmut Bey ve Haseki Taş Tekneler Mekteb-i İbtidâisi Muallimlerinden Şeyh Rıza Efendi'nin vefat haberleri veriliyor.

Tâhirü'l-Mevlevî,"Gani-i Keşmîrî ve Ba'zı Ebyâtı", sayı 11, s. 200

"Ğani, rûz-i siyah-pîr-i Kenan-ra temâşâ kon

Ki rûşen kerd tûr-i dideeş çeşm-i Zeliha-ra "

(Ey Ğani, pîr-i Kenan'ın talihsizliğini gör ki tûr-ı didesi olan Yusuf, Zeliha'nın gözlerini tenvîr etti.)

Yazar, Kamûs-ı A'lâm ve benzeri kitaplardan yararlanarak bu beytin manasını vermeye ve şerhini yapmaya çalışıyor. Pîr-i Ken'an ve Rûz-ı siyah terkiplerine açıklama getiren yazar, yazısının sonunda lüzum gördüğü taktirde Keşmirî'nin gazellerini şerh etmeye ve yayımlamaya devam edeceğini belirtiyor.

Bu sayının en sonunda Karilerimizden Temenni başlığı altında mecmua abonelerinin abonelik bedellerini göndermeleri ve aboneliği bitenlerin ise aboneliklerini yenilemeleri rica ediliyor.

SAYI 12:

Mecmuanın ilk sayfasında dahiliye ve çocuk doktoru Dr. Vassaf Bey tarafından her gün ikindi vaktiyle 6 arasında ihtiyaç sahiplerinin Bahri Tahir'in eczanesinde bedava muayene edileceği ilanı yer alıyor.

"Hasbihâl"sy. 12, s.202

Bu ayki sayıyla Mahfil mecmuasının tüm engellemelere ve zorluklara rağmen ilk cildini ve Allah'ın inayetiyle senesini tamamladığı ifade ediliyor.

Hilafet merkezi sayılan İstanbul'da Mahfil gibi yegâne bir İslâmî mecmuanın aylık değil de haftalık olarak çıkması gerektiğini ifade eden mecmua sahibi, bu işin en azından haftalık olarak icra edilmesi gerektiğini vurguluyor. 150-200 arasında olan okuyucu sayısının ise daha fazla olması gerektiğini belirten yazara göre, mecmuanın çıkmasında yaşanan zorlukların nedeni bazı abonelerin vaat ettikleri bedelleri göndermemeleridir. Hasb-i hâlde bundan sonra abonelerin senelik 120 kuruş olarak göndermeleri gerektiği hatırlatılarak yazıya son veriliyor.

Aksekili Ahmed Hamdi,"İmam-ı Gazâlî ve El-Maznûn Kitapları", sy. 12, s.203-210.

Yazar Mahfil mecmuasında yayımlanan makâlelerinden dolayı Tetkik-i Müellefât Azâsı ile aralarında çıkan ve bu azânın mensuplarından İbrahim Efendi'nin 10. sayıya gönderdiği cevaba karşılık olarak bu yazıyı kaleme alıyor. Yazar üç sene önce yazılarak bir ilmi heyet tarafından incelenen ve birinci seçilen eserinin Gazâlî'nin

olmadığına dair bir mütalâada bulunulduğunu aktarıyor. Yazar, Gazâlî'nin ruh hakkındaki görüşlerini ve farklı açılardan ilmî açıklamaları delil göstererek kendisi ile alakalı yürütülen iddiaların asılsız olduğu söylüyor.

Meclis-i Maârif Azâsından Mehmed Ziya "Te'âvün ve Tesânüd", sy. 12, s. 211-212.

Yazar Müslümânlar arasındaki yardımlaşmanın ve dayanışmanın önemine değindiği bu yazısında bir aileyi oluşturan fertler, birbirlerinin genel ve özel durumları hakkında ne kadar alakadar ve sorumlu iseler milletlerin de birbirlerinin durumlarıyla ilgilenmek zorunda olduklarını ve en esaslı toplumsal kuralları içinde barındıran İslâm dininin kendi esaslarına iman eden insanlar arasındaki yardımlaşmanın gereğini çok önemsediğini, bu yardımlaşma ve dayanışma esnasında kavmiyet ve buna benzer ayırımların gözetilmemesi gerektiğini belirtiyor.

Müslümânlar arasındaki yardımlaşmanın önemini anlatmak için Mesnevî'den 'Bakkal ve Tûti' hikâyesinden beyitler de aktaran yazar zekâtın bu anlamda yardımlaşmanın en önemli dinî vasıta olduğunu ve bunun da aynı zamanda farz-ı ayn olduğunu belirtiyor.

Sa'dî, "Âlim ve Fâtih", sy. 12, s. 213.

Yazar bu makâlesinde teknolojik ve bilimsel gelişmelerin insanlığı saadete mi yoksa felakete mi götürdüğünü sorgulamaya çalışıyor. Yazar Batı dünyasındaki elektrik, mıknatıs, telgraf vb. buluşların bir taraftan insanların yaşamlarını kolaylaştırırken diğer taraftan ihtiras ve hakimiyet güden toplumlar ve hükümetler tarafından insanların toplu şekilde imha edilmesinde bir vasıta olarak kullanıldığını belirtiyor.

Tâhirü'l-Mevlevî,"Şevvâlü'l-Mükerrem", sy. 12, s. 213-220.

Yazar makâlesinde Şevval ayının Müslümânlar açısından önemine, tarihî gelişimine ve Müslümânlar arasında nasıl karşılandığına, kutlandığına dair malumat vererek Şevval kelimesinin anlamını Kamûs Tercümesi gibi kitapları kaynak gösterip açıklayarak yazısına. Yazara göre Şa'bân'ın birinci, ikinci, üçüncü günleri Müslümânların mutluluk günleri olduğu, bu günlere şükür bayramı denildiği, Müslümânlıkta bayramın Hicri ikinci senenin Şevvalinde başladığı tüm Müslümânlarca bilinir. Ramazan-ı Şerifin 29. akşamı hilâl-i şevvâl görülebildiği taktirde ertesi günün bayram olacağı mahalle bekçilerinin çalacağı davul ile ilan olunur, görülemediği taktirde ise Ramazanın 30. günü ikindi vakti toplar atılıp ertesi günün bayram olduğu ahaliye bildirilirmiş. Tarihî malumat da veren yazar yazısının devamında İslâm tarihinde bayramın başlangıcı, bayramın ilânı, bayram namazı, namaz sonrası, bayramlarda kabir ziyareti, Mevlevîlerin bayram namazından dönüşü, Saray-ı Hümayûnda bayramlaşma, tebriğe gelenler, şeker ikrâmı, bayramlaşma yerleri, devlet dairelerinde bayramlaşma 'Iydiyeler, ve son olarak da Medine-i Münevvere'de bayram başlıkları altında tarih boyunca yapılan bayramlar ve bayramın tarihçesi hakkında detaylı bilgiler veriyor.

Suûdü'l-Mevlevî, "Münâcât" sy. 12, s. 220

Yazarın münacaâtı üç kıtadan oluşuyor.

Muhyiddin Râif, "Gazel" sy. 12, s. 220

Yazarın gazel tarzındaki bu şiiri beş beyitten oluşuyor.

SAYI 13:

Bu sayının kapağında münderecât (içindekiler) ve hemen altında postaneden emekli Rıza isimli bir şahsa ait Hotanzâde Ticarethanesinin reklamı yapılıyor. Bu reklamda yağ, sabun vb. temel ihtiyaçların toptan fiyatları da veriliyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "İfâde-i Mahsûsâ ", sy. 13, s. 2.

Mahfil mecmuasının Allah'ın izniyle bu nüsha ile ikinci yayın yılına gireceğini belirten Tâhirü'l-Mevlevî, eski sayılar incelendiğinde mükemmel bir şekilde bir yayın ortaya koyamadıklarını; ama en azından kesintiye uğramaksızın mecmuayı çıkardıkları için bunun bir başarı olduğunu ifade ediyor. Tâhirü'l-Mevlevî, mecmuaya gerekli ilginin tam manasıyla gösterilmediğini, bazı şahıslardan beklediği –makâle göndermeleri hususunda- yardımı bulamadığını ve ileride ismini açıklayacağını belirttiği bazı yerlerden de engellendiğini ifade ediyor. Yazar, mecmuaya gönderilen bazı yazıların mecmua idaresinin ve yazarlarının zarar görmemesi için hususi olarak yayımlanmadığını, bazı yazıların ise uygun görülmediğini açık bir şekilde belirtiyor. Mecmuanın yayın hayatında zorlanmasının bir nedeni olarak da abone olanların bedelleri göndermemesi olduğunu belirten yazar, gerekli ihtimamın okuyuculardan beklediğini belirterek yazısını sonlandırıyor.

Suûdü'l-Mevlevî, "Na't-ı Celîl-i Hazret-i Nebevî" sy. 13, s. 3

"Çerâğ-ı bezm-i hüdâ Hazret-i Muhammed'dir

Cihâna nûr-ı hüdâ Hazret-i Muhammed'dir." beyitleriyle başlayan na't 9 beyitten oluşuyor.

Ahmed Şirânî, "Ramazanın Tahassüsât ve Te'sirâtı", sy. 13, s. 3-5

Filozofların, insanoğlunun dünyevî hayatını mutlu kılacak hâl ve şartların tahlil ve tarifi noktasında ortaya attığı düşüncelerle ilgili çeşitli yorumlarda bulunan yazar insanın dünya hayatındaki sürekli mutsuzluğunun gerçek varlıktan ayrılmasına bağlıyor. Yazara göre insan, dünyada mutluluktan çok ızdıraplarla karşı karşıya kalmaktadır ve müştekî bir konumdadır. Fahreddin Râzî ve Mevlânâ'dan düşünceler ve beyitler aktaran

yazar Müslümânların şu kısacık hayatında mutluluğunu ve ruhen yaşadığı kısa saadeti yılda bir kez olsun Ramazan ayının gelişiyle yaşadığını belirtiyor. Yazısının bundan sonraki kısmında Ramazan ayının Müslümânlar üzerindeki manevî etkisine değinen yazar, eskiden camilerde, çarşılarda, sosyal hayatın farklı kademelerinde ve oruç tutan Müslümânlar arasında Ramazan ayının uyandırdığı hissiyâta ve bıraktığı tesire değiniyor.

Ferid, "İran Edebiyatı", sy. 13, s. 5-6.

Yazar, bu makâlesinde İran'ın büyük şairlerinden kabul edilen Zahireddin Faryâbî, Nizâmi-i Gencevî, Hakân-ı Şirvânî, Emîr Hüsrev Dehlevî, Kemâleddin Isfahânî ve Sa'di-yi Şirâzî gibi büyük şahsiyetleri çok kısa bir şekilde künyelerini vererek tanıtmaya çalışıyor.

Emin Hâkî, "Mübâreze-i Hayat" sy. 13, s. 6-7

Yazarın bu şiiri beş kıtadan oluşuyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Büyüklerimizden 2, Mus'ab bin Umeyr", sy. 13, s. 7-9.

Yazar Peygamber efendimizin bulunduğu gazvelerin çoğunda bulunan, İslâm'ın sancaktarlığını yapan ve bu uğurda şehit olan sahabe Mus'ab Bin Umeyr'i tanıtıyor. Yazarın anlatımına göre Hz. Musab, Mekkelidir. Hz. Muhammed'in peygamberliğinin beşinci senesinde, Mekke'de bulunan Müslümânlar, müşriklerin tahammül edilemez işkenceleri altında ezildiklerinden Hz. Peygamber bunlara Habeşistan'a gitmeleri için izin vermişti. Böylece 33 erkek ve 7 kadından oluşan bir kafile yola çıkmıştır. Daha sonra bir sûrenin indirilmesi esnasında bazı Müslümânlarla beraber Mekkeli müşriklerin de secdeye kapanır gibi yapmasıyla Habeşistan'a Müşriklerin Müslümân oldukları haberi ulaşmış ve bazı Müslümânlar geri

dönmüşlerdir. Bu haberin yanlışlığı anlaşıldığından ve Müslümânlar yine zulüm görmeye başladıklarından ikinci bir kafile 83 erkek ve 18 kadınla yola çıkmış ve Mus'ab Bin Umeyr de bu ikinci kafile içinde yer almıştır. Bu yazıda tanıtılmaya çalışılan Mus'ab bin Umeyr de bu kafilede bulunanlardan biridir.

İhsan Mahvî, "Emin Hâkî", sy. 13, s.10-14.

Yazar, Emin Hâkî Bey'i tanıtmaya devam ediyor. Yazarın aktardıklarına göre öteden beri Osmanlı şairleri içinde mümtaz bir yeri bulunan Mevlevî şairlerinin önde gelenlerinden biri olan Emin Hâkî, hayatının baharında 32 yaşında iken bu aleme veda etmiştir. Emin Bey, Hicri 307 yılının Rebiulevveli'nin 20. günü Balat'ta Hacı İsa Mahallesi'nde doğmuştur. Babası Aziz Mahmut Hüdâyî türbedârı Hafız Hasan Avni Efendi olup genç yaşta babası vefat edince yetim kalmış ve annesinin desteğiyle ilk mektebi Eğri Kapı Rüştiye Mektebi'nde tamamlamıştır. Yoksulluktan dolayı tahsile devam edememiş ve Defter-i Hakânî Muhasebe Kalemine çırak olarak başlamıştır. Bu arada kendisini ilmen geliştirmeye ve Arapça ve Farsça öğrenmeye gayret etmiştir. Şair, henüz öğrencilik yıllarında şiirle ilgilenmeye başlamış ve daha sonra bunları bir araya getirmiştir. Emin Hâkî, şiirle olan münasebetinden dolayı Bahariye Mevlevihânesi Şeyhi Hüseyin Fahri Dede'yle tanışmış ve ona intisap etmiştir. Yazar şairin bir beytini aktarıyor:

"Gören sanır ki sema'dan sefâ-yı râh ederim

Döner döner bakarım kûy-ı yâre âh ederim."

Yazar, Emin Hâkî Bey'le Kasım Paşa Mevlevihânesi'nde tanıştığını belirtiyor. Daha sonra ise Bahariye ve Kasımpaşa Mevlevihanelerinde ve kendi özel evlerinde edebiyat mütalaalarına devam ettiklerini belirten yazar, Emin Bey'in memleketin işgal edildiği o karanlık dönemlerde ülkesi için çok göz yaşı döken vatanperver bir genç olduğunu; bu amaçla da zamanında İttihat ve Terakki'ye intisap ettiğini ve Balkan Harbi'nde de gönüllü olarak askere gittiğini belirtiyor. Askerlik döneminde iyice yıprandığını belirten yazar Emin Bey'in bundan sonra çelimsiz vücudunun iyice zayıf

düşmesinden dolayı verem olarak yatağa düştüğünü belirtiyor. Bunun üzüntüsünü ve sıkıntısını yıllarca yaşayan annesi maddi zorluklardan dolayı oğlunun ilaçlarını almak ve reçetesini yazdırmak için Emin Bey'in dostlarından yardım almış, daha da sıkıntıya düşünce ev eşyalarını satmış o da yetmeyince oğlunun şiir kitabını satmıştır. Tüm bu acı hatırayı aktaran yazar, Emin Hâkî'nin Recep ayının 22. Çarşamba gecesi vefat ettiğini ve Mevlevîlerden oluşan edip, arif ve şairler arasında Aziz Mahmut Hüdâyî Camii'nde Üsküdar Mevlevihânesi Şeyhi Ahmet Remzi Dede Efendi tarafından cenaze namazı kılınarak Üsküdar Baba Haşim Dergâhı haziresine defnedildiğini belirtiyor.

Sa'dî, "Dürbünün İhtira'ı", sy. 13, s. 14-15.

Yazar, dürbün ile ilgili okuyucularına şu bilgileri aktarıyor: "Dürbünün kullanılışı gökyüzünün esrarını oldukça açığa kavuşturmuş ve yer ile diğer gök cisimleri arasındaki bağlantıyı sağlamıştır. Dürbünü ilk defa gökyüzüne çeviren Galile isimli bir İtalyan olmakla beraber icat eden kişi değildir. Bu alet ilk kez 17. asırda Felemenk gözlüğü adıyla kullanılmıştır." Dürbünün bulunuşu hususunda farklı rivâyetler olduğunu bildiren yazar, özellikle dürbünün icat edildiği dönemde yayımlanan gazetelerden pasajlar aktararak bu aletin o dönem Avrupa'sında bir gözlükçü tarafından bulunduğunu belirtiyor. Özellikle toplumların farklı alanlarda gelişmesinin önünü açan dürbünün icadı, yazara göre de insanlığın terakki ve temeddününde çok önemli rol oynamıştır. Yazar "Sonuç olarak kesin bir şey varsa da onun dürbünün Teşrinievvel 1608 yılında meydana gelmiş olduğudur."diyerek yazısını sonlandırıyor.

Bu sayının son sayfası 16. sayfada Tâhirü'l-Mevlevî tarafından, mahyalar hakkında tamamlayıcı bilgiler başlığı altında açıklayıcı bir paragraflık açıklama yer alıyor. Hemen altında ise Medresetü'l-Kuzzat'ta Ruûs Tevzii Merasimi başlığı altında medreseden mezun olan 15 kişiye diploma verildiği ve tören yapıldığı haberi yer alıyor.

SAYI 14:

Bu sayının kapağında Mahfil mecmuasının ilk cildinin, yani önceki 12 sayısının bir kap içerisinde husûsî olarak bastırıldığı ve toplam 100 kuruşa satıldığı ilanı yer alıyor.

Yine ilk sayfada Hint masallarının ilk 12 sayıyı alanlara hediye edileceği ilan ediliyor.

En altta ise Şeyh Galip'in Hüsn ü Aşk isimli eserinin mecmuanın nüshasını alanlara hediyeten verileceği, isteyenlerin ise formasını 50 paraya alabileceği ilanı yapılıyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Temenni ve Tazarru' ", sy. 14, s. 18.

Yazar Kurban bayramına denk gelen Zilhicce ayının onuncu gününde bulunduklarını Meşrutiyet'in ilanından beri İslâm milleti olarak maddî ve manevî sayısız kurbanlar verdiğini, kanların döküldüğünü ve çok sayıda insanın canının yandığını o zamandan itibaren geçen her günün Müslümânlar için bir ızdırap nedeni olduğunu belirttikten sonra, bu durumdan milletin ancak kendi gayretleri ve Allah'ın yardımı ile kurtulabileceğini belirtiyor. Daha sonra da önceden mecmuada yayımlanmış sekiz kıtalık münacaâtını bu sayıya da yeniden alıntılıyor.

Tâhirü'l-Mevlevî,"Güya Hz. Peygamber ve Bazı Ashâbın Resimleri", sy.14, s.19-22

Yazar, "Revu de Monde Musulman" ismiyle Paris'te çıkan ve sadece Müslümânlardan bahseden bir derginin bulunduğunu ve daha önce mecmuanın sekizinci sayısında bu mecmuanın bir yayımından dolayı bir makâle kaleme alındığını hatırlatarak yazısına başlıyor. Bu derginin 921 yılının Şubat sayısı olan 43. sayısında güya Hz. Peygamberin ve arkadaşlarının (Dört halife de dahil, Peygamber Efendimizin

amcası Hz. Abbas, evlatlığı, torunları, Ammar bin Yasir ve Musab bin Umeyr gibi İslâm büyüklerinin) resimlerinin olduğu iddia edilen bir Acem minyatürünün bulunduğunu haber veren yazar, İngiliz Profesör Mösyö Arnold'un ifadelerinin de referans olarak alındığı bu resmin hem tarihî olarak hem şahısların özellikleri bakımından gerçeklerle çeliştiğini ifade ediyor. Yazara göre resim sanatı, hele mukaddes kişilerin suretini resmetmek hem dinen caiz değildir hem de İslâm tarihi boyuncu Müslümânların rağbet etmediği, teşebbüs etmekten imtina ettiği bir meseledir. Minyatürde Sünnî-Şiî çatışmasının özellikle ön plana çıkarılmak istendiğine dikkat çeken yazar, bu tarz yayınların tarihî hakikatlerle çeliştiğini belirtiyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Müctehîdler Müctehîdi", sy. 14, s. 22-23.

Mahfil idarehânesine yayımlanmak amacıyla getirilen yukarıdaki başlığı taşıyan makâle ile ilgili mecmuanın müdürü olan Tâhirü'l-Mevlevî bu yazıyı kaleme alıyor. Musa Carullah Efendi'yi öven ve Musa Carullah ile eski Şeyhulİslâm Mustafa Sabri arasındaki çekişmeyle ilgili kaleme alınmış yazısının yayımlanmasını isteyen şahıs, Mahfil'in kapağında "İslâm dininin ve Müslümânların yararına ve menfaatine olan yazılar teşekkürle beraber yayımlanır." ifadesini hatırlatarak mecmuaya gönderdiği yazısının yayımlanmasını istiyor. Mecmuamızın müdürü ise "Mahfil'in izlediği yol, yazana değil yazılana önem vermektir. Yazıda aranan en önemli şart bizce, isabetli ve Müslümânlığın yararına olmasıdır. Bu şartları taşıyan her makâlenin, dergimizde yayımlanması mümkün olacaktır." diyerek kendilerine gönderilen uzun makâlenin ise tarafgir yazıldığını ve kendilerinin yayım politikasına uygun olmadığı için yayımlamayacaklarını belirtiyor.

Ferid, "İran Edebiyatı (Hâfız-ı Şirâzî)", sy. 14, s. 24

Yazar önceki sayıda tanıtmaya çalıştığı İranlı önemli şairlere bu sayıda da devam ediyor. Yazar göre Hafız, İran'da yetişmiş lirik şairlerin en büyüğüdür. Bu nedenle Muzaffer oğullarından Sultan Ahmed'in iltifatına mazhar olmuştur. Hafız'ın

sahip olduğu kalender yapısı, şairlerimizin üzerinde büyük etki bırakmıştır. Kaleme almış olduğu Divanında, felsefî, ahlakî, sosyal açıdan pek önemli fikirlere rastlanmaktadır. Yazar kısa bir şekilde şiirlerinin önemine kendisinden sonraki insanlar tarafından değerlendirilme şekline de değindikten sonra şairin ölüm tarihinin 791veya 794 olduğunu belirtiyor.

Yazar daha sonra Örfi-yi Şirâzî'nin hayatı hakkında kısa bilgi veriyor. Yazarın belirttiğine göre bu şair, Ekber Şah zamanında Lahor'a gidip şahın fevkalâde iltifâtına mazhar olmuştur. Yazara göre bizim önemli şairlerimizden biri olan Nef 'î,Örfî'den çok etkilenmiştir.

Son olarak Sâib-i Tebrizî hakkında bilgi veren yazar, kendisinin Tebrizli olduğunu İran Edebiyatı ve Edebiyatında tanınmış bir şahsiyet olduğunu belirtiyor. Yazarın belirttiğine göre Sâib, Şah Abbas-ı Sâni'nin teveccühüne mazhar olmuş ve 1078 yılında Isfahân'da vefat etmiştir. Yazar bu isimler dışında farklı isimlerin de büyük ve müessir şairler arasında sayılabileceğini, ama kendisinin özellikle çok tanınmış ve bizim edebiyatımızda da isimlerine tesadüf edebileceğimiz en meşhur isimleri tanıtmaya çalıştığını söylüyor.

Tokadîzâde Şekîb"Selim-i Evvel'e", sy.14, s. 25-26

Yazar, bu kasideyi I. Selim zamanında yaşamış, bu padişahın halifelik müjdesiyle sevinmiş bir şair gibi düşünerek yazdığını şiirinin hemen başında belirtiyor.

26. sayfanın sonunda Hafız İsmail'in iki ayrı kıtası, sayfa 27'de Suûdü'l-Mevlevî'ye ait, bir kıtalık rübaî, bir kıta, bir nazm, ve en sonda bir yine bir kıta yer alıyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Neşîde-i Dervişâne", sy. 14, s.27

Beş bölümden oluşan bu şiirde yazar başlığından da anlaşılabileceği gibi Tasavvufî hayatı ve seyr ü sülûk mevzularını tema olarak işliyor.

İhsan Mahvî, "Keçecizâde Reşâd Fuâd Bey Merhûmun Tarih-i İrtihâli", sy.14,s. 28.

Mevlevîliğe intisap etmiş olan şair hakkındaki bu şiir 10 beyitten oluşuyor ve şiirin altında 1339 tarihi bulunuyor.

İhsan Mahvî "Emin Hâkî", sy. 14, s. 28-29

Yazar, bu yazısıyla Emin Hâkî Bey ile ilgili hatıratına devam ediyor. Vefatı üzerine pek çok şair tarafından ölüm tarihi düşürüldüğünü belirten yazar, şairin pek az tahsil görmüş olmasına rağmen, fevkalade zekâsı sayesinde büyük şairlerden geri kalmadığını Meşrutiyetten sonra yayımlanan dergilerde şiirler yazdığını, kendisin de "Inkılâb-ı Edebî" isimli bir dergi çıkardığını ve "Mektepli" isimli bir edebiyat mecmuasının ise yazı işleri müdürlüğünü yaptığını haber veriyor. Bu malûmatlardan sonra yazar, şairin şiirleri ile ilgili tahlillerde ve değerlendirmelerde bulunuyor. Yazara göre hissî ve hayâl yoğunluğu taşıyan şiirleriyle Emin Bey, kendine has bir üslup tutturmuş ve bazı şiirlerinde ise millî vezni kullanmıştır. Yazar şairin şiirlerine iki unsurun ilham kaynağı olduğunu, bunların ise kötü talihi ve Mevlevîlik cezbesi olduğunu iddia ediyor. Yazar, şairin biri manzum ve biri de mensur olmak üzere "İkaz" ve "Taassubun Neticesi" isimli iki matbu eserinin bulunduğunu; bunların haricinde ise iki yüz sayfalık basılmamış bir divançesinin ise kendisinde saklı olduğunu ve münasip bir zamanda yayımlayacağını haber veriyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Büyüklerimizden,3 Ebû Zer-i Gıfârî", sy. 14, s. 30-34

Yazar son zamanlarda, ülkede, sanki garip fikirler ortaya atmak için ücret alan kimseler bulunduğundan, din ve itikat konularında üzerine vazife olmadığı halde ehil olmayan insanların bilinçli olarak avamın zihnini bulandırmak için yazılar yazdığından ve yayımlar yaptığından şikayet ediyor. Bazılarının Anadolu'ya hoş görünmek için Müslümânlıkla Bolşevikliğin birbirleriyle çelişmediğini, hatta Ebu Zerr-i Gıffarî'nin dahi Bolşevik olduğunu iddia ettiklerini söyleyen yazara göre bu düşüncenin gerçeğe aykırı olduğu ortadadır. Yazara göre o sadece, Müslümânların geçimlerini sağladıktan sonra geriye kalan mal ve mülklerini sadaka olarak dağıtmasını ifade etmiştir. Bu yönüyle başka bir fikrî akıma dahil edilmesi yanlıştır. Yazar, yazının bundan sonraki kısmında ise Hacı Zihni Efendi Kamus Tercümesi gibi eser-yazarları ve başka ilmi kitapları kaynak göstererek ismi zikredilen sahabenin künyesini vererek tanıtıyor. Daha sonra ise İslâm tarihi kitaplarının birçoğunda bulabileceğimiz Ebû Zerr'in yaşadığı olaylarla ilgili bilgileri aktararak yazar yazısını sonlandırıyor.

Mehmed İzzet, "Merhum Salih Zeki Bey, Hayatı, Mesleği ve Hidemâtı-Âsârı ve Kıymeti (1280-1339)", sy.14, s. 34-36.

Yazar bu yazısında Osmanlı'nın son dönem önemli ve tanınmış matematikçisi Salih Zeki Bey'in hayatını, tahsil hayatını, kişiliğini ve eserlerini tanıtmaya çalışıyor. Yazara göre Salih Zeki, bu memleketin irfan hayatında önemli etkiler bırakan bir şahsiyettir. Hâl böyleyken bu zât bütün hissiyâtını harcadığı şu fani hayatta mutlu ve müreffeh denecek bir geçim düzeyine erişemeden, büyük zorluklar içinde didinerek vefat etmiştir.

Yazarın ifadelerine göre Salih Bey, 1280 yılında fakir bir ailenin çocuğu olarak Küçük Mustafa Paşa Mahallesi'nde Müftü Hamamı'na giden cadde üzerindeki ahşap dergâha bitişik küçücük bir evde doğmuştur. Babası esnaftan Hasan Efendi olup Salih Bey henüz küçükken vefat etmiştir. Bundan sonra maişetini annesi temin ederek 1290 yılında 10 yaşındayken Darüşşafaka'ya alınmıştır.

Yazarın belirttiğine göre o dönemde Salih Zeki Bey okulunda zekasıyla ön plâna çıkmış ve bütün sınıfları birincilikle bitirmiştir. Darüşşafaka'yı bitirdikten sonra ise Washington Sefiri Tevfik Paşa ile riyaziyâta ait haberleşme ve yazışmalara başlamıştır. Paşa da Salih Bey'in zekâsından dolayı ona Zeki ismini vermiş ve bundan sonra da Salih Zeki Bey diye anılmaya başlamıştır. Daha sonra ise aşırı zekâsından ve becerisinden dolayı 1300 yılında Paris'teki Telgrafhâne Mekteb-i Âliye'sine alınmıştır. 1302 yılında İstanbul'a döndüğünde Darüşşafaka'da öğretmenliğe başlamış ve daha sonra da felsefe, matematik, makine mühendislik derslerini vererek Mekteb-i Mülkiye ve Mekteb-i Bahriye gibi okullarda öğretmenlik yapmıştır. Daha sonra da 1311 yılında Beyoğlu'ndaki Rasathaneye müdür olarak tayin edilmiştir.

Yazara göre o dönemde Salih Zeki Bey, yazı ve konferanslarıyla Türk gençliğini uyandırmaya muvaffak olmuş bir isimdir. Yazar Salih Zeki'nin Darülfünûn'un Riyaziyât Şubesi kurucusu olduğunu ve burada da büyük hizmetler gördüğünü ifade ediyor. Bunların haricinde yazar Salih Zeki'nin Darülfünûn, Darüşşafaka ve Çiçek Pazarındaki Çırak Mektebi gibi kurumlarda verdiği konferanslarla sayısız ilim ve fen aşığını aydınlattığını aktarıyor. Yazar, Salih Zeki'nin eserlerini gelecek sayıda tanıtmaya çalışacağını belirterek yazısını bitiriyor.

SAYI 15:

Bu sayının ilk sayfasında Mahfil mecmuasının ilk cildinin kaplanmış halde satışa çıkarıldığı duyurularak ilanı yapılıyor. Hemen altında Hint Masalları isimli hikâyelerin yayıma hazırlandığı ve satışa sunulduğu ama Mahfil abonelerine ise hediye olarak verileceği duyuruluyor. En altta ise Bayezit'te bulunan Mücellit Ali Rıza Efendi'nin reklamı yapılıyor.

Mehmed Şerefeddin, "Felsefe-i Kadîmeden Birkaç Yaprak,1, Hikmetü'l-İşrâk", sy. 15, s. 38-40.

Yazar, eskilerin, "hikmet"i uzun uzadıya tarif ederken felsefî ilimler arasında tasavvufun, İslâmî ilimlerdeki konumunda olmak üzere bir de Hikmet-i İşrakiyye

olduğunu söylediklerini ifade ederek bugün elimizde bu tarz hikmete dâir yegâne kitabın Şehâbeddin Sühreverdî'ye ait "Hikmetü'l-İşrak" adındaki eseri olduğunu belirtiyor. Yazarın ifadelerine göre alimlerin çoğu bu kitaba büyük bir önem göstererek şerhler yazmışlardır ve bu şerhlerden en önemlisi ise "Şârih-i Allâme"dir. Eserin ehemmiyetine ve değerine değinen yazar kitabın bir mukaddime ve iki kısımdan oluştuğunu, ilk kısmının üç makâle ihtiva ettiğini, ikinci kısmının ise beş makâleden müteşekkil olduğunu ve bu beş makâleden bazılarının fasılalara ayrıldığını aktarıyor. Yazar daha sonra kitabının içeriğini detaylarıyla tanıttıktan sonra birçok kadim felsefeyle iştigal edenlerin belki de bu eseri ismen bile duymadıklarını esef ederek ifade ediyor. Yazar bu eserin kadim felsefe ile ilgili çok önemli bir eser olduğunu belirterek yazısını bitiriyor.

Niyâzî, "Havf ve Recâ", sy. 15, s. 41

Yazar, herkesin malumu olduğu üzere insanların dünyada ve ebedî hayatta biricik gayelerinin mutlu olmak olduğunu ve bunun da yolunun ümit ve korkuyu birleştirmekten geçtiğini söylüyor. Bunun için de hak ve batılı birbirinden ayırabilmek becerisine sahip olmak gerekmektedir. İçtimaî alanda toplumların dengeli bir hayat sürmeleri için de havf ve recâ kavramlarını önemine dikkat çeken yazar bu hususta Gazâlî'nin görüşlerine müracaat ederek havf ve recâ kavramlarını teşbihlerle izah ediyor. havf ve recâ kavramlarının toplumumuz tarafından yanlış algılandığından yakınan yazar, bundan dolayı ise Hakk'ı Hak olarak Batıl'ı da Batıl olarak göremediğimizi iddia ediyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Ma'hûd Hezeyân Konferansı Hakkında", sy. 15, s. 42-43

Yazar, Darü'l-Mu'allimîn-i Aliyye'de Dr. Cevdet Nasuhî Bey tarafından bir konferans verildiğini, Darülfünûn'un eski öğretmenlerinden olan bu zâtın, "Toplumsal Hayatımızda Cünûn" başlığı altında birçok yorumlarda bulunduğunu ve Müslümânların

itikadı ve makaddes değerlerleriyle ilgili tahkir ve tezyif içerikli bir konuşma yaptığını haber veriyor. Ömer Rıza Bey'in Tevhid-i Efkâr gazetesinde bu meseleyi nakledip birkaç sütun da olsa cevap yazmış olmasından dolayı yazar kendisine teşekkür ediyor. Güya tarih boyunca Müslümânların inandığı ruh, melek, ahiret, gayba imanı tamamen bir hezeyan olarak değerlendiren tabip beyin verdiği tepki yazara göre Peygamber Efendimiz döneminde inancımız ve dinimiz ile dalga geçen ve bunları inkar eden müşriklerin tepkisine benzer bir tepkidir.

Yazar, tüm bunlardan başka bu tür tepkilerin ve İslâm dini ile ilgili inkar derecesine varan tartışmaların ve saldırıların batılılaşmanın ve modernleşmenin yaşandığı dönemde bilinçli olarak sürdürüldüğünü de ifade ediyor. Peygamberimiz dönemindeki müşriklerle 14 asır sonra İslâm'a saldıranlar arasında mukayese yapan yazara göre bu iki inkar grubu arasında bir mahiyet farkı vardır; Çünkü Mekke müşrikleri İslâm dininin ön gördüğü şeyleri reddetmiyorlardı; sadece putlarının insanla Allah arasında aracı olarak kabul edilmesi istiyorlardı. Modern dönemde İslâm dinine saldıranlar ise Müslümânların itikadı ile ilgili hemen her şeyi reddetmekle kalmıyorlar alay ederek tüm bunların birer hezeyan olduğunu iddia ediyorlar. Dolayısıyla yazara göre şu dönemde yapılan saldırılar Müşriklerin inkarından daha şiddetlidir.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Tarihî Bir Mukayese", sy. 15, s. 44-45

Yazar o dönemde asrileşmek, çağdaşlaşmak ve medenileşmek adı altında ortaya atılan iddialarla Müslümân kadınların tesettürünün çok önemli olmadığının öne sürülmesinden şikayet ederek bu durumu Mekke müşriklerinin tutumu ile ve o dönem uygulamalarıyla mukayese ediyor. Yazara göre bundan 14 asır kadar önce, İslâm'ın doğuşundan evvel Mekke'de Kureyş kabilesi Arabistan Yarımadası'nda yaşayan halkların gözünde oldukça saygın ve muteber bir yer edinmişti. Bu saygınlıktan yararlanmak isteyen Kureyşliler, Mekke'ye gelenlerin dışardan herhangi bir giyecek getirmemelerini, ihtiyaçlarını Mekke'den sağlamaları gerektiğini söylüyorlardı ve bunu dinî bir gereklilik diye öne sürerek ticarî bir menfaat elde ediyorlardı. Yazara göre kendi

döneminde yapılan tesettürün gerekli olmadığına dair açıklamalar ve yeni üretilen giysiler de moda adı altında yine şahısların ve ticari kurumların menfaatine yöneliktir.

Tokadîzâde Şekip, "Şehîd-i Kerbelâ'ya" sy. 15, s. 45-46

Bilindiği üzere İslâm tarihinde Hz. Hüseyin'in şehit edilmesi Kerbelâ Vakası olarak isimlendirilir. Yazar da bu hadiseyle ilgili olarak dokuz bölümden ve her bölümü altı mısradan oluşan bir mersiye kaleme alıyor.

İhsan Mahvî, "Neşîde-i Mevlevîyâne" sy. 15, s. 47

Yazarın Mevlevîliği metheden bu şiiri 5 bölümden ve her bölümü de üçer mısradan oluşuyor.

Bu şiirin hemen sonrasında 48. sayfada Muhammet Sâdık imzalı Bahâyî'nin tanınmış gazeline nazire yer alıyor.

M. Enver, "Canlı Bir Kuklaya", sy. 15, s. 48

Satirik (eleştirel) özellikler taşıyan ve toplumsal eleştiriler içeren bu şiir beş kıtadan oluşuyor.

Ferid, "Bir Kıt'a", sy. 15, s. 48

Emin Hâkî, "Gazel" sy. 15, s. 49

Pîrimin nutkuna bel bağlamışım

Ben bu zünnârı güzel bağlamışım

Sanma ey zâhid-i sûret-perver

Kahpe dünyaya emel bağlamışım

Kuru mihrâba değil, Cânânın

Tâk-ı ebrûsuna el bağlamışım

İnler elbette rebâb-ı şi'rim

Turresinden yeni kıl bağlamışım

Hâkîyâ! Hazreti Mevlânâ'ya

Dili ez ahd-i ezel bağlamışım.

Sa'dî, "Deniz Suyu Neden Tuzludur ?", sy. 15, s. 49

Bu soruya cevap verebilmek için ortaya pek çok teoriler atıldığını ama bugüne kadar yapılan açıklamaların meseleyi tam olarak çözemediğini belirten yazar, bu hususta Avrupa'da yayımlanan bir mecmuayı referans göstererek deniz suyundaki tuzluluğun yer katmanlarının çeşitli özelliklerine bağlı olduğunu; ayrıca bunda nehirlerin denizlere taşıdığı sulardaki minarelerin ve yeryüzündeki volkanik patlamaların da çok etkili olduğunu belirtiyor.

Yazara göre yapılan son araştırmalara göre, denizin 60 metre kadar altında bir tuz tabakasının yeryüzünü çevirdiği gerçeği göz önüne alındığında denizlerdeki tuzun sıralanan nedenlerden dolayı ortaya çıktığı rahatlıkla söylenebilir.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Büyüklerimizden: Ebû Zer-i Gıfârî", sy. 15, s. 49-50

Yazar, önceki sayıda hayatını anlatmaya çalıştığı Ebû Zerr-i Gıffârî ile ilgili makâlesine bu sayıda devam ediyor. Yazarımızın ifadelerine göre Ebû Zerr-i Gıfârî, Hz. Ebubekir' in ölümünden sonra Şam'a gitmiş, Mısır'ın fethinde bulunmuş ve daha sonra Dımaşk'a avdet ederek halka vaaz ve nasihatte bulunmaya başlamıştır. Hz. Osman zamanında Şam Valisi Muaviye Bin Ebu Sufyan tarafından halifenin de yumuşak huylu olmasından yararlanılarak şikayet üzerine Medine'ye gönderilmiştir. Ebû Zer, Muaviye zamanında Müslümânlar arasında yapılan bazı harcamaların israf olduğuna karşı çıkarak haksızlığa boyun eğmeyen, dünya malına ve mülküne sırt çeviren, kayıtsız şartsız ilahi emirlere uyan ve insanları da bu hususta uyaran kişiliğiyle ön plana çıkmıştır. Özellikle devlet büyüklerini Beytülmal hususunda uyarmaktan kaçınmamış ve keyfi uygulamalar yerine boşa giden paraların ihtiyaç sahiplerine dağıtılmasını istemiştir.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Muharrem ve Mâtem", sy. 15, s. 51-57

Yazar, Muharrem ayı ile ilgili Mahfil'in 3. sayısında bilgi verdiğini ve tamamlayıcı bazı malumatın da bu yazıyla aktarılacağını belirtiyor. İslâmî ayların başlangıcı olan Muharremü'l-Haram ayının İslâm toplumlar arasında matem ayı olarak değerlendirilmesine dikkat çeken yazar, bu isimlendirmenin Hz. Hüseyin'in Kerbelâ'da şehit edilmesinden ileri geldiğini ifade ediyor. Yazar yazısının geri kalan kısmında birçok İslâm Tarihi kitaplarında rastlayabileceğimiz Kerbelâ hadisesiyle ilgili bilgiler aktarıyor. Olayla ilgili Cevdet Paşa'nın Kısâs-ı Enbiyâ ve Hacı Zihni Efendi'nin El-Hakâyık isimli eserine müracaatla pasajlar aktaran yazar Hz. Hüseyin şehit edilmesini detaylı bir şekilde okuyucularla paylaşıyor ve Hz. Hüseyin'in şehit edildiğinde 55 yaşında olduğunu belirtiyor.

Yazısının sonraki kısımlarında Müslümânlar arasında bu olaydan dolayı yapılan matem merasimine dair bilgi de aktaran yazar, resmî mâtem törenlerine Hicrî 4. asır ortalarında başlandığını belirtiyor. Cevdet Paşa'dan konuyla ilgili yazarın aktardığına göre Hicri 352 yılında sokaklarda dükkanlar kapatılmış, kadınlar saçlarını

dağıtıp matem tutmuşlar ve bundan sonraki yıllarda ise Sünnî ve Şiîler arasında kavgalar ve yağmalamalar başlamıştır.

Şimdi İran'da ve İranlıların çoğunlukta bulunduğu yerlerde yapılan Muharrem mateminin, vaktiyle Arabistan'da da yapıldığını ifade eden yazar, Mevlânâ'nın Mesnevî'nin altıncı cildinde bu âdetin Halep'te de uygulandığını haber verdiğini belirtiyor. Matemin nasıl yapıldığına dair Mesnevî'den Farsça alıntı yapıp tercüme eden yazar, Müslümânlar arasında bedenlerin zincirlenmesinin, sinelerin tomruklanarak darp edilmesinin, on gün boyunca hiç su içilmemesinin ve toprak kaptan su içilerek vücuda zarar verilmesinin ve bu vesile ile matem icra edilmesinin İslâmî anlayışla uyuşmadığını belirtiyor.

Yazısının son kısmında yazar, İran ülkesinde Zerde, Osmanlı ülkelerinde ise Aşura diye pişirilip dağıtılan yiyeceklerin Hz. Hüseyin ile irtibatının olmadığının anlatılması gerektiğine dikkat çekerek bunun yerine o gecenin Kuran tilaveti ve dualarla karşılanmasının kanaatince daha doğru olacağını ifade ederek yazısını bitiriyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Müşrikîn-i Arabın Meşhur Putları", sy. 15, s. 57-59

Arap müşriklerini, putlarını, putperest kavimleri tanıtmaya devam eden bu yazı Mahfil'in altıncı sayısının devamı niteliğindedir. Müşriklerin mabetleriyle ilgili malumat aktaran yazar, Müşriklerin taptıkları en büyük putun Uzza olduğunu, özellikle bu puta tapınmak için Kâbe'ye benzettikleri ve kan akıtmanın yasaklandığı bir mabet inşa ettirip burada putlarına kurban kestiklerini belirtiyor. Yazar yazısının bundan sonraki kısmında tarih kitaplarında kayıtlı müşriklerin putlarına olan bağlılık derecesini gösteren kısa hikâyeler aktarıyor. Arap kabilelerinin her birinin farklı putlara taptıklarını ve her kabileye belli putların tahsis edildiğini aktaran yazar bu konuyla ilgili her yazısında olduğu gibi Kamus Tercümesi ve Cevdet Paşa'nın Kısâs-ı Enbiyâ isimli kaynak eserlerden iktibaslar yaparak bu putların en önemlilerinin ise Uzza, Lat ve Menat olduğunu ifade ediyor.

Abdülbâki Aziz, "Merhum Emin Hâkî'ye Dair", sy. 15, s. 60

Üzerinden aylar geçtiği halde, sevdiği arkadaşı hakkında üzüntüsünü belirtecek birkaç satır yazamadığı için sıkıntısını ifade eden yazar, yazdığı bu yazıdan iki yıl evvel Emin Hâkî Bey ile Yenikapı Mevlevîhânesi'nde tanıştığını, çok sıcak ilişkilere sahip olduğunu ve Mektebli dergisini çıkardığı ve ateşli şiirlerini yayımladığı dönemde ise kendisini ismen tanıdığını belirtiyor. Daha sonra İ'tisam'da "Hayatın Şiirleri" başlıklı manzumesini kendisine ithaf ettiğini belirten yazar, Emin Hâkî'nin hastalığından da bahsettikten sonra sıkıntılar çekmeyip de genç yaşta vefat etmeseydi çok önemli bir şair olarak adını duyurabileceğini söylüyor. Emin Bey'in Farsça'yı ana dili gibi konuşabildiğini belirten yazar, onun bir Mevlânâ aşığı olduğunu belirterek yazısını tamamlıyor.

SAYI 16:

İlk sayfada Mahfil'in ilk cildinin kaplı olarak satışa çıkarıldığı duyurularak ilanı yapılıyor. Hemen altında Hint Masalları isimli hikâyelerin yayıma hazırlandığı ve satışa sunulduğu ama Mahfil abonelerine ise hediye olarak verileceği belirtiliyor. Bu ilanın altında da Şeyh Galip'in Hüsn ü Aşk isimli edebî eserinin Mahfil idaresince hazırlanıp yayımlandığı ve 50 para mukabilinde satıldığı veya Mahfil nüshasını alanlara hediye olarak verileceği duyuruluyor.

Abdülbâki, "Sofiye'nin İtikâdı", sy. 16, s. 62-63.

Tasavvufî ve Felsefî Mahfil üst başlığını taşıyan bu bölümdeki yazısında yazar, önce peygamberimiz döneminde yaşayan sahabe kavramına, daha sonra Tabiîn ve Tebeü't-Tabiîn kavramına açıklık kazandırıp bu kavramların tariflerini yapıyor. Tarih boyunca kendisini tasavvuf büyüğü olarak tanıtmış sahtekâr ve riyâkâr şahsiyetlerin olabileceğini ifade eden yazar, mutasavvıfların itikadının tamamen ehl-i sünnetin itikadı çerçevesinde olduğunu söylüyor. Tasavvuf büyüklerinin uygulamalarını ve söylediklerinin Peygamberimizin kavli ve ayetlerin hükümlerinin dışında olmadığını,

ayetin ve hadisin ölçü alınarak hareket edildiğini belirtiyor. Mutasavvıfların Ehl-i Sünnet dışında ve Tevhit kavramı dışına çıktıkları iddiasını reddeden yazar, bu hususta Mevlânâ'dan bir rübâî, Şiblî ve Cüneyd'den de sözler aktararak düşüncelerini ispatlamaya çalışıyor. Mesela Ebû Muhammed Harirî'nin şu sözlerini aktarıyor: "Kur'an ve Hadis'ten bir şâhid ve bir delil ortaya koymadan ilm-i tevhitten bahseden şeriatın kılıcıyla târumâr olur."

Şerefeddin, "Felsefe-i Kadîmeden Bir Kaç Yaprak -2- ", sy. 16, s. 63-65

Yazar bu yazısında kadim filozofların kâinatın yaratılışıyla ilgili ortaya atılan nazariyeleri irdelemeye çalışıyor. Akl-ı Evvel, Akl-ı Sânî, Akl-ı Sâlis… ve Akl-ı Fa'al'ı izah ediyor. İlimle uğraşanların tamamının kainatın basitten mükemmele doğru hareket ederek ortaya çıktığı konusunda hem fikir olduğunu belirten yazar, Kozmoloji denilen sistemin, arzı alemin merkezi olmak üzere kabul eden kadim Batlamyus teorisiyle beraber gittiğini ifade ederek yazısının genelinde özellikle İbni Sina ve onun bu konudaki fikirlerini ölçü aldığını belirtiyor.

Ferid, "Edebiyât-ı Sofiye", sy. 16, s. 65-66

İran Edebiyatı'nın Osmanlı şairleri üzerindeki etkisinin çok büyük olduğunu ifade ederek yazısına başlayan yazar, bu etkinin özellikle tasavvuf alanında meydana geldiğinin altını çiziyor. Yazara göre Tasavvuf'un millî vicdanımız üzerinde icrâ eylediği tesir herkes tarafından bilinmektedir. Devletin kuruluşundan beri, padişahlardan en aciz vatandaşa kadar herkes bundan nasibini almıştır. Bilhassa büyük şairler de dahil hemen hemen herkes bir tarikata intisap etmiş, bir mürşidin önüne diz çökerek bu manevi zevki tatmaya çalışmış, insanlar konuşmalarında, yazarlar ise eserlerinde tasavvufî nükteler ve deyişlere yer vermişlerdir. Yazar eskiden beri çok açık bir şekilde ifade edilemeyecek birçok düşüncenin tasavvufî temsillerle aktarıldığını ve şairlerin bu sayede kendilerini mutaassıpların gazabından koruduğunu belirtiyor. Yazara göre Tasavvuf vadisinde şiir yazanların dayandığı düşünce Vahdet-i Vücûd felsefesidir.

Vahdet-i Vücûd nazariyesi hakkında malumat da aktaran yazar mutasavvıfların hayat telakkisi hakkında ve yaklaşımları hakkında çok kısa bilgi vererek yazısını bitiriyor.

Tokadîzâde Şekîb, "İstiğrâk", sy. 16, s. 66-67

Yazarın dokuz kıtadan oluşan bu şiiri tema olarak tasavvufî heyecanları işliyor.

Bu şiirden hemen sonra Unkapanı civarında bulunan Ahmedü'l-Buharî Dergâhı Şeyhi Ali Fakrî Efendi'nin Hâfız-ı Şirâzî' ye nazîre olarak yazdığı yirmi beyitten oluşan Farsça bir gazeli yer alıyor.

Sâlih Sâim, "Yine Emin Hâkî", sy. 16, s. 68-69.

Yazar çok sevdiği arkadaşı için yazdığı mektuba benzer yazısında memleketimizde tarih boyunca üdebâ, şuarâ, ulemâ… nın nasıl da yoksulluk ve zaruret içinde yaşadığını Hâkî Bey ve benzeri insanları örnek vererek anlatmaya çalışıyor. Yazar her hafta Emin Bey ile ilgili Mahfil mecmuasında yazıların yayımlanmasını ve bu vesile ile ruhuna okuyucular tarafından fatihalar gönderilmesini temenni ettiklerini ifade ediyor.

Emin Hâkî Bey'in memleketin yetiştirdiği ender kişiliklerden olduğunu tekrar hatırlatan yazar bazı klasik divan şairlerinden beyitler aktararak dünya hayatına ve Emin Bey'in durumuna dair hatırlatıcı ve uyarıcı beyitler aktarıyor. Daha sonra da önemli şahsiyetlerin vefatları esnasında sahipsiz kaldıklarını ve tek başlarına toprağa defnedildiklerine dair birkaç hatıra aktaran yazar, bu konuda Bâkî'nin iki şiirini de aktaracağını belirtiyor. Yazarın bahsettiği şiirlerin önümüzdeki sayıda yayımlanacağı dergi yönetimi tarafından belirtilerek yazı sonlandırılıyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Ebû Zerr-i Gıfârî", sy. 16, s. 69-71

Yazar önceki sayının devamı olan bu sayıdaki yazısında da Ebû Zerr'in hayatını özellikle dünya hayatına nasıl sırt çevirdiğini, gösteriş ve ihtişama önem vermeyen bir kişiliğe sahip olduğunu ön plana çıkararak Cevdet Paşa'nın Kısâs-ı Enbiyâ'sına dayanarak uzun uzadıya şöyle aktarıyor : "Mu'aviye bin Ebû Süfyan, Ebû Zerr'in durumundan şikâyet eden bir dilekçeyi halifeye sundu. Bunun üzerine Hz. Osman da onu Medine'ye çağırdı. Medine o kadar değişmişti ki, Ebu Zer başka bir şehirde bulunuyormuş duygusuna kapıldı. Peygamber zamanında olmayan pek çok şey, mesela bidat kabul edilebilecek uygulamalar ve alışkanlıklar insanlar arasında yayılmıştı. Daha sonra halifenin kendisine tahsis ettiği ve bağışladığı bir köle ve develerle beraber Medine'nin dışına çıkmak istediğini ve izin talep ettiğini iletti. Halifenin müsaadesiyle Medine'den çıkarak bir mescit inşa edip Müslümânlara hadisler aktarıp insanların fıkhî meselelerine yardımcı olmaya başladı."

Yazının bundan sonraki kısmında Ebû Zerr'in vefatı hakkında Kısâs-ı Enbiyâ ve Hacı Zihni Efendi'nin El-Hakâyık isimli eserinden uzun pasajlar aktaran yazar, bu sahabenin vefatının Hicri 32 olduğunu belirtiyor. Yazısının en sonunda Ebû Zerr'in dünyevîleşmediğine ve ahlakî hususlarda zaafa düşmediğini, bu yönüyle peygamberimizin iltifatına mazhar olduğunu hatırlatan yazar, sahabenin bu vasfıyla ilgili iki hadis rivâyet ederek bu sayıdaki yazısını bitiriyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Vecîh Bir Tevcîh", sy. 16, s. 72-75

Yazar ezan ve müezzinlerin durumlarıyla ilgili bir süreden beri Şûrâ-yı Evkâf Başkanlığı'nca, emânetin ehline verildiği gördüğünü, bazı camilerde boş bulunan müezzinlik görevlerine atama yapılması için sınavlar açıldığını, bu sınavlarda birinciliği kazanan Trabzonlu Hafız Sadeddin Efendi'ye Lâleli Camii'nin müezzinliği görevi verildiğini haber vererek yazısına başlıyor. İslâm tarihi boyunca ezan ve müezzinlikle ilgili tarihî seyir hakkında malumat aktaran yazar, Hicretten sonra ezanın okunmaya başlandığını haber veriyor. Bu hususla ilgili Kısâs- ı Enbiyâ isimli eserden ilgili bölümü aktardıktan sonra Müslümânları beş vakit Allah'a kulluğa çağıran müezzinlerin ve

müezzinliğin önemli bir meslek olduğunun altını çiziyor. Yazara göre müezzinler insanların kalbini ve ruhunu etkileyecek sese sahip olan insanlar tarafından seçilmelidir. Bu hususun ehemmiyetine binaen Sadî ve Mesnevî'den Farsça ve tercümeleriyle beraber iki farklı fıkra da aktaran yazar, kötü sesli müezzinlerin nelere sebebiyet verebileceklerini tarihî kıssalarla aktararak yazısını tamamlıyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Bir Makâle Dolayısıyla", sy. 16, s. 75-76

Vakit Gazetesinin 12 Eylül 1337 tarihli ve 1349 numaralı nüshasında mecmualarımız başlıklı bir makâle yayımlandığını, İstanbul'da yayımlanmakta olan süreli yayınlar, mecmualar hakkında bilgi verilip içeriğiyle tanıtıldığını belirten yazar Mahfil mecmuası hakkında ise şu ifadelerin yer aldığını aktarıyor:

"Mahfil, müfid bir mecmuadır. Lakin hayatın bütün kaideleri, bütün zevkleri burada teksif olunmamış bir haldedir. Vakıa sayfaları Mahfil-i dinî, Mahfil-i tarihî, Mahfil-i edebî diye bir takım kısımlara ayrılmıştır. Böyle olmakla beraber his olunur ki her mahfilde yeşil pûşîdeli bir kürsü ve her kürsüde yeşil imamesiyle aynı vaiz var. Mahfil hayatı olduğu gibi almıyor ve onun için Mahfil ismine göre herkesin mecmuası olmak gerekirken olamıyor."

Yukarıdaki yorumlara binaen mecmuanın müdürü ve sahibi Tâhirü'l-Mevlevî teşekkür etmekle beraber kendilerinin haksızlığa uğradığını, kendi alanında mütehassıs insanların yazdığı yazıların yayımlandığını ve dolayısıyla ilmî ve ciddî bir seviyeyi muhafaza ettiklerini belirtiyor. Ayrıca mecmua müdürü olarak kendisini mutaassıp ve hayatın zevklerini yansıtan yazıları yayımlamayan insan olarak gösterilmesini ise tuhaf karşılamadığını ve kendisinin bu anlamda seve seve mutaassıp bir Müslümân olduğunu söyleyebileceğini belirtiyor. Mecmuanın içeriğinin dinî konularla dolu olması ile ilgili eleştirilere ise yazar şu meâlde cevap veriyor; Mahfil mecmuası Müslümânlığın faydasına hizmet edecek bütün makâleleri teşekkür ile beraber yayımlar. Bu ifadelerinin arkasında olduklarını ve mecmuanın bütün sayılarında bu ifadenin yer aldığını belirten yazar ne yazık ki makâle yazan ilim erbâbı dışında doğru dürüst kimseden yardım alamadıklarını belirtiyor. Mahfil mecmuasının farklı yazarlara yazı yazdırıp ücret

ödeyecek bir bütçeye sahip olmadığı için mecburen kendisinin ağırlıklı olarak yazı yazdığını ama ihtisas sahasının dışına taşmadığını da ifade ediyor. Yazar ayrıca hem derginin basım işinde, hem yazıların dizgi ve tashihinde ve hem de abonelik işlerinde derginin kendisinden başka çalışanı olmadığı için bir derginin ancak bu kadar çıkarılabileceği gerçeğinin de göz önünde bulundurulması gerektiğini belirterek münekkide teşekkür edip yazısını sonlandırıyor.

SAYI 17:

Bu sayının kapağında da önceki sayılarda olduğu gibi Mahfil'in ilk cildinin, Hint Masalları ve Hüsn ü Aşk isimli eserlerin tanıtımı yapılıyor.

"Tebrik-i Mevlîd-i Saâdet"

Rebiulevvel ayının 12. gecesi Peygamber Efendimizin doğumunun 1393. sene-yi devriyesi olması dolayısıyla geçen yıl aynı ayın sayısında bu konuyla ilgili detaylı yazılar yazıldığı ifade edilerek bu münasebetle kutlu doğumun tüm Müslümânların saadetine vesile olması temennisiyle tebrik ediliyor.

İskilibli Mehmed Âtıf, "Diyânet-i İslâmiyye Ef'âl-i Beşeriyye ile Ölçülemez", sy. 17, s. 78-79.

Cenab Şehâbeddin Bey'in "Memleketimizde Yalan" başlıklı yazısından dolayı Âtıf Efendi'nin kaleme aldığı bu yazıda memleketimizde insanlarımızın farklı farklı seviyelerde farklı sınıflarda oldukları ve dolayısıyla insanların Müslümânlığının derecesinin farklı olduğu belirtilerek bundan dolayı insanların yaşantılarıyla, davranışlarıyla İslâmî nass'lar arasında bir irtibat kurulamayacağı belirtiliyor. Yazara göre Kur'an'ın ayetleri zamana, mekâna ve kavimlere göre değişiklik arz etmeyeceği için insanları hareket tarzlarıyla inandıkları dinin hükümleri arasında bir ilişki kurmak

çok sıhhatli değildir. İslâmî hükümlerdeki değişikliklerin ancak büyük müçtehitlerin bilgisi dahilinde sadece fer'î meselelerde olabileceğini ifade eden yazar, ayrıca Cenab Bey'in "Dinlerin cemiyetleri tekâmül ettirici bir unsur olması gibi cemiyetler de dinleri değiştirici yönde rol oynarlar" sözüne katılmadığını bu yazısı dolayısıyla belirtmek istediğini söylüyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Tevekkül ve Sa'y", sy. 17, s. 79-82.

Yazara göre Avrupalı filozofların Müslümânlık için getirdiği eleştirilerin başında tevekkül meselesi gelmektedir. Oysa tevekkül meselesi her zaman yanlış anlaşılmıştır. Yazarın aktardığına göre bizim bahsettiğimiz, hiçbir şey yapmadan tevekkül etmek değil, bir Müslümân'ın bütün görevlerini tamamladıktan sonra Allah'ı kendine vekil etmesidir. Bu anlamda gayri Müslimleri bilmedikleri ve yanlış değerlendirdikleri için bu konuda mazur görebileceğimizi belirten yazar bu hususla ilgili düzeltmelerin ve uyarıların ulemâ tarafından yapılması gerektiğini söylüyor. Mesnevî'den Tevekkül ve Cehd hususuyla ilgili beyit de tercüme eden yazar, özellikle mukaddes kitabımızdan tevekkül ile ilgili "Kim ki Allah'a tevekkül ederse Allah da ona tevekkül eder. " meâlindeki ayetini aktararak bu kavramları izah etmeye çalışıyor. Yazının bundan sonraki kısmında Kelile ve Dimne isimli eserden de bu mevzû ile ilgili küçük bir kıssa aktaran yazar, her şey için bir sebep gerektiğini ve Allah'ın da Müsebbibü'l-Esbâp olduğunu, dolayısıyla tevekkülün tedbiri aldıktan sonra Allah'a itimat etmek şeklinde algılanması gerektiğini belirtiyor.

(Tetkikât-ı İlmiye Encümenleri Âzâlarından) Rıza, "Avrupa Ulemâsının Din-i İslâm Hakkında Şehâdâtı", sy. 17, s. 82-83.

Yazar önceki sayıda da yayımlanan yazısının devamı sayılan bu yazısında Meşhur filozof Gibon'un Kuran hakkındaki bazı müspet açıklamalarını aktararak; Kur'an-ı Kerim'in Atlas Okyanusu ile Ganj nehri arasındaki bölgede kabul edilmiş bir anayasa olduğunu, yalnızca dinî hükümleri değil, aynı zamanda insanlığın mutluluğu

için sosyal, adlî bir çok yönü bulunduğunu; insanlar için hem dünyada hem de ukbada mutluluğu sağlayacak kurallar manzumesi olduğunu ifade ediyor.

Yazısının bundan sonraki kısmında İslâm dininin insanlığa kazandırdığı manevi özelliklerle Hıristiyanlığı mukayese eden yazar, Hz. Muhammed'in meydana getirdiği benzersiz şu üç yapıyla eşsiz ve benzersiz bir peygamber olduğunu belirtiyor: Muazzam bir ümmet, bir hükümet ve muhteşem bir diyanet.

Ferid, "Edebiyat-ı Sofiye", sy. 17, s. 83-85.

Yazar önceki sayının devamı olan yazısında yazdıkları eserler ile, Sûfi edebiyatı büyük bir inkişâfa götüren üç kişiden bahsetmenin mümkün olduğunu, bunlardan birincisinin Hakîm Senâî Gazneli lakabıyla meşhur olan Ebu'l-Mecid Mehmed bin Adem Senâî, ikincisinin, Ebû Talib Feridüddin Mehmed bin Attar, üçüncüsünün de Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî olduğunu belirtiyor. Yazının bundan sonraki kısmında yazar zikredilen üç şahsiyeti ayrı ayrı başlıklar altında tanıtıyor. Senâî'nin tasavvufî gazeller ve kasideler yazdığını, Hadikâ isimli muhalled bir eserinin olduğunu ve 576 yılında da Gazne'de vefat ettiğini belirten yazar, bu şair ile ilgili bir de Farsça beyit aktararak tercümesini veriyor.Yazar, Attar ve Senâî ile ilgili Mevlânâ'nın şu beytini aktarıyor:

"Attar ruh bûd u Senâî dû çeşm-i o

Mâ ez-pey-i Senâî ü Attâr âmedim"

(Attâr ruh idi ve Senâî onun iki gözü idi. Biz Senâî ve Attar'ın arkasından geldik.)

Yazarın aktardıklarına göre Attâr, Nişabur'da doğmuş, ömrünün 29 senesini Nişabur'da 85 senesini ise Şadbah'ta geçirmiş, daha sonra esaret hayatı yaşamış ve 586 yılında ise bir Moğol neferi tarafından şehit edilmiştir. Gençliğinde pederinin şeyhi olan Sufî büyüklerinden Kutbeddin Haydar'ın sohbet meclislerinde bulunmuş ve bu zâtın tesirinde kalarak marifet mesleğini seçmiştir. Şeyh Attar'ın ülkemizde en fazla tanınan

Mantıku't-Tayr, Pendnâme ve yüz bin beyti aşkın bir dîvânı olduğunu belirten yazar, eserleriyle ilgili de çok kısa bir bilgi veriyor.

Yazar, Mevlânâ ile ilgili ise şu an için bildiğimiz bilgileri aktarıyor: Mevlânâ, 604 yılında Belh'te doğmuştur. Babası Bahaeddin Veled'dir…. Benzeri bilgileri aktardıktan sonra Mevlânâ'nın Rûmî sıfatını Anadolu'ya yerleştiği için aldığını belirten yazar, daha sonra ise farklı ilimleri tahsil ettiğini belirtiyor. Mevlânâ'nın en büyük eserinin Mesnevî olduğuna değinen yazar, bu eserin anlaşılabilmesi için eskiden Mesnevî dershaneleri açıldığını, özel talim ve tedrisatın gerekli olduğunu belirterek Mevlânâ'nın vefat tarihini 672 olarak veriyor.

Suûdü'l-Mevlevî, "Mevlîd-i Saâdet Dolayısıyla Na't-ı Şerîf" sy. 17, s. 85

Peygamber Efendimizin doğumu dolayısıyla yazılmış bu şiir beş dörtlükten oluşuyor.

Bu şiirden hemen sonra yedi bölümden oluşan Kemâleddin imzasını taşıyan Yenikapı Mevlevîhânesi Postnişîni Şeyh Abdülbâkî Efendi'nin bir gazelini tahmis yer alıyor. Şiir tema olarak Tasavvufî unsurlar taşıyor.

Ahmet Şîrânî, "Bir Manzûme" sy. 17, s. 86

Yazarın şiiri 15 beyitten oluşan tasavvufî bir kaside özelliği taşıyor.

Yaşar Şâdî, "Gazel" sy. 17, s. 87

Aşk kavramını tema olarak işleyen bu şiir 6 beyitten müteşekkil. Bu şiirden hemen sonra ise Emin Hâkî Bey'e ait beş kıtadan müteşekkil lirik bir şiir yer alıyor.

Tâhirü'l-Mevlevî,"Ebû Zer-i Gıfârî", sy. 17, s. 88-89.

Yazar önceki sayıların devamı olan bu sayıdaki yazısında yine Hacı Zihni Efendi'nin El-Hakayık ve Cevdet Paşa'nın Kısâs-ı Enbiyâ isimli eserlerinden Ebû Zerr-i Gıffari ile ilgili pasajlar aktarıyor. Yazar bu sayıda daha çok mezkur sahabenin önemli tutum-davranış ve sözlerinden örnekler aktarıyor.

Yazısının bundan sonraki kısmında yazar, Ebû Zerr'in hadis rivâyetiyle ilgili kısa bilgi aktarıyor. Yazarın ifadelerine göre Ebû Zerr, 281 hadis rivâyet etmiştir. Sahih'te bu hadislerin 33 tanesi bulunmaktadır. Rivâyet ettiği hadislerden 19 tanesi Müslim'de yer almıştır.

Yazar, yazısının en sonuna da Ebû Zerr ile ilgili, onu konu alan ve 1227 tarihini taşıyan bir şiir alıntılayarak yazısını bitiriyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Asr-ı Sa'adette Müslümânlığın Medeniyete Hizmetleri", sy.17, s. 89-91.

Önceki sayılarda da yayımlanan makâle dizisinin devamı olan bu yazısında yazar Arap Yarımadası'ndaki müşriklerin itikadı, Müslümânlığa ve peygamberimize bakış açılarını, Müslümânlara ve İslâmî hükümlere verdikleri tepkileri yorumluyor. Mesela yazar, müşriklerin kabile olarak taptıkları putlarının bir ilah olmadığının farkında olduklarını ama bunları Allah'ın varlığını kabul etmekle beraber birer şefaatçi olarak gördüklerini ve melekleri Allah'ın cinlerle olan yakınlaşmasından hasıl olmuş kızları olarak kabul ettiklerini aktarıyor. Hz. Muhammed'in Peygamberliğinin-peygamberimiz sıradan bir insan olarak yaşadığı için- kabul edemediklerini aktaran yazar, bu hususta indirilen ayetler ve verilen ilahî ikazları detaylı bir şekilde aktarıyor.

Yazısının ikinci kısmında müşriklerin ahiret inancına da değinen yazar, bu hususta da insanın doğan, büyüyen ve ölen bir varlık olarak telakki edildiğini, öldükten sonra yeniden dirilmeye inanılmadığını belirtiyor. Yazar yazısını ölenlerin yeniden nasıl

dirileceğine dair Yasin Sûresi'nin ilgili ayetinin nüzûl sebebi sayılan meşhur olayı aktararak bitiriyor.

Su'ûdü'l- Mevlevî, "Müstecâbizâde İsmet Bey", sy. 17, s. 91-92.

Yazar yazısına onuncu sayının devamı olduğunu belirterek başlıyor. Yazar yazısının hemen başında İsmet Bey'in kişiliğini tanımlayarak onu hiçbir zaman kişisel hırslarının peşinde koşmayan, bütün ömrünü gerçek anlamda bağlı olduğu devlet ve milletinin menfaatlerine adamış bir şahsiyet olduğunu ifade ediyor. Yazara göre onun idrak ve irfanı kendi akranlarının ve çağdaşlarının ulaşmayacağı bir yüksekliğe çıkmıştır. İsmet Bey'in edebî ve tasavvufî kişiliğinin çok önemli olduğunu belirten yazar kendisinin Cerrahî Tarikati'ne ve haliyle Nureddin Cerrahî Hazretlerine bağlı olduğunu, İslâmî ilimlerde önemli mesafeler kat ettiğini, söz söyleme ve şiir vadisinde belli bir seviyeyi tutturduğunu aktarıyor. Yazar buna delil olarak da şairin "Müntehebât-ı Rübâiyyât-ı Hayyâm" isimli eserini veriyor ve yazının devamının olacağını belirterek yazısını bitiriyor.

SAYI 18:

Tâhirü'l-Mevlevî, "Tevekkül ve Sa'y", sy. 18, s. 94-95.

Yazar, önceki sayıdan devamla bu yazısında kader, çalışma ve tevekkül kavramları hakkında düşüncelerini sıralamaya devam ediyor. Yazara göre kadere kimse karşı koyamaz. Allah'ın hışmına uğramamak için tevekkül edilmeli, tevekkül en nihayetinde bir mümin için baş vurulacak en iyi yoldur. Tevekkül isyandan ilahi hükme sığınmak demektir. İnsanların çoğu bir beladan diğerine koşarlar. Yani bela sandığı tevekkülü bırakır da asıl bela olan isyana yönelirler. Bu düşüncelerine Firavun'u örnek olarak veren yazar, bu konuda yazısının genelinde de Hz. Mevlânâ'dan beyitler aktarıp meâlini vererek açıklamaya çalışıyor.

Abdülbâkî, "Sofiyenin İ'tikâdı", sy. 18, s. 95-96.

Yazar, devamı olan bu makâlesinde önceki sayılardaki yazılarına devamla Sofiye-i Kirâm Hazretlerinin görüşlerini aktarmaya devam ediyor. Yazara göre Sofiler, şeref ve faziletin en büyüğü olarak Hz. Peygamber'in ahlâkı gibi bir ahlâk sahibi olmak ve onu örnek almak olarak kabul etmişlerdir. Sofilerin edindiği en önemli prensiplerden bir tanesi bu ahlâka sahip olmak ve bunun için gayret sarf etmektir. Onlar, dünyevi hırslardan kendilerini uzak tutarak hiçbir mümini aşağı görmemişlerdir. Yazar mutasavvıfların düşüncelerini şu şekilde açıklıyor: Cennet ehlinin ancak birbirine kardeşçe bakan, haset gütmeyen insanlardan meydana geleceğine göre bu, ancak dünyada Allah sevgisinden dolayı peygambere itaat ve onların emir ve yasaklarına onların rızası için uyup nefs-i emmâreyi hak yolunda yok edebilmekle mümkün olabilir

Mehmet Şerefeddin, "İnnallâhe Ma'nâ", sy.18, s. 97

Yazar, makâlesinde bir öğrencisinin Almanya'dan gönderdiği bir kartta savaşlarda ölen Alman gençleri için bir anıt resminin hemen altında 'Allah bizimle' ibaresinin yer aldığını, bizim gibi ulvi bir dine mensup toplumların askeri mağlubiyetlerden dolayı yese düşmelerinin ise çok anlamsız ve üzücü olduğunu belirtiyor. Yazara göre bizim dünyevi kayıplardan dolayı hiç üzülmememiz gerektiği hicret gecesinde peygamberimizi takip eden müşriklerin korkusundan dolayı Hz. Ebubekir'in yaşadığı telaştan dolayı peygamberimizin "Üzülme, Allah bizimledir."hadisiyle emredildiği bütün Müslümânların kaide olarak benimsemesi gereken bir tutumdur. Yazarın aktardığına göre insanların yaşayacağı ilk yenilgi kalplerde başlayacaktır. Müslümân bir toplum olarak ise kendimize ve itikadımıza güvendiğimiz taktirde hiçbir zaman hüzne kapılmayacağız.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Mahfil Sahibi Aleyhine Zem ve Kadh Davası", sy. 18, s. 98-101.

Yazar, okuyucuların da hatırlayacağı üzere derginin 15. sayısında Doktor Cevdet Nasuhi Bey'in verdiği konferans hakkında bilgi veren bir makâle yayımladıklarını ve güya bu yazılarında Ömer Rıza Bey ile beraber ismi geçen doktoru dinsizlikle itham edip tahkir ettiklerinden ve müşterileri azaldığından dolayı kendisi ve Ömer Rıza Bey aleyhine hakaret davası açıldığını haber veriyor.

Bu yazının hemen altında Mahfil Mecmuası idaresince birkaç paragraflık haber yer alıyor. Fransa'da Fransızca yayımlanmakta olan ve İslâm âlemi hakkında yazılar yayımlayan Revue du Monde Musulman isimli mecmuaya Mahfil idaresince bir takım mecmua gönderilmiş ve mecmuanın müdürü Mösyö Buva tarafından mecmuanın tetkik edileceğine dair bir teşekkür yazısı Türkçe yazılıp gönderilmiştir.

Sa'dî, "Matbaacılık ve Kûfî Yazı" sy. 18, s. 101-103

Yazar, Türkçe öğrenmeye çalışan ecnebiler ve bizim dilimizi öğrenmeye yeni başlayan insanlar için matbaada ve kitap basımında karşılaşılan sıkıntıların giderilmesi ve problemlerin en aza indirilebilmesi için Damat Şehriyârî Kenan Bey tarafından Fransızca bir eser yazıldığını haber veriyor. Yazar ayrıca yaşanılan sıkıntılara çözüm niteliğindeki bu eserden birkaç örnek aktararak ve eserin derhal dilimize tercüme edilmesi gerektiğini ve temennisini belirterek yazısını sonlandırıyor.

Ahmet Muhtar, "Na't-ı Şerîf" sy. 18, s. 103

Yazarın kaside biçiminde peygamberimiz için yazdığı bu şiiri 13 beyitten oluşuyor.

Yaşar Şâdî, "Na't-ı Şerîf" sy. 18, s. 103-104

Yine peygamber Efendimiz için yazılan bu şiir, on beyitten oluşuyor.

Sâlih Sâim, "Mahfil Kâri'leriyle Hasbihâl", sy. 18, s. 104-106

Yazar, Mahfil mecmuasının okuyucularıyla sohbet eder tarzda kaleme aldığı yazısında genelde memleketimizde ilim ve irfan alanında yayımlanmakta olan eserlerin okuyucu bulamadığı, bunlara itibar edilmediği veya edilse de bu sayının günden güne azaldığı yönünde eleştiriler olduğunu ifade ediyor.

Mahfil mecmuasının çok zor şartlarda çıktığını bildiğini belirten yazar, yukarıda aktardığı olumsuz eleştirilere katılmadığını ve ilmî olana itibar edildiğini katıldığı bir toplantıyı ve orada olanları aktararak kanıtlamaya çalışıyor. Yazar, yazısını milletimizin yüksek dinî duygular beslediğini ve hassasiyetini hala korumakta olduğunu belirterek bitiriyor.

Emin Hâkî, "Mahrum Olaydım", sy. 18, s. 107-108

Şair dört kıtadan oluşan bu şiirinde dünya hayatının faniliğinden, ızdırabından ve vefasızlığından şikayet ediyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Şemseddin Efendinin İrtihâli ve Tarihi", sy. 18, s. 108.

Üsküdar Mevlevîhânesi Şeyhi Ahmed Remzi Efendi'nin biraderi Şemseddin Efendi'nin irtihalini ancak birkaç gün sonra haber alabildiğini ve son görevini yapamamanın üzüntüsü içinde olduğunu belirten yazar, Mevlevîlik ve muallimlik dolayısıyla her ki açıdan da meslektaşı olan merhumun gerçekten muhterem bir kişi olduğunu belirtiyor. Kendisine Allah'tan rahmet, ailesine de sabırlar dilediğini ifade

eden yazar, merhumun hayatı ve eserleri ile ilgili önümüzdeki sayıda bilgi vereceğini belirttikten sonra Şemseddin Efendi'nin ölüm tarihini düşerek yazısını sonlandırıyor.

Bu nüshanın en sonunda Teâlî-yi İslâm Cemiyeti'nden başlığıyla hakkın rahmetine kavuşan Üsküdar Mevlevîhânesi Şeyhi Ahmed Remzi Efendi'nin biraderi Şemseddin Efendi'nin ailesine cemiyet yönetiminin taziyesi sunuluyor.

SAYI 19:

1340 Cemaziyelûla'sına ait derginin 19. sayısının ilk sayfasında Mahfil mecmuasının idaresinin tebdili yer alıyor:

"Mahfil mecmuasının Teâlî-yi İslâm Cemiyeti tarafından neşredilmekte olduğuna dair bazılarınca bir zehap husûle gelmiş. Halbuki birkaç defa da yazıldığı vechile sahibinin Teâlî-yi İslâm azâsından olması ve idarehanesinin cemiyetin merkezinde bulunmasından başka mecmuanın Teâlî-yi İslâm Cemiyeti'ne aidiyeti yoktur.

Yoğun meşguliyetim muntazaman devam ve hizmete mani olduğu cihetle ahiren o cemiyetten istifa eyledim ve Mahfil idaresini Aksaray civarında Molla Güranî Mahallesi'nde Mehter sokağı'nda kâin 3 numerolu eve naklettim. Binaenaleyh gönderilecek evrakın bu adrese, yahut Matbaa-i Âmire'de Mahfil namına yollanılması temenni olunur.

İskilibli Mehmed Âtıf, "Şerâit-i İctihâd ve Tabâkât-ı Müctehidîn", sy. 19, s. 110-111.

Mahfil'in 7. nüshasında içtihadın mahiyetine ve ne gibi makamlarda cereyan ettiğine, kimler için içtihat kapısının kapalı olduğuna dair önemli bir makâle yayımladığını ancak zamanımızda içtihada yeltenmek isteyen bazı kimselerin bu

konuda yetenekleri olup olmadığını kendilerine bildirmek için bu konuda birkaç makâle daha yayımlamak istediğini belirten yazar, bu yazısında ise içtihat yapabilecek insanlarda bulunması gereken şartları dört ana başlıkta toplayıp açıklıyor. Bunlardan başka yazar içtihatta bulunacak kimselerin ne gibi ilimlere vakıf olmaları gerektiğine ve hangi hususta içtihatta bulunabileceklerine dair detaylı bir şekilde malumat aktarıyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Tevekkül ve Sa'y", sy. 19, s. 111-112.

Yazar, önceki sayıdaki yazısında işlediği konuya bu yazısında da devam ediyor. Tilki ve aslan ve hikâyesinin orijinal metnini ve meâlini vererek aktarmaya ve açıklamaya devam ediyor. Özellikle şükür, nimet, çalışma, kanaatkârlık vb. gibi Müslümânları ilgilendiren konularda açıklamalarda bulunuyor. Yazarın genel kanaatine göre Cenab-ı Hak ayağımızın önüne merdiven koymuş, yani gerçeğe yönelmemizi bize ima etmiştir. Merdiven basamakları aracılığıyla dama çıkıldığı gibi esbâba teşebbüs suretiyle de merâma erişilebilir. İnsan oğlunun ayağı varken kendini topal göstermesi makul değildir.

Mehmed Şerefeddin, "İn'ikâsât", sy. 19, s. 113-114.

Yazar, yazısını Farâbî'ye ithaf ettiğini belirterek başlıyor. Kâinatın yaratılışıyla ilgili hükemâ ve filozofların farklı düşünceler ortaya attığını, farklı gruplarca farklı şekillerde görüşler öne sürüldüğünü belirten yazar, bunlara örnek olarak filozofların bir kısmının basitten başlayarak kisvenin meydana geldiğini iddia etmelerini, matematikçilere göre bütün kâinatın kemmiyetlerden ibaret olduğunu ve her kemiyetin dahi bir adet olduğundan kâinatın genişlemesi için adetlerin çoğalması gerektiği gibi düşüncelerin savunulduğunu; musikişinâsların ise bunu mûsikîye göre, mutasavvıfların da kendilerine göre açıkladığını belirtiyor. Yazara göre farklı şekillerde açıklamalar yapılmış olsa bile tüm bu farklı düşüncelerin birleştiği bir nokta vardır ki o da bu kainatın bir yaratıcısının olduğu gerçeğidir. Yazar son olarak ise kâinatın yaratılışı

hususunda kendisinin Vahdet-i Vücûd düşüncesine bağlı olduğunu ve bunu inikâs kavramıyla açıklanması gerektiğine inandığını söylüyor.

Mehmed İzzet, "Yılbaşı ve Merâsimi, Noel ve Şecere-i Milâd", sy. 19, s. 114-117.

Yazar, sene, yıl kavramlarına açıklık getirerek başladığı yazısında yıl denilen şeyin, yer kürenin güneş etrafında bir tam devir yaptığı müddet olup 365 gün ve ¼ günden ibaret kabul edildiğini yılbaşı meselesinin ise çeşitli kavimler nezdinde uzun zamanlardan beri ihtilaf nedeni olageldiğini ve tartışıldığını belirtiyor. Mesela Mısırlılar, Keldânîler, Farslar, yılbaşının 21 eylüle denk geldiğini bazıları ise bunun 21 haziran olduğunu iddia ederlermiş. Yazara göre ise hepsinin dikkat çeken ortak yönü, milletlerin hayatında özel bir olayın, özel bir günün yılın başlangıcı olarak kabul edilmesidir.

Yazısının geri kalan kısmında Müslümânların yıl başı olarak peygamberimizin hicretini, Hıristiyanların ise Hz. İsa'nın doğumunu esas aldıklarını belirten yazar bu durumun tarih boyunca özellikle Avrupa'nın farklı ülkelerinde algılanma ve kutlanma şekillerine değiniyor. Yazara göre sene başı ve noel olarak isimlendirilen kutlamalar tarih boyunca garp kültüründe ve ülkelerinde Hz. İsa'nın doğumu olarak bilinmektedir ve bu gecede noel ağaçlarını süsleyip hindi, kaz ve kendilerine has bir tatlı yiyerek eğlencelerle geçirmek bir nevi dinî bir ayin hüviyeti kazanmıştır. Yazar yazısını hem garp hem de şark Hıristiyanlarınca yıl başının Hz. İsa'nın veladeti olarak kutlandığını, Küçük Paskalya olarak isimlendirildiğini ve iki gün sürdüğünü belirterek bitiriyor.

Suûdü'l-Mevlevî, "Müstecâbizâde İsmet Bey", sy. 19, s. 117-118.

Yazar 17. sayının devamı olan bu yazısında İsmet Bey'le ilgili hatıratını aktarmaya devam ediyor. İsmet Bey'den aktardığı bir şiir ve kendisine yazdığı bir mektuptan hareketle şairin işret alemine belli bir dönemde katıldığını ve daha sonra ise bu hayatından vaz geçtiğini ifade ediyor. Şairin vefatından sonra sadece İkdam

gazetesinde kendisinden güzel bir şekilde bahsedildiğini belirten yazar, özellikle Tasvir-i Efkâr'ın başmuharriri ve İsmet Bey'i yakın arkadaşının vefatından sadece lakayt bir şekilde bahsetmesinin kendisini üzdüğünü ve şaşırttığını ifade ediyor. Yazar, eskiden Sabah ve İkdam gazetelerinin muharrirliğini yapmış olan İsmet Bey hakkındaki Sabah'ın 'eski tarzda yazan bir ediptir' yorumunun hayret verici olduğunu ve vefa duygusuyla bağdaşmadığını ifade ediyor. Yazar yazısının bundan sonraki kısmında İsmet Bey'in edebî kişiliği ile ilgili olarak onun akranlarına ve seleflerine benzemeyen sıra dışı, hem yeni hem klasik edebiyatı yansıtabilecek özellikte bir şair olduğu bilgilerini aktarıyor.

Yaşar Şâdî, "Dümû'-ı Teessür", sy. 19, s. 118-119.

Yazar önceki sayıdaki Emin Hâkî'nin acıklı bir şekilde ölümü münasebetiyle yazdığı makâlede de bahsettiği üzere, hayatında en çok üzüldüğü şeyin memleketimizde bulunan yetenekli kişilerin hakkıyla himaye görmemesi, her nasılsa yetişen değerli kimselerin lâyık oldukları refaha kavuşmak yerine ihtiyaç ve elemle hayatlarını kaybetmeleri olduğunu belirtiyor. Bu ifadelerden sonra yazar benzeri hüznü geçenlerde kaybettikleri Nişantaşı Sultanisi Arapça Muallimi Şemseddin Efendi'nin vefatı dolayısıyla da yaşadığını belirterek merhumun kişiliği, çevresi, tahsili, ilmi ve şairliği hakkında bilgiler veriyor. Yazar özellikle arkadaş çevresinde beraber bulundukları Şemseddin Efendi'nin âbid, fâzıl, nüktedân, hoş sohbet, ilim ve hikmet sahibi bir insan olduğunu belirtiyor.

Yazarın bu yazısının hemen altında ise Şemseddin Efendi'nin en son gazeli yayımlanıyor.

Bu şiirin hemen altında ise Merhumun arkadaşlarından Muhammed Sadık imzasıyla Zavallı Şemseddin başlıklı uzunca bir şiir yer alıyor.

Ali Tayyâr, "Fatih Huzurunda", sy. 19, s. 120-121.

Yazarın okuyucularla kısa bir tarih sohbeti şeklinde kaleme alınan bu yazısında yazar, Fatih Sultan Mehmet'ın, kılıcı ile bir çağ kapatıp yeni bir çağ açmış padişah olduğunu İstanbul'un fethiyle Bizans'ın, Türk idaresinin zaferi önünde bir dal gibi kırıldığını belirtiyor. Yazara göre Sultan Fatih'in fetihte ve fetihten sonra bu kadar başarılı olmasında bir yandan fetih politikasına şiddet vermesi diğer yandan da adil olması çok etkili olmuştur. Denilebilir ki Fatih, Bizans'ın enkazı üzerine Türk saltanatını iki şeyle Kılıç ve Adalet ile tutturmuştur. Fatih'in bugün yaşasaydı bilhassa iki şeye zalim iktidara ve mazlum sese müsaade etmeyeceğini ifade ediyor. yazısını ise bu topraklarda yaşayanların da aynı yolu takip etmeleri temennisiyle sonlandırıyor.

Sa'dî, "Kamer Meskûn mudur?", sy. 19, s. 121-123.

Yazar bu yazısında Ay ile ilgili bilgiler aktararak ayda mevsimlerin, bitkilerin, hayvanların ve yaşamın olup olmadığını sorguluyor. Yazara göre özellikle teleskopun icadından beri uydumuzda hayat bulunmadığına dair bir kanaat hakimdir. Fakat bir takım yeni kanıtlar bu teoriyi alt üst etmiş, ayda hayatın olabileceği ihtimalini ortaya koymuştur. Amerika'daki Harward Üniversitesi Darulfünûn profesörlerinden biri yaklaşık otuz sene önce yaptığı gözlemlere dayanarak böyle bir iddiayı ortaya atmıştır. Yazar yazısının bundan sonraki kısmında aydaki sıcaklık, gün ve gece kavramlarına da açıklık getirerek Ay'da hayatın olamayacağı kanaatinin yaygın olduğunu ama bazı alimlerin ileri sürdüğü diğer alemlerde hayatın olduğu fikri nazarı itibara alındığı zaman Ay'ın meskûn olup olmadığının bundan sonraki çalışmalar neticesinde kesinleşeceğini belirtiyor.

Tahirü'l Mevlevî, "Yeni Telemak Tercümesi ve Fenelon", sy. 19, s. 123-124.

17. asır Fransız edebiyatçılarından Fenelon'un 14. Lui'nin oğluna okunmak üzere yazdığı Telemak adlı eseri her dile çevrildiği gibi, Yusuf Kâmil ve Ahmed Vefik

Paşalar tarafından da Türkçe'ye kazandırılmış olduğunu belirten yazar, tahta çıkacak bir prense halkı sevdirmek ve hükümdarlık törenlerini ve gereklerini öğretmek için kaleme alınan bu masalın, aslına uygun olarak yeniden çevrildiğini ve sadece 1. bölümün tercümesi olan bu tercümeyi beğendikleri için Mahfil'de hususi bir yer tahsis edilmek kaydıyla yayımlama kararı aldıklarını haber veriyor. Yazar, eseri tercüme edenin ismini vermemekle beraber bundan sonraki kısımları tercüme ederse eğer Mahfil'de yayımlamaya devam edeceklerini belirtiyor. Yazının bundan sonraki kısmında Kâmusu'l-Âlâm isimli eserden Fenelon'un hâl tercümesi verilerek yazı sonlandırılıyor.

Bu yazıdan hemen sonra yani 19. sayının son sayfasında Yeni Telemak Tercümesi başlığıyla mecmua müdürünün yukarıda haber verdiği tercüme bir sayfa olarak veriliyor.

SAYI 20:

Bu sayının ilk sayfasında Tahirü'l Mevlevî imzasıyla mecmua ile ilgili okuyucularla hasbi hal ediliyor. Yazar okuyuculardan gelen bir mektupta geçen sayıdan itibaren mecmuanın kağıdının bozuk ve kalitesiz bir şekilde çıkarılmaya başlandığından şikayetle bu durumun mecmuaya olan ilginin ve mecmua tirajının azalmasına neden olacağını söylüyor. Derginin sahibi de zaruretten dolayı bu uygulamaya baş vurduklarını, başından beri böyle bir mecmuayı tek başına çıkardığını, buna rağmen kimseden olumlu tepkiler alamadığını ve aksine kendilerine zorluklar çıkarıldığını ifade ediyor. Bunların haricinde abonelerin abonelik bedellerini ödemediği için bu miktarın ciddi bir meblağ teşkil ettiğini, haliyle kendilerini zor durumda bıraktığını, mecburen birkaç sayı daha bu şekilde devam edeceklerini ve eğer aboneler ödemelerini göndermezlerse bundan sonraki sayıların kendilerine gönderilmeyeceği ifade edilerek yazı bitiriliyor.

Tâhirü'l Mevlevî, "Tevekkül ve Sa'y", sy. 20, s. 126-127.

Yazar, Tevekkül ve cehd, kaza ve rıza gibi tarih boyunca Müslümânlar arasında tartışılagelen mevzulara Hz. Mevlânâ'nın Mesnevî'sinden hikâyeler aktarıp meâlini vererek açıklık kazandırmaya devam ediyor. Yazara göre milyarlarca hırslı kadın ve erkek sebebe yöneldikleri halde niçin zamanın menfaatlerinden mahrum kalmıştır? Alemin başlangıcından bu ana gelinceye kadar bu kadar çok insan bunca çalışıp didinmelerine rağmen ezelde kendileri için belirlenmiş kısmetlerinden ötesini elde edememişlerdir. Bu anlamda kadere boyun eğmek gerekir. Evliyâ ve enbiyâ tarikinde gücün yettiği kadar çalışmak ve gayret etmek vardır. Yazara göre mücahede kaza ile pençeleşmek değildir, çünkü çalışmayı da bize kaza taktir etmektedir. Yazar son olarak cehd kavramının hak olduğunu, dert nasıl haksa tedavinin de hak olduğunu belirterek yazısını sonlandırıyor.

İskilibli Mehmed Âtıf, "Tabakât-ı Müctehîdîn", sy. 20, s. 127-129.

Yazar önceki sayının devamı olan yazısında içtihatta bulunan ilim sahibi insanların tasnifini ve tarifini yaparak tanıtmaya devam ediyor. Yazar önce Müctehid-i Mukayyed kavramını açıklayarak bunların 5 kısma ayrılacağını belirtip tariflerini yapıyor ve örnekler veriyor:

1. Müctehid-i Mutlak: İmam Ebû Yusuf ve İmam Muhammed gibi…
2. Müctehid-i fi'l-Mesâil: Ebû Cafer Tahâvî ve Ebû Hasan el-Kerhî …
3. Ashâb-ı Tahrîc: İmam-ı Râzî ve emsâli zevât…
4. Erbâb-ı Tercih: Ebû'l Hasan el-Kudûrî gibi…
5. Ashâb-ı Temyiz: Sahibü'l- Muhtar, Sahibü'l- Mecmû' gibi…

Mehmed Şerefeddin, "Felsefe-i Kadîmeden Birkaç Yaprak 3", sy. 20, s. 129-131.

Yazar yazısında gök cisimlerinin özellikle yıldızların tarih boyunca insanlar tarafından nasıl algılandığını, nasıl yorumlandığını ve insanların hayatları üzerinde nasıl bir etkiye sahip olduğunu aktarmaya çalışıyor. Yıldızların insanların bakışlarını her zaman kendisine çektiğini belirten yazar, özellikle güneşin doğuşu ve batışı ile aramızda meydana getirdiği bu iki büyük değişiklik sayesinde gökyüzündeki cisimlerin farklı kavimler tarafından muhtelif zamanlarda bazen ilahî bir güç, bazen ilah ve bazen de ilahlara ulaşma aracı olarak kabul edildiğini ifade ediyor.

Tabiatın, doğal olayların ve hareketlerin insan hayatı ve gelişimi üzerindeki doğal etkisinin farkında olan bazı kahinlerin ilk başlarda insanların müracaatıyla hastalıkların ve farklı sıkıntıların giderilmesinde bir etkiye sahip olduğu inancını yerleştirilmesiyle hareket ettiklerini belirten yazar buna insanların inanmasıyla beraber yıldızlarla ilgili yorumların genişlediğini ve burçların teori olarak ortaya çıktığını belirtiyor. Yıldıznâme ve burçlar hakkında ayrıntılı bilgi aktardıktan sonra yazar yazısını tamamlıyor.

Hüseyin Şem'î "Tezkiye-i Nefs ve Tehzîb-i Ahlâkın Ehemmiyeti", sy. 20, s.131-133.

Yazar, bu makâlesinde kısaca toplumsal ve ferdî huzurun kalp ve nefis temizliğiyle mümkün olabileceği düşüncesini ayetler ışığında ve tasavvufî kavramlar çerçevesinde açıklamaya çalışıyor. Yazara göre tarihteki ve günümüzdeki olayları inceleyecek olursak, ilk varacağımız sonuç birey ve toplum olarak ahlakımızı güzelleştirmek için hiç bir şey yapmadığımız olacaktır. İnsanın bütün fiiliyatına hükmeden kalp olduğu için kötü hasletlerin kalpten temizlenmesi insanın ve toplumun selameti ve kurtuluşu için elzemdir. Yazara göre asıl acı olan ayetlerde belirtildiği üzere nefsini terbiye eden ve ahlaklarını düzeltenlerin mutluluğa nail olacakları, bunu yapamayanların hüsrana uğrayacakları açıkça bilindiği halde bu konuda toplum olarak hiçbir çaba sarf etmememizdir.

Bergamalı Niyâzî, "Heyet-i İrşâdiyye", sy. 20, s. 133-135

Yazar makâlesine hakkı ve sabrı tavsiye etmenin ve bunları tercih etmenin Müslümânlar açısından ehemmiyetine değinerek başlıyor. Yazara göre bu kavramlar ehli tarafından insanlara tam manasıyla anlatılamamakta ve bu işi anlatmakla memur vaiz ve görevliler artık iyi bir şekilde yetişememektedir. Mesela Medresetü'l-Vaizin'den yetişen insanlar ya iyi şekilde himaye görememekte ya da ömrünün en güzel yıllarını bu işe harcayamamaktadırlar. Bu ve benzeri kurumları denetlemek ve düzenlemekle görevli Heyet-i İrşâdiye ise yazara göre ne bu işe gerekli ehemmiyeti vermekte ne de gerekli programlamayı yapabilmektedir.

Yazar her şeye rağmen -bazı isimleri sayarak- sözü dinlenen ve insanların etkilendiği önemli alim ve hatiplerimizin var olduğunu, toplumsal delaletin ve bozulmanın yine bu hatiplerin ve alimlerimizin sözleri, nasihatleri vesilesiyle düzelebileceğini belirtiyor.

Yazar yazısının sonuna doğru devlet büyüklerine seslenerek bilhassa selatin camilerinde halkın, sözüne itibar edeceği hatip ve vaizlerin toplanmalarını, yapacağı konuşmaları hazırlamalarını ve bunların bir programa bağlanarak sürelerinin belirlenmesine kadar tanzim edildikten sonra, halkın karşısına çıkmalarını tavsiye ediyor. Yazara göre bahsedilenler yapıldığı zaman toplumsal anlamda manevi kalkınma olacak ve Heyet-i İrşadiye de görevini bihakkın yapmış olacaktır.

S., "Kadının Vazifesi ve Mevkii Nedir?", s. 20, sy. 135-136

Yazar, Tan gazetesinin 29 Kanunivvel 921 tarihli sayısındaki bir makâleden dolayı kaleme aldığını belirttiği yazısında I. Dünya Savaşı sonrasında Müslümân Türkler arasında tartışılmaya başlayan ve birçok alanda hayatiyet kazanan feniminizm-kadının sosyal hayata katılması, okuması, görev alması gibi..- meselesini ele alıyor. Yazara göre kadının erkek pozisyonu kazanmasına neden olan bu asri düşünceler bizim topraklarımıza özellikle Amerika ve İngiltere gibi batılı ülkelerden yayılmıştır. Kadın,

konum itibariyle evde evlat yetiştiren insan pozisyonundan üniversite okuyan, çalışan, maişet temin eden, erkeklerin yaptığı birçok vazifeyi gören kişi konumuna gelmiştir. Bunu tartışmaktan ziyade tespit etmeye çalıştığını belirten yazar, Harb-i Umûmiden sonra iktisadî sıkıntılardan dolayı, kızların ve kadınların da maişet temini endişesiyle okuyup meslek icra etme mecburiyetinde kaldıklarını söylüyor. Okumak ve bir meslek icra etmenin yanlış olmadığını belirten yazar asıl sıkıntının aile ve evlerinin ihmal edilmesiyle ortaya çıktığını belirtiyor. Yazara göre artık evinin tertibi ve evladının terbiyesiyle kendini sorumlu tutan kadınların sayısı azalıyor, ama buna rağmen önemli olan, edindiği kültür, tahsille kadınların nesillerini yetiştirebilmesidir.

Mehmet İzzet, "Süleymaniye Câmi'-i Şerîfi-Bir Abide-i Muazzâma-i Osmaniyye-", sy. 20, s. 136-141

Mimar Sinan'ın irtihâlinin yıl dönümü dolayısıyla kaleme aldığını belirttiğini yazısında yazar, İslâm kültürüne ait yapıtların ve sanat eserlerinin kıymetinin bu kültür mensuplarınca yeterince bilinmediğini, yabancı ilim adamlarının ise bize ait kültür kaynaklarının farkında olduğunu ifade ediyor. Bu yazısını da insanları bu hususta biraz aydınlatabilmek için kaleme aldığını belirten yazar makâlesinin yazılma nedenini de yazısının hemen başında açıklamış oluyor.

Süleymaniye Camii'nin Türklerin ve Müslümânlara ait kültürün içinde ayır bir yere sahip olduğunu, maddi ve manevi zevk anlamında tam bir ihtişam abidesi olduğunu belirten yazar, caminin yapılış tarihçesi hakkında; mevkii, konumu,inşaatındaki çalışmalar, temeli ve şu ana kadar depremlere dayanabilme nedenleri üzerinde etraflıca açıklamalar yaptıktan sonra bu yapıtın 7 yıl 6 ayda tamamlandığını belirtiyor.

Yazar yazısının bundan sonraki önemli bir kısmında caminin inşaatı, yapısı, haziresi, çinileri, işlemeleri, mahfilleri, kubbeleri, mihrabı, minberi vb. konularda çok detaylı bilgiler aktardıktan sonra Süleymaniye Camiinde günümüze gelene dek yapılan**,**hilalin gözlenmesi için nöbetçi bırakılması, mahiyelerin kurulması... gibi, bazı geleneklerden de misaller veriyor.

Yazısının sonuna doğru caminin mimarı Sinan Ağa hakkında da çok kısa bilgi aktaran yazar bu muhteşem eseri bizlere hediye eden başta Kanuni Sultan Süleyman Han ve banisi Mimar Sinan ve emeği geçenlerin ruhuna fatiha ithafıyla yazısını bitiriyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Asr-ı Saâdette Müslümânlığın Medeniyete Hizmetleri-İbâdet-i Cahiliyye", sy. 20, s. 142-143

Yazar bu yazısında arap müşriklerinin itikatları gibi ibadetlerinin de şirkâmiz olduğunu belirterek müşriklerin o dönem yaptıkları ibadetlerden örnekler veriyor. Yazara göre müşrik Araplardan hemen herkes kendi evinde birer put bulundurur, kabenin etrafında büyük putları için tavaf yapar ve kurban keserlermiş. Özellikle Recep ayının ilk on günü alkış ve ıslık çalarak Kâbe'yi tavaf ederler ve hayvanlarının doğan ilk yavrusunu burada kurban ederlermiş. Yazar ashâb-ı kirâmdan birkaçının eski dönemlerine ilişkin hadiseyi de bu meyanda aktararak, özetle cahiliyye ibadetlerinin putlar etrafında dönmek ve onlara mesh ile adlarına kurban kesmekten ibaret olduğunu belirterek yazısını tamamlıyor.

Yaşar Şâdî, "Şemseddin Efendi'nin Tarih-i İrtihâli", sy. 20, s.143-144

Yazar geçen sayıdaki yazısının devamı olan bu yazısında Üsküdar Mevlevihânesinin postnişini olan Remziü'l-Mevlevî'nin biraderi olan Şemseddin Efendi'nin hâl tercümesine elde edebildiği bilgilerle devam edeceğini söylüyor.Şemseddin Efendi, Kayseri Mevlevî şeyhi Süleyman Ataullah Efendi'nin oğludur. 1295 senesinde Kayseri Mevlevîhanesinde babasının gözetimi altında ilim tahsiline başlamıştır. Daha sonra Yenikapı Mevlevihânesi'nde bulunup buradan istifade ettikten sonra Kayserili Hamdi Efendi merhumun derslerine devam ettiği esnada, Daru'l-Muallimîn'de de derslere devam ederek çok iyi derecelerle icazet almıştır.

Ali Emirî'nin çıkardığı Tarih ve Edebiyat mecmuasında da şiirleri yayımlanmıştır. Çeşitli devlet kuruluşlarında Arapça, Farsça, Türkçe ve Osmanlı

Edebiyatı dersleri muallimliği de yapmış olan Şemseddin Efendi, birçok önemli talebe yetiştirmiş ve Hâce lakabıyla anılmıştır. Yakalandığı verem hastalığı dolayısıyla vazifede bulunduğu Nişantaşı Sultanisi Arabî Muallimliğine devam edememiş ve 1340 Rebiulevvel ayının yedinci Salı günü vefat etmiştir. Yazar bu yazısının hemen altına Üsküdarlı Talat Bey ve merhumun kardeşinin, vefatı münasebetiyle düştüğü tarihi ve bir şiiri aktaracağını belirterek ve merhuma rahmet, yakınlarına baş sağlığı dileyerek yazısını tamamlıyor.

Suûdü'l-Mevlevî "Tehlîl", sy. 20, s.144

"Ey kemâl-i hakâsı ayn-ı zuhûr

Sensin âlemde nâzır u manzûr"

Yazarın yukardaki beyitle başlayan bu gazeli yedi beyitten oluşuyor.

Ferid "Rübâî", sy. 20, s. 144

Abdülaziz Mecdî, "Gazel", sy. 20, s. 144-145

"Mehâsin-i berk vurup her ateşîn ruhsâre düşmüştür

Furûğ-ı nûr-ı kutsîdir tecellizâre düşmüştür."

beytiyle başlayan ve on beyitten oluşan bu gazel muhtevâ olarak tasavvuftaki vahdet-i vücûd düşüncesini işliyor.

Muhyiddin Râif, "Gazel", sy. 20, s.145

"Aşkıñla yandım ben sen kesildim

Ezhârı solmaz gülşen kesildim."

beytiyle başlayan ve beş beyitten müteşekkil şiirde tema olarak aşk işleniyor.

Abdülbâkî Aziz, "Minarelere Karşı", sy.20, sy.145

İslâm'ın sadık mihmandarları olarak tasvir ettiği minareler için yazar hissettiklerini kaleme aldığı bu yazısında minareleri zarif ve narin duruşları insanların ruhlarını cezbeden sihirli mürşitlere benzetiyor.

Yazar minarelerin kendisine verdiği ulvi hisleri ve manevi zevkleri hiçbir şeyde bulamadığını belirtiyor. Yazara göre insan olarak her ne kadar kendi gerçeklerimizi unutup dünyaya dalsak bile minarelerden yükselen allahu ekber nidaları bizleri kendi gerçeğimizle döndüren önemli bir vazifeyi ifa etmektedir. Bayrağın tehlikeye girdiği zamanlarda minareler yükseklikleriyle adeta bir diyanet kalesi vazifesi görmektedir.

L. S. "Bostân-ı Sa'dî'den Bir Tercüme", sy. 20. s. 146

Yazar, Sa'dî'den kısa bir hikaye tercümesiyle hodbinliğin değil de diğerkamlığın tercih edilmesi gerektiğini okuyucularına aktarmaya çalışıyor.

Abdülkerimzâde Ahmet Hamdi, "Edebiyat ve Biz", sy. 20 146-147

Yazar zamanındaki edebiyat mecmualarındaki düzeysizlikten yakındığı yazısında bu tür mecmulara edebiyat mecmuası ve yazılara da edebi yazı denemez.

Sadece şahsî ızdırapları ve sevinçleri aktaran kadın ve zevk düşkünlüğünü aktaran mısralar edebî açıdan kıymete haiz değildir.

Yazar edebiyatın popüler, ucuz mevzuları değil de toplumsal açıdan önem arz eden aile, vatan, millet, din vb. meseleleri ele alması gerektiğini belirtiyor ve edebiyatçılarımızı dini, millî, terbiyevî ve ahlâkî eserler vücuda getirmeye davet ediyor.

"Abonelerimize"sy. 20, s. 147

"Mahfilin altı aylığına abone olanların evvelki nüshada müddetleri bitti. Tecdit etmek isteyenlerin abone bedelâtının irsaline himmet buyurmaları ve şimdiye kadar mecmua bedelini göndermeye fırsat bulamayanların da hâl-i hazırı nazar-ı dikkat ve insafa alarak daha ziyade tehire meydan vermemelerini rica ederiz."

"Telemak Tercümesi"sy. 20, s.147-148

Önceki sayıda tercümesi yayınlanmaya başlayan esere bu sayıda da devam ediliyor.

SAYI 21:

"Teşekkür" yazısıyla başlayan bu sayının hemen ilk sayfasında Paris'te yayımlanan Revue du Monde Musluman mecmuasının son gelen nüshasında Mösyö Lusyen Buva tarafından Mahfil'in 15. sayısına kadar münderecâtı hülasa ve bu hülasaya 11 sayfa tahsis edildiği haberiyle başlanıyor. Mösyö'nün Mahfil'deki malumatın kendi mecmualarına hakikaten hizmet ettiğini ve Mahfil'in Osmanlı okuyucuları nezdinde rağbet bularak yaşayabilmesini temenni ettiği ifade ediliyor. Bu nazik teveccühe minnettar kalınarak bu ciddi mecmua Fransızca bilen bütün Müslümânlara tavsiye ediliyor.

“Mevlevî Müntesib ve Muhiblerine”, sy.21, s.141.

Onüçüncü hicrî asrın başlarına kadar gelmiş geçmiş bulunan Mevlevîlik tarikatına mensup söz ustalarının hal tercümeleriyle eserlerinden örnekleri ihtiva eden ve henüz basılmayan Esrar Dede Tezkiresinin, Ali Enver Efendinin yardımlarıyla Semâhâne-i Edeb adıyla bir hülasasının yayımlanmış olmakla beraber bir şey ilave edilmediği bildiriliyor.

Bu eseri tekmil etmek üzere Mahfil idarehanesine gönderilecek evrakların İhsan Bey’e teslim olunacağı bildiriliyor.

“Göz Hastalıklarının Mu‘âyenesi”, sy. 21, s.141.

Taksim’de Gümüşsuyu’nda Gülhâne Seririyyât-ı Ayniyye şubesinde cumartesi, Salı günleri saat 2’den sonra göz hastalıkları için müracaat eyleyecek olanların ücretsiz muayene edilmekte olduğu haber verilmiştir.

“Tebrik”, sy.21, s.142.

İçinde bulunulan aya başka bir şeref veren Regaib ve Mirac gecelerinin bütün Muhammed ümmetine hayırlar getirmesi Allah’tan temenni ediliyor.

İskilibli Mehmed Âtıf Efendi, “Tabakât-ı Müctehidîn”, sy.21, s.142-143.

Dört yüz tarihinden önce, şer’î ilimlerin tahsiline fevkalade ihtimam gösterildiği, ictihad edilerek Kur’ân-ı Kerîm, tefsir, hadis ve sahabenin sözlerine ve eserlerine son derece önem verildiği bildirilerek yazıya başlanıyor.

Yazara göre, verilen bu önem sayesinde, hem müctehid-i mutlak hem müctehid-i mukayyed kabilinden pek çok din aliminin yetişerek sayısız derecede şer'î hükümler içtihat ve istinbat etmişlerdir.

Hicretin dört yüzüncü tarihinden itibaren İslâm âleminde dinî ilimler tahsiline verilen önemin azalmaya başladığı için müctehid-i mutlak yetişmediğini ifade eden yazar, Müctehid fî-mesâ'il derecesinde pek çok din âliminin yetiştiğini mezhep imamları tarafından mensûs olmayan birçok ferî meselerde ictihat ettiklerini söylüyor.

Dört büyük mezhep imamı gibi ilk asırlarda yetişen büyük müçtehitlerin ümmetin ihtiyacını giderecek hükümler istinbat ettiklerini, birkaç asırda bir defe vuku bulacak olan nadir hadiselere ait hükümlerden başka açıklamaya muhtaç bir şey bırakmadıklarını ifade eden yazar, bu ihtiyacın ise müçtehid-i mukayyed ile def' ve izale edildiğini bildiriyor. Bu nedenle ümmetin, her asırda müçtehit fî-mesâ'il derecesinde din âlimi yetiştirmesinin çok önemli olduğu üzerinde duruluyor.

Yazar, bu güzel usulün bir neticesi olmak üzere az zamanda İslâm ülkelerinin pek çok yerinde ilim muhitleri meydana gelerek Müslümânların bunların meyvelerinden istifade ettiklerini ifade ediyor. Ancak İslâmi ilimleri yayma görevi Osmanlı hükümetine geçtikten sonra bu yüce ilimlere rağbetsizliğin baş gösterdiği ve bu ilimleri üzerinde çalışanların azaldığını söyleyen yazar bunun sebebini ise şöyle açıklamaktadır:

1) Osmanlılar zamanında ilim tahsili konusunda allâmelik davasında bulunmak için her ilmi her fenni öğrenmek ve bilmek usulü takip olunup daha faydalı daha verimli olan mütekaddimîn ve eslâf mesleği yani ilmî şubelerden birinde ihtisas kazanmak usulünün terk edilmiş olması.

2) Birer ilim hazinesi olan eski eserleri terk ve ihmal ederek son devir âlimlerinin kısa ve muğlak ifadeli kitaplarının medrese programlarında kabulü ile maksatlarını anlamak için şerh, hâşiye, hâşiyenin haşiyesi öğretilerek öğretim yollarında suûbet gösterilmesi.

3) Alet ilimleri ve elfâz, ibârât-ı tahlîlâta gereğinden fazla vakit harcanıp dinî ilimlere ve faydalı bilgilere pek az meşgul olunması ve ilmin sadırda değil, satırda muhafaza edilmeye çalışılması.

4) İlimle uğraşanların geçim sıkıntısına düşmeleri, ilmin şerefiyle uygun olmayan gayrımeşru maişete sevk olunmaları ve bu yüzden zeki talebelerin memuriyet ve mansıp peşinden koşarak ilmi yayınlarla uğraşmaktan mahrum bırakılmaları.

5) İbni Kemal, Ebussuûd gibi bazı mümessiller dışında riyaset ve ilmî idarenin ehil olmayan kişiler eline geçmesi. Tanzimat devrinden itibaren hükümet kanunlarının başka kaynaklardan alınması ve Müslümânların mukadderâtına hakim olanların batılı düşünceye meyletmeleri ile dinî bağların zayıflamasıyla hükümetlerin dinî ilimlere olan teveccühlerinin kesintiye uğramasıyla bu ilimlerle uğraşanların da azalması ve bunun neticesi olarak son asırda maalesef, mukallidler tabakasının üstüne çıkacak kabiliyette din âlimi zuhura gelmemiştir.

Yazara göre, eğer Müslümânlar dinî ilimlerin yüceltilmesine, ilerlemesine ve İslâm dininin neşrine ve tamimine önem vermeyecek olurlarsa, İslâm âlemi gerek diyaneten, gerek siyaseten, gerek ictimaen pek büyük ve pek tehlikeli zararlara uğrama tehlikesinden kurtulamaz.

Mehmed İzzet, "Lisân-ı Fen ve Şer'de Tabîat", sy.21, s.143-146.

Tabiatın tanımı ile başlanan yazıda tabiat "İçinde teneffüs ettiğimiz, yaşadığımız şu sonsuz fezâda yed-i kudretten çıkma ne kadar eşyâ ve mükevvenât varsa bunların tamamına tabiat adı verilir." şeklinde tarif ediliyor. Bu manada tabiat mefhumunun, kainat ve maddi varlıkların kısacası beş duyuyla idrak edilebilen eşya demek olduğu ifade ediliyor. Hatta insanın bile bu tabiat âlemine dahil olduğu vurgulanıyor.

Alem-i tabiat, sahne-i âlem, sâha-i kainat, âlem-i vukû, âlem-i sûret, âlem-i kesret gibi birçok lafzın tabiat manasına kullanıldığı ifade edilen yazıda, bazı kanunlara tabi bulunan canlılık kudreti, fiili kuvvet manası verildiği de bildiriliyor. Hatta daha da

ileri gidilerek, tabiat bu âlemde hakim olan kudret-i külliye-i fâtıradır, denildiğini söyleyen yazar, "nitekim, tabiat böyle yapmış." gibi sözlerle cenab-ı Barî'nin kastedildiğini söylüyor.

Gerçekte insanın etrafına dikkat nazarıyla bir baksa, hayrete duçar olacağını, aynı şekilde uçsuz bucaksız semaya baksa sayısız âlemler ve âhenk içinde cisimleri görebileceği ifade ediliyor.

Yazar, maddenin aslî unsurunun zerre olduğunu vurguladıktan sonra, "O halde zerre nedir?" sorusunu soruyor. Bölünmesi mümkün olmayan boyutsuz bir şeydir, diye tanımladıktan sonra, demek ki zerre bir kuvvetten ibarettir, diyor. O halde zerreden meydana gelen madde de kuvvetten başka bir şey değildir. Kısacası, âlem-i sûrette kuvvetten başka bir şey yoktur.

Sonra "Kuvvet nedir?" sorusunu inceleyen yazar, kuvvetin tesiri mahsus bir hiçlikten ibaret olduğunu, söylüyor. Bütün eşya, felekî ve kevnî olaylar, kuvvetin tecellileri çeşitli temsilleri ve yenilenmeleri demek olur. İnsan ilmî ve fikrî gayretiyle bu hakikate ulaştıktan sonra, âlem-i kesrette temessül-nümâ olan eşya ve olaylardan hayrete düşmez, belki Allah'ın hiçten her şeyi vucuda getirebildiğini idrak ile eşyanın mahiyetini her şeyde görülen yaratılış sebebini ve hakikatini anlar.

Fen dilinde, taharri-i hakikat denilen şeyden maksadın da bu olduğunu söyleyen yazar, büyükler kadar çocukların da tabiatı seyretmekten zevk ve fayda sağladıklarını, bugünkü pedagojide, çocukların zevklerinin terbiyesi konusunda tavsiye edilen en iyi yolun da bu olduğunu ifade ediyor.

Felsefede de tabiatın, kainat ve mükevvenâtı idrak eden vucud-ı Bârî olduğu ifade edilen yazının devamında, soyut felsefede ise, bütünüyle olayların yegane kaynağı, çıkış yeri olmak üzere kabul edilen umumî bir soyut kuvvet demektir. Filozoflardan İspinoz'un "Tabiat-ı Fâile" terkibiyle cenâb-ı Hakkı ve "tabiat-ı münfa'ile" kaydıyla da mükevvenâtı kastettiği ifade ediliyor.

Meşhur tabiat bilimcilerden Bufon'un "Taibat, Allah tarafından eşyânın vucut bulması ve şahısların tevali eylemesi için kurulmuş olan kanunlar manzumesidir. Tabiat

bir şey değildir, çünkü bu halde o şey, her şey olur idi. Tabiat bir şahıs da değildir, zira bu şahıs haşa Allah olmak lazım gelirdi. Fakat tabiat azim bir zinde kuvveti tasavvur olunabilir ki kudret-i fâtıranın tecelliyatından ibaret olarak her şeyi ihata ve tahrik eder.İşte bu kuvvet İlahi kuvvetin tecelli eden bir parçasıdır. Zaman, mekan, madde tabiatın vesâit-i icrâiyesi, kainatta mevzuu, hareket ile hayatta hedef ve gayesidirler." sözünü aktaran yazar, âlem-i tabiatta eşyanın zarurî münasebetine tabiat kanunları adı verildiğini ifade etmektedir.

Nüsha-i kübrâ-yı kainat olan insanın da tabaiat kanunlarına bağlılık zaruretinde ortak olduğu ifade edildikten sonra, kainatta olan her şeyden tabiatın habersiz ve gafil olduğu vurgulanıyor.

Lisan-ı şer'-i şerifte, arz ve semanın, tabiatın müteradifi olduğunu ifade eden yazar, olaylara sürekli sahne ve zuhur mahalli olmasından dolayı âlem-i şehâdet denir ki gayb âlemi karşılığındadır, lisân-ı Kur'ân'da tabiat kanunlarına âdetullah manasına sünnetullah denilmiştir. Kur'ân-ı Kerim'den âyetler delil getirerek, bu âyetlerin hem ehl-i İslâm inancındaki selamet ve safiyetin hem de Kur'ân'daki edâ-yı bedi' ve mu'cizin bir numunesi olmakla beraber tabiat kanunlarının mahiyetini de açıkladığı ifade edilerek yazı bitiriliyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Hazret-i Fâtıma'nın Cihâzı ve Düğünü", sy.21, s.146-149.

Yazar, inkılabı takip eden yıllarda ve harpten çıkmış bir milletin servet ve refahının çöküntü içerisinde olduğu günlerde tüccar Raşit Ağa adlı birinin geçenlerde yaptığı debdebeli düğünün yazılı basında çok yankı uyandırdığından bahsederek yazısına başlıyor. Halbuki Osmanlı döneminde bütün İslâm memleketlerinde yankılanan günlerce haftalarca süren, hatta kırk gün kırk gece yapıldığı masallarımıza bile giren şanlı düğünler yapıldığı henüz hatırlardayken bunların yanında sözü bile edilemeyecek olan Raşit Ağanın düğününün bu kadar büyütülmesinin gereksiz olduğunu vurgulayan yazar, bu tür hezeyanların ciğer yanıklığı tesiriyle olduğunu ve bu konuda epeyce bir yazı yazıldığını ifade ediyor.

Yazar, bu münasebetle kendisinin de Peygamber kerimesinin düğününü hikaye eden bir yazı yazmak ve bu vesileyle birkaç söz söylemek istediğini ifade ediyor.

Hz. Peygamberin en küçük kızı Fâtımatü'z-Zehrâ 15 16 yaşlarına geldiğinde aralarında Hz. Ebubekir ve Hz. Ömer'in de bulunduğu birçok taliplisi çıkmış, ancak Peygamberimiz tarafından muvafakat cevabı verilmemişti. Son olarak Hz. Ali de talip olmuştu ve henüz 20 21 yaşlarında bir delikanlıydı. Risâlet tarafından bu taleb kabul edildi ve zırhının satılarak bedelinin getirilmesi cenab-ı Murtazaya emredildi. Savaşlarda bile artık bu zırha ihtiyacı olmayan Murtaza, açık artırmaya çıkardığı zırhını 300 dirhem bedelle Hz. Osman'a sattı. Ancak Hz. Osman, daha sonra bu zırhı eski sahibine düğün hediyesi olarak verdi. Peygamber bu 300 dirhemin içerisinden bir miktarını alıp Bilal-i Habeşiye geri kalanını de ceyiz tedarikine ayırdı. Hz. Fatıma'nın çeyizinde kenarları süslü bir yaygı, bir su kabı, içi hurma lifi dolu bir meşin yastık, hurma lifi ile örülmüş bir sedir, gelinin süsü ise bir pösteki, bir de kadife bir örtü bulunmaktaydı.

Yazara göre, Hz. Fatıma'nın çeyizindeki bu kadar sadelik zaruretten değil, ümmete gösterilmek istenen hikmettir. Eğer arzu edilse, o gün itibarıyla çok tantanalı ve şaşaalı bir düğün yapılabilirdi.

Yazar, günümüz düğünlerinde ortaya konan tabloyu gözler önüne sererek eleştirmekte, çocuklarının mürüvvetini görmek isteyen her iki tarafın da "El âlem ne der?" gibi boş bir endişeyle ödemesi güç borçlara girdigini ve bunun sonucunda ya geçimsizlikler ya da boşanmalar meydana geldiğini ileri sürmektedir.

Asıl garip olan şeyin ise, bu kadar gayret ve fedakarlık neticesinde herkesin takdirini kazanabilmenin mümkün olmadığını, karıların mutlaka bir kusur bulacağını ve bunu açıkça söyleyeceklerini bilerek düğün için gereksiz masraflara girilmesidir. Yazara göre, düğünlerde birçok israfın yapılmasının, sonra da kaynana dırıltısından beter alacaklı dırıltısı dinlemeye mecburiyet hasıl olmasının sebebi, "geline bakmak" kötü âdetidir ve yazar, eğer bu âdet terk edilse veya yasaklansa düğün masraflarının yarıya ineceği düşüncesini savunmaktadır.

Bu bağlamda feminist geçinen yazarlara da eleştirmiş, onların kadın haklarından, Avrupa'da kadınların mebus seçilmelerinden, kışlık modanın kumaşından ve dikişinden, çay partilerinin merasimlerinden bahsedeceklerine şu sayılan mahsurları, özellikle (yüzyazısı) ve (paça) günleri sabahtan akşama kadar gelen gidenin karşısında (sağ ve canlı mahlukat seyrettirilir gibi) durmak; görücü huzurunda bir iki dakika bulunmaktan pek fazla münasebetsizlik olacağını mahmiyelerinin anlayışlarına arz etseler de kendilerini evlenme ve düğün hususunda makul bir tarza döndürseler hem kadınlığa hem de memlekete hizmet etmiş olurlar, diyerek eleştirilerini tamamlıyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Büyüklerimizden -4- Abdullah bin Cahş bin Riyâb El-Esedî (Radiyallâhu anh)", sy.21, s.149-152.

Cedd-i Peygamberî Abdülmuttalip hazretlerinin altısı da şaire bulunan kızlarından ikincisi; Cahş bin Riyâb ile izdivacından olan oğlu Abdullah, Nebî-i ekremin halası oğlu olup dayızâdelerinin nübüvvetini tasdik eylemiş bulunuyordu ve eski Müslümânlardan her biri gibi sefih müşriklerin eza ve cefasına maruz kalmışlardı. Bir zaman Peygamber, "Cenab-ı Hak sizi duçar olduğunuz sıkıntıdan kurtarıncaya kadar Habeşistan'a gitseniz. Zira, orada bir hükümdar vardık ki onun yanında kimse zulme uğramaz. Orası hayır umulan bir yerdir." demişti.

Müslümân muhacir olarak Abdullah bin Cahş ile zevcesi Habeşistan'da kaldı. Orada vefat etti. Orada dul ve kimsesiz kalan zevcesi Remle, Habeş Necaşı tarafından Medine'ye Peygambere gönderildi.

Birgün Abdullah ile arkadaşları haram aylarda savaştıkları ve elde ettikleri ganimet ve esirlerle Medineye döndüklerinde Peygamberimiz, "Ben size şehr-i haramda harb ediniz, diye emir vermemiştim." buyurdu ve ganimetlerle beraber esirlerin sa'd ve atebenin sâlimen avdetine kadar korunması için emir verdi.

Ferîdûn Nâfiz, "Mevlevîlik Menâkıbından", sy.21, s.152-154.

Doğuda yazılan birçok tasavvuf kitabı arasında Mesnevi-i Şerif'in önemli bir yeri olduğu vurgulanan yazıda, Mesnevînin yazıldığı tarihten bu yana değerinin gittikçe arttığı ifade edilmektedir. Yazar, bu konuda eski menkıbe yazarlarının eserlerinden hareket edeceğini bildirirerek asıl konuya giriyor.

Hicrî beşinci asrın sonlarına doğru Belh şehri ve etrafında Harzemşahların hakimiyetinin olduğu görülür. Abbasîlerin eski hakimiyetlerinin azaldığı ve İslâmın yayılmaya başladığı bu sıralarda büyük âlimler yetişmeye başlamıştır. Belh şehrinde Ebubekir Sıddîk neslinden ve meşhur âlimlerden Hüseyin Hatibî'nin Belh'teki ilmî şöhreti sınırları aşmıştır. 543 tarihinde Sultanü'l-Ulemâ lakaplı Muhammed Bahâüddîn hazretleri doğmuş ve babasını küçük yaşlarda kaybetmiştir. Validesi onun eğitimine çok önem vermiş ve asrının şöhretli bir âlimi olmuştur. Sultanülulemânın meclisleri çokluğuyla meşhur olmuştu. Acıklı bir veda konuşmasından sonra 608'de Hicaz'a hareket etti. Beraberinde eşi ve çocukları, Alaaddin, Mevlânâ Celâleddin, Amine Sultan olmak üzere yola çıktılar. Nişabur'a uğrayarak orada meşhur Feridüddin Attar ile sohbet ettiler. Şeyh Attar'ın Mevlânâ'yı çok sevdiğini ifade eden yazar, özellikle Şeyh Attar'ın "Kaç yaşındasınız?" sorusuna karşılık Mevlânâ'nın "Huda'dan bir yaş küçüğüm." cevabı karşısında onun istikballerini anlamış ve Esrar-nâme isimli eserini hediye etmiştir. Epeyce kalabalık olan kervan, yolu üzerindeki her merkezde saygı ile karşılanmış, şöhreti İslâm âlemine yayılan sultanülulemânın sohbetine katılmak için bütün âlimler, mutasavvıflar ona koşmuşlardı. Kervan, fakihlerin merkezi Bağdat'a yaklaştığı sırada Ebubekir Sıddîk soyundan Şeyh Şahabeddin Sühreverdî, kafileyi şehrin dışında karşılamıştı. Burada camide halka pek çok nasihatlar verdi. Oradan Hicaz'a hac ifasından sonra Şam'a teşrif ettiler.

Şam'da Melik Eşref, onu saygıyla karşıladı. Oradan Halep, Malatya, Erzincan yoluyla Lârendeyi teşrif ettiler. Bu şehirlerde birkaç sene veya birkaç ay ikamet buyurmuşlardı. Erzincan'da ikamet buyurdukları sırada oranın emiri Emir Musa tarafından da bir medrese inşa olunmuştur.

Devamı var denilerek yazı burada bitiriliyor.

İhsân Mahvî, "Bâbîlik", sy.21, s.154-155.

Arabistan'dan doğan İslâmiyet kendi muhitinden ziyade el-Cezire'nin doğusundan Sened vadilerine ve Maverâünnehr'e kadar bir yıldırım hızıyla yayılmış ve inkişafa mazhar olması sayesinde bugünkü ikbal ve olgun devresine ulaştığı ilmî ve tarihî çevrelerce kabul edilmektedir.

İran, İslâm dinini esasında değil, furûâtında bazı önemli tasarruflar yapmakla kendine münasip bir şekle sokarak kabul etmiş, ilk fetihlerle patlayan din hamurunun saçtığı her karşı kıvılcım bu zeki kavim üzerinde başka başka tesirler meydana getirmiş olduğundan asırlardan beri Müslümân olan İran, İslâmiyette temessül edememiş, ancak onu temsil edebilmiştir. Zira İran'a bir marifet nili akıtan İslâm medeniyeti siyasi ve ictimai birçok sebebin tesiriyle eski Fars ateşperest ruhunu tamamıyla söndüremediğinden her fırsat buldukça İran'ın Mecusî söndüren kılıcı, Arabların sonra yüce dinin koruyucusu olanların önünde parlamaya başlamıştır.

İslâmiyetin İran'da istikrarından yaklaşık dört yüz sene sonra Şehnâmesini ikmal eden Firdevsî-i Tusî'nin beyitleriyle, daha sonra gelen Hakanî-i Şirvânî'nin İran'ın zail olmuş eski medeniyetine ağlayan o tesirli manzumesi ve Urfî-i Şirazî'nin meşhur fahriyesi gibi din ve medeniyet huzurunda derin derin düşündürmeye mecbur eden eserleri bir yana bırakacak olursak, muasır İran şairlerinin, zail olan eski din ve medeniyetlerinin doğurduğu heyecan ve teessürle memlu ve sırf Acem ruhunu terennüm eden neşidelerle duygu ve düşünceler üzerinde pek derin değişiklikler meydana getirdikleri görülür. Ve bir daha dönme ihtimalleri olmayan eski inanç ve medeniyetlerini her vesile ile yad ettikleri görülmektedir.

İsmail Safevî'nin ilanı üzerine İran'ın resmî mezhebi olarak bilinen "Şialık" gerek İran'da gerek Hindistan ve Irak taraflarında birçok şubeye ayrılmış, hatta Anadolu'ya kadar kol budak salmıştır.

İslâmiyeti başlıca ikiye ayıran Şia sebebiyle İslâm âleminde oluşan hadiselerden günden güne dinî zayıflık emareleri başladığını ifade eden yazar, özellikle

İran'ın düştüğü izmihlal derekesine Ahundların cahilâne taassublarının ve Şianın yanlışlıklarının ihdas ettiği ayrılıkların tek sebep olduğunu savunmaktadır.

Yazar, Şialığın Hz. Ali'ye sevgiden değil, sırf Hz. Ömer'e buğuz ve düşmanlıktan doğduğunu, hilafet meselesinin de bir bahane olduğunu tarihin bizlere isbat ettiğini söylemektedir.

Ehl-i Sünnet imamlarının genellikle Hz. Ali'yi ve ehl-i beyt imamlarını sevdiklerini, ehl-i beytin tahir ve muhterem olduklarını hiçbir zaman inkara kalkışmadıkları ifade ediliyor. Yazara göre, Aprupanın, İslâmiyetin Türk ve İran gibi iki büyük memleketi üzerindeki hırs ve istila emelleri o zamanki İran tahtında bulunan Nadir Şah ikaz ettiğinden bu mezhep ayrılığını bertaraf etmek ve iki hükümet arasında dinî bir bağ kurmak amacıyla Nadir Şah, Caferî mezhebinin kabulü hakkında ehl-i sünnet imamlarına ve hilafet makamına başvurmuşsa da tabiatıyla bir sonuç vermemiştir.

Sa'dî Bey, "Cenûbî Hindistan Müslümânları-Moplahlar", sy.21, s.155-157.

Bu yazı Revue du Monde Musulman mecmuasının cild 47, Teşrinievvel 1921 tarihli sayısından alınmıştır.

Bu yazıya göre, Mösyö Şereriş' Moplahları iki üç kelime ile tarif etmiş, bunları karışık ırka ait Müslümânlar olup Malabar sahillerinde oturduklarını ve buraya göç etmiş Araplar ile yerlilerin nesline mensup oldukları ifade edilmiştir. Hemen hepsinin Şafiî mezhebine tabi olmakla beraber hiçbir fırkaya dahil olmayanlar gibi cahil, mutaassıp kimseler oldukları da bildiriliyor. Lisanlarının Malayim olduğu, yazılarının da güney Hindistan'da rastlanan muadil bir Arap elifbası olduğu ifade ediliyor. Camilerinin hususi bir şekli bulunmakta ve çoğunlukla birkaç katlı ve duvarlarının içe doğru meyilli olduğu bilgisi veriliyor.

Bu yazıya göre, Moplah ismi birkaç tarzda izah edilmiştir. Arabların Malabara birleşmesinin hicrî üçüncü asırda olduğunun zannedildiğini söyleyen yazar, bu vak'ayı doğru bir tarih ile tespit etmenin mümkün olmadığını ifade ediyor. Miladın 851.

senesinde Arap tacirlerinden Süleyman, bu havalide Müslümân olmak üzere mühtedi birkaç Hindli ve Çinli gördüğünü söylüyor. İbni Batuta buraya geldiği zaman Moplahların ihmal edilmeyecek bir güç oluşturdukları ifade ediliyor.

Miladî 9. asırda reislerden birinin ihtida etmesi üzerine dört Müslümân misyoneri: Malik bin Dinar, Habib ibni Malik, Şerif ibni Malik, Malik ibni Habib buraya gelmişler ve ilk dokuz camiyi inşa etmişlerdir ki bu devirde memlekete yerleşmiş olan Arap tacirleri yerli kadınlar ile evlenmişlerdir. Aşağı tabakalara mensup Hindliler de Müslümân olarak cemaatin büyümesine sebep olmuşlardır.

Moplahların Avrupa ile münasebetleri 15. asrın sonuna doğru başlar. 1500 tarihinde Kabral isminde bir Portekizli Kalkut'ta yetmiş Portekizlinin idare ettiği bir ticarethane açmış, fakat bu müessese Moplahlar tarafından tahrip edilmiş ve adamlarının bir kısmı öldürülmüştür. Buna karşılık olmak üzere şehir bombardıman edilmiş, bununla beraber birçok seneler Kalkut'u işgal için hiçbir teşebbüste bulunulmamıştır.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Abdullah Cevdet Bey'in Bir Tezkiresi ve Cevâbı", sy.21, s.157-158.

Doktor Abdullah Cevdet Bey, tezkiresinde Mahfil'de gösterilen sıdk u sebâta yürekten takdir buyurduğunu, bunu şifahen de arz etmek için dün Teâlî-i İslâm Merkezine geldiğini fakat zatıâlîlerini bulamadığını ifade ediyor. İctihad ile Mahfil'in başka başka yollardan aynı yere gittiklerini ifade eden Farsça bir beyti zikrediyor.

Zâtıâlîlerini bulsa, Divan-ı Kebîr-i Mevlânâ'dan seçilmiş parçaların tercümeleriyle beraber Mahfil'de neşrini de rica edeceğini ifade eden Abdullah Cevdet, yine bir hasbihâli dikkat ve rikkatle okuduğunu söylüyor. Sözlerine şöyle devam ediyor: Bu mukaddes ateş böyle yanacak ve yanacak. Reçinenin yazıldığı kağıdın cinsine bakıyorlar. Mecmualar ve kitaplar ezilip suyu içilecek nesneler değildir ya! Üzerinde hiç libas olmayan adam, içinde hiç adam bulunmayan libastan daha kıymetlidir, sanırım.

Abdullah Cevdet tezkiresini şu rubâîsiyle bitiriyor:

Biz Ka‘beye sermest-i muhabbet gideriz

Pîr-i saltanat-ı câmi‘a u derdmendüz

Biñ râbıta-i Hak bizi halka bağlar

İncinmeyi incitmeye tercîh ederiz

Tâhirü’l-Mevlevî Beyin Cevâbı ise şöyledir:

Abdullah Cevdet Beyin iltifatlarına teşekkür ederek başlayan yazar, “müctehid” kelimesini ıstılahî manasında değil, cehd ü gayret sahibi manasında aldığını ifade ediyor. Ayrıca kendisini görmek için Tealî-i İslâm merkezine kadar zahmet ettikleri için de teşekkürlerini arz ediyor ve bir beyitle sözüne devam ediyor:

Tebdîl-i meslek etdiremez ibtilâ bana

Gönlüm sebât arsasınıñ kahramânıdır

Teâlî-i İslâm cemiyetinde bulunamayışının sebebini iki ay önce oradan istifa etmesiyle açıklayan yazar, İçtihad ve Dil-mestî-i Mevlânâ nüshalarının oraya bırakılmasına da ayrıca teşekkür ediyor.

Divan-ı Kebîr’den seçilmiş bazı parçaların tercümeleriyle beraber Mahfil’e derci hakkındaki tekliflerini de çok anlamlı bulan yazar,

Bâkî kalan bu kubbede bir hoş sada imiş

mısraıyla cevabını tamamlamaktadır.

Suûdü’l-Mevlevî, “Fuzûlî”, sy.21, s.158-159.

Yazar, acizane maksadının mazi, hal ve istikbal şairinin o kerbelâ bülbülünün tercüme-i hâlinin yazmak olmadığını ifade ederek yazısına başlıyor. Bir müddetten beri

günlük basında Fuzulî hakkında ortaya atılan fuzulî dedikoduları pek yersiz bulduğuna dair birkaç söz söylemek istediğini ifade ediyor.

Fuzulî'ye dair ortaya atılan dedikodulara her nasılsa cenâb-ı Sa'dî ve Molla Câmî hakkında da birtakım zanlar ve evhamlar karıştırıldığını söyleyen yazar, hazret-i gavs-ı a'zam seyyid Sultan Abdülkadir Geylanî'ye nisbeti ezcümle Gülistân'ından anlaşılmakta bulanan Sa'dî-i Ekberin ve cenâb-ı Şâh-ı Nakşıbend Muhammed Bahâüddîn Buhârî'nin tarikine ve e'âzım-ı hâcegânından Sa'adeddin Kaşgârî'ye intisabı durûb-ı emsâl sırasına geçmiş olan Arif-i Sâmî'nin meşreb ve mezheblerinden haberdar olmaksızın bahse kalkışmak yazara göre anlaşılması imkansız bir zamane garibesidir.

Yazar, bu derecede yanlışlığa karşı: Bilemem eyleyecek girye midir hande midir? sözleriyle yazısını bitirmektedir.

Abdülaziz Mecdî, "Düşündüm", sy.21, s.159-161.

Şairin 24 kıt'ası alınan ve devamı var denilerek derc edilen şiirinin ilk kıt'ası şöyledir:

Bir şeb oturup matlab-ı a'lâyı düşündüm

Cûşiş-geh-i envâr-ı tecellâyı düşündüm

Ta'zîm ile esmâyı, müsemmâyı düşündüm

Takdîs ile tevhîd ile Mevlâyı düşündüm

Muhyiddin Râ'if Bey, "Gazel", sy.21, s.161.

"Sen tazallum edince yâre gönül

Yâr açar sende tâze yâre gönül"

Şairin matla'lı gazeline yer veriliyor.

Fikrî, "Şiir ve Kadın", sy.21, s.162-163.

Yazar, edebiyat edebiyat okuduğu zamanlarda türlü türlü şiir tariflerinin özetinin özeti olmak üzere kalbi heyecana götüren her güzel şeye şiir dendiğini öğrendiğini ifade ederek yazısına başlıyor. Daha sonra Lafontain'in, Cenap Şahabeddin'in şiir konusundaki mütalaalarını da hatırlatıyor. Bu şekilde şiir konusundaki duygularını anılarıyla bütünleştirmeye ve bu vesileyle kendi mütalaalarını da okuyucuyla paylaşmak isteğini ortaya koyuyor.

Yine derslerinden öğrendiği "Çıkdıkça lisân tabî'atinden / Elbette düşer fesâhatinden**"** beytinin irşadıyla tabiata karşı olan süslemenin sözde fesahati, yüzde de güzelliği bozacağına olan inancını dile getiriyor. Hayadan ziyade boyadan kızarmış yüzleri, sürmeden çok sürünmeden kararmış gözleri gördükçe ve renkli dudaklarla, açık bacakların güftar ve reftarının sesini işittikçe tabiata aykırı bu görüntülerin kendisini ne kadar müteessir ettiğini ifade ediyor.

Yazara göre, şiirin gayesi mideyi bulandırmak değil, kalbi heyecana getirmektir. Canlı bir şiir olması lazım gelen kadınlığın da kendine mahsus kuralları olması gerekir. Yoksa kadın namına açık bir cisim, külhan beyi ağzından farklı görülemez.

Bir şiire az çok önem verilmesi, anlamının çok açık olmamasından; bir kadına da bir parça olsun merak edilmesi, güzelliğinin örtülü olmasından ileri gelir. Yazar, zamane insanlarının hiç olmazsa burasını düşünmelerini, fazla rağbet görmek için daha kapalı görünmelerini arzu etmektedir.

İsâ Rûhî, "Vîrân Ma'betler", sy.21, s.163.

Adı geçen eser tefrika ediliyor.

“Telemak Tercümesi”, sy.21, s.163-164.

Adı geçen eser tefrika ediliyor. Devamının geleceği ifade ediliyor.

SAYI 22:

İskilibli Âtıf Efendi, “Haml-i Meryem ve Vilâdet-i İsâ Meselesine Dâir”, sy.22, s.165-166.

Bu yazının başında Milaslı İsmail Hakkı ve Ömer Rıza Beylere cevaben yazıldığı ifade edilmektedir.

Yazar, makâlesine Tevhid-i Efkâr gazetesinin 7 Şubat ve daha sonraki sayılarında Milaslı İsmail Hakkı ve Ömer Rıza beylerin “Meryem’in hamile kalması ve İsa’nın doğumu hakkındaki” yazılarını okuduğunu belirterek başlamaktadır. Ömer Rıza Beyin (İsa’nın babası olmadığına dair Kur’ân’da açıklık yoktur.), İsmail Hakkı Beyin (Meryem’in kamil bir insandan hamile kalmış olduğunu Meryem suresinin âyetleri açık bir şekilde ifade ediyor.) sözlerini Kur’ân-ı Kerim’in yüce beyanına tamamen karşı bulduğunu ifade eden yazar, onların hata veya dalaletlerini ortaya koymaya çalışıyor.

Yazar, Kur’ân’ın Allah kelamı olduğunu ve onda bildirilene olduğu gibi inanmanın imanın şartı olduğunu ifade ettikten sonra Meryem ile İsa meselesine geliyor ve üç asıl maksadı şöyle sıralıyor:

1) Hz. Meryem’e gönderilen ruhun kimden ibaret olduğunu tayin,

2) Hz. Meryem’in hamilelik sebebi ile bekaretini beyan,

3) Hz. İsa’nın babasız dünyaya geldiğini beşerin, meleğin, Allahın oğlu olmadığını ispat,

Yazar, önce ruh lafzının Kur’ân-ı Kerim’de birçok anlama gelen müşterek bir lafız olduğunu misallerle açıkladıktan sonra, Al-i İmran suresinden delil getirerek, bu

ayetle İsa'nın Meryem'e Allah tarafından bir necl-i necîb ihsan buyurulacağının müjdelendiğini ve resulün melek cinsinden olduğunun açıkça beyan buyurulduğu ifade ediliyor. Yine ayetlerle delil getirerek bu ruh denilen meleğin Cebrail olduğu ifade ediliyor.

Bu durumda, söz konusu ayette geçen ruh kelimesinin insan manasına hamledilmesinin merdud ve batıl olduğu ifade edilerek yazı bitiriliyor, ancak daha sonraki sayılarda devam edileceği bildiriliyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Benî Kureyza Mes'elesi", sy.22, s.166-172.

Doktor Abdullah Cevdet Bey'in, İctihad dergisinin 144. sayısında (Mezheb-i Behâ'ullâh-Dîn-i Ümem) başlıklı bir başmakâlesi olduğu ve başyazarın bu makâlenin başlığında ifade edilen dinin ve mezhebin ne olduğunu sorguladığı ve bir din-i merhamet ve muhabbet olduğunu ifade ettiğini bildirerek yazıya başlanıyor.

Söz konusu makâlede, Hz. İsa'nın "birbirinizi seviniz"; Hz. Peygamberin "Ey Allahın kulları! Hep kardeş olunuz." buyurdukları nakledilerek, bunların böyle olmakla beraber tarihteki olayların bu prensip üzerinde kalmadığının utanılacak bir surette gösterildiğini ifade eden yazar, bundan sonra Benî Kureyza meselesine gelindiğini ifade ediyor. "Benî Kureyza kabilesinin erkeklerinin kafaları kesilip bir kuyuya atıldıktan sonra kadın ve çocuklarının cariye ve köle olarak satılmalarının emr olunması ve kafaları kesilip de hendeğe atılan sekiz yüz esirden Ömer'in genç ve güzel kızı Reyhane'nin Peygamber tarafından ayrılması merhamet duygusuyla açıklanamaz." diyen tabib-i edibin son olarak neşrettiği Dilmestî-i Mevlânâ adlı eserini Celal Nuri Beyin İctihad sayfalarında yer alan bazı sözlerine hiddetlendiğini ve Muhammed Emin Arabî'yi yükseltmek için Mevlânâ'yı alçalttığı ifade ediliyor. Yazar, oradaki ifadesine karşı olarak burada Bahaîliği yükseltmek için Müslümânlığı alçaltmaya çalışmaktan geri durmadığını ifade ediyor.

Yazar, Abdullah Cevdet beyin Celal Nuri'ye verdiği nasihatleri keşke kendisi de tutsa diyerek merhameti, sulhu bir ayin haline getirdiği söylenen Behâ'ullâh'ın

“insanlar arasına nifak tohumu ekmekten kaçınınız.” sözlerine biraz uysaydı daha iyi olurdu, diyor. İstanbul matbuatında “Bahâîlik” konusunda bugünlerde oldukça fazla yayınlar yapıldığını ve kendisinin de bu furyaya Mahfil’de katılmak istediğini ifade ediyor. Daha önce İhsan Mahvî bey tarafından yazılan “Bâbîlik” adlı makâlesini Mahfil’de yayımlandığını ve o makâlenin mütalaasından anlaşılacağı üzere Bâbîlik ile Bahâîlikin farklı mezhepler olmadığını ifade ediyor. Bir halifelik tartışması sonucu ikiye ayrılan ve Bâbi Ali Mehmed’in ölümüyle kardeşi Bahâ’ullâh’a geçen hilafetin sadece bir unvan değişikliği olduğunu ifade eden yazar, burada asıl Müslümânlığın gazvelerini ve Benî Kureyza vak’asını “hicâb-engîz” bir halde gören ve göstermek isteyen Abdullah Cevdet beye birkaç söz söylemek istidiğini ifade ediyor.

Konuyla ilgili olarak bir Nasreddin Hoca fıkrası irad ettikten sonra yazar, Benî Kureyza olayını irdeliyor. Hz. Peygamber’in yazdırmış olduğu ahidnameye uymayan Yahudiler, Müslümânları içten vurmak gibi bir faaliyette bulundukları için kendilerinin güvendikleri Sa’d Bin Muaz’ın verdiği hükme göre Benî Kureyza’nın erkekleri idam edilip kazılan hendeklere gömüldüler ve kadınlarıyla çocukları da esir alındı. Esirler mücahidlere paylaştırıldıktan sonra kalanları etrafa satıldı.

Abdullah Cevdet’in Benî Kureyza vakasında öldürülenlerin sayısının 800 olduğu ve Rayiha binti Ömer adında genç güzel esir hakkında ifade ettiği sözlere kaynak gösterdiği Ebülfidâ’nın kitabına kendisinin de baktığını ve orada öldürülenlerin sayısının aşağı yukarı 700 kişi olduğunu ve esirlerden beşte birinin ayrıldığını ve bu ayrılanlar içerisinde Rayiha’nın Peygambere ölümüne kadar cariye olduğunun ifade edildiği bildiriliyor.

Yazar, Abdullah Cevdet’in Arapça bu kaynağı cümlenin devamını okumadan kendince tercüme ettiğini ifade ederek, ölü sayısını 800’e çıkardığını ve aslında olmayan “genç ve güzel” kaydını ilave ettiğini söylüyor. Ebulfidâ’dan daha önce ve daha muteber olan İbni Hişam’ın Siretinde aynı konu ile ilgili olarak ölü sayısının 600 ila 700 arasında bunu çoğaltmak isteyenlerin 800 ila 900 diyebilir, ifadelerini Abdullah Cevdet’in iyi ki görmediğini ifade ediyor.

Yazar, mesele hakkında daha fazla söze gerek olmadığını, Abdullah Cevdet beyin insanlar arasında muhabbet, merhamet ve barıştan ibaret bir din olarak tarif ettiği Bahâîliğe uyarak olsun, insanların önemli bir kısmını teşkil eden Müslümânların muhabbetini kendisinden izale edecek böyle yazılar yazmamasını rica ederek sözlerini bitiriyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Dil-mestî-i Mevlânâ Kitabı Hakkında", sy.22, s.172--173.

İctihad dergisi sahibi Abdullah Cevdet Bey'in örneği önceki sayıya alınan bir tezkiresi ve Dilmestî-i Mevlânâ adlı eserinden bir adedini göndermesi üzerine, onu okuyacağını ve hakkında bir yazı yazacağını va'd ettiğini hatırlattıktan sonra bu va'dini yerine getirdiğini ifade ederek yazısına başlamaktadır.

Dilmestî-i Mevlânâ, 128 sayfalık matbu bir eserdir ve Gazalî'de ma'rifetullah, Rubâiyyât-ı Gazâlî, Urfî'de şiir ve irfan lahikalarını, Veled Çelebi Efendinin de "Üstâd-ı Bâ-kifâyet ve hakîm-i bülend-himmet hazret-i Abdullah Cevdet" kelimeleriyle başlayan bir mektubunu ihtiva etmektedir. Mukaddimesinden ve hatimesinden anlaşılacağına göre bu kitabın 25 sayfası Mevlânâ'nın şiirlerinin tercümesi imiş.

Yazar Tâhirü'l-Mevlevî, bu kitabın üslubunu ve Mevlânâ'ya izafe edilen bazı sözleri garip bulduğunu ve Mevlânâ'dan tercüme edildiği iddia edilen sözlerde tespit ettiği birçok yanlışı veya yanlış anlamayı, eserden alıntılar yaparak ortaya koyuyor. Abdullah Cevdet'in kudûm ile çengi ayırt edebilecek derecede Farsça bildiğinden şüphesi olmaya yazarın, onun Divan-ı Kebir'in Farsçasından değil de İngilizce veya Fransızca tercümesinden istifade edilmiş olabileceğine dikkat çekiyor. Hakkında saygı beslediğini ifade ettiği Mevlanâ'nın eserlerinin aslına müracaat etmesi gerektiğini ifade ederek yazısını bitiriyor.

Mehmed İzzet, "Hakîkat-i Mahza ve Aynştayn", sy.22, s.174-177.

Yazar, insanoğlunun bugünkü ilmî araştırmalarıyla mutlak hakikati idrak edemeyeceklerini ifade ederek yazısına başlıyor. Medeniyetin ilk devirlerinden zamanımıza kadar bütün filozofların zihnini meşgul eden eşyanın hakikati meselesinin döne dolaşa felsefenin metafizik bölümünün konusu olduğu ifade edildikten sonra, netice olarak kainatı bize göründüğü gibi değil, olduğu gibi bilmek hem de yakinen bilmek lazım geldiği üzerinde duruluyor.

Yazara göre, eski filozofları bu düşünceye iten sebep, oluşun her an değişim içinde bulunmuş olmasıdır ve daima değişen ve dönüşen olayların kendi kendine olması ihtimalinin kabul edilememesidir. Arşimed ve Galile gibi bazı bilimadamlarının tabiatı doğrudan inceleyerek bazı kanunlar keşfetmelerinin zamanımızda da tasdik edildiği hatırlatıldıktan sonra, bilimadamı ile filozofun farlkı telakki edildiğine dikkat çekiliyor.

Dekart'ı bugünkü felsefenin babası olarak gören yazar, Dekart'ın nazarında bize gayet samimi ve en yakın olan hakikatin madde değil, vicdan olduğunu ifade ediyor. İnsanların ancak kainattaki tecellileri bilebileceği ve ilmin sınırlarının da hadiseler alemi olduğu ifade ediliyor.

Kemmiyetin ne olduğu ve riyaziyatın hangi konularla ilgilendiğini uzun uzun anlatan yazar, riyaziyenin zaman ve mekanın mukayesesi üzerine kurulan nisbî bilgiler ile yetindiğini ve mekan nedir? zaman nedir? bunların keyfiyeti hakkında düşünmedidiğini ifade ediyor.

Aristo ve Öklidis gibi eski filozof ve bilimadamlarının görüşlerine körü körüne bağlanmanın bugünkü bilim açısından doğuracağı kötü sonuçlara dikkat çeken yazar, meşhur filozof Newton'un varlık ve oluş kanunlarını gösterebilecek tek ifadenin aralarındaki farkların eşitliği olduğunu bildiriyor. Aslında Aynştayn'in de geleceğin bilimine esas teşkil eden keşfinde takip edilen yolun, Newton'un bu sonsuz küçük hesaplarının vücuda getirilişi olduğu ifade ediliyor. Böylece Aynştayn'ın halihazır bilimi temellerinden sarsacak bir mazhariyete nail olduğunu söyleyen yazar, onun keşfini şöyle özetliyor: "Bu âlemde kat'î ve hakiki bir şey yoktur. Kişisel duygularımız şimdiye kadar zannedildiği gibi hakiki ve mutlak değil, izafidir. Varlık ve olaylara en

fazla hakim olan, izafiyettir." Yazar daha sonra Aynştain'ın izafiyet nazariyesi adı altında ortaya koyduğu bilimsel gerçeklerin esaslarını başlıca sekiz maddede izah ediyor. Bu esaslara göre, kainatı sonsuzluk içinde kaybolmuş cisimler topluluğundan oluşmuş tasavvur etmek gerekmez, bütün maddî olaylar birbirine tabi ve izafîdir.

Ferîdûn Nâfiz, "Mevlevîlik Menâkıbından", sy.22, s.177-179.

Müze müdürü Halil Beyin Karamanoğulları Hakkındaki Vesâik-i Tarihiyye adlı makâlelerinde Musa Beyin 74 sene saltanat sürdüğünü, fakat bugün harap olan medresenin kitabesi olmadığından inşa tarihinin meçhul olduğunu yazıyorlarsa da Karamandaki Hisar mahallesindeki bu medrese hakkında biraz mahalli bilgiler vererek konunun aydınlatılması gerektiğini ifade eden yazar, Emir Musa Medresesinin banisinin Musa olduğunu ve 650 tarihinde inşa edildiğini bildirmektedir.

Medresenin mimari özelliklerini ayrıntılı bir şekilde anlatan yazar, medresenin tarihiyle ilgili geçirmiş olduğu fiziki değişiklikleri de anlatmaktadır. Mevlânâ'nın eşinin ve büyük oğlunu Karaman'da vefat ettiği ve sonra dergah olan bu medresenin haziresine defnedildiği bilgilerini aktardıktan sonra bu dergahın kapısı üzerindeki kitabeyi naklediyor.

Daha sonra dergahın müştemilatıyla beraber içinde bulunan bazı tarihi eşyaları ve mescit kısmı haricindeki bir semahaneden bahsediliyor.

Karaman'daki bu dergahın Mevlevilik açısından önemli bir değere sahip olduğunu ifade eden yazar, Mevlevîler için saygın bir yere sahip olduğunu söylüyor. Devamı var denilerek yazı burada kesilmektedir.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Şeyh Sa'dî'nin Abaka Han ile Mülâkâtı ve Nasîhati", sy.22, s.179-180.

Cengiz'in torunlarından Hülagû'nun 656 tarihinde ölümüyle oğlu Abaka Han'ın tahta geçişini anlatarak yazısına giriş yapan yazar, 17 sene hükümet ettikten sonra aniden ölen Abaka Han'ın babasına göre ehven-i şer olduğunu ve buna da vezirinin İslâm alimleriyle görüşerek nasihatlerini almasının sebep olduğunu ifade ediyor.

Bu nasihatçılardan birinin de Şeyh Sadi-i Şirazi olduğu ve Şeyh Sadi'nin külliyatındaki Pendnâme'de bu nasihatlere yer verildiği ifade edildikten sonra oradan alıntılar yapılıyor. Bu alıntılardan birinde Şeyh Sadi birgün evinden çıkıyor ve talebelerinin yanına gidiyor. Yolda Abaka Hanla birlikte gezen talebelerini görünce bir köşeye çekilmeyi düşünüyor. Ancak talebeleri onu görünce büyük bir saygıyla yanlarına geliyorlar. Bunu gören Abaka Han, kıskanıyor ve düşünüyor. Onun kim olduğunu soruyorlar. Talebeleri de manevi babamız, şeyhimiz diyorlar.

Abaka Han, talebeleri aracılığıyla Şeyh Sadi'yi huzuruna davet ediyor. Şeyh Sadi de talebelerinin yalvarmalarına dayanamayıp daveti kabul ediyor. Birkaç saat Abaka Han'la sohbet ettikten sonra, ayrılmak için izin istiyor. Abaka Han, Şeyh Sadi'den bir nasihat istiyor. O da makama mutabık bir nasihat veriyor: "Dünyadan ahirete günahtan ve sevaptan başka bir şey götürülemez; hangisini istiyorsan onu topla." Abaka Han'ın isteği üzerine bu nasihati nazmen ifade ettiği bir kıt'a söylüyor: "Padişah, teb'asına bakar ve onları muhafaza ederse aldığı vergi helal olsun; çobanlık ücreti yerine geçer. Yok halkın çobanlığını yapmazsa o vergiler zehir olsun; zira, yediği Müslümân cizyesi demektir." Bu cevaplardan oldukça müteessir olduğu ve ağladığı ifade edilen Abaka Han, acaba ben çoban mıyım, değil miyim? diye kendisini sorguluyor.

Şeyh Sadi'nin, daha sonra nasihatlerine mektuplarla devam ettiği ifade edildikten sonra bir sonraki nasihati sonraki sayıda verilmek üzere yazı burada bitiriliyor.

İhsân Mahvî, "Bâbîlik", sy.22, s.180-182.

Şeyhiyye tarikatinin kurucusu Şeyh Ahmed Zeyneddin'in müridlerinden henüz 26 yaşında Bab Ali Mehmed isminde bir gencin ihdas ettiği yeni dini yaydığı, kadın erkek birçok halkın bu yeni müctehidin etrafında toplandığı ifade ediliyor.

Bâb'ın, Kur'ân-ı Kerimi, İncilleri ve Tevrat'ı ve bununla beraber belli başlı sofi tarikatlerini inceleyerek şu desturları ortaya koyduğu bildiriliyor: Cenab-ı Hakkın ve mahlukatının vahdetine inanmak; kadın ve erkeğin hukuken eşit olduğunu tanımak; bundan başka, birçok ihtilaflar doğuran toplumsal olaylar sebebiyle hakikati takip eden dinlerin bir noktada birleştirilmesi; öğrenim hakkının istisnasız her ferde tanınması; ortak bir dilin tanınması ve milletler arası bir mahkemenin kurulması gerektiği şeklinde sıralanıyor.

Bâb'a göre, beşeriyetin huzurunun, ancak beşeriyetin bir bayrak altında toplanmasıyla mümkün olabileceği ifade edildikten sonra, cihangirliğin ve faydasız zenginliğin doğurduğu ihtiraslar sebebiyle savaşmanın insanlığın kanını boş yere akıtmanın Allah'ın emrine karşı olduğu söyleniyor.

Ayrıca Bâb, sabahları iki rekat namaz kılmayı ve senede bir ay oruç tutmayı kabul ediyormuş. Tesettürü kaldırmayı, malları birleştirmeyi ve faizi savunan Bâb, insanı esas itibarıyla temiz sayarak abdest ve guslü fazla görüyormuş.

Yazar, on iki sene zarfında Bâb ve müridlerinin İran'ın güneyi ile Irak'ta mezheplerini yayarak bugün Avrupa ve Amerika'da gördükleri itibarla Bâbîlik inancını tesis ettiklerini söylüyor. 1204 tarihinde Mehmed Şah'ın vefatı üzerine henüz 16 yaşında olan Şehzade Nasreddin'in Acem ülkesinin bahtsız tahtına oturduğunu ifade eden yazar, İran'ın her tarafına dehşet saçan bu yeni dinin yayılma hareketlerinin hükumet tarafından takip edildiğini söylüyor. Bâb ve bazı müridlerinin tutuklanarak idamına karar verildiği ve idam sehpası kurulan meydana etraftaki halkın akın akın geldiği ifade edilen yazıda, infaz alayının kurşunlarının ona isabet etmediği, ancak boynundaki ipi kopardığı, yere düşen Bâb'ın tekrar yakalanarak öldürüldüğü bildiriliyor.

Sa‘dî, “Cenûbî Hindistân Müslümânları-Moplahlar”, sy.22, s.182-184.

Moplahların sünni ve şafi olmak üzere iki fırkaya ayrıldıkları ifade edilen yazıda, aralarındaki şiddetli mücadelelerin şahsi meselelerden ileri geldiği söyleniyor. Ancak aralarındaki dini ihtilafın kaynağı şu şekilde açıklanıyor:

Moplahların İstanbul’daki hilafeti yüce makam olarak tanıdıkları ifade edildikten sonra onların beş vakit namaz, zekat, ezan, fıtır bayramı, kurban bayramı gibi ibadetlere kendilerince birtakım terimler kullandıkları bildiriliyor. Namazda okudukları duaların Arapça olduğu ve Arapçayı ancak tahsil görmüş bir Nangal’ın anlayabileceği ifade ediliyor.

Bayramların tüfek atarak, ziyafet vererek kutlandığı, Moplahların camilerinin dört köşe olduğu ve Hint tapınaklarına benzediği de verilen bilgiler arasında yer alıyor. Mabedleri detaylı bir şekilde anlatılan Moplahların hurafe inançlarının çok olduğu, cinlerin ve perilerin şerrinde korunmak için Hintlilerin merasim ve dualarına başvurdukları anlatılıyor. Misal olarak Kur’ân-ı Kerim’in surelerini yazmak için kullanılan mürekkebin suya karıştırılarak içildiği ve müessir bir ilaç sayıldığı ifade ediliyor.

Adetleri arasında bir çocuk dünyaya geldiği zaman sıcak suyla yıkandığı ve bir mollanın kulağına ezan okuduğu, sonra çocuğa bal veya ezilmiş hurma ile karışık altın tozu yedirildiği ve çocuğun yetiştirilmesi sırasında belirli yaşlarda yapılan merasimler de sayılmaktadır.

Yazar, Moplahlarda genel olarak evliyaya hürmet edildiğini ifade eden yazar, yazısına daha sonraki sayılarda devam ediyor.

Şerefüddîn, “Geceler Sermedî Olsaydı”, sy.22, s.184.

Müderris Mehmed Şerefü’ddîn’in “Geceler Sermedî Olsaydı” adlı kasîde nazım şekliyle yazmış olduğu şiiri yer almaktadır:

Sermedî eylese leyli ebediyyen Allâh

Var mıdır bahş-i ziyâ eyleyecek başka İlâh

Kudret-i kâmile-i Rabbi görüp gel vecde

Eyle Allâhu Te‘âlâya hezârân secde

Abdülaziz Mecdî, “Düşündüm”, sy.22, s.184-186.

İlk 24 kıt’ası 21. sayıda dercedilen şiirin 25-41 kıt’aları arası da bu sayıya derc edilmiştir. 41. sayıdan sonrası “devamı var” notu düşülerek sonraki sayıya bırakılmıştır.

Kalbinde cehennem görünen şîr-i jiyânı

Dünyâya veren dehşet-i hiç-â-hîçânı

Bir ceyş-i mu‘azzamla yıkan nısf-ı cihânı

Ceng-âver-i meşhûru, Atillâyı düşündüm

Su‘ûdü’l-Mevlevî, “Mu‘allim Nâcî”, sy.22, s.186-187.

Yazar, Müstecâbî-zâde İsmet Bey merhûmun bundan yirmi sene önce Midilli’de ikamet ettiği sıralarda kendisiyle mektuplaştığı ve bir mektubunda Muallim Naci’nin

Meşrebimce bir âşinâ bulunmaz

Dünyâ ne garîb gurbet-âbâd

Derd ehline mültecâ bulunmaz

Bir paraya sad-hezâr feryâd

kıt'asını irad ettiğini hatırlatarak, İsmet Bey merhumun cevaben yazdığı mektupta şöyle dediğini aktarıyor: Bir zamanlar Naci hakkında matbuatta çıkan dedikodulara kendisinin karışmadığını, bunu mektupta anlatmanın imkansız olduğunu ve istediği zaman kendisiyle bu konuda görüşebileceğini ifade ediyor.

Yazar, son zamanlarda günlük matbuâtta Nâcî bahsinin tazelendiğini, ölümünden otuz yıl sonra yine ba'sü ba'de'l-mevte mazhar olduğunu ifade ettikten sonra onun gerçekte bir şâ'ir-i bülend-perdâz olmasa bile bir mu'allim-i sühan-perdâz olduğunu söylüyor. Memleketin gençlerinin şimdi onun sayesinde doğru dürüst yazdığını söyleyen yazar, onun sevilmeyecek bir tarafı varsa onun da 'kendisine Hâfız-ı Şirâzî süsü vererek onu taklide özenmesi' olduğunu iddia etmektedir. Yazar, ayrıca onun harabâtîliğinin kendisi gibi düşünenlerce bir kusur olduğunu da eleştirilerine eklemektedir. Merhumu rüşdiye mu'allimi diye küçümseyenlerin de bulunduğunu söyleyen yazar Nâcî hakkındaki değerlendirmelerini söyle noktalamaktadır:

Mu'allim Nâcî Efendi merhum ilm ü kemâliyle, nazım ve nesriyle, özellikle tercümeleriyle, Zâtü'n-Nâtikîn gibi Ömer'in Çocukluğu gibi Şîrîn ve Dilber manzume ve mensûreleriyle; münakkah, metîn, tırâşîde gazeliyyât ve manzûmâtıyla mü'min ve muvahhid olarak rahmet-i İlâhîye intikâl etmiş bir zâttır. Belki şâir-i bülend-pervâz değildir ama, hiç şüphesiz bir muallim-i mümtâzdır.

Bu makâlenin sonuna eklenen lahikada yazar, Müstecâbî-zâde İsmet Bey merhumun Naci Bey hakkındaki mülahazalarına ve kendisinin yukarıdaki görüşlerine olan takdirlerini ifade etmektedir.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Tahmîs-i Gazel-i Fuzûlî", sy.22, s.187.

Yazar, Fuzulî'nin

“Ne görür ehl-i cefâ bende vefâdan gayrı

Ne bulur şem‘ yakan kimse ziyâdan gayrı”

matla’lı gazelini tahmis etmiştir.

Muhyiddin Râif, “Matla‘sız Gazel”, sy.22, s.188.

Şâirin Tâhirü’l-Mevlevî Bey’e ithafen yazdığı bu matla‘sız gazel beş beyitten müteşekkildir:

M. Enver, “Şarkı”, sy.22, s.188.

Şâirin kızı Hümeyrâ için yazdığı şarkı iki dörtlükten müteşekkildir:

Hilkatinde beşeriñ varsa eğer bir gâye

Gelmişim ben de seni sevmek için dünyâye

Ey ipek saçları ağûşa olan pîrâye

Gelmişim sanki seni sevmek için dünyâye

Çatma ebrûlarıñı üzme beni başıñ için

Yakışır mı o seniñ gül yüzüñe çîn-i cebîn

Elem-i ömre tahammül edişim sor ki niçin

Gelmişim çünki seni sevmek için dünyâye

Abdülbâkî Aziz, "Sefâhât Düşkünleri", sy.22, s.188.

Yazar, "Sefahat Düşkünü" adlı hikayesinde kendi hayatından kesitler sunmaktadır. İstanbul'un dar ve kasvetli sokaklarının iç dünyasında oluşturduğu halleri çözümleyen psikolojik bir hikaye tarzında anlatılmıştır. Yazar hem kendisiyle bir iç hesaplaşma hem de geçmişle gelecek arasında gidip gelmelerle bir değerlendirme yapıyor. Sonunda Allah'tan merhamet diliyor ve bu mübarek beldenin yani İstanbul'un sefahat içinde can vermemesi için dua ediyor.

SAYI 23:

Bu sayıda baş sayfada Mahfil'in 1339 yılı Ramazan ayına ait nüshasının yeniden neşredildiği haberiyle başlanıyor ve münderecâtı derc ediliyor. Daha sonra "Tûmâr-ı Turûk-ı Âliyye" adlı eserden birinci cüz': Melâmîlik bölümünün münderecâtı veriliyor. Bu eserlerin 25 kuruştan satışa sunulduğu ifade ediliyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Ramazân-ı Şerîf ve Oruç", sy.23, s.190-191.

Yazar, Ramazan ayının hayırlar getirmesi temennisiyle yazısına başlamaktadır. Mahfil'in 11. sayısında bu ayla ve tarihçesiyle ilgili ayrıntılı bilgiler verildiği hatırlatılarak Müslümânlar için muhterem ve mukaddes bir ay olduğu ifade edilmektedir.

Ramazan ayının kutsiyetinin Arabistan'da Müslümânlığın ortaya çıkışından önce de bilindiği hatırlatılan yazıda, Mekkelilerden bazılarının bu ayda uzlete çekilip ibadetle geçirdikleri ifade ediliyor. Yine Peygamberimizin 40 yaşını ikmal ettiği sene Ramazan ayının 17. pazartesi günü ilk vahye mazhar olduğunu hatırlatan yazar, Hicretin ikinci senesi Şaban ayında ilahi emirle Ramazanda oruç tutmanın bütün Muhammed ümmetine farz kılındığını ifade etmektedir.

Orucun farziyeti, edası, şartları, oruç tutamayanların ödeyeceği fidyelerle ilgili epey bir malumat verildikten sonra, Hicretin ikinci senesi Ramazan ayında, nisap miktarına sahip olanların fıtır sadakası vermelerinin de vacip olduğu hatırlatılıyor.

Yazar, farzlar içerisinde orucun müstesna bir yeri olduğunu vurgulamakta ve bu konudaki hadis-i şeriflerle orucun önemini anlatmaktadır. Daha sonra yazar, Harb-i Umumî ile her şeyin birbirine karıştığı yıllarda oruç tutanlara saygının ve seferberlik adı altında alenen oruç yiyenlerin İstanbul sokaklarında gezinmesini hatırlatan yazar, son yıllarda bu konudaki tutum ve davranışların düzene girdiğini ve artık oruca ve oruç tutana olan saygının böyle devam etmesi temennisiyle yazısını tamamlamaktadır.

İskilibli Mehmed Âtıf, "Haml-i Meryem", sy.23, s.191-194.

Ömer Rıza ve İsmail Hakkı Beylere cevap,

Hz. Meryem'in hamilelik sebebini anlamanın Kur'ân-ı Kerim'in bu konudaki âyetlerini anlamayı gerektirdiğini vurgulayan yazar, Meryem suresindeki bu konudaki ayetleri nakil ve tercüme ederek yazısına başlıyor. Daha sonra yazar, Hz. Meryem'in hamileliğinin ya beşer tarafından ya İlahi kudret tarafından gerçekleşmesi ihtimalini, beşer tarafından el değmemiş olduğunu Kur'ân-ı Kerim'de birçok yerde ifade edildiğini ortaya koyuyor. Ayrıca Hz. Meryem'in kavmi yanında bilinmeyen ve gayrı meşru bir kocasının olması ihtimalinin de bulunmadığını söyleyen yazar, bu konuda kavminin ithamlarını ortadan kaldırmak için Hz. Meryem'in "Beşikteki çocuğa sorunuz." cevabını vererek olağanüstü bir delile başvurmayıp "Falan adam benim meşru kocamdır ve bu çocuk ondandır." diyerek beraatını ispat ederdi, şeklinde bir açıklama getiriyor.

Yazara göre, aklen olabilirliği ve tarihen sabitliği olmayan ve bir delile dayanmayan bir kuruntuya hakikat süsü vererek 1922 sene önce gerçekleşmiş bir olayın tarihini yazmaya kalkışmak kadar fikrî sapıklık tasavvur edilemez ve yine yazara göre, bugün için Hz. Meryem'e gayrı meşru bir fiil isnat edilmesi, büyük bir iftira olmanın ötesinde Kur'ân-ı Kerim'i, Allahu tealayı, Peygamberi yalanlamak demektir ve böyle bir tekzibe cesaret edenlerin din dairesinden çıkmış olduklarından şüphe yoktur.

Ayrıca yazar, Hz. İsa'nın ibn-i melek olmadığını, meleklerin dişilik ve erkeklik özellikleri taşımadığı için Hz. Meryem'e yaklaşan meleğin böyle bir temasının olamayacağını ve Hz. Meryem'in hamileliğinin tamamen İlahî kudretin tecellisiyle meydana geldiğini, Kur'ân-ı Kerim ve hadisler ışığında ortaya koymaktadır.

Yazara göre, Hz. İsa'nın ne Allah'ın oğlu ne de Allah olmak imkan ve ihtimali yoktur. Hıristiyanların bu inançları batıldır. Son olarak yazar, İsmail Hakkı ve Ömer Rıza beylerin inançlarını düzeltmelerini ve kesin doğruların karşısında olarak yalnızca akıl ve fikirleriyle Kur'ân-ı Kerim'i tefsir veya tevile kalkışmamalarını tavsiye ederek onlara ikazda bulunarak yazısını bitiriyor.

Hâfız İhsan, "Mushâf-ı Şerîf ve Tilâvet", sy.23, s.194-195.

Yazar, makâlesinin birinci bölümünde "Mushaf-ı Şerif" başlığı altında Kur'ân-ı Kerim'in indirilişinden başlayıp mushaf haline getirilişine kadar olan süreci hatta bugünkü şeklinde gelişindeki aşamaları ayrıntılı bir şekilde anlatmaktadır. Bu konuda emeği geçenleri hayırla yad ederek Kur'ân-ı Kerim'in bazen ayet ayet bazen sure sure indirilişindeki hikmetleri, onun hıfzedilmesinde ve yazıya geçirilmesi hususundaki bazı ayrıntıları da okuyucunun bilgisine sunmaktadır.

Yazının ikinci bölümüne "Tilavet" başlığı altında Kur'ân-ı Kerim'in tilavetinin ibadetlerden olduğuna dikkat çekilerek başlanmaktadır. Kur'ân-ı Kerim okumanın ve ezberlemenin önemi vurgulanmakta, okumayı terk etmenin ve ezberlenen ayetlerin unutulmasının ecri hatırlatılmaktadır.

Yazar, İmam-ı Azam Ebu Hanife'nin Ramazan ayında her gün bir ve her gece teravih hatmi olmak üzere 61 hatim ettiğini naklediyor. Kur'ân-ı Kerim'in tilaveti ile ilgili bazı terim ve kavramları ayet ve hadislerden deliller getirerek açıklamaya çalışan yazar, ilm-i tecvid ve usûl-i kıraati ehlinden öğrenmek gerektiğini ve bu konuda ehlini taklid etmenin faziletlerini anlatarak yazısını tamamlamaktadır.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Dârü'ş-Şafaka ve Şefkat-ı İslâmiye", sy.23, s.196-202.

Yazar, İstanbul'un iki yüksek mevkisi yani Fatih ve Sultan Selim tepeleri arasına inşa edilmiş ve elli seneden beri Müslümân çocuklarına ana kucağı olma görevini yapmış olan Dârüşşafaka'yı bilmeyen veya duymayan bir Müslümân olmadığı kanaatiyle yazısına başlamaktadır. Bu öksüzler yurdunun 338 senesinde yapılan bir genel toplantısındaki olumsuzluklara dikkat çeken yazar, bu müessesenin kuruluşu, işleyişi ve idaresi hakkında bilgiler vermektedir.

Her yıl mutad olarak yapılan genel kurul toplantılarında yıllık raporların okunduğunu ifade eden yazar o sene okunan rapordaki acıklı tabloyu naklediyor ve bu rapora yapılan itirazlardan bahsediyor. Biten üyelikler yerine yapılan seçimler, yıllık bütçenin kabulü gibi sorunların birçok badirelerden sonra kabul edildiğini anlatan yazar, yeni oluşturulan idare heyetini ve azaların görevleriyle beraber bir liste şeklinde dökümünü yapıyor.

Yazının yazıldığı sene itibariyle iki sene önce Darüşşafaka'nın müdürü Mustafa Beyin talebi üzerine mektep talebelerine bir konferans verdiğini hatırlatan yazar, İ'tisam mecmuasında yayımlanan bu konferans metnini gördüğü lüzum üzerine tekrar Mahfil sayfalarına derc ediyor.

Şefekat-i İslâmiye başlıklı bu konferans metninde yazar, şefkat kelimesinin anlamından başlayıp konferanssa bu başlığı vermesindeki sebeplerden hareket ederek Darüşşafaka'nın misyonu, vizyonu ve sorunlarıyla ilgili mütalaalarını ortaya koymaktadır. Allah'ın emirlerine ta'zim etmek ve mahlukatına şefkat ve merhamet göstermek şeklinde İslâmiyetin dinî ve dünyevî hükümlerinin özetlenebileceğini ifade eden yazar, diğer ilahî dinlerde konunun bakış açısını ve ele alınış biçimini de anlatmaktadır.

Yazar, İslâmiyette şefkat ve rahmetin önemini, birçok tarihi ve yaşanmış örnekleriyle mektep çocuklarının anlayabileceği bir lisanla akıcı bir üslupla anlatmaktadır. Yazar, "Şefekat-ı İslâmiyye" başlıklı bu çok uzun yazısını "devamı var" diyerek bir sonraki sayıya bırakıyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Dârü'l-Hikmeti'l-İslâmiyye Riyâset-i Aliyyesine Sunulmuş Bir Arîza Sûreti", sy. 23, s.202-203.

Bu sayfada, Mahfil Mecmuası sahibi Tahirül-Mevlevî imzalı "Semahatli Efendim" şeklinde başlayan bir arîza suretine yer verilmiştir.

Yazar, o dönemde taş baskı matbaalarda Kur'ân-ı Kerim harflerinin taşlara oyulmuş şekillerinde deforme olduğunu, bunların ya yenilenmesi ya da değiştirilmesi gerektiğini ifade ediyor. Aynı zamanda konuyla ilgili olarak Mahfil'in önceki sayısında Kur'ân-ı Kerim'den iktibas yaparken "İnnâ fetahnâ" şeklinin matbaa yetersizliğinden bazı tasarruflar yapıldığını ve bu yüzden kendisinin de hassas olduğu bu noktada hakkında soruşturma açılmasının kendisini üzüntüye boğduğunu ifade etmektedir.

Yazar, kendisinin yaptığı tasarruflara başka âlimlerin yazılarından da örnekler vererek matbuadaki teknik yetersizliklerden kaynaklanan bu şekillerde, meşhur olan şekl-i imlada hataya düşülmediğini aynı mesele hakkında Dârü'l-Hikme ile Tetkîk-i Mü'ellefât heyetleri arasında bile yazı akımları bulunduğu ifade edilerek bu konuda Müslümânlara izahat ve beyanat verilmesi gereği üzerinde durulmaktadır.

Ferîdûn Nâfiz, "Mevlevîlik Menâkıbından", sy.23, s.203.

Sultânü'l-ulemâ hazretlerinin Bağdat'ta bulundukları sırada Selçuklu Sultanı Alaüddin Keykubad'ın emriyle Konya'ya davet edildiği ve nihayet kabul buyurularak davetlerine icabet edildiği bildiriliyor.

Sultânül-ulemâ, Konya şehrine dahil olmayıp şehir dışındaki Altunbâ medresesine nazil oluyor. Ayrıca Sultan Alaüddin'nin sarayını teşriflerinde Sultanla birlikte tahta oturduğunun ve sultanımız diye takdim edildiğinin menakıp yazarlarınca rivâyet edildiği de bildiriliyor. Burada Sühreverdî ile tanıştıkları ve aralarında samimi sohbetler geçtiği de anlatılmaktadır. Sultan Alaüddin Keykubad'ın Sultânü'l-ulemâya külliyetli bir miktar takdim ettiğinde, kabul buyurmadıkları da nakledliyor.

628 senesi Rebiülevvelinin on sekizinci günü seksen beş yaşında iken rıhlet etmişlerdir. Kitaplarını muhafaza ettikleri bir kütüphaneyi de bir sanduka olarak lahidleri üzerine konulmasını vasiyet ettiklerinden huzuruna gelenlerin bu heyete dikkatlerinin çekilmesi halk arasında meşhur bir rivâyetin ortaya çıkmasına sebep olduğu da hatırlatılmaktadır.

Yazar, Sultânü'l-ulemâ'nın 3 ciltlik Maârif adlı eserinin, Mevlânâ'nın Fîhi mâ-fîh adlı eserinin, Sultan Veled'in Maârif-nâmesinin, Seyyid Burhâneddin ve Hazret-i Şems gibi meşhur beş büyük zatın eserleri birarada olarak eski bir hatla yazılmış nüshasının Üsküdar'da Atlama Taşı kütüphanesinin 671 numarasında gördüğünü ifade etmektedir.

Devamı var, denilerek yazı burada kesilmektedir.

Hüseyin Vassâf, "Şeyh İbrâhim Efendi", sy.23, s.203-204.

Ricâl-i Hamzaviyyeden ve hakikaten büyük şeyhlerden değerli bir zat olup Olanlar Şeyhi diye meşhurdur. Hicrî 1000 yılında Konya Aksaray'ında bir başka rivâyete göre İstanbul Aksaray'ında doğmuştur. Henüz 7 yaşında iken Sarban Ahmed Efendinin

Vârımı ol dosta verdim hânümânım kalmadı

nazmını ezberlediğine mürebbisi Tap Tap Şah tarafından şahid olunmuştur. Yazar, onun Oğlanlar Şeyhi diye şöhret bulmasının sebebini de bu vesile ile açıklıyor. İbrahim Efendi sülûkünü mürebbisi Tap Tap Şahdan tamamlamıştır. Ayrıca Melâmiyye-i Bayrâmiyye ricalinden Hüseyin Lamekânî Efendinin sohbet meclisine katıldıkları da nakledilmektedir. Aziz Mahmud Hadayi hazretlerinin sohbetlerine mazhar oldukları gibi Halvetî şeyhlerinden Abdülahad Nuri Efendinin feyzlerine de nail olmuşlardır.

Aksaray'da bugün Olanlar Dergahı demekle bilinen tekkenin şeyhliğinde uzun müddet bulunduktan sonra âlem-i bekâya intikal eylemişlerdir. Vefat tarihi değişik

kaynaklarda 1060, 1055, 1066 olarak gösterilmektedir. Adı geçen dergahtaki türbesinde medfun olup aşk ehlinin ziyaretgahıdır.

İhsân Mahvî, "Bâbîlik", sy.23, s.204-206.

Yazar, önceki sayıda kaldığı yerden Bâbîlik hakkındaki yazısına devam ediyor.

Bâbın idamıyla Bâbîlerin azim ve cesaretlerinin şiddetlendiğini söyleyen yazar, bilhassa Mazenderân ve Şiraz'da genel arbedeler ortaya çıktığını ifade ediyor. Ayrıca Ahundların Bâbîler hakkında verdikleri ölüm fetvalarının İran hükumetini cesaretlendirdiği de bildiriliyor.

Kurretü'l-ayn mahlaslı güzel bir kadın şairin Babîliğin yayılmasında önemli roller oynadığını söyleyen yazar, yakalanıp Tahran'a getirilen bu kadını kocasının ve yakınlarının ikna edemediğini ve inancından vazgeçmediğini ifade ediyor.

1271 yılında Nasıruddin Şah'ın Bâbîler tarafından bir suikaste maruz kaldığını ve bunun vukua gelişini canlı tasvirlerle uzun uzun anlatan yazar, olayın boyutlarını ve hükumetin tutumunu değerlendiriyor. Hükumet, zindandaki Bâbîlerin inançlarından dönmemeleri halinde idamlarına karar verileceğini ilan etmiş, ancak Bâbîler ikinci yolu yani idamı tercih etmişler.

Yazar, mahpusların Tahran sokaklarında halka teşhir edilerek öldürüldüğünü, meşhur kadın şair Kurretü'l-ayn da Tahran kalesinin üzerinde diri diri yakıldığını ifade ediyor ve Bâb ve müritlerinin idam ve ifnâsıyla Bâbîliğin büsbütün ortadan kaldırılamadığını da sözlerine ekliyor.

İran şahının pençesinden kurtulan Bâbîlerin Bağdat'a iltica ettiklerini ve bir müddet sükuttan sonra Mirza Yayha adında bir gencin ortaya çıkarak kendisini Bâbın halifesi ilan ederek mezhebini yaymaya başladığı bildiriliyor. Bu durumdan rahatsız olan İran hükumeti Osmanlıya müracaat ederek bir çare bulunmasını istiyor ve Sultan Abdülaziz Han bu isyankarı Edirne'ye sürüyor. Bâbîler Edirne'de birleştikten sonra Subh-ı Ezel'in büyük kardeşi kendisini halife ilan ederek faaliyetlere başlıyor. Kendi

içlerindeki bu iki başlılıktan rahatsız olan Osmanlı Devleti Subh-ı Ezel'i ve müritlerini Kıbrıs adasına, kardeşi Bahaullah'ı da Akka'ya sürgün etmiştir. Bir müddet sonra Subh-ı Ezel kendisini feshetti ve Bâbîler Bahaullah'ın etrafında toplanmaya başladı.

Devamı var, denilerek yazı burada kesilmektedir.

Sa'dî, "Cenûbî Hindistan Müslümânları: Moplahlar", sy.23, s.207-208.

Yazarın Revue du Monde Müslümân mecmuasından tercüme ederek naklettiği yazı önceki sayıdan devam ediyor.

Moplahların kanaatkar, san'atkar ve müteşebbis olmalarıyla tanındıklarını söyleyen yazar, birçoğunun ticaretle meşgul olduğunu ve bu yüzden büyük servetlere ulaştıklarını ve aynı başarıyı ziraat alanında da gösterdiklerini ifade ediyor. Sabırlı, dayanıklı oldukları için Şimendifer hatlarını tesisinde Moplah amelelerinin kullanıldığına dikkat çeken yazar, Seylan adasında, Birmanya'da, İngiliz Malezyasında bunlara rastlandığını da okuyucuların dikkatine sunuyor.

Yazar, Moplahların evlerinde hiçbir özellik olmadığını, ancak her Moplahın evinin kenarında bir bahçe olmasını arzu ettiklerini söylüyor. Moplahların toplumsal yaşamlarından giyim ve kuşamlarından ayrıntılı olarak bahseden yazar, erkeklerin tezyinatı bulunmamakla beraber kadınların özellikle süs ve takıya düşkün olduklarını ifade ediyor.

Evlenme yaşının erkeklerde 17 ila 18, genç kızlarda ise 14 ila 15 yaşları arasında olduğu bildiriliyor. Oldukça yüksek mihirle evlendirilen kızların babası birkaç kız gelin ettiğinde zengin olabilirmiş. Moplahlarda çok evliliğin yaygın olduğun ifade eden yazar, yüzde seksen erkeğin iki evli, yüzde yirmisinin de daha çok evli olduğunu dikkatlere sunmaktadır.

Yazar, kuzeydeki Moplahların Kur'an'daki veraset kaidelerine riayet etmemelerini garipser ve güneydeki Moplahlardan oldukça farklı olduğunu ifade eder. Cenaze merasimlerinin de sünnîlerle aynı olduğu ifade edilir. Güneydeki Moplahların

çok geri kalmış bir kavim olduğunu ve çoğunluğunun cahil olduğunu söyleyen yazar, alınan birçok tedbir ve kararların yeterli fayda sağlamadığını ve ayrıca Hind ve Arap alfabelerinden karışık harflerinin getirdiği öğrenme zorluğunun geri kalmışlığa sebep olduğunu düşüncesini savunmaktadır.

Muhyiddin Râ'if, "Na't-ı Şerîf", sy.23, s.208.

Mahfil-i edebî sütunlarında ilk olarak Şâir Muhyiddin Râ'if Beyin,

Diliñ pertev-fürûz-ı ânı sensin Yâ Resûlallâh

Safâ-yı mâye-i îmânı sensin Yâ Resûlallâh

matla'lı dokuz beyitlik bir manzumesi yer almaktadır.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Rubâ'î", sy.23, s.208.

Yazarın Farsça bir rübâîsi yer alıyor.

Abdülaziz Mecdî, "Düşündüm", sy.23, s.209.

Şâir Abdülaziz Mecdî'nin "Düşündüm" adlı uzun manzumesi önceki sayılardan devamla derc edilmiştir. 42 ila 55. dörtlükler derc edilmiş ve devamı var denilerek bir sonraki sayıya bırakılmıştır.

Şeyh Ali Fakrî, "Taştîr-i Gazel-i Hazret-i Mevlânâ", sy.23, s.210.

Şâir Şeyh Ali Fakrî, Hazret-i Mevlânâ'nın Arapça bir gazelini taştir etmiştir.

Bekir Hâkî, "Zâde-i Te'essür", sy.23, s.210.

Şâir Bekir Hâkî'nin, matla' beyti Farsça olan 16 beyitlik bir manzumesi neşredilmiştir.

Şeyh Ali Fakrî, "Gazel", sy.23, s.210.

Neşât-ı zevk-i tevhîdi sebük-mağzâna vermezler

Menât-ı ders-i tecrîdi sabak-hâmâna vermezler

matla'lı 7 beyitlik bir gazeli yer almaktadır.

Abdülbâkî Aziz, "Bahârı Karşılarken", sy.23, s.210-211.

Yazar, "Bahârı Karşılarken" başlıklı deneme tarzında bir yazısını neşretmiştir. Soğuk, şiddetli ve zorlu kış günlerinin ardından cıvıl cıvıl kuş sesleriyle, rengârenk çiçeklerle gelen bahar karşısındaki duygulanmalarını okuyucularla paylaşıyor.

Oldukça samimi ve içten ifadelerle baharla ve tabiatla olan iç konuşmalarına yer veren yazar, sevincini ve duygularını dışa vuruyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "İzâh-ı Tavzîh,", sy.23, s.211-212.

Başyazar Tâhirü'l-Mevlevî, İctihad Mecmuasının 146. sayısındaki "Bir Tavzîh" başlıklı ve K. Nûrî imzalı bir makâle bulunduğunu bildirdikten sonra bu makâleden alıntılar yaparak Mahfil'in 14. sayısında yayımlanan K. Nuri'nin "Dini müceddidler" adlı makâlesinin bir kısmının yayımlanıp diğer kısmının yayımlanmamasının izahını yapıyor.

Yazar, K. Nuri'nin "Dini müceddidler" adlı makâlesinin yayımlanmayan kısımlarının isabetsiz, hatalı ve kıymetsiz sayılarak Mahfil sayfalarına alınmadığını gerekçeleriyle ortaya koyuyor. Yazar, K. Nuri'ye ihtarla "En büyük irfan, ma'rifet-i nefsdir." sözüyle yazısını tamamlıyor.

"Medârisde Mevlîd-i Şerîf Kırâ'âti", sy.23, s.211.

Derginin son sayfasında yukarıdaki başlık altında bir ilana yer verilmiştir. İstanbul'daki medreselerden mezun olanlar ve yükselenler adına sözü edilen medreselerde Mevlîd okutulacağı haberine yer veriliyor.

SAYI 24:

Bu sayı ile Mahfilin ikinci senesinin sona ermesi münasebetiyle baş sayfada "İfade-i Mahsûsa" başlığı altında teşekkür ve temennilere yer verilmektedir. Abonelerin ilk sayıdan itibaren göstermiş oldukları ilgiye ve himmete teşekkür ediliyor.

Daha sonra bayram tebriği yer almaktadır.

İzmirli İsmail Hakkı, "Resm-i Mushaf-ı Osmanî Meselesi", sy.24, s.214-216.

İzmirli İsmail Hakkı Beyin önceki sayıda yayımlanacağı va'd olunan "Resm-i Osmanî" meselesi hakkındaki ifadeleri bu sayıya derc olunuyor.

Dârü'l-hikmetü'l-İslâmiye ile Tetkîk-i Mü'ellefât Hey'et-i 'Aliyyesi arasında Resm-i Mushaf-ı Osmanî meselesiyle ilgili olarak devam eden tahrirî mübahasenin cereyanına sebep olan mesâhif-i şerîfe haricinde yazılan âyât-ı kerîmenin resm-i mushaf-ı Osmanîye uygun olması gerektiğini bilmediğini ifade eden yazar, kıraat kitaplarında konu edilen resim meselesinin mushaf-ı şerife aid olduğunu ve mushaf-ı

şerif haricindeki tilavetin konunun dışında olduğu için resmin de bahsin dışında olduğunu iddi etmektedir.

Anlamayı ve öğrenmeyi kolaylaştırmak maksadıyla yazılan âyât-ı kerîmede resm-i Osmanî, anlamanın ve öğrenmenin ölçüsü olmadığından orada resm-i Osmanî aramanın doğru olmadığı bilakis resm-i ıstılahî ve kanun-ı hattî aramak gerektiği ifade edilmektedir.

Yazar, Dârü'l-Hikmetin hakkını kullanarak bu meseleyi ilmi tartışmaya açtığını, bunu yapmakla resm-i Osmaniyi bozmak gibi bir amacı olmadığını ifade ediyor. Resm-i Osmani meselesini kısa kesmek amacıyla sarf kitaplarından, tefsir-i kebirden, kıraat kitaplarından beş nakil irad edilmişti ve bunlar özet olarak şöyle idi:

1) Meşhur âlimlerden Dede Halife çocuklara mahsus olmak üzere anlaşılması maksadıyla resm-i ıstılahı, kanun-ı hattî üzere yazılmayı uygun görüyor.

2) Hacı Zihni Efendi merhum da Dede Halife gibi resm-i ıstılahı, mushaf-ı şerifeye hasrediyor.

3) Tefsir-i Kebir sahibi Fahr-i Râzî de mesâhif-i şerîfe haricinde bizi muhayyer bırakıyor.

4) Şâtibiyye şârihi Sehâvî, mesahif-i şerifenin bile resm-i mushaf-ı Osmaniye muhalif yazılabileceğini naklediyor.

5) Diğer şarih Ali Kari, mesahif-i şerifenin hatt-ı Sahabîye muvafık olarak yazıldığı surette birçok hataların vuku bulacağını tasrih ediyor.

Yazar, neticeyi 3 maddede özetleyerek yazısını tamamlamaktadır. Daha sonra "Tetkîk-i Müellefât-ı Şer'iyye Hey'et-i Riyâset-i 'Aliyyesine" başlıklı cevâb-nâmenin aynen sureti derc edilmektedir.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Şefkat-i İslâmiyye", sy.24, sy.217-220.

Yazar, önceki sayıda kaldığı yerden konferans metnini neşretmeye devam ediyor. Asr-ı saadetten Peygamber efendimizin gazalarından örnekler veriyor. Bu yapılan gazaların aslında müşriklerin hücumlarına mani olmak için düzenlendiğini ve daha büyük sıkıntıların bertaraf edilmesi maksadına yönelik olarak gerçekleştirildiğini ifade etmektedir.

Daha sonra bu hareketlerin tecavüz mü, savunma mı, yoksa bir belde ahalisinin hayatını korumak için şefkatkârâne bir muamele mi diye soru tarzında düşüncelerini ortaya koyuyor. Yapılan gazvelerin tek tek sebepleri üzerinde durarak düşüncelerini açıklamaya çalışan yazar, İslâmiyetin haksız yere kılıç çekmediğini ve kimseyi zorlamayla imana getirmediğini savunmaktadır.

Yazar daha sonra esaret meselesine gelmekte ve esaretin insanlık tarihinde çok eski olduğunu ifade etmektedir. Müşriklerin esirlere yaptığı muamelelerle Müslümânların esirlere yaptıkları muameleleri karşılaştıran yazar, İslâmiyetteki şefkat kavramının boyutlarına dikkat çekmektedir. Yahudilikteki, İsevîlikteki ve daha diğer bazı inançlardaki esaret uygulamalarını örnekler vererek ortaya koyduktan sonra İslâmiyetin esirler hakkındaki uygulamalarının ne kadar şefkatli olduğunu izaha çalışmaktadır. Esirleri hoş tutmak hususunda Kur'ân-ı Kerim ve Peygamberimizin uygulamalarında deliller getirmekte ve köle ve cariyelerin dövülmesi ve kötü muamelede bulunulmasının dinen sakıncalarını dile getirmektedir.

Yazar, esaret konusundan sonra ibadet meselesine gelmektedir. İbadetin ne demek olduğu hususunda çeşitli mütalaalarda bulunan yazar, Hazret-i Mevlânâ'dan da manzum örnekler vererek ibadetin Müslümânım diyen kimseler için itikadın şahidleri olduğu vurgulanmaktadır. Kelime-i şehadet getirmenin bir dava, bir iddia olduğunu savunan yazar namaz, zekat, oruç, hac gibi ibadetlerin de bu iddianın birer ispatı mesabesinde olduğunu söylemektedir.

Hüseyin Şem'î, "Tezkiye-i Nefs", sy.24, s.220-221.

Yazar, 20. sayıdan kaldığı yerden yazısına devam ediyor.

Yazar, insanların ahlak anlayışlarının ve ahlakî değerlerinin anlaşılması hususunda şairler ve halk arasında meşhur sözlerden örnekler vererek açıklamaya çalışıyor. "Sohbet-i sâriye, tabiat-ı sârikadır.", "İnsan insanın hem şeyhi hem şeytanıdır." gibi sözlerle insanları tanımanın yolları üzerinde mütalaalarda bulunmaktadır.

Daha sonra sözü Peygamber efendimizin insanlığın en mükemmel terbiyecisi ve insanlığın maneviyatının ve terbiyesinin en büyük hidayet rehberi olduğu ifade edilmektedir. Onun bugünkü asır insanlığının önem verdiği servet ve şöhrete önem vermediği bildirilerek, onun asıl maksadının insanlığı manevî ve ulvî ufuklara doğru yükseltmek olduğu ifade ediliyor.

Peygamberin nübüvvetinin yüksek derecesini en akıllı filozofların bile ölçebilmekten aciz olduğunu vurgulayan yazar, insanlığın ölçebildiği derecelerden ve yüceliklerden daha yüce olduğunu ifade ediyor. Ona ulaşabilmenin mümkün olmadığını ancak onun yüce göğüne yaklaşabilmenin mümkün olduğunu söylüyor.

Mehmed İzzet, "Lisân-ı Şer' ve Fende Fezâ ve Semâ", sy.24, s.222-224.

Yazar, önce fezayı "bütün varlıkları kuşatan, tabiat ve hava olaylarına cevlangah olan saha" olarak tanımladıktan sonra, şimdiye kadar uçsuz bucaksız ve üç boyutlu olduğuna inanılan fezanın artık dört boyutlu (uzunluk, genişlik, derinlik ve zaman) olarak ispat edildiğini ifade ediyor.

Daha sonra semanın Türkçe, sonsuz hava boşluğu demek olduğunu ve şiir ve edebiyatta âsumân, felek, sipihr adlarla anıldığını ifade ediyor. Yazara göre ilimlerin, en zevkilisi olması gereken ilm-i hey'etin konusunu teşkil eden sema olayları felsefeye bile genişlik kazandırmış. Kur'ân-ı Kerim'deki sema ve yıldızlar ilgili hakikatleri dile getiren yazar, semada daha keşfedilmemiş nice hakikatlerin bulunduğunu sözlerine

eklemektedir. Gökyüzünün gündüz güneşin tesiriyle almış olduğu renkler, gece ortaya çıkan manzaranın insanlar üzerindeki tesirleri ve göğe karşı hep duyulan merak, yıldızların hareketleri üzerinde duran yazar, gezegenlerin ve sabitelerin tesadüfi hareketleri olmadığını hep bir düzen içerisinde bulunduklarını dile getiriyor.

Yazar, heyet ilmi üstadlarından gökyüzünün ve yıldızların durumları ile ilgili çarpıcı misaller vererek yazını daha renkli ve ilgi çekici hale getiriyor.

Halihazır fen bilimine göre gök kubbesi diye bir şeyin olmadığını, böyle bir görüntünün fiziksel boyutları, bilimsel bir tarzda açıklandıktan sonra gökyüzüne nilgunî renk kazandıran şeyin hava-yı nesîmî olduğunun kabul edildiği ifade olunmaktadır. Fransız filozoflarından Pascal'a göre sema, sonsuz bir yarım küre şeklinde mütalaa edilmiş, bu kürenin merkezinin her yerde, muhitinin ise bulunmadığı iddia ettiğini, bir başka filozof Flamarien'in fezanın sınırsız olduğunu ve kubbe şeklindeki görüntü yanılmasının ise üzerimizdeki hava boşluğundan kaynaklandığını söylediğini hatırlatan yazar, Aynştain'ın nazariyatından önceki faraziyelerin dayanaklarının bunlardan ibaret olduğunu bugünkü anlayışa gelinceye kadarki yanılgıları tarihsel süreç içerisinde eleştirel bir anlatımla ortaya koymaya çalışıyor.

Yazar, son olarak fen ilerledikçe ve kemale yaklaştıkça Hazret-i Kur'ân'ın ortaya koymuş olduğu hakikatlerin fen diliyle de doğrulanmış ve vesikalandırılmış olduğunu ve bu mucize karşısında İslâmın ne kadar övünse az olduğunu ifade etmektedir.

Bu yazının bitiminde "Mahfil" imzalı şu takriz manzumesi yer almaktadır:

Berceste bir üslûb ile İzzet Beyefendi

Yazmış bize fen nâmına bir şi'r-i bülendi

İcâz-ı edâsıyla mü'eddâda vuzûhu

Pür-şevk ediyor neşve-i idrâk ile rûhu

Hakkâ ki bunun tarz-ı beyânâtı nümûne

Olmak yaraşır cümleten erbâb-ı fünûne

Tahrîri ile eylemiş üstâd ki isbât

Tefrîr-i fünûn etmeye elzem edebiyyât

Tâhirü'l-Mevlevî, "Abdullah bin Cahş", sy.24, s.224-226.

Yazar, yazısına önceki sayıdan devam ederek, haram aylarda mukatelenin mahiyeti hakkında inen ayeti zikrettikten sonra, Abdullah bin Cahş ve arkadaşlarının hatalı olmadıklarının açıklandığını bildiriyor. Daha sonra inen ayetlerden de tecavüze uğrayan Müslümânların her zamanda ve her yerde mukateleye karşılık vermesine izin verildiği bildirilmektedir.

Daha sonra yazar, muharrem ayı içerisinde mukatelede bulundukları için Müslümânları ayıplayan Kureyşlilere karşı kılıcı kadar lisanı da keskin olan Abdullah bin Cahş'ın söylediği manzumeyi ve Türkçe karşığını veriyor.

Abdullah bin Cahş'ın Bedir ve Uhud gazalarında da kendini ispatladığını söyleyen yazar, elindeki kılıcın kırıldığını ve Resulullah'ın kendisine bir kılıç ihsan buyurulduğunu bildirmektedir. Dayısı Hazret-i Hamza'nın Vahşî tarafından şehid edildiği sırada Abdullah bin Cahş'ın da şehid edildiğini ve sonunda onun katilinin de İslâm dilaverleri tarafından intikam kılıcına uğradığı ifade ediliyor. Harbin sonunda müşrik karılarının savaş meydanına gelip Abdullah bin Cahş'ın burnunu ve kulaklarını keserek ipe takmaları hadisesinin Abdullah'ın sabahleyin yapmış olduğu duanın icabetine sebep olduğunu yazar, Kısas-ı Enbiya'dan nakletmiştir.

Yazar, son olarak Hazret-i Abdullah'ın kırk küsür yaşlarında şehid olduğunu ve Hazret-i Hamza ile aynı kabire defn olunduğunu ifade ederek yazısını tamamlamaktadır.

Hüseyin Vassâf, "Şeyh İbrâhim Efendi", sy.24, s.226-227.

Yazar, Şeyh İbrahim Efendi dergahının Fatih zamanında İstanbul'da ilk inşa olunan tekke olduğunu ifade ettikten sonra bu dergahın ilk banisinin Fatih'in sekbanbaşısı Yakub Ağa olduğunu bildirmektedir.

Bu dergahın inşa tarihinden İbrahim Efendinin meşihatine kadar kimlerin meşihat ettikleri bilinmemekle beraber İbrahim Efendiden sonra da yakın bir tarihe kadar kimlerin postnişin oldukları bilinmemektedir. Yazarın ifadesine göre, son zamanlarda Kadiriye şeyhlerinden Şeyh Veysi ve mahdumu Şeyh Hasan Efendiler postnişin olmuşlardır ve bu dergahta medfundurlar.

İbrahim Efendinin bu dergahta kırk sene kadar meşihat ettiklerini bildiren yazar, onun manzumelerinde örnekler veriyor.

İlâhâ ilmine yok hadd ü gâyet

Hüdâyâ vasfına hiç yok nihâyet

matla'lı manzumesini derc ediyor. Müstakim-zâde başta olmak üzere değişik kaynaklardan ve tezkirelerden Şeyh İbrahim Efendinin şahsiyetine ve şairliğine ait değerlendirmeleri de nakleden yazar, Feylesof Rıza Tevfik Bey'in de bu zât hakkında felsefî incelemelerde bulunarak takdiren neşriyatta bulunduğunu da sözlerine eklemektedir.

Yazar yazısını sona erdirmeden önce Şeyh İbrahim Efendiye atfedilen

Muhabbet isti'dâdın cilvesidir.

Halkın malaya'ni ile iştiğali, sohbet kadrini bilmediklerindendir.

gibi bazı veciz sözleri ve beyitleri de zikretmektedir.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Şeyh Sa'dînin Abaka Han'a Yazdığı Nasîhat-nâme", sy.24, s.228-230.

22. sayıdan devamla...

Yazar, Şeyh Sadî'nin Abaka Han'a yazdığı nasîhat-nâmeyi Farsçadan tercüme ederek neşrediyor. Şeyh Sadî'nin terbiye ve nasihate müsait olduğunu anladığı Abaka Han'a yazdığı nasihatler şöyle özetlenebilir:

-Adaletle tanınmak ve güzel bir sona ulaşmak için eski milletlerin siret ve siyasetine dair bilgi edinmek ve bu bilgiyi uygulamak üzere padişahların şu kurallara riayet etmesi gerekir:

- Her işe Allah'ın adı ile başlamalı ve Allah'tan yardım istenmelidir. Sözü düşünerek söylemeli, kalbindeki sırrı herkesten gizlemeli, salih kişilerden yüz çevirmemeli, halkı incitmemeli, fakat hayırsızları ve katilleri cezalandırmaktan çekinmemeli, güçlü düşmanla uğraşmaya ve zayıflara karşı zalimane harekete kalkışmamalıdır.

- Önce yakınlarına nasihat sonra başkalarını melamet etmelidir.

- İş ehli olanları taltif etmeli, eskilerin bıraktığı eserleri mahvetmemeli, vasıfsız insanları meclisinde bulundurmamalıdır.

- Yaşlıların sözünü dinlemeli; kadın, çocuk ve acizlerin ufak tefek kusurlarını hoş görmeli, ticaret ve seyahat erbabını gözetmelidir.

- Kendisine zarar verecek kimseleri iş başına getirmemeli, garazcıların sözüne kulak asmamalı, bir suçu incelemeden zanlıyı cezalandırmamalı, şu üç beş günlük dünyada taliin müsaadesine gururlanmamalıdır.

- Eski meliklerin ve padişahların tarihlerini çok okumalı, adil olanların siretinden hayır öğrenmeli ve zalim olanların akıbetinden ibret almalı, büyüklerin görebileceği işleri küçüklere bırakmamalı, çalgıcı oyunucu gibi şahısları her vakit huzuruna getirmemeli, tavla, satranç gibi oyunları adet edinmemelidir. Lakin ok, yay talimi yapmak, gûy u çevgân oynamak, ava çıkmak iyidir.

- Kötülerin azil ve def'ini geciktirmemeli, düşmana bile iyilikten çekinmemelidir. Ancak düşman kapıda imiş gibi oturmalıdır.

- Tutukluları her zaman soruşturmalı, içlerinden müstehak olanları tedib etmeli, müddeti bitenleri salıvermeli, suç ile ceza arasında münasebet gözetmelidir.

- Azledilen bir memuru bütünüyle mahrum bırakmamalı, azil acısını tatmış ve tabiatıyla zaruret çekmiş olanları tekrar vazifeye geçirmelidir. Böyleleri tecrübe ettikleri azil ve ihtiyaç korkusuyla dürüst çalışırlar.

- Düşmanların güçlenmemesi için dostları takviye etmeli, düşmanları da mutazarrır etmemelidir.

- Savaş sırasında düşmana meyl etmemeleri için halka gönül bağlamalı, ecnebilere karşı heybetli durmalı, aydınlara iltifatta bulunmalıdır.

- Geçmişlere ve eski dostlara hürmet, hısım ve akrabaya yardım etmeli, eskiden tanıdıkları vefakarlık etmeli, meşhur ve muteber kişilere hürmet göstermekle beraber uygun mansıblara tayin etmelidir.

- Padişahların mülkî işlerde, kadıların da dinî işlerde halîm olmaları gereklidir; yoksa mülk de harap olur, din de.

- Mümkün mertebe kötülük etmemeli, günah işlememeli, hataen ortaya çıkan bir kötülüğü hemen iyilikle tamire çalışmalıdır.

- Birine söyleyeceği sözü, evvela kendisine söylenmiş farz etmeli, hoşuna gider veya canını sıkarsa öyle söylemelidir.

- Mâl ve müdara ile düşmanın kovulması mümkün olduğu takdirde harbe girişmemeli ve boş yere muhataraya düşmemelidir.

- Padişahlar cömert olmalı ve ihsan elini açık bulundurmalıdır.

- Vaktini dörde ayırmalı, birinde devlet işleriyle, birinde dünya işleriyle, birinde istirahat ve uyku ile, birinde taat ve münâcât ile meşgul olmalıdır.

- Her işte itidalden ayrılmamalı, mesela, maliyeyi zayıf düşürmeyecek kadar vermeli, askere ve memura sıkıntı çekdirmeyecek kadar hazineyi muhafaza etmeli, halkı nefret ettirmeyecek kadar gazaba gelmeli, saltanatın heybetini gölgelemeyecek kadar latife etmelidir.

- Sefer çıktığında sade kendi ehliyetine güvenmemeli, Allah'tan kuvvet ve yardım istemelidir.

- Hükümdarlık önemli bir iştir. Onu deruhte edenin oyunla, eğlence ile geçirecek vakti olamaz.

Feridun Nâfiz, "Seyyid Burhâneddin Muhakkık-ı Tirmîzî", sy.24, s.230-232.

Mevlevîlik tarihinde velilik irfanıyla meşhur olan kişiler içerisinde Seyyid Burhâneddin'in önemli bir yeri olduğunu vurgulayan yazar, onun çeşitli ilimlerdeki bilgisinden dolayı çağında kendisine "Seyyid-i Ser-dân" unvanını kazandırdığını ancak menakıb-namelerde kendisiyle ilgili yeterli ve aydınlatıcı bilgi bulunmadığını da esefle ifade etmektedir.

Yazar, bununla beraber çeşitli eserlerden topladığı bilgileri sırasıyla okuyucuların anlayışına sunacağını söylemektedir.

Seyyid Burhaneddin'in menakıbından Tirmizli olduğunun anlaşıldığını ifade eden yazar, Tirmiz hakkında tarihi ve coğrafi bilgiler de vermektedir. Kamusu'l-

A'lam'da Seyyid hakkında bir bilgi bulunmadığını, hatta annesi, babası ve ailesi hakkında bile bir bilginin bulunmadığını sözlerine ekliyor.

Ahmed Eflakî'nin Menakıbu'l-Arifîn adlı eserinin bu konuda önemli bir kaynak olduğunu söyleyen yazar, bu eserin bugüne kadar Farsçadan Türkçeye çevrilmediğini ve bunun önemli bir boşluk olduğunu ifade ediyor, ayrıca dipnotta Ahmed Eflakî hakkında bilgiler de vermiştir. Yazar, Üsküdar Mevlevihanesi kütüphanesinde ince bir kitabın dikkatini çektiğini Fatih'in babası II. Murad zamanında kalma bir eser olduğunu ve bu eserde Seyyid Burhaneddin hakkında birçok malumat bulunduğunu söylüyor ve bunları uzun uzun naklediyor. Belh'ten göç eden Hz. Mevlânâ ile Tirmiz'de karşılaştığını anlatan yazar, bu eserden yapacağı iktibaslar daha çok olmalı ki devamı var, diyerek yazısını burada bitiriyor.

İhsan Mahvî, "Bâbîlik", sy.24, s.232-234.

Yazısına önceki sayılardan kaldığı yerden devam eden yazar, Bahaullah'ın Akka'da yetiştirdiği dirayetli müridlerinden bazılarını dini yaymakla görevlendirip "Muîd" nasb ederek bunları İran içlerine sevk ettiğini ve Bâbîliği Bahâîlik adıyla yeni bir mecradan telkine başladığını ifade etmektedir.

Subh-ı Ezel ölünce bazı ihtilafların çıktığını ifade eden yazar, bunun sonucunda Babîliğin isminin değiştiğini, elbisenin değiştiğini, şeklin değiştiğini, ancak Bâbîliğin vücudunun değişmediğini yani bugünkü Bahaîlikle itikadça bir fark bulunmadığını savunmaktadır. Bahâîlerin Kitabü'l-Beyân adlı mecmuayı ilahi bir kitap olarak inandıklarını ve bu kitaba eûzü bismillah ile başladıklarını ve tilavete dikkat ederek okuduklarını bildiriyor. Bu kitabın Arapça ve secili bir kitap olduğunu söyleyen yazar, hacimli ve birçok bölümlere ayrıldığını söylüyor.

Bâb'ın Kitabü'l-Beyânı yazacak derecede Arapçaya vukufunun olmadığını ve bu kitabın ancak daha sonra Bâbîlikten dönen ve tevbe eden Seyyid Hasan ve Seyyid Hüseyin biraderler tarafından Bâb adına yazıldığı zannolunmaktaysa da Babîlerin bunu

kesinlikle reddettikleri ifade edilmektedir. Bâbîlere göre Beyan, sure sure okunmuş ve Seyyid Hasan ve Hüseyin kardeşler tarafından da zabt ve tedvin edilmiştir.

Akka'da bulunan Bahâullah'ın Yahudi ve Hıristiyanlardan pekçok müritler toplayarak Mısır ve Amerika'ya pekçok muîd göndermiş ve yayılan inançların buralarda çok iltifat gördüğünü ifade eden yazar, onun bir kitabında Hz. İsa ve Hz. Musa hakkındaki yazdıklarının Musevîleri ve Hıristiyanları okşadığını ve hatta aralarında bir düşmanlık bulunmadığını da ifade etmektedir.

Babilerin sırf Nasreddin Şahı öldürmek için merkezi İstanbulda bulunan bir komita kurduklarını ve Cemaleddin Afganî'nin de bu komita ile çok yakın ilişkiler içinde bulunduğunu ifade eden yazar, aslında Şeyh Cemâleddin Afganî'nin Babî olmadığı gibi Babî komitasından da haberdan olmadığını, ancak vatandan ayrı kalmanın verdiği hisle bu vatandaşlarıyla yakın ilişkiler kurduğunu ifade ediyor.

Şeyh Cemaleddin Afganî'nin birgün bir topluluğa karşı yaptığı konuşmada, komitacılardan Mirza Rıza adlı birinin Şahı öldürmek maksadıyla İstanbul'dan Batum üzeri İran'a gönderildiği ve burada Şahı izleyerek ona suikast planladığı bildiriliyor. Devamı var, denilerek yazı burada bitiriliyor.

Abdülaziz Mecdî, "Düşündüm", sy.24, s.234-236.

Şair Abdülaziz Mecdî'nin önceki sayılardan beri devam eden "Düşündüm" adlı şiirinin bu sayıda 58 ila 78. kıt'aları arası neşrediliyor. Devamı var, denildiğine göre daha sonraki sayılarda da devam edilecektir.

Mustafa Necâti, "Akşamcılar ve Bir Hasbihâl", sy.24, s.236.

Yazar, konuyla ilgili bir benzetme sırasında kullandığı "Akşamcılar" tabirinden hareketle başlığa koyuyor. Bazı olayların faydasının cüz'i ve geçici olduğu ve büyük hadiselerde ortaya çıkarsa bunun bir insandan bir millete kadar hatta hayvanlara kadar

sirayet edebileceği şeklinde bir girişle yazısına başlamaktadır. Eğer zarar söz konusu ise bunun da aynı şekilde bir insana, bir aileye, bir topluma hatta bir millete ve insanlığa kadar sirayet edebileceğini ifade etmektedir.

Yazar konuyu edebî bir dille yer yer tariz üslubuyla ele alırken memleketin içinde bulunduğu sefalete de dikkat çekmekte ve bunun bir sinema seyrinden daha bariz ve canlı olduğunu söylemektedir. Yazar, samimiyetle ve ruhundan kopan bir istirhamla "Efendiler, Beyler" ifadeleriyle okuyuculara hitap ederek, onları israftan paralarını ziyan etmekten alıkoymaları konusunda adeta yalvarırcasına isteklerde bulunuyor.

İdam sehpasına giden beyazlar giymiş bir suçlu ile bir akşamcı arasındaki farkın, birisinin götürüldüğü diğerinin ise kendi isteğiyle gittiğini ifade eden yazar, mübtelalarla ilgili olarak bir eleştiri yazısı yazıyor. Mübtelaların kendileri zehirlenirken başkalarını da zehirledikleri ifade ediliyor.

"Seyyid Bey'in Konferansı", sy.24, s.236.

Dârülfünûn-ı Osmanî Hukuk Medresesi usûl-i fıkıh müderrisi Seyyid Beyefendi tarafından Dârülfünun konferans salonunda verilen bir konferansın bir risale halinde neşredildiği haber veriliyor. Okuyuculara 12 kuruş olduğu bildirilen bu risaleyi okumaları tavsiye ediliyor.

SAYI 25:

"Âsâr-ı Münteşîre", sy. 25, s.1

Fazıl Nazmi Bey tarafından kaleme alınmış olan "Emraz-ı İctimaiyemize Deva Külliyatı" isimli serinin ilk kitabı olan Ağaç Dikmek ve Zer'iyatta Bulunmanın Dini ve İctimai Fevaidi ve Bu Babda Malumat-ı Nafia isimli eserin çıkışı duyuran bir ilan.

“Vecizeler”, sy. 25, s. 1

Mehmed Cemil tarafından kaleme alınmış olan Vecizeler isimli kitabın dördüncü cildinin çıkışını duyuran ilan yer alıyor. Daha sonra ise Kaya Nuri Bey tarafından kaleme alınmış olan Türk Kızı ve Anadolu Harbzedeleri isimli iki risalenin çıktığını duyuran ilan yer alıyor.

En altta ise Mahfil’in birinci ve ikinci cildinin İttihad ve Ticaret, Maarif ve Çarşıkapısı’nda Hafız Şevki Efendi Kütüphanesi ile Matbaa-yı Amire’de satıldığı duyuruluyor.

Tâhirü’l-Mevlevî “İfade-i Mahsûsa”, Sy. 25, s. 2

Mahfil dergisinin ikinci yılını güçlüklerle de olsa tamamladığına dair Tâhirü’l-Mevlevî’nin yazısı. Tâhirü’l-Mevlevî burada Osmanlı edebiyatının önde gelen isimlerinden Süleyman Nazif’in de dergide yazacağına dair söz verdiğinden, ayrıca dönemin önde gelen isimlerinden bazılarının da yazmalarını talep ettiğinden bahsediyor.

Dergiye yazı gönderip de yazısı yayınlanmayanların darılmayıp daha çok çalışmaları gerektiği, ayrıca abonelerden borçları olanların borçlarını ödemelerinin, aboneliği sona erenlerin de aboneliklerini yenilemelerinin derginin devamı için hayati olduğu da yazıda ifade ediliyor

“Tesettür Hakkında İrâde-i Seniyye-i Hilâfetpenâhî”, Sayı 25, s. 3

İslâm kadınlarının tesettür hususuna son dönemlerde dikkat etmemeleri ve dışarıda içeriye mahsus kıyafetlerle sıkça görünür olmaları üzerine kadınların şer’i şerife ve adâb-ı İslâmiyeye uygun bir biçimde giyinmeleri hakkında yayınlanmıştır.

Burada ayrıca din adamları ve devlet görevlilerinden oluşturulacak bir komisyonda okullardaki ve sokaktaki tesettürün ne şekilde olması gerektiğini tartışacak ve bunu düzenleyecek bir kurul oluşturulmasının gerekliliği üzerinde durulmuştur.

İzmirli İsmail Hakkı, "Resm-i Mushâf-ı Osmanî Meselesi", sy. 25, s. 4-7.

Geçen sayıdan devam eden bu yazıda es-salat kelimesi örneğinde Mushaf'taki yazım hatalarına dikkat çekiliyor. Burada İzmirli İsmail Hakkı yapılan yazım hatalarını tek tek ele alırken, bunları bildirdiğini ve aldığı cevaplardan tatmin olmadığını, yanlışta ısrarcı olunduğunu vurguluyor.

Darü'l-Hikmeti'l-İslâmiye Riyaset-i İlmiye'sine kendisine hitaben yazmış olduğu bu yazıda Kuran'ın yazıya geçirilirkenki yazım özellikleri ile tarihsel süreç içerisinde nokta ve hareke ilave edildiğini, bunun din nazarında caiz olup olmadığının tartışıldığını; üzerinde bir ayet bile yazsa o kağıdın Mushaf sayılacağını; resmden kastının sadece hareke değil, harflerin ve kelimelerin bizatihi kendi yazılışları olduğunu ifade ediyor.

Yazının devamında, muhtelif kelimelerin yazım yanlışlarını teker teker ele alınıyor ve kaynaklarda bu kelimelerin ne şekilde yer aldığına dair örnekler sunuluyor. İzmirli İsmail Hakkı ise, cevaben, bu verilen cevaplara yönelik itirazını doğrudan doğruya Tedkik-i Müellifat Heyeti'ne teslim ettiğini belirtiyor. Gelecek sayıda ise ikinci cevaptan bahsedileceği ifade edilerek yazı bitiriliyor.

İzmirli İsmail Hakkı, "Fırka-yı Mevcûde-i İslâmiyye- İbâziyye Fırkası", sy. 25 s. 7-8

İslâm aleminde çok sayıda fırkanın mevcut bulunduğunu belirten bu yazıda İzmirli İsmail Hakkı, öncelikle, bu fırkaların ortaya çıkış sebeplerini inceliyor. Bu fırkaların ortaya çıkışının en temel nedeninin İslâm'daki fikir hürriyeti olduğunu ifade eden İsmail Hakkı, ilmi ve siyasi sebeplerin de, bu fırkaların çıkışında başlıca sebeplerden olduğunu belirtiyor. Bunun da İslâm'ın ictimai bir din ve ilim ve marifet dini oluşuyla alakalandırıyor.

Yazının sonraki bölümlerinde o zamana kadar devam edegelen mezheplerin ilmi ve ictimai kökenli olanlar değil, siyasi kökenli olanlar olduğu iddia ediliyor. Buna göre Kaderiye, Cebriye... gibi mezhepler bugüne ulaşamazken, Sünnilik ve Şiilik günümüzde de oldukça canlıdır. İzmirli İsmail Hakkı, Sünni mezhepleri sayarken 5 mezhebin var olduğunu, bunların Hanefi, Şafii, Maliki, Hanbeli ve Davudi mezhepleri olduğunu ifade ediyor. Şiilik içerisinde de başlıca fırkaların Zeydiye ve İsna Aşeriye olduğunu belirtiyor.

Mehmed İzzet, "İhtiyârât", sy. 25 s. 8-10

Rey, arzu ve irade anlamlarına gelen ihtiyar kelimesinin çoğulu olan İhtiyarat'ın ilm-i nücum'un kollarından birini olduğunu ifade eden Mehmed İzzet, bu yazıda, İslâm dünyasında ilm-i nücumun ne denli yaygın olduğunu belirterek bunun dinen ve ilmen doğru olup olmadığını tartışıyor. Şark aleminde ve İslâm dünyasında yaygın olan ilm-i nücumun, Keldaniler'den Müslümânlara geçmiş olduğunu belirtiyor.

Mehmed İzzet, ihtiyaratın, muharebelerde, seyahatlarde, nikahlarda sıkça kullanıldığını belirttikten sonra, Ahmed Mithat Efendi, Ahmet Muhtar Paşa gibi devrin önde gelenlerin bu konu hakkındaki görüşlerini belirtiyor. Son olarak Hz. Muhammed'in ümmetinin bu gibi işlerle iştigal etmesine sıcak bakmadığını ifade ederek, yazıyı neticelendiriyor.

Süleyman Nazîf, "Edebiyatımızda Gazel", sy. 25, s. 11-14

Süleyman Nazif'in Peyam-ı Sabah gazetesinde tefrika edilmeye başlanan yazısının, bundan sonra Mahfil'de devam edeceğini, bu yüzden kopukluk olmaması için, Peyam-ı Sabah'ta yayınlanan yazının, Mahfil'e aynen iktibas edildiğini ifade eden not yer alıyor.

Ali Kemal'e mektup şeklinde yazılmış olan bu yazıda Süleyman Nazif, "avareliğimi tesliye için bu günlerde mütenevvi ve latif işler buldum" diyerek Abdülhak

Hamit'in "makber" ve "ölü" gazellerini yayına hazırlayacağını, bu vesile ile gazellerle ilgilenmeye başladığını ifade ediyor. Gazellerle hayatının her döneminde ilgilenmekten zevk aldığını ifade eden Nazif, gazellerin maziyi günümüze taşımakta rol oynadıklarını, her manzara-yı milliyenin, her hatıra-yı milliyenin onlarda mürtesim olduğunu belirtiyor.

Süleyman Nazif, ayrıca Namık Kemal, Muallim Naci, Üsküdarlı Safi, Adanalı Ziya, Mehmet Galip ve Ali Galip gibi isimlerin gazellerinden, beğendiklerinin matla ve bazı güzel beyitlerini yazısı boyunca aktarıyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Sultan Ahmed Celayirî'nin Divânı ve Bazı Ebyâtı", sy. 25, s. 14-15

Ayasofya Kütüphanesi'nde 3924 numarada kayıtlı, Sultan Ahmed Celayirî'nin divanını tanıtan bu makâlede Tâhirü'l-Mevlevî, öncelikle eserin fiziki özelliklerini anlatıyor. Daha sonra divandan bazı beyitler alıntılayarak inceledikten sonra, Ahmed Celayiri'nin biyografisi hakkında kısa bilgiler veriyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Suûd Bey'in Gazelini Taştîr", sy. 25, s. 15-16

Tâhirü'l-Mevlevî tarafından kaleme alınmış olan, Suud Beyin gazelinin taştiri. Toplam 24 mısradan oluşmaktadır.

M. Feridun Nâfiz, "Mevlevîlik Menkıbeleri, Seyyid Burhâneddin Muhakkık-i Tirmîzî", sy. 25, s. 16-17.

Seyyid Burhaneddin Muhakkik-i Tirmizi'nin biyografisinin verildiği bu yazıda, Mevlânâ Celaleddin Rumi'nin hocalarından olan Seyyid Burhaneddin'in Mevlânâ'ya dokuz yıl boyunca tarikat ve meşayih hakkında dersler verdiği ifade edildikten sonra,

Seyyid Burhaneddin'in hayat hikayesine ve kişisel özelliklerine kısaca değiniliyor. Tirmizi'den ders almış olduğu, Veled Çelebi'den naklen ifade ediliyor.

İhsan Mahvî, "Bâbîlik", sy. 25, s. 17-18

Bu yazıda, İran şahına Mirza Rıza tarafından yapılan suikast anlatılmaktadır. Mirza Rıza'nın sorgusu esnasında Babi olduğunu ifade ettiği ve Şahı öldürmesi üzerine "şahtan yalnız Babilerin değil bütün İran'ın intikamını aldım" dediğini aktarıyor. Cinayetten sorumlu tutulan Cemaleddin Afgani'nin Osmanlı ülkesinde olduğu, İran'ın birkaç kez onu talep etmesine rağmen Osmanlı devletinin Afgani'yi teslim etmediği belirtiliyor.

Yazının devamında, Babilerin şahın öldürüşünden sonraki süreçte hükümetten yana rahatladıkları fakat halkta onlara karşı olan öfkenin arttığı anlatılıyor. Yazı, Babilerin eğitime önem verdikleri ve eğitimli kadrolar yetiştirme yönünde çaba sarfettiklerine değinerek bitiriliyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Kubad ve Mazdek", sy. 25, s. 18-19

Tâhirü'l-Mevlevî'nin İran Şahı Ahmed'in Bahailik dinine girdiğine dair Akşam gazetesinde çıkan bir yazı üzerine kaleme aldığı bu yazıda, resmi kaynaklarca bu durum yalanlansa da Tâhirü'l-Mevlevî'nin aklına İran şahı Kubad'ın Mazdek dinine girişini soktuğu için bu yazılmıştır. Tâhirü'l-Mevlevî, Sasani hükümdarı olan Kubad'ın Mazdek dinine girmiş olduğu için tahttan indirildiğini belirterek, Mazdek dininin nasıl sapık bir din olduğunu izah ediyor.

Fikri, "Bir Rakıcının Bayram Tebriği", sy. 25, s 19-20

Bir Müslümânın bayram tebrikinde bir rakı reklamı kullanması üzerine kaleme alınan bu yazıda, Fikri, bu duruma hayret ettiğini, hükümetin buna nasıl olup da müsaade ettiğini anlayamadığını beyan ediyor. Meşrutiyetten sonra ilk birahanenin

açıldığı, Müslümânların da içki satmaya başladıkları, bunun Müslümânlar nezdinde içki kullanımını artıracağına dikkat çekilen bu yazıda, içki içmeyi övücü tarzda bir bayram tebrikinin yanlışlığına dikkat çekiliyor.

SAYI 26:

Âsâr-ı Münteşire başlığı altında Abdülhak Hamid'in Makber ve Ölü isimli eserlerinin yeniden yayınlandıkları haber veriliyor.

Tomar-ı Turûk-ı Âliyye ilanıyla da Ebû Rıdvan tarafından kaleme alınan bu eserin Sadık Vicdanî tarafından tercüme edildiği belirtiliyor. Tasavvufa dair olan bu eserin münderecâtı da yine bu başlık altında okuyuculara aktarılıyor.

"Açık Mektup" ismiyle Kaya Nuri bey tarafından neşr olunan bu eser, Hülagû, Cengiz ve Timurlenk'ten bahsetmektedir.

Hemen altında ise Kurban bayramı dolayısıyla yayınlanan bir tebrik yazısı yer alıyor.

İzmirli İsmail Hakkı, "Resm-i Mushâf-ı Osmanî Meselesi", sy. 26, s. 22-29

Geçen sayıdan devam eden bu yazıda, İzmirli İsmail Hakkı, Tedkik-i Müellifat Heyeti'ne hitaben bir cevap yazacağını bildirdiğini, fakat bu cevap henüz yayınlanmadan, yani kendisi meramını tam olarak izah edemeden Şeyh Safvet Efendi'nin bir risale kaleme alarak kendisini yeni şeyler icat etmekle suçladığını ve hakaretamiz ifadeler kullandığını ifade ediyor. Devamında ise, Tedkik-i Mushaf ve Müellifat Heyeti Reisi Şeyh Safvet Efendi'ye üst başlığı ile itiraz ettiği hususlarda açıklamalara devam ediyor.

İsmail Hakkı, ashab bile rüsumun yazımında mutabakata varamamışken bir mutakabattan söz etmenin ne kadar doğru olacağı temel argümanı ile açıklamalarını

yapmaktadır. Ayrıca muhtelif yazılardan ve kıraat kitaplarından getirdiği örneklerle bu ihtilafın her dönem için geçerli olduğunu uzun uzun ifade etmektedir.

Mehmed İzzet, "İhtiyârât", sy. 26, s.29-30

Geçen sayıdan devam eden bu yazıda, yıldızların, güneşin, ayın ya da gezegenlerin hareket ve konumlarının insan yaşamına doğrudan müdahalesi olamayacağı, ertesi gün yaşaması bile kesin olmayan bir insan hakkında bunlardan hareketle kehanette bulunmanın doğru olmadığı ifade edilmektedir. Ayrıca ihtiyarata sadece bizde itibar edilmediği, yurt dışındaki takvimlerde de ilm-i nücûmla ilgili notların yer aldığı, iktibaslarla yazar tarafından ispat edilmeye çalışılıyor.

Sonuç kısmında yazar, bu ilmi tamamen inkar etmenin de doğru olmadığını, ay, yıldız, güneş ve gezegenlerin hareketlerinin insan fıtratı üzerinde etki edebileceğini ifade ederek yazısını tamamlamaktadır.

Suûdü'l-Mevlevî tarafından kaleme alınan bir kıta ve Rubai'den sonra Abdülhak Hamid'in Süleyman Nazif'e hitaben yazmış olduğu mektup bu bölümde yer almaktadır.

Süleyman Nazîf, "Küçük Bir Mukaddime", sy. 26, s. 31-33

Ebu'l-feth el-Bestî tarafından Arapça olarak kaleme alınmış olan bir şiirin, Süleyman Nazif'in babası tarafından yapılan tercümesidir. Bu mukaddimede Süleyman Nazif, babasının tercümesini yaptığı bu şiir ve babasının şiiri tercüme ediş amacına dair kısa bilgiler veriyor.

Süleyman Nazîf, "Bir Beyit Münâsebetiyle", sy. 26, s. 33-35

Süleyman Nazif ile Rıza Tevfik arasında geçen bir mektuplaşmadan hareketle, aşkın ve vuslatın mahiyetine ilişkin kaleme alınmış bir yazı. "safa-yı hatırım varlığı ile isbattan geçtim/yetiştim münteha-yı ilme ben hayretteyim şimdi" beytindeki "ilm" ve "hayret" kelimelerinin yerine acaba "aşk" ve "vuslat" mı konulmalı şeklinde yapılan bir itiraza cevaben, Süleyman Nazif aşkın ve vustlatın mahiyetini sorguluyor.

Süleyman Nâzif, "Gazel", sy. 26, s. 35

Süleyman Nazif'in 1337 tarihini taşıyan gazeli toplam yedi beyitten oluşuyor.

İhsan Mahvî, Gazel, sy. 26, s. 35-36

İhsan Mahvi tarafından kaleme alınan gazel altı beyitten oluşmaktadır.

Muhyiddin Râif, "Gazel", sy. 26, s.35

Muhyiddin Raif tarafından Tâhirü'l-Mevlevî'ye ithaf edilen bu gazel yedi beyitten oluşuyor.

Suûdü'l-Mevlevî, "Avni Bey Merhuma Dair", sy. 26, s. 35-37

Süleyman Nazif'in geçen sayıda kaleme almış olduğu "Edebiyatımızda Gazel" isimli yazıda kendisine sıkça Âtıfta bulunulan Avni Bey'e dair, Suûdü'l-Mevlevî'nin kaleme almış olduğu bir yazı. Suûdü'l-Mevlevî'ye göre oldukça önemli bir şair olan Avni Bey, bir çok insan şiir zevki aşılamışken maalesef artık tanınmaz hale gelmiştir. Hatta onun gazellerinden haberdar olmayan fakat şair olduğunu ifade eden bir zümre bile mevcuttur.

Kendisinin de, Süleyman Nazif'in yazısında Avni Bey'i incelemiş olduğunu belirten yazar, şairin bazı beyitlerini yazıda alıntılamış ve şiirini tahlil ederek yazısını tamamlamıştır.

Abdülaziz Mecdî, "Düşündüm", sy. 26, s. 38.

Abdülaziz Mecdi tarafından kaleme alınmış Düşündüm isimli şiirin, 79-90 arasındaki dörtlükleri bu sayıda yukarıdaki başlık altında veriliyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Mesnevî-i Şerîf'in Cild-i Sâdis Mukaddimesinden Bazı Ebyât", sy. 26, s. 38-39.

Tâhirü'l-Mevlevî, bu yazısında Mesnevi'nin altıncı cildinin giriş kısımlarından bazı Farsça beyitleri alıyor ve Türkçe manalarını veriyor. Bu beyitlerdeki ifadelerden Mesnevî'nin toplam altı cilt olarak kaleme alınmış olduğu ifade ediliyor. Tâhirü'l-Mevlevî, bu yazıda bu beyitlerle ilgili olarak müstakil bir değerlendirmeye yer vermeyip sadece beyitlerin açıklamaları ile yetiniyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Ahmed Celâyirî'nin Divânı ve Bazı Ebyâtı", sy. 26, s. 40-41

Tâhirü'l-Mevlevî, geçen sayıdan devam eden bu yazısında, Ahmed Celayirî'nin divandaki şiir örgüsünü inceliyor ve Ahmed Celayiri'nin şiirlerinin, klasik hece ve kafiye üslûbundan farklı olduğunu ve burada bir düzensizlik olduğunu ifade ediyor. Bunun yanında şiir söyleme usûlünde de farklılar olduğu, klasik şark edebiyatında ilahiyat, methiyeler, tarihler gibi manzumeler eserin baş tarafında yer alırken gazeliyât kısmının devamında yer aldığı ifade ediliyor. Tâhirü'l-Mevlevî, Ahmed Celayirî'nin divanının bundan çok farklı olduğunu ifade ederek bu tezlerine örnek olacak beyitleri alıntılıyor ve yazısını tamamlıyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Büyüklerimizden, Ümmü Umâre" sy. 26, s. 41-42

Tâhirü'l-Mevlevî, bu yazısında, Hz. Muhammed'e, Akabe'de biat eden Medineliler arasında yer alan iki kadından birini, Ümmü Umare'yi anlatıyor. Ümmü Umare'nin nasıl akabeye gittiği, Hz. Muhammed'e nasıl biat ettiği, biat ederlerken nasıl musafaha ettikleri ve Ümmü Umare'nin akrabalık ilişkileri bu yazıda irdeleniyor.

Yazının devamında Uhud Harbinden bahsedilirken, savaşta Ümmü Umare'nin pozisyonu ilgili kısım, sonraki sayıda inceleneceği belirtilerek yazı bitiriliyor.

Feridun Nâfiz, "Mevlevîlik Menkıbeleri: Seyyid Burhaneddin", sy. 26, s. 42-43

Feridun Nafiz, geçen sayının devamı olan bu yazısında, Seyyid Burhaneddin'in, Anadolu'ya sefir olarak gönderilmiş olan Şeyh Şehabettin Sühreverdi ile Kayseri'de görüşmesini anlatıyor. Ayrıca, geçen sayıda kısaca değinmiş olduğu Seyyid Burhaneddin'in Mevlânâ'ya yaptığı hocalıkla ilgili mevzuyu daha da detaylandırarak, Şems-i Tebrizî'nin Mevlânâ üzerindeki emeği kadar Seyyid Burhaneddin'in de emeği olduğunu vurguluyor.

Feridun Nafiz'e göre, semayı Mevlânâ'ya Şems öğretirken, ilim ve tarikatla ilgili bir çok gerçeği Mevlânâ'ya anlatan ise Seyyid Burhaneddindir.

Yazının devamında, Seyyid Burhaneddin'in Konya'dan ayrılıp Kayseri'ye gidişine yer verilerek yazı tamamlanıyor.

Yazının sonunda, Mahfil tarafından konulan notta, Seyyid Burhaneddin, meşhur Sünen sahibi Tirmizi'den ders okumadığı, Seyyid Burhaneddin'e hocalık yapan Tirmizi'nin başka bir Tirmizî olduğu ifade ediliyor.

İhsan Mahvî, "Bâbîlik", sy. 26, s. 44

Geçen sayıdan devam eden bu yazıda, İhsan Mahvi, Bâbîlik hakkında bilgiler vermeye devam ediyor.

Babilerin okullarına değinen yazar, buralarda İngilizce ve Fransızca da eğitim yapıldığını ve eğitimlerinin kalitesinin oldukça yüksek olduğunu belirtiyor. Ayrıca Babilerin, Şiilere nazaran daha aydın, daha zeki ve daha hoş sohbet olduklarını anlatıyor. İhsan Mahvi, ayrıca, katıldığı bir Bâbî meclisinde yapmış olduğu gözlemleri de yazının sonuna ilave ederek yazısını bitiriyor.

SAYI 27:

"Tebrik", sy. 27, s. 45

1341 Hicrî yıl dönümü dolayısıyla yeni yıl tebriği yer alıyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Teşekkür", sy. 27, s. 45

Böbrek rahatsızlığı sürecinde ziyaretine gidenlerle, tedavisi sürecinde onunla ilgilenen doktorlara hitaben Tâhirü'l-Mevlevî'nin kaleme aldığı şahsî teşekkür yazısı bulunuyor.

İzmirli İsmail Hakkı, "Resm-i Mushâf-ı Osmanî Meselesi", sy. 27, s. 45-49

Geçen sayıdan devam eden bu yazıda İsmail Hakkı, Safvet Efendi'ye vermiş olduğu cevaplara devam etmektedir. Burada da kıraat kitaplarından başka muhtelif hadis ve tefsir kitaplarını da tezlerine refere ederek, mananın değişmediği durumlarda rüsumda değişiklikler olabileceğini çünkü asl olanın mana olduğunu ifadeye devam etmektedir.

Yazının sonunda ise, İsmail Hakkı, bu meselenin kendisini araştırmalar yapmaya sevkettiğini ve şayet hilafı sabit olmazsa, kendisini salat kelimesini kanun-ı hatta muvafık yazacağını ifade etmektedir.

Abdülkıyâs Tevfik, "İnsan Hangi Devir Mahlûkudur?", sy. 27, s. 49-50

İnsanın dünya tarihinin hangi döneminde yeryüzüne gönderildiğine dair yapılan tartışmalara bir katkı niyetinde olan bu çalışmada, Abdülkıyas Tevfik insanın dördüncü dönemde yeryüzünde görünür olduğuna dair bir kanaat olduğunu, bunun muhtelif delillerle desteklendiğini ifade ediyor. Fakat bir takım maddi delillerin bulunmasının doğrudan bu bilginin doğru olduğuna işaret edemeyeceğini, bunun o kadar önemli olmadığını önemli olanın insanın uzvi olarak değil akli ve şuuri mevcudiyetinin ispatı olduğunu belirtiyor.

Son olarak hiçbir şeyi kati olarak ispat edememiş olan bilimin, nasıl oluyor da bu konuda bu kadar kati konuşabildiğini anlayamadığını söylüyor.

Cenâb Şehâbeddin, " Mahfil-i İrfân", sy. 27, s. 50-53

Cenap Şahabettin'in Mahfil dergisi ile ilgili olarak yazmış olduğu bu yazıda, Mahfil dergisinin ilk sayısında Tâhirü'l-Mevlevî'nin derginin içeriğine dair söz verdiğini, geçen zamanın Tâhirü'l-Mevlevî'nin sözünü layığıyla tuttuğuna ifade ediyor. Fakat satışlardaki düşüklüğün üzücü olduğunu, Mahfil'in dönemin bir çok dergisinden daha kaliteli olduğunu belirtiyor.

Cenab Şehâbeddin, o vakitler bir çok iyi dergi çıkmasına rağmen hiç birinin Mahfil kadar büyük bir boşluğu dolduramadığını, Mahfil'de dizi halinde yayınlanan din büyüklerine ya da Müslümânların medeniyete hizmetlerine dair makâlelerin, herkesin okuması gereken oldukça kıymetli diziler olduğunu da ifade ediyor.

Son olarak tüm okuyucularına Mahfil'i takip etmelerini tavsiye ederek yazısını bitiriyor.

Diyarbakırlı Said Paşa Merhum,"Ebu'l-Feth El-Bestî'nin Bir Kaside ve Manzûm Tercümesi", sy. 27, s. 53-54

Ebu'l-feth el-Bestî'nin bir kasidesinin tercümesi yer alıyor. Kaside hem Arapça asıl metniyle hem de Türkçe tercümesi ile yer alıyor.

Üsküdarlı Tal'at, "Bir Kıta", sy. 27, s. 54

Üsküdarlı Talat tarafından kaleme alınan bir dörtlük yer alıyor.

Abdülaziz Mecdî, "Düşündüm", sy. 27, s.55-56

Abdülaziz Mecdi'nin Düşündüm isimli gazelinin 91-110 arasındaki dörtlükleri. Geçen sayılardan beri devam eden bu şiir, bu sayıda son buluyor.

Nâbedîd, "Gazel", sy. 27, s. 56

Altı beyitten oluşan gazelde tasavvufî heyecan tema olarak işleniyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Sâlî-i Tarih", sy. 27, s. 56-60

Eskiden şairlerin her yeni yıl caize beklentisiyle devlet adamlarını övücü şiirler yazma adetinin olduğunu, bunun dışında doğum, ölüm ve rütbe almak gibi durumlarda da tarih düşürmek amacıyla bu gibi şiirlerin kaleme alındığını ifade ediyor.

Daha sonra muhtelif tarih beyitlerini sıraladıktan sonra yazar, ebced hesabı ve ebced hesabında harflerin karşılıklarına dair bilgiler veriyor. Tâhirü'l-Mevlevî detaylı bilgi almak isteyenlerin Nazm ve Eşkâl-i Nazm isimli eserine müracaat etmelerini salık veriyor.

Yazının devamında ise yazının baş tarafına koymuş olduğu bir beytin meâlini vererek yazısını tamamlıyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Ümmü Ummâre", sy. 27, sy. 27, s. 60-61

Geçen sayıdan devam eden bu yazıda Tâhirü'l-Mevlevî, Uhud savaşında Hz. Muhammed'in yanında savaşanlardan birinin de Ümmü Umâre olduğunu, hatta Hz. Muhammed'i korumaya çalışırken omzundan yaralandığını anlatıyor.

Daha sonra Hz. Muhammed'in Ümmü Umâre hakkındaki onu metheden sözlerini naklederek yazısını tamamlıyor.

Feridun Nâfiz, "Mevlevîlik Menkıbeleri: Seyyid Burhâneddin Muhakkık-i Tirmîzî", sy. 27, s. 62-63

Feridun Nafiz bu yazısında, Seyyid Burhaneddin'in niçin Kayseri'ye gittiğini, Kayseri'de bulunduğu süre içerisinde Selçuklu valisi ile olan ilişkilerini anlatıyor. Seyyid Burhaneddin'in burada vefat ettiği ve mezarına bir türbe inşa edildiği yazıldıktan sonra yazı nihayete eriyor.

İhsan Mahvî, "Bâbîlik", sy. 27, s. 63-64.

İhsan Mahvi'nin Bâbîlik ile ilgili olarak kaleme aldığı bu yazı dizisinin son yazısında, Babîlerin içki ve sigara kullanmadıkları, misafirlerine genellikle şekerleme ikram ettikleri, İran'da yaygın olan esrar kullanımın Babîler arasında kesinlikle görülmediğini ifade ediyor.

Onların temizlik hususuna dikkat ettikleri ve tıp ilminde oldukça ileri oldukları ise yazının devamında anlatılarak yazı tamamlanıyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Davud Paşa Kışlası Önünde Ok Atışı", sy. 27, s. 64-68.

Tâhirü'l-Mevlevî, bu yazısında silahlar içerisinde okun oldukça önemli olduğunu, barutun ve tüfeğin olmadığı dönemlerde en etkili silahların başında okun geldiğini ifade ediyor. İslâm kültüründe de okun öneminin pek fazla olduğunu ifade eden ve peygamberin ok kullanmaya ehemmiyet verdiğini, sahibi olduğu altı adet yaya isimler verdiğini ifade ettikten sonra, Osmanlı kültüründe de okçuluğun oldukça önemli olduğunu belirtiyor. Müstakil ok atma güzergahlarını anlatırken Okmeydanı'na, bu meydanda inşa edilen Okmeydanı Mescidi ve kitabesine değiniyor.

Ardından Davud Paşa'ya ok atmaya gittiğini, buradaki ayak ve menzil taşlarının hala bulunduğunu ifade edip, kitabelerinde yazanları aktarıyor. Burada ok talimi yaptıklarını ve artık eskisi gibi uzun menzilli ok atılamadığından bahsediyor.

Devamında ise ok ne şekilde atıldığı ve kemankeşlerin ne şekilde yay kullandıkları anlatılıyor. Yazı Okmeydanı tekkesinin açılışına dair anlatılanlarla sona eriyor.

SAYI 28:

"Nahv-i Arabî Muallimi",sy. 28 s. 69

Bu başlık altında Mesud Efendi tarafından kaleme alınmış olan Nahv-i Arabî Muallimi isimli kitap tanıtılıyor. Eserin kullanımının oldukça rahat olduğu ve fiyatının 7.5 kuruş olduğu ifade ediliyor.

Daha sonra ise Mahfil'in birinci ve ikinci ciltlerinin 100 ve 120 kuruşa alınabileceğine dair bir ilan yer alıyor.

İsklibli Mehmed Âtıf, "İhticâb ve Tesettür-i Şer'î", sy. 28, s. 70-73.

İskilibli Mehmed Âtıf, tesettürle ilgili olarak yazmış olduğu bu yazıda öncelikle cahiliye dönemi kadınlarının örtü biçimlerine daha sonra ise İslâm dininin tesettüre ilişkin yaklaşımlarına yer veriyor. Buna göre, her kadının buluğa erdikten sonra tesettüre bürünmesinin gerekliliğine vurgu yapıyor.

Kadınların bir gereklilik yoksa erkeklerle görüşmemeleri gerektiğine, bunun İslâm'ın emri olduğuna ve tesettürsüzlüğün batıl olduğuna değiniyor. Çünkü tesettür farzdır, tesettür hususunda tartışmalı olan gerekliliği değil, şeklinin ne şekilde olacağıdır.

İskilibli Mehmed Âtıf, yazıda tesettür hakkında, yani kadınların vücudun nereleri örtmeleri gerektiği hakkında İslâm uleması arasındaki görüş ayrılıklarına vurgu yaparak bilgiler veriyor. Bunun için zinet-i zahire ve zinet-i batına şeklindeki kavramsallaştırmayı ön plana çıkarıyor ve tesettür mevzuunu bu düzlemde tartışıyor.

Yazının sonlarına doğru ise musafahanın kadınlara haram olduğu, kadınların yüzlerini göstermemeleri gerektiğini ve dar ve ince giyinmemeleri gerektiğini ifade ediyor.

Devamında ise son dönemde İslâm kadınlarının bu hususlara riayet etmediklerinin görüldüğünü ve Frenklere benzemeye çalıştıklarını belirtiyor.

Ahmed Naîm, "Semâ", sy. 28, s. 73-80

Babanzâde Ahmed Naim, bu yazısına Mehmed İzzet'in Mahfil dergisinde çıkan Feza ve Sema isimli yazısını oldukça beğendiğini ve istifade ettiğini ifade ederek başlıyor. Feza ve sema ile ilgili olarak meslekten biri olmadığı için daha fazla söz söylemeyeceğini, fakat bu yazının kendisini bilim ile din arasındaki ilişkileri düşünmeye sevk ettiğini ifade ediyor.

Babanzade Ahmed Naim, son dönemlerde bilimde yaşanan büyük atılımlara paralel olarak bilimin, dini unutturmaya başladığını ifade ediyor. Ona göre bilimi reddedenler, bilime tapanlar ve daha orta yolda bulunanlar olduğunu belirtiyor. Bilimi tamamen reddedenlerle bilime tapanların zaten külliyen yanlış yolda olduklarını ifade ettiği bu yazıda, Ahmed Naim, bilim ile dini buluşturmaya çalışanların çabalarının önemli olduğuna dikkat çekiyor. Fakat Ahmed Naim'e göre burada gözlemlenen, bilimde yaşanan her gelişmenin bir biçimde dinde de varolduğunu, dinin buna işaret ettiğini ifade etmenin, dini her kalıba sokmaya çalışmakla eşdeğer olduğunu bunun da yanlış ve sağlıksız bir tutum olduğunu belirtiyor.

Ahmed Naim, yazının devamında bilimin değişken olduğunu, bilimde de kesin doğruların olmadığını, bilimin doğrularının dönemlere göre farklılıklar arz ettiğini belirterek Batlamyus ve Kopernik örneğini veriyor. Daha sonra Einstein'a da değinen Ahmed Naim, Einstein'in iddialarının da doğruluğunun zaman içerisinde netleşeceğini ifade ediyor.

Yazsının bundan sonraki kısmında yeniden sema mevzuuna dönerek, bilim ile dini buluşturma gayretinde olanların Kuran'daki ifadeleri bazı nazariyelere dayanarak açıklamaya çalıştıklarını, kimi ifadelerin Batlamyus nazariyesi doğru olabilirken, Kopernik nazariyesi ile çelişebildiğini, bunun ucu açık bir tartışma olduğunu ve bu gibi tevilleri yaparken dikkatli olmak gerektiğini ifade ediyor. Yazar bunların hiçbirinin Kitabullah'a uygun olmama ihtimali olduğunu belirterek yazısını bitiriyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Zafer Tarihleri", sy. 28, s. 82-83

Vatan ve tarih sevgisini konu alan ve münacaât niteliği taşıyan bu uzun manzume on dokuz beyitten müteşekkildir.

Abdülkıyâs Tevfîk, "Türklerin Ebedî Vazifesi", sy. 28, s. 80-81

Abdülkıyâs Tevfîk bu yazısına, "Biz Türkler, bütün Şarklılar, hatta umum Asya akvamı, ictimai hayatın neresinde olursak olalım, etvar ve hareketlerimizde pek eski bir asaletin izlerini taşıyoruz" şeklinde bir cümleyle giriş yapıyor.

Yazının devamında, Türklerin belli başlı faziletlerini sıralayarak devam ediyor. Buna göre, Türkler, aczden istifade etmezler, emana kılıç çekmezler; hatta misafirperverlikte ifrata bile varmışlardır. Bu özellikler, diğer Asyalı kavimlerde belli başlı hatlarıyla olduğu gibi, Türklerde ziyadesiyle mevcuttur.

Abdülkıyas Tevfik, daha sonra Hintliler ve İranlıların da meziyetlerini sıralayarak, bu kavimlerin içerisinde en müstesna yere ise Türkleri yerleştiriyor. Türklerin kurdukları hükümet ve devletlerle Avrupa'nın karşısına çıktığını, bunun da en mücessem halini Osmanlı devleti ile bulduğunu ifade ediyor. Fakat durumun uzun yıllar kötü gittiğini, bunun ise son olarak kazanılan Sakarya zaferi ve öncesindeki başarılarla terse döndüğünü, Türklerin yeniden asli vazifelerini üstlenmeye başladıklarını belirterek yazısına son veriyor.

Abdülbâkî Aziz, "Hulyâ Günleri", sy. 28, s. 83

Abdülbaki Aziz tarafından kaleme alınmış bir şiir. Heceyle yazılmış olup, 3 dörtlükten oluşmaktadır.

Diyarbakırlı Said Paşa Merhum, "Ebû'l-Feth El-Bestî'nin Bir Kaside ve Manzum Tercümesi", sy. 28, s. 84

Ebu'l-feth el-Besti'nin bir kasidesinin geçen sayıdan devam eden tercümesi. Kaside hem Arapça hem de Türkçe tercümesi ile yer alıyor. Birkaç sayıdır yayınlanmakta olan kaside, bu sayıda tamamlanıyor.

Mehmed Sâdık, "Gazel",sy. 28, s. 85

Mehmed Sadık tarafından kaleme alınmış bir gazel. 8 beyitten oluşmaktadır.

Tâhirü'l-Mevlevî, "İki Rubâî", sy. 28, s. 85

Tâhirü'l-Mevlevî tarafından kaleme alınmış iki rubai yer alıyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Ümmü Ummâre", sy. 28, s. 85-86.

Tâhirü'l-Mevlevî, bu yazıda, yalancı peygamber Müseyleme'nin ortaya çıkışını, ne tür yalanlar söylediğini ve peygamber olduğunu ispat etmek için uydurduğu ayetler, göstermeye çalıştığı mucizeler ve bunların nasıl kendisini yalancı çıkardığına dair örnekler sunuyor. Bu yüzden kendisinin Müseylemetü'l-Kezzab olarak anılmaya başlandığını anlatıyor.

Ümmü Umare başlığını taşımasına rağmen yazıda, Ümmü Umare'den yazar bahsedememektedir.

Hüseyin Vassâf, "Osman Şems Efendi Hazretleri", sy. 28, s. 87-88

Hüseyin Vassaf, bu yazıda Osman Şems Efendi'nin ailesine dair bilgiler verdikten sonra, doğumundan, ilk tahsilinden ve çalıştığı ilk işlerden bahsediyor.

Tütün ticareti ile meşgul olan Osman Şems Efendi'nin, bir yandan da ilimle uğraşmaya başladığını anlatıyor. Sırasıyla Nakşi, Şabani ve Kadiri tekkelerine devam ettiğinden, bu sırada şiirde ustalaşarak dönemin önde gelen şairleri ile beraber aynı mecliste şiir söylemeye başladığını ifade eden yazar, Osman Şems Efendi'nin şiirlerinden bazı örnekler vererek yazısını tamamlıyor.

Suûdü'l-Mevlevî, "Azîm Bir Ziyâ", sy. 28, s. 88-91

Suûdü'l-Mevlevî, allame diye nitelendirdiği dönemin meşhur ilim adamlarından Mehmed Esad Efendi'nin vefatı üzerine yazdığı bu yazıda, onun ne denli büyük bir ilim adamı olduğunu anlatıyor. Yeni okur yazar kesimin, sadece gazete

okuyucusu olduğunu, hakiki anlamda bir allamenin tanıtılmasının, bu nesil için de ufuk açıcı olacağını ifade ediyor.

Mehmed Efendi'nin hafız ve ilm-i kıraatta uzman olduğu, yayınlanmamış bir çok kitabı bulunduğu, Sultan Ahmed Camiinde dersler okutup yüzlerce kişiye icazet verdiği, tefsir, hadis, ilahiyat, hikemiyat, felsefe, felekiyat, riyaziyat, edebiyat gibi alanlara oldukça vakıf ve kişisel özellik olarak zeki ve hafızası kuvvetli biri olduğu anlatılıyor.

Yazının devamında Mehmed Esad Efendi'nin rahatsızlığı, vefatı, cenaze merasimi anlatılıyor. Suûdü'l-Mevlevî, vefat üzerine düştüğü tarihi de yazının sonuna ilave ederek yazıyı noktalıyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Davud Paşa Kışlası Önünde Ok Atışı", sy. 28, s.91-92.

Geçen sayıdan devam eden bu yazıda, Okçular tekkesinde şeyh öldükten sonra yerine kemankeşlerin en yaşlısının getirildiği belirtiliyor ve tekkenin idari yapılanmasının ne şekilde olduğu anlatılıyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, yazının devamında, İstanbul'da bir çok yerde jimnastik ve spor sahaları yapıldığı, bu Avrupa menşeli sporlar için büyük paralar harcandığını ve bunun geleneksel sporları unutturduğundan dem vuruyor. Ona göre, bu sporlar bedene faydalı olmadığı gibi oldukça masraflı oluşlarından dolayı bunlarla uğraşmak israftır. Yazara göre ise doğru olanın Japonların da yapmış olduğu gibi, geleneksel sporları yaşatmak ve geliştirmektir.

Yazar bu ifadelerden sonra yazısını tamamlıyor.

SAYI 29:

İskilibli Mehmed Âtıf, "Tesettür ve Kadınların Erkekler ile İhtilâtı", sy. 29, s. 93-95

İskilibli Mehmed Âtıf, bu yazısında kadınlarla erkekler arasındaki ilişkilere değiniyor. Ayet ve hadislerden yapmış olduğu alıntılarla, kadınlarla erkeklerin zaruri haller dışında konuşmalarının dinen yasaklandığını belirtiyor.

Kadınların görüşebileceği erkeklerin on üç grup olduğunu, bunların ise kocaları, babaları, kayınbabaları, oğulları, kardeşleri, erkek kardeşin oğulları, kız kardeşin oğulları, köleler, ihtiyarlar, buluğa ermemişler, dayılar ve amcalar olduğunu ifade ediyor.

Yazının devamında Mehmed Âtıf, erkeklerin mahremleri olan kadınların yüzlerine, başlarına, kollarına, göğüslerine, bacak ve ayaklarına bakmalarının caiz olduğundan bahsediyor.

Yazının sonunda ise, kadın ve erkeklerin zorunlu haller dışında görüşmemeleri, kadınlar şayet çalışmak ya da okumak durumunda kalırlarsa, bunun sadece kadınlardan oluşan meclislerde yapılması gerektiğini ifade ederek yazıyı sonlandırıyor.

Mehmed İzzet, "Ulûm-ı Riyâziye ve İlm-i Heyet", s. 95-98

Mehmed İzzet bu yazısında riyaziyat ilminden bahsetmektedir. Matematik anlamına gelen riyaziyata ulum-ı kıyasiye de denir. Matematik kelimesinden bahseden Mehmed İzzet, matematiğin eski Yunan'da ne tür bir işlevi olduğunu ve ne şekilde algılandığını da anlatır.

Mefhum-ı riyaziye neden ibarettir? Suret mi yoksa adet mi? Sorusundan sonra, riyaziyenin mahiyet ve menşeini tartışır. Ona göre riyaziyenin amacı mutlak hakikati

bulmak değildir. O, riyaziyenin hükemaya gördükleri tabiat gerçeklerini ifade için bir üslup sunduğunu iddia eder.

Yazının devamında ise, ilm-i heyet denen mekanikin ne olduğunu ve bu ilmin gaye ve amaçlarının neler olduğu ifade ediliyor.

Fikri, "Tesettür Meselesi Nasıl Halledilir?", sy. 29, s. 98-100

Fikri, Mehmed Âtıf'ın Mahfil'in 28. sayısında yazmış olduğu tesettüre dair yazının, kendisini tesettür hakkında düşünmeye sevkettiğini belirterek başladığı yazısında, tesettürün neye tekabül ettiğini tartışıyor.

Fikri'ye göre, tesettür ya da daha doğru ifade ile tesettürsüzlük, sanıldığı gibi medenileşmeye tekabül etmiyor. Cahiliye döneminde kadınların göğüsleri açık dolaştıklarını ifade eden Fikri, kendi döneminde de neredeyse benzer manzaralar oluşmaya başladığını, bunu asrileşmeye değil, Cahiliye dönemine dönüşe tekabül ettiğini ifade ediyor.

Fikri'ye göre, tesettürsüz gezen kadınları iki grupta incelemek gerekiyor. Birinci grup, adeta kendisini pazarda sergileyen bir meta gibiymiş gibi sunarken, diğer grup cahillikten ya da özentiden tesettürsüz dolaşmaktadır. Birinci grup için tavsiyesi, illa ki çekicilik niyetleri varsa, kapalı olmanın onları daha gizemli ve dolayısıyla çekici kılacağını söylüyor. İkinci grubun ise yaptıkları işin yanlış olduğunu dinlemeye ihtiyaçları olduğunu ifade ediyor.

Mesûd, "Ahmediye Harekâtı Hakkında Bazı Notlar", sy. 29, s. 100-102

Mesud, bu yazısında Ahmediye hareketini tanıtıyor. Hindistan'ın Kadiyan şehrinde ortaya çıkan bu hareket, kendisinin Mesih olduğunu iddia eden biri, Mirza Gulam Ahmed tarafından oluşturuluyor. Bu mezhebe mensup olanlar, 1900 senesinden beri nüfus cüzdanlarına Ahmedi yazdırabilmekteler.

Mesud'a göre Ahmediler, üç temel noktada diğer Müslümânlardan ayrılmaktadırlar: Mesih, Mehdi ve Cihad meseleleri.

Mesud yazısının devamında, yukarıdaki meselelere dair izahatlar getiriyor. Yazar, Ahmedilerin Mesih'in öldükten sonra dirilip Hindistan'a yerleştiğine ve orada öldüğüne inandıklarını ifade ediyor. İkinci olarak Ahmedilerin Mehdi'nin Hazreti Muhammed ve Hazreti İsa'yı temsil ederek barışı sağlayabileceğine inanmaktadırlar. Yazara göre üçüncü olarak, Ahmediler cihadın harp yoluyla değil sulh yoluyla yapılacağına inanmaktadırlar.

Yazının son kısmında ise yazar, Mirza Gulam Ahmed'in vefatından sonra hareketin başına geçen oğlu Mahmud'un durumunu anlatıyor. Onun babasının peygamberliğine inanmayanın Hz. Muhammed'in peygamberliğine de inanmamış olacağını, dolayısıyla kafir olacağını ilan ettiğini ifade ediyor. Yazıda Ahmedi ya da diğer ifadeyle Kadıyanilerin kitaplarına ve yaşayışlarına değiniyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "İbâdât-ı İslâmiyye Tarihçesi-Namaz", sy. 29 s. 102-106

Yazar bu yazısında, İslâmî ibadetlerin tarihçesini detaylı bir şekilde kaynaklara dayanarak aktarıyor.

Namazın ne olduğu ve ne amaçla kılındığı, ne tür bir sürecin sonunda farz kılındığı, ilk namazın ne zaman ve nerede kılındığı, ilk cemaatin ne zaman, nerede ve kimlerle oluşturulduğundan bahsediyor.

Çeşitli ayet ve hadislerle desteklenen bu bilgilerden sonra, ilk mescidin hangi mescid olduğu, nerede, ne zaman inşa edildiği anlatılıyor. Bu mescidin inşası esnasında Hz. Muhammed'in de bizzat çalıştığına vurgu yapılıyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Ümmü Eymen Radıyallahu Anhâ", sy. 29 s. 106-108

Tâhirü'l-Mevlevî bu yazısında, kadın sahabelerden Ümmü Eymen hakkında tarihsel malumat vermektedir.

Hz. Muhammed'e annelik de yapan Ümmü Eymen'in ne tür meziyetleri ile peygamberin övgüsüne mazhar olduğu, ne kadar zaman yaşadığı yazının devamında işlenmektedir. Tâhirü'l-Mevlevî yazısında, Hz. Peygamberin meâlen 'Ümmü Eymen validemden sonra bana validelik etmişti' hadisini aktararak yazıda işlenen sahabenin önemini vurgulamaktadır.

Yazının devamında ise Ümmü Eymen'in ne kadar zaman yaşadığı tartışılarak yazı nihayete erdirilmektedir.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Ümmü Ummâre Radıyallahu Anh", sy. 29, s. 108-110

Geçen sayıların devamı olan bu yazısında Tâhirü'l-Mevlevî, Müseyleme'nin faaliyetlerini anlatmaya devam ediyor. Müseyleme'nin, Ümmü Umare'nin oğlu olan Habib bin Zeyd'e kendisine iman etmediği için işkence ettiğini belirtiyor. Daha sonra Halid bin Velid'in Müseyleme'nin üzerine gönderildiği ve Ümmü Umare'nin bu ordu ile birlikte Müseyleme'ye karşı savaştığını Ümmü Umare'nin ağzından anlatıyor.

Yazının sonraki kısımlarında ise Ümmü Umare'nin, Yemame savaşından elinden ve on iki yerinden yaralanarak şehid olduğu İbn-i Esir'den naklen anlatılıyor.

Yazı, Tâhirü'l-Mevlevî'nin Ümmü Umare'nin kişisel özelliklerini de anlatması ile neticeleniyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Uhud ve Hamrâü'l-Esed Gazveleriyle Harb-i Umûmî ve Zafer-i Âhir", sy. 29, s. 110-111

Tâhirü'l-Mevlevî bu yazısının girişinde tarihteki hadiselerin benzerlerinin sıkça yaşandığını, bu yüzden bir hadiseyi değerlendirirken benzer bir hadiseden istifade etmenin mümkün olacağını ifade ediyor. Bundan hareketle, Uhud ve Hamraü'l-Esed gazveleri ile Birinci dünya savaşının benzeştiğini, bu savaşları paralel okumanın mümkün olduğunu belirtiyor.

Tâhirü'l-Mevlevî Uhud ve Hamraü'l-Esed savaşlarının askeri ve stratejik yönlerine, burada yapılan bazı yanlışlıklara değindikten sonra, Birinci dünya savaşını ele alıyor.

Birinci dünya savaşına giden yolda, tıpkı bahsedilen diğer savaşlarda olduğu gibi, bir takım taktik hatalar yapıldığını belirtiyor. Üst üste girilen, Balkan harpleri ve birinci dünya savaşında sorumluların üzerlerine düşenleri layığıyla yapmadıkları, bu yüzden bu savaşları kaybettiklerini belirten müellif, daha sonra düşmanın yerinde durmayarak ileri gitmesi ve Anadolu halkının buna karşılık vermesi ile hezimete uğradıklarını ifade ediyor. Yazısının bundan sonraki kısmında ise yazar, Anadolu'daki millî direniş hareketinden övgü ile bahsediyor.

Hüseyin Vassâf, "Şeyh Osman Şems Efendi", sy. 29, s. 112-113

Hüseyin Vassâf, geçen sayıdan devam eden bu yazıda, Şeyh Osman Şems Efendi'nin meziyet ve özelliklerini anlatmaya devam ediyor. Osman Şems Efendi'nin bir müddet sürekli Bursa'ya gidip gelmek suretiyle hayatını idame ettirdiğini, gittiği yerlerde ama daha ziyade asli ikametgahı olan İstanbul'da sürekli dersler verdiğini anlatıyor.

Osman Şems Efendi'nin bıkmadan sürekli sohbette bulunduğu, sohbetinde bulunanların bundan kesinlikle sıkılmadıklarını, zaman zaman felsefeden, edebiyattan ve tarihten de bahsettiğini vs. aktarıyor.

Yazının devamında ise, Osman Şems Efendi'nin nasıl ve ne kadar bir ömür sürdüğüne değinerek mezar kitabesini de yazının son kısmına ilave ediyor.

Ahmed Şirânî, "Gazve-i Necât", sy. 29, s. 113

Ahmed Şirani tarafından kaleme alınmış 14 beyitlik bir şiir yer alıyor

Besim, "Avnî Bey Merhum", sy. 29, s. 114-115

Besim, bu yazısında Avni Bey hakkında malumat veriyor. Yazıda meşhur bir şair olan Avni Bey'in tahsil hayatı, süreci ve şair kimliği detaylı bir şekilde işleniyor. Yazının muhtelif yerlerinde beyitlerden de örnekler aktaran yazar, hayatı yazıya konu edinilen şairin biyografisinin ve eserlerinin, hiçbir yerde bulunamadığından bu yazının yazarın tanınması açısından önemli olduğunu belirterek yazısını tamamlıyor.

Fahrünnisâ Kemâl, "Mabeddeki Ses", sy. 29, s. 114-116.

Fahrünnisa Kemâl tarafından yazılan bu denemede, çocukluğuna dair hatıralarla dolu olan bir tekkeye yapılan ziyaret ve tekkede yazarın zihninde oluşan geçmişe ve tekkeye ilişkin düşünceler aktarılıyor.

Fahrünnisa Kemal, özellikle tekkedeki sükuna ve manevi havaya, onun insanı sakinleştirici, dinginleştirici, korkulardan emin kılıcı vasfına vurgu yapıyor.

SAYI 30:

Tahirü'l- Mevlevi tarafından üst başlıksız olarak kaleme alınmış yazıda, Ahmed Nazmi Bey tarafından "Emrâz-ı İctimaiyemize Deva Külliyatı"ndan, Hayvan Yetiştirme Fazileti isimli kitabın çıktığına ve muhtevasına dair kısa bir not yer alıyor.

Bu notun hemen altında, Muallimler Cemiyeti'nin Muallimler Mecmuası isimli bir mecmua çıkarmaya başladıklarına ve bu mecmuanın ikinci sayısının çıktığını bildiren bir bilgi yer alıyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "İ'tizâr", sy. 30, s. 117

Tâhirü'l-Mevlevî tarafından fiyat değişikliğine gidildiğine dair not yazıldıktan sonra müşkül durumda kalanlardan özür dileniyor.

"Arz-ı Tebrîk", sy. 30, s. 118

Abdülmecid'in, Büyük Millet Meclisi'nce halife seçilmesi üzerine Mahfil Dergisi tarafından tebrik ediliyor.

İskilibli Mehmed Âtıf, "Tesettürün Hikmet-i Şeri'yyesi", sy. 30, s. 118.

Bu yazıda Mehmed Âtıf, tesettürün dinen ne için gerekli olduğunu izâh ediyor. Yazara göre, kadın ile erkek arasındaki ilişkiler aşk ve muhabbet boyutunu ortaya çıkarmaya mail olduğu, bu da fuhşa neden olacağı için, din, fuhşu yasakladığı gibi fuhşa giden yolu da yasaklamıştır. Yazara göre bu yüzden kadınların tesettürlü olmaları gerekir.

Mehmed Âtıf, fuhşun hadler, cezalar ve tesettürle değil, ilim, ahlak ve terbiye ile önüne geçilebileceğini sanan, tesettürsüzlüğü medeniyetin tamamlayıcı cüzü olarak görenlere ise bu durumun yanlış olduğunu, tesettürsüzlüğün fuhşu yaygınlaştıracağını, nitekim Batı'da da yaygınlaştırdığını hatırlatarak yazısını tamamlıyor.

Mehmed İzzet, "İlm-i Heyet ve İnsanlar", sy. 30, s. 118-119

İlim hayatındaki gelişmelerin artık çok hızlı olduğunu ve bu durumun insanın eşyayı ve tabiatı tanımasına vesile olduğunu, bunun insanlığın terakkiyâtında oldukça

önemli olduğunu belirten Mehmed İzzet, bu yazısında, ilm-i heyet ile insanlar arasındaki ilişkiyi irdeliyor. İlm-i heyetin ise bu ilimler arasında en üst seviyelerde olduğunu ifade ediyor.

Yazar, yazısının devamında, insanların günlük hayatlarının hemen her alanında ilm-i heyetle içli dışlı olduklarını ve bunun aslında çoğu zaman farkında olmadıklarını anlatıyor. Yazara göre gökyüzünü izlerken, saate bakarken, namaz kılarken insanlar hep ilm-i heyetle, bu ilmin verileri ile içli dışlıdırlar.

Besim, "Anadolu Âfâk-ı İslâm'da Güneşdir", sy. 30, s. 120.

Besim tarafından kaleme alınmış, Anadolu'daki halk direnişin yani milli mücadelenin neticelerini övücü mahiyette 12 kıtadan müteşekkil bir şiir yer alıyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Harem-i Şerîfte Müctemi'ân İlk Namaz", sy. 30, s. 120-121

Tâhirü'l-Mevlevî, bu yazıda, Hazret-i Ömer ve Hamza'nın İslâm'a girişleri ile birlikte güçleri iyice artan Müslümânların, Hazret-i Ömer'in talebiyle Harem-i Şerif'e gidip burada topluca namaz kılmalarını anlatıyor.

İslâm tarihinin bu önemli döneminde, Hazreti Ömer'in üstlendiği bu önemli eyleme ve eylemin sembolik anlamına dikkat çekiyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, burada namaz henüz farz kılınmamış olduğu için kılınan namazın mahiyetini, bunun o zamanlar kılınan bir tür namaz olduğunu ifade ediyor. Bunun kendi kanaatine göre tavaf namazı olabileceğini ifade ediyor.

Mesûd, "Ahmediye Hareketi Hakkında Bazı Notlar", sy. 30, s. 122

Mesud, bu yazısında Ahmediler ile ilgili gözlemlerine devam ediyor. Ahmedîlerin Hindistan dışında da mensuplarının olduğu, bunlara özellikle İngiltere'de rastlamanın mümkün olduğunu ifade ediyor.

Daha sonra ise hareketin liderliğini kimin üstlendiğini ve hareketin bugünkü durumunu hakkında okuyuculara etraflıca bilgiler aktarıyor.

Suûdü'l-Mevlevî, "Müstecâbîzâde İsmet Bey", sy. 30, s. 123-124.

19. sayıdan devam eden bu yazıda Müstecabizade İsmet Bey'in şiirle olan ilişkisine değiniliyor. Şiirle ilgili yazdıkları ve yazmış olduğu şiirlerden alıntıların yapıldığı bu yazıda, Suûdü'l-Mevlevî, onun İbn-i fariz hayranı olduğunu ifade ediyor.

Yazmış olduğu dergi ve gazetelere de değinilen Müstecabizâdenin en önemli çalışmalarının ise Hayyamın Rubaileri ile Muallim Naci tarafından hazırlanan sözlüğü tamamlaması olduğunu belirtiyor.

SAYI 31:

Tâhirü'l-Mevlevî, "Şeref-i Müsûl", sy. 31, s. 125-126

Tâhirü'l-Mevlevî'nin, medresetü'l-irşad isimli bir heyetle, Dolmabahçe sarayında Halife Abdülmecid'e yaptıkları ziyarete dair yazmış olduğu yazı. Yazıda Tâhirü'l-Mevlevî, sarayda ve halifenin huzurunda neler hissettiğini, içeride neler konuşulduğunu yazıyor. Yazı, halifeye yapılan bir dua ile son buluyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Zât-ı Akdes-i Hilâfetpenâhînin Tarih ve Tebrîk-i Hilâfeti, sy. 31, s. 126-127.

Tâhirü'l-Mevlevî tarafından kaleme alınmış olan Halife Abdülmecîd'in hilafetine düşülen tarih ve uzunca bir manzûme yer alıyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "İbâdât-ı İslâmiyye Tarihçesinden-Gece Namazı", sy. 31, s. 127-129.

Tâhirü'l-Mevlevî, bu yazısında, İslâm'da özel önem verilen gece namazını anlatıyor. Gece namazına neden önem verildiği hadislerden verilen örneklerle izah edilirken, bunun takvânın bir göstergesi olduğuna ve gecenin bir vaktinde kalkıp namaz kılmanın büyük sevaplardan olduğuna ve gece namazının önemine işaret edildikten sonra yazı bitiriliyor.

Fahrünnisâ Kemâl, "İlk Müslümân ve En Muhterem Kadın", sy. 31, s. 129-130

Fahrünnisâ Kemâl, bu yazısında, Hazreti Muhammed'e vahiy geldikten sonra, onun, bu hadiseden bahsettiği ilk kişi, ve onun getirdiği dine iman eden ilk kişi, ilk Müslümân ve ilk kadın olan Hazreti Hatice'den bahsetmektedir.

Hz. Hatice'nin Hazret-i Muhammed'e olan güven ve bağlılığından, Hazret-i Muhammed'in de ona olan eşsiz sadakât ve sevgisinden bahsedilen bu yazıda, Hazreti Hatice'nin toplum içinde görünen, sosyal hayata dahil olmuş bir birey olduğu ifade edilmektedir.

Yazı, Hazret-i Hatice'nin Müslümân oluşunun anlatılması ile tamamlanıyor.

Mehmed İzzet, "İlm-i Heyet ve İnsanlar", sy. 31, s. 130-131.

Mahfil'in 30. sayısından devam eden bu yazıda, Mehmed İzzet, ilm-i heyetin bir tarifini yapmaya çalışıyor. Yazara göre, "ilm-i heyet, tam manasıyla ilm-i kainattır. Yazar bu tarifi yaparken "Ecrâm-ı semâviyenin mahiyât ve terakkiyatını seyr ve hareketlerinde tabi bulundukları kavânini bildiren ilimdir" ifadelerini kullanıyor.

Yazının devamında ise, ilm-i heyetin, astrolojiden farkına, o olmadan gökyüzünü anlamanın imkansızlığına değiniyor. Yazara göre, ilm-i heyet olmasa idi, Kristof Kolomb'un Amerika'yı keşfetmesi mümkün olmayacaktı.

Mesûd, "Ahmediye Harekâtı Hakkında Bazı Notlar", sy. 31, s. 132

Mesûd, bu yazısında öncelikle İngiltere'de İslâmiyet'e temas etmiş, İngiliz lordlar kamarasından Lord Heydliy'in de Müslümân olduğunu, onun Müslümân olduğunu duyan Batılıların bundan oldukça etkilendiklerini belirtmiştir.

Yazar yazısının sonraki kısımlarında ise, İngiltere'de Ahmediler olduğu gibi, Hindistan, Pencab, Afganistan, İran ve Arabistan'da da Ahmedilerin yer aldığını belirterek yazısına son vermektedir.

SAYI 32,33:

Bu sayıya malî ve hâlî sebeplerden ötürü geçen ay derginin yayımlanamadığını ifade eden özür yazısıyla başlanmaktadır. Daha sonra Tarih ve Edebiyat Mecmuası'nın 3 nüshasını Mahfil'e hediye ettiği için Ali Emirî Efendi'ye teşekkür yazısına yer veriliyor. Ayrıca, Fransa'da yayımlanan Revue de Monde Musulman dergisinde Mahfile yer verilmesi münasebetiyle teşekkür ediliyor ve Tumar-ı Turuk-ı Aliyye adlı eserin yayımlandığı bildiriliyor.

İskilibli Mehmed Âtıf Efendi, "Tesettür-i Şer'înin Fevâ'idi", sy.32, s.134-135.

Tesettür-i şer'înin faydalarının çok olduğunu ifade eden yazar, bunların başlıcalarını şöyle sıralar:

1) Kadınları esas görevlerinden olan ev işleriyle ve çocuk terbiyesiyle uğraşmaya mecbur etmek,

2) Karı ile kocayı işlerin taksimine ve geçimde tasarrufa mecbur eylemek,

3) Namuslu bir erkek, ailesinin yabancı kimseler ile temas ve sohbetini gördükçe şüpheye ve kuruntuya düşüp bu yüzden aralarında ayrılık ve aile hayatını ihlal eyleyecek durumların vukuuna engel olmak,

4) Ahlaksızlık ve fuhşiyatın çoğalmasına engel olmakla iffet ve namus dairesinde aile saadetini temin etmek.

Yazar, bu hususlarda muhamaha edip ihmal edenlerin şer'î vazifelerini ifa etmedikleri için nezd-i İlahide mesul olacaklarını ifade ediyor. Hadislerle bu düşüncelerine deliller getiren yazar, şer'î tesettürün aslında medeniyetin süfliliğe, sefahatin ilerlemesine engel olmak için vaz'olunduğunu, gerçek terakkîye ve erdemli medeniyete hiçbir suretle engel olmadığını savunmaktadır.

Yazar yine hadislerle desteklediği düşüncelerini açıklarken "devamı var" denilerek yazı kesilmektedir.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Beş Vakit Namaz", sy.32, s.135-136.

Namazların günde 5 vakit olmak üzere farz kılınışının Hicretten bir buçuk yıl önce Miraç'ta olduğu hatırlatılarak konuya girilmektedir. Daha sonra yazar Hacı Zihnî

Efendinin Kitâbü's-Salât adlı eserinden konuyla ilgili nakiller yaparak Hacı Zihni Efendinin bu konudaki görüşlerini benimsediğini de ima etmektedir.

Hacı Zihnî Efendiye ve dolayısıyla yazara göre, günde beş vakit namaz Hz. Aişe'den nakledilen rivâyete göre Hicret'ten önce farz olmuş ancak rekatlarının artırılması ve bugünkü sayının tespiti Hicretten sonra Medine'de gerçekleşmiştir. Ve o zamandan bu zamana ümmetin icma' ile ittifak edegeldikleri namazı inkar eden kafirdir. Daha sonra yazar, namazın farziyyeti konusunda inen ayetleri ve İslâm alimlerini dayandıkları delilleri ortaya koymaktadır. Yine büyük oranda Hacı Zihni Efendinin Kitabü's-Salât'ından alıntıladığı bu bilgileri verdikten sonra yazar, namazın vakitleri konusuna geçmektedir. Yazar, bu konuya Sahih-i Müslim'den naklettiği hadis-i şeriflerle başlıyor. Yazar yine konu ile ilgili olarak da Hacı Zihni Efendinin El-Muhtasarât adlı eserini referans olarak gösteriyor ve oraya dayanarak bilgiler veriyor.

Yazar, bütün namaz vakitlerinin zaman aralıklarını tek tek belirleyici özellikleriyle birlikte anlattıktan sonra makâle tamamlanıyor.

Fahrü'nnisâ Kemâl, "İlk Müslümân ve En Muhterem Kadın", sy.32, s.136-137.

Yazar, Hz. Hatice'yi sırf peygamberin zevcesi olduğu için değil, tarihteki başarıları itibarıyla kadınlığın zirvesi saymak lazım geldiğini ifade ederek yazısına başlamaktadır. Peygamberin İslâm dinini yayma konusundaki yardımlarını, hayatın en zor acılarını çeken ve Peygamberi en zor günlerinde teselli eden bir kadın olduğu ifade ediliyor ve onun yaptıklarını bir erkeğin bile başarabilmesinin güç olduğu vurgulanıyor.

Yazar, Peygamber efendimizin ilk zevcesinden daha güzel, daha füsunkar kadınlara sahip olduğunu, ancak onların hiçbirini ilk defa duyduğu hürmet ve muhabbetle, bir dost ve bir şefkat kaynağı gibi sevmediğini, sevemediğini ve her biri ayrı bir güzelliğe sahip olan bu kadınların hiçbirinin Hz. Peygambere ilk zevcesinin tesirini yapamadığını ifade ediyor. Bunun sebebini aylarca hatta yıllarca düşündüğünü ifade eden yazar, hatalı olmak ihtimalini bile kabul ederek söylemekten

çekinmeyeceğini ifade ediyor. Yazarın kanaatine göre, ruha nüfuz eden ve sahip olan hüsn-i suret değil, rûh-ı fazîlettir.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Malûmât-ı Câhiliyye Hakkında Bir Konferans", sy.32, s.137-139.

Fatih'te Tabhâne Medresesi diye meşhur bir irfan ocağında her hafta geleneksel olarak ilmî konferanslar verildiği ve medrese müdürü Rıza Efendinin bir defasında da Tâhirü'l-Mevlevî'ye burada konferans vermesini teklif ettiği ifade ediliyor. Rıza Efendinin teklifini ibram derecesine getirdiğini söyleyen yazar, sonunda kabul etmek zorunda kaldığını 15 Cemaziyelâhir 1341 Cuma günü namazdan sonra bir saat kadar orada lakırdı söylediğini ifade ediyor.

Daha sonra kürsüye çıktığını ve oldukça kalabalık bir dinleyici kitlesine karşı yapmış olduğu mütevazı konuşmayı derc ediyor. Yazar, konuşmasına âyetlerle başlıyor ve sohbet mevzuu olan "Cahiliyyet" hakkında bir giriş yapıyor. Arapların Müslümân olmadan önce cahil bir kavim olduğunu ifade eden yazar, sonra onların terbiye ve tezkiyesi için yine bir ümminin görevlendirildiğini ifade ediyor. Bu arada ümmîliğin "mektep medrese görmeyen, okuması yazması olmayan, anasından doğduğu gibi kalan" şeklinde bir tarifini yapan yazar, Peygamberimizin ümmiliğinin de görünüşte böyle olduğunu ancak onun mualliminin Allah olduğunu, Hilye sahibi Hakanî Mehmed Bey, Ziya Paşa gibi şairlerimizden veciz beyitler naklederek bir sohbet havası içerisinde dinleyicilere sunuyor.

Yazar, Peygamberimizin ümmiliği konusunda Şeyh Sadi, Hüseyin Vâiz gibi şahsiyetlerden alıntılar yaparak konuyu hem ilmî hem de edebî bir ortamda değerlendiriyor. Peygamberin ümmiliği konusunda Tevrat'tan da ayetler naklederek açıklık getirmeye çalışan yazar, Hıristiyanların ise Tevratta geçen cahil kavimden maksadın Romalıların ve Yunanlıların olduğuna ve Nasraniyyetin bunlar arasında yayıldığına inandıklarını anlatıyor. Yazar, konuyla ilgili âyet ve hadisler naklederek ve yer yer anekdotlar aktararak konuya açıklık getirmeye çalışıyor.

Mesûd, "Ahmediye Harekâtı Hakkında Bazı Notlar", sy.32, s.139.

Yazının başında önceki sayıdan devam edildiği ve son bölüm olduğu bildiriliyor.

Ahmedîlerin nüfusunun günden güne arttığı ifade edilen yazıda Almanya'ya bu sene zarfında Ahmediye mezhebini yaymak için bir kişinin gönderildiğini ve İstanbul'a dahi propaganda yapmak üzere bir vekilin görevlendirildiği bildiriliyor.

Netice olarak, din ve mezhep neşri hususunda İslâm ve Hıristiyanlık âlemlerinde en fazla faaliyet gösterenlerin Ahmedîler olduğunun kabul edilmesi lazım geldiğini söyleyen yazar, Babîlerin diğer bir ifadeyle Bahâîlerin de Ahmedîlerle teşrik-i mesai eylediklerini ifade ederek yazısını bitiriyor.

Bu makâlenin bitiminde "Mahfil"in bu konuda bir paragraflık bir açıklaması bulunmaktadır: Bu makâleyi mütalaa edenlerden Londra'da Ahmedîlerin eylemlerine vakıf olan bir kişinin "Ahmedîlerin, nübüvvet-i Muhammediyeyi kabul etmekle beraber onun hatemü'l-enbiya olduğuna kanaat etmediklerini, mezheplerinin kurucusu Mirza Gulam Ahmed'in de peygamberliğine kail olduklarını" haber verdiğine dair bir istihbarata yer veriliyor.

Sa'dî Bey, "İslâmiyâta Aid Neşriyât", sy.32, s.140-141.

Yazar, Fransızca Âlem-i İslâm (Revue du Monde Musulman) mecmuasında yazıldığına göre, mütarekeden sonra bir durgunluğa giren İslâmî basının, özel dergi ve kitaplar sayesinde tekrar düzene girdiğini ifade ediyor. Avrupa'da İslâmî neşriyatın günden güne arttığını ifade eden yazar, İngiltere'de, Flemenk'te de hükümetlerin bu konudaki yardımları bulunduğuna dikkat çekiyor.

Fakat İskandinav memleketlerinde ve Almanya'da genel harpten sonra matbuatın özellikle nazarî bilimlere hasredildiği ifade ediliyor. Buna karşılık Latin ve İslav memleketlerinde meselâ, Portekiz, İspanya, İtalya'da yapılan neşriyatlar ve

araştırmacıların bulunduğu bildiriliyor. Daha sonra Avrupada yayımlanan İslâm ve İslâmî bilimlerle ilgili mecmualar tanıtılıyor:

1) İslâmiyyât Mecmuaları: Der İslâm (Berlin'de yayımlanan Almanca Mecmua), Moslem World (Londra'da yayımlanan İngilizce mecmua), Bulletin of the School of Oriental Studies (İngilizce Şarkiyyat mektebinin mecmuası), Journal of the Royal Asiatic Society (Londra'da yayımlanan Asya Krallık Cemiyetinin gazetesi), Revista Degli Studiv Orientali (İtalyanca Şarkiyyat Mecmuası)

2) Avrupa Lisanlarında Neşrolunan İslâm Mecmuaları: İslâmic Review (İngilizce), Echos de l'İslâm (Sada-yı İslâm), Orient et Occident

devamı var, denilerek yazı burada bitiriliyor.

Yenişehirli Avnî Bey, "Gazel", sy.32, s.141.

Yenişehirli Avni Bey merhumun eserlerinde seçmelerin yayımlanmasına devam ediliyor. Bu sayıda, şairin

Nûr-ı dü-serâsın ki mezâhirde nihânsın

Bâtında hafî, sûret-i zâhirde âyânsın

matla'lı gazeline yer veriliyor.

Muhammed Sâdık, "Niyâz", sy.32, s.141-142.

Şair Muhammed Sâdık'ın "Niyaz" adlı ve

Hâl-i tebâbı geldim izhâra Yâ Muhammed!

Bâbında bekliyor bir bî-çâre Yâ Muhammed!

matla'lı manzûmesi yer alıyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Na't-ı Şerîf", sy.32, s.142.

Murg-i Sidre şu'le-i dil-hânemin pervânesi

Çünkü sînem nûr-ı aşk-ı Ahmedînin lânesi

matla'lı şiir yer alıyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Gazel", sy.32, s. 142

Çeşm-i zâhir-bîn içün bir lafz-ı mübhemdir göñül

Nezd-i irfanda velî ma'nâ-yı mülhemdir göñül

matla'lı gazeli derc edilmiştir.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Büyüklerimizden -7", sy.32, s.142-146.

Yazar Tâhirü'l-Mevlevî'nin "Büyüklerimizden" başlıklı yazı dizisinin 7. sırasında Saîd bin Zeyd bin Ömer bin Fuzayl el-Urvî yer alıyor.

Aşere-i mübeşşereden olan Saîd bin Zeyd hazretlerinin yaşamı, ailesi hakkında bilgiler veriliyor. Yazar, Saîd bin Zeyd'in babası Zeyd bin Ömer'in Kureyş'in taptığı taş ve ağaç putlara tapmayı akla uygun bulmadığını, bu nedenle ibadetten geri durduğunu ve bu konuda söylediği birkaç beyti naklediyor. Hatta Zeyd bin Ömer'in bu putlar adına kesilen kurban etlerinden yemediği, müşriklere karşı olduğu, câhiliyye adeti gereğince kızlarını öldürmek isteyen babaların elinden alarak onları beslediği de Buharî'nin beşinci kısmından naklen ifade edilmiştir.

Zeyd bin Ömer'in Varaka bin Nevfel ile tevhid dinin aramak üzere sefere çıkmalarından bahseden yazar, Yahudiliğin ve Hıristiyanlığın da Kureyşin dininden pek

farlkı olmadığını gördüğünü ve bir papaza bu durumu açıkladığında papaz kendisine "Sen İbrahim'in dinini arıyorsun, ama artık ondan bugüne bir eser kalmadı. O, Kabe'ye yönelir ve bir olan Allah'a ibadet ederdi." dediğini ve Zeyd'in de mücmelen İbrahim'in dinine inandığını ve ölünceye kadar da buna bağlı kaldığını ifade ediyor.

Yazar, Zeyd'in ölümünden önceki son seferinde Amir bin Rebîa'ya "İsmail soyundan bir peygamber geleceğini biliyorum. Sen onun sohbetine yetişirsen, ona inandığımı ve selamımı söyle." dediği ve daha sonra bunun gerçekleştiği rivâyetine yer veriyor. İşte böyle bir kişinin oğlu olan Saîd bin Zeyd de kurtuluş yolunu bulmuş ve amcaoğlu olan Ömer bin Hattap'tan önce Müslümân olmuştur.

Yazar, bu arada "Dâr-ı Erkam" hakkında tarihsel bilgiler vermektedir. Saîd bin Zeyd'in henüz Peygamber Dâr-ı Erkam'a girmeden Müslümân olduğu bilgisini verdikten sonra yazar, bu meseleye giriyor ve Dâr-ı Erkam'ın o zamandan bu zamana geçirdiği olayları ve daha sonra Dârü'l-Hizrân adını alışı hakkında bilgiler veriyor. Daha sonra Saîd bin Zeyd'din Hz. Ömer'in kayınbiraderi olmasından ve Hz. Ömer'den önce Müslümân olmasından dolayı onun bazı eza ve tecavüzüne maruz kaldığını söyleyen yazar, bunu şöyle naklediyor:

Peygamber efendimiz, ashabın fakirlerinin maişeti için zenginlere paylaştırarak yanlarına verirdi. Saîd bin Zeyd'in evine de iki fakir ashabı vermişti. Bunlardan biri Habbâb olup okuma yazma bilirdi. Kur'ân âyetlerini okur yazar ve talim ederdi. Birgün Saîd bin Zeyd ve karısına bu talim sırasında sesleri dışarıdan duyulmuştu. Hz. Ömer bu sesleri işitince hiddetle içeri girmiş ve eniştesini yere vurmuştu. Bu sırada okunan "Tâhâ" sûresinin belagatine kapılarak hiddetle soluğu Resulullâh'ın yanında almış ve ilk Müslümânlardan olmuştu.

Saîd bin Zeyd'in Hicretle Bedir'den başka Peygamberin bütün gazalarında bulunduğunu ifade eden yazar, Bedir'de bulunamayaşının da özel bir nedeni olduğunu ve Bedir Savaşına sebep olan Ebu Süfyan'ın kervanından Peygamberin emriyle haber getirmekle vazifelendirildiğini bildiriyor.

Yazar, konuya bir anti parantez daha ekleyerek Bedir ashabı hakkında bilgiler veriyor. Bedir ashabının 313 kişiden ibaret olduğunu ve bunların 305'inin bizzat savaşa

katıldığını, diğer 8 kişinin ise 4'ünün izinli, 4'ünün de görevli olduğunu söyleyen yazar, bunların her biri hakkında ayrı ayrı malumatlar veriyor. Daha sonra Bedir ganimetleri konusuna geçiyor ve ganimetlerin dağıtılması hususuna yer veriyor.

Devamı var, denilerek Bedir ganimetlerinin dağıtılmasında gözetilen usul anlatılırken yazı bitirilmektedir.

Hüseyin Vassâf, "Osman Şems ve Mehmed İzzî Efendiler", sy.32, s.146-147.

Osman Şems Efendinin irtihali münasebetiyle Üsküdarlı şair Tal'at Beyefendinin,

Rıhletinde Mevlevî Tal'at dedi târîhini

Eyledi Osmân Efendi azm-i dergâh-ı bekâ

tarihini düşürdüğü ifade edilmektedir. Osman Şems Efendinin kemâlât-ı ârifânesine vakıf olabilmek için üç dilde yazdığı yazılarını incelemek gerektiğini ifade eden yazar, Osmanlı Müellifleri yazarı Bursalı Mehmed Tahir Beyin onu şuara faslına koymasını hoş göremediğini söyleyerek bir eleştiri getirmektedir.

Yazara göre, Şeyh Hazretleri şair olmakla beraber irfân olarak daha yüksek bir mertebededir. Son şeyhlerin seçkini, asrın ariflerinin önde geleni ve yüce makamlar sahibidir. Ayrıca yazar, Bursalı Mehmed Tahir'in tûmâr-ı turuk-ı aliyye müellif-i muhteremi Sâdık Vicdânî Beyefendinin tarikat-i aliyye-i Kâdiriyye bahsinde müşârunileyhten ve bu münasebetle Şeyh Müştak'tan bahsetmemiş olmalarının da bir noksanlık olduğunu belirtiyor.

Yazar daha sonra Osman Şems Efendinin iki halifesi bulunduğunu bunlardan birinin 26 R.E.1324'te vefat eden Şükrü Efendi, diğerinin ise Mehmed İzzî Efendi olduğunu söyledikten sonra Mehmed İzzî Efendinin hayat hikayesine geçiyor.

1259'da Niğde'de doğan Mehmet İzzî Efendi 1280'de İstanbul'a gelmiştir. Özel hocalardan ders gördükten sonra 1292'de devlet hizmetine girmiştir. Daha sonra Erzurum, Van, Hakkari vilayetleri evkaf muhasebeciliğinde ve Ankara evrak müdürlüğünde bulunarak şehremaneti meclis idare başkitabetinden emekli olmuştur. Osman Şems Efendiye intisabı 1295 senesindedir. Sülûkünü tamamladıktan sonra hayrülhalef olmuştur. İnzivaya çekildikten sonra Salkımsöğüt'te bulanan Aydınoğlu dergahı meşihatini kabul ederek burada 28 sene meşihatte bulunmuştur. Burada meşihati sırasında adeta burayı ihya eden Mehmed İzzî Efendinin 28 yıl buradan dışarı çıkmayarak ayrı bir riyazet örneği de gösterdiğini ifade eden yazar, bu dergahta medfun Hasan Ünsi hazretlerinin de 40 sene buradan dışarı çıkmadığının menkıbetnâmesinde yazılı olduğunu bildirmektedir. İzzî Efendinin şahsındaki yüceliğin tesiriyle burasını aşıkların bir toplantı yeri haline getirdiğini söyleyen yazar, dış görünüşünden bahsettikten sonra, onun zikir sırasındaki vecd halinin âşıkların hafızalarından silinmediği düşüncesindedir.

Yazar, yaşadığı zaman itibarıyla onun Osman Şems Efendiyi hakkıyla temsil eden bir zat olduğunu ifade ediyor. 1338'de vefat eden Mehmed İzzî Efendi, vasiyetleri üzerine Üsküdar'da Aziz Mahmud Hüdayî tekkesi kabristanına defn olunmuş ve bugün de mamur bir türbe inşa edilmiştir.

Su'ûdü'l-Mevlevî, "Müstecâbî-zâde İsmet Bey", sy.32, s.147-148.

Yazar, Müstacâbî-zâde İsmet Bey gibi büyük insanların hayatlarını insanlara faydalı olma yolunda harcadıklarını, ama maalesef arkasından gelenlerin onların değerini bilemediklerini ve mesleklerini takdir bile etmediklerini söylüyor. Hatta daha da ileri giderek vatan evlatlarının kalem kısmının epey zamandır evliyayı rahmetle yad etmekten bile uzak kaldığını ifade ediyor.

O günün yazı hayatına eleştirel bir bakış getiren yazar, her gün ciltler dolusu bahnâme türünde yazılar yazan kalemlerin, milleti olgunlaştıran hocalara fatiha okumak gibi bir mürüvveti unutacak derecede heveslerine düşkün olduklarını ve bir gün bu kalemlerin mutlaka kırılacağına olan inancını dile getirmektedir.

Müstecâbî-zâde İsmet Bey'in Isparta'daki yaşamı hakkında fazla bir malumatı olmadığı söyleyen yazar, son zamanlarında derin bir hüzün ve keder içerisinde yatağa düştüğünü, sonrasında hakkın rahmetine kavuştuğunu ve cenazesinde bütün memur ve eşrafın hazır bulunduğunu anlatıyor. Bu bilgileri ailesinden gelen bir mektupta okuduğunu ifade eden yazar, kendisinde bir kalp hastalığının zaten var olduğunu evvelce bir arkadaşından duymuş olduğunu da sözlerine ekliyor.

İsmet Beyin vefat tarihini tespit edememesinin de ayrıca kendisi için üzüntü verici bir durum olduğunu söyleyen yazar, zavallının bir mezar taşı bile bulunup bulunmadığı endişesini taşımaktadır.

İsmet Beyin vaktiyle kendisine bir mektubunda "Biz bu memlekette üdebâ cenâzelerinin gurebâ hastahaneleri tarafından kaldırıldığını çok gördük." yazdığını hatırlattıktan sonra merhuma Allah'tan bol bol rahmet dileyerek yazısını Farsça bir dörtlükle tamamlıyor.

SAYI 34:

Bu sayıya bir tebrikle, Şa'ban ayı ve dolayısıyla Beraât gecesinin bütün Müslümânlara hayırlı olması temennisiyle başlanıyor. Daha sonra Beraât gecesiyle ilgili olarak Mahfil'in 10. sayısında yeterli malumat bulunduğu hatırlatılıyor.

İskilibli Âtıf Efendi, "Tesettür-i Şer'înin Fevâ'idi", sy.34, s.149-150.

Yazar, yazısına bir önceki sayıda kaldığı yerden devam ediyor.

Hicap ve tesettür gibi şer'î hükümlerin medeniyetin erdemlerine engel olmadığını savunan yazara göre öyle olsaydı, kimsesiz ve fakir kadınların kişisel çalışmalarıyla geçinmeleri şer'an farz kılınmaz, Hz. Aişe gibi Müslümân kadınlar kazandıkları fazilete ve olgunluğa ulaşamazlardı. Yazar bu münasebetle şeriatte kadınlar için meşru olan ilim ve fen öğrenmekten de bahsediyor. Şeriate göre kadınların

öğrenecekleri ilimlerin vacip, memdûh, mübâh olmak üzere üç kısım olduğunu söyleyen yazar, bunları şöyle açıklıyor: İlmihal derecesinde itikâdiyyât ve ameliyyât-ı diniyye ile hukuk-ı ictimâiyye öğrenmek her Müslümân kadına vaciptir. Evlenmekle keyfiyet-i muaşeret, tedbîr-i menzil, terbiye-i etfâl, maîşette iktisad ve tasarruf gibi faydalar ile terzilik, dokuyuculuk, örücülük, ip eğirmek ve bükmek, nakış ve aşçılık gibi kadınların halleriyle uygunluk gösteren faydalı işleri öğrenmek menduptur, yani bu gibi işlerle meşgul olan kadınlara dünyevî faydadan başka uhrevî fayda da va'd olunmaktadır.

Yazar, bu konuda bir hadis-i şerif naklediyor. Meâlen: "Kadın, Rabbinin farz kıldığı ibadetleri eda edip kocasına itaat eder ve kirmanıyla turşusunu elinde hareket ettirirse Cenab-ı Allah'a mütemâdiyen tesbîh etmiş gibi sevaba nail olur, kirmanı ve iğnesi ile işine devam ettikçe sanki cemaatle namaz kılmış gibi sevaba nail olur, çocukları için yemek pişirdiği zaman küçük günahları dökülür."

Kocasının haklarından bir hak zayiine sebep olmamak şartıyla ferdî ihtiyacını teminden fazla ilm-i din, ilm-i hesap, tıp, hendese, tarih, coğrafya gibi ilim ve fenler ile kadınların meşgul olmasının mübah olduğunu vurgulayan yazar, fıkıh kitaplarının anası sayılan Hidâye'ye göre kadınların hemcinslerini tedavi etmek için tıp okumalarının meşrû olduğunu naklediyor.

Bu sayılan işlere karşılık, aklı kısa ve zayıf düşüncelilerin dini inançlarını karıştırmak, İslâmî terbiye ve ahlakı ifsat, dini kuralları ihlal edecek her türlü batıl fikir ve çirkin adetlerle kötü fiilleri tasvir eyleyen her türlü yazıyı okumak ve mütalaa etmekle meşgul olmanın şer'an haram ve yasak olduğu ifade edilmektedir.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Cum'a Namazı", sy.34, s.150-151.

Yazar, konuya girmeden önce, cuma gününün anlam ve önemini eski Arap kültüründeki yerini, adının verilişini ve tarihçesini anlatmaktadır. Halkın toplanarak hutbeler irad edilip va'z u nasihatlarda bulunulduğu gün olan cumanın, daha sonra Müslümânlıkta da değerini koruduğunu söyleyen yazar, Cenâb-ı Allah'ın bu mübarek

günde ehl-i imanın camilerde toplanarak hem nasihat dinlemeleri hem de ibadet etmeleri için cuma namazını fazr kıldığını âyet-i kerîmelerden deliller getirerek ve dipnotlarda tefsirlerden nakiller yaparak ifade etmektedir.

Konuyla ilgili birkaç hadis-i şerife de yer veren yazar, dipnotlarda bunların meâllerini de zikrettikten sonra Hacı Zihnî Efendinin Kitâbu's-Salât'ında söz konusu hadisin kenarına haşiye olarak şu satırları yazdığını naklediyor: Hadis-i mezkuru Peygamber efendimiz, hicrette ilk cuma hutbesinde irad etmiştir.

Yazar, bu durumu teferruatıyla uzun uzun anlatan Hacı Zihni Efendiden nakiller yaptıktan sonra, Hacı Zihni Efendinin hesabına göre Cuma namazının Hicretin birinci yılında farz kılındığının anlaşıldığını ifade ediyor.

Devamı var, denilerek yazı burada bitiriliyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Malûmât-ı Câhiliyye Hakkında Bir Konferans", sy.34 s.151-153.

Yazar, önceki sayıda başladığı konferans metnini kaldığı yerden devam ettiriyor. Arablardaki cahiliyye devrinden ve cahillikten başlayarak bir giriş yaptıktan sonra bu bölümde asıl konuya geçiyor. İslâmdan önce Arabların ümmî bir ümmet olduğunu ifade eden yazar, okuma yazma bilenlerin parmakla sayılacak kadar az olduğunu İbni Abd'in Akdü'l-Ferîd adlı eserinden nakiller yaparak ortaya koyuyor. Söz konusu kitapta Osman bin Affân (r.a.) hazretlerinin isminin bulunmayışını ya unutulduğu için ya da sonradan okuma yazma öğrendiğinden kaynaklandığını düşünen yazar, onun iyi bir kârî ve kâtip olduğunu aynı zamanda vahiy katiplerinden olduğunu ifade ediyor.

Yazar, ümmî bir kavim olan Arapların kitap okumakla değil, nazar ve keşif suretiyle ve ağızdan öğrenme yoluyla tıp, tarih, nücum, coğrafya, ensab, şiir, hitabet vs. konularda az çok bilgi sahibi olduklarını söylüyor.

Konuşmasının bu kısmında yazar, ilm-i nücum hakkında bilgi veriyor ve Araplarda bu ilmin yeri ve önemi konusunda bazı açıklamalarda bulunuyor. Arapların yaşadıkları coğrafya itibarıyla gündüz güneş altında çölde yolculuk yapamadıklarından dolayı geceleri tercih ettiklerini ve bu nedenle gece yolculuğunda yıldızlardan yararlanarak yönlerini tayin ettiklerini ve bundan dolayı yıldız ilminde epey bir mesafe kat'ettiklerini vurguluyor. Yazar, Baban-zâde Naîm Beyin bu konuda Mahfil'in 27. sayısında yayımlanan "Semâ" adlı makâlesinden nakiller yaparak düşüncelerini pekiştirme yoluna gidiyor. Hatta Muallaka şairi İmriülkays'ın Muallakasında da gece ve geceyle ilgili birçok kavramın yer aldığını Araplarda birçok yıldız ismi bilindiğini anlatan yazar, daha sonra bu yıldız ilminin Astroloji adını aldığını ifade ediyor. Daha sonra bir yıldızın doğup batmasından türlü türlü anlamlar çıkarıldığını ve yıldızlardan bazılarına uğur bazılarına da uğursuzluk atfedildiğini söyleyen yazar, gezegenlerin birbirine yakınlık ve uzaklıklarından ve çeşitli burçlarda bulunmalarından insanlarda yeryüzünde birtakım olaylar meydana gelebileceği zannının oluştuğunu ifade ediyor.

İlm-i nücûmun, şimdiki tabirle ilm-i hey'etin yön ve vakit tayinindeki önemine dikkat çeken yazar, İslâm şeriatının da bunu teyit ettiğini Kur'ân'dan ayetler iktibas ederek açıklamaya çalışıyor. İslâmın ilm-i heyetin gelişmesinde büyük katkıları olduğunu ancak, vehmedildiği gibi güneşin, yıldızların, ayın günlük işlerin düzenlenmesinde kendiliğinden bir tasarruflarının olmadığını, hepsinin Allah'ın emri altında bulundukları bildiriliyor. Ayrıca Hz. İbrahim'in vefatına tesadüf eden güneş tutulmasının sebebinin de vefat olayına bağlanmak istenmesine değinen yazar, Hz. Peygamber'in güneş ile ayın Allah'ın iki ayeti olduğunu ve kimsenin ölüm veya doğumuyla batmayacağını bildirdiğine dikkat çekerek yazısını burada kesiyor. Devamı var,

Sa'dî Bey, "İslâmiyyâta Aid Yeni Neşriyât", sy.34, s.153-155.

1921-1922 yıllarında İslâmiyâta ait çeşitli ecnebî lisanlarında birçok eser yayımlandığını söyleyen yazar, bunların en önemlilerini Fransızca yayımlanan Alem-i İslâm mecmuasından naklediyor:

_ Mr. Bravn, Arab Tıbbı, Cambridge, 1921.

_ Kadı İbnü'l-Vâsıtî'nin Redd Alâ Ehli Zemme adlı eserinin R. Gothell tarafından İngilizceye tercümesi, Newyork, 1921. (Bu risale, haçlı seferlerinin sonunda Mısır'da telif olunmuştur. 692-1292)

_ Cara de Vaux (İslâm Mütefekkirleri) 2 cilt, Paris, 1921.

_ J. Obermann, Gazâlinin felsefesi, Viyana, 1921.

_ L'Orient vu de L'oecident (Şarkın Garptan Görünüşü), Paris, 1921.

_ İbni Zeydûn (Endülüslü Şair), Konstantin, 1920.

_ Biografias de Mathematicos Arabes, Madrid, 1921.

_ Encyclopedie des İndes Necrian Daises, 4 cilt. (Maalesef Ansiklopedi, Flemenk lisanı üzere tab'olunduğundan Avrupa'da pek yayılamamıştır.)

Şeyh Abdülbâkî, "Gazel", sy.34, s.155.

Yenikapı Mevlevîhânesi postnişîni Şeyh Abdülbâkî'nin

Nâyı dinle, ihtizâz-ı kâse-i tanbûru gör

Nevbet-i hünkâr-ı aşk u hüsrev-i mansuru gör

matla'lı ârifâne bir gazeli derc edilmiştir. Hemen akabinde Tâhirü'l-Mevlevî'in şu iki beyitlik naziresi yer almaktadır:

Şeyh-i âlî-hasletin seyr et kemâl-i tab'ını

Kilk-i i'câzın temâşâ eyle, feyz-i sûru gör

Dikkat et de iltifât-ı i'tilâ-bahşâsına

Zerre-perverlik nümûdâr eyleyen bir hûru gör

Tokâdî-zâde Şekîb Bey, "Rubâî", sy.34, s.156.

Dil-beste-i her-nigâr-ı sehhâr olamam

Ben başka muhabbetle günahkâr olamam

Nâdî-i garâmında o ser-mestem ki

Hengâm-ı kıyâmetde de hüşyâr olamam

Tâhirü'l-Mevlevî, "Büyüklerimizden -8 Saîd bin Zeyd", sy.34, s.156.

Önceki sayıdan devamla... Saîd bin Zeyd hazretlerinin din işlerinde ne kadar gayretli ise dünya işlerinde o kadar çekingen olduğunu söyleyen yazar, imaret ve riyaset hevesine kapılmadığını ve hiçbir zaman siyasete karışmadığını ifade etmektedir. Saîd bin Zeyd'in bu tabiatını bilen ve yakın akrabası olan Hz. Ömer, onun tarafsızlığa muhalif olduğunu görerek kendisini hilafet şurasına dahil etmemişti.

Saîd bin Zeyd'in Medine civarında biraz arazisi varmış. Fitne zamanlarında oraya çekilir, kendi âleminde yaşarmış. Birgün komşusu bir kadın, yerimi gasbetti, diye onu vali Mervan'a şikayet etmiş. Saîd bin Zeyd, Mervan'a haber göndererek, benden böyle bir şey bekler misiniz ki ben böyle bir hareketin vebalini Resulullah'tan işitmiştim, dedikten sonra Allah'a şöyle yalvarmış: Yâ Allah! Eğer kadın yalancı ise, kör olmadan canını alma ve kuyusunu kabir et.Allah'ın izni ile kadın kör olmuş ve evinde dolaşırken bahçesindeki kuyuya düşmüş ve kuyusu kendisine kabir olmuş.

Bu bedduanın daha sonra Medineliler arasında meşhur olduğunu söyleyen yazar, duanın Arapça şeklini El-Hakâyık'tan naklettiğini ifade ediyor.

Cenâb-ı Saîd'in 70 yaşını aşmış olduğu halde, 50, 51 yahut 52 senesinde vefat ettiğini bildiren yazar, na'şının Abdullah bin Ömer tarafından yıkandığını ve namazının

kıldırıldığını ifade ediyor. Sa'd bin Ebî Vakkas da namazında bulunmuş ve mezarına inerek defnine yardımcı olmuştur.

Uzun boylu, fazlaca esmer olup, vucudu oldukça kıllı imiş. Kendisinden dört hadis-i şerif rivâyet olunduğunu söyleyen yazar, çoluk çocuğunun daha sonra Kufe'ye intikal ettiğini söyleyerek yazısını tamamlamaktadır.

SAYI 35:

Derginin bu sayısında ilk sayfada, yeni yayımlanan eserlerin tanıtımı yapılmaktadır. İlk olarak Mazhar Osman tarafından çıkarılan "Sıhhî Sayfalar" adlı derginin 3. sayının çıktığı bildirilmektedir. İkinci olarak, yine Mazhar Osman Bey tarafından çıkarılan "İstanbul Serîriyyâtı" adlı fennî derginin de çıktığı haber verilmektedir. Son olarak, Trabzon'da çıkan "Kahkaha" adlı mizah gazetesinin 39. sayısının Mahfil idarehanesine gönderildiği ve muhtevasının gülünç olduğu ifade edilmektedir.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Ramazân-ı Şerîf", sy.35, s.158-159.

Yazar, Ramazan ayının gelişi münasebetiyle bütün din kardeşlerinin ramazanını tebrik ederek yazısına başlıyor.

Bu sene 1339. devresinin idrak edildiği bildirildikten sonra, Ramazan-ı şerifin Kur'ân-ı Kerim'in indiriliş ve orucun farz oluşundan dolayı diğer aylardan ayrı bir yeri olduğu ifade edilmekte ve Mahfil'in 10. ve 23. sayılarında Ramazan ayının faziletleri hakkında ayrıntılı bilgiler bulunduğu hatırlatılmaktadır. Hatta bu ayın manevî bir saltanatının olduğu ifade edilmekte ve bir saz şairinin "On bir ayın sultanı" diye kalbî ve temiz bir saygı gösterdiği vurgulanmaktadır.

Yazar, ramazanı, orucun feyzi ile Müslümânların melekiyet sıfatını kazanmak ve o vasıta ile Allah'ın rızasına intisap ettikleri bir ay olarak değerlendiriyor. Orucun ancak

Allah için yapılan bir ibadet olmasının yanı sıra insanın bir müddet heves ve arzusunu dinlendirmek ve kendisine açlarla açlık halini hissettirmek gibi inkar edilemez faydalarının da bulunduğu vurgulanmaktadır.

Yazar, tekrar konusu uzatmak istemediğini ifade etmekte ve bu konuda Mahfil'in 10. ve 23. sayılarında Ramazan ve müteallikâtı ile ilgili ayrıntılı bilgiler bulunduğunu hatırlatmaktadır. Hazret-i Mevlânâ'ın oruç hakkında bir saniha-i irfânı ile ve ardından Türkçe anlamını vererek yazısını tamamlamaktadır.

Mübârek bâd âmed mâh-ı rûze

Rehet hoş bâd ey hem-râh-ı rûze

(Oruç ayı geldi. Onun kudûmu mübârek, ey oruç yolcusu sana da uğurlar olsun!)

matla'ıyla başlayan ve 8 beyit olan bu manzumenin hemen ardından Türkçe meâline de yer veriliyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Cum'a Namazı", sy.35, s.159-160.

"İbâdât-ı İslâmiyyeden" yazı dizisinin bu bölümü de Cuma namazına ayrılmıştır.Yazar, İbni Abbas'tan rivâyet edilen bir hadise göre, Hz. Peygamberin Hicretten sonra kıldırdığı ilk Cumanın, Benî Salim vadisindeki namaz olduğunu ve Medine'deki ilk Cuma olduğunu ifade ediyor. Merhum Eyyub Sabri Paşa'nın Mir'ât-ı Medine adlı eserinden, Hz. Peygamberin bu ilk Cuma namazını kıldırdığı Mescidden bahsettiğini anlatan yazar, bu eserden bazı nakiller yapıyor.

Daha sonra Kuba mecsidinin özelliklerini, o günden bu güne yapılan tadilatları uzun uzun anlatan yazar, bu mescidin temelinin Hz. Peygamber tarafından atılması ve önemi üzerinde duruyor.

Yazar, Cuma namazı farz olmadan önce ve Hz. Peygamberin Medine'ye Hicretinden önce de Medine'de Cuma namazı kılındığını ifade ediyor. Medinelilerden

bir kısım halk Müslümân olduktan sonra onlar vasıtasıyla Müslümânlık yayılmaya başlamış ve halk Hz. Peygamberden bir muallim istemişti. Bunun üzerine Medine'ye Mus'ab bin Umeyr gönderilmişti.

Yazarın Mu'cemü'l-büldân adlı eserden naklettiklerine göre, Mus'ab bin Umeyr'i Medine'ye geldikten sonra Cuma günleri Müslümân halkı Medine dışında toplayıp onlara Cuma namazı kıldırdığı bildiriliyor. Rivâyete göre, burada Cuma namazı kılan kişi sayısı 40 civarında imiş.

Devamı var, denilerek yazı burada kesilmektedir.

Ahmed Ziya Bey, "Evkât-ı Salât", sy.35, s.160-163.

Yazar, Mahfil'in Recep ayı nüshasında yer alan "Evkât-ı Salât" başlıklı makâlenin tesadüfen eline geçtiğine ve okuduğunu bildirdikten sonra bu konuda birkaç söz söylemek istediğini ve söyleyeceği bu sözlerin bu makâledeki yazılanların bir şerhi veya fenni uygulaması mahiyetinde olduğunu vurgulamaktadır. Yazar, Hz. Peygamberin öğrettiği namaz vakitlerinin, arzın her noktasında uygulanabilecek bir düstur olduğunu ifade ettikten sonra, bu düsturun fenne uygulanması halinde herkesin bunu kendi anlayışına göre yorumlamasına gerek kalmayacağını savunmaktadır.

İlm-i heyetle uğraşan din âlimlerinin Hz. Peygamberin öğretisine istinaden namaz vakitlerini şu şekilde belirledikleri ifade ediliyor:

Ufku açık bir zemine dik olarak dikilen bir çubuğun gölgesi, o gün zarfında en kısa halden uzamaya başladığı anda, zuhr vakti olur. Bu en kısa gölge vaktine fî-zevâl denir. Güneşin yükseldiği bu en son nokta, günün yarısına tekabül eder. Arzın hiçbir yerinde bu gölgenin sıfırlanmayacağını yani güneşin 90 derecelik bir açıyla düşmediğini ifade ediyor ve güneşin arza geldiği açıya göre, yere dikilen çubuğun gölgesi arasındaki derece ve dakikaları ayrıntılarıyla matematiksel olarak izah ediyor.

İmameyn kavline göre, ikindi vakti, çubuğun zevaldeki gölgesine aynı çubuğun bir misli ilave edilerek zuhura gelen uzunluk kadar gölgenin uzadığı zamanda girer. Yani gölge, 2,35 olduğu zamanda asr-ı evvelin girmesi gerekir.

Asr-ı sânî, fî-zevâle çubuk uzunluğunun iki misli ilave edilerek toplam uzunluk kadar gölgenin uzadığı zamanda olur. Asr-ı sânî gölgesi, zevalde olan 1,35 ile vahit itibar edilen çubuk uzunluğunun iki misli toplamı 3,35 olacağından asr-ı sânî çubuk uzunluğunun 3,35 misli gölge olduğu anda girmiş olması gerekir.

Gurûb ve akşam namızının evvel vakti: Mevkiin sabit ufkundan güneşin üst kısmının bilfiil kaybolması güneşin şer'an batışı olup akşam namazı vakti bu andan itibaren başlar. Ufk-ı mer'î, bir mevkiin değişik noktalarında değişik genişliktedir. Deniz yüzeyinde duran bir gözlemci için ufk-ı meri'î, denizin müntehası olarak gözüken dairevî huduttan geçer. Bir beldenin sınırları içerisindeki en yüksek mevkiinde bulunan bir gözlemciye nazaran ufk-ı mer'î, o belde için ufk-ı mer'î-i sâbittir.

Yazar, bu arada anti parantez İstanbul örneğini verip, İstanbul'un baz alınan yüksek tepelerini ve hisse-i ufkun temkin vakti olarak düşünüldüğünü aslında İstanbul'da Kayış dağının esas alınması gerektiğini vurgulamaktadır.

İştibâkü'n-nücûm, güneşin ufuktan batışıyla, ufuk altında 10 derece yüksekliğe düştüğü zamanda yıldızlar ortaya çıkar. Bu vakte kadar akşam namazının özürsüz tehirinde kerahet-i tahrimiye vardır. Vakt-i aşâda da ikindi vakitleri gibi iki kavil olduğunu söyleyen yazar, birinin imameyn diğerinin İmam-ı Azam kavli olduğunu söylemektedir.

Tulû'-ı fecr ve vakt-i imsak: Güneş doğmadan önce, doğu ile batı arasındaki aydınlık farkedilebildiği anda fecr-i sadık tulû etti, denir. Bu hadise, bir mevkiin en yüksek noktasındaki hadisedir. Fecr-i sâdık tulû ettiğinde sabah namazının ilk vakti girmiş olur.

Tulû-ı şems, sabah namazının son vakti; mahallin ufk-ı mer'î-i sâbitten güneşin üst tarafının zuhuru anıdır ki bu an sabah namazının son vaktidir.

Sa'dî Bey, "Âlem-i İslâm ve Irklar Meselesi", sy.35, s.163-165.

Yazar, Paris gazetelerinden birinin "İnsanlar arasındaki kardeşlikten artık bahsedilmiyor, bunun modası geçmiştir" dediğini hatırlatarak yazısına başlıyor. Genel harbin en önemli neticelerinden birinin dünya haritasının yeniden tespiti olduğunu söyleyen yazar, bu taksimatın çok şiddetli mücadelelere sahne olduğunu ifade ediyor. Bugün her şeyin millî menfaatler uğrunda feda edildiğini söyleyen yazar, hiçbir kavmin kendi komşusunun mukadderâtıyla ilgilenmediğini ve herkesin kendi başarısının ve terakkisinin peşinde olduğunu vurguluyor.

Yeryüzünde geçerli olan, kin, düşmanlık, rekabetin insanlık için hayırlı bir şey olmadığını ifade eden yazar, eski durum ile yeni durumu karşılaştırıyor. Savaşların bile eskisi gibi olmadığını, teknolojinin gelişmesiyle beraber çocuk oyuncağına döndüğünü ifade eden yazar, ara sıra gündeme gelen silahsızlanma teşebbüslerinden bile birçok kimsenin şüphesi olduğunu vurgulamaktadır. Birçok defa söylendiği gibi ancak savaş arzusunu kalplerden silmek suretiyle insanlığın rahat nefes alabileceğini savunan yazar, insanlığı bu zor durumda bırakan şeyin şüphesiz ırklar meselesi olduğunu söylüyor. Çokları için insanlar arasındaki kardeşliğin kurulmasının mümkün olmadığını söyleyen yazar, bütün mücadelelerin insanlar arasındaki bu "hayatın bir mücadele olduğu ve kuvvetlinin zayıfı ezmesi" şeklinde algılanmasına ve ırklar arasında yardımlaşmanın mümkün olmamasına bağlamaktadır. Bu konuda batılı düşünürlerden alıntılar da yaparak düşüncelerini destekleyen yazar, sözü İslâmın bu konudaki bakışına getirmektedir.

Müslümânlıkla birlikte insan kardeşliğinin gündeme geldiğini, tahrif edilen Hıristiyanlık ve Musevîlikteki kendini üstün görme felsefesinin aksine İslâmın insanlığa bakışı ve Hz. Peygamberin cemaatinde sadece Arapların değil, değişik ırklardan ve milletlerden insanların da bulunulduğuna işaret edilmektedir. İslâmiyetin sadece Araplara mahsus bir din olmadığı ve bütün insanlığı kuşatan bir özelliğe sahip olmasından dolayı, mucizevî büyük İslâm fetihlerinin gerçekleştiğinin batılılar tarafından da dile getirildiği vurgulanıyor.

Önceki vahiylere uygun olarak Hz. Peygamber'in beşeriyetin yalnız bir çiftten neş'et ettiğini ve bunun üzerine bütün insanlar arasında -ferdleri ve cemiyetleri birbirinden ayıran vasıfların çeşitleri ne olursa olsun- esas müsâvâtın olduğunu öğrettiği ifade ediliyor. Dillerin ve renklerin sonradan çoğalmasını yaratılışın büyük bir mucizesi olarak gören Kur'ân'ın böyle ırkî bir fark üzerinde fazla ısrarla durmadığı vurgulanıyor.

Yazar, Kur'ân-ı Kerim'den konu ile ilgili âyetler iktibas ederek, bütün insanların kardeşliği şeklinde umumi bir nisbet tayin olunduğunu ve dış görünüşteki ve özelliklerdeki farklılığın da fertleri ve grupları birbirinden ayırt etmeye yaradığını ifade ederek yazısını bitiriyor.

Devamı var, denilerek yazı burada bitiriliyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Mâlumât-ı Câhiliyye Hakkında Bir Konferans-İlm-i Envâ'", sy.35, s.165-166.

Yazar, konferansına devamla Cahiliyye ilimlerinden İlm-i Enva' hakkında bilgi veriyor. "nev' kelimesinin çoğulu olmasından başlayıp Kâmûs'taki bütün anlamlarını nakleden yazar, Araplarda hava olaylarının bu ilim sayesinde tahmin edildiğini ifade etmektedir.

Sonraları batıl inançların tesiriyle sıcak, soğuk, rüzgar, yağmur gibi hava olaylarının hep yıldızların doğuşuna ve batışına taşınarak, yıldızların arzın bütünüyle müessir ve müdebbiri olarak zannolunduğu ifade ediliyor.

Naîm Beyin, daha önce sözü edilen makâlesinde konu ile ilgili olarak "İsmi özellikle Kur'ân'da geçen Şi'râ yıldızının bazı kabilelerin mabudu olduğu gibi birçok yıldızlar da yağmura, karanlığa, sıcağa, soğuğa, berekete sebep sayılır ve doğuşları ve batışlarıyla bu gibi hadiselerin vuku bulduğu zannedilirdi." ifadeleri naklediliyor. Şeriatça reddedilen bu ilmin Cahiliyye Araplarınca pek makbul tutulduğu ifade edilen yazıda, Seretan, Cevzâ, Şi'râ, İklîl, Şûle, Belde, Delv gibi yıldızların doğuşu bizim müneccimbaşı takviminin sağ kenarındaki açıklamalara benzer hükümlerin o asırlardaki tecrübelerin devamından başka bir şey olmadığı iddia edilmektedir.

Yazar, Naîm Beyin makâlesinden bu çarpıcı alıntıları naklettikten sonra, Kur'ân-ı Kerim âyetlerinden deliller getirerek bu konudaki yanlışlığı ortaya koymaya çalışmakta ve hadis-i şeriflerden de deliller getirerek yıldızların bazı hususlarda tesirleri olsa da bunun ancak bir sebep olup müsebbip olamayacağını ve gerçek müsebbibin Allah olduğunu söyleyerek bu ilmin batıl olduğunu ifade etmektedir.

Devamı var, denilerek yazı burada kesilmektedir.

Sâdık Efendi, "Münâcât", sy.35, s.166.

Şâir Sâdık Efendinin 13 beyitlik manzumesinin matla'ı şöyledir:

Merfû'-ı dergehindir dest-i su'âl, Yâ Rab!

Tasvîr-i mâcerâma yokdur mecâl Yâ Rab!

Tâhirü'l-Mevlevî, "Nâye ve Hazret-i Mevlânâya", sy.35, s.166-167.

Tamamı 21 beyit olan bu manzumenin matla'ı şöyledir:

Arz edip de sadr-ı pür-sûzunda dâğ-ı lâleyi

Bulmak ister nefha-i neyzende feyz-i jâleyi

Tokâdî-zâde Şekîb Bey, "İki Rubâî", sy.35, s.167.

Gelmişdi simâh-ı câna bir "hû" neyden

Pür-vecd olup el çekdim o dem her şeyden

Nûş et de safâ-yı rûhu öğren sen de

Takdîs ile içdigim İlâhî meyden

Bir bülbül-i bî-nutk u zebândır gönlüm

Dem-beste-i esrâr-ı nihândır gönlüm

Gûş eyle sükûnundaki vâveylâyı

Sâkinse de dem-sâz-ı fiğândır gönlüm

Hüseyin Vassâf Bey, "Gazel", sy.35, s.167.

Ahsen-i takvîme hayrân olmuşuz hayrânîyiz

Âşık-ı şeydâ-yı cânân olmuşuz hayrânîyiz

İçmişiz peymâne-i aşkı ezel bezminde biz

Gülşen-i lâhûta hayrân olmuşuz hayrânîyiz

Mest ü medhûşuz bütün seyrânımız gülzâr-ı aşk

Neş'e-yâb-ı bezm-i cânân olmuşuz hayrânîyiz

Andelîb-i bâğ-ı hüsn olduk safâ-yı cân ile

Behcet-i cânâna hayrân olmuşuz hâyrânîyiz

Ol tecellîgâh-ı hüsnüñ âşık-ı Vassâfıyız / âşıkı vü sâfıyız

Ahsen-i takvîme hayrân olmuşuz hayrânîyiz

Tâhirü'l-Mevlevî, "Gazel", sy.35, s.168.

Sen edince böyle ey nahl-i meâlî ihtizâz

Eyliyor diller olup cezbeyle mâlî ihtizâz

matla'lı 8 beyitlik bir gazel yer alıyor.

Fahrünnisâ Kemal Hanım, "Hazret-i Aişe", sy.35, s.168-169.

Yazarın "Büyük Kadınlarımızdan" yazı dizisinin bu sayıdaki bölümü Hz. Aişe'ye ayrılmıştır. Hz. Aişe'nin mazinin tarihe geçen olayları arasında ölümsüz şahsiyetiyle ruhlarda hürmetle yaşayan kadınlarımızdan biri olduğu ifade ediliyor.

Hz. Peygamberin Hz. Hadice'den sonra nikahladığı zevcelerinden olan Hz. Aişe'nin Hz. Ebubekir'in kızı olduğu ve velime toplantısını üç sene ertelenerek Hicretten 8 ay sonra tertiplendiği vurgulanmaktadır.

Hz. Aişe'nin fıtraten son derece zeki ve Arap eş'âr ve ananelerine vakıf bir ümmülmü'minîn olduğu vurgulanan yazıda, Hz. Peygamberin kendisini nihayetsiz bir muhabbet ve şefkatle sevdiğini ve onun her arzusunu yerine getirmeyi büyük bir meserret saydığı ifade edilmektedir. Hz. Peygamberin muhtelif meseleler hakkındaki hadis-i şeriflerini işittiği ve ezberlediği bildirilmekte bu konudaki meziyeti vurgulanmaktadır.

Gençliği, cazibesi ve faziletiyle Hz. Peygamberi mesut eyleyen bu yüce kadının dünün hayatında tarihe geçtiğini ve bugünün hayatında da bir mefkure gibi yaşadığını ifade eden yazar, onun hayata daima istihkar ile baktığını ve ne giyinişinde ne de yaşayışında bir fevkaladelik görülmediğini ifade etmektedir.

Yazara göre, Hz. Aişe, Hz. Peygamberin hayatında bir nur olarak yaşadığı gibi vefatından sonra da İslâm'ın sönmeyen bir yıldızı olarak tarihe geçmiş, ahlakî fazileti ve ruhi asaletiyle de bugünkü İslâm kadınlığına bir numune olarak temeyyüz ve mukaddes hislerimiz arasında yaşayacak seçkin bir mevki elde etmiştir.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Ca'fer bin Ebî Tâlib", sy.35, s.169-171.

Yazar, "Büyüklerimizden" yazı dizisinin Cafer bin Ebî Tâlib ile ilgili bölümüne önceki sayıdan devam ediyor. Hz. Peygamberin amcası Ebî Tâlib'in kendi adını verdiği Tâlib, Akîl, Ca'fer ve Ali adlarında 4 oğlu ile Ümmühânî ve Cemâne adlarında iki kızı bulunduğunu söyleyen yazar, hal tercümesini verdiği Ca'fer'in Ebî Talib'in üçüncü oğlu olduğunu ve küçük kardeşi Cenab-ı Murtaza'dan 10 sene önce, diğer kardeşleri Akîl'den 10, Tâlib'den 20 sene sonra doğduğunu bildirmektedir.

Yazar, Hacı Zihni Efendi merhumun El-Hakayık adlı eserinden naklettiği bilgilere göre, Tâlib ile Akîl Müslümân olmadıkları için babaları Ebû Tâlib'e varis olmuşlar; Cafer ile Ali ise Müslümân oldukları için varis olamamışlardır. Ayrıca Tâlib'i Bedir savaşına giderken cinlerin kaptığı şeklinde bir hurafe inancın rivâyet edildiğini bildiren yazar, Akîl'in ise müşriklerin Bedir savaşına giren ordusunda bulunup Müslümânlar tarafından esir edildiği ve daha sonra amcası Abbas bin Abdülmuttalip tarafından fidyesi ödenerek geri alındığı bilgilerine yer vermektedir.

Daha sonra amcası Abbas'ın verdiği bu fidyeleri fazlasıyla geri alış öyküsünü anlatan yazar, Hz. Peygamberin diğer amcası Ebî Tâlib'in diğer kız çocukları hakkında bilgiler vererek yazısına devam ediyor.

Ebû Tâlib'in kızlarından birisi Ümmühânî olup, Hz. Peygamberin mi'râcı Ümmühânî'nin evinde kaldığı gecede vuku bulmuştu. Bu nedenle miraçla ilgili bahislerde ve Mevlîdlerde hürmetle yâl edildiği bilgisini aktardıktan sonra yazar 'devamı var', diyerek yazısını burada kesmektedir.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Es'ad Dede Merhûma Dair Bazı Hâtırât", sy.35, s.171-172.

Yazar, on seneden fazla bir zaman öncelerinde Fatih camiine girenlerin, caminin Akdeniz tarafındaki kemerlerden birinin altında beyaz destarlı ve nuranî yüzlü

bir Mevlevînin Mesnevî okuttuğuna şahit olurlardı, diyerek kendisinin de Farisî hocası olan El-hac Muhammed Es'ad Dede Efendiyi tarif ederek yazısına başlıyor.

Merhum üstadın Selanikli olduğunu ve tüccardan Recep Efendinin oğlu olup 1257-59'da Selanik'te doğduğu ifade ediliyor. Yazarın naklettiğine göre, bülûğ çağından önce gördüğü bir rüyasında düştüğü bir kuyudan yed-i saadet-i Muhammediye ile kurtulmuş olması, kendisine akide-i sahiha bahşeylemiş ve evvela Selanik'te bedevî şeyhi Osman Efendiye, sonra İstanbul'da Yenikapı Mevlevîhanesi postnişîni Ebu'lkemâleyn Şeyh Osman Selahaddîn Dede Efendiye intisabına vesile olmuştur.

1280 tarihinde Dersaadet'e gelmiş, önce İstanbullu meşhur hoca Şevket Efendiden ders okumuş, sonra Gelibolulu hoca Adil Efendinin derslerine devam ederek icazetname almıştır. Mesnevî-i şerîf İcâzetnâmesi de Eskişehir Mevlevî şeyhi Hasan Dede Efendi merhumdandır.

Kasımpaşa Mevlevîhanesi mesnevîhânı iken 1329 Şabanının 13. Pazartesi günü âlem-i cemâle intikal eyleyen ve dergah-ı şerîfin haziresinde yatan üstad için şimdiye kadar müstakil bir kitap yazılmadığını söyleyen yazar, İstanbul Rusûmât Başmüdüriyetinden emekli olan ve merhumun has öğrencilerinden bulunan Hüseyin Vassaf Beyefendinin "Tercüme-i hal ve menâkıb-ı âlü'l-âl Mehmed Es'ad El-Mevlevî" adıyla bir menkıbenâme telif ettiğini bildirmektedir. Yazar, bu kitaba derc edilmek üzere kendisinden bazı malumat ve mütalaatın istendiğini ifade ettikten sonra duygularını içeren ayrıntılı bir mektup yazdığını söylüyor ve bu mektubu Dede Efendiyi bilen bilmeyen herkesle paylaşmak için Mahfil'e de aldığını ifade ediyor.

Yazar, "Ârif-i sîne-sâf, fâzıl-ı güzîde-evsâf el-Hâc Hüseyin Vassâf Beyefendiye" başlıklı mektubunu aynen derc ediyor.

SAYI 36:

Tâhirü'l-Mevlevî, "Bayram Tebrîki ve İfâde-i Mahsûsa", sy.36, s.173-174.

Başyazar Tâhirü'l-Mevlevî, Mahfil'in bu sayısının baş yazısını Fıtır bayramının gelişi münasebetiyle tebrik ve kendince önemli gördüğü bazı meseleler hakkında malumata yer veriyor. Yazar, bayramın tüm Müslümânlara hayırlar

getirmesini temenni ettikten sonra Mahfil'in 24. sayıyla 2. cildini tamamladığını ve bunlarda birtakım eksikliklerin, yanlışlıkların olduğunu itiraf etmekle birlikte "fedâkârâne" tabir ettiği "resm-i Osmânî" gibi bazı yazıların neşrine de muvaffak olduğunu ifade etmektedir.

Bazı yazıların yayımlanmasına çok müteassıb davranılarak âdeta derginin kapatılmısının istendiğini, buna rağmen Allah'ın yardımıyla 3. cildin de tamamlandığını ifade eden yazar, derginin itfasına çalışanları ancak yatsıya kadar yanmış olan mumlara benzetmektedir.

Eger bu gibi engeller olmasaydı, Mahfil sahibi, onun masraflarını karşılamanın ötesinde içeriğini çeşitlendirmeyi ve ikmal etmeyi düşünmeye vakit bulabilseydi, Mahfil'in şimdikinden çok farklı bir dergi olacağı ifade edilmektedir. Ayrıca Mafhil'in 3 seneden beri her ay epeyce bir zararla yayın hayatına devam ettiği de vurgulanmaktadır. Bu zarara sahibinin nafakasından kesmek suretiyle katlanması ise hiçbir fırka ve cemiyetin emeline değil, ancak Müslümânlığın yararına imkanlar ölçüsünde hizmet edebilmek emelinden ileri geldiği de ifade edilmektedir.

Böyle bir hizmete Müslümânların yardım etmesi gerektiğini söyleyen yazar, ayrıca kimseden de yardım talep etmediğini de belirtiyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Cuma Namazına Erken Gitmek, Cuma Vakti Alışveriş Ta'tili, Vazîfe ve Cuma Namazı", sy.36, s.175-177.

Yazar, yine bu konuya Hacı Zihnî Efendi'nin Kitâbu's-Salât'ından Cuma namazı için camiye erken gitmenin fazileti ve yapılması gerekenler ile ilgili olarak yaptığı nakillerle devam ediyor. Daha sonra konuyla ilgili olarak Müslim'den rivâyet edilen bir hadisi ve bu hadisin Hacı Zihni Efendi tarafından yapılan meâlini naklediyor: "Eserde varid olduğu üzere cuma namazı için güsl idüp ilk saatte camiye varan, bir deve; ikinci saatte varan, bir inek; üçüncü saatte varan, bir koç; dördüncü saatte varan, bir tavuk; beşinci saatte varan, bir yumurta tasadduk etmiş olur. Buradaki saatlerden

maksat, başlangıcı güneşin zevali ve bitişi hatibin ezan dinlemek üzere minberde oturduğu zamandır.

Cuma vakti alışverişin tatili konusunda yazar, bir ayet ve yine Hacı Zihni Efendinin Kitâbu's-Salât'ından nakiller yapıyor. "O gün öğle ezanından itibaren cuma namazını eda edinceye kadar iş, alış, veriş cumaya mükellef olanlara tahrimen mekruh olur. Kadınlar cumaya mükellef olmadıklarından işlerinden kalmazlar." Yazar, bu ifadelerden sadece namaz vakti alışverişin tatil edilmesi gerektiğinin, yoksa bütün gün ticarethanelerin kapalı tutulması şeklinde anlaşılmaması gerektiğini önemle vurgulamaktadır.

Daha sonra Cuma namazının edası konusuna gelen yazar, Keşfü'l-gumme'den bir hadis ve meailini naklettikten sonra, "Bugün cuma olmasaydı, yola çıkacaktım."0 diyen bir adama Hz. Ömer'in "Gideceğin yola git, cuma, yolcuyu yolundan alıkoymaz." sölerinin yine Keşfü'l-gumme'de zikredildiğini söyler.

Cuma guslü konusunda da Müslim'den Hz. Peygamber'in "Cuma namazına gelmek isteyenleriniz gusl etsin." buyurduğu nakledildikten sonra, yine Sahih-i Müslim'den, Ebû Hureyre'den birkaç hadis nakledliyor.

Yazar, bazı sofuların geç kaldıkları halde camide ön safa geçmek için omuzlarına basmak ve çamurlu kunduralarının suyunu üstlerine başlarına akıtmak suretiyle cemaati iz'ac ettiklerini hatırlattıktan sonra, Hz. Peygamber'in "İnsanların boyunlarına basarak ilerlemek isteyen cehenneme köprü kurmuş gibi olur." buyurduğu ve hutbe esnasında birinin böyle yaptığını gördüğünde ise "Otur, cemaati iz'ac ettin." dediği rivâyet ediliyor. Devamı var, denilerek yazı burada kesiliyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Ma'lûmât-ı Câhiliyye Hakkında Bir Konferans-İlm-i Esâtîr", sy.36, s.177.

Yazar, konferans metnini önceki sayıdan kaldığı yerden derc etmeye devam ediyor. Câhiliyye devri ilimlerinden birinin de esatir olduğunu ifade eden yazar, alâimü'ssemânın kavs-i kuzah, yani şeytanın yayı olduğu, şi'ra-yı Yemânî'nin şi'râ-yı

Şâmîden ayrılıp Süheyl'in arkasından kehkeşanı geçtiği için şi'râ-yı Şâmînin ağlamaktan gözleri çapak bağladığı, bir kabile reisi olan Cürhüm'ün babası melek, anası cinnî Zülkarneyn'in babası melek Belkıs'ın anası cinnî bulunduğu gibi şeyleri öğrettiğini ifade ediyor. Bununla beraber bu vehmiyata/kuruntu safsata bilgilere Arapların aklı başında olanlarının kanmadığı ifade ediliyor. Yazar, bu konuda oldukça uzun denilebilecek bir sütüna yakın açıklama dipnotuna yer vermiştir.

Esatîrin Arabistana dışardan girmiş olduğu, esâtîr ile 'astre' kelimesi arasında benzerlik bulunduğu zannedildiği ifade ediliyor.

Müslümânlığın esâtîri tabiatıyla iptal eylediği bildiriliyor. Yazar, bu noktada sözün epeyce uzadığını kendisinde anlatmaya, dinleyicilerde de dinlemeye takat kalmadığını ifade ederek sözlerini başka bir oturumda tamamlamak üzere burada bitirmek istediğini ifade ediyor.

Sa'dî Bey, "Âlem-i İslâm ve Irklar Meselesi", sy,36, s.177-179.

Yazar, yazı dizisine önceki sayıda kaldığı yerden devam ediyor. Beşeriyetin başlıca üç gruba taksim edildiğini söyleyen yazar bunları medenî, yarı medenî ve vahşî olmak üzere belirttikten sonra bunun bugün geçerli olan taksimden pek az farklı olduğunu vurguluyor. Harsın hudutlarının dine ait olanlara karışmasının İslâmiyetin inkişafı devrinde kendiliğinden ortaya çıktığını ifade eden yazar, bu tarz bir telakkinin o zaman umumî olduğunu söylüyor. Binaenaleyh birinci sınıf, münevver Müslümânlardan; ikincisi, musevî ve hıristiyanlar gibi mukaddes kitaplara sahip olanlardan; üçüncüsü, ikna veya cebren Müslümân harsına dahil edilmesi, yahut zarar veremeyecek bir hale sokulması lazım gelen müşriklerden ibaret olduğu ifade ediliyor.

İslâm dininin ırk farkında yalnız Kur'ân'ın hükmüne tabi olmadığı, Peygambere atfettiği sözlerle bu hikmeti takviye ettiği ifade ediliyor. Peygamberden nakledilen "Bir Arab'ın Arap olmayan kimseye üstün olmadığı, üstünlüğün ancak takva ile mümkün olduğu" meâlindeki hadisin herkes için geçerli olduğu vurgulanıyor.

Arap lisanının da Arap ordusu kadar mucize gösterdiğini iddia eden yazar, İran, Mısır, Suriye, Kuzey Afrika, Güney İspanya gibi birçok memleketlerde millî dillerin yerine tamamıyla kaim olduğunu söylüyor. Bugün bile bu sayılan memleketlerdeki ahalinin Arap olarak bilinmesi adetinin devam ettiğini vurgulayan yazar, bunda Arapçanın rolüne dikkat çekiyor.

Bir kavmin İslâmlaşmasının ilk asırlarda tabiatıyla Araplaşması demek olduğunu söyleyen yazar, Arap dilinin bu kadar süratle diğer lisanların yerine geçmesinin sebebinin bu bedevî dilinin kendi özelliklerini muhafaza ederek ilm-i kelamın, hukukun, felsefenin, riyâziyyâtın, tarih-i tabîînin, tarih-i umumînin, coğrafyanın, ilm-i ırkın, ilm-i sarf ve ilm-i aruzun en derin meselelerinden bahsedecek kadar kudreti olduğuna hayret etmek gerektiğini bir türlü anlaşılamadığını ifade ediyor. İhtida edenlere Arap ismi verildiğini, bunların ellerinden geldiği kadar menşe'lerini unutmaya çalıştıklarını ve kendilerini hakiki bir Arap gibi göstermeye çalıştıklarına da dikkat çekiliyor.

İslâm âleminde ilim ve edebiyatın daha çok Arap olmayanlar tarafından terakki edildiğini söyleyen yazar, bunun üzerine zengin Arap edebiyatından ve Orta Çağda Arap ilminden bahsedildiği zaman Arap lisanını kullanan beynelmilel Müslümân kültürünün zikredildiğini ifade ediyor.

Müslümânların hangi kavimden ve ana dilleri ne olursa olsun hepsinin namazda Arapça dualar okuduğunu, her yerde hutbeyi Arapça dinlediklerini ve her memlekette gerek şifahen gerekse tahriren az çok Arapça bilen aydın insanlara tesadüf edilebileceğini ifade eden yazar, bu nedenlerle edebî Arapçanın pek az mahalli özellikler barındırdığını, umumî bir lisan olarak kaldığını vurguluyor. Arap lisanı konuşulan memleketlerde birçok lehçenin de konuşulduğuna dikkat çeken yazar, bazı Batılı müsteşrıklerin bu konuşulan lehçeleri yazı dili haline getirme konusunda Arapları ikna etmeye çalıştıkları ve bu bağlamda 1912 yılında Atina'da bir konferans tertiplendiği bildiriliyor. Ancak Mısırlı bir âlimin bu konuda önemli bir çıkışı olduğu ve bunun sakıncaları üzerinde bir konuşma yaptığı bildiriliyor.

Muhammed Sâdık Efendi, "Tevhîd ve Temcîd-i Bârî", sy.36, s.179-180.

Şâir Sâdık Efendinin,

Mahfûz ve mürtefi'dir aşkıñla zîr ü bâlâ

Şevkiñle müctemi'dir her sûret ü heyûlâ

matla'ıyla başlayan 11 beyitlik kaside şeklinde yazmış olduğu manzume yer almaktadır.

Tokadîzâde Şekîb Bey, "Na't-ı Şerîf", sy.36, s.180.

Tokadî-zâde Şekîb Beyin ilk bendi aşağıya alınan 4 bentlik bir na't ı yer alıyor.

Celî her yerde envâr-ı cemâliñ yâ Resûlallah

Gönül meşhûn-ı aşk-ı bî-zevâliñ yâ Resûlallah

Me'âl-âmûz-ı Hakdır her makâliñ yâ Resûlallah

Kemâlât oldu hayrân-ı kemâliñ yâ Resûlallâh

"Cenâb-ı Hak gibi yokdur misâliñ yâ Resûlallâh"

Dipnotunda, tırnak içine alınan ve her bendin sonunda tekrarlanan dizenin, fâzıl-ı muhterem Bıçakçı-zâde Hakkı Beyefendiye ait olduğu ifade edilmektedir. Başka bir şekilde ifade etmek gerekirse Tokadî-zâde Şekîb Bey, Bıçakçı-zâde Hakkı Bey'in "Cenâb-ı Hak gibi yokdur misâliñ yâ Resûlallâh" mısra'ını mütekerrir muhammes şeklinde tazmin etmiştir.

Şeyh Abdülbâkî Efendi, "Rubâî", sy.36, s.180.

Ey nefha-i nây-ı Kibriyâ Mevlânâ

Sûz-ı dil-i ihvân-ı safâ Mevlânâ

Maksûd bize nây u nevâdan sensiñ

Âvâze-i Hak, bang-i Hudâ Mevlânâ

Muhyiddin Râ'if Bey, "Gazel", sy.36, s.180-181.

Ârifim, âyîne-i dildir câm-ı Cemim benim

Başka bir seyrân-ı zevk-â-zevke mazhar her demim

Eksik olma sîneden sâyeñde hep ey feyz-i aşk

Biñ cihân-ı neşveden revnaklıdır bir âlemim

Aldı gamzeñden derin bir yara gönlüm, dem-be-dem

Çok mu gevherler nisâr eylerse çeşm-i pür-nemim

Kimseler bilmez beni ben bir bilinmez nüshayım

Nokta-i zâtımdır ancak var ise bir mahremim

Bir tecellî-i medâdıñ sermedî mecrâsıyım

Gâh bir deryâ-yı cûşân, gâh sâkin şebnemim

Gülmesin mi gülşen-i aşkım bahâra, var iken

Hüsnü dilde biñ bahâr icâd eder gül-femim

Bir adım Muhyî bir ismim nefs bir nâmım gönül

Sığmasam arz u semâya çok mu sırr-ı âdemim

Tâhirü'l-Mevlevî, "Âfâkın Tenevvürü ve Enfûsün Tahassürü", sy.36, s.181.

Şair ilk dörtlüğü,

Tâli' gibi müstağrak olup hâb-ı girâna

Bir câmid-i bî-his gibi âfâk uyuyordu

Dûçâr olarak sanki ammâ-yı ebedîye

Zulmet bürümüş gözlerini şark uyuyordu

şeklinde olan 6 bentlik bir murabbasına yer vermiştir.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Ca'fer bin Ebî Tâlip", sy.36, s.181.

Yazar, önceki sayıdan devam ettiği yazısına bir dikkatle başlıyor. Mahfilde yayımlanmakta olan "İbâdât-ı İslâmiyye Tarihçesi" başlıklı yazı dizisinin bir yerinde "Ebû Tâlib'in zaruretiyle beraber çok çocuğu bulunduğundan iaşesinin tahfifi için evladından ikisinin beslenmesi için alınıp Ali'nin Hz. Peygamber nezdine, Cafer'in de amcası Abbas yanına verilmesi kararlaştırılmıştı." şeklinde bir ifade geçtiğine dikkat çeken yazar, Hz. Ali'nin Hz. Peygamber yanına geldiğinde beş yaşında bir çocuk olduğuna dair bir rivâyet gördüğünü ifade ediyor. Bu zamanda Hz. Cafer'in amcası Abbas'ın yanına geldiğinde 15 yaşlarında olduğu sonucunun çıktığını söyleyen yazar, Hz. Cafer'in ilk Müslümânlardan olduğunu ve İbn-i Hişam'ın rivâyetine göre ilk on beş veya 30. Müslümân olduğunu söylüyor ve bu rivâyete göre ilk Müslümânların isimlerini sırasıyla veriyor.

Yazar, daha sonra Mahfil'in 13. sayısında derc edilmiş olan Mus'ad bin Umeyr makelesinden alıntılar yapıyor. Söz konusu makâlede Mus'ab bin Umeyr hakkında bilgi verilirken Müslümânların Kureyşli müşriklerin eza ve cefalarından dolayı bir grubunun Habeşistan'a hicretlerinden bahsediliyor. Hz. Peygamber'in tavsiyesi üzerine gidilen Habeşistan'da rahat ve huzurlu bir şekilde yaşamalarına imkan verilen Müslümânlar, bir ara Necm suresinin nazil olduğu sıralarda Mekke müşriklerinin Müslümân oldukları şeklinde bir söylenti duyup bazılarının Mekke'ye geri döndüğü, ancak durumun öyle olmadığı anlaşılınca tekrar Habeşistana geldikleri bildiriliyor.

Bu arada yazar, konudan konuya atlamaya devam ediyor ve Habeşistan hakkında bilgiler vermeye başlıyor. Habeşistan ve ahalisinin özelliklerini tarihsel bir incemeyle anlatan yazar, Kamusü'l-A'lâm'da konu ile ilgili yazılanları naklediyor. Sonra yine sözü Müslümânların Habeşistana göçmelerine getiriyor.

Kureyşli müşriklerin Müslümânları Habeşistan'da bile rahat bırakmadıklarını ifade eden yazar, onların geri iade edilmesi için çeşitli hediyelerle Habeş kralı Necaşi'ye müracaat ettiklerini anlatıyor. Ancak burada da bir antiparantez koyan yazar, Habeşistana bu iş için gönderilen Amr bin As'ın yanında kimin gönderildiği konusundaki rivâyetleri sıralamaya başlıyor.

Amr bin As'ın yoldaşının Abdullah bin Ebî Rebî'a veya Ammâre ibnü'l-Velîd olduğu şeklinde iki rivâyet bulunduğunu söyleyen yazar, İbni Hişam rivâyetinde bildirilen Abdullah bin Ebî Rebî'a olmasının daha doğru olması gerektiğini savunuyor. Yazının devamı var, denilerek yazı burada kesiliyor.

Hüseyin Vassâf Bey, "Şeyh Osman Şems Efendi Hakkında", sy.36, s.183.

Yazar Hüseyin Vassaf, daha önce Mahfil'de yazmış olduğu "Osman Şems Efendi" hakkındaki makâlesinde "sadrazamlardan Ali Paşa ile Divan-ı hümâyûn kaleminde ve bir aralık Bedestanda bulunduğunu" İbnülemin Mahmud Kemal İnal Beyefendiden naklen yazdığını hatırlattıktan sonra İbnülemine konu ile ilgili olarak tekrar müracaat ettiğini ve şu malumatı verdiğini söylüyor:

İbnülemin kitaplığındaki bazı dergilerde kayıtlı bulunduğu üzere, gazellerin bulunduğu sayfa başlarında "Bedestânî Osman Nûri" işaretlerinden azizin Bedestan'da bulunmuş olduğu çıkarılmıştı. Bu gazellerini müridlerinden Baytar Miralay İbrahim Beye gönderdiğini ve divanına kaydettiğini ifade ediyor. Hz. Şeyhin irtihalinden 40 sene önce basılan Fatin Tezkiresinde de "Osman Nuri Efendi sehm kalemine bir müddet devam ettikten sonra Üveysî tarikatine girerek 1261'de Bezzâzistân'da bulunan mübayia katipliğine tayin olunmuştu." denildiği naklediliyor.

Yazar, yine İbnülemin'den naklettiği rivâyete göre Osman Şems Efendinin çocukluğundan beri kendisini tanıyan birisinden Ali Paşa ile divan kaleminde bulunduğu bilgisini veriyor. Hoca Paşa mahallesinde komşuluk ettiklerini, Ali Paşa divanda iken, Osman Şems Efendinin maliyede olduğunu, bab-ı âlîye intisap için Paşanın kendisini teşvik ettiğini bildiriyor.

Son olarak yazar, bu gibi tetebbuların hakikatin tecellisine ve büyüklerin kadrine hizmet eden şeyler olduğunun bilincinde olanların bulunduğunu ifade ederek bu münasebetle Mahfil'de dercine uygun olduğu ifade edilerek yazı tamamlanıyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Es'ad Dede Merhuma Dair Bazı Hatırât", sy.36, s.184.

Yazar, Es'ad Dede Efendi Merhum Hakkında Hüseyin Vassâf Bey'e yazdığı mektuptan nakiller yapmaya devam ediyor.

Babası Safvet Bey'in büyük dedesinin kendisinin de ismine varis olduğu bir Mevlevî dervişi olduğunu söyleyen yazar, kendi şeceresini uzun uzun anlatmakta bağlantıları ortaya dökmektedir.

Böyle bir aileden geldiğinden dolayı yazar, gittiği mekteplerde çocukluğundan beri Farsçaya ayrı bir önem vermiş olduğunu ifade etmekte ve Ramazanlarda vakit buldukça Fatih Camiinde merhum Es'ad Dede Efendinin dersine devam ettiğini, Es'ad Efendinin sade fakat tesirli olan takririni anlamaya çalıştığını ifade ediyor.

308 senesinde Menşe'-i Küttâb-ı Askeriyyeden neş'et eylemiş ve o sene Haziranında Piyade dairesinin üçüncü şubesi jurnal kısmına 80 kuruş maaşla devam etmeye başladığını anlatan yazar, bir taraftan kaleme gittiğini, diğer taraftan Fatih Camiinde Filibeli Mehmet Râsim Efendinin derslerine devam ettiğini bildiriyor. O sıralar eline bir Hafiz Divanı geçtiğinden bahseden yazar, kendi ifadesiyle "söylemesi ayıp" diyerek onları nazmen tercüme etmeye kalkıştığını anlatıyor. Devamı var, denilerek yazı burada kesiliyor.

SAYI 37:

Bu sayının hemen ilk sayfasında Aksekili Ahmet Hamdi Efendinin "Hâtemü'l-enbiyâ Hakkında En Çirkin Bir İsnadın Reddiyesi" ve "İslâm Dini Fıtrîdir" isimli eserlerinin ve Akbıyık Camii şerifi imam ve hatibi İsmail Tahsin Efendinin "Türkçe Hutbeler" adlı risalesinin yayımlanmış olduğu haber veriliyor. Ayrıca "Sebîlü'r-reşâd" dergisinin yeniden yayın hayatına başladığı bildiriliyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "İfâde-i Mahsûsa", sy.37, s.2.

Tahirül-Mevlevî, derginin dördüncü cildine başlaması vesilesiyle okuyuculara ve abonelere bazı dikkatler sunuyor. Dergi idarehanesinin Dârülfünün karşısındaki Hasan Paşa Medresesine taşındığı bildiriliyor. Ayrıca bu sayıdan itibaren Bergamalı Cevdet'in "Tefsirler ve Müfessirler" isimli eserinin tefrika edileceğini ifade ediyor.

Bergamalı Cevdet, "Cem '-i Kur'ân", sy.37, s.2-4.

Yazar, bu yazısında Kur'ân-ı Kerîm'in cem'inin/toplanmasının biri hitabet/ezber, diğeri kitabet/yazma olmak üzere iki yolla olduğunu ifade ettikten sonra bunların nasıl gerçekleştirildiğini anlatıyor.

Kur'ân-ı Kerîm, Cebrail vasıtasıyla Hz. Peygambere kısım kısım vahyolunduğundan ve inen ayetlerin hangi surenin neresine konulacağı da bildirildiğinden anında sahabelere yazdırılmış ve bazı sahabeler tarafından da ezberlenmişti. Hz. Peygamber vahyolunan âyetleri bizzat kendisi Ali, Osman, Muaviye ve oğulları gibi zâtlara kemik, tahta ve deri üzerine yazdırmıştı. Böylece henüz Peygamber hayatta iken Kur'ân-ı Kerîm'in tamamı yazıya geçirilmiş ve ayrıca ümmetin kalbine hıfz edilmişti. Ancak mushaf haline yani tek bir kitap haline getirilmesi ise daha sonra olmuştu. O zamanda hafızlara, kurrâ deniliyordu.

Peygamberin vefatından sonra birtakım sıkıntılar baş göstermişti. Bunların en şiddetlisi Benî Hanife kabilesinin reisi olan ve Hz. Hamza'nın katili Vahşi tarafından bu savaş sırasında öldürülen yalancı peygamber Müseylemetü'l-kezzâb tarafından çıkarılanı idi. Bu savaşta 70'ten fazla kurrâ şehit olmuştu. Hz. Ömer bu konudaki endişesini Halife Hz. Ebubekir'e bildirerek Kur'ân-ı Kerîm'in toplanması gerektiğini ifade etti. Halife derhal bu görevi henüz Peygamber hayatta iken Kur'ân-ı Kerîm'in tamamını hıfz etmiş bulunan Zeyd bin Sâbit'e tevdi' etti.

Bunun üzerine Zeyd bin Sâbit her kimde üzerinde âyet yazılı kemik, tahta, deri ne varsa hepsini bir araya toplayarak işe başladı. Bunları daha önce kendisinin yazdığı sahifelerle karşılaştırarak ve kurrâlarında tasdiklerini alarak Kur'ân-ı Kerîm'i yeniden yazdı. O zaman her sure bir kitap idi. Surelerin bugünkü sırasına göre dizilişi icmâ'-i sahabe ile olmuştur.

Zeyd bin Sâbit'e yazdırılan bu ilk mushaf, Hz. Ebubekir'in yanında, onun vefatından sonra Hz. Ömer'in yanında ve onun vefatından sonra da kerimesi Hz. Hafsa hatunun yanında bulunmuştur.

Yazar, kısaca, Hz. Peygamber'in zamanında kendi huzurlarında ayrı ayrı yazılmış olan âyetler ve sureleri istinsah ettirerek bir araya toplayanın Hz. Ebubekir olduğunu, bundan dolayı ona "Evvelü men ceme'a'l-Ku'ân" unvanı verildiğini ifade ediyor.

İskilibli Âtıf Efendi, "Akıl ve Nakil", sy.37, s.4-6.

Akıl ve nakil konusunun açıklandığı makâlede yazara göre, akıl: İnsanı hayvandan ayıran kendine mahsus yaratılışına denildiği gibi bu tabiattan doğan ilim ve marifete de denir. Nakil ise: Mucizelerle te'yid edilen Hz. Peygamberin haberidir ki ona şeriat denir.

İnsanlığın ilim ve irfan kaynağının havas, akıl ve sahih nakli bilgiler olduğu ifade edilmiştir. Bu bağlamda delil kavramı açıklanır ve aklî ve naklî delil olmak üzere iki kısımda incelenir. Allah'ın varlığına inanmayanlara ve muattala, dehriyye, mâddiyyûna naklî delillerle değil, aklî delillerle yaklaşmak gereği vurgulanıyor. Kavmine birçok aklî deliller getirdiğinden dolayı da İbrahim peygambere Ebü'l-hüccet/delil babası namı verildiğini naklediyor.

İmam-ı Azam'a göre, peygamberler gelmeseydi bile akıl yoluyla Allah'ın bilinmesinde özür veya hatanın kabul edilemeyeceği, ulemânın bu özür veya hatayı küfür veya dalalet addettiği ifade ediliyor ve devamı var denilerek makâle bitiriliyor.

İzmirli İsmail Hakkı Bey, "İbâziye Fırkası", sy.37, s.6-7.

Yazar, İslâm âleminde ilk fırkalaşmanın Hz. Ali devrinde vuku bulduğunu ifade ediyor. İslâm tarihinde fırkalaşmanın kronolojik bir sunumu yapıldıktan sonra Haricîlerin ortaya çıkışıyla başlayan ve Haricîlerin üçüncü fırkası olan İbaziyye fırkası hakkında bilgi veriliyor.

Yazar, Hicrî ikinci asırda Emevî halifelerinin sonuncusu olan Mervan bin İbaz'ın kurduğu İbâziye fırkasının ehl-i sünnete en yakın fırka olduğunu ifade ediyor. Bu fırkanın şi'aya karşı olduğunu, Şam'daki Nasıba fırkası ile karıştırılması gerektiğini söylüyor. Hem Hz. Ali hem de Hz. Osman'dan müteberrî olan bu fırka, Hz. Ebubekir ve Hz. Ömer'i tevelli ediyor. Nâsıba fırkası, Hz. Ali'yi tekfir etmez, ancak tefsik eder. Hz. Osman'ı âdil imamlardan sayar. Harûriyye ise her ikisini de tekfîr eder, diyerek makâleyi bitiriyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Ahmediye Mezhebi Kitâblarından Biri", sy.37, s.7-11.

Yazar, daha önce Mahfil'in 29, 31, 32. sayılarında Emir Mes'ud Bey tarafından yazılan "Ahmediyye Harekâtı Hakkında Bazı Notlar" başlıklı makâlelerinde Ahmediyye hareketinin doğuşu hakkında bilgilerin bulunduğuna işaret ediyor. Yine bu makâlelerde Hindistan'ın Pencap bölgesinin Kadyan beldesinde Mirza Gulam Ahmed'in mesihlik iddiasıyla ortaya çıkan bu hareketin çok taraftar bularak Hindde, Avrupa'da hatta Amerika'da yayıldığı hatta Babîlerle ortak çalışmaları olduğu bildiriliyor.

Bu konuyla ilgili olarak, Kadyan'daki Sa'diye kütüphanesi adına Mısırda basılan, "Kitâbü'l-hediyyetü's-sa'diyye fî-mâcerâyı beyne'l-Vehhâbiyye ve'l-Ahmediyye" başlıklı ve hatimesinde Gulâmü'n-nebî imzası bulunan bir risale yazarın eline tesadüfen geçiyor. Farsçadan veya Urdu dilinden Arapçaya çevrilmiş olabileceği ifade edilen bu risalede Ahmediyye mezhebinin mahiyetinin anlatıldığı ifade ediliyor.

Yazar, bu risaledeki Ahmediyye mezhebinin itikadını içeren konuları 10 madde halinde özetlemiş: 1) Allah, din ve dünyanın ıslahı için silsile-i Muhammediyyeyi ve silsile-i Museviyyeyi mukabil tutmuş. 2) Güneşin mağribden doğması asr-ı saadette olmuş. Hicret'ten sonra Mekke fethedilince İslâmın nurları yeniden doğmaya başlamış, buna göre güneşin batışı Mekke ve yine oradan doğuşu da Mekke'nin fethiyle imiş. 3) "İnnî müteveffâke" âyet-i kerimesi Hz. İsâ'nın vefâtına delalet edermiş. 4) "ve âveynâhümâ ilâ rübveti..." âyetindeki Rübve'nin neresi olduğu konusundaki müfessirlerin Beytü'lmakdis veya Dımaşku'ş-Şam şeklindeki tereddütleri, Hz. İsa'nın kabri Keşmir'de ortaya çıkınca buna delalet ediyormuş. 5) Vahiy, enbiyaya mahsus olmayıp müminlere de nüzûl edermiş. 6) Gulâm Ahmed'in mesihlik iddiası, peygamberlik iddiası değilmiş. 7) Bu İmam Hümâm'ın doğruluğunu sıdk-ı Muhammedî ile mukayese etmeli imiş. 8) İmam Hümâm, ilahî haberlere muhatap olurmuş, bu haberler de El-berâhînü'l-Ahmediyye adlı kitapla neşredilmiş. 9) Gulâm Ahmed'in zuhurundan önce bazıları onun bi'setini haber vermişler. 10) Gulâm Ahmed'in tâbileri İstanbul'da Şeyh Ebu'l-hidâye'ye Mısır'da Şeyh Ahmed Rufaî'ye davet mektupları yazmışlar.

Yazar, dini bütün ve aklı başında bir Müslümânın böyle saçmalıklara gülüp geçmesi gerektiğini ve bu hezeyanlara kapılanlara da acımak gerektiğini ifade ederek makâlesini tamamlıyor.

Sa'dî Bey, "Âlem-i İslâm ve Irklar Mes'elesi", sy.37, s.11-12.

Önceki sayıdan devam edildiği ifade edilerek başlanan makâlede, lisan konusu, İslâmî kavimlerin birleşmesiyle hem de son asırdaki siyasi olayların tesirine rağmen hayrete şayan konulardan biri olarak değerlendirilmiş.

Yazar, ırkları ve mazileri farklı olan Müslümânların ferdî, ictimaî, dinî tavır ve hareketlerindeki uygunluğun dikkat çekici olduğunu vurgulamıştır. Bu ictimaî uygunlukla Arap dilini mukayese ederek, nasıl ki umumî Arap lisanının lehçesi, eski şairlerin veya Kur'ân'ın aynı değilse, bugünkü ictimaî uygunluğun da Hz. Peygamber zamanındaki Arap âdetlerinin tekrarı olmadığını, umumî risaletin Araplara ait olmasından dolayı diğer milletlerin, lisanlarının ve hayatlarının az çok değişmesine katlandıklarını ifade eder. Ancak Abbasî halifeliği döneminde hükümetteki yüksek mevkilerin önce Acemler, daha sonra Türkler eline geçmesiyle Arap olmayan Müslümânlar sessiz kalmamış, ırklar mücadelesiyle ilgili zengin bir edebiyat revac bulmuştur. Acemler ve diğer Müslümân kavimlerin mümessilleri, Kur'ân'daki ırklar ayetini esas alarak "sizi ırklara ve kabilelere ayırdık" sözündeki ırkları Arap olmayanlar, kabileleri de Araplar olarak anlayarak bütün insanlığın müsavî olduğunu ileri sürdüler. Araptan başka bir ırka mensup olanlar "Şu'biyye" adıyla anıldı. Ancak Arapların, bunlara nazmen ve nesren cevap vermekte kusur etmedikleri ifade edilmiş.

Yazara göre bu polemikte garip olan şey, şu'biyye içerisinde hakiki Arapların, Araplar içinde de damarlarında Arap kanı olmayan muharrirlerin bulunmuş olmasıdır.

Ferîd Bey, "Bir Kıt'a", sy.37, s.12.

"Zihî şeydâ-yı 'aşkım, sözlerimden bellidir hâlim

Diler isbât-ı İslâm et, diler nefy eyle îmânı

Ne gördüm Rûh-ı Kutsîde, ne buldum ‘Arş-ı Kürsîde

Muhammed sûretinde gördüğüm ma’nâ-yı Rahmânî”

Şeyh Ahmed Remzî Efendi, “Gönlüme”, sy.37, s.12-13.

“Dergâh-ı Ahmede visâl ararsañ

Gel ehl-i kemâle mâ’il ol göñül

Hâliñde dâ’imâ kemâl ararsañ

Hevâ ve hevese hâ’il ol göñül

Mestûr-ı resâ’il olsa da usûl

Emr-i sehl değil murâda vusûl

Her emre âmâde olursa Resûl

Revâ değil sana kâhil ol göñül

Hallolursa esrâr-ı ahvâl-ı ‘âlem

Lâ mahâle vardır her derde merhem

Sâlihu’l-a‘mâl ol âdem ol âdem

Umûrunda her dem âdil ol göñül

Elemdir emele olma dil-dâde

Sâlik ol dâ'imâ râh-ı Mevlâda

Ehl-i diller gelir saña imdâde

Dergâh-ı Mevlâda sâ'il ol göñül

Muhyiddin Ra'îf Bey, "Berfe Hitâb", sy.37, s.13.

"Tâbiş-i hüzn-i sîne-sûzuñda

Bir tazallüm edâsı var mübhem

Bilsem ey berk-i âsumân-efrûz

Hangi mazlûmun âhısın bilsem"

Tâhirü'l-Mevlevî, "Hâfız Sa'deddin Efendiye", sy.37, s.13.

"Ey bülbül-i gülzâr-ı nevâ Sa'deddîn

Âvâzı dil ü câna gıdâ Sa'deddîn

Senünle bulur rûh, İlâhî neşve

"Ganne ve erha kulûbenâ" Sa'deddîn

Tâhirü'l-Mevlevî, "Merhum Es'ad Dedeye Dair", sy.37, s.13.

Yazar, Merhum Es'ad Dede Efendiye dair (Hüseyin Vasıf Beye mektubundan mâba'd) Monla:

"Künûn ki ber kef-i gül câm-ı bâde-i sâf-est

Be-sad hezâr zebân-ı bülbüleş der-evsâf-est

Be-hân-ı defder-i eş'âr u râh-ı sahrâ-gîr

Çi vakt-i medrese vü bahs-i keşf-i Keşşâf-est

Fakîh-i medrese demî mest bûd ve fetvây dâd

Ki mey harâm velî be zi-mâl-ı evkâf-est"

beyitlerini:

"Bahâr eyyâmı gül, elde tutar peymâne-i sâfî

Olur bin dil ile bülbül anuñ gûyâ-yı evsâfı

Alıp dîvân-ı eş'ârı ele çık sen de sahrâya

Bırak endîşe-i dersi, düşünme keşf-i Keşşâfı

Fakîh-i medrese dün mest idi verdi bu fetvâyı

Şarâba hürmet et, yutma sakın emvâl-i evkâfı"

diye Türkçeleştirdiğini, ancak gazelin son dört beytini Osmanlıcaya nazmen aktaramadığını da itiraf etmektedir. Yazar, Rüsûmât emaneti muavini Hayri Bey'in Mesnevî'yi nazmen tercüme ve neşre başladığını ve onun bazı beyitleri isabetli çeviremediğini, meselâ;

“Her ki cüz mâhî zi-âbeş seyr şud

Her ki bî-rûzîst rûziş-i deyr şud”

beytini,

“Balığın gayrısı kandı suyunu

Bî-nasîbin kaldı mı ferdâya günü”

tercümesi, kendisini daha da cesaretlendirdiğini söylüyor. Yine Hafız’ın

“Menem ki gûşe-i mey-hâne hânkâh-ı men-est

Du’â-yı pîr-i mugân vird-i subh-gâh-ı men-est”

diye başlayan gazelini gûyâ nazmen

“Ol benem kim gûşe-i mey-hâne hânkâhdır bana

Pîr-i mey ed’iyesi vird-i subh-gâhdır bana”

şeklinde acemice tercüme ettiğini ifade ediyor.

Karahisarlı Kâmil Efendi, “Mesnevî-hân Ahmed Dede”, sy.37, s.13-14.

Üç aydır tutulduğu romatizmanın ıstırabı ile Ramazanın beşinci günü Ahmed Dede Efendi de vefat etmiştir.

Yazarın hemşehrisi olan Ahmed Dede Efendi, sarf ve nahiv gibi Arabî ilimleri kısmen Kamil Efendinin pederinden almıştır. Pederi de mesnevî-hânlardan olan Ahmed Dede merhumda görülen Mevlanâ aşkı ve Mesnevî feyzinin bu suretle pederlerinde miras kaldığı ifade ediliyor.

Ahmed Dede Efendinin ayrıca birçok kitabın tashih ve basımında da gayretlerinin bulunduğu ifade edilerek kendisine Allah'tan rahmet yakınlarına sabır dilekleri sunuluyor.

Merhumun tarih-i vefâtı:

"Yürüdü Hakka cenâb-ı Ahmed

Hak yolunda ediyorken tek ü pû

Fâtihin câmi'-i pür-nûrunda

Mesnevî-hân idi o merd-i nigû

Çemenistân-ı hakîkatde gezüp

Bâğ-ı tevhîdden almış idi bû

Dest-i sâkî-i ecelden nâgâh

Mest ü fânî olarak çekdi sebû

Yazdı Bâkî ana târîh-i tâm

Mesnevî-hân Dede göçdü Yâ Hû"

1341

Tâhirü'l-Mevlevî, "Ahmed Tevfik Bey Merhum", sy.37, s.14-15.

Mebânî-i emîriyye ve hapishâneler müdiriyyet-i umûmiyyesi muavin-i sâbıkı, Emin Paşa-zâde Ahmed Tevfik Bey'in de irtihal eylediği bildirildikten sonra, vefatına manzum tarih düşürülmüştür:

Yusuf Cemâleddin, "İrşâd ve îkâz Vazîfesi", sy.37, s.15-16.

Allah'ın Kur'ân-ı Kerîm'in birçok yerinde "emri bi'l-ma'rûf" ve "nehyi 'ani'l-münker"i zikretmesinin irşat vazifesinin önemini anlamak için yeterli olduğu ifade edilerek makâleye başlanıyor.

Yazar, bir âyete dayanarak "emri bi'l-ma'rûf" ve "nehyi 'ani'l-münker"in biri vâcib, diğeri farz-ı kifaye olmak üzere iki manaya delalet ettiğini söyleyerek asıl vurgulamak istediği şeyin, bu farzı kimlerin yerine getirecebileceği konusu olduğunu ifade ediyor.

Yazara göre, herkes kendi ihtisas alanındaki işlere bakmalı, meselâ bir demirci, bir marangozun işine karışmamalıdır. Bu bağlamda, irşad gibi önemli bir vazifeyi de sokak müctehitlerinin değil bu işin ilmini ve icazetini alan ehliyetli kişilerin yapması gerektiği vurgulanmaktadır.

Ahmed Nusret, "Hükûmetin Nazâr-ı Dikkatine", sy.37, s.16.

Yugoslavya'da bazı Müslümân gazetelerin içeri sokulmadığı, sokulanların ise 50 kuruş gibi fahiş fiyatlarla satıldığı şeklindeki ihbar ve şikayetler, yetkili mercilerin dikkatlerine sunuluyor.

Yazara göre, fikir ve basın özgürlüğüne riâyet edildiğini zannettiği medeni memleketlerde böyle uygulamaların olmasını kaygı vericidir.

Yugoslavya hükümetinin oradaki Müslümân kardeşlerimize reva gördüğü bu haksız uygulamadan doğan şikayetler yetkililere bildiriliyor.

SAYI 38:

Bu sayıya ilk sayfada, Kurban Bayramı tebriği, Mahfil'in dağıtımı hususunda üstün başarılarından dolayı Ödemiş ve Tire müftülerine teşekkür ve diğer müftülere de

Mahfil'in dağıtımında yardımcı olmaları ricasıyla başlanıyor. Daha sonra Şeyh Gâlib'in Hüsn ü Aşk'ının Mahfil idaresince bastırıldığını ve cüzlerin 100 kuruşa satışa çıkarıldığını, kitabı tamamlamak isteyenlerin 100 paraya idarehaneden tedarik edebilecekleri duyuruluyor. Ayrıca Mahfil'in 2. ve 3. ciltlerinin kalın bir kapak içerisinde dikilmiş olarak hazırlandığı ve tenzilatlı olarak satışa sunulduğu bildiriliyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Mescidlerde Alkış Câiz Olur mu?", sy.38, s.18-19.

Yazar, mescitlerde hatiplerin el çırpmak suretiyle alkışlanmısının caiz olup olmadığı sorusuna cevaben Mısır El-Ezher Camii müderrislerinden Şeyh Abdurrahman Halef Efendinin açıklamasını El-Ehrâm gazetesinden (El-Ehrâm, 28 Mayıs 1923) tercüme yoluyla nakl ediyor: "Çocuklarınızı, delilerinizi, muhasemâtınızı, alışınızı, verişinizi, kılıç çekmenizi, bağırıp çağırmanızı, hattâ ikâme-i hudût etmenizi mescitlerinizden uzak tutunuz." ve yine "Mescitte biri kaybettiği şeyi bağırıp soracak olursa, Allah onu sana iade etmesin." meâlindeki bir hadis-i şerife dayanarak mescitlerin; şiir okumak, muhadarât yapmak, el çırpmak ve bağırıp çağırmak için yapılmadığı ifade ediliyor.

Yazar, yazının sonunda Mısır ve Ezher münasebetiyle Mısır'da uyuşturucu imalâtının yasaklanması konusunda bir girişimden bahsediyor. Uyuşturucu imaline engel olmak için yer yer cemiyetler kurulduğu, bu cemiyetler tarafından zaman zaman hükumete müracaat edildiği, Cemiyetü'l-İ'tidâl adlı kadınlar cemiyetince 6.000 imzalı bir dilekçe ile hükumetten uyuşturucunun yasaklanması istendiği, Mısır hükumetince de yeniden meyhane açılmasına ruhsat verilmemesinin karar altına alındığının Mısır gazetelerinde görüldüğünü bildiriyor.

Bergamalı Cevdet, "Cem'-i Kur'ân", sy.38, s.19-21.

Yazar, Hz. Ömer'in vefatından sonra hilafete geçen Hz. Csman'ın Kur'ân-ı Kerîm'i niçin ikinci defa cem' etmek gereği duyduğu ve ona bu nedenle Câmi'-i Kur'ân unvanı verildiğini ayrıntıları ile anlatmaktadır.

Önceleri Kur'ân-ı Kerîm'in yedi tilâvet üzerine kıraatına cevaz verilmiş iken Hz. Osman zamanında sahabenin icmâ'ı ile bu farklı okuyuşlar birleştirilmiş ve ihtilaflı yerlerde Kureyş kabilesinin kıraatı esas alınarak tekrar çoğaltılmış ve önemli merkezlere dağıtılmıştır. Bu iş için Hz. Osman, Zeyd bin Sabit başkanlığında bir heyet oluşturarak her yerde merci' ve me'haz olmak üzere bir Mushaf-ı Şerîf tertip edilmesini emretti. Hz. Ebubekir zamanında cem'olunan Kur'ân ile farkı, hem surelerin tertibi noktasında hem de kabile kıraatları içerisinde en fasihi ve en üstünü olması itibarıyla Kureyş kıraatına hasr edilmesiydi.

Yazar, meydana getirilen bu Mushaf'tan bilahare yedi adet daha istinsah edilerek önemli vilayetlere gönderildiğini, daha sonra farklı lügatlerle yazılmış ne kadar mushaf varsa toplatılarak ortadan kaldırıldığını da sözlerine ekler.

Yazara göre, yedi lügat üzerine kıraatın cevazı üzerine ruhsat, evvel emirde hızlı yayılması ve öğrenilmesinin kolay olmasından idi. Ancak bu zaruret Kur'ân-ı Kerîm'e alışıklık dolayısıyla artık zail olduğundan bu ruhsat icmâ'-ı sahabe ile nesh olunmuştur. Yazar, işte Hz. Osman'ın Câmi'ül-Kur'ân olmasının manası burdadır, diyerek yazısını tamamlıyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Hutbe", sy.38, s.21-22.

Tâhirü'l-Mevlevî bu yazısında, "Hutbe", "Hutbe Esnâsında Sükût", "Hitâbet-i Nebeviyye" başlıkları altında bazı dikkatleri okuyuculara sunmaktadır.

Yazara göre hutbe, konuşan ile dinleyen arasındaki kelamdan ibaret mev'izadır. Hutbeden maksat Allah'ın zikridir. Hutbe ikidir: Birincisinde hamd, sena, teşehhüd ve salavatı müteşemmil olup âyet okunup va'z verilir. İkincisinde va'za bedel müminîn ve müminâta duâ edilir.

Hutbe esnâsında sükûta gelince, hutbeden maksat cemaati ikaz etmek ve aydınlatmaktır. Ebu Hüreyre'nin rivâyet etmiş olduğu "Cuma günü imam hutbe irad ederken yanında konuşana sus desen bile lağv etmiş olursun." meâlindeki hadîs-i şerifi delil getirerek, bu konudaki ölçüyü bildirmiş oluyor. Yazara göre, bu bağlamda hutbe

esnasında sünnet kılanlar da meselenin cahilleridir. Sünnetin farzdan sonra da kılınabileceğini söylüyor.

Yazar, "Hitâbet-i Nebeviyye" konusunda ise, Hz. Peygamberin hutbe esnasında yapmış olduğu hal ve hareketlerden örnekler vererek, bu konuda bazı dikkatler sunuyor. Hz. Peygamberin hutbeyi ayakta okuduğunu, okurken asa, yay, kılıç gibi nesnelerden birine dayandığını, hutbenin kısa olmasını beyan ettiğini, hatta namazı uzatınız, hutbeyi kısa tutunuz, dediğini hatırlatarak yazısını bitiriyor.

Aksekili Hamdi Efendi, "Medresetü'l-Vâizîn Hakkında Lâyiha", s.38, s.22-26.

Yazar, vahiy kesildikten sonra tebliğ vazifesinin hakikî varisleri vâizler olmuştur, diyerek vâizliğin ümmet içerisindeki kıymetini ifade eder. Böyle yüce bir görevi üstlenecek kişinin aklî ve naklî ilimlerde kendisini yetiştirmiş olması gerektiğini, hatta bunun da kafî olmayıp cemaati teshir için fasih ve beliğ bir kişi olması gerektiği görüşündedir.

Yazar, o gün itibarıyla mevcut vâizlerin tebliğ ve irşad gibi çok önemli bir vazifeyi hakkıyla yerine getiremediklerini esefle ifade ediyor. Buna sebep olarak gördüğü, son zamanlarda vâizlerin resmen dersiâmlardan aşağı mertebede görülerek bu mühim vazifenin daima rüûs imtihanlarını kazanamayanlara tahsis edilişini de eleştirmektedir. Bu kötü gidişi hisseden bazı kişiler, bütün masrafları vakıf hazinesinden karşılanmak üzere İstanbul'da "Medresetü'l-Vâ'izîn" adıyla tebliğ ve irşad vazifesini layıkıyla yapabilecek vâizler yetiştirmek amacıyla bir müessese kurmuşlardı. Ancak, yazar medreseyi teftiş amacıyla son ziyaretinde elîm bir vaziyette bulduğunu ifade ediyor. Anladığına göre bu durumun sebebi, medrese talebelerinin büyük çoğunluğunun genel harbe katılarak şehid düşmesiyle medresede bir durgunluk hasıl olması ve dönemin şeyhülİslâmı ile Evkaf bakanının emriyle medresenin bir yıl kapanması ve dolayısıyla medreseye rağbetin azalmasıdır. Ayrıca o zamana kadar medreseden mezun olan kırk kişiden ancak yedi sekiz kadarının kürsüşeyhliği yapma imkanı bulması ve geri kalanların sefalet ve perişanlık içerisinde kalması da yazarı oldukça üzmüştür.

Yazar, bu müessesenin asrın gereklerine göre yeniden programlanarak işlerlik kazanması hususunda şu önerileri getirir:

1) Medresetü'l-irşâdı, Anadolu'nun önemli merkezlerinden birine nakl etmek. Bu, İstanbul'da yığılarak Anadolu'ya gelmek istemeyen dersiâmlardan Anadolu insanının yeterince faydalanmasını temin etmek bakımından çok önemlidir.

2) Vâizlik mertebesinin önemi ve kutsiyeti nazarıdikkate alınarak medresenin programında yenilik yapılmalıdır.

3) Üç sınıftan ibaret olan vâizîn şubesine her sene sahn müezzinlerinden veya o nisbette tahsil görmüşlerden imtihanla yirmişer talebe seçilmelidir.

4) Medrese, kudretli müderrislere tevdi edilmeli ve müderrislerine şimdiye kadar olduğu gibi üç beş kuruş değil, diğer ihtisas medreseleri gibi dolgun maaş verilmelidir.

5) Buradan mezun olacak efendiler, İstanbul'daki Selâtîn camilerine değil, maksada uygun yerlere tayin edilmelidir.

6) Medresetü'l-vâizîn'den mezun olacak efendiler, Anadoluda seyyar vâiz, alay müftüsü, tabur imamı, bilumum sefaretlere gönderilecek imamlar olmalıdır.

7) Anadoludaki seyyar vâizlerin maaşı beş sınıf üzerine tertip olunmalı: 1.000, 1.500, 2.000, 2.500, 3.000 kuruş.

8) Vâizînden mezun olan efendiye, önce 1.000 kuruş verilmeli ve hükumet istediği yere göndermelidir. 5 yıl görev yaptıktan sonra isteği doğrultusunda tayin edilmeli ve nihayet 3.000 kuruş maaşa ulaşabilmelidir.

9) Vâizin görevi yalnızca kürsüye çıkıp nasihat vermek olmamalı, gittiği yerde İslâmî teşkilât yapmalıdır.

10) İmam-Hatiplik şubesine de her sene onar efendi alınmalı ve bunlar daha ziyade kendi memleketlerinin ihtiyacını temin etmelidir.

11) Vâiz, imam ve hatip olmak üzere 100 talebe yetiştirecek olan bu müessesenin bütün giderlerine karşılık olmak üzere İslâmî vakıflar bütçesinden her sene 30.000 lira temin edilmelidir.

12) Mevcut medreselere ait vakıfların o mahallin müftüsü başkanlığında bir komisyon kurularak mallarının tespit edilip bunların defterlere kaydedilerek atıl kaynakların değerlendirilmesi yoluna gidilmelidir. Bir yerde yirmi harap medrese bulunmaktansa muntazam bir medrese bulunması daha faydalıdır.

13) Söz konusu bu işler için bir encümen kurulmalı ve bu encümen derhal işe başlamalıdır.

14) Yazarın kanaatine göre, medreseler konusunda yapılacak en esaslı yenilik, medreselere ait vakıfların birleştirilerek asrın gereklerine göre müesseler meydana getirmek ve bunların hayatiyetini temin edecek çareler bulmaktır.

Sa'dî Bey, "Âlem-i İslâm ve Irklar Mes'elesi", sy.38, s.26-28.

Yazar, önceki sayıda başladığı yazısına, her şeye rağmen İslâm bütün beşeriyeti bir sancak altına toplamasına birbiriyle muhalif ayrı ayrı hükumetlerin mani olduğunu ifade ederek devam ediyor.

Hz. Peygamberin kavimlerin ittihadı konusunda diğer cemaatleri utandıracak genişlikler getirdiği vurgulanıyor. Ayrıca Amerika'da ve Güney Afrika'da beyaz Hıristiyanların kiliselerinin dindaşları olan zencilere kapalı olduğu bildirilerek İslâmın hoşgörü sınırlarının genişliği ifade ediliyor. Hatta bir İngiliz misyonerinin bir zenci kadınla evlendiği için ırkdaşları tarafından linc edildiği ve böylece beyazların tutumunun ırklar arasındaki sulha en büyük engel olduğu düşüncesine yer veriliyor.

Irkların müsâvâtı prensibi konusunda birçok etnoloğun yani ırk bilimcinin farklı görüşlere sahip olduğu ifade ediliyor. Siyasî menfaatlerin dayandırıldığı "cemiyet-i akvam" yerine insanlığa barış ve sükûnu temin için "ırklar ittihadı"nın tesis edilmesinin daha iyi olacağı söyleniyor.

İslâmdaki "bütün müminlerin kardeşliği" ilkesi insanlığın buhranlarına çare olarak ileri sürülüyor. Yazar, bu bağlamda teklif edilen "Irklar Konferansı"nın teşkil etmesi temennisiyle yazısını bitiriyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Ticâret ve İstikâmet", sy.38, s.28-30.

Yazar, Müslümân tacirlere tarihi örnekler vererek ticaretin önemi ve usulü hakkında birtakım hususlara dikkat çekiyor. Konuya geçmeden önce ticâretin tarihçesini, İslâmdan önce ve sonra Mekke'den Habeşistan, Şam, Yemen, İran gibi ülkelere ticaret yapıldığını anlatıyor. Peygamberin de ticaret ve sanat erbabını teşvik ettiği, sahabelerin de çoğunun maişetini ticaretle sağladığı bildiriliyor.

Yazar, böyle bir girişten sonra asıl meseleye sözü getiriyor. Müslümânların artık istikametten ayrıldığını, ticarette de birkaç para fazla koparabilmek için sıdk u emanet yolundan saptıklarını ifade ediyor. Hile yoluyla ticarette müşteriyi aldatmanın Müslümânlıkla bağdaşmadığını bizzat Rasûl-i Ekrem bildirmişti. Ağır bassın diye meta'ını ıslatarak Müslümânları birkaç para zarara sokarak aldatan kimse hakkında "Bizi aldatan bizden değildir." diyen Peygamberin ne kadar hassas olduğu hadislerle anlatılıyor.

Yazar, konuyla ilgili olarak yakın çevresinden, zararı pahasına dürüstlükten ayrılmayan bakkal Tırnovalı Hacı Mehmed Bey ile bunun tam zıddı esnaflarla olan maceralarından örnekler anlatıyor.

Sonuç olarak yazar, Müslümân tâcirlere, sıdk ve emanetten ayrılmamayı, yalnız sade dindaşlarımızı değil hiç kimseyi aldatmamayı ve böylece hakiki Müslümânlar zümresinden ayrılmamayı temenni ediyor.

İhsan Mahvî, "Na't-ı Hazret-i Mevlânâ", sy,38, s.30.

"Sipihr-i ma'fitetin âfitâbı Mevlânâ

Velîlerin daha âlî-cenâbı Mevlânâ

Yeniden devr ederiz âsumânı encüm-vâr

Fezâ-yı vahdetin ey âfitâbı Mevlânâ

Ne şübhe câmi'-i nûr-ı Muhammed sensin

Hatîbi, şeyh-i reşâdet-me'âbı Mevlânâ

Bu deşt-i nâ-mütenâhî bütün serâb-âlûd

Mürüvvet et bana râh-ı savâbı Mevlânâ

Sevâd-ı kalbimin oldu dem-i mahabbetimin

Tulû'ı bâdî-i cehl-i iğtirâbı Mevlânâ

Gile başımda, 'abâ dûş-ı ihtiyârımda

Gönül mahabbetinin neşve-yâbı Mevlânâ

Medâr-ı fahr u şerefdir ki Mahvî-i zârın

Der-i penâhıña var intisâbı Mevlânâ

Bergamalı Cevdet Efendi, "Gazel", sy.38, s.30.

Müstecâbî-zâde İsmet Bey merhumun "Refîk olmaz muvâfık-ı ehl-i derde câmdan başka" mısra'ıyla başlayan gazeline nazire:

Meşâm-ı cân arar mı zülf-i mu'anberden başka

Sorar mı rûh-ı Mecnûn Leylî-i nâ-kâmdan başka

Sadâ-yı kûs-ı şöhret ğulğul-i derd ü belâdır hep

Görür mü kimse râhat merdüm-i bî-nâmdan başka

Bu bezmin zevk-i nûş-â-nûşu değmez bunca iskâma

Nedir keyfi Cemiñ câm-ı humâr-encâmdan başka

Libâs-ı nev-be-nev sanma kabâ-yı fahrdir mîrim

Değil ser-pûş-ı Ka'be bir siyâh ihrâmdan başka

Kıyâs etdim cihânın gîrüdârın bir bir ey Cevdet

Netîce vermedi hayfâ gam u âlâmdan başka

Tâhirü'l-Mevlevî, "Yaşar Şâdî Bey Merhûm", sy.38, s.30-31.

Şirket-i Hayriyye İnspektörlük Kalemi Başkâtibi Yaşar Şâdî Bey, bir günlük hastalığının ardından 29 Haziran 1341 tarihine tesadüf eden cuma günü irtihal-i dâr-ı bekâ etmiştir. Cenazesinin Fatih Cami'i haziresine defn olunduğu bildiriliyor. Merhumun eski edebî tarzda yazdığı ve vasat derecede bir sühânver olduğu ifade edilerek Allah'tan rahmet dileniyor.

Târîh-i Vefâtı:

"İntikâlin nâbe-hengâm oldı pek, Şâdî yazık

Rıhletin şi'r u şebâba eyledi îrâs-ı gam

İğtirâb-ı cismini mısra'-ı âtî gösterir:

İsm-i i'zâzın Yaşar târîhde her rûz u dem" 1341

İhsan Mahvî, "Bir Yâd-ı Hazîn", sy,38, s.31-32.

Yazar, İhsan Mahvî, genç şair Yaşar Şadî Beyin vefatı münasebetiyle Emin Hakî Beyle olan bir anısını okuyucularıyla paylaşıyor. Bu vesileyle yazar, Mahvî mahlasını nasıl aldığı konusuna da değiniyor.

Yaşar Şâdî, ölümünden iki gün önce yazara, bir hizmetliyle mecmua göndererek bir şeyler yazmasını rica ediyor. Yazarımız da,"Nâz-perversin yamân âşüftesin!..." nakaratlı eski bir şarkısını yazıp kendisine iade ettiğini söylüyor. Yazar, merhumu güzel vasıflarıyla övüp saygı ve rahmetle yad ediyor. Son olarak Yaşar Şâdî Beyin vefatına söylediği iki kıt'ayı da kaydediyor:

"Şâd idi Şâdî-i şâ'irle kulûb-ı üdebâ

Rıhleti oldu bugün hüzn-i azîmi bâdî

Âb-ı dîdemle şû târîh-i tamâmı yazdım:

Gitdi gülzâr-ı mutarrâ-yı edebden Şâdî"

Diger

"Melek-haslet güzîde-şâ'ir-i hoş-gûy idi efsûs

Civân-merk etdi gülzâr-ı edebde baht-ı nâ-şâdı

Mücevher düşdü bir târîh yevm-i irtihâlinde

Kulûb-ı 'ârifândan Şâdî gitdiyse Yaşar yâdı" 1341

Târihü'l-Mevlevî, "Ca'fer bin Ebî Tâlib", sy.38, s.32-34.

Yazar, Kureyş delegelerinin dönemin Habeş Necâşı Ashame'nin huzuruna çıkışlarını anlatmadan önce hükümdara dair bazı bilgilerle giriş yapıyor. Melik Ashame'nin babası Necâşî iken ahali tarafından öldürülmüş ve yerine amcası getirilmişti. Bunun üzerine kaygılarından dolayı oğlunu da öldürmek istemişler, ancak amcası yeğenine kıyamamış, onu Hicac'da köle pazarında satmıştı. Prens efendisinin koyunlarını gütmeye başlamıştı. Bu sırada Habeş Necâşî bir yıldırım düşmesi sonucu aniden ölmüştü. Kralın oğullarından hiçbirisinin idareye ehliyeti olmaması, Ashame'yi

gündeme getirmiş ve efendisinden satın alınarak hükümdarlığa getirilmişti. İşte bu hükümdarın huzuruna çıkmak için hazırlanan Kureyş delegeleri, temsilci sözcü olarak Ca'fer bin Ebî Tâlib'i seçmişlerdi.

Yazar, Müslümânların Ca'fer bin Ebî Tâlib önderliğinde sadece selam vererek sultanın huzuruna çıkışlarını anlatırken Amr bin As'ın sultanı kızdırmak için onların eğilip yeri öpmediklerini söylediğini ifade ediyor. Sultan bunun sebebini sorduğunda Ca'fer bin Ebî Tâlib, "biz Allah'tan başkasına secde etmeyiz." diyerek cevap vererek sözlerine devam ediyor. Biz önceleri cahildik, Allah tarafından bir Resûl gönderildi. O da bize namaz kılmamızı, oruç tutmamızı, doğru söylememizi ve emanete hıyanet etmememizi bize bildirdi. Bu nedenle kabilemiz bizi dışladı ve biz de göç etmek zorunda kaldık. Sizin memleketinizde güven içerisinde yaşayabilceğimizi düşündüğümüz için size sığındık, diye cevap verir.

Bu arada Amr bin As, hükümdara ey Melik, bunlar Meryem oğlu İsâ hakkında sizin inancınıza muhaliftirler, dedi. Neccâşî bu konudaki fikrini de sorunca Ca'fer şöyle cevap verir: Biz Hz. İsa hakkında Allah'ın buyurduğunu söyleriz: Meryemü'l-Betûl'e ilkâ olunmuş rûhullâh ve kelimetullâh deriz. Bu cevap üzerine Necâşî huzurundaki papazlara, ruhullah hakkında bundan fazla bir söz söyleyebilir misiniz? diye sorduğunda, hayır cevabını alır.

"Şeyh Muhammed Ma'sûm El-Dehlevî", sy.38, s.34.

İmzasız bu yazıda Şeyh Muhammed Ma'sum El-Dehlevî'nin vefat haberi veriliyor.

Hz. Ömer soyundan, İmam-ı Rabbanî hazretlerinin evladından olup bir asra yakın Medine'de ikamet eden ve irşad vazifesi ile meşgul olan Nakşibendî şeyhlerinden Şeyh Muhammed Ma'sum El-Dehlevî, içinde bulunulan 1341 yılı Şa'ban ayının üçüncü günü Mekke'de irtihal etmiş ve babası merhum Abdürreşid Efendinin yanına defn edilmiştir.

Merhumun doksan yaşını aştığı, üç oğlu bulunduğu, kamil bir şeyh olduğu, Arapça, Hintçe, Farsça dillerini bildiği ve bu dillerde yazılmış birçok eseri bulunduğu ifade ediliyor. "Es-seb'ul-esrâr fî medârici'l-ahyâr" ve "El-kasâ'idi'l-ma'sûmiyye" adlı iki eserinin Dersaadet'te basıldığı ve milyonlarca müridinin olduğu ifade edilerek merhuma Allah'tan rahmet dilekleriyle yazısını bitiriyor.

Ahmed Şükrü Efendi, "Bir Eser Münâsebetiyle Sâhibine", sy.38, s.35-36.

Süleymaniye Medresesi ve Darülfünun Hukuk şubesi müderrislerinden Ahmed Şükrü Efendi, isim vermeden batı dillerinden birinden tercüme edilen bir eseri ve mütercimini usulü dairesi içinde tenkit ediyor.

Yazılanlardan anlaşıldığına göre eser, batıdaki rönesans ve reform hareketlerini hazırlayan ve halkı galeyana getiren sosyal içerikli bir eserdir. Bu eserin ne münasebetle tercüme edilmiş olabileceğini sorgulayarak bilinçli veya bilinçsiz tercüme edilen bu eserlerin topluma zarar verebileceğini savunuyor. Müslümânlığın Hıristiyanlığa benzemediğini, İslâmiyette katolik veya protestanlık gibi mezheplerin bulunmadığını ve Kur'ân-ı Kerîm'in İncil gibi tahrif edilmediğini ifade ederek İslâmiyette dinde reform hareketlerine girişmenin yersiz olduğunu söylüyor. Bu tür davranışta bulunanları da Luter olmağa yeltenmekle eleştiriyor.

Yazara göre, İslâmiyetle İsevîlik arasındaki fark kadar din ulemâsıyla rahipler arasında da fark vardır. Meselâ, bir katolik günahlarının affedilmesi için Allah'a değil de bir papaza yalvarmak mecburiyetinde ve onun Hırıstiyanlıktan çıkap çıkmaması hep vekîl-i mutlat olan rahibin elindedir. İnsafla düşünülecek olursa böyle bir din bırakın Luter gibi bir mütefekkiri herhangi bir kişiyi bile isyana teşvik eder. Bilakis İslâmda vasıtalık, simsarlık gibi böyle bir kaide yoktur ve kim daha takva sahibi ise Allah katında daha makbuldür.

Yazar, yukarıdaki açıklamalarından sonra İslâmiyette spekülasyon olmadığı gibi reform da yoktur, diyerek bu konudaki fikrini ortaya koyuyor. Batıda papazlara karşı yapılan bu hareketi memleketimize sokarak fitne çıkarmak, uyuyan fitneyi

uyandırmanın memlekete zarar getireceği ifade edilerek, bu kitabı basan matbaanın genç nesillerin faydasına olan kitaplar basmasını temenni ediyor.

İsmâil Lutfî Efendi, "Uyan", sy.38, s.36.

"Uyan artık çekilmez bâr-ı gaflet

Uyan görsün bu 'âlem şems-i fikret

matla'lı gazeli 8 bettin oluşuyor.

SAYI 39:

Yeni yıl tebriği ile başlayan bu sayıda, Hicrî 1342 senesinin bütün Muhammed ümmetine salah ve felah getirmesi temenni ediliyor. Yeni yılın ilk sayısına üstat Ferid Beyin bir na't-ı şerifi ile başlandığı ifade ediliyor.

Ferîd Bey, "Na't-ı Şerîf", sy.39, s.37.

"Vücûd-ı akdesin a'lâdan a'lâ yâ Resûlallâh

Cemâlindir tecellîgâh-ı Mevlâ yâ Resûlallâh

Sen ol âyîne-i ma'nî-nümâ-yı zât-ı vahdetsin

Görür Mevlâyı sende çeşm-i bînâ yâ Resûlallâh

İzâfiyyâta aslâ kalb-i hak-bîn iltifât etmez

Senin zâtında gûyâ Hak teâlâ yâ Resûlallâh

Vücûdun cevheriyle girdi vahdet reng-i esmâya

Ne cevherdir o menşûr-ı tecellî yâ Resûlallâh

Zevâhir perdesi dîdâra hâ'il olmasa bi'llâh

Yanardı der-'akab Sînâ vü Mînâ yâ Resûlallâh

Kemâl-ı sırr-ı vahdet müncelîken zât-ı pâkinde

Bilinmez hikmet-i esrâr-ı Esrâ yâ Resûlallâh

Meded kık tûr-ı temkîninde tursun bu dil-i şeydâ

Olur dünyâya karşı yoksa rüsvâ yâ Resûlallâh

Ferîd-i bî-nevâ da defter-i 'uşşâkına geçsin

Budur ancak niyâz-ı kalb-i şeydâ yâ Resûlallâh

Tâhirü'l-Mevlevî, "Va'd-i Kur'ânî", sy.39, s.38-39.

Yazar, makâlesine "Zikri hakikaten biz indirdik, onu muhafaza edecek olan da yine ancak biziz." meailindeki ayetle başlıyor ve "Yeryüzünde Allah Allah diyen bir zâkir bulundukça kıyametin kopmayacağını" bildiren bir Hadis-i şerifi zikrederek devam ediyor.

Yazar, o günlerde bir hastalık gibi ortaya çıkmaya başlayan "dinin terakkiye mâni" olduğu düşüncesinden duyduğu rahatsızlığı bir anısıyla dile getiriyor. Yazar birgün Cuma namazına yarım saat kala Beyazıt Meydanında dinleniyorken gördüğü manzara karşısında duygulanıyor. Ezan okunmaya başladığında satıcıların tezgahlarını kapattığını, esnafın ve mağaza sahiplerinin işlerini bıraktığını, avludakilerin cami içerisine girerken meydandan gelenlerin sivil asker potinlerinin bağını çözdüklerini gözlemliyor. Caminin her köşesinin cemaatle dolduğunu, kimsenin elbisesinin eskiliğini, çorabının yamasını düşünmeyerek ibadetle meşgul olduğunu görünce duygulanıyor. Bu manzara yazara, dinin terakkiye engel olduğu fikrini savunanlara, yıkıcılara karşı kendisinde bir güven duygusu uyandırıyor.

Yazar, İslâmın sahipsiz olmadığını, dünyada Allah'ı zikredenler bulundukça Allah'ın kendi nurunu devamla tamamlayacağı düşüncesini ifade ediyor. Kendisini böyle bir makâle yazmaya sevk eden bu müşahedelerini ve makâleye verdiği "Va'd-i Kur'ânî" başlığının da gerekçesini açıklamış oluyor.

Bergamalı Cevdet, "Kur'ânın Yedi Lügat Üzre İnzâlinin Ma'nâsı", sy.39, s.41.

Yazar, "Tefsirler ve Müfessirler" adlı tefrikasına bu sayıda "Kur'ânın Yedi Lügat Üzere İnzâlinin Ma'nâsı" başlıkla yazısıyla devam ediyor.

Kur'ân'ın yedi harf üzerine nüzulünü ifade eden Hadis-i şerifi yirmi yedi sahabenin rivâyet ettiği ifade ediliyor. Yazar, Kur'ân'ın yedi lügat üzre inzalinin manasını açıklayan kırk kadar söz bulunduğunu ifade ederek bunlardan Suyutî ve Aynî'ye ait olanlardan seçerek dermiyan ettiğini söylüyor.

Birinci tevcihte; Allah'ın kullarına fermanını anlamaları maksadıyla Kur'ân'ı yedi kıraat üzerine okuyabileceklerine müsaade etmesi ifade ediliyor.

İkinci tevcihte; yedi lafzı, bir manayı yediye kadar müteradif lafızla ifadeye müsaade edildiğini beyan eder. Başlangıçta kitabetten mahrum bir kavmin kıraate alıştırılması uğrunda verilen bu izinler, sonradan kazanılan melekeler dolayısıyla mensuh olmuş ve kıraat Kureyş kavminin lügatine inhisar edilmiştir.

Üçüncü tevcihte; yedi harften maksadın yedi lügat olduğu ifade ediliyor.

Yazar, "Tenbih ve İhtar" başlığı altında, Kur'ân'ın yedi lügat üzere inzalinin manasının, onun Arap lehçelerinden herhangi birisiyle okunabileceği şeklinde olmadığını ihtar ediyor. Bu konuda isteyenlerin Buhârî'nin Fezâil-i Kur'ân ve bâbü'l-husûmât konusundaki Aynî ve İbni Hacer Askalanî'nin şerhlerine müracaat etmeleri gerektiği vurgulanıyor.

İskilibli Âtıf Efendi, "Ahkâm ve Hakâyık-ı Diniyyenin Cümlesini Ma'rifetde Aklın Adem-i Kifâyeti", sy.39, s.41-42.

Yazar, aklın İlâhî delillerden bir delil olsa da dünyevî ve uhrevî işlere dair Allah tarafından gönderilen hüküm ve hakikatlerin tamamının anlaşılmasında yeterli olmadığını vurgulamak istiyor. Dinî hükümler ve hakikatlerden haşr, neşr, cennet, cehennem, zekatın kefaretin miktarı, ibâdetin keyfiyeti, vakti, adedi, rek'atı gibi kısımların aklî delillerle ne isbatının ne de nefyinin mümkün olduğu, bu meselelerin şer'î irşatlar ve beyanlar olmaksızın anlaşılamayacağı ifade ediliyor.

Yazara göre, yukarıda zikredilen meselelerin akıl ve hissiyatla bilinmesi mümkün olmayıp ancak mucizelerle teyit edilen haber-i sâdıkla ma'lum ve sabit olabilir. Bu durumda söz konusu hüküm ve hakikatler yalnız nakil ve şer' ile sabit olup akıl ancak imkanını idrak eder. Bu nedenle bu çeşit hükümlerde şer'-i şerif asıl ve esastır.

Yazar, buna karşılık, âlemin yaratılışı, Allahın varlığı, kudreti, ilim ve iradesi gibi bazı dinî hükümler hakikatlerin de akılla anlaşılabileceğini ifade eder. İkinci olarak teemmül ve tefekkür ile anlaşılabilmek imkanı olmakla beraber vücûdu akıl ile yakinen sabit olmaz.

Aslında insan aklı, zayıf ve bütün dinî maslahatı marifetten ve idrakten acizdir. Böyle olduğundan dolayı Allah, peygamberler göndererek dünyevî ve uhrevî meselelerde insanların nasıl davranması gerektiği konusunda onları irşad etmiştir. Akıl, din ve dünya maslahatı için bir alet olduğundan fâilin yardımı olmadıkça istenilen fi'li yerine getiremez. Bu durumda şer'î hükümleri mükellefine getiren, onları doğru yola götüren, akıl değil, ancak akıl vasıtasıyla Allâh'tır.

Yazara göre, onun içindir ki, akıl ve zeka sahiplerinden İlâhî yardım ve yüceliklerden mahrum olanlar, yalnız akıl ve zekalarıyla hak ve irşat yolunu bulamayıp dalalet ve hüsranda kalarak helâk oluyorlar.

İzmirli İsmâil Hakkı Bey, "'İbâziyye Fırkası", sy.39, s.42-43.

İzmirli İsmail Hakkı Bey, 37. sayıdan başladığı İbaziyye fırkası hakkındaki mütalaâlarına devam ediyor.

Yazar, İbaziyye mezhebinin zahiren ve batınen müsellem bir fırka olduğunu ondaki bid'atin, Kitabın manasını anlamaktaki cehaletten olduğunu ifade ediyor. İbaziyenin ayrı bir fıkhı olduğu, bununla beraber İslâm fıkhının sekize bâliğ olduğu ifade edildikten sonra İbaziyenin esasları şöyle sıralanıyor:

1) Kitap, sünnet, icma şer'î delillerdendir; ancak kıyas batıldır. Yazar, İmamiyenin de İbaziye gibi kıyası inkar ettiğini ifade ediyor.

2) Allah dostlarına yakınlık, Allah düşmanlarından ayrılık lazımdır.

3) Emri bi'l-ma'rûf, nehyi 'ani'l-münkerde bulunan imamlar, Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Abdullah el-kendî, Azân bin Kays gibi zatlardır.

4) İmamların sonu Abdullah bin İbâz'dır. Mezhebdeki imâmeyn, Ebû Saîd Muhammed bin Saîd el-Kelâmî ile İbni Birge'dir.

5) Muhalif olan ehl-i Kıble kâfirdir, fakat müşrik değildir. Nikahları câiz, mirasları helaldir.

6) Dâr-ı muhâlifîn-i ehl-i Kıble, dâr-ı tevhîddir; fakat sultan ordugahı, serkeşlik evidir.

7) Büyük irtikapçılar muvahhiddir, fakat mü'min değildir.

8) Küçükleri Allah affeder, fakat büyükler ancak tevbe ile affolunur.

9) Tevbe ile günahlar affolunur, ancak yapmamağa azm şarttır.

10) Kur'ân'ın emirleri gayrimüslimlere de şamildir, yalnızca Müslümâna has değildir.

11) Tecessüs, büyük gıybettir; yalnız durumu örten, Müslümânları şerden sakındıran, hakkını izhar eden gıybet etmiş olmaz.

12) Kebâir-i erba'a-i kalbiyye şunlardır: kibr, ucb, hased, riyâ.

13) Rü'yet, ef'âl-i ibâd, istitâ'at, kelâmu'llâh gibi meselelerde farklı mezheplerle müşterek noktalar vardır.

14) Hata, nisyan, vesvese, tehlike zamanında takıyye ma'fûdur.

15) İbaziye, İslâm fırkaları içinde sıdk ile bilinir.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Lisân Tahsilinin Lüzûmu", sy.39, s.43-44.

Yazar, lisan tahsilinin lüzumuna geçmeden önce, Allah'ın mahlukatı renk, şekil, koku, sûret vs. bakımlardan farklı olarak cins cins ve tür tür yarattığı, insanı bütün mahlukattan çok farklı, yüz ve söz itibarıyla da başka başka yarattığını ifade ederek konuya giriş yapıyor.

Yazar, Adem ile Havva'nın aynı lisanı konuştuğu halde nesillerinin çeşitli lisanlarla konuşmalarının hikmetini de bir âyetle açıklamaya çalışıyor. Çokluğundan dolayı bugün ümmet ve kavim kelimeleriyle adlandırılan insanların konuştukları dillerin sayısının o gün itibarıyla 800'ü aşkın olduğu bildiriliyor. Sayısı çok olmakla birlikte bu lisanlardan geçerli olan yedi sekiz tanesinin bilinmesi ve konuşulmasının ictimaî gereklerden sayılmakta olduğu ve bir kişinin bildiği lisanlar kadar insan sayıldığı da ifade edilmektedir.

Yazar, sözü Avrupadaki lisan okullarına ve öğretimine getirmekte buradan dinî lisan bahsine açılmak istemektedir. Avrupa'da geçerli dillerden başka ölü diller denilen metrûk lisanların öğrenimi için bile mektepler bulunduğu, Hıristiyanlığın dinî lisanı olarak bilinen Latincenin her mektepte okutulduğunu bildiriyor. Avrupa'da durum böyle olduğu halde bizdeki durum, gazetelerin yazdığına göre, Arapça ve Farsça

derslerinin okul programlarından çıkarılarak bir Türk'ün bir Arap veya Acem'le anlaşabilme imkanı ortadan kaldırılıyormuş.

Konu biraz daha açılarak, Dârülfünun'daki Metin Şerhi derslerine getirilmektedir. Bu derslerde divanlarının açıklama ve yorumlarının yapıldığı eski şairlere, "Metin Şerhi" diye bir ders konulacak ve yazdıklarınıza anlam verilecek dense, herhalde onlar böyle bir şeyin vuku bulabileceğine inanmazlar, inansalar da bundan gurur duymazlar, aksine üzülürlerdi. Yazar, gelecek nesillerin lisan konusunda uğrayacakları muhtemel olumsuzluklardan kaygı ile bahsediyor. O günkü gazetelerden örnekle, harac-güzâr etmek yerine harac-güzâr olmak kelimesinin yanlış kullanıldığını söyleyerek okuduğunu anlamayan, yazdığının farkında olmayan insanların kalem kullanmaları yazarın kaygılarında haklı olduğunu gösteriyor.

Bu konuyu bir anısıyla süslüyor: Birgün dostlarından birinin dükkanına iki Fransız subay geliyor ve duvardaki "el-kâsibü habîbu'llâh" ibaresinin anlamını sorduğunda, dükkan sahibi, Arapça olduğu için anlamını bilmediğini söylüyor. Esnafın on iki yaşındaki çok iyi Fransızca bilen çocuğu da o sırada dükkanda bulunuyor. Bunun üzerine Fransızlar, Arapçanın dinî bir lisan olduğunu bildiklerini ve duruma şaşırdıklarını ifade ediyorlar. Fransızca bilen çocuğun subaylara, siz haklısınız, diyerek mahcup olduğunu anlatıyor.

Yazar, Avrupa lisanlarının öğretilmesine karşı çıkmamakta, aksine lisan öğrenmenin lüzûmunu hadislerle ifade etmekte ve asrı saadetten örnekler vermektedir: Hz. Peygamber'in vahiy katiplerinden Zeyd bin Sâbit'e İbranice öğrenmesini buyurduğunu, ayrıca sefirleri de gidecekleri yerin mahalli lisanlarını bilenler arasından seçtiğini söyleyerek lisan bilmenin önemini ifade etmektedir. Yazarın asıl karşı çıktığı durum dinî lisan olan Arapçanın okul programlarından çıkarılmak istenmesidir.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Şeyh Gâlib ve Hüsn ü Aşk", sy.39, s.45-47.

Yazar, Mahfil idarehanesince bastırılan Şeyh Gâlib'in Hüsn ü Aşk adlı manzumesine hatime olarak yazdığı birkaç sözü dermeyan etmiştir.

Yazıda, Şeyh Gâlib'in kısaca şeceresi verildikten sonra onun nazik İstanbul Türkçesine bir de Mevlevîlik nezâhetinin eklendiği ifade edilmiştir. Onun 1181'de doğduğu, pederinden kâl ve hâl tahsilinde bulunduğu ifade ediliyor.

Ben tıfl idim eylemezdim ülfet

Bulmuşdu sözüm tamâm şöhret

Allah Allah zihî 'inâyet

Nâ-bâliğa hikmet-i belâgat

beyitlerinden pek genç iken şiirde şöhret bulduğu anlaşılmaktadır. 24 yaşında tertip ettiği divanına Pertev Efendi tarafından "Kâne kelâmu Gâlib" ibaresi tarih düşürülmüştür ki 1195 senesine tekabül eder. Hüsn ü Aşk'ın ise iki sene sonra yani 1197'de ve Hz. Şeyh henüz 26 yaşındayken tamamlandığı ifade ediliyor.

Yazara göre Hüsn ü Aşk, hem hadd-i i'câza yükselmiş edebî bir eser; hem de sülûk-i tarîkati vusûl-i hakîkatle tasvir eden tasavvufî bir kitaptır. Yazar, onun bugüne kadar münekkidlerce hep edebî değerinin dikkate alındığını, tasavvufî yönünün ele alınmadığını da sözlerine ekliyor. Zamanın ediplerinin Hüsn ü Aşk'ı anlayabilmeleri için mükemmel şerhler yapılması gerektiği de ifade ediliyor.

Gâlib'in Mevlanâ'nin cezbesine kapılarak Konya'ya gittiği, oradan Yenikapı Mevlevîhanesine getirilerek çilleye girdiği, çilesini bitirdikten bir sene sonra Südlüce'de Yusuf-ı Sîne-çâk'in kabri yanında bir eve çekilerek Şerh-i Cezîre-i Mesnevî ve Es-Sobetü's-Sâfiyye'ye hâşiye yazdığı anlatılıyor.

Gâlib, Südlüce'de münzevî bir hayat yaşarken 1205'te Galata Mevlevîhanesi şeyhliğine getirilmiştir. Yazarın anlattığına göre, Gâlib'in yedi sekiz senelik şeyhliği sırasında Mevlevîhane âdetâ irfan kaynağı ve ârifler topluluğu halini almıştır. Tezkire sahibi ve Gâlib'in yakın dostu meşhur Esrar Dede de burada kazancılık yapmıştı. Esrar Dede, Tezkire-i Mevleviyye'sini iki ayda yazdıkdan sonra âdetâ sır olmuştu. Onun vefatına Gâlib, ağlaya ağlaya bir mersiye yazmıştı.

Allah verdi aldı yine kurb-ı hazrete

Biz kaldık intizâr ile rûz-ı kıyâmete

diyen Gâlib Dede, bu intizara iki sene dayanabilmiş ve Sürûrî'nin

Geçdi Gâlib Dede cândan Yâ Hû

mısraının delalet ettiği 1213 tarihinde 42 yaşında vefât etmiştir.

Tâhirü'l-Mevlevî hem Şeyh Gâlib'i rahmetle anma hem de onun artık kolay bulunamayan Hüsn ü Aşk'ını yenide tab' etme münasebetiyle bu makâleyi kaleme aldığını ifade ederek yazısını bitiriyor.

Makâlenin bitiminde Hüsn ü Aşk'ın basımı dolayısıyla "i'tizâr" başlıklı bir özür yazısı bulunmaktadır. Burada baskı esnasında yapılan hataların, formalar yeniden basılarak giderildiği ifade edildikten sonra, bu defa da formalar dikilirken hatalı formaların da karıştığı bildiriliyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Kudemâ-yı Müderrisînden Aksekili Mahmud Efendi", sy.39, s.47.

Merhûmun Târih-i Vefâtı verildikten sonra tercüme-i hâli aktarılıyor.

Merhum 1258 senesinde Konya vilayetinin Antalya sancağına mülhak Akseki kazası Çimi karyesinde rençber Ali Ağanın sulbinden dünyaya gelmiştir.

Öğrenimine Anadolu'nun çeşitli medreselerinde devam etmiş ve nihayetinde İstanbul'da tamamlamıştır. Samsun, Amasya, Sivas, Yanya'da görev yapmış; 1324'te emekliye ayrılmış ve 1341 yılında da vefat etmiştir.

“Yaşar Şâdî Merhûm İçin Yazılan Târihler”; sy.39, s.48.

Var mıdır hükmü şu dünyâ denilen ‘âdînin

Varlığı ‘ayn-ı serâb olmada bu vâdînin

İrtihâl eyledi bir şâ’ir-i zîbende-hisâl

Mazhar-ı ‘afv-ı İlâhîsi ola Hâdînin

Dem-i fevtinde dedim ben de şu târîhi tamâm

Cismi mahv olsa yine ismi Yaşar Şâdînin (1341)

Şeyh Abdülbaki

Derd ü hüzn ile Yaşar, Şâdî nedir bilmez gönül

Oldu zîrâ bir sadîk-i pür-hüner gözden nihân

Şâ’ir-i âgâh u mahbûb-ı kulûb-ı ehl-i dil

Tavrı mergûb-ı kehân, ahlâkı makbûl-i mehân

Na’t u tevhîd ü gazel, mersiyye, şarkı yazdı kim

Gûş eden elbet kalır engüşt-i hayret ber-dehân

Cem’-i hatt-ı dest ü âsâra çalışdı bir zamân

Eldeki mecmu’â el-hak gıbta-fermâ-yı şehân

Meslekinde hür Yaşar Şâdî verirdi sohbeti

Etmedi dil-şâd anı bu mihnet-âbâd-ı cihân

Genc iken gitdi ziyâretle oku bir fâtiha

Gâfilâne geçme gel mânend-i tavr-ı eblehân

Olsa da cevher iki gözden düşen târîhe bak

Kim Yaşar Şâdî cihândan gitdi hayfâ nâgehân. (1341)

Ahmed Remzî El-Mevlevî

Olunca ‘âzim-i gülşen-sarây-ı rahmet-i Yezdân

Egerçi kabr-i pâki nûrlarla doldu Şâdînin

Olursa çok mudur târîh-i cevher-dârı hüzn-engîz

Bu demde irtihâli bâ’is-i hüzn oldı Şâdînin (1341)

Bende-i Mevlânâ Üsküdarlı Tal’at

İhticâb etdi nazarlardan fakat

Nâmı dillerde Yaşar bî-iştibâh

Ağladım târîhini yazdım Su’ûd

Şâdî-i şâ’ir de gitdi âh âh

Su’ûdü’l-Mevlevî

Tâhirü’l-Mevlevî, “Es’ad Dede Merhuma Dâir”, sy.39, s.49-50.

Yazarın “Es’ad Dede merhuma dair Hüseyin Vassaf Beye yazdığı mektup”tan aktardığı bu yazısında, merhum Dede Efendiye ait bazı anılarını zikretmektedir.

Yazar, birgün Hafız'ın bir gazelini tercüme ettiği manzumesini göstermek üzere Fatih Camiine gider. Dede Efendi, Mesnevi dersini bitirdikten sonra manzumeyi okur. Kendisine Mesnevî derslerine devam etmesini söyler. Ertesi gün Tâhirü'l-Mevlevî, Hind baskısı bir Mesnevî alarak camiye gider. Dersten sonra hoca efendi kendisine Hafız'ın bir gazelini tercüme ettiği bir manzume verir. Yazar, bu manzumeyi mana olarak mükemmel bulduğu halde imale ve zihaflarla dolu ve nazım tekniği açısından kusurlu bulduğunu ifade eder; ancak hocanın şiir ve edebiyat dersleri verebildiği halde bir şair olmadığını da gözönünde bulundurur.

Yazar, Hüseyin Vassaf Beyle beraber hocanın Fatih, Beyazıt Camileri ve medresedeki derslerini takip ettiğini onun şiirde noksanına karşılık ilimde ve hitabette mükemmel olduğunu ifade eder. Bazan derslerde konunun dışına çıkılıp başka faydalar sağlandığı, Dedenin hafızasının güçlü olduğu ve hemen hemen her konuda ezberinden birkaç beyit söyleyebildiği de yazarın hafızasında kalan özelliklerdendir.

Yazıda, Dede Efendinin çaya çok düşkün olduğu, hatta medresede veya evde çoğu zaman çayı kendisinin demlediği, çantasında çaydanlık taşıdığı da anlatılıyor. Yazar devamı var, diyerek yazını burada bitiriyor.

Sa'dî Bey, "Kırgız- Kazaklara Dair Ma'lûmât-ı Târihiyye", sy.39, s.50-51.

Yazar, Türk ve Müslümân Kazaklara dair kaynakların Rusça olmasından dolayı fazla bir bilgimiz olmadığını ifade ettikten sonra bu konuda "Alem-i İslâm" adlı Fransızca bir mecmuanın kıymetli bir yayın yaptığını bildiriyor. Derginin hacmi ölçüsünde burada bir özetinin verilebileceğini, ancak önemine binaen yazının önsözünü aynen aldıklarını ifade ediyor.

Bu yazıya göre, Türk kavmine mensup olan Kazaklar, birçok kabileden müteşekkil olup bunlara Özbek, Başkır, Kırım Tatarları ve Noğaylarda bile rastlanır. Kazak lisanı, 20 milyona yakın nüfusuyla, Hazar denizi ile Bahr-ı Müncemid arasındaki bu ırka mensup bütün kavimlerin konuştuğu bir Türk lehçesidir. İşgal ettikleri sahaya göre, Osmalı Türklerinden sonra ikinci gelir.

Yazıda Kazakların bir coğrafyası verildikten sonra Tarihçesi verilmiştir. Kazak hükumeti, siyasi olarak Cüci kavminin bölünmesinden meydana gelmiştir. 1455 tarihine doğru Cüci, iki reisin kumandasında birkaç fırkaya ayrılmış Ebü'lhayr Hanın tabiiyetinde olan Özbeklerden ayrılarak Türkistan'ın güney doğusunda Çu nehri kıyısına yerleştiler. Çağatay ulusuna iltica etmiş muhacirlerinden meydana gelen Kazaklar 1523'te 1 milyon ve XIX. yüzyılın başlarında 2,5 milyon nüfusa ulaştılar. Nüfusları arttıkça Orta Asya'da Moğol, Özbek, Noğay, Başkır, Kalmuk ve Çonğarlar arasında daha önemli bir yere geldiler. Rusya'ya, Çin'e, Buhârâ'ya, Taşkent'e, Hive'ye ve sair yerlere giden kervanların mukadderatının Kazakların elinde olduğu ifade ediliyor. XVII. asrın sonunda Kazaklar, Ural dağları ile Aladağlar arasındaki stepleri işgal ederek, Türkistan ve Taşkent'i kendilerine merkez ediniyorlar. Fakat XVIII. asrın başlarında Çongarların istilasıyla zayıflıyorlar.

Yazara göre Kazaklar, Rusya'nın takakkümü altına girdiklerinde Rusya'ya karşı görevlerinin ne olduğundan asla haberdar değillerdi. XIX. asrın ortalarında Rusya'ya dahil olan Kazaklar, yine bedevî hayatlarına devam ediyorlar. Topraklarının küçülmesi onları hayvan yetiştirmekten vazgeçirerek, ziraata zorladığı için toprağa bağlı olmaya başlıyorlar. Kazakların içinde bulunduğu durum, yani Hanların kavgaları, açlık, göçler Rusların işini kolaylaştırmıştı.

Yazar, hali hazırda Rusların Kırgız diye adlandırdıkları 4 milyon nüfusluk bu ahalinin Rusya İmparatorluğuna ait kavimlerden olduğunu belirtiyor. Ayrıca Türkistan, Semîreç, Sirderyâ eyaletlerinde, Astrağan hükûmetinde dahi Kazak kabilelerinin bulunduğunu söylüyor.

"Protesto Telgrafnâmesi Sûreti", sy.39, s.

Talebe-i Umûm Cemiyeti'nin tevhid-i tedrisâtla ilgili olarak Maarif Vekaletinin ilim heyetine çekmiş oldukları telgrafın bir sureti, derginin son yazısı olarak verilmiştir.

Tevhid-i tedrisat münasebetiyle bazı medreselerin lağv edilmesi hakkında İstanbul gazetelerinde çıkan yazıları protesto ederek duydukları üzüntüyü dile getiriyorlar ve gerekçesinin bir sonraki postayla takdim edilmesini istiyorlar.

SAYI 40:

Önceki sayılarda olduğu gibi bu sayıda da ilk sayfada yayımlanan eserlerin tanıtımına devam edilmektedir. Bu sayıda Şeyh Gâlib'in Hüsn ü Aşk'ı tanıtılmaktadır.

Mahfil idârehanesi tarafında basımı tamamlanan Hüsn ü Aşk'ın sonuna 'eserle müessiri' hakkında bir mütalaa yazılmış ve bu çalışma takdirle karşılanmış. Bu konuda İzmirli İsmail Hakkı Beyin iltifatlarından bazıları alınmıştır:

"... Pek doğru olarak söylediğiniz gibi hem ekseriyeti itibarıyla hadd-i i'câza yükselmiş bir eser-i edebî, hem de sülûk-i tarîkatle vusûl-i hakîkati musavvir bir kitâb-ı tasavvufî olan Hüsn ü Aşk'ı yeniden tab' ile neşre muvaffak olduğunuzdan dolayı zât-ı âlîlerini tebrîk ve tes'îd eder ve bu vesile ile te'yîd-i müvâlât eylerim efendim."

Metninin kıymeti ve hâtimesindeki mütalaanın isabeti bir fâzıl-ı mükerremin yukarıdaki ifadesiyle te'yid edilen Hüsn ü Aşk, edebiyat ve tasavvuf müntesiplerine tavsiye olunur.

Ayrıca Erzurumlu İbrahim Hakkı Efendinin "İnsâniyyet-i Kâmile" adlı tasavvufî bir risalesinin basıldığı bildirilmiş, Fevzi Efendinin Şer'iyye Vekaletine seçilmesi dolayısıyla tebrik edilmiş, Mahfil'in intişarına yardımlarından dolayı Isparta müftüsü Şâkir Efendiye teşekkür edilmiştir.

Bergamalı Cevdet Efendi, "Âyât u Suverin Mekkî veya Medenî Olmayanlarının Beyânı", sy.40, s.54.

Yazar, ayet ve surelerin Mekkî veya Medenî olmayanları konusunda üç görüş zikretmiştir:

1. Mekkî, Hicretten önce inen âyet ve surelerdir. Ama o âyet, ister Mekke'de ister Medine'de isterse seferlerin birinde nazil olsun orası nazarıdikkate alınmaz. Ancak bu bâbda manzûr-ı itibâr olan, âyetin Hicretten önce nüzulüdür ki şu kavl, bu bâbdaki kavlin en meşhur ve en muteberidir.

2. Mekkî, Hicretten önce bile olsa Mekke'de, Medenî de Medîne'de nâzil olandır. Şu kavle göre Mekkî veya Medenî olmayan bir kısım daha ortaya çıkıyor ki o da Peygamberin seferlerinde nazil olanlardır. Bunlar ne Mekkî ne Medenî olup belki iki kısım arasındaki vasıtadır.

3. Mekkî, Mekke ehline; Medenî, Medîne ehline hitaben nazil olan ayet ve surelerdir.

Bergamalı Cevdet Efendi, "Te'vîl-i Nüsûs Hakkında Bir Kâ'ide-i Umûmiye", sy.40, s.54-55.

Yazar, nusûs-ı şer'iyyenin akideyi ispatta delil olabilmesi için mütevâtir veya meşhûr olması gerektiğini ifade etmektedir. Mütevâtir, şeriatta vürudu malum ve sabit olan naslardır. Meşhûr; vüruduna yakın gelse de kalbi tatmin edecek derecede ilm-i sâbit olan naslardır. İtminân-ı kalp denilen, ilm-i yakinî ile zann arasında bir keyfiyetten ibaret olarak diğer tabirle galebe-i zann denildiği de vakidir. Şimdi şu iki kısmın her biri 'müteayyinü'l-ma'nâ' ve 'zâhirü'l-ma'nâ' adıyla ayrılır ki nassın çeşidi dört olmuş olur:

1) Mütevâtir-i müteayyinü'l-ma'na

2) Mütevâtir-i zâhirü'l-ma'na

3) Meşhûr-ı müteayyinü'l-ma'na

4) Meşhûr-ı zâhirü'l-ma'na

Bu kısımların te'vil ve ahkamı hakkında ulemânın görüşleri şöyledir:

1) Mütevâtir-i müteayyinü'l-ma'na: Hilafına aslâ ihtimal bulunmayan ve ancak kendinden zihne in'ikâs eden ma'naya delaleti kat'î olan nusûs-ı mütevâtiredir ki bunların başka bir manaya taşınmaları suretiyle te'vil olunmaları katiyen caiz değildir ve münkirinin kâfir olmasını gerektirir.

2) Mütevâtir-i zâhirü'l-ma'na: Kendilerinden tebâdür eden ma'nâ-yı zâhirden başka velev baîd olsa bile bir başka manaya hamli ihtimâli bulunan nüsûs-ı mütevâtiredir. Bunların şer'an hükmü mütebâdir olan mananın vucûb-ı tasdîki ve şâyet o ma'nânın nakîzine kâ'im bir delîl-i kâti'-i aklî bulunursa te'villerinin câiz olmasıdır ki şu sûretle aralarında bir tevfîk yolu açılmış olur.

İzmirli İsmail Hakkı Bey, "İbâziyye Fırkası", sy.40, s.55.

İbâziyye kolları: İbâziyye birtakım kollara ayrılmıştır. Bunlardan Basralı Yezid bin Ebî Enîse'nin ittibâ'ına Yezîdiyye derler. Yezîd, İbâzî iken aşağıdaki şu 5 itikadı ilave etmişti:

1) Âhir zamanda şerîat-ı İslâmiyye mensûh olacaktır.

2) Acem'den bir nebî gelecek, ona semadan bir kitap inecek, Kur'ân'daki sâbi'e onun ümmeti olacaktır.

3) Zünûb-ı sağîre ve kebîre, şirktir.

4) Hz. Muhammed (a.s.)ın nübüvvetini ikrar eden, dinine girmese de mü'mindir.

5) Ellerindeki kitaba göre salat ve savm, vâcib değildir. Lâzım olan, taharet ve safâ-yı bâldir, İblîs mâlik-i tâvûsdur, muhaliflerin malları helaldir.

İbâziyye ise, şeriate zahiren ve batınen bağlıdır. Hiçbir suretle Rasûle karşı gelmez, maksadı Hakka ma'tuftur. Kur'ân-ı Kerîm'e o derecede bağlıdır ki Kur'ân'a muhalefeti küfür sayar. Allah'ın inzâl ettiği şey ile hükmetmediler diye Hz. Osman ile Hz. Ali'den uzak oluyorlar. İslâm şeriatının neshini hatıra getirmezler, getirmeyi de

kibîre sayarlar. Namaz ve orucu değil inkar edeni, terk edeni bile imandan çıkarırlar. Kitab, sünnet ve icmâ' haricinde hiçbir şey kabul etmezler. Yezidiyye mezhebi, İbâziyyenin gulüvvidir. İbâziyyenin imamın tayini konularında ihtilaf sebebiyle başka kolları da vardır.

Yazarın ifadesine göre, bütün İbâziyye kolları, Yezîdiyye'den müteberrî olup kanlarını ve mallarını helal sayarlar. O gün itibarıyla İbâziyyenin 5 milyon taraftarı olduğu tahmin ediliyor. İbâziyyenin maksadları ancak adaletle hükmetmektir, bu hususta kendileriyle beraber olanları tevelli ederler. Mezheplerini ilzâm eylerler, cebren iltizâm ettirmek isterler.

Encümen-i Mahsûs, "Medresetü'l-Kuzât Hakkında Bir Mazbata", sy.40, s.56-59.

Medresetü'l-Kuzât talebelerinin ilmî bilgilerinin yetersiz olduğu, hatta dersleri düzenli olarak takibe bile yetersiz olduğu, müfettiş raporlarından anlaşıldıktan sonra ilk incelemeleri yapmak üzere bu encümenin görevlendirildiği bildiriliyor.

Bu encümenin tetkîkatından sonra bazı temennîlerinin de ifade edildiği muhtasar bir mukaddimede medresenin kuruluşu ve amacı hakkında bir giriş yapılıyor ve daha sonra tespitler ve yapılması gerekenler ifade ediliyor.

Bilindiği üzere hem şer'î hem kanunî ilimler ve fenlerin tedris edildiği Medresetül-kuzât diğer medreselerden farklıdır. 1270'te Muallim-hâne-i Nevvâb ünvanıyla kurulan ve altmış, yetmiş seneden beri günden güne ilerleyerek birçok ulemânın yetiştiği menşe' olmak özelliğini taşımaktadır. Böyle bir vasfa sahip olması dolayısıyla devletçe de idamesi zarurî görülmüştür. Mezunları ülemâ arasında parmakla gösterilirdi. Yakın bir zamana kadar da böyleydi.

Yazar, son yıllarda genel olarak bütün medreselerde eğitim ve öğretim kalitesinin düştüğünü ifade ediyor. Ancak Medresetü'l-kuzât'taki düşüşün daha fazla olduğunu söylüyor. Bunun sebebinin de genel harpte aranması gerektiğini ilave ediyor. Sıkı imtihanlarla seçilmiş talebelerin silah altına alınmasıyla, sonradan gelen talebeler

onların yerini tutamamışlardır. Mütarekeden sonra medreselerin yavaş yavaş tekrar eski parlak hallerine dönmesi temenni ediliyor.

Medresetü'l-kuzât talebesini ithama vesile teşkil eden sebeplerden biri de medrese mezunu olmadığı halde bilfiil mansıb-ı kazâda bulunmuş olanların imtihansız medreseye alınması hakkındaki misâğ-ı nizâmîdir ki bu maddenin kaldırılması encümen tarafından gerekli görülmüştür. Ayrıca Medresetü'lkuzât'ın akşam şeklinin geceye tebdili de teklif edilmiş, olmadığı takdirde devamlı talebelerin ihtiyaçları karşılandıktan sonra kendilerine masrafları için 250'şer kuruşun tesviyesi gerekli görülmüştür. Bir nevi karşılıklı burs olan ve karşılığında 5 yıl devlet hizmetinde çalışmayı taahhüt edenler, aksi halde tazminata mahkum edilmiştir. Buna ilaveten medresede bir litografya matbaası kurulması veya basım masrafları olarak bir meblağın medrese namına verilmesidir.

Şu temenni-âmîz mukaddimenin arzından sonra medresenin terakkî ve teâlîsi emeliyle nizam-nâmede ta'diline lüzum görülen ve ilavesine ihtiyaç hissedilen bazı maddelerin ve onların tebdil ve ilavesi gerekçelerinin beyanına şurû' olunur:

Nizamnâmenin birinci maddesinde, medresenin makâm-ı meşîhate bağlı olduğu ve istekli bir müdür tarafından idare edileceği yazılıdır. Zaten medresenin o güne kadar belirli bir ilmî heyeti ve müdürü bulunmadığından bu hâle geldiği ifade ediliyor. İkinci ve üçüncü maddelerde de bu müderrisler heyetinin çalışma usul ve esasları belirlenerek emsal medreselerle eş görev ve maîşet konuları ele alınıyor.

Yedinci maddedeki "medreseye dâhil olmak" ibaresi, "Sahndan mezun veya o nisbette tahsil görmüş olmak" şartıyla kayıt altına alınmıştır.

Sekizinci maddede, beşinci sınıf müstahdemîninden bulunan ve henüz imtihanları yapılmamış olan nüvvâbın medreseye girmek için giriş imtihanından muafiyetlerine ilişkin maddenin kaldırılması ifade edilmiş.

Eğitim-öğretim takvimini düzenleyen dokuzuncu maddenin de ta'diline lüzüm görülmüştür. Okulun açık bulunduğu günler, tatiller ve imtihan günlerinin kameri aya göre değil şemsî hesaba göre ve Ramazan ayı gözönüne alınarak yapılması istenmiştir.

Onuncu maddede, seçim imtihanlarının müderrisler heyeti tarafından yapıması ve imtihanda Fransızca da sorulması gerekli görülmüştür.

On birinci maddede, talebenin özürsüz üç derste bulunmaması, ilişiğinin kesilmesine sebep olduğundan bu ceza ağır görülerek 5 derse çıkarılması ve cezanın müderrisler meclisi kararına bağlanmıştır.

On ikinci maddede, haftalık ders programına ek cetvellerde ilave olarak okutulacak dersler belirlenmiş, özellikle haftada iki saat kıyas ve ahkâm bahislerinin gösterileceği usûl-i fıkıh dersi konulmasına gerek duyulmuştur.

On üçüncü ve on dördüncü maddeler aynen kabul edilmiş ve yalnız on dördüncü maddedeki 'muallim' ibaresi 'müderris' olarak değiştirilmiştir.

İmtihanlarda her ders için 5 soru sorulacağını faydasız bir kayıt altına alan on beşinci madde kaldırılmıştır.

On altıncı maddenin ikinci fıkrasında birden fazla dersten 4'ten aşağı numara alan talebenin sınıf geçemeyeceği yazılı iken talebenin ilmi yetersizliğine sebep olacağı düşüncesiyle bu not 5'e yükseltilmiş ve not küsûrâtlarının tam sayıya tamamlanacağı yazılmıştır. On yedinci ve on sekizinci maddelerin de bir iki kelimelik ta'diline lüzum görülmüştür.

On dokuzuncu maddede, bütünleme sınavına girecek talebenin sınav sonucunda terfi' edeceği bir üst sınıfa devam etmesine, özrü sebebiyle ikmal sınavına girememiş son sınıf talebelerinin de gelecek sene sonu imtihanlarına kadar ikmal imtihanlarına girebilmesine müsaade edilmiştir.

Yirminci maddede, mertebe-i tahsilinde noksan görerek derecesini yükseltmek isteyen talebelerin doktora imtihanına girebilmelerine imkan sağlanmıştır.

Encümen-i âcizânemizce düşünülen ve ta'dîl ve tatbîkine lüzûm görülen maddeler yukarıda ifade edilmiş olmakla işbu mazbata, hey'et-i umûmiyyeye takdîm kılındı.

Sa'dî Bey, "Âlem-i İslâm ve Müslümânın Psikolojisi", sy.40, s.59-60.

Muharriri: Andre Sroper – Paris, 1923.

Yazar, son olarak yukarıdaki başlık ile İslâmiyet aleyhinde bir kitap yayımlanmış olduğunu ve bu kitap eline geçtiğinde onu ağır başlı bir muharririn yazdığını ve İslâmiyeti tarafsız olarak araştırdığını zannettiğini söylüyor. Daha ilk sayfasında yazarının şu cümleleriyle sükût-ı hayâle uğradığını ekliyor:

"... Hakîkatte Arap medeniyeti yoktur. İslâmın tazyikine rağmen Arap damgası altında asırlardan beri devam edegelen ancak bir Yunan ve Latin medeniyeti vardır..." Mösyö Andre'nin gayesi guyu bu hakikati anlatmakmış. Kitabın önsözünü yazan Fransız Lui Bertran da: "... Şâyân-ı hayret bir sabr ve ihtimam ile mösyö Andre Sroper, Arapların İslâmiyetten başka bir şey icat ve 'Arap dimağının ifrâzâtı' olan İslâmiyetin de eski Yunan ve Latin medeniyeti mirasına hiçbir şey ilave etmediğini ilmî (!) bir surette ispat ediyor...

Arapların yegane ihtira'ı dinleridir. Halbuki onlarla aramızdaki başlıca bu dindir. Müslümân teb'amız ile ihtilaf için kendilerinde ta'assub-ı dîniyyenin kuvvetlenmesine sebebiyet verecek her şeyde dikkatle ictinâb etmeliyiz... "

Yazara göre, baştan sona Müslümânlara karşı hücumlar, iftiralar, küfürler ile dolu olan bu kitabın amacı İslâm'ı baltalamaktır. Üstelik iddialarını ispatlamak için ileri sürülen vesikalar da hep Müslümân düşmanı olarak tanınmış kimselerin yazılarıdır.

Yazara göre mutaassıp bir Hıristiyan olan Andre Sroper'in düşüncesine göre Arapların hiçbir orijinal eseri yoktur. Bütün bir Arap edebiyatı bozuk bir tercümeden, taassup neticesi olarak tahrif edilmiş bir iktibastan ibaret imiş. Kısaca, Araplar kopyacı imiş. Kendilerinde dehâ denilen şey yokmuş. Tarihçiler, yazarlar görünüşe kapılmışlar: Zira İspanya'dan Hindistan'a kadar uzanan bir İmparatorluk kurmak hiçbir şekilde kendilerinin yüksek bir medeniyet sahibi olduklarını göstermezmiş.

Fransız yazarın ne kadar İslâm düşmanı olduğu şu satırlarda görülüyor: "Yirmi seneden beri Hindistan'da müstemleke teşkil edenin tedâbîrine rağmen ihtidâ edenlerin adedi yirmi milyon tahmin olunuyor. Çin, Türkistan, Sibirya, Malezya ve Afrika'da aynı terakkî müşahede ediliyor..."

Sadi Beye göre, İslâm dininin yayılmasından müteessir olan yazar, ona bir darbe vurmak ve Avrupa'dan hilale karşı daha kuvvetli bir akım meydana getirmek için dört yüz küsür sayfalık kitabını çıkarmış olmalıdır. Sadi Bey son olarak, Şark ile Garbın anlaşmasının ancak Hıristiyanlığın Müslümânlığa biraz daha saygı göstermesiyle mümkün olabileceği görüşünü arz ederek yazısını bitirmektedir.

"Cerâ'id ve Mecâmi'-i Sâ'ireden Alınan Mebâhis", sy.40, s. 61-62.

"Fes ve Şapka"

Fes yerine şapka giymesini tasmîm ile buna dair El-Muktem gazetesini istimzâc eyleyen Yusuf Hamdi adında birine mezkur gazetenin 29 Temmuz 1923 tarihli nüshasında verilen cevabın tercümesi:

[Ecdâd kirâmının giymiş oldukları fesi çıkarıp da Yusuf Hamdi cenaplarının şapka giymeyi tasmîm edişine mukabil İngiliz Müslümânlarından Lord Hadly hazretlerinin şapkayı çıkarması ve aramızda (Kahirede) fes ile gezmesi garip bir tesadüftür.

Fes, şekil itibarıyla şapkadan çok güzeldir. Şapka, rüzgarlı havalarda giyenlerin başında durmaz. Bundan başka Şarklıyı Garplıdan ayırt eden ancak festir. Sonra fesin Müslümânlara mahsus bir meziyeti vardır ki şapkada yoktur. Bir Müslümân başı açık namaz kılamaz. Şapka ile kılacak olsa secdede alnı yere değmez.

Bazı Mısırlıların faydalı veya zararlı her şeyde Avrupayı taklide heves etmesi esef vericidir.

Bizim memleketlerde Avrupalı anâsırın hizmet-i hükümete girmelerine kadar mülâbis-i efrenciye kullanılmazdı.

Sözü kısa kesmek için özet olarak denebilir ki İslâmî elbise, kisve-i Efrence nisbetle cidden ve hakikaten sahte muvafiktır. Nitekim görülüyor.]

"İftirâ 'ala'llâh"

El-Ehrâm gazetesinde bu başlıkla bir fıkra görüldü. Müderris M. H. imzasıyla yazılan bu fıkra, Mekke'de çıkan El-Kıble gazetesinin bir ayeti bozarak yazdığını şikayet ettikten sonra:

Mehbit-i vahy ve maşrık-ı dîn olan Mekke'de Müslümânlığa hizmet için yayın yapan dinî bir gazetenin kelamını tahrif ile Allah'a iftirâ etmesi yakışır mı? deniliyor.

Biz de tedkîkât ve te'lîfât-ı İslâmiyye hey'et-i 'aliyyesince kabul edilerek basılmış olan bir kitapta hayret ve dehşetle gördüğümüz:

"Hâşim, her sene ticâret maksadıyla Sûriye'ye gidip geliyordu. Son defaki seyehatinde Yesrib'e uğramıştı. Orada Selma adlı bir kızla –kız Medine'de kalmak şartıyla- evlendi. O zamanlarda Arabistan'da mut'a nikahı geçerli olduğuna göre ihtimal olarak Haşim de Selma'yı o sûretle almıştı."

Fıkra-i acîbesi üzerine bu ihtimal hatıra gelir mi ve bir hey'et-i ilmiyyenin tedkikinden geçmesi lazım gelen bir kitaba böyle münasebetsiz mütalaalar derc edilir mi? diyoruz.

"Ahmediye Cemiyeti"

Hind'de, İngiltere'de, Amerika'da yayılan Ahmediye mezhebinin ortaya çıkışı ve mahiyetine dair Mahfil'de epeyce bir malumat verilmiş ve hatta bu malumatın neşri bazı çevrelerce hoş karşılanmamıştı. Son olarak Sebîlü'r-reşâd refikimizin 551-552 numaralı nüshasındaki şu fıkra o mezhep müntesiplerine bakışımızı teyit eder gibi görünüyor:

"Ahmediye cemiyeti, İngiliz müstemlekelerini takip eden İngiliz ve Hindlilerden mürekkep bir gruptur. Ahmediye fırkası, daha doğrusu İngiliz hükumeti şimdi Almanya'daki Müslümânlara İngiliz propogandası yapmak maksadıyla burada bir cami inşasına girişti. Milliyet-perver ve Müslümân sıfatıyla tehlikeli harekete karşı dindaşlarımızı ikaz etmeyi vazife sayıyoruz."

"İncil Tercümeleri"

Avrupa matbuatında okunduğuna göre, 1900 senesinden beri İncilin 180 dile tercüme edildiği Londra'daki Neşr-i İncil Cemiyeti tarafından haber verilmiş ve bu miktarla İncilin şimdiye kadar nakledildiği lisan sayısı 557'ye ulaşmıştır. 1923 senesinde bastırılan İncil nüshaları ise 9 milyonu aşmakta imiş.

Üslûb ve meâl itibarıyla birbirine benzemeyen dört İncili Afrika'nın ilkel dillerine varıncaya kadar tercüme ve neşir suretiyle Hıristiyanlığın yayılmasına çalışan Neşr-i İncil Cemiyetinin gayretkeşliği gösteriyor ki Avrupa din hususunda bazılarımızın vehmettiği kadar lakayt değildir.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Ca'fer bin Ebî Tâlib", sy.40, sy.63-64.

Cafer bin Ebî Tâlib, Necâşî'nin sorusu üzerine:

Evet, cenâb-ı Mesîh, böyle bir peygamber geleceğini haber vermiş ve ona inanan bana da inanmış, inkar eden beni de inkar etmiş olur, demiştir. Bunun üzerine Necaşî:

İncil'de Hz. İsa'nın müjdelediği peygamberin bu zat olduğuna ben şehâdet ederim. Eğer başımda hükumet gailesi olmasaydı hizmetine gider, pabuçlarını taşımak ve ellerine su dökmek suretiyle hizmetinde bulunurdum, dedi.

Bu konuşmadan sonra Ca'fer: Ey Melik! Şu adamlara sor ki biz hür müyüz, yoksa köle miyiz? Eğer efendisinden kaçmış köle isek bizi seyyitlerimize gönder. Sor,

içlerinden birini mi öldürdük? Öyle ise hakkımızda kısas icra edilsin. Araştır, borcumuz vardı da ondan mı kaçtık? Birine borçlu isek, ödeyelim. Teklifinde bulundu.

Bu üç soruya murahhasların hayır cevabı vermeleri üzerine Necaşî:

Ey mu'aşşer-i müslimîn, eminsiniz. Memleketimde dilediğiniz yerde oturunuz. Dedi ve mürahhasların hediyelerini de reddetti.

Murahhaslar heyetinden yalnız Amr bin As, Mekke'ye dönebilmiş, Ammâre ise Habeş'te çıldırıp dağlara düşmüş, sonra amcası Abdullah bin Rebi'a Habeşistana gitmiş, Ammare'yi arayıp bulmuş, fakat son nefesine yetişerek defni hizmetinde bulunmuştu.

Yazar, buradan yazının sonuna kadar Ammâre'nin garip hayat hikayesini anlatır: Ammare genç ve yakışıklı bir delikanlı imiş. Murahhas seçilip Habeşistan'a yolculukları esnasında Amr bin As'la tartışmışlar. Bunu içine atan Amr bin As, intikam almayı kafasına koymuş. Habeş Necaşî, hediyelerini reddedince, Amr bin As, Ammare'ye bir teklifte bulunmuş. Bu hediyeleri kendisinin genç, yakışıklı ve kadınların beğendiği tip olmasından dolayı kraliçeye Ammâre'nin vermesini istemiş. Ammare de bunu kabul etmiş. Bu iş için kraliçenin dairesindeyken Amr bin As, olayı hemen Necaşî'ye ihbar etmiş ve Necaşi de Ammare'yi yakalatıp getirtmiş. Murahhas olduğu için onu öldürtmemiş ancak bir sihirbaza teslim etmiş. Sihirbaz da onu soyup bayıltmış. Ammâre ayıldığında şuurunu kaybetmiş ve Habeş dağlarına düşmüş.

"Emîr Abdurrahman El-Gâfıkî", sy.40, s.64-65.

İmzasız bu yazı, baş tarafında ifade edildiği üzere, lisân-ı Arab mecmû'a-i mevkûtesinden özetlenerek tercüme edilmiştir.

Tarihin kendisiyle iftihar ettiği dehalardan olduğu, ashab devrine yetiştiği cihetle tabi'înden olduğu ifade edilir. Yemen'den Benî Gâfik kabilesine mensup olduğu için Gâfikî adını almıştır. Mücahitlerin en kahramanı, ümeranın en âdili, müdebbir, hakîm, âlim bir zat olduğu ifade edilir.

Emir Abdurrahman El-Gâfikî, 112 yılında Endülüs vali ve naibliğine gelmişti. Fetihlerle Müslümânlığı yayma hazırlıklarına başlaması dolayısıyla Şam, Yemen, Mısır, Hicaz, Berberistan'dan birçok halk gelip toplandı. Bunlardan bir kısmı Allah yolunda cihat için bir kısmı da ganimetle zengin olmak için gelmişti. Berberîlerin çoğu ikinci kısımdan idi. Emir Gâfikî, Berberîlerin durumunu bildiği halde Berberîlerin çoğunu da yanına alarak harbe girmeye mecbur olmuştu. Harp sırasında Berberî reislerinden Münzir, Ekitanya hakimi Dük Aut ile bir anlaşma yapmış ve dükün kızı Lembâceyi almış, hatta Gâfikî'ye karşı isyan etmişti. Gâfikî, Münziri öldürüp zevcesini Şam'a sevk ettikten sonra Dük Aud'un üstüne yürüyüp Dükü kaçırdı ve memleketini zapt ederek ganimetleri adil bir şekilde paylaştırdı. Emirin bu semahati Afrika valisini hiddetlendirmiş ve ona tekdir ve tehdit dolu bir mektup göndermişti. Gâfikî, yazdığı bir cevapla "yer demir gök bakır" olsa da erbab-ı ittika için bir çıkış bulunabileceğini ifade ile valinin tehdidine önem vermedi. Sonra ilerleyerek, Nim, Liyon, Urgastron, Toluz, Bordo, Pervatya beldelerini aldı. Paris'e 200 km mesafede bulunan Tori'ye doğru yürüdü.

Dük Aud ile Avustrasya hakimi Şarl Martel vesair ümerâ-yı Efrenc ittifakla büyük bir kuvvet teşkil ederek Gâfikî'nin karşısına gelirler. Fakat girilen yerlerdeki ahaliye hürmet edilmesini tavsiye eden Gâfikî'nin şu emri Berberilerin hoşuna gitmiyordu. Hele Bordo kilisesinden alınan eşyayı emirin iade ettirmesi hoşnutsuzluğu artırmıştı. Berberiler alenen isyana cesaret edememekle beraber muharebe esnasında kaçmayı kararlaştırdılar. Frenk ve İslâm orduları çarpışmaya başladıklarında Berberîler bozulup kaçdılar ve Arapları düşmanla karşı karşıya bıraktılar. Muharebe gayet kanlı olmuş ve Frenk ordusu önemli zayiatlar vermişti. İslâm ordusunda da şehit çoktu. Emir Gâfikî de kaçan Berberîlere engel olurken arkasından bir mızrakla şehid edilmişti. Savaşın galibi belli değildi.

Yazara göre, eğer bu savaşı Müslümânlar kazanmış olsaydı, Avrupa şimdiki Avrupa olmazdı. Emîr Gâfikî, sadece savaş meydanında çalışmamış, Endülüs kıt'asını medreselerle, camilerle vesair binalarla süslemiş, özellikle Kartaba'da yaptırdığı büyük köprü ile âleme bir acîbe daha ilave etmişti.

Su'ûdü'l-Mevlevî, "Tevhîd", sy.40, s.66.

Mezhebim lâ-ilâhe illa'llâh

Mektebim lâ-ilâhe illa'llâh

Tâlibim Hakkı başka şey bilmem

Matlabım lâ-ilâhe illa'llâh

Âsumânımda mihr ü mehtâbım

Kevkebim lâ-ilâhe illa'llâh

Her ne buldumsa neş'eye dâir

Meksebim lâ-ilâhe illa'llâh

Bu cihânda benim enîs-i dilim

Hem lebim lâ-ilâhe illa'llâh

Bir mücelled kitâb-ı tevhîdim

Mıklebim lâ-ilâhe illa'llâh

Uymasam çok mu her mizâca Su'ûd

Meşrebim lâ-ilâhe illa'llâh

Muhyiddin Râ'if, "Kıt'a", sy.40, s.66.

Sen ki tecellî edip âyîne-i kevne bir

Âleme bahş eyledin nûrun ile rûşeni

Dîdelerimden anı seyr kılarsan müdâm

Hep seni hayrân eder kendi cemâlin seni

Muhyiddin Râ'if, "Na't-ı Şerîf", sy.40, s.66.

Mâye-bahş-ı neş'et-i imkân Habîb-i Kibriyâ

Mahz-ı rûh-ı makdes-i ekvân Habîb-i Kibriyâ

Mihr ü meh dîdârının pervâne-i sûzânıdır

Taht-ı dilde sâhibü'd-devrân Habîb-i Kibriyâ

İsteyen görmek seni baksun aña âdâb ile

Vechine âyînedir Kur'ân Habîb-i Kibriyâ

Mazhariyyetle mübâhât etse ahrâdır sana

Nûr-ı îmân, neyr-i irfân Habîb-i Kibriyâ

Asl-ı rahşânım cemâlinden te'ayyün-yâbdır

Ey o asla sermedî bürhân Habîb-i Kibriyâ

Hep senin tafsîl-i nurundur avâlim ser-te-ser

Kurb-ı ev-ednâya zîb-efşân Habîb-i Kibriyâ

Kuhl-i mâzâğa'l-basar çeşmânına mahsûsdur

Fer-tırâz-ı ayn-ı ins ü cân Habîb-i Kibriyâ

Nezd-i ehl-i kalbde furkân sıfâtındır senin

Zâtı Kur'ân-ı 'azîmü'ş-şân Habîb-i Kibriyâ

Etme mahrûm-ı şefâat Muhyi-i şermendeñi

Ey benim her derdime dermân Habîb-i Kibriyâ

Kalkandelenli Sabri, "Şirket-i Hayriyye Başkâtibi Yaşar Şâdî Bey Merhûmun Seng-i Mezârı içün", sy.40, s.66.

İhsan Beye:

Zâ'ir âlâyişine kanma sakın dünyânın

Bil ki her meyl-i sivâ reh-zenidir insânın

Gördü bu mehlikeyi Şâdî-i 'irfân-perver

İlticâ etdi hemân rahmetine Mevlânın

Genc idi, şûh idi, bir 'âşık-ı şûrîde idi

Şâir-i mâhir ü sâhib-sühanı devrânın

Tûtî-i hoş-nağamı ravza-i şi'rin şimdi

Bî-nevâ bülbülüdür vâdî-i hâmûşânın

'Âzim-i semt-i bekâ oldu fakat Şâdînin

Nâm-ı nâmîsi kulûbunda yaşar ihvânın

Sabriyâ dâr-ı karâr-ı ebedîsidir bu

Mîr Şâdî gibi bir şâ'ir-i bî-hemtânın

Her namâz vakti hulûlünde oku târîhin

Gitdi Şâdîsi cihân-ı edebiñ ‘irfânıñ

(1334)

Tâhirü’l-Mevlevî, “Tevrîh ve Tevzîh”, sy.40, s.67.

Gûş eyleyince Mahvî! Şu târîhi söyledi:

Kerrûbiyân vecdde gelip bârgâhdan:

Bâb-ı cedîd mutrib-i pâkinde ibtidâ

Âyîn-i nev okundu makâm-ı yegâhdan

İhsan Mahvî

Yenikapı Mevlevîhanesinin serneyzeni, nây u nevâ fenlerinin üstâd-ı yektâsı Ra’ûf Beyefendinin bestelediği yegâh âyîn-i şerîfin 3 Muharrem 1342 perşembe günü adı geçen mevlevîhanede okunduğu bildiriliyor.

İhsan Mahvî’nin yukarıdaki kıt’asının da bu bestenin ibtidâ-i inşâsına tarih olmak üzere yazıldığı ifade ediliyor. Yazar, Tâhirü’l-Mevlevî, bir âlem-i irfân olarak gördüğü Mevlevîliğe ait bazı tabirlerin toplansa, bir kitap olacağını ve bunun eksikliğini itiraf ediyor. Bir sene önce bu eksikliği Üsküdar Mevlevîhanesi şeyhi Ahmed Remzi Efendiye söylediğini, ikmali ricasında bulunduğunu, hatta ‘elfî simât’ tabirinin şerhini yazıp takdim eylediğini ifade ediyor. Ahmed Remzi Efendi, 150-200 kadar tabiri topladıysa da şerh ve tekmîline henüz muvaffak olamamıştı.

Yukarıdaki kıt’ada geçen ‘bâb-ı cedîd’ Yenikapı Mevlevîhanesidir. Bu mevlevîhane 1006 yılında binâ edilmiş ve ilk defa meşihate Kemâl Ahmed Dede Efendi getirilmiştir. Şeyh Gâlib’in Yenikapı’da zuhûr-ı Kemâl-i Mevlânâ demesi de buna işarettir.

Mutrib: Mevlevîhanelerde neyzen, kudûmzen ve âyînhânların bulunduğu mahfildir. Mutribhâne mahfîdir:

Sahn-i mutrib-hâne-i bâlâda inşâd eyliyor

Zühre, âyîn-i makâm-ı çârgâh-ı Mevlevî

Âyîn-i Şerîf: Semâ'-i Mevlevî esnâsında beste-i mahsûsî ile okunan ilâhiyâttır. Cenâb-ı Pîr ile Sultan Veled, sultân-ı dîvânî gibi Mevlevi büyüklerinin güftelerinden seçilerek musikî üstadları tarafından bestelenmiş bedâyi'-i san'attır.

Bu konuda üstad Ra'uf Yektâ Beyin Mahfil'de bir malumat vereceği duyurularak yazı tamamlanıyor.

Fikri, "Telakkîye Göre İhtidâ, Yâhut İrticâ", sy.40, s.68-70.

Eski devlet adamlarından Vecihî Bey, kızı Piraye hatunu Razî Beye vermiş ve Razî Beyi iç güveysi olarak konağına getirmişti.

Vecihî Bey, müşahedesine tahammül edemeyeceği hallerin çoğunu görmeden ebediyete intikal etti. Böylece yüz elli asırlık yuvanın idaresi kızına ve damadına kaldı. Razî Bey saygı ve hizmette kusur etmiyor, eşine de sadakat gösteriyordu. Ancak zevcesini ihlastan biraz uzak görmek istiyordu. Çünkü bazen arkadaşlarıyla çıktığı davetlerde süslü, kokulu vücutlar olan cazip geliyordu.

Modaya uyarak Kadıköy'de büyük bir ev tutmak istedi. Kurbağalı'ya taşındılar. Sonuçta ev değişmişti, ama evdeki değişmemişti. Piraye, şerefini örtünmekle korumak istiyor, güzelliğini kuyumcu vitrini gibi sergilemekten nefret ediyordu. Bu durum evde çok defa tartışma konusu olmuş ve her defasında Pirâye Hanım'ın aklî ve ilmî delilleri, Razî Bey'in kof zihnini mağlup etmişti.

Razî Bey, her hafta gittiği sazlı sözlü çay partilerinden sonra iyice yoldan çıkmıştı. Birgün Piraye Hanıma, bu haftaki çay partisinde misafirlere sen çıkıp hizmet

edeceksin, yoksa... diye başlamıştı. Piraye Hanım, bu 'yoksa'nın devamının nasıl geleceğini anladığından odasına çekilip hüngür hüngür ağlamıştı.

Düşünüp sonunda evliliğini kurtarma konusunda kocasını kıskandırmaya karar verdi. Kendisine yeni bir elbise diktirdi. Elbise vücudunu epeyce açıkta bırakıyordu. Eğlence günü gelmişti. Piraye utancından kızarıyor, ama bir yandan da erkeklerle daha çok ilgileniyor ve onların çayına bakıyordu. Kocası Razî Bey, bu duruma epeyce içerlemişti. Nihayet eğlence bitmiş ve herkes dağılmıştı. Piraye odasına çıkıp kapandı.

Razî Bey, yaptıklarından pişmanlık duymaya ve karısını kıskanmaya başlamıştı. Yatağında bir türlü uyuyamıyor, sağa sola dönüyordu. Birden bire kulağına mana aleminden bir ses geldi. Yakındaki bir camiden sabah ezanı okunuyordu. Kalktı, abdest aldı ve namazını kıldı. Sonra odadan çıkarken koridorda zevcesiyle karşılaştı. Ona "Dün geceki iltifatlardan birazını da zevciniz için yapsaydınız ne olurdu?"diye sordu. O da "Zevcim beni yabancılara karşı zorla mültefit etmeseydi." dedi. Bu söze karşı mahcup olan Razi, Piraye'ye Fatih'teki eski evlerine dönmeyi teklif etti. "Hemen" cevabını alınca derhal hazırlandılar ve günün ilk vapuru ile Kadıköy'de İstanbul'a hareket ettiler.

Fatih'teki evinden çıkan Razi Bey, birgün yolda eski arkadaşlarından Rana Beyle karşılaştı. Rana Bey, Razi Beye eski evlerine niçin geri döndüklerini soduğunda, asrî hayata alışamadığı için tekrar Fatih'e ihtidâ ettiğini söyledi. Rana Bey de ihtidâ değil irticâ diyerek savuşup gitti.

Ahmed Rızâ, "Biraz Düşünelim", sy.40, s.70-72.

Yazar, kainatta mevcut olan hey şeyin bir yaratılış düzenine tabi olduğu, genel bir tabiat kanunu bulunduğu ve her varlığın kendi istidat ve cinsiyetine göre fıtratına tabi ve itaatkar olduğu kanaatindedir. Yazar, ayrıca nebatat, hayvanat ve cemadatı kudret-i ıztırar önünde dönen bir topaca benzetmiştir.

Sebep ve müessirinden ayrı dününülebilecek bir tabiat olayı yoktur. Sebepler ise fıtrat kanunlarının gereklerine bağlıdır. Bunun için bir âlemin derûn ve ezcâzı

arasında görülen farklı şekiller, tür ve cinsiyetler arasındaki fark tekemmül ve zevâl gibi tabii olaylar ezelî kanunların iktizâ ve icâbâtıdır. Masdar-ı kâinât olan Vâcibü'l-Vücûd hazretleri şu âlem-i mümkinâtı ademden sâha-i vücûda getirmiştir.

Yazara göre, eşyanın hakikatine insanın ilmi taalluk edemediğinden akıl ve fikir bir noktada birleşememiş ve varlık konusunda bir şeyi hak olarak tanımakta ittifak edilmemiştir. Bunun için farklı görüşler ortaya çıkmaktadır. Farklı görüşlerin menşei bu konudur ve herkes telakkiyat ve ikanına göre hakikatlere yanlı bir kisve giydirmekten öte bir fevkaladelik gösterememişlerdir. Fakat kimse hakikat ve sırra vakıf olamıyor. Deryâ-yı acze düşenlerin bazıları şüpheciliğe düşüp "ben var mıyım, yok muyum" diye boğulup gidiyorlar; bazıları da yalnız gözümün önündeki tecrübeye inanırım, diyorlar.

Yazar, son olarak bu acizlik vadisinde dolaşıp da bir semavî dini kabul etmeyenlerin İlahî kanunların fıtrat-ı ezelîsinden boşanan dalalet yağmurları altında kahır seline kapılarak cehennem ateşine dökülüceklerini edebî bir dille ifade ediyor.

Tokadî-zâde Şekîb Bey, "Reşehât", sy.40, s.72.

Tokadî-zâde Şekîb Beyin, en fazla heyecanı tahrik eden felaketli bir zamanımızda yazılan:

Sensin eden enîs-i telehhüf hayâtımı

Sensin garîk-i zulmet iden kâ'inâtımı

Ey mâtem-i mu'azzezi rûhumda bir tutan

Bî-çâre, nâ-ümîd vatan, kimsesiz vatan

hatimeli te'essür-nâme ile diğer bir neşîdeden müfrez ebyât-ı âtîdir:

Güneş gurûb ediyorken mezâra indi o nûr

Nedir bugün o kadın, bir hayâl-i dûr-â-dûr

Sevimli çamların altında âh-ı mahfîce

O hüsn-i âfil içün pek çok ağladım o gice

Uyurdu aks-i kamer sath-ı sâf-ı deryâda

O demde bir hareket yokdu zîr u bâlâda

Uzakda mahrem-i râz-ı leyâl olan İshak

Okurdu şi'rini ahzân içinde ağlayarak...

Maşk-ı sühân ittihâz eylemek üzre mütalaâsını edebiyat meraklılarına tavsiye ederiz.

SAYI: 41

Mecmuanın bu sayısında Hattat Suûdü'l-Mevlevî'den bahsedilerek reklamı yapılıyor.

"Bâbıâli yokuşunun sol tarafından inenler, Kütüp-hâne-i Sûdî'nin alt tarafındaki akmaz çeşmeye bitişik bir küçük dükkan görürler ki mekan içinde nefis bir hat ile yazılmış (Hattat Suûdü'l-Mevlevî) levhası vardır. Buranın sahibi edebî eserleriyle ara sıra Mahfil sütünlarını süsleyen Suûd Bey efendi kardeşimizdir." denerek yazının sonunda hüsn-i hat meraklılarına o dükkanı ziyaret etmeleri tavsiye olunuyor.

Galata Mekteb-i Sultânîsinden neş'et ve Kahire'de ihtiyar-ı ikamet eden Reşid Mazhar Bey efendinin gecikmiş bir mektubunun gelecek sayıda yayımlanacağı bildiriliyor. Ayrıca çeşitli tebrik ve teşekkür yazılarına da yer veriliyor.

Bergamalı Cevdet Efendi, "Mütevâtir-i Zâhirü'l-Ma'nâ", sy.41, s.74-76..

Bergamalı Cevdet Efendi'nin Tefsirler-Müfessirler adlı yazı dizisinin bir önceki sayıdan devamla "Mütevâtir-i Zâhirü'l-Mana" bahsi anlatılıyor.

Şimdi şu ikinci kısmı açıklamak için bir iki misal verelim:

Birinci misal: Söz konusu ayetin "Zülkarneyn, mağrib-i şems olan bir yere vardıkda onu sıcak, çamurlu bir kaynakta gurûb ediyor buldu." meâlinde tercüme olunması gerekir. Halbuki şu mana-yı zahirin hilafına delîl-i kâtı' aklî ve fennî kâim olmuştur. Evet, şemsin küre-i arzdan büyük olduğu ve hacm-i aslîlerinde kaldıkları halde bir cism-i kebîrin diğer bir cism-i sagîre girmesi muhâlândan bulunduğu cihetle işbu nass-ı mütevâtir, zâhirü'l-mananın luzûm-ı te'vîli derkârdır ki te'vîl-i mezbûrede Allâhu a'lem söyledir:

Zülkarneyn, bilâd-ı mağribden bir mahalle vâsıl oldukta güneşi hîn-i gurûbunda o vaziyette gördü, yani nâzırın nazarında güneş sular içinde batıyor gibi görünüyordu. Zîrâ, bilâd-ı garîbe sahilinde güneşe bakan kimse onu bahr-ı muhît-i garîbde gâib oluyor, tahayyül eder. Bahr-ı mezbûrun ise siyah balcığı galiptir. Râzî, Güvâşî, Celâleyn ve haşiyelerine bakanlar bu malumattan belki daha fazlasını elde edebilirler.

İkinci misal: İşte bu "kün" kelimesi ya ma'dûma hitâb olacak ki Hakk-ı Bârî'de muhaldir; yahut, mevcûda hitâb olacak ki o da hâsılı tahsîldir. Şu halde âyet-i celîle-i mezbûrenin istiâre-i temsîliyye yoluyla nüfûz-ı kudret-i Sübhâniyye ve sür'at-i imtisâl-i masnûât-ı Rabbâniyyeden istiâreye haml olunması lâzımdır.

Üçüncü kısım ile dördüncü kısım, meşhûr-ı müte'ayyinü'l-ma'nâ ile meşhûr-ı zâhirü'l-ma'nâ tıpkı evvelki kısımlar gibi iseler de bunları inkar ve tekzip küfrü gerektirmez.

Bunlardan başka bir de haber-i vâhid kabilinden deliller vardır ki onlarda da zâhirü'l-mana, müte'ayyinü'l-mana kısımları vardır. Şerî muamelede zan kafi

geldiğinde onları ispat için dahl ü tesire gerek yoktur. Onun içindir ki inkar olundukları takdirde tekfir gerekmez. Bununla beraber gerektiğinde tevilleri caizdir.

Misâl: Zahiri manası, "Secdede imamdan evvel ref'-i ser edenlerin başı eşek başına dönmek"den ibaret olan hadisin tevili lazimedendir. Çünkü şimdiye kadar milyonlarca insan namazda başlarını imamdan önce secdeden kaldırmışlardır ve hiçbirisi eşek kıyafetine girmemiş, başları eşek başı olmamıştır. Zahir olan hakikate karşı düşen bu hadis-i şerifi, imamdan evvel kaldıranların ahmaklıklarını bildirmekten ibaret olmağa tahvil suretiyle tevil gerekir.

Yazar, Gazalî'nin Kavâidü'l-akâid adlı eserinde bunlara dair çok malumat bulunduğunu ifade ederek yazısını tamamlar.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Hitâbet-i Nebeviyye", sy.41, s.76-77.

Yazar, 38. sayıdan devamla Câbir bin Semere (r.a.)'nin naklettiği "Ben Rasûl-i Ekrem (s.a.v.) ile birçok namaz kıldım. Efendimizin namaz kıldırışı da hutbe okuyuşu da orta derecede, yani ne uzun ne kısa idi." hadis-i şerif ile yazısına başlıyor.

Peygamber efendimizin hutbe îrâd ederken muktezâ-yı hâle göre tebligatta bulunduğunu, şehadet parmağıyle işaretten başka bir el kol hareketi yapmağını çeşitli ravilerden naklettiği hadislerle anlatıyor.

Sâat-i İcâbet: Müslim'in rivâyet ettiği "Cum'a günü içinde hafif bir zaman vardır ki o müddet zarfında bir Müslümânın Allah'tan istediği hayırlı bir şeyi Cenâb-ı Hak mutlaka ona verir." ve Ebu Hüreyre'nin rivâyet ettiği "ve hiye sâ'atün hafîfetün" diyerek müddetinin kısalığından bahs ettiği bir vakit vardır ki ona saat-i icâbet denilir. Bu zamanın tayini hakkında Ebû Muse'l-eş'arî, "Cuma günkü sâat-i icâbetin minberde hatibin oturmasından namazın kılınmasına kadar geçen müddet olduğunu Resûlü'llâh (s.a.v.) dan işittim." demiştir.

Zihni Efendi de bu zaman için "İmamın çıkışından namazdan ayrılışına kadar" sözünü tercih ederek, Namaz Kitabı'nda nakletmiştir.

Zuhr-ı Âhir: Malumdur ki cum'anın dört rekat evvel, dört rekat son sünneti vardır ki ikisi de müekkeddir. Son sünnetten sonra Zuhr-ı Âhir adıyla dört rekat daha kılarlar. Hacı Zihnî Efendi, Kitâbü's-salât'ında: "İ'tibâr-ı sabk u zuhr-ı ahîr-i ihtiyâtî, te'addüd-i cum'anın (bir memleket dahilinde) men'i hakkındaki kavl-i za'îfe mebnîdir. Ona göre – ki kavl-i Ebû Yûsuf ve mezheb-i İmam-ı Şafiîdir- cum'a ilk kılanındır.

İskilibli Âtıf Efendi, "Akıl ile Naklin Tesâdümüne Dâ'ir Mesâlik", sy.41, s.77-78.

İlk bakışta ma'kûl ile menkûl arasında görülen çatışmayı çözümlemek üzere âlimler üç kola ayrılmışlardır:

Birinci fırkı: Makûl olana bakıyor, menkulü dikkate almıyorlar. Şeriatte, makul gördükleri şeyleri kabul ediyorlar; akıllarına uymayan bir şeyi duydukları zaman zu'm ediyorlar. Ma'kulâtlarına uymayan şer'î sahih nakilleri, ortaya koydukları bozuk desturlarına haml ediyorlar.

Yazara göre, bu fırka peygamberleri açıkça yalanladığı için irtikâb-ı küfr etmiş oluyor. Felâsife, Bâtıniyye, Galât-ı Sofiyye bu fırkanın erkanındandır. Her asırda bu meslekte çalışanlar eksik olmadığı gibi, maalesef, bu son asırda ehl-i İslâm arasında bu mesleğin taraftarlarının çoğaldığı görülmektedir. Kimi, akıllarına uymayan şer'î nasları red ve inkar ediyor; kimi, dâ'î-i te'vîl bir karîne-i kaviyye ve bir delîl-i aklî-i kat'î bulunmadığı halde arzularına uygun şekilde tevil ediyorlar; kimi de, nefislerinin arzularına ve sefahatlerine uymadığı için şer'î hükümleri medeniyete ve ictimâî sefâhatlerine aykırı görüp akıllarına uygun ve garazlarına muvafık olan şeylerin dinden olduğunu kabul ile muvafık olmayan dinî esas ve hükümleri red ve inkar ediyorlar. Bu suretle ehl-i İslâmı sapkınlığa ve bozgunluğa sevk ediyorlar.

Yine yazara göre, bu taifenin küfür ve dalaletlerinden çekinmek, iman erbabı her ferde vacip olmaktan başka, bunların zararlarını ortadan kaldırmaya çalışmak hâline göre herkese lazım ve vaciptir.

İkinci fırka: Menkûle nasb-ı nazar edip, ma'kûle atf-ı ehemmiyet etmiyorlar. Mucizât ile müeyyed olan Resûl-i Ekrem (SAV) Efendimizden nukûl-i sahîha ile menkûlâtı kâmilen tasdîk ve kabûl ediyorlar. Nakillerde açıkça çelişki görülüp de yorumlanması istendiği takdirde, yorumlamaktan kaçınıp (Allâhu teâlâ hazretleri her şeye kâdirdir, biz murâdu'llâhın künh ü hakîkatine vâkıf olamayız.) diyorlar. Ma'kûlâta iltifât etmedikleri ve bu hususta zihinlerini yormadıkları için sâha-i cehle tenezzül ederek ona rıza gösteriyorlar.

Yazara göre, bu fırkanın başlıca kusurları budur. Bu mezhebe mensup olan taifeye (Zâhiriyye) denir ki reisleri Dâvûd-ı Zâhirî'dir.

Abdurrahmân Bey, "Şi'râ-yı Yemânî Yıldızı", sy.41, s.78-81.

Yazının başında, El-müsâhibâtü'l-felekiyye; fi'l-işârâti'l-Kur'âniyye adlı eserden özetlenerek alındığı ifade edilmiştir.

Sâbit yıldızlar içinde, fevkalâde parlaklığı dolayısıyla en hissiz insanları bile kendisine meftun eden bu büyük güneş hakkında bazı bilgiler verilmek istenmiştir:

Şi'râ-yı Yemânî "kelb-i ekber" suretinin Alfa namıyla adlandırılan yıldızı olup, el-cebbâr suretinin merkezinde bulunan "mülûk-i selâse" ta'bîr edilen üç kevkebin şarka doğru istikamet-i mahrecesi üzerindedir. Işığının şiddeti dolayısıyla çok eski zamanlardan beri Şi'râ-yı Yemânî'nin ayrıca bir güneş olduğuna inanılmış ve bu bâbda yazılmış pek çok yazılar bize kadar intikâl etmiştir. Şi'râ-yı Yemânî, bu aylarda sabaha karşı şark taraflarında bulunmaktadır. Şa'şa'asındaki letafeti dolayısıyla buna "bütün kevâkibin karalıcası" denilebilir.

Şi'râ-yı Yemânî, arzımızdan bir milyon üç yüz bin kere büyük olan güneşimizden yedi bin defa daha cesîmdir. Firenkler buna "sirius" derler ki şöyle böyle ziyade parlak manasına gelir. Gerçekte, Sanskrit lisanında parlamak manasına gelen "svar" kelimesini Yunânîler "seir" tarzında alarak buradan da "sirius" kelimesi meydana gelmiştir. Kezâ parlak manasına gelen Arapça "süreyyâ" kelimesi dahi

buralardan müştak bulunduğu zannolunur!... Zühre'nin "sukra" kelime-i keldâniyesinden muharref olduğu gibi.

Şu küçük tafsîlâttan anlaşılmalıdır ki Şi'râ-yı Yemânî, paklaklığı sayesinde milel-i atîkada büyük büyük tesirler yapmıştır. Sabit yıldızlar içinde bunun kadar parlak hiçbir yıldız yoktur. Zamanımızdan 53 asır evvel Şi'râ-yı Yemânî yıldızı Mısırlılar indinde âdetâ bir takvimlik vazifesini görmekte idi. Gerçekte, bu büyük güneşin doğuşu, o vakitler yazın en uzun gecelerine binaenaleyh Nil'in feyezânı zamanlarına tesadüf ederdi. Eski Mısırlılar bu aya bâhûn der idi ki feyezân ayı demek olur. Yıldızın hususi adı "savt-ı heys" idi. Bu son kelime dahi parlayan manasına gelmektedir. Eskiden daha parlak olan bu yıldız hareket-i zâtiyesinin sürati dolayısıyla binlerce senelerden beri manzumemizden bayağı uzaklaşmıştır. Git gide daha uzaklaşacaktır. Şu halde bu yıldız hakkında inen Necm suresinin 49. âyet-i kerimesinin sebeb-i nüzulünü ve dolayısıyla hakikatini artık tahlil edebiliriz. Şöyle ki:

Cenâb-ı Hak, genellikle kainatı ve her şeyi yarattığını her yerde söylemiş iken neden dolayı sûret-i mahsusada Şi'râ yıldızının hakikaten Rabbidir, diyor. Buna lüzum var mıydı? Evet, kısa görüşlü olanlar için zahiren fazla ve lüzumsuz gibi görünen bu haberde pek çok hakikat mevcuttur denerek bu hakikatler sıralanıyor.

Fikrî Bey, "Yine Rakı İlanları", sy.41, s.81-82.

Yazar, geçen Ramazan bayramında kazancı için yüz suyunu akıtmak suretiyle din ve insanlık şerefini lekeleyen bir Müslümân rakı bayiini gazeteler bayram tebrikini içeren içki ilanları vermesi münasebetiyle bu yazıyı yazıyor.

İçki yasağı kanununun ta'dili dolayısıyla gazetelerde yine ilanların başgöstermeye başladığı ve satanların da Müslümân oldukları teşhir edilmeye başlandığı bildiriliyor. Rakı fabrikalarının kurulmasını ve satış için mağazalar açılmasını eleştiren yazar, bu durumun gelecekta daha kötü sonuçlar doğuracağı endişesini taşıyor.

Bugün müskirât ünvanı altındaki yeni içkilerin insanın bünyesini tahrip ettiği, kullananların gerek nefislerinin gerekse nesillerinin tedricî katili olduğu aklen, fennen ve şuhûden sabit olmuş bir hakikattir. Hal böyle iken o helak edici zehrâbenin kapalı şişe ile satışına müsade etmek, ölmeye ve öldürmeye azm etmekten başka bir şey olur mu? diye sorduktan sonra yazar, "Ey rakıcı efendiler!" diye hitap ediyor:

Kötü bir tesadüfle efradından bulunduğunuz şu halka azıcık olsun acıyorsanız intifaınızı –leş kargaları gibi- onun intiharında aramayınız. Tama' hissiniz buna mani olduğu takdirde kendi gelenlerle yetinerek yaldızlı reklamlarla birtakım çâresizleri ölüm tuzağına düşürmeyiniz.

Siz de ey gazeteci beyler! Birkaç lira yayın ücreti almak emeliyle rakı ilanları derc ederek sahifelerinizi dâm-ı iğfâl derekesine indirmeyiniz. Biraz düşünürseniz, müskirât ilanı bedeli olmak üzere size ödenen birkaç kağıdın insaniyet nazarında cellad muavinine verilen ücretten hiç de farkı yoktur.

"Sultânîlerin Liseye Tahvîli", sy.41, s.82-83.

Maarif Vekaleti ilmî heyeti kararıyla sultanî unvanının liseye dönüştürüldüğü bildiriliyor. Bir taraftan dilimizi ecnebî kelimelerin tasallutundan kurtarmak için mücadele ediliyor. Diğer taraftan memleketin en mühim irfan ocaklarına Fransızca bir isim veriliyor. Bu karar izzet-i millî namına bize pek ağır geldi. Büyük ve fazıl üstadlarımızdan oluşan heyet-i ilmînin bu garip kararına karşı hayret ve teessürümüzü açıklamaktan nefsimize engel olamıyoruz. (Zonguldak Gazetesi, Sayı 21, Eylül 339)

Gazetenin bu yorumunu Mahfil şöyle değerlendiriyor: Zonguldak Gazetesi yukarıdaki açıklamasıyla yalnız kendisinin değil, bütün milletin efradına tercüman olmuştur. Meşrutiyetin başlarındaki külah değiştirme merakının hastalık halini aldığı, en fazla polislerin başının tecrübe tahtası haline dönüştüğü ifade ediliyor. Şimdi de isim değişikliğinin hastalık haline geldiği ibtidaî, tâlî, âlî gibi öğrenim derecelerinin ilk, orta, yüksek olarak değiştiren Vekaletin, sultanî ismini de lise olarak değiştirmesi eleştiriliyor. Sultanî kelimesi illa ki değiştirilecekse, eskiden beri kullanılan idadî kelimesinin ne kabahati olduğu sorgulanıyor. Bu konuda bir mısra zikrediliyor:

Zâhidâ söyle bu turşu ne, bu perhîz nedir?

Buna dair Tevhîd-i Efkar da 810 numaralı nüshasında şöyle diyor: Lisâ alâ vezn-i kilîsâ

Büyük Millet Meclisi'nin Maarif Vekili İsmail Safa Beyden açıklama yapması istenirken şu latif sözler sarfedildiği ifade ediliyor: Besim Atalay Bey, Maarif Vekili en kolay şeyi sormadan kapamak yolunu buldu, kapattı. Parası yetmiyorsa bizden istemeli idi. Ya tedrisât-ı ibtidaîyi halka bırakmalı, yahut da mevcut mektepleri kapatmalıdır. Bu cinayettir.

"Dinsizliğin Zorla ve Açıkça Telkîni", sy.41, s.83-84.

Paris'te yayımlanan Entransiran Gazetesinin Varşova muhabiri 27 Ağustos 923 tarihiyle yazıyor:

Din ile mücadele etmek için müritler yetiştirmek üzere Moskova'da bir (dinsizlik mektebi) açıldığını haber vermiştim. Buradaki mülteciler buna dair aşağıdaki olayı naklediyorlar:

Rusyanın sokak çocuklarından birkaç yüz yetim Moskova'ya getiriliyor. Bir hayrat-haneye doldurulup bir müddet aç susuz bekletiliyor. Hayli bir zaman sonra dinlizlik propogandacılarından biri, çocukların karşısına çıkıyor ve şöyle hitap ediyor:

-Karnınız aç mı?

- Evet.

- Pekala, Allaha dua ediniz de size yiyecek versin.

Herif bu tavsiyeden sonra çekiliyor, bir saat sonra tekrar geliyor.

- Dua ettiniz mi?

- Evet.

- Allah size yiyecek verdi mi?

- Hayır.

- Öyle ise şimdi Sovyetlere dua ediniz.

Derhal bir perde açılıyor. Üstü yiyeceklerle dolu bir masa ortaya çıkıyor. Zavallı çocuklar ona doğru hücum ederek kapışıyorlar.

Acaba din taassubu ve mezhep gayretkeşliği, dindar olanlarda mı, yoksa ona karşı yürümek ve dinsizliği neşretmek isteyenlerde mi?

"Beyne'l-Milel Tarîh-i Edebiyat Kongresi", sy.41, s.84.

Gazeteler; meşhur Fransız muharrirlerinden Renan'ın ölüm yıldönümü olan 8 Teşrinievvelde Paris'te yapılacak olan Uluslararası Edebiyat Tarihi Kongresine Türkiye'yi temsil etmek üzere Darülfünun müderrislerinden Köprülü-zâde Fuad Beyin tayin olunduğunu yazıyordu. Bu haber İslâmiyete biraz bağlı olanları zannederiz ki memnun etmiştir. Avrupa ve bilhassa Fransız edebiyatıyla meşgul olanlarca malumdur ki Renan, tarihî olayları ilmî usulle tetkik ettiği halde hissiyatına kapılarak İslâmiyete hücum etmekten geri kalmamıştır. Vaktiyle Sorbon Üniversitesinde verdiği bir konferansında Müslümânlığın ilim ve felsefeye engel olduğunu ve fethettiği arazide efkarı söndürdüğünü iddia etmiş, Arapların hiçbir şey yapmadıklarını, Türklerin ve Berberlerin mutaassıp ve aşağı bir kavim olduklarını ispat etmeye çalışmıştır. Temenni edelim ki Müslümânların bir kısmını temsil edecek olan murahhasımız, Garbın mutaassıp ulemasına İslâmiyetin terakki ve te'âlîye karşı olmadığını anlatmaya muvaffak olsun. Bunu gayret-i diniyyesinden bekler ve kendisine muvaffakiyetler dileriz.

Urfalı M. Kemal Bey, "Nâbî'nin Na't-ı Şerîfini Tahmîs, sy.41, s.85.

Olursa gıbta-bahş-ı Ka'be-i ulyâ be-câdır bu

Penâh-ı ehl-i hâcet, dergeh-i hayrü'l-verâdır bu

Yüzün sür her ne istersen dile bâb-ı recâdır bu

"Sakın terk-i edebden kûy-ı mahbûb-ı Hudâdır bu

Nazar-gâh-ı İlâhîdir makâm-ı Mustafâdır bu"

Yed-i kudret daha halk etmemiş bir yer şu hâletde

Müreccah ravza-i Rıdrâna biñ kerre letâfetde

Kusûr etmez dil-i âgâh ana her lahza hürmetde

"Habîb-i Kibriyânın hâbgâhıdır, fazîletde

Tefavvuk-kerde-i Arş-ı cenâb-ı Kibriyâdır bu"

Fezâ hayrân-ı eyvânı, semâ müştâk-ı hâkidir

Medâr-ı ziyneti mahbûb-ı Hakkın cism-i pâkidir

Tecellî-gâh-ı rahmet âsitân-ı tâb-nâkidir

"Felekde mâh-ı nev bâbü's-selâmın sîne-çâkidir

Anun kandîli cevzâ, matla'-ı nûr u ziyâdır bu"

Dil-i hak-bînine gaflet nikâbı olmayan hâ'il

Değil Firdevse Arş-ı a'zama olmaz yine mâ'il

Şu yerden gördügü feyze olur mu gayrdan nâ'il

"Bu hâkin pertevinden oldu deycûr-ı 'adem zâ'il

'Amâdan açdı mevcûdât çeşmin tûtiyâdır bu"

Çalış ehl-i kemâl ol, uyma her nâ-dân-ı güm-râha

Baş eğ, el bağla sonra gel huzûr-ı hazret-i Şâha

Derûnî arz-ı hâl eyle ne hâcet âh ile vâha

"Mürâ'ât-ı edeb şartıyla gir Nâbî bu dergâha

Mutâf-ı kudsiyândır, bûse-gâh-ı enbiyâdır bu"

Muammer Efendi, "Na't-ı Hazret-i Mevlânâ", sy.41, s.85-86.

Üstâd-ı Muhterem Tokadî-zâde Şekîb Bey Efendi Hazretlerine,

Ey ziyâ-yı melekût, ey meh-i lâhût-karîn,

Ey semâmızda doğan kevkebe-i arş-güzîn!

Mağz-ı Kur'ân ile saçdın yere binlerce güher

Aşkı şerh eyledin ey nâle-zen-i nûr-âgîn

Her ne derc etmiş ise safh-ı kitâb-ı hestî

Mün’akis lem’a-i aşkıñdan edilmiş telkîn

Mesnevî ki: iki cevherdir anun her beyti

Kân-ı feyzi dil-i erbâb-ı dile oldu nigîn

Her sözün ma’kes-i âyîne-i levh-i mahfûz

Rûh-ı ilhâmını hâmil per-i Cibrîl-i Emîn

Akıyor nağme-i “bişnev”de müselsel envâr

Levh-i esrâr-ı kitâbında edilmiş tazmîn

Sen bir âyîne-i irfân-ı Muhammedsin ki

Eyledin ilmin ile tercüme-i şer’-i metîn

Tercümân-ı dilinin safha-i feyz-âgîni

Her zaman nûr-ı risâletden olur şa’şa’a-çîn

Vâkıf-ı sırr-ı ezel, kâşif-i râh-ı Haksın

Ezelî “ney”le edersin “mey”-i feyzi tebyîn

Sensin esrâr-ı yedu’llâhı açan aşkınla

Sendedir gaybı gören kurre-i çeşm-i hak-bîn

Parlıyor subh-ı hüdâ nâsiye-i pâkinde

Eylemiş neyr-i leme’ânını Hak sende mekîn

Şem’-i lem’ân-ı şuhûdundan akar nûr-ı ezel

Çeşm-i im’ân-ı sürûdundan akar mâ’-i mu’în

Şems-i Hakdan alarak meş’ale-i vahdet-i zât

Meş’alinden geliyor huzme-i lerzân-ı zerîn

“Ney”-i zikrinde melâ’ik oluyorken perrân

“Mey”-i şevkinde tecellî ediyor nûr-ı yakîn

Gökde tanzîr-i semâ’ınla doğar yıldızlar

Nûr alır şerh-i kitâbınla semâvât u zemîn

Âsumânda ider âyînini icrâ mehtâb

Okuyup zevkini fecrinde pırıldar pervîr

***

İñliyor nây-ı tarîkiñde mezâmîr-i zebûr

Nağmesinden dökülür nûr-ı tecellâ-yı nevîn

Seni tebcîl ile takdîs ile etdikçe semâ’

Rûh-ı dervîşe gelir feyz-i Hudâvend-i mu’în

Okunur çehre-i hikmetde füyûzât-ı ezel

Edilir dürre-i vahdet dile nakş-ı tezyîn

Vech-i maksûdu bulur feyz alan irşâdıñdan

Bezm-i irşâdda gelip nûr-ı niyâz âmîn

Şu semâ-hânede çıkmakda bükâlar arşa

Yükselir bezm-i şuhûdîdeki bin âh u enîn

Yırtılır perde-i zulmet, açılır râz-ı Hudâ

Ediyorken ebediyyetde melâ’ik âyîn

Hepsi tep-lerze şafaklarla dolarken diller

Duyulur rûhda bir nağme-i bülbül ki derîn

Bir sürûdiyyeti andırmadadır zikru'llâh

Yükselir göklere dergehdeki feryâd-ı pesîn

Bezm-i pür-şevkde şelâle-i vahdet cûşân

Râh-ı pür-zevkde rîzân olur âb-ı müşgîn

***

Fikr-i mestim düşünürken seni ey Hazret-i Pîr

Okuyor vecde gelip şevk ile eş'âr-ı hazîn

Dâğ-ı 'aşkıñla ider kalb-i cerîham feryâd

Rabt-ı kalb etdim ezelden saña ey kevkeb-i dîn

Eger etseydi Hudâ kevni benim emrime râm

Eger etseydi Allâhım beni tâ Arş-nişîn

Âsitânında olurdum inerek abd-i hakîr

Yine ihlâs ile dergehde zemîn-sây-ı cebîn

Edemez kilk ü zebânım seni tasvîr ey nûr

Yazamaz na'tıñı bendeñ gibi abd-i kemîn

Şu lisânım eger olsaydı ser-â-pâ ilhâm

Yine tavsîf edemezdim meh-i bürc-i temkîn

Hazretim! olmalı medhiñde İlahî ilhâm

Dizerek vasfını etsin onu lü'lü'le defîn

İstemez devlet-i dünyâyı Mu'ammer bendeñ

Âsitânıñdaki toprak ona Firdevs-i berîn

1339 – Tire Ödemişli Hoca-zâde

Hâfız Hüseyin Efendi, "Hissî Bir Tenezzüh", sy.41, s.86-88.

Yazar, bahar mevsiminin gelişini bizzat tabiatın kendisinden seyretmek üzere tenezzühe çıkışını hikaye ediyor. Eski İstanbul'a duyduğu özlemi dile getiriyor. Şimdi harabeye dönmüş bazı tarihi yapıların eski canlı durumlarını yad ediyor. Gördüğü manzaralar karşısında,

Neler bekler iken şu nûr-ı fecriñ incilâsından

Ne mûlem sahneler meydâna çıkdı in'ikâsından

matla'ını gayriihtiyarî terennüm eder. İmriülkays ile Mecnun ile hem-hal olduğunu ifade eder. Birbirine yakın cami ve mescitlere bakarak atalarının sanki meyhane ve puthane yapmaya yer bırakmamak istediklerini söylüyor. Bir mezar taşındaki,

Bir zaman ben söyledim kim bildi bundan böyle de

Gönlümün hâlin yıkılmış hânümânım söylesin

mersiyesi dikkatini çekiyor. Sultan Ahmed Meydanına geldiğinde Umumî Hapishane'den çıkan kirli sarı dumanın kendisini hüzünlendirdiğini, çevredeki tarihi yapıların mimarisini hayranlıkla seyrettiğini anlatıyor. Gördüğü çirkin manzaralar karşısındaki üzüntüsünü Nedim'in tavsif ettiği İstanbul'un bugün ne hale geldiğini yahut Nâbî'nin beyitlerinde tasvir ettikleri İstanbul'u şimdi dirilip görselerdi ne derlerdi? diye soran yazar, Ayasofya'nın muhteşem cephesine karşı merhum İsmail Safa Beyin,

Bir kubbe ki vicdân-ı muvahhid gibi muhkem

Bir kubbe ki ulviyyet-i dinîyyeyi hâ'iz

Bir kubbe ki altında düşer küfr ile ilhâd

Lerzende vü ebkem dermânde vü âciz

neşidesini okur. Artık güneş batıyordu ve ziyaretin sona erme vakti gelmişti. Diyerek yazısını bitiriyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Es'ad Dede Merhuma Dair", sy.41, s.89-90.

Hüseyin Vassaf Beye Mektuptan, 39. sayıdan devamla

Dede Efendi, son zamanlarda abd-i âcizi Mevlevilikte önemli bir vazife olan Kârî-i Mesnevilikle taltif etmişti. Eskiden mesnevîhanlar kitaba bakmadan ders okurlarmış ve yanlarında tereddüdü izale etmek üzere bir kârî bulunurmuş, ama son zamanlarda bu iş hafiflemiş ve mesnevîhanlar ellerinde kitapla ders okumaya başlamışlar.

Dedenin mevlevîhanedeki odasını tasvir eden yazar, ona ait gözlük, enfiye kutusu, evrad, tespih gibi önemli nesneleri ve kitap dolapları arasından odaya girerken bir şeyleri kırıp dökmemek için çok dikkat etmek gerektiğini ifade ediyor. Hatta Dede Efendi, "Canbazlık bilmeyen, bizim odaya giremez." dermiş. Odayı düzenleyenler varsa da, bir mütalaadan sonra yine eski karışıklığını alırmış. Cuma günleri hocanın odasında yemek de pişirilir ve yere serilen bir sofrada yenirmiş.

Bir defasında böyle bir yemekte Şeyh Mustafa Efendi "külû ve'şrebû" demiş ve hoca merhumun da "velâ tüsrifû" demesi üzerine "inne li şeyh Muhammed lâ-yuhibbu tüsrifûn" cevab-ı zarîfini vermişti. Yazar, Şeyh Mustafa Efendinin de Mevlevîlik tarikatinde önemli bir makamda bulunduğunu ve onunla ilgili birçok meziyetlerini anlattıktan sonra birkaç yıl önce vefat ettiğini bildiriyor.

Yûsuf Cemâleddin, "Ahlâkiyât ve İctimâiyâtımızda Düşkünlük", sy.41, s.90-92.

Yazar, milletimizin, münevverâtımızın umumî hayatına bir göz atılacak olursa ahlakî faziletlerin, İslâm ictimaiyyâtının sönmeğe yüz tuttuğunu hissetmemenin mümkün olmadığını ifade ediyor. Garpçılığın her türlü efkar ve harekatımızda, muamelelerimizde müzmin bir hastalık şeklini aldığı düşüncesini savunan yazar, bu durumu düzeltmek için önce sebeplerini incelemek gerektiğini söylüyor. Yazar, bu noktayı dikkate alarak, bu hususta terbiyeyi esas almak gerektiğini ifade ediyor.

Terbiyenin çok önemli bir amil olduğu, bir fidan örneğiyle ispatlanmaya çalışılıyor. Nasıl ki bir fidan dikildiğinde, toprak gübreleniyor, zararlı otlar temizleniyor, aşılanıyor, çeşitli ameliyeler uygulanıyorsa insanın da terbiye ile islahının mümkün olduğu ispatlanmaya çalışılıyor. Beşerin intizamını temin edecek, sosyal hayatını düzenleyecek, ahlakî faziletlerin bekasını temin edecek şeyin din olduğu savunuluyor.

Yazar, bu konuda batılı düşünürlerin ahlak anlayışlarıyla İslâmın ahlak anlayışlarını karşılaştırmak suretiyle İslâm ahlakının farklılığına dikkati çekiyor. Batılı filozofların kabul ettiği vechile zevk, menfaat, akıl, felsefe, umumî tekamül, münazaa gibi esaslar üzerine kurulan Batı ahlakının İslâm ahlakıyla bağdaşmadığı ifade ediliyor.

Sonuç olarak yazar, yeni neslin vatana ve millete faydalı birer ferd olarak yetişmeleri için terbiye yurtlarını islah etmek, mürebbileri dini ve ahlaki değerlere bağlı olarak yetiştirmek gerektiğini söylüyor.

SAYI 42:

Bu sayıya, Mahfil idarehanesinin Bayezid Cami-i şerifinin türbe kapısı karşısında bulunan daireye nakledildiği haberiyle başlanıyor. Ardından İdarehanede

satılan kitapların fiyat listesi verildikten sonra, abonelere kayıtlarını 6 aylık yeniletmeleri ricasında bulunuluyor.

Yine bu sayıda yeni yayımlanan eser tanıtımları devam ediyor. İlk olarak Süleymaniye Medresesi Müderrislerinden Elmalılı Hamdi Efendinin "Metalib ve Mezahip" adlı eseri tanıtılıyor. Eserin aslı Fransız filozoflarından meşhur Poul Jean ile Gabrial'in birlikte yazdıkları eski Yunan'dan XIX. asrın sonuna kadar Garbın bütün metalib ve mezahib-i felsefiyesini toplayan bir eser olup Elmalılı Hamdi Bey tarafından bazı haşiyeler ilave edilerek ikmal olunan bu eser meraklılarına tavsiye edilir.

Milas müftüsü Hafız Mehmed Sadık Efendi tarafından yazılan "Cihâd-ı Ekber" adlı eserin bir kısmının neşredildiği haber veriliyor. Önemli meseleleri ihtiva eden bu eseri her Müslümânın okuması tavsiye ediliyor.

Fatih Dersiamlarından İskilibli Âtıf Hoca Efendi tarafından yazılıp bu mecmuada neşredilen makâlelerin, bazı ilavelerle "Tesettür-i Şer'î" adıyla neşredildiği haber veriliyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Müslümânlar, Dinin Bazı Ahkâmını Tasdik, Bazısını İnkâr Edebilir mi?", sy.42, s.94-96.

Tâhirü'l-Mevlevî, yazısına besmeleyle başlayıp "Kendisine kitap vermiş olduğumuz kimseler, sana gönderilen ahkam dolayısıyla ferahlanırlar, din aleyhine toplananların bir takımı da o ahkamın bazısını inkar ederler. Habibim! Onlara de ki: Ben Allah'a ibadet etmek, O'na şerîk ittihaz etmemekle memurum. Halkı ona davet ederim, mercî ve mesabım da O'dur." meâlindeki ayetle devam ediyor.

Tefsirlerin açıklamalarına göre bu âyette "kendilerine kitap verilenler"den maksat, Abdullah bin Selm ve ashabı gibi Müslümân olmuş Yahudilerle; Yemen, Necrân ve Habeş'ten gelip ihtida eden Hıristiyanlardır. Bunlar, Kur'ân âyetleri nazil olup da bazı hükümleri Tevrat ve İncilin tahri f olmamış hükümlerine tevafuk ettikçe sevinirler, ferahlanırlardı.

“Ahzâb” ise, Ka’b bin Eşref, Seyyid, Akıb ve taraftarları gibi Müslümânlık aleyhine toplanan Yahudi ve Hıristiyanlarla birtakım müşrif ve münafık güruhu idi. Bunlar da kendi yaptıklarına mugayır düşen Kur’ân ayetlerini ve İslâm hükümlerini inkara cür’et ederlerdi.

Yazara göre, insan biraz düşünürse, ahzabın zamanımızda da mevcut olduğunu ve âyetin âdeta memleketin bugünkü halini açıkladığını anlar. Yazar, ilerleyen satırlarda bu düşüncesini izah etmeye çalışır ve sözü tesettüre getirir.

İlahî kesin emirlerden olan tesettürü kavlen ve fi’len inkara kalkışıp da Müslümân kadınlarını soyup tiyatro perdesi önünde intizar-ı temaşaya koymak, barlara götürüp uçurumlara yuvarlamak cesaretini gösterenler, sert bir dille eleştiriliyor ve bu hâle sebep olanlar, âyetin tarif ettiği şahıslar değil mi, diye soruluyor.

Kitap ve Sünnetle sabit bir farz olan tesettürü kabul etmemekten başka, bunun dinî bir hüküm değil, bir emr-i muhdes olduğunu söyleyerek örtünün kaldırılmasını tavsiye ve teşvik edenlerin ne sayılması lazım gelir? denilerek Tevhid-i Efkar gazetesinden Şer’iye Vekaletine yöneltilen birtakım sorular da sıralanıyor:

1) Müslümân kadınları, bir fuhuş pazarı olan bar denen yerlere gidebilir ve orada müslim ve gayrimüslim erkeklerle raks edebilir mi?

2) Bir Müslümân kadının bu gibi barlara gitmesini tervîc eden müslimler büyük bir günah irtikap etmiş ve itap ve ikaba istihkak kesb etmiş olmazlar mı?

3) Teşkilat-ı Esasiye kanununun 7. maddesi ile ahkam-ı şer’iyyenin tenfizini deruhte eden ve binaenaleyh dini, din-i İslâm olan Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin bu gibi dalaletlerin intişarına mahal vermemesi, bilakis, Müslümânlar içinde bu gibi yerlere giden bulunursa onları zecr etmesi icap etmez mi?

Şer’iyye Vekaleti’nin bu sorulara cevap vermesi bekleniyor.

Bergamalı Cevdet Efendi, "Te'vîl-i Nusûs", sy.42, s.96-98.

Bergamalı Cevdet Efendi, önceki sayılardan devam eden "Tefsirler-Müfessirler" adlı yazı dizisine bu sayıda devam ediyor. Alaaddin Şah Rudî (musannifek) tefsirinin başındaki: Nusûsun zevâhiri üzerine hamlinin vücubu ve te'vîlinin memnûiyyetinin iki şartı vardır:

1) Nusûsun zahiri üzerine haml ve icrası muhal olmamaktır. Şu halde herhangi bir nas ki onu ma'nâ-yı zahirî üzerine haml etmek mümkündür, katiyyen te'vili caiz değildir. Sırat, mizan, hesap, sual gibi meselelerden bahseden ayet ve hadislerin zahirleri üzerine haml ve icrasında aklen istihale bulunmadığı gibi gerek Peygamber, gerek ashab-ı eslâf ve tabiîn tarafından te'vil edildikleri görülmemiştir. Mutezilenin bunları te'vile kalkışması dalaletten başka bir şey değildir.

2) Nusûsun evvelce Peygamber veya sahabe ve tabiîn ve eslâf-ı kirâm tarafından te'vile uğramış bulunmamasıdır. Şayet bu devletliler tarafından böyle bir te'vil vuku' bulmuşsa biz de te'vilde tereddüd göstermeyiz, diyor.

Yazara göre, te'vil-i nusûs hakkında yukarıdaki şartlara karşı olarak, yani te'vili icab eden aklî veya naklî deliller bulunmaksızın nusûsu zahirinden sarf ve tahvîl etmek, küfür, ilhad ve zındıkadan başka bir şey değildir.

Kur'ânın kasdedilen zahirî manasından başka bir de batınî manası bulunmak bir emr-i mukarrerdir. Çünkü zevahiri inkar, nasıl küfür ve ilhad ise, batını red ve inkar da mezheb-i haşviyye olduğundan şüphe yoktur. Her ikisini cem' etmek ise âriflerin mesleğidir.

Meselâ, "fahlağ na'like" emrinden Hz. Musa iki mana anladı. Biri zahiri manası ki ayakkabılarını çıkar, emridir. Diğeri ise batınî manasıdır ki o da kevneyn ve mâsivâyı terk et, emridir. Hz. Musa bu iki mananın her ikisini de anladı ve gereğince amel etti. Yazar, bu türlü anlayışa ibret ve ibtisar denildiğini de sözlerine ekler.

Yazar, bu konuda birçok âyet ve hadisten örneklerle İmam-ı Gazalî'nin görüşlerine yer verir. Meselâ, "lâ-tedhulü'l-melâ'ikete beyten fîhi kelb" hadisini görüp buradaki kelpten maksat dişli, tırnaklı zahiri köpek değildir. Belki kelp gazaptır ki

hadiste Peygamberin maksadı: beyt-i kalbi, kelb-i gazabdan hâlî bulundurmak hususuna teşviktir, binaenaleyh evde köpek bulundurmak hususunda bir be'is yoktur, diyen batınî-meşreb bir adamdır. Amma burada kelpten murad zahirde bildiğimiz köpektir. Pisliği, kuduzluğu ve sairesinden dolayı men'olunmuştur. Şu halde zahirdeki evin bu gibi murdar hayvandan temizlenmesi lazım olunca, kalp evinin de köpek sıfatlarından olan gazap ve sair ahlaksızlıktan temizlenmesi lazım gelir.

Sonuç olarak, "İşte ben bunun her ikisine de yani hem zahirine hem batınına iman ve onunla amel ederim, diyen merd-i kamil ve ârif-i dil-âgâhtır." sözüyle hakîm Gazalî'nin sözlerinin hitama erdiği ifade edilir.

Abdurrahman Bey, "Kamer, Rü'yet-i Hilâl, Şehr-i Siyâm", sy.42, s.98-100.

Abdurrahman Bey, bu serinin ilk yazısına İslâmiyetin beş şartından birisinin Ramazan ayında oruç tutmak olduğunu söyleyerek başlıyor. Bu durum hilalin görülmesi ile ilgili olduğundan felekiyyât açısından bu meseleyi incelemenin bir kaidesi olması gerektiği ifade ediliyor. "Rü'yet-i hilal ne demektir?", "Ne vakit müşahede mümkündür?", "Neden dolayı Rumî ayları siyâm için kabul edilmemiştir?" gibi soruların tahlil edilmesi çok önem arz etmektedir. Bu nedenle konunun herkes tarafından rahatça anlaşılabilecek şekilde izahı gerekli görülmüştür:

Güneş –cümlenin malumudur- nâr-ı beyzâ halinde bulunup etrafında seyyare tabir olunan sekiz dünyayı muhtelif mesafelerde döndürmektedir. Arzdan katren 109, hacmen 1279 defa büyük, 324.400 kerre daha ağırdır.

Güneşin etrafında dönen sekiz seyyareden birincisi utarittir. Diğerleri sırasıyla; zühre, arz, merih, müşteri, zühal, uranüs ve neptüpdür.Bunların en küçüğü utarit, en büyüğü müşteridir. Utarit ile zührenin peykleri yoktur. Arzın bir peyki olup özel olarak açıklayacağımız kamerdir. Dünya nasıl güneşin etrafında dönüyorsa, kamer de öylece dünyanın etrafında dönmektedir. Felekiyyun âlimlerinin kanaatlerine göre yaklaşık yüz milyon sene evvel arzdan koparak fezada küçük bir dünya haline gelmiş olan kamer, dünyadan 374.400 km uzaklıktadır. Hacmen arzdan 49 defa daha küçük, ağırlıkça 81

kat daha hafiftir. Kamerin ziyası kendinden değildir, güneşten aldığı ışığı bir ayna gibi aksettirir. Ay üzerinde sönmüş yanardağ çok fazladır. Bunlar teleskopla hatta dürbünle bile görülebilir.

Hazret-i Kur'ân, bu hakikate "Biz kameri söndürdük ve şemsi ziyadar kıldık." meailinde olan İsrâ suresinin 12. âyetinde tercüman olmuştur. Söndürülen bir şeyin evvelce yanıcı bulunması lazım geldiği düşünülürse bin üz yüz küsür senelik bu ahbar-ı celilin önünde secde-i Rahmana kapanmamak mümkün olmaz.

Şu da şâyân-ı dikkattir ki arzdan küçük olmakla beraber, bedr-i tâm halinde bulunan kamerin ziyası ve manzarasındaki azameti, en eski insanları hayretle semaya baktırmaya kafi gelmiş ve fazla olarak kendilerinde ecramı tetkik hissi uyandırmıştır. Kamerden başlayarak fezanın esrarengiz derinlikleri içinde parlayan diğer yıldızlara kadar şamil olarak gezegenlerin ve uyduların verdiği hayret ile bunun tahlilinden hasıl olan tahassüsât-ı fikriyye beşeriyete "hey'et" gibi pek muhteşem bir ilim hediye etmiştir.

Hilal yavaş yavaş büyüyüp de terbî' şeklini alınca her yedi günde hasıl olduğuna dikkat ederek bu müddete isim koyma düşüncesi haftayı meydana getirmiştir. Kamer on beş günlük olunca dolunay yani tam daire şeklinde bulunduğu malumdur. Kamerin git gide gözden kaybolup tekrar hilal şeklinde görülmesi için bir hafta geçtiği anlaşılınca, insan kendi kendine, "gece ile gündüzün hey'et-i umumîsine bir gün, yedi günden ibaret zamana hafta, onbeş güne yarım ay, otuz güne bir ay demelidir." hükmünü vermiştir. On iki aya bir sene denilmek lazım geldiği ise, daha sonra anlaşılabilmiştir.

Fikri Bey, "Müslümân Kadını Şanoya Çıkabilir mi?", sy.42, s.100-101.

Yazar, bir kısım hanımların eski bir tabirle kabına sığmamaya başladığını söylüyor. Onları kabuğunu kırıp yumurtadan çıkmaya başlayan kuş yavrularına benzeterek çarşaflarından sıyrılmak için çırpınıp durduklarını ifade ediyor.

Ser-nigûn torba gibi yamru yumru yürüyen

Rîh-i tayyâr gibi cây-ı güzârı bürüyen

bu biçim kadınların şimdi de tiyatro sahnelerinde arz-ı endâma başladıkları ve bazılarınca alkışlandıklarının gazete sütünlarında yer aldığı bildiriliyor.

Her işi alkışlayanlar hokkabâz yardağıdır

Öyle ellerde karanfil oğlanın şakşağıdır

kalben büyük bir çoğunluk, söz ve kalem olarak da bir azınlık, tabii bizce gayrimillî olan bu hareketin aleyhinde bulunuyor.

Yazar bu tesettür meselesini kendisinin de düşündüğünü, iki tarafa da uygun gelecek bir çâre bulduğunu ifade ediyor:

Hall-i mey emrinde bir tedbîr buldum gûş edin

Mest olun, teklîf sâkıt olsun andan nûş edin

latife-i küstahânesini andırır, lakin başka bir teklîfi tahattur edemedim. Yazar, Müslümân kadını ve sahneye çıkmak meselesini bir ittihatcının mütalaasına tatbik etmek istiyor: Vaktiyle bir adam kendisine demiştir ki: hükümet ittihatçıdır, milletin büyük çoğunluğu ittihatçıdır. Binaenaleyh ittihatçılığı beğenmeyenler bu memleketten çıkmalıdır. Yazar da diyor ki:

Hükumetimiz Müslümândır, Türkiye Cumhuriyetinin dini İslâmdır. Bazı nevâdir hariç milletin efrâdı Müslümândır. Binâenaleyh, Müslümânlığı beğenmeyenler yahut bazı emirlerini tabiatlarına uygun görmeyenler resmen ve alenen onun daire-i münciyesinden çıkmalıdır. Yazar bu konuda zarif bir fıkra anlatır:

Çiftlik çorbacılarından biri, gelinine alaka etmiş. Hıristiyanlıkta bu durumun yeri olup olmadığını bir papazdan sormuş. Hayır, cevabını alınca köyün fakısına gitmiş. Fakı efendi:

Bizim Müslümânlardan biri böyle bir halt işlese dinden çıkar. Sen zaten Müslümân değilsin dilediğini işle, diye pek manidar bir cevap vermiş.

Netice: Evvelâ dinden çıkmalı, sonra tiyatro ve şanosuna!

Sa'dî Bey, "Onüçüncü Asr-ı Hicrîde Afrikalı Bir Müslümânın Hac Seferi 1209-1210 (1794-1795)", sy.42, s.101-102.

Afrikadaki İslâmiyeti tetkik ve bu konuda birçok önemli eser yayımlamış olan Mösyö Poul Marti, Fransızca (Alem-i İslâm) mecmuasında (cild 43) Afrikalı bir Müslümânın yazdığı Mekke seyehatnamesinden bahsediyor. Fransızca tercümesine göre, Sahra-yı kebirin güney batısından hac seferine çıkıyor ve en müşkil yolu seçiyor. Oradan Kahire'ye kadar geliyor. Kahire'den Süveyş'e, oradan sahili takip ederek Mekkeye vasıl oluyor. Birahima, seyehatnamesinde sürekli yolun uzunluğundan ve tahammül-fersa olmasından şikayet ediyor.

Mösyö Poul Marti diyor ki: "Sefer-nâme pek o kadar şâyân-ı dikkat değildir. Konakların ve isimleri pek zikrolunmayan kuyuların fihristinden ibarettir. Müellif seyehati hangi şartlar altında icra ettiğini arkadaşlarının ve yolda tesadüf ettiği mühim şahsiyetlerin kimler olduğunu söylememesi ve şahid olduğu olaylardan bahsetmemesi şayan-ı teessüftür." Sefername, Medine'de sona eriyor. Dönüş yolundan hiç bahsetmemiştir. Sonra "hacı" kelimesinin kullanımına geçiyor. Çocuklara isim olarak verildiği, hatta kendisi hacı olmasa bile isimleri Hacı olan birçok insanın bulunduğu anlatılıyor. Son olarak, eserin Dakar Hükumeti Arap hazîne-i evrakında mahfuz olduğu bildiriliyor.

Tokadî-zâde Şekîb Bey, "Şehîd-i mübeccel Tayyâreci Zeki Beye", sy.42, s.102.

Ey feyz-i bekâ vech-i fenâsında nümâyân,

Ey milletinin minnet ü şükrânına şâyân

beytiyle başlayan ve 9 beyitten oluşan bu manzume "İzmir,9 Eylül 339"tarihini taşıyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Bir Vefât Tarihi", sy.42, s.102.

Şekîb Bey üstadımızın şu hazin şiiri, bana da elim bir hadise hakkındaki bir tarihi hatırlattı. Harb-i umumî içinde idi ki Karadeniz'de dolaşan Rus donanmasına bomba atmak için yüzbaşı Fethi ve mülazım Sami Beylerin bindikleri bir tayyare uçurulmuş, lakin gerekli makamlara bilgi verilmemişti. Maalesef bu tayyaremiz, düşmanın zannedilerek 124. alay 1. taburdan atılan mermilerle düşürüldü.

Yazar, zavallı Fethi ve Sami Beylerin vazifeleri yolunda ve başkalarının vazifesizliği uğrunda şehid olduğunu ifade ediyor ve o zamanlar yazdığı bir tarihi alıyor.

Ahmed Emrî Efendi, "Bir Nazm-ı Nasîhat-âmîz", sy.42, s.103.

Sarây-ı kalbi tathîr eyleyen elbette âkildir

Anı irfân ile tenvîr eden insân-ı kâmildir

Hüdâvend-i cihâna rabt-ı kalb et her zamân zîrâ

Hudâ bâkîdir ancak mâsivâ fânî vü zâ'ildir

Temâşâ et sütûr-ı kâinâtı çeşm-i ibretle

Nazargah-ı ekâbirde bütün eşya resâ'ildir

Bu mahlûkât-ı gûn-â-gûna gafletle sakın bakma

Ülü'l-ebsâr içün her zerre bir genc-i delâildir

Kitâbu'llâha tatbîk eyle her dem cümle ef'âli

O misbâh-ı hidâyetdir, o mir'ât-ı fezâ'ildir

Ulûm-ı evvelîn ü âhirîni şübhesiz hâvî

Fakat her ferd içün fehm-i ma'ânî gayr-i kâbildir

Anun her harf ü lafzı mecma'-ı esrâr-ı bî-pâyân

Anun her âyeti miftâh-ı akfâl-i mesâ'ildir

Belâgatde eğer Sübhân-ı vâ'il olsa da bir kes

Anun tanzîri bâbında muhakkak misl-i bâkildir

O habl-i muhkemi elden bırakma bir zaman ey dil

Anun hükmüyle âmil, vâsıl-ı a'le'l-menâzildir

Egerçi asrımızda şi're rağbet yoksa da emrî

Bu nazmın şübhesiz şâyân-ı tahsîn-i efâzıldır

Fahrünnisâ Kemâl Hanım, "Bir Hatıra Münâsebetiyle", sy.42, s.103-104.

Sakin, yıldızlı bir geceydi. İstanbulun kimsesiz sokaklarına has olan bir sükût, bu gece bütün kudretiyle bu büyük caddede hükümran idi.

Bu sükûn-ı mutlak içinde, karanlık, ıssız bir sokağın sonunda kimsesizler diyarının bütün merhamet ve şefkatini, mukaddes ve ulvî hislerini ruhunda toplayan, küçük ve fakirâne döşenmiş bir mabed...

Gecenin İlahî sükûtu burada da hakim... Burada da bütün sesler nefes kadar hafif. Burada da ışık az. Fakat hayatın yalanla dolu aydınlığı yerine burada nezih ve âlî heyecanlarla çarpan ruhları ısıtacak kadar kudretli, yaşamayı bir hiç kadar küçük gören gözleri de yakacak bir nûr, bir ziyâ var. Bu nereden geliyor? Nasıl bu kadar yakıyor ve ısıtıyor? Bilmiyorum, yalnız içimdeki bu derin yaranın ruhumla beraber gözlerimi de yaktığını – mabedin büyük ruhundaki bütün bu gizli fiğanların sebebini- benim gibi

yaşlarla perdelenmiş gözleri gördüğüm zaman anladım. Bu, ne idi? Bir tek rübâb!.. Evet, bir rübâb nasıl buradaki bütün ruhları bir huşû'-ı dindârâne ile susdurmuştu? Nasıl günahları için halikına yalvaran bu insanların elemlerini sezmiş de yaralı bir gönül gibi derin derin inliyordu!.. Nasıl geçen, maziye karışan zamanla beraber unutulmuş olan bu eski Türk sazı bir mabed ruhunu tek başına dolduracak derece kudretli oldu?.. Nasıl inledi?.. Ve inletti?.. Bunları hiç bilmiyorum. Yalnız gözlerimi bu lâhutî sükûtu yırtan beliğ bir dua başlangıcı ile açtığım zaman, saatlerden beri bitecek diye o kadar titrediğim rübabı siyah kadife torbasıyla yanımda gördüm. Ve biraz evvel bizi esirî nağamâtıyla mest eden bu eski ve tarihi sazın büyük ve kıymetdar üstadına ruhumun bu geceki minnet ve şükranlarını bu mini mini torbayı yaşlı gözlerimle örterek tekrar eylerim.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Zâ'ir-i İlâhâbâdî ve Bazı Ebyâtı", sy.42, s.104-106.

Fars edebiyatında epeyce bir mevkii bulunduğu halde memleketimizde iştihâr etmiş olan Ganî-i Keşmirî'nin muhtasar bir tercüme-i hâliyle divanındaki ilk gazeli ve açıklamalı tercümesi Mahfil'in ilk seneki sayılarına derc edilmişti. Yazar, aynı mechuliyette kalan ve şiirlerinde Zâ'ir mahlasını kullanan Şeyh Muhammed Fahir hakkında biraz vereceğini ve eserlerinden örnekler vermek üzere bazı beyitlerini tercüme edeceğini ifade ediyor.

Yazar, me'haz aldığı Nefhu'l-latîb adlı eserin sonunda Şeyh Muhammed Fahir'in bir tercüme-i halinin bulunduğunu söyleyerek yer yer oradan alıntılar yapıyor. 1120 senesinde İlâh-âbâd beldesinde doğan Şeyh, çocukluğunda büyük babasından, onun emriyle babasından ve biraderinden eğitim görmüştür. En son Hicaz'da ilm-i hadis okumuş ve icazet almıştır.

Şeyh, vaktinin çoğunu seyatte geçirir ve gezdiği yerlerin vasfında neşideler yazarmış. Şeyh Zâir, 1164 senesinde yine Hicaz'a gitmek üzereyken Burhanpur beldesinde hastalanmış ve yine o sene vefat eylemiştir.

Yazar, Şeyhin Peygambere son derece aşık olduğunu, Kur'ân ve Hadise bağlı, re'y ve kıyasa karşı olduğunu ifade ettikten sonra beyitlerinden örnekler vererek tercüme ediyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Mescid-i Nebevî", sy.42, s.106-107.

Resûl-i Ekrem (SAV) efendimiz, Kur'ân-ı Kerim'de mezkur olan Kuba mescidinin temelini attıktan ve ikmalini yöre halkına bıraktıktan sonra bir cuma günü bilindiği üzere Medineyi ve Ebu Eyyûb-i Ensarî'nin hanesini teşrif buyurmuştu.

Dârülhicre'de yapılmış bir mescit olmadığından Peygamber, beş vakit namazı nerede bulunursa orada kılar ve kıldırırdı. Daha sonra Peygamberimizin devesinin oturduğu yerin yanında, iki yetime ait olan uygun bir arsa on altına satın alınarak oraya mescit inşa edildi.

Yazar, burada Mescid-i Nebevî'nin yapılış öyküsünü uzun uzun anlatıyor ve şimdiki durumu ile mukayese ederek eşki şeklini gözler önünde canlandırmaya çalışıyor. Kıblenin değişmesinden sonra mihrap, minber gibi yapının iç mimarisinin yerlerinin değiştiğine dikkat çeker.

Yazar, mescidin mimari özelliklerinden sonra, aydınlatması meselesine girer. Önceleri, mescit ilk yapıldığı sıralarda, hurma yaprak ve dalları yakılarak bir aydınlık sağlandığını, yıldızlı gecelerde ise ile envar-ı semâ ile yetinildiğini ifade eder. Hicretin 9. senesinde ise Şam'dan getirilen kandillerin asılmasıyla mescitte sürekli bir aydınlatma sağlanmış oldu. Yazar, son olarak Sultan Abdülhamit Han'ın parlak eserlerinden olan Hicaz Şimendiferinin Medineye ulaşmasından sonra Harem-i Şerîfin içi elektrik ışığıyla aydınlatıldığını ifade ediyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Ca'fer bin Ebî Tâlib", sy.42, s.107-108.

40. sayıdan devam...

Bu hadiseden bir müddet sonra bir gün, bir memur gelerek Necaşî'nin Ca'fer ve beraberindekileri çağırdığını haber verdi. Gittiklerinden hükümdarın eski elbisesiyle toprak üzerine oturduğunu gördüler.

Necaşî, Bedir zaferinin şükranesi olmak üzere eskiler giyip toprağa oturduğunu söyler. Biraz sonra karşı tarafı temsilen Amr bin As ve heyeti çeşitli hediyelerle Necaşi'nin huzuruna çıkarlar ve Bedir'deki ölülerine bedel olarak Habeşistan'daki Müslümânları öldürme ricasında bulunurlar. Necaşî, bunlara red cevabı verir ve geri dönerler.

Hicretin 7. senesinde risalet tarafından mülûk ve ümerâya davetnameler gönderildiği sırada Necaşî de davet edildi. Necaşî, imana gelir ve Nebi'nin emrine uyarak Ca'fer bin Ebî Tâlib'e biat eder.

Habeş hükümdarının İslâma girmesi ve oradaki Müslümânlara aşırı temayül etmesi halkının canını sıkmış ve ona karşı bir galeyan baş göstermiştir. Bunun üzerine Necaşî, Cafer bin Ebi Talib ile refiklerini kayıklarla karşı tarafa gönderdi. Habeşistan'dan gelen bu muhacirler Hayber'de Peygamberle görüştüler. Peygamber, hem Hayber'in fethine hem de Cafer'in gelişine çok sevindi. Onu iltifatlarla karşıladı. Bu iltifatlar üzerine Cafer'in zevke gelip oynamaya başlamasını, sufî tarikatleri kıyam, sema, devran gibi hareketleri için asıl cevaz ittihaz ettikleri ifade ediliyor. Yemen muhacirlerinden olan Eşarîler de karşılaştıkları Müslümânla musafaha ettikleri için Müslümânlar arasındaki el sıkışma hareketine sebep oldukları söylenir.

Peygamber, Necaşî'nin hicretin 9. senesinde Tebük gazası dönüşünde vefat ettiği ilhamını aldığında o salih hükümdarın namazını kıldı ve dua etti.

Cafer bin Ebî Tâlib'in çok kerîmâne fedarkarlığı bulunduğundan Peygamber tarafından fukarâ babası diye yad olunduğu da ifade ediliyor.

Reşîd Mazhar Bey, "Mısır'da Mevlîd-i Nebevî", sy.42, s.109-112.

Yazar, Mısır'da bulunduğu sıralarda gerçekleşen bir Mevlîd törenini anlattığı bu yazısında yaşadıklarını ve gözlemlerini canlı tasvirlerle hikaye ediyor: Mısır'da Mevlîd-i Nebî günü gelmeden önce bütün şehir ve köylerde şenlik hazırlıkları başlar. Tabii en büyük şenlik Kahire'de yapılır. Kahire'de Taksim'deki Talimhane meydanından biraz ufak olan Abbasiye semtindeki meydanda resmî şenlik icra edilir.

Cemil Beyzâde Pehlivan Tahsin Beyle, Abbasiye meydanına tıklık tıklım dolu tramvaylardan birine asılarak gidiyoruz. Tramvaydan indikten sonra sağlı sollu bütün kaldırımları seyyar satıcıların kapladığı yoldan kadın erkek, çoluk çocuk herkes şenlik meydanına doğru yürüyoruz, diyen yazar, bundan sonra uzun uzun, tek tek adlarını zikrederek seyyar satıcıların tezgahlarındaki yiyecekleri anlatır.

Resmî merasim başlamış, ulemâ ve meşayih tarafından karşılanan devlet erkanı Mevlîd-i şerifi dinlemek üzere yavaş yavaş tören alanındaki yerlerini alıyorlar. Her vezaret tören alanına yan yana kendi çadırlarını kurmuş ve çadırların önüne çiçekler ve yeşillikler konmuştu. Mevcutlar içinde en kibar ve en ağırı hassanın çadırıydı. Vezaret çadırlarından başka tarikatların da birer çadırı vardı ve bunlar lüküs lambaları ve yeni dünyalarla aydınlanıyordu. Artık hava kararmaya başlamış ve çadırlar içinde zikirler ve ayinler başlamıştı. Bu çadırlarda gece sabaha kadar Mevlîd okunurmuş.

Yazar, burada kendi görüşü olarak, Arapça Mevlîdin Türkçedeki kadar tesirli ve ahenkli olmadığını ifade ediyor.

Aynı yoldan tekrar dönüyorlar. Yollarda yine aynı izdihâm.

Yazar, bundan sonra biraz da Mısır'ın genel durumundan bahsetmek istediğini söylüyor. Yazar, henüz sekiz on yıl önce bizim olan Mısır'ın, meşrutiyetten sonra bizim düştüğümüz hatalara aynen kendilerinin de düştüğünü ifade ediyor. Mısır'ın lafzen istiklal aldığını, fakat iradeten ve iktisaden esir olduğunu söylüyor. Mısır'ın gerçekte bir Yunan müstemlekesi olduğunu, iki yüz binden fazla Rum'un en ücra köylere kadar girdiğini ifade ediyor. Otuz beş fabrikanın sadece ikisinin İslâm, diğerlerinin Rum ve Ermeni olduğu bildiriliyor. Ticaretin ve ihracatın çoğunun yabancılar elinde olduğu, yerli Mısırlıların memuriyet ve hizmetkarlıkta çalıştıkları anlatılıyor.

Mısır'da kültür itibariyle ne olduğunu, örf ve âdetinin nelerden ibaret bulunduğunu bilmeyen bir neslin türediği ve bugün kırkını geçenlerin hepsinin bu nesil olduğu iddia ediliyor. Netice olarak yazar, bir zamanlar Türk olan Mısır'ın Türklüğünü kaybetmenin ötesinde Türklükten nefret hissi başladığını ifade ediyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Mektebe Başlama Merâsimi", sy.42, s.113-114.

Yazar, asıl konuya geçmeden önce kültür tarihimizle ilgili çok önemli birkaç noktaya dikkat çekiyor. Tarihlerimize baktığımızda ecdadımızın sefer ve zaferlerinden başka hemen hemen bir şey bulmanın mümkün olmadığını, tarihçilerimizin sosyal yaşamla ilgili olarak küçük ayrıntıları veya gelenekleri, malumu ilam kabilinden sayarak kayda geçmemelerinden bahsediyor.

Kültürümüze veya geleneğimize ait tarihî değerlerimizin birçoğunun batılı yazarların eserlerinden bulunabildiğini, diğerlerinin de kaybolup gitmeye yüz tuttuğunu ifade ediyor. Eski tarihçilerin önem vermedikleri ictimâiyyâtı kaydetmenin yeni nesillere miras kaldığını ifade ederek kendisinin de bu düşünce ile böyle bir makâleyi yazma gereği duyduğunu ifade ediyor.

Yazar, genel olarak İslâm ve özellikle Osmanlılarda okumak, yazmak ve bunları öğretmek merakının eskiye dayandığını ifade ederek başladığı yazısına, Kur'ân'ın ilk inen ayetinin "ikra'" (oku) anlamına dikkat çekerek öğrenmenin dinî bir hükmümün bulunduğuna da işaret ediyor. Yazar, eğitim ve öğretimin Peygamber devrinden başlayarak kısa bir tarihçesini ve eğitim yolunda atılan adımları Osmanlının son zamanlarına kadar getiriyor. Daha sonra asıl konuya girerek mektebe başlama merasiminin son zamanlarda nasıl uygulandığını anlatıyor:

Önce, fakir bir ailenin çocuğu babası, yahut anası, veyahut velisi tarafından mahallenin mektebine götürülür, hocanın eli öpdürülüp talim ve tedrisi hocaya emanet edilirdi.

İkinci olarak, orta halli bir ailenin çocuğu giydirilip kuşatılır, erkek ise kına, kız ise saçlarına elmas, inci gibi süslerle, boynuna da şal ve kılâbdanlı bir cüz kesesi takılır, akraba ve dostlarla birlikte mektebe gidilirdi. Çocuk derse başlattırılıp hocaya dua ettirildikten sonra mektepteki çocuklara ikişer, üçer kuruş; hoca ile kalfaya ucuna birkaç mecidiye bağlanmış birer mendil verilirdi.

Üçüncü olarak zengin ve kibar bir ailenin çocuğu mektebe başladığı zaman gideceği mektebin hocasına haber gönderilir, muallim tarafından mektepteki diğer talebelere de "Yarın âmîn var, güzelce giyinip öyle gelin!" emri verilirdi.

Okunan İlahî ve edilen dua esnasında "âmîn" diye bağrıştıkları için bu gibi merasime mektep çocukları âmîn tabir ederler. Eğer âmîne katılacak çocuk sayısı az veya çocuk babasının yapacağı masraf çok olur da katılım az olursa, başka mekteplerden hocalarıyla ve kafileleriyle sıbyan çağırılırdı. Genellikle perşembe, bazen de pazartesi günleri yapılan bu toplantılarda sabahleyin çocuklar, bayramlık, seyranlık elbiselerini giymiş ve bazıları da henüz mektebe gitmeyen küçük kardeşlerini yanlarına almış oldukları halde mektepte toplanırlar. Önde ilahîciler, arkada âmînciler olmak üzere ikişer ikişer dizilirler, renkli elbiselerle masumâne şevk ile mektebe yeni başlayacak olan çocuğun evine giderlerdi.

Çocuk yeni elbise giyinmiş, üstü başı mücevherât ile süslenmiş, boynuna kıymetli bir şal ve sırmalı bir cüz kesesi takılmış olduğu halde orada bekler, alay göründüğü zaman kapının önüne iner, süslenmiş faytona oturur ve tıflâne bir gururla dururdu.

Mektebe başlayacak çocuk bir tane ise yanı başına akrabadan veya konu komşudan birinin çocuğu, karşısına da mensubininden biri oturduktan sonra araba hareket eder ve gayet yavaş ilerlerdi. Çocuğun mektepte oturacağı minder arabanın önünde taşınırdı. Bu minder, mektebin açılır kapanır rahlelerinden birine bağlanıp boyuna asma askı asılmış bir adamın başı üzerinde götürülürdü.

Arabanın hareketiyle alaycıbaşı da alayın önüne geçer, ilahîye başlardı. Makam tutmak ilahicibaşıya aitti ve bu nedenle bazen birinci sıranın sağında bazen solunda bulunur bazen de öne geçip arka arka yürürdü. İlahilerin her iki mısraın bir ilahîciler turur ve aminciler âmîn diye bağrışırlardı.

Bu rengârenk ve pür-âhenk alayın geçtiği cadde ve sokaklardan geçenler turur, kahvehanelerde oturanlar kalkar, dükkanda çalışanlar işini bırakır, evlerinde oturanlar pencerelerin önlerindeki kafesin arkasına koşarlar ve alayın geçişini seyrederlerdi.

Böylece mektebe henüz başlamamış çocuklar özendirilir ve her aile çocuğunun bu şekilde mektebe başlamasını temenni ederdi.

Alay gezintisi toplantı evinin önünde sona erer, evin en büyük odası döşenmiş olduğu halde cemaat orada toplanır, mektebin hocası ortadaki mindere otururdu. Mecliste ulemâ veya meşiyihten biri bulunduğu zaman hocanın yeri ona teklif edilir ve mektebe başlayacak çocuğa besmele çektirirdi. Çocuk boynundaki cüz kesesinden elifbâ cüzünü çıkarıp hoca efendiyle kendi arasındaki rahlenin üstünde açar ve mualliminin talimine karşılık verirdi.

Yazar, ayrıca çocukların öğrenme şevkini artırmak üzere o zamanki cüzlerin renkli yaldızlı basıldığına da dikkati çeker. Hilallerin pirinç, gümüş hatta altından imal edilir ve servetin derecesine göre uygun olanı alınır ve harfleri işaret etmek üzere çocuklar tarafından kullanılırdı.

Hoca efendi euzü besmeleyle ve "Yarabbî, kolaşlaştır; güçleştirme. Tedrisimi hayırla itmam eyle." meâlindeki dua ile talime başlar ve hurûf-ı hecayı ve noktalarla harekâtı sırasıyla okuttuktan sonra "Yârabbî, ilmimi artır." duasıyla ilk dersi bitirirdi. Yeni talebe de hocanın ve mecliste hazır bulunanların ellerini sırayla öperken ezberciler Kur'ân okurlardı. Hoca veya başka birinin dua etmesiyle mektebe başlama merasimi sona ererdi. Sonra sofralar kurulup yemek yahut yalnız lokma yedirilirdi.

Yazar, burada yeri geldiği için lokma hakkında bilgiler de vermektedir. Böyle meclislerde veya birinin irtihalinden kırk gün sonra lokma yedirilmesi adetine değinmektedir.

Lokma yedirildikten sonra, çocuklar üçer beşer, ilahîciler ve âminciler arasındaki sıra gözetilerek yollanırdı. Hoca ile kalfaya verilen nakdî hediyeye cübbelik çuha, yahut mintanlık kumaş ilave edildiği de olurdu.

Yazar, bu merasimin başka bir şekli daha olduğunu bunun da evin darlığına veya başka bir sebebe bağlı olarak mektepte yapıldığını sözlerine ekler. Bu şekil merasimde de araba mahalleyi dolaştıktan sonra mektebin önüne gelir, çocuk hoca

efendinin önünde besmele çeker, evde bulunan davetliler de mektebe gelir, çocuklar ise sabahleyin gönderilen lokmayı mektepte yerdi.

Bir de mektebe başlayacak çocuk meşayihten birinin evladı ise âmîn alayına şeyhin tarikatına mahsus sancaklarla tekyenin dervişleri de katılırlar, ilahîler esnasında kudûmlar, halîleler, müzehherler çalınır ve zikru'llâh ile âyîn-i tarikat icra olunurdu.

Yazar, son olarak yapılan bu merasimlerin sosyal hayatın canlılığına ve mahalli sanatların devamına ve gelişmesine faydalı olduğunu ifade ederek yazısını bitirir.

SAYI 43:

43. sayı, mecmuanın 6 aylık müddetinin geçen sayı ile sona erdiğini abonelere duyurarak yeniden abone olacakların kaydolmaları gerektiği ricasıyla başlıyor. Daha sonra Mahfil dergisi yazarlarından İhsan Mahvi'nin Türk ve Fars lisanlarıyla özel edebiyat dersleri vereceği duyurularak ilgililerin daha geniş bilgi almak için Mahfil idarehânesine teşrif etmeleri bildiriliyor.

Yine her sayıda olduğu üzere yeni yayımlanan eserler hakkında duyurular devam ediyor. İlk olarak Fatih dersiâmlarından Osman Efendinin biri Türkçe olup mevaize, diğeri Arapça olup şeriat ve tarikâte dair "Necâtü'l-menhûf" ve "Basîretü's-sâlikîn" adlı iki kitabının, ikinci olarak, Ankaralı Hacı Dedezâde İbrahim Edhem Efendi tarafından "İslâmiyette Ahlak ve Tesettür" adlı bir eserinin neşrolunduğu bildiriliyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Şehremîni Beyefendi Hazretlerinden Bir Temennî", sy.43, s.118.

Burada Tâhirü'l-Mevlevî'nin belediye başkanına hitaben yazdığı bir temenni mektubuna yer verilmiştir. Burada, Aksaray'dan Topkapı'ya giden caddenin bir kısmının elektrikle aydınlatıldığı, ancak Refet Paşa caddesinin tenvirinin de müjdesini

almış olduğumuz halde vaad edilen altı aylık müddetin geçmesine rağmen bunun gerçekleşmediği ifade ediliyor.

Yazar, Çapa çeşmesinden Molla Güranî mahallesine kadar tramvay yolu üzerine bazı direklerin dikildiğini ancak şimdiye kadar bu direklere ne lamba takıldığını ne de elektrik verildiğini söyleyerek o gün itibarıyla çekilen sıkıntılardan bahsediyor.

Şehrin mamur yönlerinin göstermeye, viran kısımlardaki asayişin sağlanması için çok önemli olan aydınlatmaya büyük önem verilmesi gerektiğine dikkat çekilerek bu işin gerçekleştirilmesi temennisiyle yazısına son veriyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "İnsan Şeytânları", sy.43, s.118-121.

Yazar, yazısına besmeleyle başlayıp "Şeytan dedi ki: Yarab! Beni iğva edişine yemin ederim ki maâyıb ve maasîyi arz üzerinde insanlara mutlaka güzel göstereceğim ve halis kullarından maadasını azdıracağım." meâlindeki ayetle konuya giriş yapıyor.

Şeytanın deruhte etmiş olduğu bu görevi bugüne gelinceye kadar yerine getirdiği, Mevlânâ'nın Mesnevisinden örneklerle anlatılmaktadır. Yazarın âyetlere dayandırarak ifade ettiği insan kılığındaki şeytanlara dair görüşlerini Şeyh Sadî'nin "İnsan mı şerirdir, şeytan mı?" sualine cevaben yazdığı kıt'a ile pekiştirmeye çalışır.

Sa'dî'nin ifadesinden hareketle yazar, asıl şeytan Kur'ân'dan kaçar; ancak insan şeytanları Kur'ân'a saldırır, hatta fırsat bulacak olursa Mushafı kaldırır, demek istediğini ifade eder. Ona da muvaffak olamayınca birtakım sözlerle, hicabın yırtılmasını, haya perdesinin bir tarafa atılmasını tavsiye eder, üstelik bu fesatçılığını hükumetin fikr ü emeli gibi göstermek cür'etinde bulunur.

Yazar, şeytanın aramızda bulunan bu fahri yardımcılarının hükumet tarafından zımnen tekzip edilip durduklarını söylüyor. Bu cümleden olmak üzere "Müslümân hanımlarının barlara ve sefahathanelere gitmesine cevaz verir misiniz?" sorusuna cevaben şer'iye vekili efendinin: "Bu mesele mevzu bahis olmaya bile değmez. Hiçbir namus ve iffet sahibesi sefahathanelerde isbat-ı vücut edemez." dediğini İkdam

gazetesinden iktibasen veriyor. Ayrıca Kazım Karabekir'in Darülfünun'da ve ticaret odasında konuyla ilgili irad ettiği ve Tevhid-i Efkar gazetesinde yayımlanan iki nutkundan alıntılar yapıyor.

Yazara göre, fazıl bir şer'iye vekili ile fatih bir kumandanın bu konudaki beyanlarına karşı olanlar, her halde hükumet namına değil, şeytan hesabına söz söylüyorlar, demektir.

Bergamalı Cevdet Efendi, "Te'vîl-i Nüsûs", sy.43, s.121-122.

Yazar, Tefsirler-Müfessirler adlı yazı dizisinin Te'vîl-i Nüsûs konusundaki makâlesine devam ediyor.

Yazara göre, te'vil yalnız İslâm duvarına gedik açmadı, belki tahrip tanelerini bütün dinlere havale etmekten geri kalmadı. İncil ve Tevrat'ın da Yehud ve Nasarî uleması tarafından tahrif, tebdil, te'vil ve ketmâna uğratıldığını, hulul ve tesliyet inancının Nasranîne te'vil yüzünden mal edildiğini ifade ediyor.

Hangi dinde olursa olsun zındıkların, mutlaka tevil kapısından zorlayarak girdiğini, dinler ve mezhepler arasındaki ayrılıkta te'vilin oynadığı rolü, hiçbir düzenin çeviremediği ifade ediliyor. İslâm kanı akıtan birçok amelin en kuvvetlisinin te'vil olduğu ileri sürülüyor. Hz. Osman'ın, Ammar bin Yâsir'in, Saîd bin Cebîr'in kanının hep te'vil kılıcıyla döküldüğü ifade ediliyor. İmam Ahmed bin Nasrı öldürten, Cengiz ve Hülagû'yu İslâm üzerine yürütenin de te'vil olduğunu ilave ediyor.

Yazar, örnek verdiği hadislerden hareketle ve dikkatle bakılırsa "innel Kur'âne zahren ve batnen" hadisinde batiniyyenin akla ve nakle uymayan batinî te'villerinin müvecceh ve makbul olacağına dair ufak bir uygun zemin bile bulunamayacağını söyler. İşte bu hadisten her lafzın bir manası ve onun da belirli bir sınırı, onun da bir mâyetü'l-ıtla'ı olan bir irfanı mevcut olduğu, yoksa öyle herkes sevk-i hevâ ve iğrâ-yı şehevât ile aklına gelen te'vîli yapacağını anlamak için çok düşünmeye gerek yoktur, düşüncesinde olduğunu söyler.

İskilibli Âtıf Efendi, "Akl ile Naklî Telfîk Kanunu", sy.43, s.122-123.

Bundan önceki makâlede akıl ile naklin tesadümüne mesleklerden birinci ile ikinci mesleklerin beyan edildiği hatırlatıldıktan sonra, üçüncü meslek erbabının makul ile menkulden her birini asıl mühim ittihaz edip tesadüm ettikleri yerlerde aralarını cem' ve telfîk ettikleri ifade ediliyor. Bu meslek erbabı, şer' ile akıl, ilahî delillerden olduğu için şer'in gereğini kabul ettikleri gibi akl-ı selîmin gereğini de kabul ediyorlar. Aklın tekzibi, şer'in tekzibini gerektirir, diyorlar.

İmam-ı Gazalî'ye göre bu meslek erbabı fırka-i mütavassıtadır. Fakat bunlar gayet güç bir mesleğe girmişlerdir. Zira bazı işlerde ma'kul ile menkulün arasını telfîk kolay ise de çok yerde zordur.

Dördüncü meslek daha vardır ki: Kur'ân âyetlerinin nâtık olduğu sahih sünnetlerin beyan eylediği ve sahabe-i kirâm ile tâbi'înden ibaret olan selef-i ümmetin kabul ettikleri dini meselelerde Kitabu'llâh ile sünnet-i Rasûlu'llâhın zâhirîsini ihtiyar ve i'tikâd ve selef-i ümmetin akîdesini kemâl-i kuvvetle ahz ü kabûl edip usûl-i akliyeye muvafakat ve muhalefetine mübâlât ve itibâr etmemektir. Bu meslek erbabı delîl-i aklîden itikadî meselelere istifade etmek için değil de yalnız red ve ilzâm-ı husûm ve ziyâde itminan için ona itibar ve iltifat ederler ki bu meslek erbabı kudemâ-yı ehl-i sünnettir.

Akl ile nakli telfîk kanunu: Bir şeyin sübût ve tahakkukuna kesin aklî deliller bulunduktan sonra zevâhiri onun hilafını iş'âr eden naklî delillere tesadüf olunduğu taktirde bu hususta aklen dört ihtimal bulunur:

1) Akl ile naklin muktezasının tasdik olunması ihtimalidir ki nakîzinin tasdikini gerektirdiği için muhal ve batıldır.

2) İkisinin muktezası red ve ibtal olunmak ihtimalidir ki nakîzinin tekzibini gerektirdiği cihetiyle bu da muhaldir.

3) Zevahir-i nakliye tasdik olunup kesin aklî deliller tekzip edilmek ihtimalidir ki usul-i dîn ü şer'in sıdk u sübûtu akılla ispat olunduğu cihetle nakli tashîh için aklı tekzip etmek naklin tekzibini gerektirdiği cihetle bu ihtimal de batıldır.

4) Maruzât-ı sâlife ile ihtimalât-ı mezkûrenin batlânı tahakkuk eylediğinden bu makamda yalnız dördüncü ihtimal kalmış olur ki o da kesin aklî delillerin faydası ve gereği tasdik olunup bu hususa dair olan naklî deliller eğer doğru ise zevahiri murad şâri' olmadığına hükm olunur, sahih değilse red ve inkar olunur.

Yazar, son olarak kelam âlimlerinin akıl ile nakli telfîh hususundaki kanununun yukarıda zikredilen kanun olduğunu bildirir.

Abdurrahman Bey, "Kamer, Rü'yet-i Hilâl, Şehr-i Siyâm", sy.43, s.123-125.

Yazar, 42. sayıda başladığı aynı başlıklı makâlesine devamla hilal görülmesi konusunu işliyor.

Yazar, ilk hilalin görülmesi önemli bir mesele haline geldiğinden bunun görüldüğünün ahaliye bildirilmesi zamana göre ateş yakmak, boru ve davul çalmak ve daha sonra top, tüfenk atmak gibi vasıtalarla icra edilegeldiğini söylüyor.

Bir kamerî ay 29 gün, 12 saat, 44 dakika ve 3 saniyedir. Bir Arabî sene ise 354.367.68 günden ibarettir. Halbuki bir şemşî sene 365 gün, 5 saat, 46 dakika ve 49 saniye olduğundan her iki sene arasında on günden fazla bir fark bulunmakla 33 küsür yılda bir kerre ramazan ayının muhtelif rumî aylarına tasadüf edeceği şüphesizdir. Bu ise büyük bir lütuf ve İlahî bir adaletten başka bir şey değildir.

Oruç emri, rumî aylardan meselâ temmuz ayında olsaydı, güney yarım kürede yaşayan Müslümânlar daima sıcaklarda ve pek uzun günlerde bu ibadeti ifa edecekti. Bu hal, İslâmın ne derecede hürriyetperver, adaletli kanunlar üzerine kurulduğunu ispat etmektedir.

Ramazanı duyurmak için hilalin görülmesi meselesine gelince, yazar bu konuyu biraz derinleştirmek istiyor. Şer'-i şerife göre gurrenin yani aybaşı, kamerin hafif hilal şeklinde görünmesi şartına bağlanmıştır ki bu da heyet ilmine göre pek uygundur. Çünkü hilal ortaya çıkmayınca yeni ay başlamamış demektir.

Yazarın kanaatına göre, hilalin görünmesinden maksat kamerî ayın girip girmediğini anlamaktır. Bir arabî ay 31 gün olamaz. İşte hilal görülmediği halde Ramazan ilanı da gösteriyor ki gaye hilalin görülmesi değil, arabî ayın bilinmesidir. Bu da rasadât ve felekiyyât kanunları ile doğru olarak, hatta saniyesine kadar tayin olunabilir.

Kesin kaide olarak, şehir ve kasabalar için şeriat makamının telgrafla verdiği emirle ramazan ilan eylemek taht-ı vücubdadır.

Bugün geçerli olan usullere göre hilal görülmeyince ramazan ilan edilemeyeceği malum iken mesela Bursa'da bir gün önce görülme imkanı olmuşken buraya pek yakın olan Dersaadet'te ramazanın 31 gün olamayacağı dikkate alınmayarak bayramları birleştirmememiz ve getirtilmesi pek kolap olan bir ilam-ı şer'i hususunda bile müsamahamız anlaşılmaz gafletlerdendir.

Yazar, hayatında belki yirmiden fazla, Bursa'nın bir gün önce bayram yaptığını, fakat İstanbul ahalisinin gafletten dolayı oruç tuttuğunu hatırladığını söylüyerek bu durumdan yakınıyor.

Sa'dî Bey, "Ulemâ-yı Dîn Hakkında", sy.43, s.125-127.

Yazar Sadi Bey, İslâm alemini oluşturan çeşitli kavimlerin örf ve âdetinden ve bugünkü ve geçmiş vaziyetlerinden haberdar olmak isteyen Müslümânların kaynak eser bakımından Batıya bağımlı olduğunu esefle ifade ediyor. Batının İslâma bakışının zaten malum olduğunu ve bu durumda hakikati anlamanın ne kadar müşkil olduğunu ortaya koyuyor. Bir de daha esef verici olanı, bazılarımızın Avrupadaki mutaassıp ulemanın sözlerini itiraz kabul etmeyen birer vesika gibi görmeleri ve Şarkı Garp'tan görmek istemeleridir.

Avrupalıların çeşitli ülkelerde yaşayan Müslümânlar hakkında verdikleri bilgilerin doğruluğu bizce ne ile sabittir? Sorusuna cevap olmak üzere yazar, aynı araştırmalarda bulunabilecek âlimler yetiştirmemiz gerektiğini söylüyor. Bundan başka, din âlimlerinin dini geçim vasıtası olarak değil din olarak bilmesi gerektiğini, hatta ilmi de öyle bilmek gerektiğini ifade ediyor.

Yazara göre, Medresetü'l-irşâd'ın Mahfil'de yayımlanan nizamnamesini bütünüyle tatbik etmek yani İslâmı yaymak için misyoner yetiştirmek, ecnebi boyunduruğu altında inleyen dindaşlarımızı uyandırmak, hilalin muzafferiyetini temin edebilecek en büyük amellerden birisi olabilir. Burada hırkası altına girmiş ibadet ve taatden başka bir şey düşünmeyen hocalar da eleştiriliyor. Yazara göre cemiyetimizdeki lakayıtlık bu hocaların tutumundan kaynaklanıyor. Ayrıca dine, böyle âlimlerden hiçbir fayda gelmeyeceği de ilave ediliyor. Halbuki din, hayatın kendisi olduğu halde bazı ulemanın dini hayatın dışında bir mefhum yaptığı ileri sürülüyor. Bir köşeye çekilmenin, dünya ile alakayı kesmenin bu asırda dinsizlikten sayıldığı savunuluyor.

Ulemanın ihmal etmiş olduğu bir başka noktanın da dini halka anlatmamam olduğu ifade ediliyor. Şimdiye kadar birçok kıymetli eserin neşredildiği inkar edilmemekle beraber bunların halkın anlayabileceği seviyede olmadığı vurgulanıyor ve dar bir kesimden başka kimsenin okumadığı ifade ediliyor. Hocaların ihmak ettiği gençlerin İslâmiyet hakkındaki yanlış telakkilerinin nereden geldiği sorgulanıyor. İçlerinden bazılarının bu konuya gayret gösterdikleri lakin vürûdu nazarıdikkate almadıklarından teşebbüslerinin karşılığını alamamışlardır.

Mektep sıralarında Arapçanın en ince kaidelerini öğrenmekle yetinip basit bir ibarenin manasını anlamakta zorlanan bir genç, eski kıymetli eserleri okumazsa kabahat din ve ilim adamlarında değil mi? sorusunu sorduktan sonra yazar, gelecek sayıda Abdurrahman Beyin "Kur'âna nasıl tefsir yazmalı?" adlı makâlesinin yayımlanacağını duyurarak okunmasını tavsiye ediyor.

Reşid Mazhar Bey, "Gazi Mustafa Kemâl Paşa'nın Beyânnâmesi ve Mısır", sy.43, s.127-129.

Mısır özel muhabiri Reşid Mazhar Bey, 29.10.923 tarihli mektubunda Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın Anadolu'ya gelecek muhacirlere yardım için İslâm âlemine yayınladığı beyannamenin hiç şüphesiz Mısırlılara da hitap ettiği ifade ediyor. Ancak ne var ki Mısırlıların bundan haberdar olmadıklarını söylüyor. O zamanlarda Mısır'ın zengin bir ülke olduğu, savaşlarda bir yıkıma uğramadığı, bu yüzden de İslâm ülkelerine yardım etmesi gerektiği vurgulanıyor.

Yazar, Mısır'da herhangi bir Türk gazetesinin muhabirinin veya bir temsilciliğinin bulunmadığını esefle ifade ediyor. Oysa ki İstanbul'da ve Ankara'da Mısır gazetelerinin muhabirlerinin bulunduğunu ve Türkiye haberlerini telgrafla bildirdiklerini ve olayları sıcağı sıcağına bildirdikleri anlatılıyor. Bizde bunun ihmal edildiği, Mısır haberlerinin Londra ve Paris gazetelerinden bile takip edilerek Türkçeye tercüme edilmediği bu nedenle de Mısır'da olup bitenlerin bilinmediği söyleniyor.

Mısırlıların Türkiye'den ve Türklerden gelen haberleri takip ettikleri onların sevinçlerini ve üzüntülerini paylaştıklarını bildiriyor. Bunun sadece İslâmiyetten kaynaklanan bir durum olmanın ötesinde bir Türklük meselesi olduğu da vurgulanıyor. Çünkü Mısır'da birçok Türk bulunduğu, akrabalarının çoğunun Türkiye'de bulunduğu bu Türklerin Türkçeyi bile unuttuğu ifade ediliyor.

Gazi Paşanın beyannamesinin de önce kısa bir telgraf havadisi daha sonra tali sütünların birinde gazetelerde görüldüğü bildiriliyor. Ancak Mısır'ın o dönemdeki çalkantılı durumu sebebiyle fazla dikkat çekmeyen bu beyannamede iki noktaya dikkat çekiliyor:

1) Gazi Paşanın beyannamesi tabii olarak Arapçaya tercüme edilecek ancak Mısır'daki Arapça başka türlü, Şam'daki Arapça başka türlüdür. Arapça konuşan milletler, kendi aralarında gayri nahvî konuşurlar. Bu önemsiz farkların dikkate alınması temenni ediliyor.

2) Önemli olan nokta, beyannamenin mümkün olduğu kadar çabuk tercümeden sonra mahalline ulaştırılmasıdır. Tabii yardım iki türlü olacak: Ya aynen eşya; veyahut da para.

Mısır'da verilmesi mümkün olan eşyanın yiyecekten başkasının Anadolu iklimine yaramayacağı, Mısır'da giyilen kışlık kumaşların Anadolu'da yazın giyilebileceği ifade ediliyor. Muhacirlere yarayacak eşya bulunsa bile nakdî yardım kadar tesirli olamayacağı ifade ediliyor. Hilal-i Ahmere, eğer bu hususta bir girişimde bulunacaksa bir an önce yapması ricasında bulunuluyor.

Yazar, bu konu ile ilgili olarak Hilal-i Ahmer Cemiyetinden nüfuz sahibi birinin Mısır'a gelmesi gerektiğini savunuyor. Çünkü aydın kesim yardım gerektiğini bilir. Asıl halka meseleyi anlatmaktır. Bu konulardaki Mısır halkının hassasiyeti ve Türklere olan muhabbetinden övgüyle bahsediliyor. Zamanında İstanbul esarette iken Anadolu için yüzbinleri geçen yardımları verenlerin yalnızca zengin Mısırlılar olmadığını Hilal-i Ahmer'in daha iyi bildiği ifade edilerek makâleye son veriliyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Muhâcirlere Yardım", sy.43, s.129-131.

Yazar, Yunanistan'daki Müslümânların zorla Türkiye'ye iltica etmek durumunda kaldıkları malumatıyla yazısına başlıyor. Gazetelerin yadığına göre bu muhacirlerin yalnız İstanbul'dan geçecek olanlarının sayısı 500.000'den fazla imiş. Hükumetin de bu muhacirlerin sorunlarına çözüm bulmaktan geri kalmadığı, hatta bu iş için bir bakanlık dahi kurulduğu ifade ediliyor. Ancak evinden barkından eli boş olarak çıkarılmış yüz binlerce zavallının ihtiyaçlarını temin etmenin güçlüğüne de dikkat çekiliyor.

Yazara göre, bugünkü Müslümân muhacirlerine yardım etmek, ensara katılmak demektir. Bu görüşünü şöyle izah ediyor: Hicretin asr-ı saadette de vukua geldiği hatta Peygamberin dahi hicreti ihtiyar ettiği malumdur. Yazar, asr-ı saadetten örnekler vererek muhacirlere yardımın faziletini anlatmaya çalışıyor.

Ensarın, muhacirlere gösterdiği yardımseverliğin Allah ve Resûlü indinde ne derece makbul olduğunu anlamak için Haşr suresinin tefsirine bakmak gerektiği ifade ediliyor. Yazara göre, hadise aynı hadisedir. O vakit Mekke Müslümânları, evini, barkını, malını, mülkünü bırakıp da yardıma muhtaç bir halde Medine'ye geldikleri gibi bugün Yunan elinde kalan memleketlerden ocağı sönmüş, hanümanı yıkılmış bir halde gelen muhacirlerde aynı derecede yardıma muhtaçtır.

Yazara göre, mali durumun müsadesi nisbetinde bu muhacirlere yardım edilirse, hem dindaşlarımıza karşı kardeşlik ve insanlık vazifesini yerine getirmiş hem de ensara Allah'ın va'd ettiği ebedî kurtuluşa hak kazanmış oluruz.

Yazar son olarak vaktiyle yine Mahfil'de yayımladığı (Muhacirlere Muavenet Lazım) başlıklı manzumesinden bazı beyitleri aktararak yazısını bitiriyor.

Ahmed Şükrü Efendi, "Bir Cevâb Münâsebetiyle Sahibine", sy.43, s.131-132.

"İctihad"daki "açık cevab"ınızı okudum. Cevabınızın iskeletini teşkil eden iki cümle vardı:

1) Frenk ruhundan maksad ne olduğu,

2) "Rü'yâ" müellifinin ulema-yı benâmdan bulunduğu.

Evvela, Frenk ruhundan maksad aşikar olduğu için cevapta gayet muhtasar olarak diyeceğim ki ruh-ı İslâmiyete aykırı olan ervahtır. İkinci olarak, "Rü'yâ" müellifinin ulemâ-yı benâmdan bulunduğunu söylüyorsunuz. Müellifi ancak vasıtanızla tanıdığım için istidlalim eserden müessire intikal suretiyledir. Eserde mevcut dinî hatalar ise, müellif hakkında hiç de iyi intibalar bırakmıyor. Şimdi size sorarım, "mukaddimât-ı salât var iken siz salâtı namâz zannettiniz." gibi cümleler ne demektir. Bunların gavrına nüfûz ettiniz mi? Evvelce de söylediğim vechile bunlar hicâb-ı istitâr arkasından söylenmek istenen sözler değil mi?

Müellifin ulema-yı benâmdan olduğu kabul edilirse bütün hatalar nâkillik sıfatıyla size râci' oluyor. Kısacası hataları ya müellife atfetmeniz, yahut da bizzat yüklenmeniz lazım geliyor. Şu iki şıktan hangisini tercih ediyorsunuz?

Tâhirü'l-Mevlevî, "Mesâcidin Tathîri, Tecmîri ve Muhafaza-i Hürmeti", sy.43, s.132-133.

Peygamber efendimiz, her tarafta mescit yapılmasını, fakat inşasında tekellüf edilmeyerek muhtasar tutulmasını, kıble cihetine namazda gözü işgal eyleyecek şeyler konulmamasını emreder. Mescit içinin süpürülüp temiz tutulmasını, güzel kokulu şeylerle tecmîr edilmesini, kötü kokulardan kurtarılmasını, soğan, sarmısak, pırasa, turp gibi sebzeleri yiyenlerin ağızlarındaki koku zail oluncaya kadar mescide gelmemesini, üstünde bit olan kimsenin onu ortaya atmayıp toprağa gömmek suretiyle imhasını, mescide gireceklerin ayaklarındaki pabucu çevirip altına bakmalarını, şayet kirli ise toprağa sürüp temizlemesini, abdest alınmak için mescit kapılarında dolu ıbrıklar bulundurulmasını, mescit içinde tükürülmemesini, tükürmeye mecbur olanların da tükrüğünü toprakla kapatmasını, çocukların, delilerin mescide sokulmamasını, mescit içinde alışveriş yapılmamasını, muhasame edilmemesini, bağırılıp çağırılmamasını, sell-i seyf ve ikame-i hudûd olunmamasını, dal silah içeriye girilmemesini, mescidin bir kapısından girip diğerinden çıkmak suretiyle yol alınmamasını ferman buyururdu.

Asr-ı saadette hapishane olacak bir yer yapılmamıştı. Bunu İslâmda ilk defa yaptıran Hz. Ali'dir. İlk önce sazdan ve kamıştan kulübe şeklindeki bazı suçluların habsedildiği bu yapılara nâfi' ismi verilmişti. Bazı mahkumların bu yapıları delerek kaçması üzerine Hz. Ali sağlam bir yer yaptırdı ve mahbes adını verdi.

Sadaka, zekat, cizye malları da mescide konur ve lazım gelenlere onun sahasında taksim olunurdu. Nitekim Bahreyn'den gelen mallar bu suretle tevzi' edilmişti.

Muhyiddin Râ'if Bey, "Rubâ'î", sy.43, s.133.

Bilmez idim evvelce bu 'âlem ne imiş

Âfâk bütün hüsnüme âyîne imiş

Hep duyduğum ekvânda benim kendi sesim

Muhyî bana her zerre meğer sîne imiş

Muammer Efendi, "İstiğrâk", sy.43, s.134.

Sen ey şâir! Nesin aks-i tecellî-i İlâhîsin

Bu ummân-ı kemâlâtında Hakkın sen de mâhısın

Muhîtât-ı ezelden içdin aşkı bî-tenâhîsin

Beşersin, bî-nazîrin sun'ısın sen bî-mezâhîsin

Vücûdun nüsha-i kübrâ o Hallâkın güvâhısın

Bak i'câzât-ı kudretden misâl oldun mübâhîsin

***

Olur mi'râc-ı 'ulvî 'acz-i idrâkin me'âlîye

Safâ-yı mahvı bul, başla kelâm-ı bî-me'âlîye

Evet, aşk-ı neyistânın çıkar burc-ı te'âlîye

Nedir? rütbeñ ki baksañ şimdi fâ'ik arş-ı a'lîye

Vücûdun nüsha-i kübrâ o Hallâkın güvâhısın

Bak i'câzât-ı kudretden misâl oldun mübâhîsin

***

Çemenlerden gelen her hande-i ahzar cemâl ile

Bulutlardan çıkan her na‘re-i zulmet celâl ile

Ederken gör!.. tecellî sende olmuşdur kemâl ile

Şu heykel, heykel-i gaflet müzeyyen dürr-i gâl ile

Vücûdun nüsha-i kübrâ o Hallâkın güvâhısın

Bak i‘câzât-ı kudretden misâl oldun mübâhîsin

***

Döner fevkiñde envâr-ı kebûdî lücce-i zulmet

Eder tezyîn zeheb-renk iltimâ‘ât-ı dürer-zînet

Kamer titrer şu kürsî-i fezâdan pertev-i vahdet

Güneş fevk-i bedâyi‘den doğar lâkin ne kudsiyyet

Vücûdun nüsha-i kübrâ o Hallâkın güvâhısın

Bak i‘câzât-ı kudretden misâl oldun mübâhîsin

***

Gülistân ‘arş-ı ‘âşık, bülbülüñ feryâdı cûş-â-cûş

O reng-â-reng emellerle çıkar biñ lahn-ı sevdâ-pûş

Buña ma‘kes ufuklardan şu gülgûn nağme-i hâmûş

Bu mızrâb-ı beyânı ‘arşa yükselt feyzi etdiñ nûş

Vücûdun nüsha-i kübrâ o Hallâkın güvâhısın

Bak i‘câzât-ı kudretden misâl oldun mübâhîsin

Şeyh Saadeddin Efendi, "Gazel", sy.43, s.134.

İkbâl ile idbârı bırak mahz-ı fenâ ol

Bî-nâm ü nişân olmada mânend-i hümâ ol

Kârûn gibi meyl etme dünyâ-yı denîye

Her varıñı terk etmede 'Îsâ-yı semâ ol

At beyt-i derûnuñdaki eşkâl ü rüsûmu

'Aks-âver-i âyîne-i esrâr-ı bekâ ol

Ağyâra bırak dağdağa-i bûd u nebûdu

Âzâde-ser-i silsile-i zülf-i sivâ ol

Eyyûb gibi sabr ederek renc-i elîme

Peymâne-keş-i derd-i girân-bâr-ı kazâ ol

Dil verme sakın zülf-i Züleyhâ-yı cihâna

Yûsuf gibi mihnet-keş-i zindân-ı cefâ ol

Kühsâr-ı temennîde turup olma dehen-bâz

Mûsâ gibi dem-beste-i envâr-ı Hudâ ol

Sa'dî çalışıp meslek-i müstahsen-i Hakda

Bir pîşrev-i şâh-reh-i pîr-i cibâ ol

Zülkerim Efendi, "Yavuz Zırhlısını Ziyaret", sy.43, s.134-136.

Yazara göre "Yavuz" öyle bir isimdir ki herkesi saygı ve hayret duygusuna boğar. Şanlı Yavuz tarihte yaptıklarıyla Türkiye'nin şanını da yüceltmiştir. Harbin en

kritik zamanlarında yaptıkları sanki bir mucize idi. Vatanın hayat ve mematı meselesini halleden bu müthiş zırhlıyı ziyaret etmek ne büyük bir şerefti.

Hayli zamandır kendisinde bulunan bu ziyaret arzusunu yazar, nihayet gerçekleştirir ve ziyaretini şöyle anlatır: "Serin, sessiz bir sabah vaktiydi... Sahile çıktım. Uzaktan Yavuz, bütün heybet ve azametiyle duruyordu..."

Yazar, Yavuz zırhlısının görüntüsünü, yorgun bir savaş kahramanı gibi duruşunu ve yaptığı kahramanlıkları edebî bir üslupla onu kişileştirerek uzun uzun anlatıyor.

Yazar, ziyaretinin intibaı olarak kendisini iki şeyin hüzünlendirdiğinden bahsediyor: Birincisi, esaretten dolayı almış olduğu harap manzarası; ikincisi ise mazide gösterdiği büyük muvaffakiyetlerle gelecekte eski halini kazanacağı ihtimalinin verdiği sevinç.

Ali Fıtrat Efendi, "Ta'yîn-i Meslek", sy.43, s.136.

Yazar, makâlesine insanların çalışmadan yaşayamayacakları bir işle meşgul olmak mecburiyetinde oldukları, söylemiyle başlamaktadır. Şüphesiz kişi uğraştığı ve geliştirmeyi arzu ettiği şeyden bir netice elde eder. Böyle bir girişten sonra yazar, asıl meseleye gelir. Meslek seçiminde titiz davranılmadığını, tecrübeli olanlara danışılmadığını, zamanında enine boyuna düşünülmeden rast gele meslekler seçildiğini ve bunun sonucu olarak da başarısızlıklar meydana geldiğini ifade ediyor.

Bu şekilde davranan insanları eleştiren yazar, gelecekte onların nasıl başarı elde edeceğini, hatta maişetlerini nasıl sağlayacakları konusundaki endişelerini de ifade etmekten geri kalmıyor. Yazarın düşüncesine göre, talebeliğe, muallimliğe, muharrirliğe, ticarete, sanayi'e girme isteğinde bulunan insanlar, önce düşünmeli ve durumlarına uygun görecekleri meslekten ayrılmayacaklarını da samimiyetle ortaya koymalıdırlar.

Zamane talebelerinin zaman zaman fikir değiştirdikleri için bir meslekte tutunamadıkları tespitinde bulunuyor. Kendi mesleğinde bütün azmiyle çalışan insanlar, yazara göre, emellerinden mahrum kalmayacaklardır.

SAYI 44:

Önceki bazı sayılarda olduğu gibi bu sayıya da yeni yayınlanan eserlerin tanıtımıyla başlanıyor. İlk olarak Anglikan Kilisesinin suallerine resmî cevap: Şer'iyye ve Evkaf Vekaletinin Tedkikât ve Te'lifât-ı İslâmiyye heyetinin eserlerin ikincisi olan "El-kavlü's-sedîd fî-beyâni dîni't-tevhîd" adlı bir eserin yayımlandığı haber veriliyor. Tebrik ve teşekkürler arz olunuyor.

İkinci olarak, "El-kelimâtü'l-mücmele fî-şerhi't-tuhfeti'l-mürsile" adlı bir eserin neşredildiği haber veriliyor. Südlüce dergahı postnişini Şeyh Muhammed Elif Efendinin neşr etmiş olduğu bu eserin aslı, Hind meşayihinden Muhammed bin Fazlullah El-Burhân-ı Pûrî'nin yazdığı Arapça bir risâle olup konusunun vahdet-i vücûd ilmi ilmi olduğu ifade ediliyor.

Bergamalı Cevdet Efendi, "Te'vîl-i Nüsûs", sy.44, s.138-139.

Yazar, Bergamalı Cevdet Efendi, "Tefsirler-Müfessirler" adlı yazı dizisinin "Te'vîl-i Nüsûs" başlıklı makâlesine bu sayıda da devam ediyor. Yazar, Kadı Beyzavî'nin tefsirini yapmış olduğu ayetlerden örneklerle Beyzavî'nin te'vil hakkındaki düşüncelerini aktarmaya çalıyor.

Beyzavî'nin düşüncelerini ispat ve te'yid için "li-külli âyetin zahrün ve batnün" hadisini dermeyan ediyor. Yazar, merhum Abdülhakim Efendinin haşiyesinde bu makama dair yazdığı izahatı aktarıyor:

"Beyzavî'nin şu sözünde mülâhade-i batıniyyeyi harc ve ibtal vardır. İnsanlara vuku bulan tekâlif, ancak Kur'ân'ın mana-yı batinîsine vukûf hasıl olduğu zamanlara münhasırdır. Yoksa bir kimsü bütün manaya vakıf olduktan sonra onun hakkında, ne teklif, ne cehennem, ne âhiret hiçbir şey yoktur. Beyzavî ise, "ma'a mâdil 'aleyhi'z-

zâhir" deyip, bir kerre ma'ânî-yi zâhireyi medlûl-i hakikî ve maksûdü bi'zzât gösterdikten sonra ma'anî-i bâtıne-i işâriyyeyi hayyiz-i cevâzda bırakarak aksi macerayı iltizam eden bâtıniyyeyi ve sözlerini ibtal ve harc etmiş oluyor."

Abdülhakim, bundan sonra hadisin bazı müfredatını izah ediyorsa da, aşağıda vereceğimiz yönünü kendi seçiyor:

(Zahr) Kur'ân'ın ma'anî-i zâhiresi, (batn) ma'anî-i hafiyyesi, yani bir dereceye kadar i'mâl-i fikr ve nazara muhtac olanı (muttali') ıtlâ'dan ism-i mekan olmak üzere mahall-i ıtlâ' demektir ki ehl ü erbâbı o mahall-i mübareke çıkarak Kur'ân'ın hakkını verirler. Mana-yı zâhirin mahall-i ıtla'ı ulûm-ı Arabiyyede tederrüb ve temerrün, nâsıh, mensûh, mutlak, mukayyed, mücmel, mü'evvel gibi yine ma'âni-i zâhirenin mevkûfün aleyhi olan mukaddemâtı takip ve tetebbu'dur. Batının mahall-i ıtla'ı ise tasfiye-i derûn ve tahliye-i kalbdir.

Abdülhakîm'in şu tahkikini görenler, yukarıda ecille tarafından teşrîh-i mağzâ-yı hadîs hususunda dermeyan olunan birçok söze rağmen hâlâ ıztırab-ı derundan kurtulamadıkları halde bunu görünce teskîn-i atş-ı irfân ettiklerinden dolayı Hindistan'ın bu en büyük âlimine "Aşk olsun ey büyük adam! Ne yüksek dima'a malik imişsin." demekten kendilerini alamazlar.

Abdurrahman Bey, "Hazret-i Kur'âna Tefsir Nasıl Yazılmalıdır?", sy.44, s.139-142.

Sûre-i Hadîd'in kıraatıyla müşerref bulunanlardan ma'nâ-yı kelâmu'llâhı cüz'ice olsun anlayanlar, "ve enzelne'l-hadîd fîhi be'si şedîd ve menâfi'i li'n-nâs" âyet-i kerîmesi karşısında biraz tevakkuf ederler veya etmeleri lazım gelir. Zîrâ cenâb-ı Bârî bu âyet-i celîlede "enzelnâ" buyurarak "halaknâ" dememiştir...

Bu keyfiyet, eski âlimlerin de dikkatlerini çekerek uzun uzun münakaşalar mucib olmuş ve tabiatıyla birçok da te'vilâta meydan açılmıştır. Mevcut tefsirlere göre, hazret-i Kur'ân, ahkâm-ı şer'iyyeyi beyan buyurmak suretiyle insanlığa nasıl doğru yolu göstermiş ise demir dahi bu doğru yolu muhafazaya mahsus esliha-i harbiyyeye inkılab

ettiğinden Kur'ân-ı mübîn için "şehri ramazâni'llezi enzele fîhi'l-kur'ân" âyetindeki "enzele" kelimesi gibi demirde dahi aynı fiil tekrar buyurulmuş imiş. Yani bu vechile maden-i mezkura dahi bir kıymet-i izafiyye ve maneviyye verilmiş demek olur.

Te'vîlât-ı makûlenin en kibarı bu ise de, "enzelnâ" için bu nokta-i nazar, hakayık-ı âliyeden maalesef çok uzaktır. Pek ziyade şâyân-ı dikkattir ki bizzat Kur'ân'ın kendisi hakkında meâlen "yaş ve kuru, yani her türlü esâsât-ı diniyye, ilmiyye ve fenniyye kitâb-ı mübînde mevcuttur." olduğu halde yeniden yeniye bazı kişilerin yalnız başına Kitabullaha tefsir yazmaya kalkıştıkları görülmektedir.

Yazar, görüşlerini Kur'ân'dan delillerle sağlam temellere dayandırdıktan sonra tefsir yazmanın büyük bir sorumluluk istediğini, bir insanın tek başına tefsir yazamayacağını ve yalnız başına tefsir yazabilecek tek insanın Hz. Peygamber olduğunu ifade ettiğini görüyoruz.

Zira, heyet ilmi bilmeyen bir insan bu konudaki gökyüzü gerçeklerini, tababet ve teşrîh tahsil etmemiş bir kişi de âyât-ı celîledeki azamet-i ifadeyi katiyyen anlayamaz. Riyâziyyât, ma'deniyyât, hendese, hikmet, kimya vs. konuları da böyledir. Şimdi vicdanlara soralım: Bütün bu ulûm ve fünûnun en ince noktalarına kadar hulûl etmiş bir zat tasavvuru mümkün müdür? Elbette hayır. O halde nasıl olur da falan veya filan kişi, pek büyük bir gayret ve himmetle ciltler dolusu tefsir yazdığını övünerek ilan edebilir?

Yazara göre, evvelce birçok tefsirler yazılmış. Bunların ne zararı var? denilecek olursa, birçok yerleri doğru olmadıktan ve ilmi hakikatlerle taban tabana zıt bulunduktan sonra bu tefsirlerden ne fayda gelir ve nene yarar, hatta zararlı değil midir? Bu hâlet-i ruhiyenin bizi Batılı ulemanın itirazlarına karşı koymaya engel olduğu savunulurken, aynı zamanda eski tefsircilere de eleştiri getiriliyor. Onların anlamadan, dinlemeden, bilenlere sormadan, bilmedikleri yerlerde birtakım İsrailiyyât hurafelerini Kur'ân'ın tefsiriymiş gibi karıştırarak ciltler dolusu tefsir yazdıkları için eleştiriliyorlar. Yazar, bu noktada yeni nesli de eleştirmekten geri kalmıyor. Taklitçilik ve dalaletten kurtulamayan yeni nesilden bazılarını bir başka yazıda yazmayı va'd ediyor.

Yazara göre, Kur'ân-ı Kerimi ya herkes kendi ihtisası dahilinde tefsir etmeli, yahut daha iyisi ve en doğrusu bu vazifeyi ulûm ve fünûn-ı müdevvene şu'bâtından teferrüd etmiş mütebahhirînden mürekkep bir heyet-i aliyyeye verilmelidir. Hatta bunlar bile kendi zamanlarına kadar malum olan hakayıktan öteye geçemezler. Zaman geçtikçe anlaşılmayan âyet-i kerimeleri dûr u dırâz tahlil etmeleri esas vazifeleridir.

Reşid Mazhar Bey, "Bir Hindli Misyonerin İslâmiyet Hakkındaki Sözleri", sy.44, s.142-146.

Mısır özel muhabirinin gönderdiği mektuplardan:

Merkezi Hindistan'da bulunan Theozofikal cemiyeti ikinci başkanı Hintli Jinara Jadazâ geçenlerde Kahire'nin en büyük otellerinden birinde biri İngilizce, diğeri Fransızca iki sohbet toplantısı yaptı. Konular, medeniyetin yeni esasları ve dinlerin rolü idi. Bu mevzuların tetkik ve tafsilini dinlemekten ziyade âlim denilen bir Hintliyi görmek ve dinlemek merakıyla gitdim.

Beyaz bir don ve dizlere kadar inen bir gömlek giyiyordu. Başında siyah bir takye, gözünde kulaktan takma bir gözlük, göğsünde mensubu olduğu cemiyetin rozeti takılı, omuzundan aşağıya da ipekli bir atkı sarkıyordu. Suratı esmerden ziyade çukulata rengini andırıyordu. Fasih bir İngilizceyle söze başladı. Birkaç dakika sonra neyin ve kimin adamı olduğu anlaşıldı. İki sene önce İstanbul'da Genç Hıristiyanlar cemeyetinin ileri gelenlerinden Şarod Eddy hayat, seciye, ahlak konularında verdiği konferanstaki gibi bir buçuk saat eski papasların menkıbelerini dinlemesek de bu sefer misyoner cenapları protestanlığı yan çizerek geçti. Dinlerin hayattaki rolü konusunda İslâmiyetten epeyce bahs ederek övgüler sarfetti.

Yazar, misyonerin şu dikkat çeken sözlerini aktarıyor:

"İslâmiyette dinden gayrı mefkure yoktur. İslâmlar dinlerini hakikatin en son beyanı olarak bilirler. Müslümânlar başlarına gelen ıztırap ve belaları Allah'tan geldi diye kabul ederler ve tesliyet gösterirler, izalesine çalışmazlar, sebeplerini araştırmazlar. Böyle bir itikat Müslümânlar için bir küfürdür."

Bilahare Hıristiyan ve Musevî dinlerine geçen misyoner, onlar hakkında da birkaç söz söyledikten sonra devam etti: "Dinler güneş tayfındaki renkler gibidir. Bu renkler ki aynı güneş ışığının ihtizazlarıdır. Biz bir rengi tercih edebiliriz, ama onu diğer renklere üstün tutamayız. Dinler için de aynı şey geçerlidir. Hepsi aynı hakikati ihtiva eden ve kendilerine has olan remizlerle insanlığa hizmet etmişlerdir. Remizlerden tecrit olunursa bütün dinler sırr-ı âlî-i İlâhîyi meydana çıkarmaktadırlar ki bu sır insanın nefsini feda ile ilahlaşmasıdır." yani, protestanlaşmasıdır. Görüyorsunuz ya ne teşbihlerden sonra ne sonuçlara varıldı. Hintli misyoner daha sonra anlattı ki: İkinci reisi olduğu cemiyet veya mezhebin maksadı ise, bütün dinleri, eşkal ve âdetine tutunmamak üzere hâvî oldukları hakikat etrafında birleştirmek imiş. Bugün dünyada bilcümle din sâlikleri arasında böyle itilaf ve anlaşmaya meyyâl büyük bir hareket varmış. Theosophy de bu cihanşumul birlik ve kardeşlik hareketine yardım edecekmiş. Zaten Moğolların en büyük imparatorlarından Ekber Han, veziri Ebulfazl'a bütün dinlerin hangisinin doğru olduğunu sormuş. Vezir de bütün dinlerden temsilcileri biraraya getirdikten sonra münakaşa başlamış ve herkes kendi dinini doğru ve hakiki göstermeye çalışmış. Nihayet Ekber Han görmüş ki âyîn ve merasim çeşitliliği altında dinler arasında bir vahdet vardır. Renkçe muhtelif güller vardır. Madem ki gülleri seviyoruz, niçin bir cins uğruna birbirimizle kavga edelim. Bu gülleri yolmaktan ve çiğnemektense birleştirelim."

Yazara göre, ancak sahibinin karihasından başka dayanağı olmayan teşbihler, istiarelerle dinler batırılıp çıkarılsaydı, dünyada din namına bir şey kalmazdı. Misyonerin ötedenberi İslâmiyet aleyhine söylenen ve artık temcit pilavına dönen beylik sözlerinden pek uzak olmayan beyanatını Mahfil'de yazdırmakta mana olmadığını söyleyen yazar, ancak amelî bir netice çıkarılmasını mümkün gördüğü için yazmaktan kendini alamadığını ifade ediyor. Zâten Jinara Jadaza cenaplarının İslâmiyeti vâsi' mefhumlara şamil bir surette medhedişi ve bu medhe şahsî takdirini de ilave etmeden geçemeyişinin kendi aleyhine en büyük delildir. Dediği gibi de İslâm uleması sair dinleri tetkiksiz bırakmamıştır.

Bir yabancı dinden olanın Müslümânlar arasındaki münasebetlere ve muamelelere karışmaya hakkı yoktur. İkinci olarak hatip cenapları buyurdular ki:

İslâmiyet salikleri arasında zengin, fakir, beyaz, siyah, kuvvetli, zayıf demiyerek sıkı bir kardeşlik tesis etmiş ve yaşatmıştır. Mâdemki miskinâne tevekkül var, bir de gasp eden var demektir. Bu durumda ehl-i İslâm biri zulm, gasp ve hükm eden, diğeri mazlum, mağzûr, mahkum olarak miskînâne arz-ı teslimiyet eyleyen iki kısımdan ibaret olmalıydı ki böyle olsaydı bugün misyoner kendi ağzından sıkı bir kardeşlik var sözünü söyleyemezdi.

Misyonerin sözlerini tahlile devam eden yazar, onun teşbihleri konusunda da şunları söylüyor: Din-i İslâm tayf-ı şemsî renklerinden birisi değil, güneşin kendisidir. Tayfı teşkil eden renklerin hiçbiri hakikî âlemi göstermez. Güller misalinde de, nice çeşit güller vardır ki renksizdir, her zaman kokmaz, kimi en hafif bir rüzgarda dökülür, bir sabahın ayazında solar. Hele bazıları vardır ki demete bile girmez, gülistanda itibarı hatta mahalli bile yoktur. Fakat bir çeşidi de vardır ki sabah akşam, gece gündüz kokusu eksik olmaz, sıcağa soğuğa dayanır. İşte o, güllerin sultanıdır. Nasıl her gül bir olmazsa, bazılarında da diken olup eline alanları belaya sokarsa dinlerde de her din bir olmaz.

İnsanın ilahlaşmak meselesi ise, şimdiye kadar ne dinlerin tarihinde, ne milletlerin, ne de ilimlerin tarihinde ilahlaşmış bir insan misaline tesadüf edilmediğinden bir mana ifade etmeyen bir meseledir.

Peygamberlerden başka kimse mucize yapmadı. Peygamberler de birer insan idiler ve insanlıklarını kendileri de açıkça beyan etmişlerdi. Mucizelerin süduru ise emr-i İlahî üzerinedir.

Hüseyin Sîret Bey, "Ankâ-yı Beyâbân", sy.44, s.146-147.

Buldum seni bu türbede hayyen ve kadîren

Osman Şems Efendi

Yıldızlı bir geceydi... neşîb ü firâz ile

Vardık şeb-i rahîl-i beyâbânda menzile

Menzil: Semaya sâye salan yaşlı bir çınar;

Altında, bir cidâr ile çepçevre bir mezâr.

Sakf-ı sitâre-nakşı hafâ-gâh-ı tâ'irân,

Ağsânı hep murakabe hâlinde ser-girân.

Çekmiş o yerde sırtına bir kutb-ı münzevî,

Pejmürde bir 'abâ-yı siyeh-reng-i uhrevî.

Taşsız, kitâbesiz, kuru toprakdı merkadi,

Pûşîde, türbesinde sükûn-ı mü'ebbedî.

Bir sûzen-i muz'î ile tâbende bir böcek,

İşlerdi bir kitâbe-i zerrîn benek benek.

Parmaklığında ukdeli bezlerle revzeni,

Bir târ-ı ankebût idi, kandîl-i medfeni:

Vahdet-gehinde gizlice ihyâ-yı leyh eden,

Bir âbidin nigâhına benzerdi vehleten

Yırtık kanadlı bir koca ankâ-yı vecd idi;

Çökmüş yanardı sîne-i vahdetde merkadi.

Ey çöl nedir bu şa'şa'a âhenk olan şebiñ,

Bir erğanûn-ı ra'şe-fezâ-yı mükevvebiñ.

Pür-vecd ü pür-ziyâ bütün eflâk muhteşem,

Bir bî-nihâye nağme-i zerrîn-i zîr ü bem.

Elhân-ı rûşenâ olan ecrâm-ı nâ'iriñ

Âheng-i zârı samt-ı muz'idir derin derin.

Fânûs-ı kehkeşânını yakmış Hudâ nümâ,

Lerzân ışıklarıyla münâcât eder semâ.

Kavruk bir âh-ı bâdiyedir bâd-ı muhtazır;

Esdikçe kumlu lâ-yetenâhiyyet ürperir...

Kimdir bu çölde postu seren kutb-ı münzevî?

Kurmuş zemîn-i vahdete bir âhiret evi.

Ulvî bir kabr-i lâ-yetanâhiyyet ihtivâ,

Dolmuş zilâl-ı târına esrâr-ı Kibriyâ.

Ey kutb-ı sâye-bahş-ı beyâbân bütün sene,

Yaz, kış koşar bu bağrı yanık çölde türbene

İrfân-ı fakr u zulm olan evlâd-ı bâdiye.

Birçok mesâfe kat'ederek "bir şifâ" diye.

Türben serinletir beşerin ıztırâbını,

Dinlersen iştikâsını, kalb-ı harâbını.

Mahmûl-i âh u girye gelen kârbân-ı gam,

Türbenden ayrılır, döner âzâde-i elem.

Akşam olunca çöllerin evlâd-ı âcizi,

İbkâd eder makâmıña bir tuhfe-i muzî.

Tokadî-zâde Şekîb Bey, "Gazel", sy.44, s.147.

Bir câzibedir hüzn-i semâvî-i cemâliñ,

Rûhumda hazânlar yaradır tavr-ı melâliñ.

Yok hüsn-i İlâhîñe semâlarda da eş yok

Âyînede vardır güzelim varsa misâliñ.

Gönlümdeki timsâl-i safâ-dârına benzer

Bak 'aks-i dilârâsına deryâda hilâliñ.

Mahsûz-ı bekâyim elem-i hicr ile herkes

Takdîr edemez zevkini elbette bu hâliñ.

İshak gibiyim nâle-i cân-sûzumu dinle

İnler dururum ka'r-ı zalâmında leyâliñ.

Bir 'âşık-ı bî-çâre-i firkat-zedeñim ki

Bîhûş olurum hâtıra geldikçe visâliñ.

Bîgâneyim ârâyiş-i bî-reng-i bahâra

Rûhumda hazânlar yaradır tavr-ı melâliñ.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Minber İnşâsı", sy.44, s.147-148.

Yazarın verdiği bilgilere göre, Mescid-i saâdetin minber-i şerîfi, hicrî sekizinci senenin sonlarına doğru yapılmıştır. Âmili, ensârdan bir kadının dülger bulunan kölesidir.

Müslümân cemaaatin çoğalması ve arka saflardakilerin imamın yüzünü görememesi üzerine bir minber inşasına gerek duyulduğu ve üç basamaklı bir meclisli ve dayanmak için arkalıklı olmak üzere minber-i şerîf inşa edildi.

Yazar, Buhârî'nin Kitâbü'l-Cum'a'sından naklen "Hz. Peygamber, falan kadına: dülger bulunan kölene emr et, bana ağaçtan bir minber yapsın ki halka söz söylediğim vakit onun üstüne oturayım." dediğini ifade ediyor. Hz. Peygamber, minberin üçünca basamağında durup hitap ederdi. Hz. Ebubekir, halifeliği zamanında edeben ikinci basamakta, Hz. Ömer de birinci basamakta hitap etmişlerdi.

Minber-i saadetin kapısına ilk defa perde asdıran zatın Osman bin Affân olduğu rivâyetine yer veren yazar, minber-i nebevînin 49 tarihine kadar kendi hâli üzere kaldığını da sözlerine ekler. Yazarın verdiği bilgilere göre, 578 tarihine kadar itina ile korunan bu minber, bu tarihte yıkılıp ağaçlarından sakal tarakları yapılmış ve yerine başka bir minber inşa olunmuştur. Şu an mevcut olup üstünde hutbe okunan minber sengini, Osmanlı Sultanlarından III. Murad yaptırmış ve göndermiştir.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Mimar Sinan'a Dair", sy.44, s.148-149.

Yazar, Mimar Sinan'ın vefat yıldönümü dolayısıyla Mahfil idarehanesine gelen bir tezkireden onun mezarı başında bir tören düzenleneceğini ve gecesinde Mevlîd okutulacağı haberini veriyor. Bu vesileyle Mimar Sinan hakkında dergide bir yazı yazmak fikri de ortaya çıkmış oluyor. Ancak yazar, Mimar Sinan hakkında alelade bir yazı yazılmaması düşüncesindedir ve alelade bir yazı yazacak olsa Kamusü'l-a'lam'daki bilgilerle yetinebileceğini ifade ediyor ve şu güzel örneği de ekliyor:

Yenişehirli Avni Bey, Üsküdarlı Hakkı Beyin Divanına yazdığı kasîde-i takrîziyyede:

Kad-i sühân şâ'iri şâ'ir bilir ancak,

Rûhü'l-kudüsün sırrı Sirâfîle ayândır

demiş, şair sözündeki feyz-i icâzı ancak bir şairin, Rûhü'lkudüs'teki sırr-ı ihyâyı da ancak İsrafil'in idrâk edebileceğini bildirmiştir.

Yazar bu örnekte olduğu gibi Mimar Sinan'ın da yaşamını ve sanat hayatını yazabilecek parmakların da kalem ile beraber pergel ve cetvel yapmaya vakıf bulunması gerektiği ve herkesten evvel mimarî üstatlarımızın meslekî bir vazifesi olduğu düşüncesindedir. Kendisi gibi adamların Mimar Sinan'ın eserleri karşısında yazacaklarının beyân-ı hayretten ibaret kalacağını ifade eder.

Sa'dî Bey, "Berberîler-Tuaregler", sy.44, s.149-151.

Yazar, Arapların Mağrib dedikleri, Fas, Tunus, Cezayir, Trablusgarp kıtalarının çeşitli kavimler tarafından istila olunduğunu ifade ettikten sonra buranın asıl yerlileri Berberiler olduğunu söyler. Berberilerin kökenine gelince bu konuda kesin bir şey söyleyemeyeceğini ancak faraziyeler bulunduğunu ve bunlar içerisinde Afrika'nın Akdeniz sahiline tarihin kaydetmediği bir devirde hicret etmiş çeşitli kavimler bulunduğu inancını kabul eder. Bu faraziyesini de şu ifadelerle ispat etmeye çalışır: Gerçekte Berberilerden başka buradaki ahaliden hepsini siyah ırka mensup olması ve siyah saçlı kimseler arasında mavi gözlü ve kumral insanlara tesadüf olunması bu faraziyeyi güçlendirmektedir.

Yazara göre Kuzey Afrika'daki siyah saçlı insanların Fırat nehrinin sahilinden veya Arabistandan hatta Hisdistan'dan bile gelip buralara yerleşmiştir. Mavi gözlüler ise Güney Avrupalı muhacirlerdir.

Bu şartlar altında Berberi tipini anlamanın çok zor olduğunu ifade eden yazar, ecnebi kanının karışmasının ırklar üzerindeki tesirleri neticesinde mesela, Cezayir, Tunus ahalisi beyaz, ciftçiler esmer, sahra-yı kebirliler siyaha yakın bir renge sahip oldukları tespitinde bulunur. Bu nedenle Berber ırkının safiyetini koruyamadığını da sözlerine ekler.

Yazar, Berber lisanının tamamen Araplaştığını, kökeni Fenike olması muhtemel olan asıl Berber lisanının şehirlerden uzak mahallerde kullanıldığını, bununda kelimelerinin üçte birinin Arapça olduğunu söylüyor.

Berberlerin cesur, çalışkan, kanaatkar kimseler olduklarını ifade eden yazar, kendilerine yetecek hatta fazlasını dışarı satacak sanayiye de sahip olduklarını söylüyor.

Yazar, Berberi ırkının karakteristik özelliklerini öğrenmek için Tuaregleri incelemek gerektiğini ifade ederek Fransız coğrafyacılarından Mösyö Gotia'ın son neşrettiği Sahra-yı Kebir isimli eserinden şu sözleri naklediyo: Sahra-yı Kebir'in Cezayır kısmındaki bedeviler iki gruba ayrılır ki aynı hayata aynı suretle uymalarından başka aralarında hiçbir ortak nokta yoktur. Lisan, kıyafet, gelenek, görenek, İslâm inançlarını anlamadaki farklar ve bunun üzerine affı kabul etmeyen bir kin, kısaca her şey onları birbirinden ayırır.

Fransız müellifinin beyanına göre, Şaambâlar, Fransız hecin-süvâr efradının önemli bir kısmını temin etmişler ve üstelik Sahra-yı Kebir'de geçerli olan usül ve fikri göstermişlerdir. Fransızlar Tunus ve Cezayir'in kuzeyinde bunlar sayesinde huzur ve güveni sağlayabilmişlerdir. Fakat Şaambâlar, çölün merkezini ebedî düşmanları olan Tuaregler'e terkederek Atlas dağlarının eteklerinde asırlardan beri toplanmışlardır. Tuadeglerin bâriz bir şahsiyeti vardır. Müslümânlıkla alakalarına gelince; tek bir Arapça kelime bilmedikleri gibi Ramazanda oruç da tutmazlar. Dünyada kendi lisanlarını yazan Tuareglerdir. Yanlarında daimi surette bir hançer bulunur. Libyalının şimdiye kadar muhafaza olunan son bir numunesini teşkil ederler. Eski Berberilerin mirasından itina ile muhafaza ettikleri şey, müstevlî Araplara karşı kindir. Yirminci asrın başlarında Fransız orduları, Tuaregleri antilop derisinden mamul büyük bir kalkan, mızrak ve keskinliğine kullanılan bir kılınç ile silahlanmış olarak bulmuşlardı.

Yazara göre asıl önemli nokta Tuareglerin nüfuslarının az olmasıdır. İnsanlığın bu kadar küçük bir parçası nasıl olur da âlemşümul bir şöhrete sahip olur? Tesadüfün ve Sahra-yı Kebir'in esrarengiz muhitinin tesiri ile beraber bu insanlardaki büyük bir azim, irade ve garabetin dahli olduğu savunulur.

Rif'at Efendi, "Kazak-Kırgızların Ahvâlinden Bir Parça", sy.44, s.151-152.

Yazar, bu Türk ve İslâm unsurunun daha önce Mahfil dergisinin 39. sayısında Fransızcadan naklen tarihi bilgilerinin verilmiş olduğunu hatırlattıktan sonra bazı birkaç önemli noktaya değinmek istediğini söyler.

Tarihî bakımdan Kırgızların, 12 asrın başlarında Barak Han adlı Kazak bütün Kırgız-Kazakları bir araya toplayıp muazzam bir hukumet meydana getirmişti.

Coğrafî bakımdan Kızgızlar, tahminen 6 milyon kadar nufusa sahip olan bu kavim dağınık bir halde olup umumiyetle Çin Türkistanı, kuzey ve batıda Rus Türkistanı ve Balkaş gölünden itibaren Ural'a kadar uzanan sahralarda yaşamaktadırlar. Hazar denizinin kuzey sahilinde de az çok Kazaklar mevcuttur.

Kazak-Kırgızlar, çocuklarını üç dört yaşındayken nişanlayıp buna "ayıttırma" tabir ederler. Ayıttırma merasimi düğünün başlangıcı sayılıp o günden itibaren taraflardan her biri başkasıyla nikah hususunda akd-i mukavele edemez, aksi halde buyuk nizalar ve cidaller çıkar. Çobanlık ve hayvancılıkla uğraşan halkın ekseriyeti zengin sayılır.

Cenaze merasimi: Zengin bir Kırgız vefat eder etmez, etrafa suvari çaparlar gönderilip pek uzak yerlerdeki kabileleri cenaze merasimine davet ederler. Muayyen günde cenazenin bulunduğu mahalde mahşeri bir kalabalık meydana gelir. Yazar burada okuyuculara bir uyarıda bulunarak, bunların çoğunluğunun dua ediciler olduğunu zannetmemelerini, Kazaklarda israfa yönelik âdetlerden birinin de ölünün vasiyeti üzerine üç beş yüz koyun ve büyük baş havyanın cenazede toplanan ahali arasında taksim edilmesiydi ve orada bulunanların karınlarını doyurmak için yüzlerce koyun kesilirdi. İşte böyle bir büyük topluluğu celbeden iki şey vardı: Cebini doldurmak ve karnını doyurmak. Yoksa bir fakirin cenazesinde üç dört adamdan fazlasını göremezsiniz.

Kazak-Kırgızlarda, genel davaları aksakallar yani kabile büyükleri halleder. Münazaalar ve mücadeleler kanlı sonuçlanırsa, aksakallar tarafıdan diyet olarak tayin

edilen mikdar hayvanatı kâtilden alırlar. Ekseriyetle malın hepsini veremeyen kâtilin bütün malları müsadere edildikten sonra geri kalanını katilin mensup olduğu kabile veya oruğ tamamlamaya mecburdur.

SAYI 45:

Tâhirü'l-Mevlevî "Şehremini Beyefendi'ye Teşekkür sy.45 s.153

Derginin bu sayısına başyazarın "Şehremini Beyefendiye Teşekkür" adlı teşekkür yazısıyla başlanıyor. Aksaray'dan Çapa'ya uzanan caddede tramvay direklerine asılı elektrik fenerlerinin aydınlatılması hususunun 43. sayıda açık bir ariza ile Şehremini Beyefendiden rica edildiğini hatırlatan yazar, uyarılarının dikkate alınarak fasılalarla bu fenerlerin yanmaya başladığını, hem yolların hem de gözlerin aydınlandığını ifade ediyor. Bundan dolayı Şehremini Beyefendi Hazretlerine teşekkürlerini sunuyor.

İkinci olarak, Fatih dersiamlarından Erzurumlu Ömer Nasuhî Efendinin "Muvazzah İlm-i Kelam Derseleri" adlı bir eserinin yayımlandığı haber veriliyor.

Bergamalı Cevdet Efendi, "Tefsir, Te'vil, Tahrîf, Tebdîl ve Aralarındaki Fark", sy.45, s.154-155.

Yazar, yazısına "tefsîr", "te'vîl", "tahrîf", "tebdîl" terimlerinin tanımları ve açıklamalarını yaparak başlamaktadır. Bu terimlerin uzun uzun tanımları yapıldıktan sonra ilk olarak "tefsir" ile "te'vil" arasındaki farka değinilmektedir.

Bazı âlimler tefsir ile te'vilin her ikisinin de aynı manaya geldiğini söylerken bazıları da tefsirin ekseriyetle lafızlar ve müfredlerde kullanıldığını, tevilin ise ilahî kitapların ve cümlelerin anlamlarında kullanıldığını söyleyerek aralarındaki farkı ortaya koymuşlardır. Bazı âlimler de tefsir ancak bir veche ihtimali bulunan lafzı beyandır;

tevil ise delillerden birine itimat ederek muhtemel manalardan birine lafzı yönlendirmekten ibarettir, demişlerdir.

Yazar, Maturidî ve Kuşeyrî'ye göre tefsir ve tevilin tanımlarını verdikten sonra onların bakış açılarındaki farklığa da işaret ediyor. Kuşeyrî'ye göre tefsir, rivâyet ve sema'a maksûr olan; tevil ise istinbât ve ictihâda müteallik olandır. Bağavî, Güvâşî, İbni Teymiye gibi âlimlerin de tefsîr ve tevîl hakkındaki görüşlerini sıralayan yazar, daha çok İbni Teymiye'nin tevîlin üç türlü kullanıldığı ve adlandırıldığı görüşlerine yer verir. Buna göre birincisi, delile istinaden mercuhu tercih etmektir ki usuliyyûn ıtlâkıdır. İkincisi müfessirîn ıtlakıdır ki bunlara göre tefsirin müradifidir. Üçüncüsü, kelamın hakikati, mercii ve âkıbeti ma'nasınadır. Şu halde haşr ü neşre dair olan ahbarın tevili onların âkıbetlerinden başka bir şey değildir.

Yazar, daha fazla ayrıntılı bilgi isteyenler için Tavzîhü'l-Müteşâbihât adlı esere müracaat edilmesi tavsiyesinde bulunarak yazısını bititir.

Reşid Mazhar Bey, "Bir Hintli Misyonerin İslâmiyet Hakkındaki Sözleri", sy.45, s.155-157.

Reşit Mazhar Bey, önceki sayıda başladığı yazısının ikinci bölümüne Hintli misyoner Janiar Ajadara'nın sözlerine daha fazla reddiyeler de yazılabileceğini ifade ederek başlıyor. Daha sonra misyonerin söz konusu konferansından bizim için ibret nümunesi olacak amelî neticeler çıktığını söyleyerek bu yazıda bunları ele aldığını ifade ediyor.

Yazar, "Acaba kaç din âlimimiz vardır ki iki ecnebî lisanıyla fasîh bir konuşma üslubuyla bir mesele hakkında bir buçuk saat karşısındaki dinleyenleri cezb eden bir konuşma yapabilir?" diyerek bir özeleştiri yapıyor. Vaktiyle her okuyup yazma bilenin, Arapça ve Acemceyi de Türkçe kadar bildiğini ve dine dair konularda Arapça kitaplarda istediğini bulabildiğini söyleyen yazar, hatta Arapça din kitaplarının hem keyfiyet hem de kemmiyet bakımından büyük bir kısmının Türkler tarafından vücuda getirildiğini de sözlerine ekler. Bugün dinde tekasül gösteren veya büsbütün dinsiz olan kimselerin

çoğunlukla Arapça bilmeyen kimselerden olduğu tespitinde bulunur. Diğer taraftan bazı hocaların, dine dair Türkçe yazmamalarına Türkçeyi bahane göstermelerinin yanlış bir iddia olduğunu ifade ediyor. Her nasıl olursa olsun, elimizdeki yegane âlet dilimizdir ve bu dille eser yazmak mecburiyetindeyiz, diyor.

Yazar, Hindlinin ibadet yerinden ziyade bir eğlence yeri olan otel salonunda konferans vermesine de dikkat çekiyor. Dinden bahsettiği için kiliseyi tercih etmeliydi. Fakat o kiliseye gitmedi, alelade bir hayat köşesini seçti, diyen yazar, Hintli misyonerin niçin böyle yaptığını anlayamadığını ifade ediyor. Belki de orada bulunanların yüzde doksanının kiliseye uğramaz takım olduğunu düşünmüştü. Çünkü eskimiş kilise âdetlerini vasıta olarak kullanması irşad veya ifsadda muvaffak olmamak için en esaslı bir şart teşkil edecekti.

Bizde vaazları dinleyenler, vaizin etrafındaki sınırlı halka ile dört duvar ve kubbedir, diyen yazar, misyonerin davranışından hareketle bizdeki duruma yine bir özeleştiri getiriyor. İrşad vazifesiyle mükellef olanların dinsizleri kendi ayaklarına gelmeleri için beklemelerinin hiç kimseye fayda sağlamayacağı düşüncesini, yazar, "çoban sürüden ayrılan kuzuyu gelmesi için beklemez, gider, kendisi arar" misaliyle ortaya koyuyor.

Yazar, ulemaya bu konuda bazı öneriler getiriyor: Cami'den kopan halkın konferans salonlarında cami ile bağlarının kurulabileceğini, hocaların bu konuda batılıların konferans taktiğini kullanmalarını tavsiye ediyor. Yazara göre, din meseleleriyle uğraşanlarımızın ecnebi lisanı bilmemeleri, aleyhimize dönen isnatlardan kendimizi kurtaramamamıza sebep oluyor. Son olarak yazar, bu sözlerinin iz'an, insaf ve hamiyet sahibi birinin kulağında yer almasını cenab-ı Allah'tan temenni ederek yazısını bitiriyor.

Mustafa Sâlim Bey, "Şi'râ-yı Yemânî Yıldızı Hakkında", sy.45, s.157-158.

Yazar, Erkân-ı Harb kaymakamı Abdurrahman Beyefendi'ye ithafen yazdığını ifade ettiği yazısının başında, Mahfil mecmuasının 1342 senesi Rebiü'l-evvel

nüshasında Şi'râ-yı Yemânî yıldızı hakkında himmet buyurulan derin malumâtı okuyup ilminin derecesinin ne kadar yüksek olduğunu anladığını ifade ediyor. Yazar, Abdurrahman Bey'i tebrik etmekle beraber makâlesinin dördüncü maddesi hakkında bazı mülahazâlarının bulunduğunu ve kendisini bu konuda aydınlatmasını temenni ediyor. Şöyle ki:

Önce, İngiliz filozoflarından Sir William Thomson, yirmi senelik kılı kırk yararcasına araştırmalarının neticesinde, güneşin hararetinin günden güne azalmakta olduğunu keşfetmiş ve bu konuda yaklaşık bir kanun bularak, hararetin bu kanun çerçevesinde azalması halinde birkaç milyon sene sonra hararetinin yeryüzünü ısıtamayacak düzeye düşeceğini ve binaenaleyh dünyada hayat kalmayacağı ve güneşin karanlık bir hale geleceği neticesine varmıştır.

İkinci olarak, dâhî ünvanını kazanan Einstein, ışığın ölçülmesinin mümkün olduğunu ispat etmiştir. Bu durumda güneşten çıkan ışığın mevzun olması hasebiyle her an güneşin bir miktar ziya kaybedebilecek ve neticede güneş karanlık bir hale gelecektir.

Bunun üzerine yazar, "Şimdi, kıyamet alametlerinden olarak Tekvir suresinde geçen (ize'ş-şemsi küvviret) âyet-i celilesi tamamen bu hakikati beyan etmiyor mu?" diye sorar ve kıyametin zamanı bilinemese de her halde Abdurrahman Beyin dediği şekilde elli bin sene gibi pek yakın bir zamanda olmasa gerektiğini ifade eder.

Kıyametin Şi'râ-yı Yemanî'nin kaybolmasından evvel veya sonra olması meselesine gelince heyet ilmi hakkındaki eserler kütüphanelerde bulundukça, bu yıldız hakkındaki gerçeklerin evvelce mevcut olduğuna delalet edemez mi? Yazar, bu sorusuna da Yasin suresinden deliller getirerek Sirios yıldızının gittikçe manzumemizden uzaklaşacağı uzak gelecekteteki alimler tarafından tereddütsüz kabul edilebileceğini savunmaktadır.

Yazar, şimdilik sözü uzatmaya gerek görmeyerek bu kadarla yetinmek ve bu vesile ile hürmetlerini arz ederek yazısını bitirmektedir.

Tâhirü'l-Mevlevî, "İlmiye Kisvesi Hakkında", sy.45, s.159-161.

İbtidâ-yı dâhil talebesinden Zülkerem Efendi'nin bu nüshada talebe mahfilinde yer alan mütalaa-namesi yazara vaktiyle işittiği bir latifeyi hatırlatmıştır. Üsküdarda bulunan Kavsara Baba tekyesinin postnişini olup Şaşı Hafız demekle bilinen bir zat vardı. Kendisi nakşî olduğu halde fes giyer, üstüne beyaz veya yeşil sarık sarardı. Birgün sarıktan söz açılınca, sarıklara alamet konulması gerektiğini söylemiş. Gerekçe olarak da sarık sarmanın sünnet olduğunu ve hiçbir Müslümânın bundan men' edilemeyeceğini söylemiş. Fakat sarıkların üstüne bir işaret konulur da meslek olarak tefrik olunursa yanlışlığa meydan verilmemiş olur, düşüncesindeymiş.

Yazar, şeyh merhumun sayıp döktüğü sarık alametlerinden hatırında kalanları sıraladıktan sonra, onun latife gibi anlattığı bu düşüncenin hiç de yersiz olmadığı kanaatindedir. Ayrıca bir karşılaştırma yaparak, Hıristiyan ve Musevî ulemasının ve talebelereninin yani hahamlar ile papazların ve şakirdlerin kıyafetinin geleneğe uygun bir şekilde devam ettiğini söylüyor.

Osmanlının giyim hususundaki hassasiyetine dikkat çeken yazar, II. Mahmud'dan Meşrutiyete gelinceye kadar giyimde birçok geleneğin değiştiğini örneklerle anlatıyor. Yalnız asker, jandarma ve polis kıyafetlerinde bir mahfuziyyet bulunduğunu, bunun da o kıyafetlere girmenin yasak olmasından kaynaklandığını ifade ediyor.

İlmiye kıyafetinde ise bir yasaklama ve mahfuziyet olmadığından diğer aşağı mesleklerin kisvesi derecesine düştüğünü ifade eden yazar, halen de bu durumun devam ettiğini söylüyor. O kadar ki bir herif cami kapısında dilenirken veya "su döktüm hakkımı helal etmem" diye cenaze sahibinin arkasına düştüğü sırada bile kendisine ilmiye erbabı süsü veriyor.

Yazarın anlattığına göre, eskiden üç aylarda mültezimlerin köylerden topladıkları çocukları İstanbul'a getirerek gündüzleri camilerde "Cebrail'in kılıcı, Arşa çıkar bir ucu" tekerlemeleriyle, geceleri kahvelerde ve kıraathanelerde "verin, mollaya efendiler" sözleriyle dilendirirler ve hasılatı toplarlarmış. Yazar, dışardan bir adamın her sarıklı dilenci çocuğunu talebeden, talebeden her birini de dilenciden sanmakla

aldandığını ve buna engel olmak için ilmiye kisvesinin ayrı bir şekle getirilmesi ve ulema ve ilim talebelerinin o tarzda giydirilmesi gerektiğini vurguluyor.

Yazar son olarak makâlesini tamamladıktan birkaç gün sonra Tanin gazetesinde Hüseyin Cahit Beyin "Kisve-i İlmiye" başlıklı bir başyazıyla konuyu ele aldığını bildirerek oradan bazı alıntılar yapıyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Evkâftan Hasbetenlillâh Bir Ricâ", sy.45, s.161-162.

Yazar, bu makâlesinde Bayezid Cami'inin o günkü durumunu eski haliyle mukayese ederek, niçin ve nasıl bu duruma geldiğini anlatıyor ve bunun sorumlularını göreve çağırıyor.

Makâlenin yazıldığı tarih itibarıyla birkaç sene evvel, Beyazıt Camiinin girişinde bir çatı ve saçak bulunduğu ve bunların yazın güneşten, kışın yağmur ve kardan cemaati camiye girerken koruduğu anlatılıyor. Gölgelik ve korumalık vazifesi gören bu unsurların mülğa Evkaf vekaleti tarafından aslına uygun olmadığı ve mimarisinde bulunmadığı gerekçesiyle yıkıldığı ifade ediliyor. Yazar bu hareketi eleştiriyor. Evkaf nezaretinin fennî şubesinden bugüne kadar bir gelişme olmamasının sebebini soruyor.

Yıkılan bu çatı ve saçakların sadece cemaati güneşten ve yağmurdan korumakla kalmadığı, bunların yıkılmasından dolayı cami içine giriş mesafesinin daraldığı ve bu sebeple kapıdaki perdenin iyice bozulduğu ve kapıya yakın yerdeki halıların kenarlarının kirlendiği ifade ediliyor. Hatta girişte cemaatin ayakkabılarını çıkardığı kerevetin de kaldırıldığını söyleyen yazar, bundan dolayı kapı altındaki mermerlerin ayakkabıyla basılmaktan eridiğini ve toz ve kirin daha içerlere ilerlediğini ifade ediyor.

Yıkılan kısımların duvar içindeki direklerinin yerlerinin bile boş kaldığını ve bu oyukların eskisinden daha kötü bir görüntü meydana getirdiğini ifade eden yazar, "elverir ki halk yağmurda çamurda ayakkabılarını çıkarırken veya giyerken bir dam

altına sığınabilsin" temennisinde bulunarak bir an önce buna bir çare bulunması konusunda Evkaf sorumlularını göreve davet ediyor.

Mes'ûd Bey, "Şeyh Mu'inüddîn Çeştî", sy.45, s.162-163.

Yazar, Tarikât-i Âliyye-i Çeştiyye şeyhlerinden ârif-i billâh bir zât olan Şeyh Muinüddîn Çeştî hazretlerinin ölümünün 708. yıldönümü olması münasebetiyle bu ayki sayıda bu makâleyi yazdığını ifade ediyor.

Yazar, hazretin gavs-ı a'zam neslinden olduğu ve Hind'e Bağdat'tan teşrif buyurduğunu bir eserde okuduğunu ancak ne derece doğru olduğunu tetkik etmediğini ifade etmektedir. Hz. Peygamber'i rüyada görmesi üzerine, Şeyh hemen gece yarısı yola revan olmuş ve Hindistan'a ulaştığında Hindistan Müslümânları arasında çalışkan ve diğerlerine sevgi ve sadakat gösteren büyük bir zümre teşkil eden ve "meymen" adı verilen milyonlarca nüfus derhal imana gelmiştir. Dehli şâhenşahları tarafından hazret için Açmir şehrinde bir dergah teşrif edilmiş ve şeyh hazretlerinin kuvve-i kudsiyyesi ve enfas-ı mübarekesi sayesinde oradaki mecusilerden birçoğu İslâmı kabul ederek Müslümân olmuş, Açmir ve havalisi bu sayede İslâm beldesi olmuştur.

Veli-i müşarün ileyh ömrünün sonuna kadar Hindistan'dan ayrılmamış ve 634 tarihinde 97 yaşlarında irtihal eylemiştir. Bugün Açmir'de Hoca Muinüddin Çeştî hazretlerinin türbesi hem Müslümânlar hem de mecusiler tarafından ziyaret ediliyormuş. Türbesi gayet süslü imiş.

1322 senesinde Hindistan'ın her tarafından gelen ziyaretçilerin daha birinci hafta zarfında miktarı 340.000 kişiye ulaştığını Hind gazeteleri yazmıştır.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Muhammed Es'ad Dede Efendi Merhûma Dair", sy.45, s.163-165.

Yazar, Hüseyin Vassaf Beye mektubundan naklettiği yazısına devamla, Hoca merhumun bazı dostları ile teferrüce gittiğini ve bu vesileyle ihvanı tenbih ve ikaza gayret ettiğini yazıyor.

Bu seyranlardan bir tanesinde yazar kendisinin de bulunduğunu ve zikretmeden geçemeyeceğini beyan ediyor. Hocanın kardeşinin oğullarından biri birgün İstanbul'a gelir ve medresede hocayı ziyaret eder, ancak hocayı bulamayınca Büyükdere'de oturduklarını işaret eden bir not bırakır. Hoca da iadeyi ziyaret etmeye karar verir. Tâhirü'l-Mevlevî'ye de gidelim, der ve giderler. Büyükdere'de bir eve vardıklarında on sekiz, on dokuz yaşlarında iki delikanlı onları karşılar. Amca diye ellerini öpmek isterler, fakat hoca elini vermez. Hasbihalden sonra sofraya davet edilirler. Sofraya çatal konmamıştı ve hoca beni hayretler içinde bırakacak şekilde çatal istedi ve yemeği döke saça yedi. Sonra dönerken yolda çatal istemesinin nedenini sordum. Hoca, bunlar def'-i hacet ettikten sonra ellerini yıkamazlar, elleri sahana değmesin diye çatal istedim, cevabını verir.

Hoca 1310 senesinde hacca giderken medresedeki derslerini Hayri Efendiye verir. Yazar da hocanın talebeleri arasındadır ve onun icazetini almıştır. Büyük zelzele esnasında da hocayla beraber olan yazar, hocanın hacdan dönüşünden sonra kendisinde de hac arzusunun hasıl olduğunu ifade ediyor.

Hocanın Yenikapı Mevlevîhanesinde yazara sikke giydirdiği kendisinin biat vermediği ifade ediliyor. Tarikatte bi'at onu veren şeyh ile alan derviş arasında birbirlerini şeyhliğe ve dervişliğe kabul etmiş olduklarına dair el ele tutuşmak suretiyle yapılan bir muahede demektir ki bir mürid ancak bu taahhütten sonra o şeyhin dervişi olur.

"Ali Emirî Efendi Merhûm", sy.45, s.165.

Fuzalâdan Diyarbekirli Ali Emirî Efendi, 16 cemaziyelahir 1342 tarihine tesadüf eden çarşamba günü irtihal etmiş, ertesi gün de Fatih Camii haziresine defn olunmuştur. Tarihe ve edebiyata dair birçok eseri bulunan merhumun şaheseri ise, topladığı yirmi bini aşkın eseri vakf ile tesis eylediği kütüphanesidir.

Cenab-ı Hak rûh-ı revanını şâd etsin.

Yükselip rûh-ı Emîrî tenden

Bezm-i bâlâyı edindi menzil

Fevtinin oldu güher târîhi

Kurb-ı Gufrâna revânı nâ'il (1342)

Kabrine nûr-ı İlâhî dolsun

Mazhar-ı nûr-ı tecellî olsun

Tâhirü'l-Mevlevî

Cem'-i kitâba vaktini vafk etdi dâ'imâ

Dehrin temâyül eylemedi hûb u ziştine

Târîh-i irtihâlini cevherle söyledim

Gitdi Alî Emîrî Efendi behiştine

Üsküdarlı Tal'at

"Çin Müslümânları", sy45., s.165-166.

Bu makâlenin fakültede yayımlanan El-Câmi'a mecellesinin 10 cemadiyelevvel 1342 tarihli nüshasından tercüme edildiği ve bunun da Zî Müslim'den Maarifü'l-Hindiyye'nin tercüme ve nakl etmiş olduğu ifade ediliyor.

Çin'deki milyonlarca Müslümân kardeşimizin durumuna dair ne kadar malumatsız olunduğu dile getirildikten sonra Çin Müslümânlarının asırlardan beri İslâm âleminden kopuk yaşamakla beraber İslâmiyetin ruhunu muhafaza ettiklerini ve Müslümân nufusun artamasına hizmet ettikleri ifade ediliyor.

Çinli Müslümânların Çin'in büyük kıt'asında dağınık bir vaziyette bulundukları halde kendilerini bir vücudun tamamlayıcı uzvu olarak gördükleri ve bunların muhacir ve yerli olmak üzere iki kısım oldukları bildiriliyor. Muhacirler 651'den ve Osman bin Affân'ın halifeliği zamanından itibaren kara ve deniz yoluyla Çin'e gittikleri bilgisi veriliyor. Ayrıca o zamandan beri asır asır bugüne gelinceye kadar Çin'deki Müslümânların durumu hakkında malumat veriliyor. Çin'de Çinli âlimler tarafından yazılan İslâmi eserler hakkında bilgiler de veriliyor.

" Amerika'da Men'-i Müskirât", sy.45, s.167.

Bu yazı, Amerika'da sarhoşluk verici maddeleri yasaklayan kanunun birçok zorluklara rağmen uygulanmaya başlandığı haberiyle başlıyor. Avrupa basınından edinilen bilgilere göre Amerika'da Filadeyfiya ve Newyork'ta içki satan birçok müessesenin ve imalathanelerin kapatılması hususunda polisin büyük bir operasyona başladığı ifade ediliyor. Diğer taraftan Amerika ayan meclisinden Mr. Johnson'un da "men'-i müskirât kanunu" hakkında şu beyanatı verdiği naklediliyor:

"Resmî polis istatistikleri, gece sokaklarda sarhoş gezenlerin %50 azaldığını göstermektedir. Alelade zamanlarında altı bin mahkumu bulunan Sinsinani hapishanesi, men'-i müskirâttan bir sene sonra mahkumsuz kaldığından kapılarını kapatmıştır. İndiana hükumeti müskirâtın yasaklanmasından sonra 37 hapishane kapamıştır..."

Mr. Johnson'un bu sözleri, Amerika'da müskirâtın yasaklanmasının ne derecede başarılı olup olmadığını gösteriyor.

Şeyh Saadeddin Efendi, "Gazel", sy.45, s.167.

Ey kâ'il-i lâ-havle velâ kuvvete illâ...

Kâfî saña dâreynde hep urve-i vüskâ

matla'lı gazeli on beyitten oluşuyor.

Ödemişli Hoca-zâde Muammer Efendi, "Sofiyâne Bir Terennüm", sy.45, s.167-168.

Ezelden nûş etdim şarâb-ı 'aşkı

Dilde o bezmin şifâsı vardır

Ebedden dinledim hitâb-ı 'aşkı

Kulağımda hâlâ sadâsı vardır

'Âteş-i 'aşka ben atıldım yandım

"Len terânî" diyen nûra boyandım

Mest oldum yıllarca sonra uyandım,

Dilde elestiñ belâsı vardır

"Kenzi mahfî"yi ben nefsimde buldum

Sonra da 'aşk ile sarardım soldum

"Bişnev"in feyzinden güne sır oldum

"Ene'l-hak" demedim, cefâsı vardır

Âfâk u enfüsde vahdet göründü

Nefsimi öğrendim Hakka büründü

“Setrihim” diyen nûr ile döndü

O nûruñ lâ’sı yok illâ’sı vardır

Gel çakdığımızı gör nasıl şeydir

Meyhânemizdeki âteşli meydir

İnleyen meclisde derdli bir neydir

Neş’esi ağladır safâsı vardır

Biz Hakkı aradık tâ semâlarda

Aşarık dağları gezdik pür sevdâ

Kendimizde bulduk duyduk bir nidâ

Rûhumun Hakla “ev-ednâ”sı vardır

Dağıstanlı Zülkerem Efendi, “Talebe-i İlmiye Kisvesi”, sy.45, s.168.

İstanbul halkının senelerden beri gözleri alıştığı için aynı ilmî kisve altında görünen kimselerin, hangisi hoca, talebe, imam, hatip, müezzin, dilenci, üfürükçü, okuyucu, büyücü olduğunu belki bir çok tereddüt, te’emmül ve istifsâr neticesinde öğrenebilir. Fakat düşünülsün ki ilmiye kisvesi, ancak ilmiye mensuplarına ve ulemâ sınıfına mahsus bulunan bir memleketten birisi İstanbul’a gelsin. Sokaklarda ilmiye kıyafetinde görünen, ilmiye kisvesini dilenmeye âlet eden sahtekarlar gürûhunu da hoca zannetmez mi?

Yazar, İstanbul’a yeni geldiğinde Yeni Cami kapısında sarıklı, cübbeli, şalvarlı hocadan ayırt edilemeyen dilencileri de hoca zannettiğini ifade ediyor. Çünkü geldiği

Kafkasya'da hakikî ulemâdan başka hiçbir kimse hatta talebe bile ilmiye kisvesi taşımadığından İstanbul'daki usulü de öyle zannetmiştir.

Yazar, sadece Kafkasya'dan değil, Afganistan'dan, Hindistan'dan, Türkistan'dan ve sair İslâm ülkelerinden gelen ve İstanbul'un durumunu bilmeyen kimselerin de bu zanda bulunacakları kanaatindedir. Tanıdığı bir Amerikalının kendisini ilmiye kisvesiyle görünce şöyle dediğini söylüyor: "Seni bu kisve altında gördüğüme çok üzüldüm. Sen de birkaç sene sonra ihtimal ki bu caminin kapısında el açacaksın. Dinlerinin hak ve bizim dinimizden mukaddes olduklarını iddia eden hocalarınız, bu dinî mesleğin kudsiyet ve şerefini niçin ayaklar altında çiğnetiyorlar?"

Yazara göre, nüfuzumuzu kıran, haysiyetimizi selb eden, mesleğimizin şan ve şerefini ayaklar altına alan, vicdanımıza azap çektiren hadiselerin birincisi; dilencilerin başındaki sarık, ikincisi de; ilmiye kisvesindeki intizamsızlıktır.

SAYI 46:

Bu sayı da yine yayımlanan eserlerin tanıtımıyla başlıyor. İlk olarak "Dîn-i İslâmda Men'-i Müskirât" adlı İskilibli Âtıf Efendi tarafından yazılan risale tanıtılıyor. Müskirâtın tanımı, tarihçesi, içkiyi yasaklayan âyetler ve şer'î delilleriyle anlatılan bu eser iki formalık küçük bir risaledir. İkinci olarak Şeyh Gâlib'in Hüsn ü Aşk isimli mesnevîsinin Mahfil idarehanesince bastırıldığı ve burada satışa sunulduğu haberi veriliyor.

Bergamalı Cevdet, "İlm-i Tefsîrin Mevzu'u, Mahiyyeti", sy.46, s.170-172.

Bergamalı Cevdet Efendi'nin Tefsirler ve Müfessirler adlı yazı dizisinin "İlm-i Tefsirin Mevzuu ve Mâhiyyeti" konusuna önceki sayıdan devam ediliyor.

İlm-i tefsir: Tâkat-ı beşeriyyenin mikdarı ve kavâid-i Arabiyye iktizasınca nazm-ı celîl-i Kur'âniyyenin manasından bahs eden bir ilimdir. Mevzû'u kelâmullâhtır. Şerefi de mevzuunun şerefiyle bağlantılıdır. Yâhut şiddet-i ihtiyâc ile müterâdiftir.

Yazar, böyle mühim bir ilmin erbabının yani müfessirlerin bilmesi lazım gelen ilimleri şöyle sıralar: 1) İlm-i lügat: Çünkü müfredât-ı elfâz-ı Kur'âniyyenin şerhi ve medlûlât-ı vaz'iyyenin tebyîn ve izahı ancak bu ilim sayesindedir. 2) İlm-i Nahiv: İ'rabın ihtilafıyla mananın değişeceği şüphesiz olmakla her halde manayı düzgün çıkarmak için zihinlerin açık durmasına yarayan ilm-i nahvin gereği açıktır. 3) İlm-i Sarf: Binâ ve sîğaların keyfiyyât-ı tağayyürüne vukuf ve ıtla' ancak bu ilm ile pezîrây-ı husûl olur. 4) İlm-i İştikak: Bir ismin iki muhtelif maddeden iştikakı pek çok görüldüğünden ve binaenaleyh manaların her iki surette ihtilafa uğraması zaruri bulunduğundan müfessirin bu hususta geniş bilgiye sahip olması lazımdır. Tâ ki iş temelden bozuk düzen gitmesin.

Abdurrahman Bey, "Çifte Güneşler", sy.46, s.172-173.

Yazar, bu yazısında semada birçok çifte güneşler mevcut olduğu ve bu güneşlerin tıpkı manzumemizde olduğu gibi müşterek gezegenleri ve bu gezegenlerin kamerleri bulunduğunu söylemektedir.

Yazarın ifadesine göre, sakin bir gecede göklerin sonsuz derinliklerine bakan her akıl ve iz'an sahibi birçok yıldızlar görür ki "sevâbit" tabir olunan bunların hemen hepsi ayrı ayrı birer âlemin reisi olan güneşlerdir ve onların etrafında gezinen seyyârâtın bizden görülmemesi mesafelerin çok büyük olmasındandır.

Yazar, ışığın bir saniyedeki hızının üç yüz bin kilometre olduğu bilgisinden hareketle yıldızların mesafelerine dair rakamsal birçok bilgi veriyor. Ayrıca hey'et ilminin o gün itibarıyla söz konusu yıldızdan 450 bin misli daha uzak mesafeleri ölçmeye muvaffak olduğu bilgisi de aktarılıyor.

"Manzume" veya halk diliyle "âlem" tabir olunan mevcudaât-ı semaviyyeyi izah etme gereği duyan yazar, bizde olduğu gibi ısıtmak ve aydınlatmak ve binaenaleyh

yaşatmak işleriyle muvazzaf bir güneş ile bu güneşin etrafında muhtelif mesafelerde devreden sayısız gezegenlerden ve bazı kuyruklu yıldızlardan ibarettir; yani gökyüzünde görünen yıldızlar tıpkı bizim gibi kendi âlemlerinin re'isidir, şeklinde bir açıklama getiriyor.

Allah'ın, yaratıcılığına bir delil olmak üzere, bazı âlemlere iki reis yani iki güneş ihsan buyurduğu ve her ikisinin de kendi seyyarelerini hem ısıttığı hem de aydınlattığı ifade ediliyor. İlm-i heyette "kevâkib-i muzâ'afe" tabir olunan böyle manzumelerin adedinin şimdiye kadar on iki bini geçtiğini bildiren yazar, Avrupalıların semada çift güneşlerin dahi bulunduğu keşfini daha bir iki asır öncesine kadar bilmediklerini söyler. Halbuki Rahman suresinin 17. âyet-i kerimesinde meâlen "İki maşrık ve iki mağribin Rabbi" ibaresiyle bu hakikatin 1300 sene evvel haber verildiğine işaret ediliyor.

Eski tefsirlerde "mağribeyn ve maşrıkeyn" ibarelerinin, arzın eğiminden dolayı yazın ve kışın farklı farklı yerlerden doğup battığına hükm olunmuş ise de tevcih, hakayık-ı felekiyyeye mukarin değildir. Demek ki Cenab-ı Hak, bu gibi manzume-i muza'afeleri bize çoktan haber vermiştir.

Yazar, felekiyyâtın hatta ince noktalarına kadar vukûfu bulunmayan kişilerin bu konudaki âyet-i kerîme hakikatlerine hulûl edememeleri pek tabii görüldüğünden eskilerin yanlış bakışlarına itiraz edilmeyeceği kanaatindedir.

Bu manzumelerden dünyadan sadece bir tanesinin gözle görülebildiğini ifade eden yazar, bu yıldızın adının "mizar" ve refikinin isminin de "alfor" olduğunu ve aralarındaki mesafenin 14 derece dakikası olduğunu söylemektedir. Yazar, bundan başka kainatta üç, dört, beş güneşli manzumelerin de bulunduğunu, yıldız ilminin son zamanlardaki keşiflerinden bunun anlaşıldığını ve bu hakikate Kur'ân'da Rahman suresinin 17. ayetinde işaret edildiğini ifade ederek yazısını bitiriyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Düello", sy.46, s.174-177.

Yazar, on iki, on üç sene önce ortaya çıkan Batılı bir hastalık olan düellonun yeniden nüksetmeye başladığını söyleyerek yazısına giriyor. Vaktiyle Lutfi Fikri Beyin çıkardığı Tazminat gazetesinin 12 Mayıs 327 tarihli 4. sayısında "Düello veya Mübârize" başlıklı Şam meb'usu Şükrü Aselî Beyin bir bendine işaret ediliyor. Yazarın tatsız ve yavan olarak nitelendirdiği bu makâlede Aselî Bey, Sıffîn vak'asına telmih ile Hz. Ali'nin Muaviye bin Süfyânı mübârezeye davet etmesini sened alarak, selamet-i vatan ve ümmetin halelden kurtulması için Hz. Ali'yi taklit ederek mübareze usulünü kabul ve özel bir kanun çıkarmayı teklif ettiğini söylüyor. Binaenaleyh yazar da Şükrü Beyin gösterdiği ictihat hatasını bir tarafa bırakıp onun rivâyetine mukabil bir vak'a nakl etmiş olmak için o zamanlar çıkan gazetelerden birinde neşrettiğini ifade ediyor.

Yazarın asr-ı saadetten naklettiği vakalarda Hz. Peygamberin mübarizeyi yani düelloyu kesinlikle yasakladığı ifade edilerek, mübarizede ölenin de öldüreninde cehennemde olduğu hükmü açıkça ortaya konulmaktadır. Yazarın Beyanü'l-Hak risalesinin 26. sayısının 594. sayfasından naklettiği bilgilere göre, düello edenlerden biri diğerini katl ederse, ancak katîlin veresesi ve ikisi de birbirini katl ederse her iki katîlin veresesi tarafından diyet da'vasına kıyam olunabileceği bildiriliyor. Şayet düello edenlerden birinin veya ikisinin bir uzvu veya birçok uzvu yaralanır veya kesilir de ölüm meydana gelmezse "cinâyât fîmâ dûni'n-nefs" mesâili düstûrü'l-amel ittihaz olunmak gerekir.

Yazar, yukarıdaki ifadelere göre düellonun şeriata göre yasak olduğu ve hiçbir şekilde cevaz verilemeyeceği kanaatindedir. Ayrıca yazar, gerekli bir şeymiş gibi Avrupa'dan düellonun getirilmesini de şiddetle eleştirmektedir. Namık Kemal'in Makâlât-ı Siyâsiyye ve Edebiyye, s.131'den naklettiği bilgilere göre de bir edebsiz, bir ehl-i ırzın namusunu ihlal eder ve sonra düello namıyla idamına da muktedir olur da yine cezasız kalırsa böyle bir kaideye haklı veya lüzümlu nazarıyla bakmak nasıl kabil olabilir? Yazara göre, bir adamın namusuna bir diğerinin sözü ve fi'li ile halel gelmez, çünkü namussuzluk mazur olanda değil, tecavüz edendedir. Herkesin namusuna kanunun pek ala kifayet ettiğini söyleyen yazar, Avrupa'nın ne kadar beğenmeyip de

ilğasına çalıştığı şeyler varsa sanaki bizim memleket Garbın çöplüğüymüş gibi buralara getirilmeye çalışılmasını şiddetle kınamaktadır.

Yazarın, en fazla hürriyet fikrine sahip bir yazar olarak nitelendirdiği Namık Kemal'in yukarıda özetlenen makâlesi üzerine söylenecek söz olmayacağı cihetle düellonun hem intihar hem cinayetten başka bir şey sayılamayacağına dair daha fazla sözün uzatılmasına gerek duymadığını ifade ediyor.

Ahmed Şükrü, "Son Cevâbım", sy.46, s.177.

162 numaralı ictihattaki cevabınızı okudum. Okuyucuları lehinize yönlendirme maksadıyla eserden birçok satırlar naktletmişsiniz. Derhal bildireyim ki naklettiğiniz yazılar, da'vayı kaybettirecek kadar aleyhinizdedir.

Cevabınızın başında ve sonunda mütecaviz-i lisan kullanıyorsunuz. Münazaralarda mütecaviz-i lisan kullananların seviyesini okuyucular, minkale ile ölçerler. Onun için mukabele etmeyeceğim. Hem böyle bir mukabele benim için bir tenezzüldür.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Taştîr", sy.46, s.177-179.

Yazar, Üstâd-ı edîb Tokadî-zâde Şekîb Beyefendinin bir gazelini taştir ettiği ve manzumeye başlamadan önce "taştir" kelimesinin kökenini, tarihsel kullanımını ve edebî ıstılah olarak anlamını vermekle yazısına başlamaktadır.

Yazar, kelimenin 'nısf' demek olan 'şatr' lafzından geldiğiği ve lügatte tasnîf manasına kullanıldığını ifade ettikten sonra, Arap tarihinden Hz. Ömer devrini okuyanların bu kelimeye çokça tesadüf edeceklerini hatırlatır. Çünkü Hz. Faruk'un gönderdiği valilere tahkikat yaptırdığı ve dikkati çekecek derecede zenginleşenlerin servetini 'taştîr' ettiğini yani yarısını sahibine bırakıp yarısını beytülmâle aldığını

anlatır. Ayrıca Ebu Hüreyre'nin de böyle bir taştire uğrayan valilerden olduğuna işaret edilir.

Taştirin edebî ıstılah olarak, bir nazmı teşkil eden beyitlerin her bir mısralarının arasına ikişer mısra ilavesiyle o beyitleri bölmek anlamındadır.

Eskiden bir şairin hoşa giden manzumesi diğerleri tarafından tanzîr suretiyle taklide terbi', tahmis, tesdis, taştir vs. tarzında da iştirake çalışılırdı. Yazar, bu satırları yazma sebebi olarak, eslaf ile ahlâfın aralarının gittikçe açılmasını ve ecdad ile ahfâdın birbirine adeta yedi değil, yetmiş kat yabancı olmasını göstermektedir. Örnek olarak Fuzulî Divanından bir beyiti halleylemenin bazılarınca Babil harabelerinde Asur eserlerinden bir şey keşf etmek gibi başarı telakki olunduğuna işaret ediyor.

Yazar Tâhirü'l-Mevlevî, Tokadî-zâde Şekîb Beyin Mahfil dergisine göndermek lütfunda bulunduğu gazellerden birine yaptığı taştiri aşağıya veriyor:

"Bu mestî 'ârif-i esrâr içündür"

Bu mestâne suhân ızmâr içündür

Bu nûşiş nazre-i hammâr içündür

"Bu cûşiş nâzır-ı dîdâr içündür"

"Sabâhın feyzi yok mahkûm-ı hâba"

O neşve, âgeh-i esrâr içündür

Neler rü'yet eder şeb-zinde-dârân

"Tecellî dîde-i bîdâr içündür"

"Dem-â-dem cünbiş-i bâl-i revânım"

Şu bend-i 'unsurî-i çâr içündür

Bütün çırpınması Cibrîl-i kalbin

“Urûc-ı sidre-i envâr içündür”

“Nigâhım vech-i tâkât-sûz-ı yâre”

Gönül mir’âtını izhâr içündür

Felekde âhımın ‘aks-i hazîni

“Enîn-i kalbimi tekrâr içündür”

“Ezelden mest-i bî-idrâk-i ‘aşkım”

Şu idrâk ehl-i ibtibsâr içündür

Sevi’l-ma‘şûku bilmez zevk-i sekrim

“Bu hâlet merdüm-i hüşyâr içündür”

“Benim şevk-i fu’âdım, akl u fikri”

Fenâ-yâb eyleyen bir yâr içündür

Benim ‘aşkım, beni hatta ki ‘aşkı

“Yakan bir hüsn-i âteş-bâr içündür”

“Semâ-yı kudse müştâkım, fiğânım”

O mehcûr olduğum gülzâr içündür

Garîbâne enîn-i ıztırâbım;

“Bu şûriş-gâh-ı teng ü târ içündür”

“Olur ârâmı sâlib feyz-i rü’yet”

Meyiñ hâsiyyeti eskâr içündür

Tecellîdir eden kalbi hurûşân

“Bu cûşiş nâzır-ı dîdâr içündür”

Şekîbiñ şi‘rine pey-revlik etmek

Ona ihlâsımı iş‘âr içündür

Müsellem, yoksa ibdâ‘-ı me’âli

O üstâd-ı dehâ-efkâr içündür

Muhyiddin Râ’if, “Gazel”, sy.46, s.179.

Fuzîlî’nin

Kad enârü’l-‘ışku li’l-‘uşşâki minhâcü’l-hüdâ

Sâlik-i râh-ı hakîkat ‘aşka etmiş iktidâ”

matla’lı gazeline nazîre:

Merhabâ ey ‘aşk sensin ibtidâ vü intihâ

Her tecellî sende etmiş tâ ezelden ihtifâ

Sen o bahr-ı bî-kerân-ı sermedîsin kim bütün

Hâdisât emvâc-ı pey-der-pey zuhûr olmuş saña

Neş’e-i imkâna bâdîsin ki sendendir müdâm

Mâhda pür-hande pertev, mihrde rengîn ziyâ

Leyl-i şehrâyînin olmuş sad-hezârân şems ile

Rûz ise yek-pâre bir nûruñ senin ser-tâbe-pâ

Vasldır bir tâb-ı lutfuñ, bir şerârıñdır firâk

Târ-ı zülfüñden cihân olmuş bütün ser-der-hevâ

Bir nigâhıñdan mütercim neşve-i zevk-i hayât

Nîm-handeñden kinâyetdir bahâr-ı pür-safâ

‘Aynıñ olmakdır emel Muhyî-i pür-eşvâk içün

Ben sen olmakdır baña ‘âlemde şân-ı bî-behâ

Tâhirü’l-Mevlevî, “Şeyh Mu‘înü’ddîn Çeştî’nin Dîvânı ve Bazı Ebyâtı”, sy.46, s.179-180.

Yazar, önceki sayıda Şeyh Muînüddîn Çeştî hakkında yazdığı makâlede va’d ettiği üzere onun Divanından ve bazı beyitlerinden örnekler vererek bu sözü yerine getirdiğini ifade ederek yazısına başlamaktadır.

Yazarın verdiği bilgilere göre, Şeyh Muînüddin Çeştî'nin Divanı orta büyüklükte 96 sayfalık bir kitap olup 1886'da basılmıştır. İçinde hece tertibi üzere 123 gazelin bulunduğu ifade edilen Divanda ilk gazel

Rübûd-ı cân u dilem râ cemâl-i nâm-ı Hudâ

Nevâht-ı teşne lebân râ zülâl-i nâm-ı Hudâ

matla'ıyla başlamaktadır.

Örnek olarak verilen beyitlerden anlaşılacağı üzere, Şeyh Muînüddin Hindistan'ın Hüsrev ve Feyzî'si yahut İran'ın Hâfız ve Sa'dî'si gibi serâmedân-ı sühandan sayılamayacağını ifade eden yazar, kendisinde zevk-i tasavvuf gâlip olduğundan kalbî ve rûhî sözlerinde şairlikten ziyade dervişlik neşvesi bulunduğunu söyler. Yazar, Çeştî'nin Divanını okurken işaret koyduğu hoşuna giden bazı beyitleri zikreder:

Tü-râ sezed tayerân der-fezâ-yı 'âlem-i kuds

Be-şart-ı ân ki bebrî be-bâl-i nâm-ı Hudâ

"Sana âlem-i kudsî fezâsında uçmak yakışır. Fakat Allah'ın ismini kendine kanat yapmak şartıyla."

Perde-i hestî eger sûzî be-nâr-ı lâ ilâh

Ân zamân bî-perde bînî nûru'llâh mâ

"Varlık perdesini (Lâ İlâh) ateşiyle yakacak olursan o zaman (illâ'llâh)ın nurunu perdesiz olarak görürsün."

Sonunda "devamı var" denilerek yazı burada bitirilmektedir.

Hattât Su'ûdü'l-Mevlevî, "Bir Ziyâ'", sy.46, s.180-181.

Yazar, yalnız asrımızın değil gelmiş geçmiş hat ustalarımızın iftiharı olarak değerlendirdiği hattat El-hâc Muhammed Râgıb İlmî Efendi'nin vefatı üzerine bu yazıyı kaleme almıştır.

Hattat El-hâc Muhammed Râgıb İlmî Efendi, 90 yaşında bir pîr-i fanî olarak hafif bir hastalığı takiben Cemadiyelâhirenin 11. Cuma günü rıhlet etmiştir. Yazar, İlmî Efendi'nin, kazasker-i hattat, şair ü fazıl, eşher-i nâkibü'l-eşrâf ve reîsü'l-ulemâ ve şeyhü'l-hattâtîn es-Seyyid el-Hac Mustafa İzzet Efendi merhumun zamanımızda idrak edebildiğimiz son talebesi olduğunu ifade etmektedir. Sadr-ı şehîr Ali Paşa merhumun pek çok zamanlar katipliğinde bulunmuş olan İlmî Efendi, hakikaten hüsn-i ahlak ve istikametin ve kemal-i edeb ve nezahetin yegane timsali idi. Merhumun sülüs, nesih ve celî hatlarının üstadâne ve taklidinin gayr-ı kabil olduğu ifade edilmektedir. Yüzü aşkın kelam-ı mübîn tahririne muvaffak olduğunu makâm-ı şükranda anlattığı ve diğer eserlerinin de o nispette olduğu bildiriliyor.

Yazar kendisinin de üstat İlmî Efendiden birkaç satır yazı taallümüne muvaffak olduğu için kendisini şanslı saymaktadır. Yazar, ayrıca üstadın defn edilmesinden bir gün sonra haberdar olduğu ve son hizmetinde bulunamadığı için üzüldüğünü ifade etmekte ve vefatına bir tarih kıt'ası yazdığını ifade etmektedir.

Gâ'ib etdi şeyh-i âlî-kadrini erbâb-ı hat

Oldu bir noksan daha târî cihan-ı san'ata

Pîr-i nûrânî ser el-Hâc İlmi-i rûşen-zamîr

Besmeleyle hû diyüp azm etdi bezm-i vuslata

Mefhar-i eslâf idi ser-levha-i ahlâf idi

Zâtı bir timsâl idi el-hak 'uluvv-i hilkate

Hüsn-i hat, hulk-i hasen etmişdi anda ictimâ'

Dâl idi âsârı destinde kemâl-i kudrete

Rıhletinde geldi şâkirdâna böyle bir nidâ

‘İlmi-i üstâd gitdi kurb-ı Rabb-i ‘izzete

1342

Tâhirü’l-Mevlevî, “Abdullah İbni Sebe”, sy.46, s.181-183.

İçlerinden birinin ifşââtı üzerine dönmelere dair gazete sütunlarında epeyce bir dedikodu olduğunu ifade eden yazar, bu münasebetle kendisinin de bir dönmenin İslâm âlemne ve dinine açtığı yaralardan bir miktarını yazmak istediğini söylüyor.

Yüksek bir sanatkar olduğu halde kıymeti bilinemeyen meddah İsmet Efendi merhum, nakledeceği fıkraya başlarken “isim isme benzer, resim resme; kesb kesbe benzer, sanat sanata; geçmiş zaman söylüyoruz.” diye bir mukaddime yaparak dinleyenlerin alınmamasını temine çalışırdı. Kimsenin gocunmaması için yazar kendisinin de “dönme bu zamana ait değil, sadr-ı evvele aittir” diyerek söze başladığını ifade etmektedir.

Yazar, dönmelerin sadr-ı evvelde hatta asr-ı saadette bile var olduğunu ifade ettikten sonra, bunlardan Hıristiyan ve Yahudilerden bazılarının isimlerini zikreder. Bu zatların sıdk u ihlas ile iman etmiş oldukları, Müslümânlığa ettikleri hizmet ve uğrunda gösterdikleri fedakarlık ile sabittir. İmana geldikten sonra sahabeden ve tabiînden olan bazı zatların İslâm uğrunda nasıl mücadele ettikleri hatta şehidlik mertebesine ulaştıkları ifade edildikten sonra İzmirli İsmail Hakkı Beyefendi’nin Siyer-i Celîle-i Muhammediye adlı eserinden şu sözler naklediliyor:

“Bu ümmete İsrâiliyyâtı idhâl eyleyen, Vehb bin Münebbih ile Ka‘bü’l-Ahbâr, yani Ka‘b bin Mâni‘ el-Hamîrî nâm zâttır.”

Yazara göre, Ka'bü'l-Ahbâr'ın ettiği hayır, ürküttüğü kurbağaya değmemiş, sokuşturduğu efsaneler dolayısıyla Müslümânlık onun imanından fayda yerine zarar görmüştür. Fakat bununla kıyas olunamayacak bir Yahudi dönmesi vardır ki İbnü'ssevdâ diye şöhret almış bulunan Abdullah bin Sebe'dir. Şehbender-zâde Hilmî Bey merhum Târîh-i İslâm'ında "İmam Ali'nin tecelliyâtı şâyân-ı hayrettir. Müşarunileyh çok sevilmekle çok buğz edilmek gibi iki ifrata hedef oldu. Kendisini sevenler bu muhbisin ifratı sevkiyle çok şeyi hatta hakikati bile feda etmişlerdir. Sevmeyenler de öyle." dedikten sonra şu satırları da ilave ediyor: "Bunların (muhibb-i Ali müfritlerinin) kafilesâlârı Kabal mezheb-i israîlîsini meydana getiren o kâra sâlik Yahudi rebîlerinden iken ihtida eden Abdullah bin Sebe'dir. Bununla beraber Abdullah bin Sebe'nin mezhebi doğrudan doğruya Zerdüşt'ten değil Kabal mezheb-i israîlîsinden alınmıştır. Şehadetinden sonra Abdullah bin Sebe, İmam Ali'nin ölmediğinden, semalara çıktığından, bulutlarda şimşek olduğundan bahsetmiş ve çok taraftar toplamıştı..."

Yazar, Hilmî Beyin naklettiği bu bilgilerin tamamen gerçeğe uymadığı ve merhum Hilmî Beyin hazret-i Murtaza hakkındaki hislerinin, ona karşı sahte bir sevgi gösteren İbn-i Sebe hakkında da kendisini hüsn-i zanna sevk etmiş olduğu veya yanıldığı görüşündedir. Yazara göre, İbni Sebe, bazı dindaşlarının Müslümânlardan intikamını almaya azmetmiş bir hahamdır ve Müslümân olarak Basra'da ortaya çıkmış olması, Hz. Ali'nin ise o zamanlar Medine'de bulunması dolayısıyla mübahase ile mağlup olarak ihtida etmesine imkan yoktur. Onun Ali taraftarlığına ve Osman aleyhtarlığına kalkışması, Müslümânları birbirine düşürmek maksadına mebnidir. Fâsid ve müfsidü'l-âkîde olduğu anlaşılınca Basra'dan kovulup Kûfe'ye, oradan kovulup Şam'a, oradan Mısıra, Azerbaycan'a gittiği ve aynı ifsâdâta devam ettiği ifade ediliyor.

Yazar, İbni Sebe'nin Hz. Ali'nin şehid edilmesinden bile istifade ettiğini, onun ölmediğini, Ali kılığına girmiş bir şeytanın öldüğünü, onun göğe yükseldiğini, gök gürültüsünün onun sesi, yıldırımın da onun kamçısı olduğunu ahmak beyinlere anlatarak gök gürlerken "esselâmü aleyke yâ emire'l-mü'minîn" demeye başladıklarını söylüyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Es'ad Dede Efendi Hakkında", sy.46, s.183-184,

Yazar, önceki sayılarda başladığı yazısına Hüseyin Vassaf Beye yazdığı mektuptan naklederek devam ediyor.

Yazar, hoca merhumun kendisinden me'zunen zikir ve sema' ettiği halde ona biat vermediğini, şeyh Celaleddin Efendi merhumdan feyz alacağını söyleyerek buna söz ve fiille delalette bulunmasının merhumun ahlakî yüceliğinden bir örnek olarak gösterilebileceğini ifade ediyor. Zira, hiçbir hocanın öğrencisini başka bir hocanın tedrisine ve hiçbir şeyhin de müridini başka bir şeyhin terbiyesine göndermek istemeyeceği de ifade ediliyor.

Mevleviliğe intisabının ertesi günü Mısıra hareket ettiğini söyleyen yazar, İskenderiye'de birkaç gün ikamet ederek bazı büyük zatları ziyaret ettiklerini ve bu ziyaretleri sırasında geçen bir vakayı anlatmadan geçemeyeceğini ifade ediyor: Seyyid Bedebî hazretlerinin makamı hariminden dışarı çıkınca kıyafetimiz Tanta çocuklarının dikkatini çekmiş ki etrafımızda toplanmışlardı. Hocanın başındaki destarlı ve benim başımdaki dal sikkeyi Mısır fellahlarının giydikleri ve tartur dedikleri keçe külahın büyüğünden zannetmişler. Bunun üzerine (şevfü ebe't-tartûrâ) diye mütekerrir bir âhenle bizi istasyona kadar teşyi ettiler ve istasyon memurunun tekdiri üzerine dağıldılar. Çocukların bu hareketi bizi kızdırmamış bilakis hoşumuza gitmişti.

Şu fıkra da hoca merhumun tarikatteki âdâb ve merasime ne kadar riayet ettiğini anlatır:

Tarîkatimizde bir mesnevî-hânlık destarı vardır, takrîr-i mesnevîye kadar olan zevata çelebi efendi hazretlerinin emr-i tahrîrîsi ile bunun sikke üstüne sarılmasına müsaade olunur. Bazen o kudreti taşımayan fakat tarîk içinde kademi bulunanlara da verildiği olur. Artık böylelerine mesnevîhanlık payesi teveccühü denilmelidir. Dede Efendi merhum bizim gibi değil, hakkıyla mesnevihan olduğu cihetle Şeyh Osman Efendi hazretlerinin inhası ve çelebilik makamının müsadesiyle destar sarmaya mezundu. Kahire'ye varıncaya kadar da destarlı sikke ile bulunmuştu. Tâhirü'l-Mevlevî,

Sâkî meger vazîfe-i hâfız ziyâde dâd

Kâşüfte-geşt-i turra-i destâr-ı Mevlevî

latifesiyle destarını çözmesinin sebebini sorduğunda, "Mevlevîhaneye gideceğiz. Postnişin olmayan bir mevlevî, destarlı sikkesiyle Mevlevî tekkesine gidemez. Adâb-ı tarîka münafîdir." cevabını vermiştir.

SAYI 47:

Önceki sayılarda olduğu gibi bu sayıda da yayımlanan eserlerin tanıtılmasına devam edilmektedir. İlk olarak Filorinalı Nazım Beyin Cumhuriyet Marşları adlı eserinin basıldığı haber veriliyor. Sonra Şeyh Galib'in Hüsn ü Aşk adlı eserinin Mahfil idarehanesince bastırıldığı ve sonuna şaire dair birkaç satır ilave edildiği bildiriliyor. Daha sonra Silifke'de Millî Mefkûre adlı bir mecmuanın çıkmaya başladığı ve ilk sayısının idarehaneye geldiği ifade edildikten sonra çıkaranlara teşekkür ve başarıları temenni ediliyor.

Son olarak Mahfil mecmuasının gelecek sayı ile dördüncü cildini tamamlayacağı ve hala dördüncü senenin abone bedelini ödeyemeyenlerin bulunduğu ifade edilerek adres değiştirenlerin yeni adreslerini idarehaneye bildirmeleri ricasında bulunuluyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Ramazânü'l-Mübârek", sy.47, s.186.

İslâm dininde oruç borcunu ödemenin zamanı olan mübarek ayın geldiği bildirilerek yazıya başlanıyor. Bu ayın İslâm âlemindeki 1340. ramazan olduğu ve Mahfilin 4. ramazanı olduğu hatırlatılarak mecmuanın 11, 23 ve 35. sayılarında özellikle 11. sayısında Ramazan-ı şerif ve müteallikâtına dair geniş malumatlar bulunduğu ifade ediliyor. Temcid pilavı haline getirmemek için o malumatları burada

tekrar etmeyeceğini söyleyen yazar, eski âdetleri öğrenmek merakında bulunanların o sayıları mütalaa etmesini tavsiye ediyor.

Yazıda, Ramazanın İslâma göre oruç ayı olduğu için vacibü'l-ihtiram olduğu ve 17. günü Peygamber efendimize nübüvvet geldiğine ve "İkra'" suresinin evvelinden birkaç âyeti nüzulüne tesadüf ettiği vurgulanıyor. Meşhura göre 27. gecesi (hayrun min elfi şehr) sitayiş-i Rabbaniyesine mazhar olan Kadir gecesidir. Evveli rahmet, ortası mağfiret, âhiri cehennemden kurtulma zamanı olduğu Peygamber tarafından ihbar buyurulmuştur. Bu durumda böyle mukaddes bir anın kıymetinin bilinmesi lazım gelir.

Yazara göre, orucun farziyetine inanmayanların ve aç durmak zahmetine katlanmayanların oruçlulara karşı hürmet ve özellikle gayri müslim milletler nazarında hiç olmazsa zevahiri olsun kurtarmaya çalışmaları, şurada burada yiyip içmemeleri insani ve milli bir davranış olur.

Şûrâ-yı İftâ Hey'eti, "Fetvâ", sy.47, s.186-188.

Bulgaristan'da kain Yenipazar kasabası Müslümânları adına Mehmed Şükrü imzasıyla Mahfil idarehanesine gelen bir mektupta bazı sorular sorulmuş ve aynen Şûrâ-yı İftâ Riyaset-i âliyyesine cevaplanmak üzere takdim edilmişti. Söz konusu riyaset bunu nazarı dikkate alarak cevaplandırmış ve biz de teşekkür ederek bu cevapları yayınlıyoruz:

Riyasetin gönderdiği cevap yazısında, 27 sorudan 17'sine cevap verildiği, kalan soruların bazılarına cevap vermek sualler gibi abesle iştigal olduğundan cevaplanmadığı, diğer bazı soruların da tarihe ait olduğu için cevabının Tâhirü'l-Mevlevî'ye bırakıldığı ifade ediliyor. Soruların cevapları:

1) Cuma namazı şartları tahakkuk ettiği zaman dünyada yaşayan bütün Müslümânlara bilittifak farzdır. Cuma namazı için hatip tayin olunan köy halkına da farzdır. Bulgaristan gibi ülkelerde anlaşma gereğince cuma namazına nispetle sultan, Türkiye hükumetinin reisidir. Anlaşma olmayan yerlerde Müslümânlar, hatip seçerek cuma namazını eda ederler. Cuma namazını kılanlar ihtiyaten zuhr-ı ahiri de kılarlar.

Kılmasalar cuma namazına halel gelmez. Cuma namazı farz olan yerlerde cuma namazı kılmayanlar öğle namazını cemaatle kılamazlar.

2) Ölünün vacip ibadetlerden borcu olup devr için vasiyet etmiş ise vasiyetin yerine getirilmesi gerekir. Vasiyet etmemiş olup da varislerden biri devri yaparsa caiz olur.

3) Sabah namazının sünnetinden gayrı nafile namazları özürsüz oturarak kılmak caiz olur. Bu nevafilde sehven tehir-i kıyam tehir-i kıraati müstelzem olmakla secde-i sehiv lazım olur.

4) Bir cemaatin muayyen bir günde mesela sabah namazları kazaya kalsa o namazı cemaatle kılmaları caiz olur. Sabah namazı o günün zevalinden evvel kaza olunursa sünnetiyle beraber kaza olunmak lazımdır. Zevalinden sonraya kalırsa yalnız farz kaza olunur, sünnet kaza olunmaz.

5) Salât-ı vitrin dahi kazası lazımdır. Kaza namazlarının hangi güne ait olduğu malumsa, mesela en evvel kazaya kalan sabah namazı, yahut en sonra kazaya kalan sabah namazı diye niyet olunur. Diğer namazlara da bu suretle niyet olunur.

6) Bulgar askerliğinde terk olunan farz ve vacip olan namazlar ve oruçların dahi kazası lazımdır. Namazlar kaza olunurken bidayetinden ezan ve her birinde ikamet sünnettir.

7) Kıraat-i Kur'ân-ı Kerîm haddizatında ibadet olmakla zuhr-ı âhiret olmak üzere Kur'ân okumak meşru ve mesnûndur.

8) Hâlet-i nez'de bulunan kimsenin yanında ölene kadar, kezalik ba'de'l-vefât gasl olunduktan sonra Kur'ân okumak câiz ve mucib-i sevab ve fazilettir.

9) Telkin şer'an memnû değildir. Beynelmüslimîn müstahsendir.

10) Münker ve Nekirin meyyite Rabbinden ve dininden ve peygamberinden sualleri delâil-i sem'iyye ile sabittir.

11) Cenâb-ı risalet-me'âb efendimiz hazretlerinin hâl-i yakazada bedeniyle beraber Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksâ'ya isrâsı âyet-i kerime ile semaya urûcu haber-i meşhûr ile diğer âvâlim-i ulviyyeye seyri haber-i âhad ile sabittir.

12) Ashab-ı Kehfin Kur'ân-ı Kerimde beyan buyurulduğu üzere uzun müddet uyuyup uyandıkları malum ve hâl-i hazırda meyyit veya uykuda oldukları gayrı meczûm olmakla bunun keyfiyetiyle iştigal edilmemek ihtiyata uygundur.

17) Kuşaksız ve püskülsüz namaz kılmak caizdir. Puta ve ateşe karşı namaz kılmak mekruhtur.

18,19) Kur'ân-ı Kerim daima mevki-i ihtiramda bulundurulmak lazımdır. Binaenaleyh gazete ve duvar takvimleri gibi ayaklar altına alınacak şeylere âyet-i kerime yazmak caiz değildir. Ücretle Kur'ân okumak caiz değilse de Kur'ân-ı Kerim okuyanlara Allah rızası kasdıyla atiyyede bulunmak caiz ve sevabtır.

20) Mushaf-ı şerifin kenar veya âhirinde yazılan hatm dualarının bazı fıkraları meâlen Kur'âna muvafık ise de Kur'ân'dan mütercem değildir.

25) Kur'ân-ı kerimde mezkur ve a'mâle müteallik bazı ahkam, hikmet-i ilahiyye muktezası olmak üzere diğer bazı ahkam ile mensuh ise de Kur'ân-ı Kerim'in lafz-ı şerifi ve kıraati cihetinden bir harfi bile mensuh değildir.

27) Defn-i emvât için vakf olunmayan kabristana defn olunan meyyit bilkülliye çürümekle toprak olup kabirden eser kalmadıkta üzerine bina yapmakta beis yoktur. Lakin defn-i emvât için mevkuf olan kabristana bina yapmak caiz değildir.

Bergamalı Cevdet Efendi, "Bir Müfessîrin Bilmesi Lâzım Gelen Ulûm", sy.47, s.188-190.

Önceki sayıdan devamla,

5- Meânî, 6- Beyan, 7- Bedî' ilimleridir. Bunların evvelkisi sayesinde terâkîb-i kelâmın ifade-i mana cihetinden havâs ve mezâyâsına vukûf hâsıl olur. İkincisiyle

terâkîb-i kelamın delaletinin vuzûh ve hafâ hasebiyle ihtilafı cihetinden havâsına vukuf hasıl olur. Üçüncüsüyle de kelamın tahsin ve tezyini tariklerine şuur hasıl olur.

Yazara göre, bu üç ilim ilm-i belağatın bir mecmuası olmakla beraber her müfessirin ceyb-i endişesinde esaslı bir tarzda bulundurulması vacip olan ulûmun en büyük rükünlerindendir. Çünkü müfessirin behemehal i'câz-ı Kur'ân'ın muktezeyâtını daima göz önünde bulundurması lazımedendir ki bu da ancak bu üç ilim sayesinde rehîn-i idrak olabilir.

Sekkâkî merhum, "İ'câzın öyle bir şan ve mâcerâ-yı garibi vardır ki şâyân-ı dikkattir. İdrak olunur da buna rağmen vasf u tarifi mümkün olamaz. Nasıl ki okunan bir şiirin veznen istikameti bilinir de tarif ve tavsifi mümkün olamaz. Bu hususta hüküm ve temyiz ancak zevkindir. O zevkin tahsili için isi ilm-i meâni ve beyan tahsilinden başka yol yoktur. Meğer ki ashab-ı kiram ve bülega-yı Arab gibi fıtraten selîme üzere meftûr olarak ulûm-ı mezbûrenin tahsilinden müstağnî ola." der. Yazar, belağatta salahiyet sahibi bulunan Sekkâkî'nin sözlezrini İbni Ebî Hadîd'in biraz daha şişirdiğini ifade eder.

8- İlm-i Kıraat: Nutk bi'l-Kur'ân'ın keyfiyeti ki ondan bahsetmek müfessirin vazifelerindendir, ancak ilm-i kıraata tam vukûf ile hasıl olur.

9- Usûl-i Dîn yani İlm-i Kelam: Müfessirin bunda da yayan bulunmasına kesinlikle cevaz verilemez. Çünkü Kur'ân-ı Kerîm'de öyle âyetler vardır ki ulemâ-yı usûl-i dîn o gibi âyetlerde tevil icrası ve Allaha isnadı caiz veya muhal olan şeylerin tahkiki hususunda yegane mercidir. Binaen aleyh müfessirin bu ilmi ihmali katiyyen caiz olamaz.

10- Usûl-i Fıkh ilmidir ki bu ilim sayesinden istinbat-ı ahkam ve onun üzerine istidlâl hususât-ı mühimmesi teyessür-nümâ-yı husûl olur.

11- Esbâb-ı Nüzûl: İnen âyetlerin manalarının açıklanmasında nüzul sebeplerinin pek çok tesirinin bulunduğu şüphesizdir. Bu nedenle bu ilmin de ihmali katiyyen caiz olmaz.

12- İlm-i Nâsıh ve Mensûh: Bu sayede muhkem, gayrı muhkemden temayüz edecektir.

13- İlm-i Fıkıh: Bu ilmin lüzumunun da zikredilmesi kanaatinde olunduğu ifade edilir.

14- Mücmelât ve mübhemât-ı Kur'âniyyeyi beyan eden ahâdîsi bilmektir.

15- İlm-i ahvâl-i beşer: Allah Kur'ân-ı Kerim'de mahlukatın ahval ve tabiatından özellikle insan üzerinde tecelli eden iş ve namuslardan ve milletlerin geçirdiği değişimlerden yer yer bahs buyurmaktadır. Bu durumda müfessirin beşerin geçirdiği halleri ve devirleri, milletlerin çeşitli durumlarını bilmesi lazımdır. Kısacası, ilm-i tarihin bütün şubelerinde müfessirin yüksek malumat ile donanmış olması gerekir.

16- Siyer-i Muhammediyeyi derin bir vukûf ile bilmek lazımdır.

17- İlm-i mevhibe, bildiği ile amel eden ulema-yı billâha mahsustur.

Yazar, yukarıda sıralanan bu 17 ilmin her müfessire lazım olduğunu ifade ettikten sonra, ashab-ı güzin ve tabiînin bu ilimleri bilmedikleri, bu ilimlerin daha sonra ortaya çıktıkları meselesine de şöyle cevap veriyor. Bu zatlar fıtraten ve zevken o ilimlerin bahşedeceği semerât-ı irfana malik idiler. Vakıf olamadıklarını Peygamberden sorarlardı. Şu halde onlara kıyasen söz konusu ilimlerden hissemend olmayan şahısların Kur'ânı tefsir etmeye kalkışmaları doğru değildir.

Yazar, son olarak ilm-i mevhibenin ilahi bir bağış olduğunu, insanın iktidarında olmadığını ifade ediyor ve ilahî bahşiş tahsil olunamazsa da ona kesb-i istihkak için sebeplerine tevessül etmenin insanın kudreti altında olduğunu söylüyor.

Mes'ûd Bey, "Mezâhibden Bazılarında Oruç", sy.47, s.191-192.

Yazar, dünyada orucun bulunmadığı hiçbir semavi veya gayri semavi dinin bulunmadığını söyleyerek yazısına başlıyor. Bu yazıda bunların çeşitlerinden

bahsedilmeyeceği, ancak İslâm mezheplerinden olduğunu iddia eden bidat ehlinin mezheplerindeki oruçtan bahsedileceği ifade ediliyor.

Ehl-i sünnetten olan Hanefî, Şâfi‘î, Mâlikî, Hanbelîlerle ehl-i hadîs, Vahhâbiye, Dâvûdiye, İbâziye, Mehdiyye, Ahmediye, Şi‘adan Zeydiyye, İsnâ aşeriyye, Caferiyye ve kolları Şeyhiyye, usuliyye ve müteşer‘iyye, Hacı Kerim Hâniyye, İsmailiyye, mütevâliye tam olarak tutarlar. Yazar, ehl-i şi‘adan yalnız nasiriyye ve mükerremiyye fırkaları hakkında bir şey söyleyemeyeceğini, zannınca onların bu hususdaki hareketlerinin kızılbaşlarınki gibi olduğunu ifade etmektedir.

Alevîlerden Hz. Ali sülalesinden olduklarını iddia eden Şabaklar, Kakaîler, Sarîliler, Zaza, Tahtacı, Sürek, Mum söndüren, Hurufî ve daha başka isimlerle anılan Kızılbaşlar, Revan ile Bakü yolu üzerinde olup Hz. Hamza neslinden olduklarını iddia edenlerda oruç olmadığına işaret edilir.

Yazar, ehl-i sünnetten bazı cahilllerin bütün Ramazanda oruç tutmayıp yalnız Kadir gecesini karşılamak üzere bir gün oruç tuttuklarına, bazılarının da yalnız arefe günü oruç tuttuklarına, otuz gün bir fakiri yahut bir günde otuz fakiri doyurmak suretiyle orucun düşeceği hakkında kanaat besleyen insanların bulunduğuna şahid olduğunu söylemektedir.

Dürziler yanında oruç ile namaz yerine doğru konuşmak ve kardeşini korumak farzdır. Bununla beraber içlerinde oruç tutanlar da vardır. Yezidîlerde her senenin aksar ayında, yani kanun-ı evvel ayının başlarında üç gün oruç tutmak dini vacibelerdendir. Futûrlar şarap olmak muhakkaktır.

Yazar, âdet üzere her Yezidînin pîr veya şeyhin ikram edeceği mukaddes şarapla iftar etmesi usulden ise de bu aralık bu âdete riayet olunmadığına işaret etmektedir.

Abdurrahman Bey, "El-Fâris Müsâdeme-i Semâviyyesi ve Manzûmelerin Ölümü", sy.47, s. 192-195.

Yazar, 1901 senesinin 22-23 Şubatında El-Fâris burcunda büyük bir olay meydana geldiğini ve iki yıldızın çarpışarak ömürlerinin sona erdiğini hatırlatarak yazısına başlamaktadır.

Astronomi tarihinde en meşhur bir vak'a olan bu hadise münasebetiyle, semavî cisimlerin ve onlara mensup gezegenlerinin ölümlerinin genellikle müsademe/çarpışma yoluyla gerçekleştiği ifade edilir. Böyle bir hadise o iki cisim için şekil itibarıyla bir felaket ise de netice itibarıyla büyük bir nimettir. Çünkü iki güneş, ihtiyarlayıp ziya ve hararetlerini kaybetmedikçe müsademe etmiyorlar. Müsademe, semavi cisimlerin ömürlerine hatime çektiği gibi aynı zamanda çarpışma sonucunda ortaya çıkan ışık ve ısı ile yeni hayatlarına da bir başlangıç teşkil ediyor.

Astronomi tarihinde kayıtlı otuzu aşkın müsademe gibi El-fâris hadisesi de bu ihtimalin hepsinden kuvvetli olduğunu göstermiştir. Avrupanın büyük arstronomi âlimlerinden Arrenios'un bu konuda ciddi incelemeler yaptığı kaydedilerek bunlardan bazı intikaller yapılıyor ve onun sözlerine karşı kendisi de bu patlamanın birgün arzın başına geleceğini söylüyor. Zira Kur'ân-ı Kerim, bunu İbrahim suresinin 48. ayetinde "Arz, arzın gayrısına ve seyyareler, seyyarelerin gayrısına tebeddül ettiği gün" çoktan haber vermiştir.

Yazar, ömürleri sona eren ecramın müsademe ettiklerini, bu vechile onların gezegenlerinde bir hercümerc vuku' bulduğunu ve dolayısıyla o manzumede bizim kıyamet dediğimiz büyük olay zuhur ettiğini söylüyor. Fakat bu patlamanın enkazından Cenab-ı Bârî'nin yeniden yeniye âlemler meydana getirdiğini de sözlerine ekliyor.

Sa'dî Bey, "Mâba'dü'r-rûhiyyât", sy.47, s.195-197.

Yazar, Sadi Bey, mühendis Salim Beyefendinin Mahfil'in 45. sayısında mâba'dü'r-rûhiyyât ve tecrübî ruhiyyattan bir vesile ile bahsettiğini ve esas daha tespit edilemeyen bu yeni ilimlerin henüz memleketimizde tanınmadığını ifade ediyor.

Halbuki Avrupa'da yapılan araştırmaların günden güne ilerlediğini, harika zannedilen birçok gerçeğin ortaya çıktığını söyleyerek bu konuda Batı kaynaklarına dayalı olarak okuyuculara bilgi vermek istediğini söylüyor.

Maba'dü'r-rûhiyyât ile uğraşmanın hiçbir surette Müslümânlığa aykırı olmadığı, bilakis İslâmın kabul ettiği mucizelerin ilmi bir surette ispat edildiği savunuluyor. Avrupalıların ruhî meselelere dair düşündüklerini kayd ettikten sonra lehte veya aleyhte yürütülecek mütalaaların okuyuculara bırakılacağı söyleniyor.

Geçen yıl 29 Ağustosta Varşova'da düzenlenen Beynelmilel Ruhiyyât Kongresinde önemli münakaşalar olmuş ve bilhassa Maba'dürrûhiyyât ilminin esası ve gayesi şu şekilde ortaya konulmuştur:

1) Espertizma ve ruhiyyat arasında yapılan iltibası şiddetle protesto eder.

2) Ba'sü ba'delmevt farziyesinin ancak vakayi'in mümkün olabilen bir tefsirinden ibaret bulunduğu ve ilmin şu andaki vaziyetinde diğer bir tefsirin ispat edilmiş nazarıyla bakılamayacağını beyan eder.

3) Ruhiyyât ilminin her türlü dinî ve ahlakî meslekten hariç bulunarak müspet ve tecrübî bir mahiyette olduğunu bir kere daha tasdik eder.

Yazara göre, ittifakla alınan bu kararın ikinci maddesinde ruhun varlığı zımnen kabul edilmiş, üçüncü maddede de müspet ilimlere dahil edilerek böylece tarafsızlık sağlanmış oluyor. Yazar, Avrupalı birçok filozofun ruhun varlığı noktasında birleştiği ve özellikle asrın büyük âlimlerinden Flamariyon'un yayımladığı birçok eseriyle neticeye ulaştığını ifade ediyor:

1) Ruh, vücuda tabi olmayarak mevcuttur.

2) İlmin tayin edemediği özelliklere sahiptir.

3) Hislerin yardımı olmaksızın uzaktan tesirini gösterebilir.

4) Tabiatta esası bizce meçhul olan ve faaliyet halinde bulunan bir ruhî unsur mevcuttur.

5) Ruh, fani değildir ve mevcudatını hissettirebilir.

Materyalistlerin bu neticelere şiddetle karşı çıktıkları ve müşahede edilen olağanüstü olayların hayal ve vehimden başka bir şey olamayacağını düşündükleri ifade ediliyor. Gerçekte ilim adamları için bu gibi olayları kabul etmenin çok zor olduğu vurgulanıyor.

Yazara göre, günden güne maddileşen hayat ve yeni ihtiyaçlar doğuran medeniyet ruhî meseleleri incelemeye meydan bırakmıyor. Bundan dolayı Batılı bilimadamları gelecekte insanlığa birçok faydası dokunacağı gibi sosyal hayatta faydalı değişimler gösterecek olan Maba'dürrûhiyyât ilmini zor durumundan kurtarmaya çalışıyor ve bu uğurda her memlekette cemiyetler kurup kongreler düzenleyerek başarılı sonuçlar alıyor.

Varşova Kongresinde Avrupa murahhasları arasında Türkiye'yi temsil eden Şeyh Abdülvahap Efendi adında bir zatın bulunduğu söyleniyor ve kongrede Şark ruhiyâtına dair açıklamalarda bulunduğu, İstanbul'da gizli ilimler mektebi tesis edileceğinden ve kongreler teşkilatına dahil olacak bir Türk cemiyeti teşkil edileceğinden bahs etmiş.

Yazar, son olarak Avrupalı birçok önemli âlimin ruhiyyât meselelerine boşa mesai harcamadığı, diğer taraftan ruhun mevcudiyetine inanan Müslümânların Maba'dürrûhiyyât ilmi ile ilgilenmeleri lazım geldiği kanaatini ortaya koymaktadır.

Reşid Mazhar Bey, "Mısır Postası-Mısır'da Kış", sy.47, s.197-199.

Mısır özel muhabiri Reşit Mazhar Bey, iki posta evvel Mısır'a gelen İstanbul gazetelerindeki soğuk kış haberlerinin dikkatini çektiğini ifade ediyor. Gazetelerin yazdığına göre, uzun yıllar İstanbul'un görmediği soğuklar başlamış ve diğer memleketlerde de her seneden fazla soğuk olmuş, falan dereler donmuş, falan köyü sel basmış, sokaklarda buz kayaları gezmeye başlamış vs.

Yazar, Mısır'da böyle soğukların ancak gazetelerde yeri olduğunu, kışın en soğuk günlerde termometrelerin geceleri on veya sekizden aşağıya inmediğini, gündüzleri de 15-18 raddelerinde olduğunu, fakat ruzgarın eksik olmadığını bildiriyor. Yazın 45 derecesinde ne giyiyorsa, kışın 10-15 derecesinde de aynı entariyi giye köylü fellahın tir tir titrediğini söyleyen yazar, onlara her ne kadar "Bu sizin kış, bizimkinin yanında hiçtir. Bizim oralarda kışın buzun toz şeklinde olanı yani kar yağar, her tarafı kaplar ve her yer buz olur." denilse inanmayacaklarını ifade ediyor.

Bu sene dünyayı kaplayan soğuğun Mısır'da da kendini gösterdiğini ve termometrelerin günlerce bire indiğini söyleyen yazar, bir iki defa bir buçuk saat yağmur yağdığını bildiriyor. Mısır'da kışı hissettiren şey gece ile gündüz arasındaki derece farkıdır. Güneş battığı zaman aniden soğuk bastırır. Sabahları güneş doğmadan önce yine soğuktur, fakat güneş bir saat ortalığı ısıttıktan sonra hava güzelleşir.

Yazara göre, yüksek Mısır'da kışın ortasında bizdeki mayıs ve haziran ayındaki gibi çok güzel mevsim yaşanıyor. Mısır'a eski eserleri görmek için gelen turistlerin bununla beraber bu kış mevsimindeki ılık ve şeffaf havadan istifade etmek istedikleri de ifade ediliyor. Nil nehri üzerinde yataklı vapurların kafile kafile seyyahları yukarılara doğru götürdükleri, yirmi yirmi beş İngiliz lirası gibi cüz'i bir meblağa zehebiye adı verilen lüks kayıklarla nil üzerinde gezinilebileceği anlatılıyor. Ayrıca Yüksek Mısır'a Saîd denildiği ve Asyod ile Sudan hududu arasındaki arazi olduğu ve buranın kışının bizim baharımız gibi olduğu bildiriliyor. Ancak bizim baharımızdaki mis kokuların, canlı renklerin bulunmadığı ifade ediliyor. Güneş batarken ufkun kıpkırmızı olduğu görülür. Hava, bir laboratuvardan çıkmış gibi temizlenmiş zannolunur. Saîd'in semasında aylarca bulut bulunmaz, Nili sağlı sollu bir duvar gibi iki taraflı dağlarında bir yandan öbür yana bakıldığında bütün teferruatı gözle görmek mümkün olur.

Yazar, Mısır'a dair yazılarına devam edeceğini söylerken "mezarları ziyaret" konusunun ayrı bir yazıya ancak sığabileceği düşüncesiyle bugünkü yazısını burada kesmeyi uygun gördüğünü söylüyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Medresetü'l-Kuzâtda Mevlîd-i Şerîf", sy.47, s.199.

17 Şaban 342 ve 23 Mart 340 tarihine tesadüf eden pazar günü Medresetü'l-kuzât'ta Mevlîd-i şerif okunduğu haberiyle başlanan yazı, medresenin idarî ve akademik heyetiyle, mezunları ve müdavimlerinin de katıldıkları haberiyle devam ediyor.

Bu seçkin cemaatin toplanma sebebinin son sınıf talebelerinin tahsillerini tamamlayarak mezuriyet belgesi alacak olmaları olduğu ifade ediliyor.

1270 tarihinde Muallimhâne-i Nevvâb adıyla açılmış ve sonradan adı Medresetü'l-kuzât olarak değiştirilen medreseden bu sene mezun olan efendilerin isimleri ve kazanmış oldukları dereceler sıralanıyor:

Üçüncü derece, yani aliyyüla'lâ çıkanlar; dördüncü derece, a'lâ çıkanlar; beşinci decere, karîb-i a'lâ çıkanlar olmak üzere derece kazanan bu genç efendileri yazarımız Tahürü'l-Mevlevî tebrik ediyor ve onların maddî ve manevî feyizlenmelerini Allah'tan niyaz ediyor.

Muammer Efendi, "Taştîr", sy.47, s.199-200.

Üstâd-ı muhterem Tâhirü'l-Mevleî Bey'in, Rûhî'ye nazire olan kıymetdâr bir gazelini taştîr:

"Der-i Mevlâda ne şâh u ne şehîm isterler"

Mahrem-i râz-ı hüdâvend-i hakîm isterler

Bezm-i pür-feyz-i ma'âlîde şehen-şâh değil

"Kulluk âdâbı bilir 'abd-i hadîm isterler"

“Oranın mahz-ı itâatdir olan matlûbu”

Nehc-i teslîm u hidâyetde mukîm isterler

Vâsıl-ı dergeh-i rahmân u rahîm olmak için

“Ne ricâ meyli ararlar ne de bîm isterler”

“Sıdk u ihlâs ile tahsîl-i rızâ etmek için”

‘Iydı hengâme-i hicrânda besîm isterler

Sonra bir zevk-i şuhûdile fenâgâhında

“Terk-i cân eyleyecek merd-i kerîm isterler”

“Bezm-i vahdet ki fenâ âlemidir sahnında

Mest-i meyhâne-i tevhîd-i şemîm isterler

O fenâ meclisinin kat‘-ı bekâ -dârında

“Ne âlîm ü ne hakîm ü ne kelîm isterler”

“Ona reh-yâb-ı duhûl olmak için insanda”

Çırpınan nevha-i mestî-i fehîm isterler

Tûr-ı vuslatda olurken o hitâba mazhar

“Evvelâ hestî-i mevhûmu ‘adîm isterler”

“İstivâ feyz-i tecellâsına mazhar olacak”

Sidre-i ‘aşkı tutan feyz-i ‘amîm isterler

O celî sırr-ı ‘ale’l-arşı gören kâmilden

“Kalbi hem-mertebe-i arş-ı azîm isterler”

“Bâr-gâh-ı ‘azamet-perver-i lâhûtîye”

Rûh-ı nâlân ki bütün şevke harîm isterler

Neşve-i meykede-i âlem-i hikmet lâzım

“Pây-ı hâdis giremez, mahv-ı kadîm isterler”

“Ben de Tâhir umarım lutf-ı Hudâyı ki onun”

Âsitânında serâ misli edîm isterler

Mağfiretler dilerim lutf-ı ‘amîminden onun

“Bâb-ı gufrân-ı kerîminde esîm isterler”

Peyrev oldun büyük üstâda Mu‘ammer şimdi

Bu berîn şi‘rde hem-bezm ü nedîm isterler

Suûdü’l-Mevlevî, “Nazire”, sy.47, s.200.

Yukarıdaki taştirin naziresi,

Vâdî-i eymen-i vuslatda kelîm isterler

Nâdî-i ünsde insân-ı fehîm isterler

Yürü ey sâlik-i Hak cehd ile bî-havf ü emel

Râh-ı irfânda ne ümmîd ü ne bîm isterler

Müstakil pâdişeh ol kişver-i istiğnâya

Fi'l-hakîka orada şâh-ı şehîm isterler

Yürümez meslek-i uşşâkda ahkâm-ı hıred

Şâhid-i aklı o mezhebde akîm isterler

Ana ser-beste iken tâli'-i uşşâk niçin

Bilemem zülfüñü ey yâr! dü-nîm isterler

Bâde-i aşkını âlemde içenler ebedî

Mest olurlar da ne Kevser ne Na'îm isterler

Rabt-ı cân eyle der-i Hazret-i Mollâ'ya Su'ûd

Senden ol bâbda akrâr-ı kavîm isterler

Dâ'imâ râh-berin Tâhir-i üstâd olsun

Ka'be-i ma'firet-i Hakka hadîm isterler

Mahfil İdâresi, "Kâr'în-i Kirâma Açık Mektup"sy.47, s.200.

Dört seneden beri her ay muntazaman neşredilmekte olan Mahfil mecmuasının her hafta olmadığı takdirde on beş günde bir çıkarılması okuyucularımızdan bazıları tarafından arzu ediliyor. Gösterilen şu rağbet dolayısıyla müteşekkir ve mütefahhiriz. Lakin dinî ve ilmi bir mecmuanın okuyucuları sınırlı, varidâtı ise ancak masarifini çıkarabilecek derecede mahdud olduğundan ayda iki defa çıkarmak ve şimdikinden bir misli fazla masrafa katlanmak hususunda mütereddid bulunuyoruz. Şu tereddüt ilcasıyla muhterem okuyucularımızdan aşağıdaki suallerimize lutfen cevap verilmesini rica ediyoruz:

1) Mahfil'in onbeş günde bir olmak üzere ayda iki defa neşrini arzu ediyor musunuz?

2) On beş günde bir intişar eylediği halde mecmuanın seneliği –aynı kıt'a ve sahifede olmak üzere- 24 adet olacaktır. Bu nüshaların altı aylığına 100, seneliğine 200 kuruş abone bedelini münasip görüyor musunuz?

3) Tensip buyurduğunuz takdirde, dördüncü senenin hatimesi olan 48. sayının intişarını müteakip abone bedelini gönderecek misiniz?

4) Mahfil gibi mecmuaların revacı, teşvîkât ve terğîbât ile olabileceğinden hiç olmazsa bir kişinin abone yazılmasına delalet buyuracak mısınız?

SAYI 48:

Bu sayı, baş sayfada Tokadî-zâde Şekîb Bey'in Derviş Sözleri adlı hacmen küçük, fakat manen büyük bir şiir mecmuasının yayımlandığı haberiyle başlıyor. Bu mecmuadaki şiirlerden birkaç tanesine daha önce Mahfil mecmuasında yer verildiği hatırlatılarak, ilahîlerden bir tanesi iktibas ediliyor:

Tâhirü'l-Mevlevî, "Bayram Tebriği ve Bir İki Söz", sy.48, s.202-203.

Ramazan Bayramı gelişi münasebetiyle bütün Muhammed ümmetinin bayramını tebrikle yazısına başlayan yazar, Hz. Muhammed'in ümmetinin bazılarının istek ve temennileri üzerine yaptığı duayı zikrediyor.

Yazar, kendisi de "Bütün Müslümânlar için semavî bir maide olacak idrak ve marifet ve tevfîk-i hidayet ihsanıyla ehl-i imanın maddî ve manevî i'tilâsını, bunu görmekle de İslâm âleminin hakikî bayramlar yapmasını, şu mucizevî kudret-i Kibriyâ'ya bir âyet-i kübrâ olmasını, inayet-i celîle-i Rabbâniye'den kemâl-i ibtihâl ile istirham ediyorum" duasında bulunduktan sonra bazı maruzatlarda bulunuyor.

Bu sayıyla Mahfil mecmuasının 4. cildinin tamamlandığını ifade eden yazar, Allah'a hamd ü senada bulunarak pek çok noksanı bulunduğunu itiraf ile beraber yayımlanmış olan cildlerin oldukça faydalı bir mecelle teşkil ettiğini de söylemeden geçemiyor.

Mahfilin on beş günde bir defa olmak üzere ayda iki sayı çıkarılması konusundaki bazı tavsiye ve iltifatların değerlendirilmek üzere önceki sayıda anket babından okuyuculara bazı sorular yöneltildiği hatırlatıldıktan sonra masrafın ve külfetin ikiye katlanacağı ifade ediliyor. Daha önce sorulan;

1) Mahfil'in onbeş günde bir olmak üzere ayda iki defa neşrini arzu ediyor musunuz?

2) On beş günde bir yayımlandığı takdirde mecmuanın seneliği –aynı kıt'a ve sahifede olmak üzere- 24 adet olacaktır. Bu nüshaların altı aylığına 100, seneliğine 200 kuruş abone bedelini uygun görüyor musunuz?

3) Tensip buyurduğunuz takdirde, abone bedelini peşin gönderecek misiniz?

4) Mahfil gibi dergilerin teşvîk ve rağbetle ayakta kalabileceğinden hiç olmazsa bir kişinin abone yazılmasına delalet buyuracak mısınız?

Sorulara aldığı cevapları değerlendiren yazar, alınan cevapların Mahfil'i 15 günde bir çıkarmaya, yani şimdikinin iki misli masrafa katlanmaya cesaret verecek miktara ulaşmadığını ifade etmektedir. Ayrıca yazının sonunda 4. cildin fihristinin gelecek sayıda takdim olunacağı haber verilmektedir.

Bergamalı Cevdet, "Rivâyet ve Dirâyet", sy.48, s.203-205.

Öncek sayılardan beri devam eden "Tefsirler-Müfessirler" yazı dizisinin "Rivâyet ve Dirayet" başlıklı bu bölümüne başlarken yazar, Kur'ân-ı Kerîm'in Arap lügati ve belagati üzerine nazil olduğundan Arapların her birinin bunu anladığı ve elfaz-ı müfrede ve terâkîb-i belîğasının ihtivâ ettiği manalara ve dikkatlere muttali' olduğunu ifade etmektedir.

Arap lügatiyle nazil olan Kur'ân-ı Kerîm'in bu özelliğini bazı örneklerle açıklamaya çalışan yazar, müfessirlerin sultanı addedilen İbni Abbas hazretlerinin (izâ câ'e nasru'llâh) sûresi indiğinde, zevk-i selîmi ve selîka-i Arabiyyesi yardımıyla Fahr-i Ālem efendimizin âhirete irtihal buyuracaklarına intikal eylediğini ifade etmektedir.

Yazar, verdiği örneklerden hareketle, ashâb-ı güzîn hazerâtından tutun da bedevîlere varıncaya kadar evlâd-ı Arap'ta herkesin Kur'ân-ı Kerîm'in maânî-i celilesini selîka-i zevk yardımıyla anlayabileceğini söylemekle beraber, Hz. Peygamberin mücmel olan âyetleri şerh ü beyan ve nâsıhı mensûhtan ayırıp o vechile ümmete bildirdiğini onların da öylece öğrenip âyetlerin iniş sebeplerini ve muktezâ-yı hallerini Peygamberden menkul olduğu şekliyle bildiklerini de sözlerine ekliyor.

Bu şekilde ashabın gerek zevkî, gerek istifsârî bir tarzda elde ettikleri dinî bilgiler ve tefsir rivâyetleri ashab-ı kirâmdan süzülerek tabiîne intikal ve onlardan da tebeü'ttâbiîne gelip telakki edilerek devamlı ve silsile halinde nakil ve rivâyet olunageldiği ve daha sonra çeşitli bilim ve fenlerin ortaya çıkmasıyla tedvinine başlanan kitapların telifinde bu naklî bilgilerin kullanıldığ ifade ediliyor.

Yazar, Kur'ân-ı Kerîm'in Arap lisanı ve onun şive-i belağati üzerine tefsirlerde bile sarf, nahiv gibi fenlere ihtiyaç hasıl olduğunu ve bu cihetle tefsirin ikiye ayrıldığını ifade ediyor. Devamı bir sonraki sayıda ele alınmak üzere yazı bu noktada sona eriyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Bayram Namazı", sy.48. s.205-206.

Yazının başında İbâdât-ı İslâmiyye Tarihçesi ünvanıya yazılan bazı makâlelerin Mahfile alındığı ve sıranın ezan bahsine geldiği, ancak Ramazam Bayramı dolayısıyla bayram namazları bahsinin önceye alındığı bildiriliyor.

Hicretin ikinci senesinde Ramazan orucunun farz olduğu ve Şevvalin biricinci günü Ramazan Bayramı, Zilhiccenin onuncu günü Kurban Bayramı olarak kabul edilip bayram namazları kılındığı ifade ediliyor.

Yazarın, Hacı Zihnî Efendi merhumun Kitâbü's-Salât'ından naklen verdiği bilgilere göre, Hz. Enes'in rivâyetiyle Sünen-i Ebî Dâvûd'da zikredilen hadîs-i şerifte Hz. Peygamberin "Hak Teâlâ sizin için bu iki yevme onlardan hayırlı iki gün bedel etmiştir ki yevm-i adhâ ve yevm-i fıtırdır." buyurmuştur.

Bayramlarda giyinip kuşanmak konusunda İmam Şi'ranî'nin Keşfü'l-Gumme'sinden nakledilen bilgilere göre, Resûl-i Ekrem efendimizin bayramlarda güzel elbise giyinilmesini teşvik eder, kendisi de bayramlık olma üzere bir bürde/hırka giyerdi. Sahabeler, erkek çocuklarını bayramlarda güçleri yettiği kadar giydirir, kuşatır, hatta kulaklarına halka takarlardı. Resûl-i Ekrem efendimize bayramlarda taklîs yapılır, yani huzurunda def çalınıp kasideler okunurdu.

Bayram namazlarının ise Cuma namazı kılanan yani minberi ve hatibi bulunan camilerde edâ olunduğu bildiriliyor. Keşfü'l-Gumme'de Hz. Peygamberin çok defa bayram namazlarını sahrada kıldığı ve bir Fıtır Bayramında yağmur yağdığı için namazı mescitte kıldırdığı ifade ediliyor. Hz. Peygamberin önce namaz kılınıp sonra oturan cemaate karşı ayakta hutbe irad olunduğu Buharî'de mezkurdur.

Yazar, son olarak bayram ve müteallikâtı hakkında daha fazla bilgi için Mahfil'in 12. sayısına müracaat edilmesini tavsiye ederek yazısını bitiriyor.

Abdurrahman Bey, "Sâlim Beyefendi'ye Cevâb", sy.48, s.206-208.

Yazar, Dârülfünûn Mühendis Mektebi riyaziyyât müderrislerinden Mustafa Sâlim Efendi'nin Mahfil mecmuasının 1342 senesi Recep ayı nüshasındaki "Şi'râ-yı Yemânî Yıldızı Hakkında" adlı makâlesini yurt dışındaki görevi dolayısıyla ancak elli gün sonra okuyabildiğini ifade ederek yazısına başlıyor.

Adı geçen yazıda şahsına gösterilen ilgiye derin teşekkürlerini takdim ederek bazı konularda arzu edilen açıklamaları söyle sıralıyor:

1) Önce, Sir William Thomson'un yirmi yıllık incelemeleri çok doğrudur. Gerçekte güneşin ısısı günden güne azalmakta olup birkaç milyon sene sonra arzımızı ısıtamayacak hale gelecek ve rengi kızaracaktır. Merih gezegeni müstesna olmak üzere diğer bütün kırmızı renkli sabiteler böyle bir hale giriftar olmuştur ki bunların gözle görülen en meşhuru "kalbü'l-akreb" yıldızıdır. Buna göre, sevâbit adı verilen güneşler genellikle dört halde bulunur: Birincisi, koyu beyaz renkte olup nispeten yeni hilkatler ve genç güneşlerdir. Şi'râ-yı Yemânî de bu kısımdandır. İkincisi, nispeten yaşlı yıldızlar olup renkleri sarımtraktır. Bizim güneşimiz de bu haldedir. Üçüncüsü, turuncu olup altmışından yukarı insanlara teşbih edilebilir. Dördüncüsü, fazla kırmızı renkte bulunan yıldızlardır. Bunların ömürleri kemale ermiş olup Salim Beyin makâlesinde de ifade edildiği gibi seyyarelerini ısıtamayacak dereceye gelmişlerdir.

Thomson'un dediği gibi güneşimizin de birgün gelip arzı ısıtamaması gerekirse de gezegenimiz kesinlikle bu duruma şahit olamayacak, İbrahim suresinin 48. âyetinin bildirdiğine göre, bila müsademe daha evvel parçalanacak ve başka bir âleme dönüşecektir. Zira en ince ve sağlam hissiyat neticesine göre, arzımız sağ kaldığı takdirde hatta birkaç milyon seneden çok daha evvel kamer gibi kamilen soğuyarak yanar dağları faaliyetlerine son verecek ve dahili ateşlerinden eser kalmayacaktır. Binaenaleyh kıyametin her halde güneşin kararmadan çok evvel meydana geleceği

anlaşılabilir. Kısacası, yazar, "Arz ile beşeriyet soğuktan değil, müsademe ve hararetten mahv olacaktır." demektedir.

2) Einstain'in dediği de doğrudur. Işık, ölçülebilir. Bu nedenle güneşimiz daimi bir ışık kaybına maruzdur.

Kıyamet zamanında insanların kaçacak ve saklanacak yerler arayacaklarını bildiren âyet-i kerimeden anlaşıldığına göre, kıyamette arz üzerinde insanların bulunacağı anlaşılır ki bundan Thomson'un dediği gibi kıyametin güneşin kızarmasından çok önce vuku bulacağı çıkarılabilir.

Küçük gezegenler denilen ve merih ile müşteri arasında gezinen ve hazret-i Kur'ân tarafından (vemâ beynehümâ) ifadesiyle mevcudiyetleri 13 asır evvel haber verilen küçük küçük dünyaların bir müsademe neticesinde parçalanan büyükçe bir seyyare enkazı olduklarına felekiyyûnca kanaat-name var olduğu bildiren yazar, parçalanan bu büyük seyyarenin güneşin şimdikinden daha parlak ve hararetli zamanında kıyametini idrak eylemiş demek olduğunu ifade ediyor.

Reşid Mazhar, "Mısır'da Bayram", sy.48, s.208-211.

Yazar, Reşit Mazhar Bey, her memlekette olduğu gibi Mısır'da da bayramların coşku ve sevinçle kutlandığını büyüklerin ellerinin öpüldüğünü ve rengârenk elbiselerle caddelerin sokakların her zamankinden farklı bir görüntü kazandığını söylüyor.

Mısır'daki bayramlarla bizdeki bayramlar arasında ortak kültürden dolayı pek bir farklı durumun olmadığını ifade eden yazar, bayram sabahı giyinip kuşanıp yeni elbileselerle bayram namazını kıldıktan sonra büyüklerin ellerinin öpüldüğünü, küçüklerin paraları topladığını, dostların hasbihal ettiklerini, dargınların barıştığını yazıyor. Genel olarak Doğu'daki bayram geleneklerinin benzer olmasına karşı Batı'daki bayram anlayışıyla kutlama açısından pek uyuşmadığını ifade ediyor.

Batı'da bayramların yeme, içme, eğlenme, gereksiz harcama, içki, kumar, fuhuş gibi kötü davranışların yoğunlaştığı günler olarak değerlendiriliyor. Bizde yeni

bayramların eski gelenekten gittikçe uzaklaştığına dikkat çekiliyor. İnsanların bedenen ve zihnen dinlenmeleri gereken bayram günlerini, boş eğlencelerle doldurarak bayram ertesine zihnî ve bedenî yorgunlukla girdikleri ifade ediliyor. Batıdan ithal edilen eğlence ve sarfiyat şekillerinin Doğu insanını geleneğinden kopardığı, bayrama kadar çalışılıp kazanılan paraların bir saatte kumar masasında eritildiği, içki, sigara gibi gereksiz harcamalarla millî servetin Batı'nın cebine ve kasasına girdiği ifade ediliyor.

Batı tıbbının da kabul ettiği gibi yeme içme faaliyeti ile yorulan midelerin oruçla dinlendirilmesi bizde farz olan bir ibadet olmakla beraber, bunun akabinde gelen bayramların lüzumsuz sarfiyatlarla değil, bilinçli harcamalarla, neşe, sevinç içerisinde gerçekleştirilmesi temenni ediliyor. Eski bayram geleneğinin artık ücra köylerde kaldığını ifade eden yazar, o köylerin içinde içki, kumar, kokain olmayan ve Rum bakkalı bulunmayan köyler olduğunu söylüyor. Bu köylerde bayramlarda hali vakti yerinde olanların yaptığı yemekleri ve yağlı hamurdan kalın çörekleri anlatan yazar, buraların bayram ve müteallikatı konusunda ayrıntılı bilgiler veriyor.

Mısır'da halkın altı ay yaşını, altı ay kurusunu olmak üzere seninin 12 iki ayı maluhiya denilen sebze yediği ifade ediliyor. Bir de ağur denilen ve başka memleketlerde olmadığından hiçbir lisanda karşılığı olmayan hıyara benzer bir sebzeden bahsediliyor. Mısır'ın yağlı şekerli yemek kültürünü tanıtmaya devam eden yazar, suyun destilerle içildiğini hatırlatır ve bardakla içene, su içmeyi bilmiyor, gözüyle bakıldığını söyler. Bu su destilerinin dıştan içe her türlü ayrıntısından bahsedildikten sonra esası bir olmakla beraber, Mısır köyleri ile şehirleri arasındaki şeklî ayrılıklara değinilir.

Yalnız Mısır'da diğer memleketlerden ayrılan bir şey varsa o da, bayramlarda, kandillerde, Recep ayının ilk cumalarında mezarlıklara gidip yatmakmış. Bunun özellikle Kahire'de daha canlı örneklerinin görüldüğünü ifade eden yazar, bu konuyu ayrıca başka bir yazısında ele alacağını ifade ederek, yazısını bitiriyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Mu'înüddin Çeştî'nin Müntehib Bazı Ebyâtı", sy.48, s.211-212.

46. sayıdan devamla,

Şuhûd-ı Hak talebî ez-vücûd-ı hod be-güzer

Ki cüz vücûd-ı tû urâ hicâb-ı diger nîst

(Hakkı müşahede etmek istiyorsan, kendi varlığından geç. Çünkü: senin vücudundan başka ona hicap olamaz.)

Zi-câm-ı 'ışk ne Mansûr be-hōd âmed ü bes

Ki dâr-nîz hemî goft bâ-resen heme ûst

(Aşk kadehiyle bîhuş olan yalnız Mansur değildi, onun çekildiği dar ağacı da çeken ipe, (heme ûst) yani vucûd-ı hakîkî ondan ibaretttir, diyordu.)

Me-gû ki kesret-i eşyâ nakîz-i vahdet geşt

Tu der-hakîkat-i eşyâ nazar-fiken heme ûst

(Eşyanın kesreti vahdete münakızdır, deme. Hakikat-i eşyâya göz gezdir ki hakikat-i vücût ondan ibarettir.)

Ū bûd der-ezel mütevahhid ki der-vücûd

Cüz'î ne-bûd tâbe-ebed hem-çünân bûd

(Ezelde yegane var olan o idi, başka bir şey yoktu, ebedü'l-âbâdda böyle olacaktır.)

Câyî ki zâhidân be-hezâr erba'în resed

Mest-i şarâb-ı 'aşk be-yek âh mî-resed

(Zahitlerin binlerce erbaîn neticesinde eriştikleri makama, sermest-i aşk olanlar bir al ile vasıl olurlar.)

Sîl-râ na‘re ez-ân-est ki ez-bahr-ı cüdâst

Veân ki bâ-bahr der-âmîhte hâmûş âmed

(Selin akarken seslenip gitmesi, denizden ayrılmasının enîn şekvesidir. Fakat âgûş-ı deryâya atılınca sesi, sedası kesilir.)

Rûh-ı Kudsî ger meded kerdî be-zâdî der-cihân

Her dü-rûzî Meryem-i eyyâm-ı İsâ-yı diger

(Ruhülkudüs’ün imdâdı olsaydı, Meryem-i eyyâm iki günde bir, yeni bir İsâ doğururdu.)

Her kes ez-tû be-kadr-i hod murâdî hâstend

Mâ murâd-ı hîşten ez-tû tü-râ hâhîm ü pes

(Herkesin haline göre senden bir isteği var. Biz ise senden ancak seni istiyoruz.)

Esba‘în-i ‘ışk en-der dil tasarruf mî-koned

Hoş-dilî k’en-der-kef-i dildâr yâbed perveriş

(Aşkın iki parmağı gönülde tasarruf ve onu taklîb edip duruyor. Dildarın elinde perveriş bulan bir dil, ne kadar hoştur.)

Mûsa-i rûh-râ çi gam ez-ejderhâ-yı nefs

Çün ez-cenâb-ı Kuds resed vahy-i lâ-tuhaf

(Cenâb-ı Kudsî’den “lâ-tuhaf” ilhamına mazhar olan Musa-yı Ruhun, nefs ejderhasından ne korkusu olabilir?)

Sayt-ı yuhibbühüm ve yuhibbûne zi çîst

Ger nîst ibtidâ-yı mahabbet ez-ân taraf

(Eğer muhabbet o taraftan yeşermemiş ise, "Allah müminleri sever, onlarda Onu sever." sadası nedendir?)

Abdü'l-Bâkî Efendi, "Gazel", sy.48, s.212.

Yenikapı Mevlevî-hânesi post-nişini Şeyh Abdü'l-Bâkî Efendi hazretlerinindir.

Ey âfitâb zuhûr et nikâb-ı aşkıñdan

Karardı ufk-ı ümîdim 'itâb-ı aşkıñdan

Gedâ-yı dergeh-i ihsân u iltifâtıñdır

Gönül nasîb arıyor işte bâb-ı aşkıñdan

Görünce hikmet-i işrâkı nûr-ı çeşmiñde

Güzelce ezbere aldım kitâb-ı aşkıñdan

Hemîşe tâbiş-i rûyunla feyz-yâb oldum

Misâl-i zerre seniñ âfitâb-ı aşkıñdan

Derûn-ı sînede cûş eyliyor hakîkat-i mey

O rütbe mest ü harâbım şarâb-ı aşkıñdan

Gönül dedikleri bir nağme-i şikâyetdir

Kemâl-i sûz ile çıkmış rübâb-ı aşkıñdan

Gören sanur ki visâliñle şâd u raksânım

Bu hâl bende senin ıztırâb-ı aşkıñdan

Gamıñla Bâkî-i bî-çâre her zaman giryân

Düşen bu katreye rahm et sehâb-ı aşkıñdan

Muhyiddin Râ'if Bey, "Gazel", sy.48, s.213.

Sen gedâ-yı bî-nevâyı kıl hazer ta'zîrden

Tîğ-i bâtın çok keser, çok kan döker şemşîrden

Sığmaz eflakiñ derûn-ı bî-kerân esrârına

Cûş eden ma'nâ-yı aşkım nâle-i şeb-gîrden

Matla'-ı nûr oldu her zerrem saña ey vech-i yâr

Sen kesildim çok mu hâlî kalmasam te'sîrden

Zevk-i dil reşk-i semâdır, zahm-dâr-ı cezbeyim

Gamze-i cânân gibi sayyâd-ı gam bir tîrden

Āfitâb-ı lâ-yezâl-i neş'esin ey feyz-i aşk

Eyler envârıñ tecellî hep civân u pîrden

Beñzemezse bir dem-i aşkım ne var bir dîgere

Her tecellî kevnde vârestedir tekrîrden

Kilkimiñ Muhyî dem-i Kudsî de olsa yâveri

Dem-be-dem âciz kalır eşvâkımı tasvîrden

Muhyiddin Râ'if Bey, "İngiliz Sünûhât-ı Edebiyyesi Nümûnelerinden", sy.48, s.213.

Byron'dan: Dünya bizden alıp götürdüğü bir neşâtı, bize bir daha iade edemez.

Kezâ: ben ömrümün hazanındayım. Şevk ü garâmın bütün ezhâr u esmârı fenâ-yâb olmuş, şimdi kudret yeterce hasret bana yadigar kalmıştır.

Keats'dan: Yüce seslerin delalet edeceği yerlere gitmekten korkan hiçbir zaman lâ-yemûtiyyet tâcını giyemez.

Longfellow'dan: Hakikatte ölüm yoktur, ölüm denilen şey bir intikalden ibarettir.

Emerson'dan: Büyük olmak, yanlış anlaşılmaktır.

Milton'dan: Halvet bazen en iyi encümendir.

Shakespeare'den: Seheri olmayan gece uzundur.

Keza: İblîs-i musavverden korkan, çeşm-i sabavettir.

Kezâ: Bütün cihan bir tiyatro sahnesidir. Erkekler, kadınlar o sahnede rol ifa eden oyunculardır.

Kezâ: Şimdiye kadar bir filozof görülmemiştir ki diş ağrısına sabûrâne katlansın.

Kezâ: Ölen, bütün borçlarını eda eder.

Kezâ: Zer-i hâlisi tezhîb etmek, zanbakı boyamak, münkeşife üzerine ıtır efşân olmak, yüzü yatıştırmak, alâ'imü's-semâya bir reng-i diger ilave eylemek, bir şem'in ışığı ile tezyîn için dîde-i rûh-efrûz-ı âsumânı aramak hande-fermâ bir ifrât-ı israf-kârânedir.

Mesûd Bey, "Şeyh Nizâmüddîn Evliyâ", sy.48, s.213-215.

Hindistanca meşhur evliyadan ve tarikat-i çeştîye meşâyih-i kirâmındandır. Şeyhin ecdadından Ahmed bin Danyal, Gazne yahut Buhara'dan hicretle Bedaven beldesini vatan tutmuş, Şeyh Nizameddin Evliya 633 yahut 34 senesi bu beldede doğmuştur.

Beş yaşında iken pederi Hoca Muhammed vefat eylemiş ve terbiyesine annesi bakmıştır.

Zahirî ve batınî ilimlere vakıf olmuş, Füsûsü'l-hikem ve Mevâki'ü'n-nücûm ile onların şerhlerinden fıkh-ı Ebû Hanife ile tefsir, hadis ve usulden mükemmel istihzârı vardı.

Şeyh Kutbeddin Bahtiyar Kâkî'nin ser-halifesi olan Şeyh Feridüddin Mesuda, yirmi yaşlarında intisap etmiş ve beş sene sonra şeyhinin işaretiyle validesiyle birlikte Dehli'ye gidip irşada başlamıştır. 92 yaşlarında 725 senesinde vefat ederek, hususi türbesine defn edilmiştir. Türbe-i şerife Muhammed Adil Tağlakşah tarafından yaptırılmış olan dergah dahilinde ve gayet süslüdür. Meşhur Emir Hüsrev-i Dihlevî'in mezarına yakındır.

Şevvalin son haftası hazret-i Şeyhin ziyaret haftası olup, Dehli ahalisi güneşin doğuşundan itibaren dalga dalga ziyarete gitmeye başlar. Seyyar satıcılarla birlikte mezarlık mahşer yerine döner. Yazar, bu manzarayı canlı tasvirlerle anlatır. Son olarak zikir halkası oluşturulur ve Kur'ân tilavetiyle dualarla ziyaretin sona erdiği ifade edilir.

Ali Zekî Efendi, "Câmi'-i Ezher", sy.48, s.215-216.

Ezher Camiinin İslâm beldeleri arasında en fazla şöhrete sahip bir cami olduğu ifadesiyle başlayan yazı, Kahire'nin en eski camisinin İslâmi ilimlerin menba'ı olarak temayüz ettiği bir cami özelliği taşıdığı ifade edilir. Bu cami hakkında övgü dolu sözlerden sonra yazar, Cemaleddin Enabekî'nin meşhur Nücûmü'z-zâhire adlı eserinden naklen bu cami hakkında bilgiler aktarıyor:

Abbasiler zamanında Mısır'da kurulan Ihşıdîler devletinin emirlerinden Kâfûr el-Ihşıdî vefatını müteakip Mısır emaretine Ahmed bin Ali bin el-Ihşîd, emir olmuştu. Fatımîler, Mısır'a geldiklerinde Kahire şehrini kurmuş ve hükumetlerini buraya nakletmişlerdi. Tabii o asırlarda İslâm şehirlerinin inşasında ilk önce bir cami yapılması gerektiği için Ezher Camii inşa edildi.

Ezher Camiinin inşasına 23 Cemadiyelevveli 359 yani yaklaşık Fatımîlerin Mısır'a gelişinden bir yıl sonra başlandı ve iki senede tamamlandı. 702'de şiddetli bir depremde cami yıkıldı. Hükumetin ve ahalinin himmetleriyle cami her devirde tamir ve tezyin edildi.

Ezher Camiinin çeşitli devirlerde genişletildiğini ve müştemilatının eklendiğini ifade eden yazar, caminin ayrıntılı bir şekilde boyutları ve mimarisi hakkında bilgiler de vermektedir. Caminin isminin konulmasına dair birçok rivâyet nakleden yazar, caminin iç ve dış müştemilatını, dershane ve öğrencilerin ikamet ettikleri kısımları ayrı ayrı boyutlarıyla anlatmaktadır.

Yazar, caminin büyük bir mimarî kıymeti haiz olmadığını ifade eden yazar, en önemli özelliğinin büyüklüğü olduğunu söylüyor. Sütün sayısına kadar ayrıntıları verilen caminin ahşap tavanının oldukça sanatkarâne bir üslubu olduğu ifade edilir.

Caminin kurulduğunda inşa edilen minberin bilahare Kahire'deki başka bir camiye nakledildiği, yeni minberinin ise oldukça nakışlı ve süslü olduğu ifade ediliyor. Caminin beş minaresinin bulunduğu ve bunlardan beş vakitte ezan okunduğu bildiriliyor. Ayrıca bu caminin müezzinlerinin a'mâlardan seçildiği de bir ayrıntı olarak ilave ediliyor.

SAYI 49:

Tâhirü'l-Mevlevî, "İfâde-i Mahsûsa", sy.49, s.1.

Bu sayının hemen ilk sayfasında mecmuanın başyazarı Tâhirü'l-Mevlevî'nin derginin bu sayıyla beşinci yılına girdiği ve aynı zamanda beşinci cildine başlanması

münasebetiyle bazı mütalaaları yer alıyor. Dört cildi başarıyla tamamlayan derginin beşinci cildinin daha mükemmel olması temennisinde bulunan yazar, Allah'a ham ü senâda bulunur.

Deginin gelişmesine ve hatta yayımlanmasıının devamına sebep teşkil eden bazı noktaları maddeler halinde sıralar:

1) Mahfil, sahayifi mahdud ve zaman-ı intişârı memdud olduğu cihetle hariçten gönderilecek yazılar, mümkün mertebe muhtasar ve özellikle faydalı olmalıdır.

2) 37'den itibaren senelik, 43'ten itibaren altı aylık abonelerimizin müddeti geçen sayı ile bitmiştir. Kayıtlarını yeniletmek isteyenler, katılım bedellerini lütfen göndermeli, almamak isteyenler de idarehâneye malumat vermelidirler.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Kur'ân-ı Kerîm'in İ'câzı", sy.49, s.2.

Yazar, Kur'ân-ı Kerim'in icazı konusunda onun mucizevi yönünden bahsederken, bazan bir âyetin bir olaya o kadar uygun düştüğü görülür ki âdetâ yeniden şeref-nüzûl olduğu görülür, der ve Bakara suresinden bir âyet iktibas ederek sözü İslâmi konularda yetkisiz insanların az bir menfaat karşısında ahkam kesmelerine getirir.

Meâlen, "Elleriyle kitap yazıp da onunla az bir ücret almak için [Bu Allah tarafındandır.] diyenlerin vay haline! Vay, elleriyle yazdıklarından dolayı onlara! Vay, kazandıklarından dolayı da onlara!" âyet-i kerimesinin iniş sebebinin şöyle olduğu ifade edilir:

Yesrib beldesi, İslâm merkezi ve nebiler şehri olmak şerefini kazandığı sırada civarı, Yahudilerden Beni Kayınka', Beni Nazir, Beni Kariza ve emsaliyle meskundu. Ehl-i kitap olan Yesrib Yahudilerinin pek çokları ise okumaktan ve yazmaktan bi-nasip idiler. Binaenaleyh sorunlarını çözmek için hahamlara müracaat ederlerdi. Onlar da ya kendi fikirleri veya menfaatlerine yahut müracaat edenlerin arzularına göre, Tevrat'ı tahrif eyleyerek birkaç kuruş karşılığında birtakım hükümler verirler ve o indî hükümlerin de ahkâm-ı İlahiyyeden olduğunu söylerlerdi.

Cenâb-ı Hak, onların bu dinî sahtekarlığını yukarıda meaili verilen ayet-i kerime ile ebedî hüsranlarını da üç kere (veylün) kelime-i dehşet-engizi ile haber verdi.

Yazar, birkaç zamandır bizim aramızda da böyle tahrifkar müceddidlerin yahut indiyatçı müceddidlerin meydana çıktığını iddia etmektedir. Bunların din sahasında bilerek veya bilmeyerek kalem oynattıkları, ya zuhûlen ya da kasden hem kendilerini hem de halkı aldattıkları ifade ediliyor. Bu durumda olanların meâlen "Allah, şeytanın ilka ettiği şeyleri nesh eder, sonra yine Allâhu Teâlâ, kendi âyât ve ahkâmını sabit kılar." âyet-i kerimesinde bildirildiği gibi şeytanın ilkaâtına uyanların ve başkalarını uydurmaya çalışanların boş yere yorulacakları ifade edilir.

Bergamalı Cevdet Efendi, "Rivâyet ve Dirayet", sy.49, s.2-4.

Yazar, geçen sayıda en son ifade ettiği, tefsirin iki kısma ayrıldığını hatırlattıktan sonra bunları şöyle sıralar:

1) Eskilerden nakledilen eserlere dayanan tefsir naklîdir. Nâsıh ve mensûhu, âyetlerin iniş sebeplerini, kastedilen manalarını bilmekten ibaret olup bunların hepsi sahabe ve tabiînden nakledilen rivâyetlere uygundur.

Yazar, eski müfessirlerin uygun olmayan haberleri dikkatsizce tefsir kitaplarına doldurmuş olmalarını eleştiriyor ve bu nakillerin tahkik etmeyen, hakikatini bilmeyen tevarüt ehlinin sözleri olduğunu söylüyor. Yazara göre, tefsirlerin bu hale gelmesinin sebebi, daha sonradan İslâm dinine teşrif eden, yüksek makam ve rütbelerinden dolayı halk içinde kadir ve haysiyetleri olan kişilerden nakledilen haberlerin, o zamanlar öylece kabul edilivermiş olmasıdır. Bu kişilerin Adem ve âlemin yaratılışı, semavat ve arz, göğün tabakaları, fizyoloji gibi konularda söylediklerinin israiliyyat olduğu ifade ediliyor.

2) Tefsirin ikinci sınıfı, lügati ve durumun gereğine göre mananın eda edilmesinde belagatin keyfiyetini mutazammın olarak lisan ilmine dönük olanıdır. Ancak bu sınıf, öncekinden yani naklî tefsirden bütünüyle bağımsız değildir. Hatta

ondan faydalanılarak yazılır. Zira, maksat evvelki tefsir olup ikinci sınıf, Arabî ilimlerin kurulmasından sonra ortaya çıkmıştır.

Yazar, tabakât-ı müfessirînin beyanı konusunun anlatılacağı sayıda bunlardan daha teferruatlı olarak bahsedileceğini bildirerek yazısını bitirmektedir.

Abdurrahman Bey, "Sâlim Beyefendi'ye Cevap", sy.49, s.4-6.

Önceki sayıdan devamla,

3) "İze'ş-şemsü küvviret..." nazmı celiline gelince, yazar, bu âyetin manası ile bildirdiği hakikati, birkaç sene önce araştırarak neticesini, "Gök yüzü, Tanrı sözü" adlı eserinde ayrıntılı bir şekilde yazmış olduğunu hatırlatarak, bu konuda Salim Beyle aynı fikri paylaşmadığını ifade etmektedir. Yazara göre, Thomson ve Ainstein'ın nazariyeleri ile bu âyet-i kerime arasında bir münasebet yoktur. Yazar, bu âyetten "Şems, başa sarık gibi dolanır görüldüğü vakit, hadise-i kıyamet başlar." manasını çıkarmaktadır ve bu hadisenin "Arzın son günü ve zuhûr-ı kıyamet" adlı bir makâlesinde tafsil ettiği üzere, başka bir gök cisminin yani bir kuyruklu yıldızın güneş üzerine düşmesiyle meydana gelecek olan fazla çekim gücünün, manzumemiz içerisinde büyük bir düzensizliğin ortaya çıkmasına sebep olacağını düşünmektedir. Güneşi çekiminin artmasını takiben, güneşten doğan gezegenler ve aylar birer birer düşerek asıllarına döneceklerdir.

İşte bu sukûtun ilk devresinde, tutulma dairesi ile hareketli ay arasındaki açının ancak beş derece gibi az bulunması dolayısıyla, uydumuz kuzey yarım küreye çarpacak ve kutuplarımız istikametini güneşe yöneltecektir. Yazara göre, Kur'ân-ı Kerim'in arz için haber verdiği ilk hafif patlama budur ve görüldüğü üzere güneşin kızarıp solmasıyla hiç alakası yoktur.

Şi'râ-yı Yemânî'ye gelince, bu yıldızın evvelce de mevcut olduğunu, gelecek âlimler elbette bileceklerdir. Yalnız, Kur'ân özellikle felekiyyûn için nâzil olmamıştır. Herkesin bundan, istifadeye hakkı vardır. Yine Kur'ân arz ile birlikte fezanın tetkik edilmesi lüzumuna işaret etmektedir.

Yazar, konuyla ilgili olarak zikrettiği bir anısında, on beş yıl önceki bir Mısır ziyareti sırasında, müzede gördüğü dört beş bin senelik mumyaların ağızlarındaki takma altın dişleri dikkatini çekmiş ve derin derin düşünmüştür. Halbuki, mumyaların keşfinden evvel, arz üzerinde vaktiyle dişçilik diye bir sanatın bulunduğunu ne kimse iddia etmiş, ne de hatırına gelmiştir. Bunun gibi Şi'râ-yı Yemânî yıldızının kaybolması meselesi de herkesin nazarındadır ve yazarın daha evvel de bahsettiği gibi muhtemelen 50 bin seneden daha fazladır.

Yazar, Salim Beyin Benî İsrail hakkındaki dikkatlerine tamamen katıldığını ifade ediyor. Bir de şakkıkamer mucizesine tamamen inandığını söyleyen yazar, bunu Mahfil'de "Mucizât ve Kerâmât" adlı makâlesinde ele alacağını bildiriyor.

Mâbadü'rrûhiyyât meselesine gelince, inanmak lazımdır ki değil arzda belki bütün kainat içinde böyle haller mevcut değildir. Bugün bizim tabiatüstü sandığımız şeyler, hakikatte tabii olan hadiselerdir. Fakat biz bunların bugün için kanununu bilmediğimizden hayret ediyoruz ve müşahedemizle gayrımenus bulunduklarından tabiatüstü deyip geçiyoruz. Yalnız hazret-i Kur'ân'ın bunları çok daha evvel haber vermesi, o şeyin oluşmasındaki tabiatüstülüklet daha hayret vericidir. Bu da Kur'ân'ın kelamullâh olduğunu tamamen ispat eder.

Abdurrahman Bey, arzu buyurulduğu takdirde yine birkaç sahife ile bunların mahiyetleri hakkında zâtıâlîlerini tasdi', kendim için bir şeref olacağını arz ederken zuhur eden bu güzel vesile ile hürmetlerini takdim ederim, diyerek yazısını burada bitirmektedir.

"Amerika'da Men'-i Müskirâtın Faydaları", sy.49, s.6-7.

Dikkatle okunmaya layık olan aşağıdaki satırlar Souvoar namındaki Fransızca fennî bir gazeteden aynen tercüme edilmiştir.

"Sarhoşluk veren şeylerin Amerika'da yasaklanmasından ne gibi faydalar elde edilmiştir? Bir Alman tabibi doktora tezinde bu meseleyi incelemiş, verdiği cevapta tesirlerinin ümit verici olduğunu söylemiştir. İspirtonun yasaklanması belki kokain gibi

maddelerin kullanılmasını artırmış olabilir. Ancak bu artış zenginler arasındadır. Bu gibiler bir şişeyi diğeriyle değiştirmekten başka bir şey yapmamışlardır. Ahali arasında ispirtonun tesiriyle meydana gelen hasarlar ve aklî hastalıklar, zühreviyye ile verem hastalığı pek bariz surette azalmıştır. Diğer taraftan iyi beslenme ve barınma, kadın ve çocukların durumununu iyileştirmiştir. Tasarruf sandıklarındaki meblağ artmıştır. Fabrikalardaki üretim artmıştır. Kazalar ve vazifeye devamsızlıklar azalmıştır. Zeki bir İngiliz, bu neticeleri dikkate alarak İngiltere'nin sırf iktisadî sebeplerden dolayı men'-i müskirât kanununu kabul etmesi gerektiğini söylemiştir. Müskirât kullanmayan bir kavmin, kullananlara cihan piyasalarında galip geleceğini de ilave etmiştir.

Amerika'da ahali, bütün kadınlar, valideler ve çocuklar, müskirât aleyhindedir; halihazırda yapılmakta olan tecrübe kadar şayan-ı dikkat bir şey yoktur."

Tâhirü'l-Mevlevî, "Tenşîtü'l-Muhibbîn Risâlesinden Hulâsa", sy.49, s.7-9.

Makâle, Südlüce'de bulunan Hasîrîzâde Dergah-ı şerifi post-nişini reşâdetlü şeyh Elif Efendi hazretleri tarafından Menakıb-ı Hoca Hüsameddin ünvanıyla bir risale neşredildiği haberiyle başlıyor.

Adı geçen şeyhin ikinci önemli eseri olan bu risalenin üç kısma ayrıldığı, iki bölümü Şeyh Elif Efendinin, üçüncü kısmı ise mahdumı Şeyh Zahir Efendinin yazdığı ifade ediliyor. Yazar, kendisinin Hoca Hüsameddin Efendinin zamanına yetişemediğini söylüyor; ancak mesnevî-i şerif icazetinin Es'ad Dede ve Şeyh Osman Selahaddin efendiler vasıtasıyla Hoca Hüsameddin Efendiye ulaştığını övgüyle anlatıyor.

Yazar, mütalaasından istifade olunmasını Mahfil okuyucularına tavsiye ettiği bu risalenin Hoca Hüsameddin Efendiye ait münderacatından bir özet çıkarmak ve pek çoklarınca bilinmeyen o irfan nadirelerini kısaca tanıtmak istediğini ifade ediyor.

Şeyh Hoca Hasan Hüsameddin Efendi:

İstanbul'da Aksaray civarında Ebe Kadın mahallesinde 1184'te doğmuş, 9 yaşında iken hafız olmuştur. Pederi, Dahiliyye kalemi ser-halifesi Hâcegân-ı Divan-ı Hümayun'dan Seyyid Muhammed Fehîm Efendidir.

Sahib-i tercüme, annesinin vefatından sonra tarikate girmiş ve medrese köşesine çekilmiştir. Meşhur âlimlerin birçoğundan ders okuyup tahsilini tamamladığı gibi Eyüp'te bulunan Hatuniye tekkesi şeyhi Ahıshalı Hoca Selim Efendiden ikinci kez icazetname almış sonra Selim Efendinin tavsiyesiyle Bursaya gitmiş, Bursalı Şeyh Emin Efendiye intisap etmiştir. İlk konuşmalarında ismini soran Şeyh Efendiye Hasan bin Mahmud bin Hasan cevabını vermiş ve Şeyh Emin Efendi ise, bir hadis okuyup mahlasın Hüsameddin olsun, demiştir.

Hüsameddin Efendi rüyasında gördüğü Mevlânâ'nın manevi emri üzerine Mesnevî tedrisine başladığını ve üç cildini tamamladığını ifade eden yazar, Şeyh Efendinin irşad ettiği medreseleri tarih sırasıyla ayrıntılı bir şekilde vermiş, okuttuğu ve yazdığı eserleri ayrı ayrı anlatmıştır.

Hoca Efendinin, 1280 yılında 96 yaşında irtihal eylediği bildirildikten sonra yazar, şeyh efendi hakkında daha ayrıntılı bilgi almak için Tenşîtü'l-Muhibbîn adlı risalesine başvurmak gerektiğine işaret eder. Yazar, sonunda sözü Hoca Hüsameddin Efendinin Tenşîtü'l-Muhibbîn risalesine getirir ve bu risalenin yayımlandığını ve Babıâlî Caddesindeki Hattat Suûdü'l-Mevlevî Beyin yazıhanesinde bulunduğunu bildirdikten sonra, bu eserin satışından elde edilecek olan gelirin Şeyh Hüsameddin Efendinin kabrinin tamirine sarf edileceğini ifade ediyor.

Reşid Mazhar Bey, "Mısır'da Kabristan Ziyareti", sy.49, s.9-11.

Yazar, Reşid Mazhar Bey, bugünkü Mısır'ın Mısır oluncaya kadar Firavunlar zamanından beri sayısız istilalar geçirmiş bir memleket olduğu için hepsinden bir parça görenek kaldığı düşüncesiyle yazısına başlamaktadır. Şimdiki Mısır'ın kibar sınıfını teşkil eden bir asırlık yeni sınıf, Türk, Çerkes, Arnavut'tan ibaret olmakla beraber bu âdetlerden kendisini kurtaramamış Mısırlılarda bugün öyle âdetlerin saplantı haline

geldiğini söyleyen yazar, varlığının hikmetini anlamanın mümkün olmadığını ifade ediyor ve bu âdetlerden birinin de Mısırlıların mübarek günlerde kabristanları ziyaretleri olduğu bildiriliyor.

Daha bayram veya kandil gelmeden her evde bir hazırlık başladığı, herkesin zenginliğine göre fukaraya dağıtacağı çöreği, simidi, ekmeği hazırladığı anlatılıyor. Birgün evvelden hazırlıkların tamamlandığını ve arefe akşamı yola çıkıldığını, akşamdan yola çıkamayanların ertesi gün sabah karanlığında yola revan olduğundan bahsediliyor. Yazar, mezarlığa yakın yollara bakılınca bütün Kahire'nin göç ettiğini sanırsınız, diyor. Yazar, bu mezarlığa gidiş yolculuğunu canlı tasvirlerle ince ayrıntılarına kadar anlatmaktadır. Otomobillerin ve üzerinde insan ve eşya taşıyan eşek arabalarının yolları nasıl tıkadığı, bunlara bir de seyyar satıcıların arabaları eklenince trafiğin işlemez hale geldiği, insanların birbirine sövüp sayarak yolu açmaya çalıştığı, polisin bu durumda etkizis kaldığı anlatıldıktan sonra bu şekilde bir zahmetli yolculuktan sonra çoluk çocuk mezarlığa ulaşılıyor.

Mısır'da birkaç ufak kabristanın dışında iki büyük kabristan bulunduğunu ifade eden yazar, burada koca bir Şark'ın yattığını duygusal ifadelerle belirtiyor ve orada yatanlarla üstünde gezinenlerin çok farklı olduklarını savunuyor. Mücavirîn ve İmam adındaki bu iki büyük kabristanı dirilerin dolduğu bugünlerde ölülerin tamamıyla boşalttığını düşünen yazar, ölülerin burada yatmaktan memnun olmadığını zannediyor. Yazar, burada gördüğü manzara karşısında yaptığı özeleştirilerle bulunulan medenî asırdan ve zamaneden şikayetlerde bulunmaktadır. Bu ara içlenmelerden ve yakınmalardan sonra yazar, kabristan ziyareti gözlemlerine devam ediyor:

Beyaz, tozlu, dar ve kısa sokaklar birbirini takip ediyor. Gidenlerle gelenler birbirine çarparak ilerliyor. Sağlı sollu seyyar satıcılar, simitçiler, desticiler, turşucular... Ve yemişlerin hepsinin üzeri toz, sanki una bulanmış gibi. Ama hepsi de satılıyor. Sıvaları düşmüş, taşları meydana çıkmış, sağlı sollu duvarlar arasındaki mesafe sokakları teşkil ediyor. Mezar, kulübenin içinde. Ev ve kulubelerin dışındaki mezarlar ise on binlerle, yüz binlerle. Çoğunun yazısı bile yok, bir taş yığınından ibaret. Devamı var, denilerek yazı burada kesilmektedir.

Rif'at Efendi, "Türkistan", sy.49, s.11-12.

Türkistan ve Türkistan kavimleri hakkında doğru bilgi veren Türkçe eserlerin çok az sayıda olduğunu belirterek yazısına başlayan yazar, üstat Tâhirü'l-Mevlevî uygun gördüğü takdirde bu konudaki eserleri peyderpey tanıtabileceğini ifade ediyor. Yazısına Türkistan'ın coğrafyası hakkında bir girişle başlamanın daha uygun olduğunu düşünüyor.

Türkistan, Orta Asya'da büyük bir ülke olup Şarkî, Garbî ve Afgânî olmak üzere üç kısma ayrılıyor. Çin hükümetine tabi olan Çin Türkistanının nufusu tahminen 1 milyon olup bu nüfusun Özbek, Sart, Tarancı, Döngen, Türkmen, Kırgız, Tacik, Kazak ve Çinlilerden ibaret olduğu bildiriliyor. Ekseriyeti çöl ve sahralardan oluşan bu memleketin ancak Tiyanişan etekleri ile, Tarım ve İli nehirleri boylarında medenî bir şekilde yaşamanın mümkün olduğu ifade ediliyor. Karasal iklimin hakim olduğu bu topraklarda ziraat imkanı fazla değildir. Medreselerin az olduğu bu topraklarda halkın da ilim ve irfandan nasipsiz olduğu ifade edilmektedir.

Merkezi Kaşgar şehri olmak üzere Yarkent, Kulca, Hoten, Koçsâr beldeleri meşhurdur.

Afgan Türkistanı ise, Pamir, Paramir etekleri ile Maan çölünden itibaren Hindukuş dağlarının doğu ve güney taraflarına kadar uzanıp 1 milyonu Türk, kalanı Afgan, Tacik ve İranlılar olmak üzere tamamı 2 milyon nüfusa sahip bir ülkedir. Arazisi ekseriyetle dağlık olduğu için göçebe halinde geçinen ahalisi çobanlık ve hayvancılıkla uğraşmaktadır. Buradaki Özbek hanlıkları dahili işlerde muhtar olmakla beraber dış işlerinde Afgan emirine bağlıdırlar. Belh, Mezar-ı Şerif, Kunduz, Feyz-âbâd şehirleriyle Tahta Pül, Çihil Duhter kaleleri meşhurdur.

Batı Türkistan, Orta Asya'nın kuzeyde Kazak, Kırgız vilayetleri, doğuda Çin hükümeti, güneyde Afgan ve İran devletleri, batıda Hazar denizi ile çevrilmiş geniş bir memlekettir. Güneydoğudan kuzeybatıya doğru Amuderya nehri boyunca uzanan Buhara ve Hive hanlıkları da Batı Türkistan'a dahildir. 12 milyon nüfusa sahip olan bu

ülkenın kuzey tarafı düz ve çöllerden ibaret olup batıya doğru gittikçe açıklıklara tesadüf olunur. Coğrafyacılara göre, eski zamanlarda bu açıklıklar derin denizlerle örtülü olup yeryüzü şekillerinin oluşumu sırasında kurumuş; Aral, Hazar, Karadeniz bu sözü konusu büyük denizin kalıntısı imiş.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Şeyh Mu'înüddîn Çeştî'nin Müntehib Ebyâtı ve Tercümeleri, sy.49, s.12-13.

Önceki sayıdan devamla,

Müfî-i şer', münkir-i 'aşkest ez-û be-peres

Zân seg ki küşt mahv-ı nemeksâr şod nemek

Gû seg nemândeest ve be-küllî nemek şodest

Her kes ki nîst bâvereş in nükte-gû bemek

Ez-sâkinân-ı medrese tâ pîr-i hânkâh

Ger derk in sühan ne koned reft tâ derek

[Şeriat müftüsü, aşkın münkiridir. Ona sor ki tuzlaya düşen bir cisim, köpek lâşesi de olsa, tuz kesilmez mi? Halbuki ceset kalmamış, külliyen tuz kesilmiştir. İnanmayan olursa tadına baksın. Medrese sakinlerinden tut da hankah pirine kadar her kim şu nüktenin zevkine varamazsa derek-i gaflete yuvarlanmış demektir.]

Sırr-ı 'aşk ez-arş u ferş u levh ü kürsî hall ne şod

Ey mu'înî key tüvân-kerden beyân der-yek gazel

[Aşkın esrarı, arştan da, ferşten de, levhten de, kürsiden de halledilemedi. O halde ey Muînî! Onu bir gazel ile beyan edivermek imkanı var mıdır?]

Sıfât u zât çü ez-hem cüdâ ne-mî bînem

Be-her çi mî-nigerem cüz Hudâ ne-mî bînem

Me-gû ki dîde-i hâdis kâdîm key bînend

Hemîn be-süst ki men hîşrâ ne-mî bînem

[Sıfat ve zatı birbirinden ayrı görmediğim için, neye baksam Allah'tan başkasını müşahede edemiyorum. Hadis bir göz, cemâl-i kadîmi nasıl görür? itirazına kalkışma. Bu hususta şu kadarı kafidir ki ben, kendimi görmüyorum.]

Demîd nâyî-i 'aşk tu-râ ezhâ be-dilem

Men ez-selîm-i dil nisbeteş be-ney-kerdem

[Kalbimdeki esrarı üfleyen, aşkının neyzeni idi, halbuki ben o esrarı, saklamaktan dolayı neye, yani kalbime nisbet ediyordum.]

Cân u cihânem ûst velî ger be-cûyiş

Ender cihân ne-yâbem ve yâbem miyân-ı cân

[Canım da cihanım da odur. Lakin taharrisine kalkışınca onu cihanda değil, miyan-ı canda bulurum.]

Muhyiddin Râ'if Bey, "Gazel", sy.49, s.13.

Müncelî kevkebe-i 'aşk nigâhıñda senin

Neş'et-i vasl-ı leb-i rûh penâhıñda senin

Gördügüm bâde-i nûru içen ölmez ebedâ

Ey semen-hadd-i kadeh çeşm-i siyâhıñda senin

Biter ey feyz-i muhabbet nice biñ gonce vü hâr

Vuslat-ı yâre giden gülşen-i râhıñda senin

Sen anıñla bütün ekvânı yakardıñ, yârıñ

Olsa te'sîr-i nigâhı göñül! âhıñda senin

Muktebesdir hep o dîdârdan ey çarh! gülen

Neş'e-i hüsn-i ezel mihr ile mâhıñda senin

Hâk olursa o bütüñ 'aşk-ı ruhuyla Muhyî

Buy-ı gül cûşa gelir sebz-i giyâhıñda senin

Su'ûdü'l-Mevlevî Bey, "Nazîre", sy.49, s.13.

Şeyh Abdülbâkî Efendi Hazretlerinin gazeline nazîre:

Nişâne subh-ı safâ âfitâb-ı 'aşkıñdan

Nümûne ebr-i bahârân nikâb-ı 'aşkıñdan

Fezâda bâd-ı vezân u çemende cûy-ı revân

Husûle gelmede hep incizâb-ı 'aşkıñdan

Göñül dedikleri bir safhadır: hıred-fersûd

Seniñ bedî' ü semâvî kitâb-ı 'aşkıñdan

Eder mi tâbe-ebed meyl, huşyârîye

Neşât-ı feyz bulanlar şarâb-ı 'aşkıñdan

Kuyûd-ı ‘akl u irâde kavâ’id-i temkîn

Aranmasa yeri var neş’e-yâb-ı ‘aşkıñdan

Harâbe-i dili vaslıñla eyle âbâdân

Dirîğ merhamet etme harâb-ı ‘aşkıñdan

Sabâha karşı açılsa hicâb-ı pîreheniñ

Hezâr mihr doğar câme-hâb-ı ‘aşkıñdan

Olur Su‘ûd gibi mazhar-ı dem-i bâkî

Nasîb alan der-i devlet-me’âb-ı ‘aşkıñdan

Tâhirü’l-Mevlevî, “İki Hatıra”, sy.49, s.13-14.

Pencere önünde oturmaktayım,

Bu dağ başındaki köy odasında.

Görebildiğime yakınmakdayım,

Mehtablı gecede, yaz havasında.

Denize uzanmış dağın eteği,

Ovayı kaplamış bahar çiçeği,

Saçmakda nurunu ateş böceği

Kuytuda parlayan donanmasında.

Uzakdan gelmede denizin sesi,

Duyulur rüzgarın nâzik nefesi,

Çamların arası bülbül kafesi,

Hepsi de eşine yalvarmasında.

Açmış kollarını yükselen çamlar,

Her dalın ucundan ay nuru damlar.

Benekli ışıklar altında damlar,

Sanırsın nakışdır baş yazmasına.

Burası sevdanın en hoş bir yeri,

Köşesi, bucağı sevgi meşheri.

Bir gönül kalamaz o hisden berî,

Gençliginde hattâ kocamasında.

Derler ki kocamaz gönül, meseldir,

Kalbim de ‘aşkıña dâ’im mahaldir.

‘Aksi gül çehreñiñ hâlâ güzeldir,

Gönlüm aynasının ince pasında.

Benim göğsümde de vardır bir gönül,

O gülşende sensin taravetli gül,

Ölüm gözlerime çekmedikçe tül

Hayâliñ başımın durur tasında.

Bu güzel manzara, bu parlak gece,

Sırrını doğrusu saymadım hiçe

Avutdum kendimi yoksa gizlice

Zihnimde yüzüñüñ parlamasında.

Yâdıñda mı etmekde idik bir gece tenhâ,

Rengînî-i mehtâbı berâberce temâşâ,

‘Âlem bize firdevs-i mahabbet görünürdü

‘Aksiyle kamer reh-güzeriñde sürünürdü

Hâkîlere terk eyleyerek sath-ı zemîni

Yükselmiş idik bulmak için arş-ı berîni

Bir dağ tepesi, taht-ı mu‘allâsını takdîm

Etmişdi güzel pâyıñı etsin diye tel’îm

Bir şâhika olmuşdu saña sanlı erîke

Ezhâr ile, envâr ile ey anlı melîke

Hüsnüñ idi dîdârına her vechile üstün

Ustûre-i Yunandaki ma‘bûde-i hüsnüñ

Eylerdi seniñ gûşuña etdikçe tenessüm

Sâfiyyet-i sevdâmı sabâ nây-ı terennüm

Endâmıñı çizmekde idi kilk-i teriyle

Envâr-ı kamer bahra gümüş servileriyle

Eşkâbe-i şükrâna gözüm turma diyordu

Şebnemler ile gök onu tanzîr ediyordu

Müstağrak olup tâbiş ü vecd-âver-i mâha

Ermişdi o şi‘r âlemi hengâm-ı sabâha

Kalmış idi müştâk ebed rûhum o leyle

Ömrümde onu bir daha ihyâ emeliyle

Gitdim o temâşâgaha durdum seni andım

Lâkin bu sefer şu‘le-i hicrâna boyandım

Tağlar, dereler, mevki‘ ü manzar yine rûşen

Bir eksigi vardı nazarımda: yalınız sen!

Tâhirü’l-Mevlevî, “Kelile ve Dimne Eser-i Meşhûru Hakkında”, sy.49, s.14-16.

Hindistan’ın Kalkota şehrinde yayımlanan El-Câmi‘a risalesinin 18. sayısında Kelile ve Dimne namındaki eserin, okuyucular arasında fevkalade meşhur olduğu halde aslını ve hakikatini bilenlerin pek az olduğu ifade ediliyor. Bundan dolayı okuyuculara bu eser hakkında bilgi verilmek istendiği bildiriliyor.

Bu malumatların, yeni ve eski ilimlere hakikaten muttali, İngilizce, Fransızca, Arapça, Sanskritçe gibi birçok dillere vakıf Hind âlimlerinden merhum Seyyid Ali Belgrâmî’den alındığı söylenerek Kelile ve Dimne’ye Farisî’de Hikâyât-ı Beydabâ, Pîl-pâ, Envâr-ı Süheylî ve Hikâyât-ı Lokman dendiği rivâyetine yer veriliyor.

Bu kitabın aslı, Sanskrit lisanında yazılmış ve Hüsrev-i Nuşirevân zamanında [M.531-579] Pehlevî, yani eski Fârisî lisanında tercüme edilmiş, lakin Sanskrî ve Pehlevî nüshaları zâyi olmuş, Kelile ve Dimne diye meşhur olan Arapça tercümesi elde kalabilmiştir.

Kelile ve Dimne'nin mukaddimesini yazan Ali bin Eş-Şâh'ın şöyle dediği rivâyet edilir:

"İskender, Hind hükümdarı Fork yani Pors'a galip gelip memleketini istila edince güvendiği adamlarından birini vali tayin ederek geri dönmüştü. Bir müddet sonra halk ayaklandı ve valiyi kovdular, yerine Debşelîm adlı birini hükümdar tayin ettiler. Debşelîm, idareyi eline alınca, azıttı, halkına zulm etmeye başladı. O zaman Brehmenlerden Beydedâ adlı bir filozof vardı. Ahalinin ezildiğini görünce hükümdara nasihat verdi ve onu adalete sevk etmek istedi. Fakat Debşelîm gazaba geldi, filozofu hapse attı. Sonra da affederek hapisten çıkardı. Fakat namını sermedî kılacak bir eser te'lifi talebinde bulundu. Bunun üzerine Beydebâ kitabı yazdı. Hükümdarın huzurunda ve birçok hakîmin karşısında okudu. Sonra sarayın kütüphanesine konularak koruma altına alındı. Çünkü Farsların eline geçmesinden korkuluyordu."

Yazara göre, bu mukaddime ile sebeb-i telif olarak gösterilen bu olayın hiçbir tarihi aslı yoktur ve tamamen uydurmadır. Nuşirevan'ın tabib Berzube'yi Hinde göndermesine gelince, bu malumat da eski Süryanî nüshasında mevcut değildir.

Firdevsî'nin Şehnâme'sinde zikredildiği üzere, Berzûbe gördüğü kitaplardan birinde "Hindin yüksek dağları üzerinde çeşit çeşit ağaçlar vardır. Bunların meyvelerinden ve yapraklarından bir ilaç yapılır ki ölüye verilse dirilir ve kalkar." diye bir fıkra okumuştu. Bunun üzerine kalktı, Hinde gitti, o ağaçları aradı. Neticede okuduğu fıkranın remzi bir ifade ve feylesof Beydebâ'nın telifinden kinaye olduğunu anladı. Çalışıp, çabaladı, kitabı elde edip Pehlevîceye tercüme etti.

Firdevsî'nin bu ifadelerinden anlaşılıyor ki Arabî nüshalarda ve Firdevsî'nin gördüğü nüshada, söyledikleri yazılı imiş.

Nitekim Arapçadan tercüme edilmiş olan Latince ve İspanyolca nüshalarda da Firdevsî'nin sözleri harfiyyen mevcuttur. Sîret-i Berzûbe bölümü ise Pehlevî nüshanın ilk faslıdır. Ancak yazara göre, bunun Büzürcmihr'e nisbeti doğru değildir. Yalnız, o bölümün mündericâtından anlaşılır ki Berzûbe'nin Hinde gelmesi Bûdîler asrında imiş. Çünkü beyânâtından çoğu bu milletin ahvaline mutabıktır.

Kelile ve Dimne kitabındaki hikayeler –bazı müstesnalar hariç- Bûdî efsaneleridir ve Buda'nın Kitabü'l-Halk'ından alınmıştır. Buda dininde esas inanç, tenasuhtur. Budîlere göre insan, beşer, hayvan ve kuş gibi çeşitli bedenlere dönüşebilir. Bir, iki yahut daha fazla dönüşümde salih amellerde bulunursa dönüşüm biter ve kendisi yok olur. Her Budî'nin nefsi için temenni ettiği yüksek derece budur. Çünkü onlar, hayatı bela ve meşakkatten ibaret bilirler ve mümkün olduğu kadar onun sona ermesini isterler.

Fakat, bu kesinti Brehmenlerin inancı gibi, ruhun ruh-ı ekberde fenası şeklinde değildir. Zira, Budîler, ruha, cennete, cehenneme inanmazlar.

Cankın telifi ve şerhi milattan 250 yıl kadar öncedir. Budîlerin dinî lisanı olan Baliye dilinde yazılmıştır. Buda, o tarihte Seylan adasına nakl etmiştir.

Kelile ve Dimne kitabındaki hikayelerin Cank kitabından alındığını ispat için şunları söylüyor: Kelile ve Dimne'deki İki Kaz, Bir Kamlumbağa hikayesi Cank kitabında aynen yazılıdır.

Birçok tetebbu'dan sonra sabit olmuştur ki Kelile ve Dimne kitabı Buda'nın Kitabü'l-hakkındaki hikayelerden iktibas edilen toplama bir eserdir. Yoksa Sanskritçede böyle bir eser olup Kelile ve Dimne ismiyle Pehlevîceye tercüme edilmiş olduğu ispat edilemez.

SAYI 50:

Tâhirü'l-Mevlevî, "Hacc-ı Vedâ' Hutbesi", sy.50, s.17-20.

Yazar, Zilhicce ayının gelişi ve 9. gününün arafe, 10. gününün de Kurban bayramı olması dolayısıyla tüm Müslümânlara hayırlı olmasını temenni etmektedir.

Hacılar için bugünlerin önemini, yer ve zaman itibarıyla hac vazifesini yerine getirirken yapılan ibadetlerden bahsedilir. Yazar buradan sözü Veda Hutbesine getirecektir.

Hac sırasında Kurban gününden bir gün önce Arafat'ta Cebelü'r-Rahme dağında vakfeye durulup hutbe okunduğundan bahseder. O tarih itibarıyla 1332 yıl önce Hz. Peygamber, aynı noktada bir deve üstünde bulunduğu halde hutbe irad eylemişti. Yazar, antiparantez, Peygamber efendimizin nübüvvetten önce de hac vazifesini ifa ettiğini belirtiyor ve Müslümânlıkta Hac vazifesinin hicrî 9. yılda farz kılındığını bildiriyor.

Ertesi yıl Hz. Peygamberin 120.000 hacıya deve üzerinde hutbe irad ettiği ve "belki bu seneden sonra mülakât edemeyiz." diye imalı bir şekilde veda eylemiş olmasından dolayı bu haca Veda Hacca, bu hutbeye de Hacc-ı Vedâ Hutbesi denildiği ifade ediliyor. Yazar, Hacc-ı Veda' Hutbesinin hadis ve siyer kitaplarında çeşitli şekillerde kaydedildiğini bildirdikten sonra, merhum Hacı Zihni Efendi'nin El-Hakâ'ik adlı eserinden bu hutbeyi ve tercümesini naklediyor.

Yazar, naklettiği bu metinlerde yer yer Mahfil adına dipnotlar düşerek bazı açıklamalar yapmaktadır. Ayrıca metnin alındığı El-Hakâ'ik adlı eserdeki açıklama notları da sayfa altlarında dipnot olarak zikredilmektedir.

Bergamalı Cevdet Efendi, "Müfessirîn Arasındaki İhtilâfât",sy.50, s.20-22.

Sual: Önceki açıklamalarınızdan tefsirin Rivâyet ve Dirâyet olarak ikiye ayrıldığı ve her ikisinin de şeriat nazarında ayrı bir yeri bulunduğu anlaşılıyor. Halbuki Buharî ve Müslim'de bulunan meâlen "Kur'ân hakkında kalbinizde i'tilâf hazır olup durdukça onu okuyunuz, ihtilafa düştüğünüzde derhal bırakınız ve o meclisten dağılınız." hadis-i şerifinden anlaşıldığına göre Kur'ân'da mübahasâtın cevazı araya ihtilaf girmediği müddet ve noktalara münhasır imiş, ne zaman ihtilaf girecek olursa meclisi tatil etmek gerekirmiş. Şimdi, acaba tefsîr bi'ddirâyelerin münakaşa ve ihtilafsız devamı mümkün müdür? Asla. Şu halde tefsir bi'ddirayeler, nasıl karin-i cevaz oluyor ve tefsir bi'rrivâyeye kasim olarak zikrolunuyor?

Cevap: Söz konusu hadise iki türlü mana verilebilmektedir ve sorunuzun hedefi ikinci mana olmaktadır.

Birinci mana: Kalbinizde neş'et bulundukça Kur'ân okuyunuz, zerre kadar bıkmak, usanmak gibi bir şey ârız olunca şevk ve neşenizin avdetine intizaren bırakınız, demektir ki şu manaya göre sualininiz varid olamayacağı açıktır.

İkinci mana: Kur'ân'ın bir noktasında ihtilafa düşünceye kadar okuyunuz, aranıza ihtilaf girdi mi derhal bırakınız ve bahsi değiştiriniz, demektir ki şu manaya göre sualiniz yerindedir ve şöyle cevap verilebilir:

Hadis-i şerifteki ihtilaf iki münazır arasında birbirlerine karşı düşmancasına muamele ve mukabele yapılmasıdır. Şimdiye kadar ümmetin başında patlayan felaket bombalarının tek sebebi bu ihtilaflardır. Bu ihtilafın adına ihtilâf-ı te'âdî denilir. Bir de ihtilâf-ı tevâlî (dostcasına ihtilaf) vardık ki tefsir bi'ddirâyelerde mecaz olan ve orada cereyanı uygun şeriat âdâbı bu ihtilaftır. İhtilâf-ı te'âdîye misal olmak üzere, Abbâsiler devrinde ortaya çıkan kelama dair ihtilaflar gösterilebilir. İhtilâf-ı tevalîye de Hz. İmam-ı A'zam zamanından beri fakihler arasında cereyan eden ictihâdî ihtilaflar gösterilebilir. İhtilaf-ı te'âdî kahramanları hasımlarına galib gelmek uğruna onları çukura düşürmekten geri kalmadıkları halde, ihtilâf-ı tevâlî kahramanları bunun aksine hakkın zuhurundan başka bir şeyi gözetmezler.

Yazar, Kur'ân tefsiri hususundaki ihtilafları iki kısma ayırıyor:

İhtilâf-ı sûrî: Bu ihtilafın iki tarzda cereyan ettiği, birisinin lafızların farklı, murad edilen manaların aynı olması durumu. Mesela, sırat-ı müstakimi bir müfessir Kur'âna uyma, diğeri İslâm olarak farklı isimlerle andıkları halde aynı manayı kastedmişlerdir. İkincisi ise, seleften birinin bir cins ismin temsil yoluyla bazı türlerini zikr etmiş, diğerinin ise başka türlerini zikretmiş olmasıdır. Şu halde aralarında mana yönünden bir tezad olmayıp zahirde ve temsilde bir farklılık vardır.

İskilibli Âtıf Efendi, "Oruç Meselesi Hakkında Cevâb", sy.50, s.22-24.

Yazar, Vatan gazetesinin 375. sayısındaki Ubeydullah Efendinin "Süleyman Nazif Beye" ve Resimli gazetenin 33. sayısındaki Süleyman Nazif Beyin "Ramazan Müsahabesi" başlıklı yazılarını okuduğunu ve dinî bir farzın yanlış tefsir edildiğini gördüğü için bu yazıyı yazdığını ifade etmektedir.

Yazısına başlamadan önce okuyuculara bir noktayı arz etmek istediğini, Hz. Ali'nin belağat eseri hutbelerinin birisinde "Beşer, hak dini kendi akıl ve fikrinden değil de, Rabbinden ahz u telakki etmiştir." dediğini nakleder. Buna göre, akl-ı selim, İlahî delillerden bir delil, bilgiye ulaşma yollarından bir yol, din ve dünya işlerini bilmek için bir âlet olup, kainatın yaratılışı, Allah'ın varlığı ve birliği gibi akıl dairesinde bulunan bazı gerçekleri anlamak için kafi ise de, ahiret hayatını; ibadetlerin keyfiyeti, kemmiyeti, şartları ve vakitlerini; zekatın, keffaretin mikdarı gibi his ve akıl dairesi dışında bulunan bazı konuları anlamakta kafi değildir. Çünkü bu tür hükümler akıl ile değil, ancak mucizelerle teyid edilen haber-i sadıkla bilinir. Akıl ise ancak, onun imkanını idrak ve bunları bildiren kanun koyucunun sözlerini anlayabilir. Bu nedenle Yüce Allah, dini ve dünyevi işleri tebliğ vazifesiyle nebiler göndermiştir.

Yazar, söz konusu makâlelerin hilaf-ı şer' ve mucib-i dalal olan noktalarına geçmeden önce, orucun hakikatiyle ilgili bir mütalaa yapıyor: İnsanlığın yaratılışından asrısaadete kadar bütün enbiya ve ümmetlere farz olan orucun, Bakara suresinin 183. âyetiyle Muhammed ümmetinin mükellef olanlarına farz kılındığını bildiriyor. Yazar, oruç mükellefiyetini âyet ve hadislerle uzun uzun izah ediyor ve oruca dair bütün teferruatı kaynaklara dayalı olarak zikrediyor.

İçkinin haram kılınmasının üç safhada gerçekleşmesi gibi, orucun da üç safha geçirdiğini ifade eden yazar, evvela, medineye hicrette aşure gününde ve eyyâm-ı beyzde istihbaben oruç tutulması Hz. Peygamber tarafından emr olunmuş; ikinci olarak hicretin ikinci senesi şa'banında Ramazan orucunun farziyetini bildiren (kütibe aleykümü's-siyâm) âyetinin inmesiyle ve (ve ale'llezîne yatîkûnehû fidye) âyetiyle de mükellefînden sahih ve mukim olup da oruca gücü yetenler vacibi eda hususunda fidye

vermek ile oruç tutmak arasında tahyir olunmuşlardır. Üçüncü olarak, Ramazanda oruca gücü yeten herkese oruç farz kılınmış ve önceki hüküm nesh olunmuştur.

Sonraki sayıda devam edeceği bildirilerek yazı burada kesilmiştir.

Sa'dî Bey, "Merih Seyyâresi", sy.50, s.24-25.

Bu sene mayıs ve haziran aylarında gece yarısından sonra, temmuz ve ağustos aylarında biraz evvel, şarkta parlak bir kırmızı yıldızın nazarıdikkati çektiği ve fezanın sonsuz derinliklerinde esrarengiz bir surette parlayan bu gök cisminin ışığının şimdiye kadar mahiyetini anlamaktan aciz olunan diğer yıldızlar gibi titrek olmadığı ifade ediliyor. Gök bilimine meraklı olanlarca bunun Merih gezegeni olduğu anlaşılıyor.

Güneş sistemindeki gezegenlerin ilki olan Merihin bu aylarda dünyaya olan mesafesi elli beş küsür milyon kilometreye ineceği bildirilmektedir. Merihin bu yakınlaşmasının asırlardan beri zihinleri meşgul eden bazı soruların çözülmesine yardımcı olabileceği ifade edilmektedir.

Yazar, "Merihte hayat var mıdır?" sorusuna o gün itibariyle müsbet bir cevap verilemediğini söyledikten sonra, Fransa'da zengin bir kadının Merihten başka bir gezegenle haberleşme kurana 100.000 frank ödül vereceğini bildirmesi üzerine Fen Akademisi bu teklifi kabul etmişse de bu kararın, Merihin meskun olduğunu hiçbir zaman ispat edemeyeceğini savunuyor. Bundan başka Merihte kanallar bulunduğu ve birçok tartışmaya sebep olan ışıklı işaretler meselesi olduğundan bahisle, Merihin kuzey yarım küreden tamamiyle rasat edilmesinin mümkün olamayacağını ve bu nedenle Amerikalı yıldız meraklısı Mac Afee, Güney Amerika'da Şili'de bir yere en büyük teleskopunu kurduğunu ifade etmektedir. Yazar, bu rasat aletinin âbînesinin on beş metreden fazla bir katra sahip olacağını ve saniyede bir kere devr eden bir küvet içinde bulunan ince civa tabakasından teşekkül eyleyeceğini ve teleskopun bir maden ocağının kapısının içine kurulacağını bildiriyor. Tahmini masrafın 150, 200 bin dolar olduğunu ifade eden yazar, Mac Afee'nin dünyada birçok maden ocağı sahibi olduğunu, sırf rasat aletini nakil için bir gemiye sahip olduğunu düşünecek olursak hayalin gerçeğe dönüşebileceğine inanılabileceğini söylüyor.

Astronomi meraklılarının Amerikalı bu mühendisin teleskobuyla elde edeceği sonucu merakla beklediğini ve Merihle ilgili merak edilen bazı konuların da yakında aydınlanacağı ifade edilerek makâle bitirilmiştir.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Na't-ı Şerîf", sy.50, s.25.

Ey şâh-eser-i mu'teberi san'at-ı Hakkın

Enmûzec-i bî-şâ'ibesi kudret-i Hakkın

Sensin o kemâlât ile hakkâ ki yegâne

Zâtıñdır olan cilce-gehi vahdet-i Hakkın

Hâlık gibi eş yok sana ey ferd-i halâyık

Sensin yalnız mazharı ferdiyyet-i Hakkın

Ashâb-ı ma'ânîce leb-i mu'cize-gûyuñ

Yenbû'-ı hüdâ mevcesidir hikmet-i Hakkın

Erbâb-ı hakîkatçe de rahşende cemâlin

Mir'ât-ı safâ-perveri mâhiyyet-i Hakkın

Meclâ-yı tecellâsı odur dîde-i kevne

Ta'bîri eger câ'iz ise sûret-i Hakkın

Kullar seni sevmekle olur Hakka mukarrib

Ey zâtı olan sevgilisi Hazret-i Hakkın

Evvelce senin bâbına ben abd-i dahîlim

Zîrâ orası medhali abdiyyet-i Hakkın

Tâhir kuluñu mültefit et bir nazarıñla

Zevk-âveri olsun o nazar vuslat-ı Hakkın

Tâhirü'l-Mevlevî, "Fürûzân Hanım'ın İrtihâli Târîhi", sy.50, s.25-26.

Yine yakdı ölümün savleti hayfâ yüregi

Yine soldurdu henüz gonca olan bir çiçeği

matla'lı yedi beyitten müteşşik irtihâl tarihi 1342 tarihini taşıyor.

İhsan Mahvî Bey, "Nazîre", sy.50, s.26.

Şeyh Abdülbâkî Efendi Hazretlerinin gazel-i 'ârifânelerine nazire

Düşüp teheyyüce faslü'l-hitâb-ı 'aşkıñdan;

Tenimde kalmadı tâb, incizâm-ı 'aşkıñdan.

Garîk-i şu'le-i ezvâk-ı sermedî oldum;

İçince çeşme-i la'l-i müzâb-ı 'aşkıñdan.

Safâ-yı kalbi hayâliñde bulsa ger bîdâr

Olur mu haşre kadar dîde hâb-ı 'aşkıñdan?

Lisân-ı ehl-i ma'ârifde bir kinâyetdir

Nisâb-ı feyz-i İlâhî, nisâb-ı 'aşkıñdan.

Meger sahîfe-i yek-pâreden ibâret imiş

Cihân-ı hüsn ü temâşâ kitâb-ı ‘aşkıñdan

Ziyâ-yı mihrde bir zerredir, cihân-ârâ

Fürûğ-ı dergeh-i devlet-me’âb-ı ‘aşkıñdan

Neyiñ nevâsı, diliñ âhı, bülbülüñ zârı;

Birer enîn-i hazîn ıztırâb-ı ‘aşkıñdan!

Vüsûl için bana ey ka‘be-i emel yetişir

Fezâ-yı dilde kalan iz, şihâb-ı ‘aşkıñdan

Bu nev-nazîreyi yazdım cenâb-ı Bâkîye:

Düşüp teheyyüce faslü’l-hitâb-ı ‘aşkıñdan.

Muhyiddin Râ’if Bey, “Kıt‘a”, sy.50, s.26.

Hâk-i cism-i pür-âteşim ey mâh

Cevher-i câna kân olaydı da âh

Nev-be-nev can vereydim uğruñda

Hasretiñle olunca hâk-i siyâh

Reşid Mazhar Bey, “Mısır’da Kabristan Ziyareti”, sy.50, s.26-30.

Önceki sayıdan devamla... Ziyaret zamanı geldiğinde kapıların ekseriyetle açıldığını ifade eden yazar, içerisi görünmese de arı vızıltısına benzer bir uğultunun

duyulduğunu söylüyor. Her iki adımda bir üstü başı kirli başı sarıklı dilencilerin ellerinin temas ettiğini ifade ediyor. Yazar, bizzat gözlemlediği bu kabristan manzaralarını, dilencilerin nasıl musallat olduğunu uzun uzun anlatıyor.

Yazar, mezarlıklar arasında gezinirken bir şey dikkatini çekiyor. Yıkık dökük mezar taşları arasında Türkçe yazılı mezar taşlarını görünce duygulu anlar yaşıyor ve kendisini şöyle bir sinema şeridi gibi tarih sahnesi önünden geçiriyor. Fatiha bekleyen bu soydaşlar asırlardır bu harap mezarlıklarda yatıyor ve ziyaretçi bekliyor. Yoldaşı olan arkadaşınının da fotograf çekmekte olduğunu ifade eden yazar, bu kadar geniş bir manzara karşısında her şeyin fotografını alamayacağını söylüyor.

Bu mezarlıklarda tek tük dayalı döşeli evlerin de bulunduğunu söyleyen yazar, ziyaret günlerinde buralarda oturulduğunu ve bunların bazılarında elektrik bile bulunduğunu, zengin ailelere ait olduğunu ifade ediyor. Ayrıca bir şehir kadar büyük olan bu kabristanlarda yegane yeşilliğin, söz konusu evlerin sokak veya bahçelerindeki tek tük ağacın teşkil ettiği de ifade ediliyor.

Ziyaret zamanlarında erkekler için fark etmese de kadınlar için siyah giyinmenin âdet olduğu bildiriliyor. Yine âdet üzere, güllerle, çiçeklerle, hurma ağacı yapraklarıyla süslenen mezarın veya mezarların başucunda on beş yirmi, bazen de otuz kişi birden Kur'ân okuyormuş. Gözleri fıldır fıldır sanki etraftan bir şeyler dilenir gibi hem okuyan hem başka şeylerle meşgul olan bu dilenci kılıklı hafızları gören yazar, hafızlığın ticaret metaı olmaktan ne zaman kurtulacağını sorguluyor. Bu adamların dinlerini, imanlarını Allah'tan başka kimse bilemezse de görünen bir şey vardır ki o da bu heriflerin abdestsiz olmalarıymış. Yazar, bunu bizzat gözüyle gördüğünü, kokudan yanlarına yaklaşılmayan bu dilenci kılıklı hafızların bir defasında birinin gruptan ayrılıp yere çökerek abdest bozduğunu, daha sonra da topluluğa katılarak okumaya başladığını söylüyor.

Bu manzaralar karşısında bu kabristanda daha fazla kalmanın bir anlamı olmadığını söyleyen yazar, Mısır gibi Türkiyeden sonra İslâmiyetin en güclü kabul edilen beldesinde bu bid'at ve hurafelere şahit olmanın üzücü olduğunu ifade ediyor.

Yazar ve yoldaşı bu ziyaretten kırık taş yığınları, yazısı şekli silinmiş mezar taşları arasından geçerek acele acele dönüyorlar. Üstleri başları una bulanmış gibi karınları acıkmış ve susamış olarak dönüş yolunda ilerlerleyen yazar ve arkadaşı yolda çok sayıda sebil ve çeşme bulunduğunu ancak hepsinin de kuru olduğunu ifade ediyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Es'ad Dede Hakkındaki Mektûbdan Mâ-ba'd", sy.50, s.30-31.

Es'ad Dede Efendi hakkındaki mektuptan devamla,

Kahire'de mevlevîhaneye misafir olduklarını ve tesadüfen mübtedî mukabelesinde bulunduklarını ifade eden yazar, mübtedî mukabelesi hakkında bilgi veriyor. Mübtedî mukabelesi, sema' konusunda meleke kazanmış bir canı, semahânedeki âdâb ve merasime ve topluca sema etmeye alıştırmak için yapılan hafif tertip bir mukabeledir. Bunda tekkenin şeyhi postunda bulunmaz ve selamlar esnasında ayin-i şerif okunmaz.

Kahire'de kaldıkları iki günde Ezher camii başta olmak üzere büyük cami ve bazı türbeleri ziyaret ettiklerini söyleyen yazar, gördükleri yerler arasında Meşhed-i Hüseyin'in oldukça heybetli göründüğünü ifade ediyor.

Bir de Kaygusuz Sultan denilen Bektaşî tekkesine gittiklerini ancak buraya nasip almak için değil içindeki mağarayı görmek içini girdiklerini söylüyor.

Kahire'de iki gün ikamet ettikten ve iki sandık dolusu kitap alarak İstanbul'a gönderdikten sona Süveyş'e hareket ettiklerini söylüyor. Kızıldeniz'de sefer yapan vapurların kamaralarında ne gece ne de gündüz oturulup yatılamadığını bu nedenle kendilerinin de güverteyi tercih ettiğini söyleyen yazar, vapurda adını öğrenemediği Hindli bir âlimle tanıştıklarını ve Hintlinin Hoca merhuma ihtiramla bazı sorular yönelttiğini anlatıyor.

Hocanın Arapçayı ve Farsçayı iyi derecede bilmekle beraber konuşma konusunda çekingen davrandığını bilen yazar, Hindlinin soruları karşısında hocanın

bilmemekten değil konuşamamaktan dolayı bocaladığını, bu nedenle Farsça olarak başladığı bir cümlenin sonunu Arapça, Arapça olarak başladığı bir cümlenin başını bazen Farsça bazen de Türkçe bitirdiğini bu durum karşısında gülmemek için kendisini zor tuttuğunu ifade ediyor.

Yazar, bu durum karşısında Türk âlimlerini İslâm âleminin yabancısı durumuna sokan en önemli meselenin lisan konuşma meselesi olduğuna dikkate çekiyor ve memleketimizde ilim talebelerine Arap, Acem ve Urdu lisanlarının uygulamalı bir şekilde okutulmasının ne derecede önem arz ettiğini anladığını ifade ediyor.

Rif'at Efendi, "Türkistân", sy.50, s.31-32.

Tarihçi cihetinden bir bakış:

Tarih öncesi devirlerinde Turan vadisinde Ârî neslinden Tacikler yaşıyorlardı. Milattan 5-6 asır önce Türkistan'da İskit Türklerinin bulundukları rivâyet edilir. Bunlardan sonra buraları eski İran şahlarından Keykavus, Dârâ ve İskender istila etmişti. Makedonyalı büyük İskender Orta Asya'yı işgal ettiği sıralarda (M.Ö.330) Sirderya kenarında Hocend kentine yakın bir mahalde yaz mevsiminde oturmak için Semerkand, Belh kasabalarını tesis etti. İskenderden sonra Yunan hakimiyeti sona eriyor ve Türkistan, bir müddet Tüici Türklerinin daha sonra Altaylardan ortaya çıkan Hunların elinde kalmıştı. Hunlar, dağılan Türk kavimlerini birleştirerek kağanlığı vücuda getirmişlerse de miladî 3. asırdan evvel Hun hanlığı bozulmaya yüz tutup Türk ilini beş asır kadar Tatarlar idare ettiler. Altıncı asırda Altay dağları arasında Çüçenlerden kaçan Hun Türkleri Oğuz ismiyle çıkarak Türkistanı tekrar zabtedip Ulu Oğuz Hanlığı namında hükumet kurdular.

Oğuz Türklerinin medeniyet yolunda çok çalıştıklarını ifade eden yazar, en eski Türk elifbasının da bunların eseri olduğunu iddia etmektedir. İslâmiyetin zuhurundan sonra Irak ile İran'ın zabteden Arapların 7. asırda Türkistana geldiklerini ve 714'te Arap ordusunun Buhara, Kaşgar ve Çine kadar gittikleri ifade edilmektedir.

Araplar, Türkistan'da İslâm medeniyetini yerleştirmeye, medreseler açıp talim ile uğraşmaya, Türk harflerine karşılık Arap harflerini kabul ettirmeye çalışmışlar ve amaçlarına da ulaşmışlardı. Onuncu asırda Türkistan'da Gazneliler, daha sonra Selçuk Türkleri bulunuyordu.

Buhara, Semerkand, Ürgenç gibi mamur yerleri yakıp yıkarak harabeye çeviren Cengiz, belki milyonlarca insanı kılıçtan geçirmişti. Cengizden sonra Türkistan taksimata uğradı. Türkistan'ın doğu tarafları Çağatay, güney tarafları Hülâgû, Sirderya ve Amuderya boyları Şiban Han evladına isabet etti. Çağatay'ın oğulları zamanında ufak tefek emirlikler elinde kalan Türkistan'ın 14. asırda gelen Timurlenk, karışıklığı ortadan kaldırıp bütün Türk kavimlerini biraraya topladı ve Türkistan ülkesinin mutlak hakimi kesildi.

Aynı zamanda Altınordu'da hüküm süren Mamay Mirzaya, emiri Toktamış'ı gönderen Timurlenk, 1370'te galibiyetle neticelenen bir mücadeleye girdi. Bundan gururlanan Toktamış, kendini Altınordu'nun hakimi ilan etti. Hatta bununla da yetinmeyen Toktamış, Timurlenk Hindistan'da fetihlerle uğraşırken 1378'de Türkistana kadar geldi. O vakit Sirderya'nın güney taraflarında bulunan göçebeliler de Toktamış'a katıldılar.

Yazar, Türkistanlı Rif'at bin Davud, devamı var, ifadesiyle yazısını bu sayıda burada bitirmektedir.

SAYI 51:

Tâhirü'l-Mevlevî, "Sene-i Cedîde Tarihi", sy.51, s.33.

Yazar, tarihin 1343. devresinin ilahî bir lütuf olarak idrak edilmesi vesilesiyle bütün Muhammed ümmeti için iyi dileklerini sunuyor. Hazret-i Peygamberin bazı kelimelerden tefe''ül ettiği hatırlatarak, hicret esnasında kendisine suikast için karşısına çıkan Selemî'nin ism-i nisbetinden tefe''ül ederek "selamete erdik" buyurduğunu misal olarak getiriyor.

Kendisinin de yukarıdaki tarih kıt'asında 1343 rakamını gösteren (senetü'l-feyz-i cemâl) terkibini fâl-i hayr addederek senelerden beri İslâm âlemine hükümran

olan tecellî-i celalin mübeddil-i cemâl olacağına manevi bir müjde saydığını ifade etmektedir. Yazar, zannında isabet etmeyi temenni ederek şu kıt'ayı da derc ediyor:

İlâhî Müslümânların görüp acıklı hâlini

İşit o kimsesizlerin tazarruât-ı bâlini

İdame etme, el verir mehakk olan nekâlini

Mübeddel et cemâliñe tecellî-i celâliñi

Mahfil'in 3 ve 15. sayılarında muharreme dair tarihî ve ictimaî epeyce malumat bulunduğu ifade edilerek yazı bitiriliyor.

Bergamalı Cevdet, "Müfessirîn Arasındaki Sûrî İhtilâfât", sy.51, s.34-35.

Yazarın "Tefsirler-Müfessirler" adlı yazı dizisinin "Müfessirler arasındaki ihlilaflar" konusuna önceki sayıdan devam ediliyor.

Selef arasında tefsir hususunda ihtilaf zannolunduğu halde nefsü'l-emrde ihtilaf ve tenâzu'dan uzak olan ve bilinmesi gereken bazı noktaların da bulunduğu ifade edilerek yazıya başlanmaktadır.

Birinci nokta: Elfâz-ı Kur'âniyeden birinin iki manaya ihtimali bulunur ve seleften biri bir manaya ve diğeri de öbür manaya haml eder de, dışardan bakışta ihtilaf gibi gözükse de incelendiğinde her iki mananın da lafzın ihtimal dairesinde bulunduğu anlaşıldığında arada ihtilaf denecek bir pürüz bulunmadığı ortaya çıkar.

Yazar, bir lafzın böyle iki manaya taşınması meselesinin sebebini, bir lafzın lafzî müştereklikle her iki mananın ihtimal dairesinde bulunması olarak açıklar ve örnek olarak hem "aslan" hem de "atılıcıkta mahir ve nişancılığı bahir adam" manalarına kelen (kusûre) lafzı ile (ases) lafızlarını verir.

Netice olarak ashab ve tabiîn-i kirâm hazretlerinin tefsirde rivâyeti tecavüz etmediklerinden Peygambere dayandırdıkları tefsirlerinde birbirlerine karşı gerçek bir muhalefet bulunmadığını ifade eden yazar, muhalefet gibi gözüken şeylerin tehalüf-i enva‘ kabilinden olduğunu, tehâlüf-i tezad olmadığını savunmaktadır. Yazar, asıl hakikî muhalefetin iş rivâyetten dirayete intikal eylediği zamanlarda başladığını söyleyerek sırası geldiğinde bu konuyu da ele alacağını bildiriyor.

İkinci nokta: Bazan ashab veya tabiînden bir zattan bir âyetin tefsiri hakkında iki söz sâdır olur da bu iki söz arasında bir nevi tevfik mümkün olmasına rağmen bir nevi tenakus tevehhüm olunur. Halbuki derinliğine incelendiğinde o zatın her bir sözü ayrı bir kıraate dayandığından derhal tevehhüm-i tenakus zevale gider. Yazar, bu konu ile ilgili olarak bazı ayetlerden örnekler de veriyor.

Yazar, müfessirler arasındaki sûrî ihtilaf meselesinin burada sona erdiğini ve gelecek sayıda hakikî ihtilaf meselesine girişileceğini bildirerek yazısını tamamlıyor.

İskilibli Âtıf Efendi, “Oruç Meselesi Hakkında Cevâb”, sy.51, s.35-36.

Önceki sayıdan devamla.. Adem-i nesih meselesine gelince: Sahabe-i kiramdan Abdullah ibni Abbas hazretlerinin (ve‘alellezîne yatîkûnehu fidye) âyetinin mensuh olmadığını, ancak meşakkatle oruç tutabilen ihtiyar erkek ve kadınlar hakkında, olduğunu bildirdiği nakledilyor. Bu nedenle Hanefîler ile Şafiler, bu ayetin mensuh olmayıp yaşlılar hakkında nazil olduğuna hükmettikleri ifade ediliyor.

Yazar, (itâka) kelimesi hakkında Arapların, “insanın bir şeye kudreti son derece zayıf olduğu zaman (itâku’ş-şey) dediğini, yoksa bu lafzı alelıtlak kullanmadıklarını; erbab-ı lügatin ise, vas‘ ile tâkât arasını ayırıp (vas‘ suhûlet üzere, tâkât ise şiddet ve meşakkat ile bir şeye kudret manasınadır) dediklerini söylüyor. Yazar ayrıca, Ebü’l-Bekâ’nın külliyatında “Tâkât meşakkatle bir iş işlemeye insanı temkin eyleyen kudret mikdarının ismidir. Onun için (lâ tuhammilnâ mâlâ tâkate lenâ bih) kavl-i kerimindeki takat (mâlâ kudrete lenâ bih) manasına değil de (mâ bihî yes‘abu ‘aleynâ)

manasınadır. Türkçede tâkâtim tâk oldu, denilir ki gücüm kalmadı, demektir.” sözlerini naklediyor.

Yazar, bu durumda “itâka” masdarının istitâatin za‘fa uğraması, zevale yakın bir dereceye gelmesini ifade ettiğini söylemektedir.

Hanefîlere göre, şeyh-i fânîye fidyenin vücubu ayetin manasına nazaran sabit olmuştur.

Netice olarak yazar, gerek âyetin mensuhiyetine ve gerekse şeyh-i fanî hakkında nüzulüne kail olunsun, esihhâ-yı mukîmînin ramazanda aynen oruç tutmalarının farz olduğunu söylemektedir. Ayrıca onların fidye ile oruçtan kurtulmaları için mesâğ-ı şer‘î olmadığını, nusûs-ı diniyye ile mütevâtiren nakl olunagelen sünnet-i ameliyyenin bu konuyu kesin olarak bildirdiği gibi bu konuda ictima-ı ümmetin de in‘ikâd ettiğini bildirmektedir.

Buraya kadar “yetîkûnehû” âyetindeki neshe kâil olanlarla olmayanların dikkatleri çekildikten ve bu konunun önemi izah olunduktan sonra yazar, artık, Abdullah Efendi ile Süleyman Nazif Beye cevap verilebileceğini ifade etmektedir.

Tâhirü’l-Mevlevî, “İbrâhîm Aleyhisselâm Hakkında Bir İstîzâh”, sy.51, s.36-39.

İsmail Hakkı Beyefendiye 1

Yazar, İsmail Hakkı Bey’in, Tevhid-i Efkâr’ın 9 ve 10 Haziran 340 tarihli sayılarında yayımlanan (Hazret-i İbrahim Aleyhisselam Türktür) ünvanlı bir tetebbu‘nâmesini okuduğunu bazı yönleriyle fevkalade faydalandığını ancak, bazı noktaları da anlayamadığını ve tereddütleri bulunduğunu ifade ederek yazısına başlamaktadır. Yazının diğer kısımlarıyla ilgili mütalaaları da erbabına bırakmaktadır.

İsmail Hakkı Bey’in Tevrattan naklettiği ifadelerinden, Hazret-i İbrahim’in haremi Sara’nın cenab-ı Halilullah ile baba bir kardeş olduğunu çıkardığını söyleyen

yazar, “Halbuki Sara, aynı zamanda müşarunileyh hazretlerinin li-eb/baba tarafından kızkardeşidir. Yirminci faslın 12. ayeti açıkça gösteriyor. Ayet 12: “Ve dahi gerçek ki kız karındaşım babamın kızıdır, amma anamın kızı değildir ve bana zevce oldu.” Bundan anlaşılıyor ki o vakitler memnûiyet ana tarafından kızkardeşler içinmiş. Baba tarafından kız kardeşler tezvic edilebiliyordu.” dediğini ve bu sözlerini zihnini bulandırdığını ifade etmektedir. Bunun üzerine Ebulfidâ ve Taberî tarihlerini açtığını ve Hz. İbrahim bölümlerini incelediğini söyleyen yazar, “İbrihim’in bir ammisi var idi. Anun adına Haran dirlerdi. Bu Haran’ın bir kızı var idi. Adına Sare dirler idi. Şöyle kim o zamanlar andan latif ve andan güzel hatun yoğ idi. İbrahim’e iman getirip Müslümân olmuşdu. İbrahim anı alup zevce edinmişdi.” şeklindeki ifadelere rastladığını yer göstererek ortaya koyuyor. Bununla da yetinmeyen yazar, Tâhirü’l-Mevlevî, bir de Tevratı incelediğini söylüyor.

Tevrat’ın kendisindeki nüsha ile İsmail Hakkı Beyin dayandığı nüshaların konu ile ilgili bölümlerini didik didik tarayan yazar, kelime kelime karşılaştırıyor. Yazar, bununla hem aralarında 85 yıl bulunan iki baskının aralarındaki farklılıkları göstermek hem de konudaki karışıklığı gidermek istediğini söylüyor. Ebulfida ve Taberi tarihleriyle Tevratı karşılaştıran yazar, Hârân isimli iki zât bulunduğunu ve bunlardan birincisinin Târeh’in kardeşi, İbrahim’in amcası ve kayın pederi, Sâre’nin Melike’nin ve Yeseke’nin babası, ikincisi de Târeh’in oğlu ve İbrahim ile Nâhûr’un kardeşi olduğunun anlaşıldığını söylüyor. Tevrat’ta Târeh’in evladı arasında Sâre namında bir kızı olduğunun gösterilmediğini, şayet Sâre, Hârân bin Târeh’in kerimesi ise Hz. İbrahim hemşiresini değil, birader-zâdesini almış olacağını çıkarıyor.

Tâhirü’l-Mevlevî, İsmail Hakkı Beyin Tevrat’taki “Gerçek şu ki kız kardeşim babamın kızıdır, ama anamın kızı değildir ve bana avrat olmuştur.” ibaresine dayandığını söyledikten sonra, Hz. İbrahim’in söylediği rivâyet edilen bu sözleri, acaba tevil ederek “Sâre amcamın kızı olduğu cihetle büyük babamın kızı ve validemin kızı olmadığından hakikî kız kardeşim değildir.” şeklinde anlam çıkarmak mümkün değil midir? diye soruyor.

2

Yazar, İbrahim aleyhisselam ve muhterem zevcesi hakkındaki istizahına cevap olarak İsmail Hakkı Beyin, 19 Haziran 340 tarihli Tevhid-i Efkar'da yayımlanan makâlesini sevinçle okuduğunu ifade ediyor. Makâlede konuyla ilgili olarak Sahih-i Buharî'de münderic olan bir hadisin nakledildiğini ve Hz. İbrahim'in "hemşiremdir" sözünü söylediğini Hz. Peygamberin de tasdik ettiği ifade edilmiş.

Yazar, Hz. İbrahim'in ayin için kendisini kıra götürmek isteyenlere "hastayım" diye özür beyan ederek mabeddeki putları kırması hadisesini hatırlatarak, putları kimin kırdığı sualine "büyük put" cevabını vermesi ve Sâre'nin kim olduğunu soran hükümdara "hemşiremdir" demesini bu çerçevede değerlendirmek gerektiğini ifade ediyor. Hz. İbrahim gerçek durumu söylememiş, zarureten Sare için "hemşiremdir" demiştir.

Bu iki makâlenin Tevhid-i Efkar gazetesinde yayımlandığı bildirilerek yazı sona ermektedir.

Abdurrahman Bey, "Kâ'inât ve Manzûmemizin Sûret-i Teşekkülü", sy.51, s.39-42.

Yazının başında, kainatın oluşumu hakkında hali hazır Tevratlar ile Hz. Kur'ân'da ve Avrupa hakimlerinin birer bakış açıları bulunduğu ifade edilmiş ve bunlardan Tevratın ifadelerinin gerçeğe pek aykırı olduğu için uzun uzun açıklamaya bile gerek olmadığı ifade edilmiştir.

Tevrata göre, Cenab-ı Hakkın kainatı ve arzı altı günde yarattığı ve yarattığı şeyleri ertesi gün kendi kendisine beğendiği ve yedinci günde istirahat ettiği ifade ediliyor. Bu şekilde bir mabudun adının bir dülgerden hiç de farklı olmadığı, mevcut Tevratların böyle bir hikayesinin bile Musa peygambere Allah tarafından gönderilen mukaddes kitap olmadığının bir ispatı olduğu ifade ediliyor.

Yine Tevrata göre, kainat her şeyden büyük bir arz ile onun etrafında dönen bir güneş, bir ay ve birkaç yıldızdan ibarettir. İsrailiyye nezdinde bu gibi haberlerin itibar görmesi yazarı hayrette bırakan şeylerdendir. Halbuki yıldızlar kubbe-i semaya

mıhlanmış ve perçinlenmiş tarzındaki eski hurafelere karşı Kur'ân, kainatın yaratılışı konusunda kesin bilgiler vermektedir. İbranicede mabud manasına gelen "yahovah" kelimesinin yedi harften mürekkep bulunması da, yukarıdaki yedi günle mevzubahis burcların yedişer yıldızla ilgili imiş, diyen yazar, eski bir milletin kainatın oluşumu hakkındaki bakış açısının böyle olduğunu ifade ediyor.

Yazar, Kur'an'daki "fî sitteti eyyâm" ifadesiyle semavat ve arzın altı günde yaratıldığı bildirilmekle beraber buradaki günün bizim bildiğimiz günler olmadığını, erbabınca da Arapçadaki "yevm" kelimesinin devir anlamına da geldiğinin bilindiğini ifade ediyor.

Avrupa'da bu konuda birçok eser verildiğini söyleyen yazar, bunlar içerisinde en mükemmelinin 17. asırda Fransız Descartes, Kant ve Laplas tarafından ortaya konulduğunu söylüyor. Daha sonra Fay, Emile Bolo, Henri Po Vankare'nin eserlerini zikreden yazar, bunların fazla ehemmiyetlerinin olmadığını söyleyen yazar, bu altı bilim adamının kainatın yaratılışı konusunda ileri sürdükleri altı bakış açısını sıralar:

1) Descartes: Varlık, esirî bir madde ile hareketten sema boşluğunda her tarafı yeknesak olarak bunlara mekan ve cevelangah bulunmaktan ibarettir.

2) Kant'a göre, güneş bir alemin reisidir ki, gezegenlerini uydularıyla beraber etrafında dolaştırır. Semada sabit zannedilen yıldızların hepsi gezegen sahibi ve birer âlemin reisidir.

3) Laplas: Manzumelerin evvelce semayı kuşatmış bulunan esirin bir emirle sayısız sehabîlere ayrıldığını ve bunlardan güneşler hasıl olarak dönme hareketleri neticesinde gezegenlerin aynı satıhlarda gezinmek üzere fezaya fırladığını söylemektedir.

4) Emile Bolo: Dünyaların oluşumu için iki önemli etken vardır. Biri çarpışma, diğeri kasırgadır. Yeni yıldızların ortaya çıkması müsademe meselesini bize ispat etmiştir. Kasırgaya gelince, muayyen ve muntazam bir şekil almamış bir sahabiye, diğer bir sehabiyeye çarpıp inkişaf etmesiyle güneş alemi ortaya çıkmıştır.

5) Fay nazariyesi: Fay'ın kanaatine göre, sema başlangıçta az çok arzın kimyevi unsurlarından müteşekkil ve mahlut, gayet rekik ve umumî bir esir ile memlu idi. Maddeler birbirinini çekimine maruz kalarak, başlangıçtan beri çeşitli süratlerle müteharrik idi; onları kıt'alara veya sehabiye olarak ayrılmaya sevk etti.

6) Henri Povankare nazariyesi: Yazarın asrın dehası olarak gördüğü bu bilim adamı, hiçbir şeyi zevahire bakarak söylemez, hiçbir fikri bilimsel olarak incelemeden kabul etmezmiş. Kainatın oluşumuna dair nazariyeleri incelemiş ve önce semanın bir duman halinde bulunmuş olduğunu anlayıp kabul etmiştir. 1911'de yayımlamış olduğu kitabında kainatın nizam ve intizamındaki âhenk ve kemalinden bahs ederken "Bu hal katiyyen tesadüfe haml olunamaz. Hiç şüphe edilmemelidir ki sonsuz bir kudret sahibi olan cenab-ı Hak, bir defaya mahsus olmak ve hikmeti daima cari bulunmak üzere bir emr ile bu dumanı ayırarak bu nizam ve intizamı tesis ve kainat dahi bu emir ve İlahî iradeye seve seve itaat eyledi" dediği naklediliyor.

Bütün bu nazariyeler gözönünde bulundurulursa, alemlerin oluşumu hakkındaki nazariyelerin teferruatta az çok ayrılık bulunmakla beraber esasta birbirine yakın olduğu görülür. Bu da feza denilen boşluğun önce duman ile memlu bulunması ve cenab-ı Hakkın "ayrılınız" emriyle bu ayrılma meydana gelir gelmez tabiatıyla her parçasının harekete gelmesi, bundan birçok sehabiyelerin teşekkül etmesi ve daha sonra bu sehabiyelerden güneşlerin, gezegenlerin, uyduların ve kuyruklu yıldızların çeşitli suretlerde meydana gelmiş bulunduğu görüşüdür.

Sa'dî Bey, "Kuyruklu Yıldızlar ve Dünyânın Sonu", sy.51, s.42-43.

Birkaç gündür günlük matbuatlarda heyecanlı haberlerin yayımlandığı, guyu Ank kuyruklu yıldızının dünya ile çarpışacağı ve büyük bir felaket olacağı haberleri yayılmaya başlamış. Telaşlanan halkı biraz sakinleştirmek için gazete muhabirleri, rasathane müdürü Fatin Efendiye müracaat etmişler. Fatin Efendi tehlikenin hayali olduğunu söylediyse de halkın meseleyi bilmediği için bir türlü inanmadığını söyleyen yazar, bazı gazetelerin de fırsatı ganimet bilerek okuyucu sayılarını artırmak için bu durumu kullandıklarını iddia ediyor.

Bu durumun neticesinde kamuoyunda oluşan bazı soruları yazar, cevaplamaya çalışıyor: Kuyruklu yıldızların tarihi nedir? Nereden gelip nereye gidiyorlar? Neden müteşekkildirler? Arza yaklaştıkları zaman kıyamet kopmak ihtimali var mıdır?

Gezegenler ve uydularından başka fezada güneşin cazibesine tutulan sayısız gök cismi vardır; bunların en önemlileri de kuyruklu yıldızlardır. Kepler'e göre bunların adedi bahr-ı muhitte yaşayan balıklar kadardır. Heyetşinasların hesabına göre Neptün gezegeninin medarı dahilinde dolaşmak ihtimali olan kuyrukluların sayısı kırk milyondur. Bu rakamların hakikati göstermek maksadı taşımadığını söyleyen yazar, kuyruklu yıldızların menşe'i hakkında kesin malumatın bulunmadığını ifade etmektedir.

Yazar, kuyruklu yıldızlar ile gezegenler arasındaki farkları şöyle sıralıyor:

1) Seyyarelerin mahreki bir daireye yakın olup kuyruklu yıldızlarınki uzun bir kat'-ı nakıstan ibarettir.

2) Kuyrukluların mahrekleri gezegenler gibi aynı satıh üzerinde olmayıp fezada muhtelif cihet ve istikamette seyrederler.

3) Kuyruklu yıldızların bazıları garptan şarka, bazıları da şarktan garba doğru hareket ederler. Halbuki gezegenlerin istikameti garptan şarkadır.

Reşid Mazhar Bey, "Mormon Dini ve Te'addüd-i Zevcâtına Dâ'ir", sy.51, s.43-46.

1

Yazar, memleketimizde çok evlilik aleyhinde bazen parlayıp sönen münakaşaların bulunması vesilesiyle Mormon dinindeki duruma dair Mahfil okuyucularına kısa bir bilgi vermek istediğini ifade ediyor.

Amerika'nın bir kanunla çok evliliği yasakladığı gibi bu durumda olanların hangi millete ait olursa olsun sınırları içerisine alınmadıkları halde memleketin göbeğinde çok evlilik esasına dayanan ve Mormon tabir olunan bir dinin ortaya çıktığı

ve gittikçe yayıldığı ifade edilmektedir. 6 Nisan 1830'da Josef Shmit tarafından kurulan bu dinin, 15 sene zarfında 150.000 kişi toplamış ve birkaç sene sonra da yarım milyona ulaştığı, politist olan Mormon dininde çok eşliliğin, insanlığın selameti için gerekli olduğu söylenmektedir.

Yazar, bu bilgileri verdikten sonra Mormonlarda evlilik sözleşmesinin yeryüzünde evlilik, semavi evlilik ve her ikisi için evlilik olmak üzere üç şekilde yapıldığını ifade etmektedir. Netice olarak bir kadının iki erkekle evlenebileceği, bunlardan birinin yaşadığı kocası, diğerinin ahirette yaşayacağı erkek oldukları söyleniyor. Düğünlerinin iki şekilde olduğu, birincisinin, ilk evlilik ise merasimi protestan evliliği gibi; ikincisinin, eğer erkek evli ise, kızı istemeden önce ilk karısının rızasını, sonra kilise baş reisinin iznini ve nihayet alacağı kızın ebeveyninin müsadesini almaya mecbur olduğu ifade ediliyor. İlk kadın rıza göstermezse bunun sebebini kiliseye açıklamaya mecbur olup sebepler ciddi görülürse erkek, ikinci kez evlenmekten men edilirmiş.

Birkaç karılı Mormon'un bütün karılarının rahat ve mutluluğunu sağlamaya mecbur olduğu, adalet ve tarafsız bir şekilde hareket etmek zorunda olduğu söyleniyor. Ayrıca ortak hanımların birbirini kardeş bildikleri, ancak ilk hanımın daha üstün tutulduğu, bu nedenle de bütün Mormon kızlarının ilk hanım olmayı arzu ettikleri belirtiliyor.

Mormonlarda bir de vekalet meselesi bulunduğu, yani bir erkek belirli bir süre uzak memleketlere gidecekse bir vekil tayin edebileceği ifade ediliyor. Bunu da ölümle mukayese ederek nasıl ölüm muvakkit bir ayrılıksa ve dul kadının evlenmesi nasıl uygunsa, bu şekilde belirli bir süre için evinden ayrı kalan bir insanın evine vekil bırakması uygunmuş. Mormonlarda bu şekilde birçok çocuk dünyaya geldiği vaki' imiş, çünkü çocuk ahirette şeref ve mevkiin yükselmesini sağlarmış.

Kanunla çok evliliğin yasaklanmasından sonra artık hiç kimsenin, ben çok evliyim, demediği bununla beraber Mormon kadınlarının bu çok evliliğe ve bu anlayışa sadık kaldıkları ve evlilik yaşamlarını şu üç şekilde yürüttükleri bildiriliyor: 1) Bütün kadınlar aynı evde oturup koca başka bir evde oturuyor. 2) Bütün kadınlar yatak odaları

ayrı olmakla beraber bir evde, koca da onların arasında oturuyor. 3) Her bir kadın ayrı bir evde oturup koca da her 24 saatini bir evde sırasıyla geçiriyor.

Mormonları gidip gören Avrupalıların bunlara imrendikleri ve adetlerini övdüklerini söyleyen yazar, Mormonlar arasında ne içki, ne fuhuş ne de kumar olduğunu söylemektedir. Yazar, çok evliliğin, imanları samimi ve derin olan Mormonların ahlakî seviyelerini zerre kadar indirmediğini belki yükselttiğini ifade ediyor. Utah'ta senelerce en büyük adliye memuru olan Red, daima Mormanların maddi ve manevi yüksekliklerini över ve Mormon kadınlarının mesut olduklarını ve hayatlarından memnun olduklarını söylermiş.

Guya, 1843'ta aldığı bir vahiyle bu çok eşlilik sistemini kuran Joseph Shmit, aldığı 26 maddelik vahyin 26. maddesini gizli tutmuş, bunun sebebi de temelini sağlam kurmakmış. Yazarın ifadesine göre, bu vahyin ilan edilmesi çok eşliliğin uygulamasında bir karışıklığa sebep olmamış bir tekamülden ibaret kalmıştır. Yazar, bugün Mormon karşıtlarının ellerine müthiş bir silah geçirmiş olduklarını söyleyerek yazısını bitirmektedir.

Reşid Mazhar Bey, "Cezayir, Fas ve Tunus'daki Bir Dördüncü Latin Milletinin Teşekkülü", sy.51, s.47.

Paris İhsâiyyât Cemiyetinin bildirdiğine göre, Cezayir, Fas ve Tunus nüfusunun artmakta olduğu ve yirmi seneden beri 300.000'i Avrupalılara ait olmak üzere en aşağı 1,5 milyon artmıştır. Bu haberi veren gezeteye göre, Fas ve Tunus'ta yerli yahudiler ve Avrupalıları temsil eden Fransız, İspanyol ve İtalyanların aralarında kız alıp vermelerinden Afrikanın kuzeyinde bu üç büyük latin milletinin özelliklerini taşıyan yeni bir latin milletinin teşekkülü ve netice olarak yeni bir Fransız cinsinin vücuda gelmesi memnuniyet verici bir durum imiş. Yine bu gazeteye göre, çeşitli milletler arasında vuku' bulan evliliklerin ancak yüzde biri Müslümânlarla hıristiyanlar arasında oluyormuş.

Yazara göre, bu memleketlerde iktisadiyatın ve ticaretin zaten buralara sonradan gelen Avrupalıların elinde olması itibarıyla burada yeni bir milletin oluşması ve dört kanın birleşmesinden dolayı kuvvet ve canlılık bulmasıyla Amerika'da olduğu gibi bu geniş ülkelerin hakiki sahibi olan yerli Müslümânlar günden güne Amerika'daki kızıl derililerin durumuna düşeceklerdir.

Yazar, "Acaba bu uçsuz bucaksız, esrarengiz çöl bu duruma ve bu yeni kuvete ram olacak mı?" sorusunu yönelterek Mısır'daki kıptîlerde olduğu gibi yeni bir çöl neslinin ortaya çıkabileceği ihtimali üzerinde durmaktadır.

Yazarın tırtıl tekerlekli diye tabir ettiği otomobillerin çöl şartlarında yolculuğu kolaylaştırdığı ve ayları güne indirdiği ifade ediliyor. Sonunda yazar, şu soruyu yöneltiyor: Kumlarına ayak basan canlı ve cansızı asimile etmekten bir an bile ayrı kalmamış olan çöl, bu sefer mağlup olacak mı?

Su'ûdü'l-Mevlevî, "Hissî Bir Târîh ve Târihî Bir Hakîkat", sy.51, s.47-50.

Yazarın Rum'un dahisi ifadesini kullandığı Katip Çelebi'nin "tarîk-i nazar, tarîk-i tasfiye" tabirlerinden ilim dalları ile sofi tarikatleri arasında bir karşıtlığın var olduğunu çıkaranların bulunduğu ifade ediliyor. Yazarın ikinci Ebu Hanife dediği İbni Kemal ile Ebussuûd Efendinin konuyla ilgili olarak verdikleri bir iki fetva ile tarih sayfalarından birkaçını işgal eden Kadızâdeliler olayını mütalaa edip yalnız bu konuda etraflı düşünmeyenler, bu karşıtlığın devamını söyleyenlerdir. Halbuki eski alimlerin neş'etlerinden önceki meslek ve meşrepleriyle tekamüllerinden sonraki durumları ve kanaatleri incelenirse böyle bir tezatın bulunmadığı açıktır.

Yazar, bu durumu zamanlarını idrak ettiği bazı kişilerden örnekler vererek açıklamaya çalışmaktadır. Bunlardan birisi merhum Hoca İlhamî Efendi olup ömrünün ortalarında tarîk-i tasfiyeye meyl ve intisap etmiş ve tarik-i Nakşibendînin saliklerinden olmuştu. Yine yazarın muhabbet ettiği senelerce okumuş, okutmuş ve Mısır'da tahsilini tamamlayarak tarîk-i nazarda ve tarîk-i tasfiyede pir ve muktedi olmuş, tarikat-i Halvetiyye müceddid-i şehîri Yûsuf Sünbül Sinan Efendi de bunlardan biridir. 936'da

irtihal eden Sünbül Sinan Efendi'nin vefatına İbni Kemal Ahmed Çelebinin tarihi düşürülmüştür.

Verilen tarih kıt'asıyla ilgili değerlendirmede bulunduktan sonra yazar, buraya bu kıt'ayı almaktan maksadının erbabına edebî bir eser getirmek olmadığını, tarikate karşı zannedilen İbni Kemal'in gerçekte halis bir muhib olduğunu göstermek olduğunu söylüyor.

Yazar, bundan sonraki kısımda Şeyh Yusuf Sünbül Sinan Efendiye dair nakledilen anekdotları anlatıyor ve onun şahsiyetine ve eserlerine dair bazı bilgileri aktarıyor. Son olarak zamanın müftüsü İbni Kemal'in her zaman meclislerde ve in'amlarda Şeyh Yûsuf Sinan Efendiyi kendi üst yanına aldığı nakledliyor. Yazar ayrıca, Şeyh Sünbül Efendinin usûl ve fürûğda ve ilm-i kelamda maharetini ortaya koyduğu, devran ve sema hakkında latif bir risale yazdığını da belirtiyor.

Muhyiddin Mekkî Bey, "Receb Vahyî", sy.51, s.50-51.

Narin ve ufacık vücudu, derin ve muazzam ilmiyle fazilet hulasâsına benzeyen o büyük Recep Vahyî Efendinin irtihal ettiği haberiyle başlayan yazı, ölümle ilgili duygusal ve sitemli ifadelerle devam ediyor. Bunun için ölüm gereğinden fazla göz yaşı dökülmesine lüzum olmadığını ifade eden yazar, ancak ölümün, sefalet ve mahrumiyetin kanlı tırnaklarıyla hazırlanmış sırasız ve mevsimsiz gelip çatmasının üzücü olduğunu ifade ediyor ve Recep Vahyî'nin işte bu sefaletin yıktığı metin ve mümtaz vücutlardan biri olduğunu söylüyor.

Yazar, herkesten fazla ona yakın olan kendisinin bu vefat olayını üç ay sonra tesadüfen öğrendiğini ve dona kaldığını ifade ediyor. Yazara göre, Vahyî, asırların seyrek yetiştirdiği büyük bir şair, büyük bir âlim ve büyük bir insandır. Onun sayısız şiirlerinin kıymet bilmeyen ellerde zayi olmasaydı bugün gençlerin zengin bir edebiyat kütüphanesine sahip olacağını savunan yazarın kanaatine göre eski ve yeni şairimiz arasında en çok manzum yazı yazan, nazım kurallarını en iyi bilen Recep Vahyî'dir.

Vahyî'nin meziyetlerini kendisi kadar bilenin az olduğunu söyleyen yazar, merhumla ilk önce Siroz'da görüştüğünü ve yedi sene fazilet ve irfanından faydalandığını ifade ediyor. Edebiyat bilgilerini tamamen ondan aldığını ve son dönemdeki bütün askerî yazarların eli öpülecek yegane üstadı olduğunu da sözlerine ekliyor.

Yazar, istibdad zamanlarında ilim can çekişirken, kendilerinin Vahyî başkanlığında bir edebî cemiyet teşkil ettiklerini söylüyor. Her ay bir edebî eser yazıp cemiyet üyelerine okutulması ve sonunda üstada sunulması bu cemiyetin gereklerinden olup yazar, bu şekilde yazılmış bir sandık dolusu yazısı olduğunu ifade ediyor. Vahyî'nin eski tarzda yazı yazmayı sevdiğini söyleyen yazar, onun gazel söylemeyi edebiyatın farzlarından saydığını yalnız üstadının iki kusuru olduğunu bunlardan birincisinin, nazmı nesir kadar kolay yazması; ikincisinin de Arapça ve Farsçayı Türkçe kadar iyi bilmesi olduğunu söylüyor. Recep Vahyî'nin herhangi bir şey için birisine yazacağı mektubu veya pusulayı bile mutlaka manzum yazdığını söyleyen yazar, bu nedenle yazılarının çoğunun manzum olduğunu ifade ediyor.

Bugün ondan kalan matbu tek bir eserin bile olmadığını söyleyen yazar, bundan daha üzücü durumun, onun cenazesine yetişmek isteyecek binlerce irfan çocuklarını haberdar etmek için hiçbir gazete sütunlarının bir iki satırlık yerini bile vefat haberine tahsis etmek kadirşinaslığında bulunmaması olduğunu söylüyor.

Devamı var, denilerek yazı burada bitirilmiştir.

Ali Zekî Efendi, "Câmi'-i Ezher", sy.51, s.51-52.

Yazı, 48. sayıda kaldığı yerden devam ediyor.

Ezher camiinde yüz sene kadar cuma namazı kılınmadığı ifade ediliyor ve bunun sebebi şöyle açıklanıyor. Fatımî hükümdarlarından her biri başlangıçtan beri cuma günleri bizzat hutbeyi okur ve namazı kıldırırdı. Fatımîlerden sonra 567 tarihinde saltanat Eyyûbîlere geçince kadılık vazifesi İmam Şafiî'ye tevdi edildi. Şafiî mezhebine göre bir şehirdeki diğer camilerde cuma namazı caiz olmadığından ve bir camide kılınması gereğinden hareketle bunun için Cami'ül-hakemî tercih olundu. Çünkü

Ezher'in mesahası 13.000, Camiül-hâkimînin ise 36.000 arşın idi. İşte bu nedenle Ezher'de 100 sene cuma namazı kılınmadığı ifade edilmiştir.

Ezher Camiinin ahaliye ilticagah da olduğu ifade edilen yazıda, hükkam ve ümerâ tarafından zulüm gören halkın oraya sığındıkları anlatılıyor. 1220 senesinde de ekseriyetle köylü halkın zulme maruz kaldığı, mallarına yağma ve ırzlarına tecavüz olunduğu ifade ediliyor. Erkek, kadın Ezhere gelip şikayette bulunuyorlar. Bu durumda valinin, müracaatları nazarıdikkate alarak gasp edilen mallar ve eşyanın sahiplerine iade olunması konusunda çalıştığı vurgulanıyor.

İslâm ülkelerinin çoğunda dinî ilimlerin tedrisinin mescitlerde ve camilerde yapıldığına dikkat çekiliyor ve hatta camilerin sadece dinî ilimlerin tedrisine münhasır olmayıp raiyyet işlerine ait mahkeme, milletin harici işlerine ait içtimalar ve ilmî mübahase ve münazaraların da camilerde yapıldığı ifade ediliyor.

Yazar, bu durumun bir gelenek haline gelmesine sebep olarak hulefâ-i râşidîn hazretlerinin hükumet mallarını sarf ederek ayrıca bir bina inşa etmeye rağbet etmemelerini, insanların dinî ve dünyevî işlerini camilerde halletmelerini göstermektedir.

Devamı var, denilerek yazı burada kesilmektedir.

SAYI 52:

Bu sayının ilk sayfası yayımlanan eserlerin tanıtımına ayrılmış. Ahmed Nazmi Beyefendi tarafından yazılan Nazar-ı İslâmda Zenginliğin Mevki'i adlı risale ve yazarın tabiriyle içtimaî hastalıklarımıza deva külliyatından olmak üzere bazı nefis risaleler tertip ve neşr ediliyordu ki birincisi (Ağaç dikmenin ve zer'iyyâtda bulunmanın fevâ'idi), ikincisi (Hayvan yetiştirmenin fazileti), üçüncüsü de (Nazar-ı İslâmda Zenginliğin Mevki'i) olup birçok malumatı içine almaktadır.

Bergamalı Cevdet Efendi, "Tefsîrler-Müfessîrler, Müfessîrler Arasında İhtilâf-ı Hakîkî", sy.52, s.54-55.

Tefsirler ve müfessirler yazı dizisinin önceki sayıda müfessirler arasındaki surî ihtilaf meselesi anlatılmış ve devamla bu sayıda müfessirler arasındaki gerçek ihtilaf üzerinde durulmuştur.

Tefsir bi'ddirâyelerde cereyan eden ihtilafların iki türlü olduğu belirtilmiştir. Çünkü ihtilafların dayanağının ya nukûl yahut istidlalât-ı akliyye olduğu kabul edilir. Nukûl olduğu takdirde nakil, ya Fahr-i Kainata, yahut sahabeye, veyahut tabiînden birine ulaşır.

Yazar, başta icmalen ifade ettiği bu durumu söyle tafsil ediyor: Tefsirlerdeki ihtilaflardan nakle dayanıp da ilim içerisinde hiçbir faydası olmayan kısma şu örneği gösteriyor: 1) Ashab-ı Kehf'in isimleri ne idi? 2) Köpeklerinin adı ne idi ve ne renkti? 3) Bakara kıssasında beyan buyurulan katile, darb olunan hangi a'za idi? 4) Nûh peygamberin gemisi kaç arşın boyunda ve tahtası hangi ağaçtan idi? 5) Hızır (a.s.)ın öldürdüğü çocuğun adı ne idi? 6) Adem (a.s.)a yasaklanan hangi ağaçtı? İşte bunlardan hangisi sahih nakil ile peygamberden naklolunmuş ise kabul olunur. Eğer bu nakil tabiîne dayanırsa tasdik veya tekzip olunmamak durumu ortaya çıkar. Ama bu konuda sahabeden nakl olunmuş bir söz varsa tabiîne tercih olunur.

Dayanağı aklî deliller olan tefsir ihtilaflarında iki türlü hataya düşme ihtimali bulunduğunu söyleyen yazar, o hatalardan masûniyyetin nadir olduğunu söylemektedir. Yazara göre, arûs-ı Kur'ânın haclegah-ı irfanına bir elde kandîl-i rivâyet, diğer elde şeb-çerâğ-ı dirayet olarak girmek gerekir. Bu duruma misal olarak, Kur'ân'ı inzal edenin kim olduğunu ve kimin üzerine inzal olduğunu ve onunla muhatabın kimler olduğunu ve Kur'ân'da ne gibi a'râz-ı fıtriyye ve manevî maksatlar gözetildiğini düşünmeksizin ancak ve ancak lugavî lafızların cevherlerini ve Arapça terkiplerin zevahirini, Arapça konuşan bir adam gibi lafızlardan ne murad edilebileceğini itina ile tefsir edenlerdir ki bunlar nüzul sebeplerini ve sibak-ı kelamı bu sebepten ihmal ederek o hidayet kılavuzuna bir bedevî gibi bakanlardır.

Bu konuyla ilgili olarak yazar, şu bedevî hikayesini nakletmektedir: Ömründe şehre girmemiş, namaz nedir, cami nasıl bir yerdir görmemiş Mücrim adında bir bedevî tesadüfen şehre girmiş, ceaatin güruhunu kapılarak camiye girmiş ve ön safa geçmiş. İmamın okuduğu fatihayı beliğ ve kutsî bir söz olmak üzere hayretle dinlemiş. İmam fatihadan sonra (elem nehleke'l-evvelîn) deyince bulunduğu saftan en arka safa kaçmış. İmam (sümme netbe'uhümü'l-âhirîn) deyince büsbütün saftan ayrılmış. İmam (kezâlik nef'alü bi'l-mücrimîn) deyince soluğu dışarıda almış. Şimdi şu bedebîyi kaçıran nedir? Şüphesiz, evvelîn ve âhirînden muradın ne olduğunu, örf-i Kur'ân'da mücrimînin nasıl adamlar olduğunu bilmeden, sırf müfredât-ı lügaviyye ve Arapça terkiplerin hasbe's-selîka gönlünde hasıl ettiği tesirdir.

Rivâyeti ihmal edenlerin diğer bir kısmı da ya bir felsefî düşüncenin tesirinden veya seyr ü sülûk esnasında hasıl eylediği vicdanî zevkinin mahsalasından doğan ve kalbinde yer tutan bir inanca Kur'ân-ı Kerîm'in elfâz-ı şerîfesini yanaştırmak isteyen tefsir erbabıdır ki bunlar nazarında rivâyet ihmal edildiği gibi siyak ve sibaktan ve makasıd-ı Kur'âniyyeden hiçbir şeyi nazar-ı i'tinâya almazlar.

İskilibli Âtıf Efendi, "Oruç Meselesi Hakkında Cevâb", sy.52, s.55-57

Önceki sayıdan devamla... Abdullah Efendi makâlesinde Bakara suresinin 183, 184, 185. âyetlerini mücmelen tercüme ve ('ale'llezîne yatîkûnehû fidye) ayetini de gücü yetip de oruç tutamayanlar fidye versinler) tarzında tefsir eyledikten sonra diyor ki:

Ben istersem orucumu tutarım, istersem bir veya birkaç adamın fidye olarak karnını doyururum ve orucumu yerim.

Yazar Abdullah Efendiye şu şekilde cevap veriyor: Gücü yetmeyip de orucunu tutamayanların fidye vermesi vaciptir. Yazara göre, Abdullah Efendi gibilerin fidye ile oruçtan kurtulmaları için mesağ-ı şerî yoktur. Yazarın açıkladığı şekilde ayetlerin arasını telif, Kur'ân lafızlarının şumûlü hariçten fikr-i beşer karıştırılmakla değil de sırf Kur'ân-ı Kerîmin ruhundan alınmak suretiyledir.

Abdullah Efendiye verilen bu cevapların aynen Süleyman Nazif Beyefendi için de geçerli olduğunu ifade eden yazar, Abdullah Efendi ile Süleyman Nazif Beyin nesha veya şeyh-i fânî hakkında nüzulüne kail olmadıkları halde (yetîkûnehû) kavl-i keriminden oruç tutmağa gücü yetmeyenlerin Ramazanda oruç tutmayabilecekleri hükmünü istihraç ve ictihad etmeleri, oruç mükellefiyetinin gereklerini emr eden (kütibe aleykümü's-siyâm) ve (fe-men şehide minküm eş-şehri felyesmehu) nusûs-ı Kur'âniyesiyle (sûmû eşherüküm) hadis-i şerifinin katî serahatine ve tevatüren naklolunagelen amelî sünnete muhalefeti ve dinî zaruretlerden bir kesin hükmün red ve inkarını müstelzemdir.

Yazar, bu makamda ictihadın imkanını selb eyleyen deliller mevcutken ve bu imkansızlığa ictihat davasında bulunanların vakıf olması lazım gelirken böyle kesin serahat karşısında ictihadın cevazına tam yetkinin hangi kaynaktan geldiğini ve bu re'y ve ictihada göre ayetler arasında lazım gelen teâruzun def'i ne suretle mümkün olabileceğini öğrenmek isterim, diyerek yazısını bitiriyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Husûf ve Küsûf", sy.52, s.57-58.

1343 Muharreminin 14. Cuma gecesi ayın ihtişamla ufukta göründükten bir müddet sonra sol tarafından kararmaya başladığı ve bu durumu takiben İstanbulun her tarafından atılan silahların ortalığa velvele verdiği ifade ediliyor.

Yazar, ayın kenarındaki gölgenin derece derece artarak tam bir ay tutulması halini almasına şairane bir nazarla bakılsaydı, ayın hicab ile örtündüğüne hükmedilirdi, diyor. Akvam-ı vahşîce, kameri, bir ejderhanın yutmaya, yahut büyük bir kedinin ayağını ayak üstüne koymaya kalkıştığı vehmedilir ve onu kurtarmak için bağırılıp çağırılır, gürültü patırtı çıkarılırmış. O gece ay tutulması sırasında taraf taraf duyulan silah ve teneke seslerinin de aynı gayretkeşliğin yapılmakta olduğunu zannettiren bir durum olduğunu söyleyen yazar, yatsı namazından çıkarken Beyazıt Meydanında 25 yaşlarında bir gencin kendisine ayı göstererek buna ne oldu, sorusuna gücü yettiği kadarıyla cevap verdiğini ve gencin bu cevaba oldukça şaşırdığını ifade ediyor. Daha

sonra genç, bu durumun her zaman olup olmadığını sorduğunda bu defa da yazar çok şaşırdığını söylüyor.

Coğrafyanın başlangıcını okuyanların bile, güneşin tutulması kendisiyle arzın arasına kamer, kamerin tutulması güneş ile kamerin arasına arzın girmesiyle meydana gelen bu tabii ve olağan hadiseyi bilecekleri ifade ediliyor. Böyle semavî bir hadise dolayısıyla dünyalıların telaşa düşmeleri ve ayı yahut güneşi kurtarmak gibi bir gayretkeşliğe kalkışmaları kadar yersiz ve eski İstanbul muhitine yakışmayan bir hareket olduğunu düşünen yazar, memleketin içinde doğmuş, büyümüş ve ihtiyarlamış olan kendisi gibilere ne kadar yabancılaştığını üzüntüyle ifade ediyor.

Tevhid-i Efkar Gazetesinin 14 Ağustos 340 tarihli nüshasından naklen, "silah seslerinin ay tutulmaya başlamasından, ayın gölgeden çıkıncaya kadar devam ettiği, polislerin ve inzıbatların bütün gayretlerine rağmen bu silah atmanın önüne geçilemediği, kırktan fazla kişinin silah atmaktan dolayı tutuklandığı ve ay tutulmasının sona ermesinden sonra sevinçten adeta bir zafer kutlamasına dönen meydanlarda atılan silahların bir kazaya sebebiyet vermemesinin sevindirici olduğu" bildiriliyor.

Yazarın ifadesine göre ilm-i nücûm daha sonra ilm-i tencîm haline getirilmiş, gök cisimlerinin arz üzerinde müteessir ve arza müteallik işleri müdbir oldukları vehmi husule gelmiştir. Bu münasebetle İbrahim bin Nebî hazretlerinin irtihali günü vuku bulan güneş tutulmasını müşarün ileyhin vefatına dayandırmak istediler. Bu zanna bir cevap olmak üzere Peygamber efendimizin, salât-ı küsûfu kıldırdığı ve şemsin ve kamerin âyât-ı İlâhiyeden iki âyet, yani alamet-i kudret olup kimsenin hayatı ve mematı için husûf ve küsûfa uğramayacaklarını buyurduğu nakledilyor.

Yazar, bu konuda gelecek sayıda ayrıntılı bilgi verileceğini haber vererek yazısını burada bitiriyor.

Abdurrahman Bey, "Kâ'inât ve Manzûmemizin Sûret-i Teşekkülü-2", sy.52, s.58-60.

Fezânın evvelâ duhan ile memlu iken ayrılması ve atomları harekete gelmesi hakkında önceki sayıda geçen ortak fikirlerin Kur'ân-ı Kerimce 1300 küsür seneden

beri tamamen tasdik olunduğu bildirilerek yazıya başlanıyor. Bu durumda Avrupalılarca yalnız bir nazariye hükmünde olan âlemin yaratılış şekli, İslâmiyetce âdeta bir matematik formülü hükmünde bulunması gerektiği ifade ediliyor. Nitekim Fussilet suresinin 11. âyeti tamamen bu me'alde olup manası: "Sonra tedbîri semaya tevcîh etti. O, duhan halinde idi. Ona ve arza ister istemez geliniz dedi, onlar da itaatle (yani seve seve) geliriz, dediler."

Bu âyet-i kerimede arzın aslında bir bulut olduğu ve bu bulutun ise daha önce bir duman şeklinde fezayı işgal etmiş bulunduğu ve Allah'ın emriyle bu dumanın çeşitli parçalara ayrıldığı ve bu ayrılmadan gök cisimlerinin zuhur ettiği tamamen görülmektedir.

Bir de manzumemizin suret-i teşekkülü hakkında nazil olan Enbiya suresinin 30. ayetinde "İnkarcılar görmüyorlar mı ki Arz ve seyyarât yapışık idi. Biz onları birbirinden ayırdık..." buyurulduğu ve buradaki arzdan maksadın manzumemizin seyyaratı olup bunların hepsinin arz ile eczâ-yı şemsin bir kısmını teşkil ettiklerinin başka bir makâlede ayrıntılı bir şekilde anlatılacağı haber verilerek bu ayette, güneşin kendi etrafında dönmesi neticesinde olan merkezî kuvvetten dolayı kendi cevherlerinin fezâ içine fırladığı gün gibi açıktır.

Gerçekte eski anlayışa göre, semavata, nihayeti malum olmayan cevv manası verildiği takdirde arz gibi fanî veya gâzî bir şeyin göklerle yapışık olmasına ne aklen, ne hikmeten, ne de maddeten imkan kalmayacağını vurgulayan yazar, halbuki arz kelimesinin vâv-ı matufe ile semavata bağlandığı cihetle semavat kelimesinin mecaz olarak istimal buyurulduğu ve bu nedenle bunların da arz mahiyetinde şeyler olduğu şüphesizdir, diyor.

[Ve küllün fî felekin yesbahûn...] âyet-i kerimesinden hareketle yazar, malum olunduğu üzere feleğin muharrik manasına da geldiğini ve münhani bir şekil demek olduğunu, "sebbih" yüzmek manasına olduğunu ve yüzücü şeylerin bir yere istinatları tasavvur edilemeyeceğinden gök cisimlerinin feza içinde hiçbir yere dayanmadan cazibe kuvvetiyle seyrettiklerini ifade ediyor. Madem ki Cenab-ı Hak gök cisimleri için yüzmek tabirini kullanıyor, o halde bu cisimlerin bu sıfatı kazanmaları için bir şeyin

içinde bulunmaları lazımdır, diyen yazar, fen kitaplarında sıkça geçen "atom"un Allahu alem, bu madde olduğunu söylüyor.

Sa'dî Bey, "Kuyruklu Yıldızlar ve Dünyanın Sonu", sy.52, s.60-63.

Önceki sayıdan devamla... Yazar, son zamanlardaki yıldız ilmine dair keşiflerin, güneşin saniyede 20 kilometre kadar bir süratle hareket etmesi, kuyruklu yıldızlar meselesini bir hayli aydınlattığını ifade ediyor. Kuyruklu yıldızların güneşimiz sistemine aid olup olmadığı sorusuna karşı Laplas'ın verdiği cevabın doğru olmadığının anlaşıldığını söylüyor.

Marsilya rasathanesi eski müdürü Lui Kapri'nin Fransa Fen Encümeni tarafından takdire şayan bulunan muhtırasında şöyle dediği naklonuyor: Bu yıldızların, güneşin etrafında çizdikleri şekillerin yıldızların güneşe en yakın geldikleri noktalarda hafif surette kat'-ı zaid şeklini kazanması gezegenlerin sebebiyet verdiği karışıklıktan ileri gelmektedir.

Kuyruklu yıldızların oluşumuna gelince, eskilerin bunların üç kısmını gördüğü ifade ediliyor. Birincisi, nevat tesmiye olunur ki en mütekasif ve ziyadar kısmıdır. İkincisi, sehabî ve nîm şafak olan kuyruktur ki nevatı kuşatır ve her ikisi yıldızın başını teşkil eder. Üçüncüsü, baştan dallanarak yıldızların arkasına doğru uzanan ışıklı ve akıcı kısım olup kuyruk veya zenb adı verilir. Bir kuyrukluda her zaman bir nevat, bir gîsû, bir kuyruk olmadığını ifade eden yazar, genellikle nevat mevcut olmadığı gibi dünyaya dehşet ve korku saçan zeyl dahi görülemeyeceğini vurguluyor.

Bu yıldızlardan birçoğunun ancak rasat aletleriyle görülebileceğini vurgulayan yazar, teleskopların genişliğinde bir bulut şeklini aldıklarını ifade ediyor.

Hareket-i zâtiyeleri dolayısıyla güneşe yaklaştıkça ufak bir yıldızı andıran nevatın göze çarptığı, bunun çift veya daha çok olduğu, 1882 senesindeki kuyruklu yıldızın yedi sekiz tanesine sahip ve en büyüğünün kuyruğunun sekiz bin kilometre olduğu ifade ediliyor.

Fencilerin inancına kuyruklu yıldızların arzın yüzde biri muadilinde olduğu, fakat gerçekte bundan üç dört defa daha az olduğu, 160 kilometrelik çelik bir küreye denk olduğu bilinir diyen yazar, kuyruklu yıldızların terkibât-ı kimyeviye meselesinin de dikkat çekici sonuçlara ulaştığını ifade ediyor. Yıldızın katı kısmını tahlil etmenin mümkün olmadığını söyleyen yazar, yalnız baş ve kuyruğun ne gibi gaz maddelerinden oluştuğunu öğrenmekle yetinildiğini vurguluyor.

Bu tahliller sonucunda yıldızın bu iki kısmının güneşten akseden ışık ile kendisinde bulanandan mürekkep olduğu ortaya çıkmıştır. Malesef yapılan araştırmalar, önceki bilgilerin çok eksik olduğunu ortaya çıkarmış ve olayın son derece muğlak ve izahının mümkün olmadığını göstermiştir.

Yazar, ünlü heyet bilimcilerin kuyruklu yıldızlar konusundaki bu araştırmalara dayalı görüşlerini ortaya serdikten sonra, heyecanlı haberler neşretme fırsatını arayana gazetecilerin sözlerini dinlemeyerek heyet ilminin yapacağı yeni keşifleri emniyetle beklemek gerektiği düşüncesini ifade etmektedir.

Reşîd Mazhar Bey, "Mormon Dini ve Te'addüd-i Zevcâtına Dair-2", sy.52, s.63-65.

1862'ye kadar Mormonların çok evlilik konusunda serbest bırakıldıkları, bu tarihten sonra aralarında en fazla metodistlerin bulunduğu karşı görüştekilerin hükumeti harekete geçirerek arzularına kavuştukları ifade ediliyor. Başkan Lincoln'ün 2 Temmuz 1862'de hususî bir kararla birden bire –üç sene öncesini şamil olmak üzere- çok evliliği yasakladığı, 500 dolardan 5 sene hapse kadar cezalar tertip edildiği, fakat Mormonların kilisedeki kadınlarını gizli tuttuklarından bu kararı uygulamanın mümkün olmadığı, çünkü üç sene olana kadar hiçbir evliliğin vukuu ispat olunamadığı anlatılıyor.

Ortaklı evlilikleri ispat kabil olmadığından birarada yaşayanlar aleyhine özel bir kanun çıkarıldığı ve bu kanuna göre, birden fazla kadınla beraber yaşayan erkeğin 6 ay hapsolunacağı, oy hakkından ve bazı medenî haklarından mahrum bırakılacağı bildiriliyor.

Bu kanunun yürürlüğe girmesinden itibaren beraber yaşayanların bulunması, memurların ve Mormon karşıtlarının yegane işi olmuştu. Yakalananlar hapse atılıyor, kocasını seven kadınlar mahkemelerde, yalan yeminlerde bulunuyorlar, çocuklar gerçek babalarını suçlu sıralarında otururken onları tanımadıklarına yalan yemin ediyorlarmış.

Bu durum karşısında Mormonların halifesi Woodruff, 1890'da çok evliliği yasaklarken yeni bir vahiy aldığını ilan ediyor, ancak vahiy bir tezat teşkil ediyordu. Çünkü Woodruff, vahyi izah ederken, sadece yeni evliliklerin değil eski evliliklerin de feshedildiğini söylüyordu. Mormonlar buna itaat ettiler veya itaat ediyor gibi gözüktüler. Zulüm ve şiddet durdu ve nihayet 1896'da Mormon reislerinin tamamiyle çok evliliği kaldıracaklarına dair vaatleri üzerine federal hükumet Utah'ı bir hükumet yaptı. Bunun üzerine Woodruff, vahyini yeniden yorumlayarak, her şey tekrar yoluna girmeye başladı ve Mormonlar tekrar çok evliliğe yönelmeye başladı. Federal hükumet aldatıldığını anlamıştı, böylece Joseph Shmit'in vahyinin 26. maddesi de meydana çıkmış oldu.

1910-1912 yılları arasında tekrar Mormonlara karşı gösteriler başlamıştı. Gazeteler ateş püskürüyor ve çok evli olanların listelerini yayımlıyordu. Listede adı çıkanların bir ikisi dışında tekzip dahi etmediler. Mormon kilisesi sessizliğini bozmadı.

Yazar, 80 yaşında ölen son Mormon halifesinin 6 kadınla evlendiğini ve 50 çocuğu olduğunu bildiriyor. Öldüğünde beş dul ve 35 yetim bırakan bu halifenin çok sayıda torunu bulunduğu ifade ediliyor. Rivâyete göre, halifenin müridleri 510.000'den fazla imiş.

Mormonları ziyaret eden bir Fransız yazarı, Mormonlarda katiyen fuhuş veya zina bulunmadığını ve bir Mormon erkeğinin gerek eğlence için olsun gerekse cebren olsun hiçbir kadına veya kıza sataşmadığını yazmış.

Su'ûdü'l-Mevlevî Bey, "Merkez Efendi Hazretleri", sy.52, s.65-67.

Sünbül Efendi hazretlerinin has halifelerinden olan Merkez Efendi, Sünbül Efendiyi müteakip üç buçuk sene Koca Mustafa Paşa dergahında post-nişin olmuş ve 90 yaşında bulunduğu halde o makamda yüce âleme i'tilâ buyurmuştur (959). Ebussuûd Efendinin imametiyle kılınan cenaze namazını müteakip Topkapı dışında bina ettiği caminin harimine defn olunmuştur. Merkez Efendiyi, Ebussuûd tezkiye etmiş ve "dünyada bî-riyâ bu zâtı görmüştük" demiş ve irtihaline şu mısra'ı tarih düşürmüştür:

Merkeziñ dâ'iresin nûr ede Allâh

Yazar, Ebussuûd Efendi merhumun da tasavvufun cazibesine kapılarak tekemmül ettiğini ve raks ve devranın caiz olduğuna dair meşhur fetvasını sofi tarikatlerine mensup olanların hırzıcan olarak gördüğünü ifade ediyor.

Yazara göre, İbni Kemal ve Ebussuûd Efendiler Rum diyarının iki eşsiz allamesidir ki bütün İslâm âlemince deha ve kemalleri müsellemdir ve yazar, zamanlarından şimdiye kadar, Türklerin irfan alemlerinde bir eşleri daha yetişmediğini iddia etmektedir. Ayrıca hazret-i Merkez ve hazret-i Sünbül gibi birbirine câ-nişin olan iki velinin zamanına, İbni Kemal ve Ebussuûd gibi iki büyük alimin müteakiben tesadüfü, hakikaten ahsen-i tesadüftür.

Şeyh Yusuf Efendinin eserlerinden yazarın yaptığı alıntılara göre, Merkez Efendinin hafızasının çok güçlü olduğu, üç ay gibi kısa bir sürede Kur'ân-ı Kerim'i Şeyh tefsiri ile hıfz ettiği hatta Kadı Beyzavî tefsirinin de ekser kısmının hafızasında olduğu naklediliyor. Önceleri (devran ederler ve vahdet-i vücut söyleşirler diye) Sünbül Efendiyi sevmeyen Merkez efendinin bir gece gördüğü rüya üzerine bu düşüncesinden vazgeçtiği ve sonunda Sünbül Efendiye biat ettiği rivâyet ediliyor.

Merhumun meclisinin gayet tesirli olduğu ifade edilen yazıda, merhum Sultan Süleyman Hanın da bu meclislerde hazır bulunup ağladıkları rivâyet ediliyor. Merhumun meclislerde kesinlikle gözlerini açmadığı ifade ediliyor ve o kadar müstağrak olurdu ki üç gün üç gece söylese bir kelamın bir daha iade etmezdi ve kesel dahi gelmezdi, deniliyor.

Hüseyin Vassâf Bey, "Hacı Ahmed Şükrü Efendi Hazretleri", sy.52, s.67-68.

Zamanın büyük fakihlerinden ve keremli ariflerinden Hacı Ahmed Şükrü Efendi hazretlerinin 12 Zilhicce 1342 ve 10 Temmuz 1340 tarihine rastlayan salı gecesi irtihal ettiği haberiyle yazıya başlanıyor.

1260'ta doğan Ahmet Şükrü Efendi, tahsiliyle paralel olarak Arapça ve Farsça dersleri de almış, hatta bu iki lisanla koşuşabilecek seviyede bilgisi olduğu ifade ediliyor. 1301 tarihinden itibaren Cevdet Paşa'nın başkanlığında toplanan mecelle meclisi katipliğini fahrî olarak üç yıl kadar yürüttüğü 1314 tarihinde 10,500 kuruş maaşla Adliye Müsteşarlığına tayin olunduğu ve on yıl sonra emekliliğini istediği anlatılıyor.

Anadolu Kazaskerliği payesini ihraz etmiş olduğu, fıkıh ilminde zamanında ferid olduğu ve yerinin boş kaldığı da ifade ediliyor.

Emekliye ayrıldıktan sonra Çırçır'daki konağında inzivaya çekilmeyi tercih ettiği, ömrünün sonuna kadar bu şekilde münzevi bir hayat yaşadığı söyleniyor.

Muhyiddin Mekkî Bey, "Receb Vahyî", sy.52, s.68.

Önceki sayıdan devamla...

Yazar, Recep Vahyî'nin kendi eliyle yazmış olduğu bir Mi'râciyyesini okuduğunu ve gerçekten bedi'î bir şiir olduğunu ifade etmektedir. Üstadın bir de Tefsir Fenni yazdığını ve bunların da diğerleri gibi heder olmaması temennisiyle yazar, beğendiği bir şiirini yazısının sonuna ekliyor.

Ravza-i Mutahhâra

Yârab beni kavuşdur dârü’s-selâm-ı yâre

Rûhumda iştiyâkım çokdur o huld-zâre

Yok yok hatâ cennet reşk-âver-i cinândır

Bir zerre hâki erhac biñ dürr-i şâhvâre

Sînâ-yı pür-tecellâ muzlem bunuñ yanında

Zîrâ bu Tûru Mevlâ bizzât eder enâre

Fahr etse hakkı vardır gayrı mükevvinâta

El-hak o medfen olmuş mahbûb-ı Kirdigâre

Bir i‘tilâ sayılmaz ‘arş-ı berîne çıkmak

‘Ulviyyet-i hakîkî yüz sürme ol mezâra

Ey kudsiyâna kıble ‘uşşâka cây-ı kuble

Ârâm-gâh sensin müştâk-ı bî-karâre

Cismim nedir ki olsun yâriñ ayak türâbı

Rûhum da olsa hiçdir mefrûş o reh-güzâre

Vird-i likâ-yı pâkiñ verdi safâ-yı kudsî

Geldi hezâr neş’e tab‘-ı dil-i hezâre

Ey âlemîne rahmet, ser-âşinâ-yı vahdet

Kulluk büyük sa‘âdet sen şâh-ı kâmkâre

Âlem-fedâ-yı ‘aşkıñ kurbâna meyl eder mi

Her dem rebî‘-i hüsnüñ hâcet mi kor bahâre

Nûr-ı cemâle nisbet, mehtâb sanki şeb-tâb

Mihr-i visâle nisbet hurşîd bir şerâre

Pâ-bûsa irmedikçe, cânânı görmedikçe

Etmez kabûl-i merhem rûhumdadır bu yâre

Ey kurb-gâh-ı Yezdân, mahbûb-ı lâ-mekân-şân

Şevkiñle kalb-i Vahyî her lahza pâre pâre

Ben derd-mend-i zârım, gâyet günâhkârım

Senden ümîd-vârım kâfî baña bu çâre

Receb Vahyî

Tâhirü’l-Mevlevî, “Şehîd-i Kerbelâ’ya”, sy.52, s.68-69.

Ey serîr-i ibtilâya şâh-ı bî-efser Hüseyn

Ser-fedâyân-ı tarîk-i kurbete server Hüseyn

Böyle yâd eyler seni kalb-i elem-perver Hüseyn

Necl-i Zehrâ, şibl-i Hayder, sebt-i Peygamber Hüseyn

Cedd-i pâkiñ nâ’il olmuşduñ ürkub dûşuna

Fer verirdiñ vâlid-i zîşânıñıñ âgûşuna

Hazret-i fahrü’l-Betûlüñ sîne-i pür-cûşuna

Cism-i pür-nûruñdu el-hak zînet ü zîver Hüseyn

Âh o cismiñ re’s-i maktû‘u olup âvâresi

Gerden-i mazlûmuñ oldu hâke kan fevvâresi

Hûnuñuñ her katresi bir sönmez âteş pâresi

Muhterık hâlâ o âteş-pâreden diller Hüseyn

Zulme tâbi‘ olmadıñ dünyâya olduñ hak-nümâ

Bir cihân-ı hırsa karşı durduñ ey merd-i Hudâ

Hakkı i‘lâ etmek üzre kendiñi kıldıñ fedâ

Oldu tavrıñ sâlikân-ı Hakk için rehber Hüseyn

İndirâs-ı şer‘-i garrânıñ koşup imdâdına

Sîne gerdiñ ihtirâsıñ savlet-i bî-dâdına

Bakmadıñ hattâ bu yolda sevgili evlâdıña

Cân-sipâr-ı ‘azmiñ oldu asgar u ekber Hüseyn

La‘l-i pâkiñ bulmuş iken hayli dem bir katre su

İncilâ etmiş iken zâtıñda sırr-ı vahdehû

Etmediñ Allâh için ehl-i şakâya ser-fürû

Oldu hâliñden nümûde mâye-i Hayder Hüseyn

Her cerîhañdan temevvüc etdi bir deryâ-yı nûr

Oldu her mızrak teniñde pür tecellî nahl-i Tûr

Kesdi son ser-rişte-i hestîyi şemşîr-i şürûr

Öyle açdı rûh-ı bî-kaydıñ seniñ şeh-per Hüseyn

Süllem-i mi‘râc olup zahmı ten-i mecrûhuñuñ

Kerbelâ bir kurb-ı “ev-ednâ”sı oldu rûhuñuñ

Cilve-i ‘âşık nüvâzı eyledi sebbûhuñuñ

Zâtıñı bir lutf-ı ‘âlü’l-‘âline marher Hüseyn

Cedd-i kudsî hilkatiñ şâh-ı risâlet ‘aşkına

Murtazâ-yı Kibriyâ, Zehrâ-yı ‘ismet ‘aşkına

Dâder-i ekrem o ser-mest-i şehâdet ‘aşkına

Eyle Tâhir bendeñi bâbıñda bir kanber Hüseyn

Muharremü’l-Harâm 343

Abdülbâkî Efendi, “Gazel”, sy52, s.69.

‘Aks-i cemâl-i yâr, dü-dîdem içindedir

Bir nev-resîde gonca ki şebnem içindedir

Endûh-ı gamla zâr u perîşân olan gönül

Mânend-i şâne kâkül-i pür-ham içindedir

Nûr-ı visâli hâne-i kalbimde cilveger

İmân çerâğı beyt-i mükerrem içindedir

Hurşîd-i yâre gerçi gönül zerredir velîk

Mihr-i cihân u Âdem ü ‘âlem içindedir

Eflâke sığmayan o ma‘ânî hayâlimiñ

Bî-şek kemâl-i feyz ile her dem içindedir

Bahr-ı muhît-i ‘aşk ile var âşinâlığım

Keştî-i dil ki sâhili yok yem içindedir

Gördüm o mehlikâya bakıp kendi zâtımı

Rûhum hemîşe nûr-ı mücessem içindedir

Kaddim hilâle döndü büküldü firâk ile

Gûyâ belâ-yı mâh-ı Muharrem içindedir

Bâkî safâyı gör ki süveydâ-yı kalbimiñ

‘Arş-ı Hudâ vü Ka‘be vü Zemzem içindedir

Fikrî Bey, "Bu da mı, Asrîlik İcâbı?", sy.52, s.70-72.

Galatasaray Lisesi'nin gerçek bir Mekteb-i Sultanî olduğu sıralarda, yani Meşrutiyetin ilanı tarihinden önce yetiştirdiği talebelerin en zekilerinden ve ismini söylemekten çekindiği (K. Bey) bir arkadaşı bulunduğunu söyleyen yazar, K. Bey'in mektebi ikincilikle bitirdikten sonra evlendiğini, hatta bir çocuğu da olduğunu ve Garbperestlik ilcasına kapılıp tabiatıyla aldatıldığını ifade ediyor. Bunun üzerine karısını bırakıp kızını da anasından ayrı terbiye ettiğini söyleyen yazar, uzun müddet görmediği bu arkadaşına geçenlerde Ayasofya'da rastladığını ve hasretle musafaha ettikten sonra birbirlerinin halini hatırını sorduklarını anlatıyor.

Arkadaşının anlattığına göre, memuriyetten ayrılmış, bir Fransız bankasına girmiş ve kızının terbiyesiyle uğraşıyormuş. Bu arada arkadaşının teklifi üzerine Sultan Ahmed Camiinin karşısındaki kahvehanelerden birine oturup hem kahvelerini içiyorlar hem de dertleşiyorlar. Çaylarının içerlerken kızının gelecek sene 13 yaşına basacağını, namahrem bir erkekle yüz yüze gelmesine müsade etmediği için anasını boşadığını, bu nedenle kızının da başka erkeklerle diz dize mektep sıralarında oturmasına gönlünün razı olmadığını ve bir baba olarak bu durumu koyu koyu düşündüğünü söylüyor.

Yazar, bu sözler karşısında "Amma yaptın ha! Bu fikir asrî bir kafaya sığar mı?" sorusunu yöneltiyor. "İnsanca düşünebilmek kabiliyetini haizse sığar. Emin ol ki karşı düşünenler, ya hissî, yahut tecrübesi olmayanlardır." cevabını alıyor. Daha sonra K. Bey, parmağıyla Kadıköy ve deniz taraflarını göstererek başından geçen bir olayı esefle anlatıyor.

Geçenlerde bir arkadaşına misafirliğe giden K. Bey, orada arkadaşının hanımı ve baldızıyla eşinin de bulduğunu, birlikte yeyip içip oturduklarını, hanımların dekolte kıyafetlerle dolaştıklarını anlatıyor. Bu sırada eve yeni misafirlerin geldiğini ve sohbetin gittikçe koyalaştığını, birara kalkmak istediğini ama bir türlü fırsat verdiklerini de sözlerine ekliyor. Akşam oluyor, yemekler yeniyor ve boğaza nazır bir odaya geçiliyor. İçkiler, mezeler, sohbetler derken vakit ilerliyor. Misafirlerden bir hanım keman çalıyor, diğerleri dans ediyor. Boşta kalan bir hanım K. Beyi dansa davet ediyor. Nihayet

sabahleyin kendisini kanepede bulan K. Bey, misafirlere hoşçakalın bile demeden evden çıkıyor.

Daha sonra birgün bu dans ettiği hanımın kocasına rastlıyor. Kendisin düelloya davet edeceği düşüncesiyle görmezlikten geliyor, fakat adam pişkin bir şekilde hanımının kendisinden çok hoşlandığını ve görüşmek istediğini ifade ederek bir de resmini verdiğini anlatıyor. Bu sırada yazar, "Bu da mı asrîlik icabı?" diye bir sual ediyor. K. Bey de "Evet... Vapur vakti kalkalım." cevabını veriyor.

SAYI 53:

Bu sayıda yeni yayımlanan eser tanıtımlarına geçmeden önce Mahfil idarehanesinin Yeni Türkiye Matbaası üzerinde bulunan bir daireye taşındığı haberi veriliyor. Gönderilecek her türlü evrak ve mektubun bundan böyle bu adrese ulaştırılması isteniyor.

Daha sonra Fatih Dersiamlarından İskilibli Muhammed Âtıf Efendi'nin "Frenk Mukallidliği ve Şapka" adlı eserinin neşr olunduğu bildiriliyor. İkinci olarak Kahire'de Selefiyye matbaa ve kütüphanesi sahiplerinden Muhibbü'ddin El-Hatîb Efendi tarafından Ez-Zehrâ adlı bir risalenin neşredilmeye başlandığı haber veriliyor ve mütalaası Arapça okurlarına tavsiye ediliyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Mevlîdü'n-Nebî Aleyhisselâm", sy.53, s.74-75.

Yazar, Tâhirü'l-Mevlevî, Hz. Peygamberin doğumunu, ailesini ve ceddi hakkında bilgiler vererek yazısına başlıyor. Daha sonra kutlu doğum münasebetiyle, o mübarek geceye tekabül eden, içinde bulunulan ayın birinci günü 1406.sı idrak edilen bu mübarek gecenin tüm Müslümânlara hayırlı olmasını temenni ediyor.

Na‘t-ı Şerîf

Müstenîriñdir semânıñ âfitâb u mâhı da

Müstecîriñdir zemîniñ bî-nasîb ü şâhı da

Sen o yektâ rehber-i Haksın ki ey maksûd-ı gül

Hep seni gûyâ şu kevniñ reh-revân u râhı da

Dilde ancak nâm-ı pâkiñle olur vahdet-nümâ

Lâ ilâhe nefyi de, isbât-ı illâ’llâhı da

Ey ebed mektûm olan râz-ı Hudâ mâhiyyetiñ

‘Acze uğratmışdır istidlâl ü istiknâhı da

Ey muhâlü’l-hâl mu‘ammâ, ey me’âl-i Kibriyâ

Eylemiş dem-beste sırrıñ ârif-i âgâhı da

Ey yegâne hâver-i mihr-i ezel, zâtıñ seniñ

Sâde halkullâhı ‘âşık kılmamış, Allâhı da

Bâb-ı kudsiyyet-me’âbıñdır bütün ‘âşıklarıñ

Ka‘be-i ‘ulyâsı da, hâcet-revâ dergâhı da

Şevk-i bûs-ı âsumânıñdır nesîmiñ gerdişi

Hâk-i pâyıñ olmadır her zerreniñ dil-hâhı da

Reh-güzâr-ı nâzıña serpilmedir âmâl-i gül

Bülbülüñ handeñ niyâzı nâle-i cân-gâhı da

Şu‘le-zâr-ı iştiyâkıñdır bu ‘abd-i mahzıñıñ

Rûh-ı mahrûkü'l-firâkı sîne-i evvâhı da

Yâ Resûla'llâh kılsın bir nigâh-ı vuslatıñ

Nâ'il-i feyz-i likâ Tâhir gibi güm-râhı da

Bergamalı Cevdet Efendi, "Tefsirler-Müfessirler, Rivâyeti İhmâl Edenler Arasındaki Fark", sy.53, s.75-77.

Önceki sayıdan devamla...

Şimdi şu iki kısım ile evvelki kısım arasındaki fark şöyledir: Birinci kısım arasındaki dikkat ve itina, en fazla lafızlardadır. İkinci kısım nazarında da itina, o itikad ettikleri ve Kur'ânı oraya yanaştırmak istedikleri ve bu yolda istiâreler, mecazlar, kinayeler –velev âlâkât-ı baîde ile olsun- bi'lirtikâp meydana çıkarma emelini besledikleri manadır.

Yazara göre ikinci kısmın hataları hem delilde hem de medlûldedir. Çünkü, müddeâ bâtıl ve iddia da yerinde değildir. Evvelki şıkka göre ise hata yalnız delildedir, medlulde değildir. Çünkü, akîde ve müddeâ hak olmakla beraber şu âyetle ona istidlal olunmak batıldır. Yazar, hatanın hem delilde hem de medlulde olmasına misal olarak, felsefî mesleklere inanan ve birtakım batıl mezhepleri icad ve itikad eden ve bunu da Kur'ân ile te'yid ham sevdasında bulunan Mu'tezile ile Şi'anın tefsirlerini göstermektedir.

Mu'tezile içerisinde Zemahşerî gibi zühd ü vera'da şöhretli ve belagat ilminde son derece maharetli bir zatın bulunması, yazara göre, onların mesleklerine bir hayli revaç vermiştir.

Hatanın yalnız delilde olup medlulde olmamasına misal olarak, sofilerden ve vâizlerden birçoklarının bu bâbdaki tefsirlerinin gösterilebileceği vurgulanıyor. Bunların hakayık-ı sofiyye, zevâcir-i va'ziyye muarrızında bast u beyan ettikleri tefsirlerin nefsü'lemre muvafık düşenleri varsa da âyetlerin onlar üzerine delaletleri

hakkındaki fikirleri hatadır. Yazara göre, bu durumda hata, yalnız o âyetler ile müddeâları üzerine istidlâldedir, müddeâda değildir.

Yazar, soru cevap şeklinde ifade ettiği ve hadisin mevrid-i tehdidinin başka, tefsir biddirâyenin mevrid-i cevazının başka olduğu hususunu şöyle açıklamaktadır: Hadisten murad olan tefsir bi'rre'y, beş suretin biriyle yapılan tefsirdir:

Birinci sûret: Bozulmuş bir mezhebi yaymak, müminlerin kalplerini zehirlemek için söz konusu mezhebi asıl ve Allahın kelamını ona tabi kılarak birtakım zayıf yönleriyle o bozulmuş mezhebe yanaştırmak hain emelleriyle yapılan tefsirlerdir.

İkinci sûret: Tefsîr-i biddirâye için gerekli olan ilimleri tahsil etmeksizin yapılan tefsirdir.

Üçüncü sûret: İlmini Allâha havale ve tefvîz lazım olan müteşâbihâtı göğsünü gere gere tefsîrdir.

Dördüncü sûret: Nezdinde bir delîl kaim olmaksızın şu âyetten murâdullâh budur diye kesip atmaktır.

Beşinci sûret: Kendi keyif ve hevası ve zevk-i müştehâsı hususuna âyetin tevâfukunu temin için laübâli bir tarzda tefsîr-i kelamullâha cahilâne cür'ette bulunmak suretiyle yapılan tefsirdir.

İşte hadisin tehdidi bu gibi tefsir erbabına mahsustur ki elhak telâübden başka bir şey olmayan şu fiilin cezası ateşten başka bir şey olmamak lazım gelir. Yazar, bu gibi tefsirlerin bazı örneklerini gelecek sayıda vereceğini söyleyerek yazısını bitirmektedir.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Salât-ı Küsûf", sy.53, s.77-78.

Önceki sayıdan devamla... Meliklere ve emirlere mektup gönderilerek kendilerinin imana davet edildiği sırada Mısır hükümdarı Mukavkis'e de bir name-i humayun gönderildiği bildiriliyor. Mukavkis'in davet-i Peygamberiye icabet etmemekle beraber Nebinin elçisine hürmet göstererek ve tazimkârane bir cevap ile bazı hedileyeler

takdim ettiği ifade ediliyor. Ayrıca gönderilen hediyeler arasında Mariye adında bir cariye de bulunuyordu ki aleyhisselam efendimizin odalığı ve İbrahim bin Nebi hazretlerinin valideliği şerefini kazanmış bulunuyordu. İşte bu muhterem kadından Hicretin sekizinci senesinin Zilhiccesinde Resûl-i Ekremin bir ferzend-i necibi tevellüd eylemiş, pek ziyade mahzuz olan zât-ı akdes Nebevî tarafından İbrahim ismi konulmuştu.

Peygamberin amcası Ebû Tâlib'in azadlı cariyesi Selmâ, ebelik hizmetinde bulunmuş ve Selmâ'nın kocası Ebû Râfi', Mâriye'nin bir erkek evlad doğurduğunu müjdeleyince kendisine Peygamber tarafından bir köle ihsan buyurulmuştu. Ancak İbrahim, Hicretin onuncu senesinde 18 aylıkken vefat etmişti. Bu vakıa üzerine Peygamber, ölünün arkasından haykırarak ağlamayı men etmişti. İbrahim'in cenazesi gasl olunmuş ve cenaze namazı bizzat Efendimiz tarafından kıldırılmış ve defn edildikten sonra mezarının üzerine bir alamet konulmuştu.

Bunun üzerine şu meâldeki âyetin nazil olduğu ifade ediliyor: "Cenâb-ı Hak, müminleri –kendilerince müsbit olan –kavl-i tevhid üzerine dünya ve âhirette sâbit kılar ve zalimleri tarîk-i hidayetten uzak bulundurur ki Allah dilediğini yapar."

Devamı var denilerek yazı burada bitiriliyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "İşret ve İbret", sy.53, sy.78-81.

Bu başlığı teşkil eden iki lafızdan ilkinin Amerika Misyoner Cemiyeti tarafından neşredilen bir risalenin ismi olduğu ifade edilerek yazıya başlanıyor.

Bu risalenin 1923 senesinde İstanbul'da ve A. Matosyan Matbaasında bastırıldığı ve müsekkirâtın içtimai, iktisadi, sıhhî, ahlakî ve dinî zararlarından bahsettiği bildiriliyor. 16 sayfaya sıkıştırılan bu risalede, Müslümânlar için ibret alınacak epeyce bir söz bulunduğu da ifade ediliyor.

Yazar, bu risaleden bazı paragraflar aktardıktan sonra şu sözleri sarf ediyor: "Söyleyene değil, söylediğine bak." sözünün hikemiyatımızın en birinci sözlerinden

olduğunu ifade ettikten sonra naklettiği sözlerin bir rahip dilinden südûr etmiş olmasının onların kıymetini düşürmediğini, bilakis şarabı Hz. İsa'nın demi addeden Hıristiyanlığın dinî reislerinden birinin ağzından sarf edilmiş olması bu sözlerin ehemmiyetini artırdığını söylüyor. Bugün İşret risalesinde sayılan ve unutulan sıhhî, iktisâdî, ahlakî ve dinî zararlarına binaen müsekkirât kullanılmasının Müslümânlara bin üç yüz küsür yıl evvel haram kılındığı Peygamber tarafından bildirildiği hatırlatılıyor.

İslâm hükumetlerinden hiçbirisinin tamamen yapamadığı müsekkirât yasağına Büyük Millet Meclisi hükumetinin 14 Eylül 1336 tarihli kararıyla resmen muvaffak olduğu bildiriliyor. Hususî imalatın ve gizlice kullanımın olduğu duyulmakla, maalesef sonradan müsekkirâtın kapalı şişelerde satılmasına ve belirli yerlerde içilmesine izin verildiği ifade ediliyor. Yazar, bu müsadenin tehlikesine dikkat çekiyor ve müsekkiratın mahall-i işti'âlinin mide olduğunu ve orada infilak etmesiyle hem cismî, hem ahlakî tahribe yol açacağını düşünüyor.

Allah beterinden saklasın diyen yazar, o günlerde hemen her dükkanda besmele-i şerife veya el-kasibü habîbu'llâh levhalarının altında kapalı şişelerle toptan ve perakende müsekkirat satıldığını gösteren ilanlar ve müsekkiratın nasıl yapıldığını tarif eden risalelerin görüldüğünü söylüyor. Hemen her büyük gazinoda hem de kadın erkek birarada müsekkirat içildiğinin müşahede edildiği hatta çoğunun da fesli kalpaklı Müslümânlar olduğu teessüfle bildiriliyor.

Amerikalı Mr. William Jhonson'un Yeşilay Cemiyetinde söylediği "Müsekkiratın yasaklanması fikri, Garp mefkuresinin mahsulü değildir, bu fikir esas itibarıyla tamamen Şarklıdır. Müslümânlık on üç buçuk asır önce müsekkiratı men etmiş bulunuyor. Binaen aleyh Amerikanın keşfinden birçok asır önce Şarkta yasaklama fikri ortaya çıkmıştı. Şimdi ise tam tersi Garp, Şarkın bir faziletini kabul etmekle uğraşırken siz, şimdi Garbın bir rezilliğini taklide uğraşıyorsunuz..." sözleri Tevhid-i Efkar'dan naklediliyor.

Yazar, vadisinde acı, fakat haklı sözlere muhatap ve mu'âtab oluyoruz. Kâdir Allah, Müslümânlığı bazen gayrimüslimler vasıtasıyla da teyid edermiş, diyerek yazısını burada bitiriyor.

“İbret Alınacak Bir İstatistik”, sy.53, s.81-82.

Fransızca bir fennî gazeteden bazı alıntılar yapılmıştır: Nispeten az müsekkirât imâl olunan ipsirtoda veremden vefeyât 20 ile 39 yaşları arasında bulunanlarda binde 5,8’dir; fakat meyhanecilerde 42,50’dir.

Fransada ahalinin heyet-i mecmuasında binde 7,30 genci öldüren verem, meyhanecilerde 14,10 nispetinde vefata sebebiyet veriyormuş.

Fransa’da ispirto, şarap ve bira sarfiyatı 1860’dan 1910 senesine kadar üç misli artmıştır.

İspirtolu meşrubata tahvil ettiği hubûbât ile İngiltere, bir milyon beş yüz bin kişiyi iaşe edebilir. Görülüyor ki gıdalar hakikî gayelerinden uzaklaştırılarak daha az muğdî olan bir felaket teşkil eyleyen ispirto imal olunuyor.

Abdurrahman Bey, “Arz Nasıl Teşkîl Etti?”, sy.53, s.82-83.

Seyyâremiz kaç yaşındadır? Mazisi ve istikbali! Dünyamızın ve manzumemizin sonu! Kıyamet nasıl kopacaktır?

1

Erbabınca bilinmektedir ki üzerinde yaşadığımız arz, göklerde gördüğümüz gibi cisimlerden biridir. Benî İsrail’in ve bilhassa eski âlim ve hakimlerin zannettiği gibi arz bütün âlemin merkezi değildir. Bilakis o, diğer gök cisimlerine nazaran bir toz tanesi mesabesindedir.

Gerçekte gönül isterdi ki arz, en büyük bir hükümdar gibi kemâl-i vakar ve haşmetle şöyle dursun ve arza nazaran bir nokta gibi görünen yıldızlar, ve bunların zahiren büyüklerinden olan güneş ve ay dahi kemal-i tevazu’la etrafında dönsünler, bizi ısıtsınlar, bizi aydınlatsınlar...

Fakat ne çare ki arz, gökyüzünün hükümdarı olacak derecede büyük değildir. Durmasını istemek ise, hiç de hoşa gidecek bir şey değildir, üstelik arzın durması demek mezara girmesi demektir.

Gerçekte arz, güneş manzumesinin ufak bir seyyaresidir ve işte hepsi bu kadardır. Seri bir şekilde semaya doğru yükselirsek birinci kademede kameri görebiliriz diyen yazar, buranın cansır boş bir arsa olduğunu ve Kur'ân-ı Kerim'in İsra suresinin 12. âyet-i kerimesinde "Biz kameri (gerek merkezi ateşlerinden ve gerekse hayattan) söndürdük!" meâlinden fazla bir söz söylemeye gerek bulunmadığını ifade ediyor.

Kamerden sonra güneşe gidilse orada da yangınlar, alevler ve umumî bir hercümerc görüleceğini ifade eden yazar, güneşten sonraki seyyareleri düşünürsek bunların da birçok garaibinin bulunduğunu söylüyor. Fezanın esrarengiz derinliğine dalınırsa yine birçok alemler ve bunların güneşleri ve belki bizim arzımızdan ve güneşimizden farklı durumların olabileceği ifade ediliyor.

Yazar, bazı yıldızların ve gök cisimlerinin dünyaya olan mesafelerini bir tablo halinde verdikten sonra uzayın derinliğinin ve sonsuzluk hissinin bu rakamların çok üstünde olduğunu ve ölçülemeyen daha ötelerin bulunduğunu vurguluyor.

Cisim itibariyle arzın, sayısız denecek derecede gök cisimlerinden sadece biri olduğunu söyleyen yazar, işte dünyanın hepsinin ve bütün meziyetinin, çeşitli gök cisimlerinin tetkikine hizmet eden minik bir rasathane olduğunu ifade etmektedir.

Reşid Mazhar Bey, "Mormon Dini ve Teaddüd-i Zevcât-3", sy.53, s.83-85.

Aynı muharririn Mormon kadınlarının zihniyetine dair bilhassa bizler için şayan-ı dikkat malumat verdiği ifade ediliyor. Ona göre, selametin çok evlilikle mümkün olacağı fikriyle büyüyen Mormon kadını, tek kadınlı izdivaçlara acınacak ve çekinecek bir hisle bakarmış. Ona küçüklüğünden beri kocanın arzu ve muhabbetinin sönmemesi için çok evliliğin lazım olduğu öğretilirmiş. Bunun üzerine Mormon kadınları kocalarının başka kadınlarla evlenmelerine razı olur, hatta kolaylık sağlarlarmış. Bütün Mormon kadınlarının hayatlarından memnun ve mesut olduklarını

iddia eden yazar, münevver ve asrî bir Mormon kadınının söylediği şu sözleri naklediyor: "Hıristiyanların çoğunluğunun tiksinti ve nefretle baktığı dinimi kabul ve tatbikten niçin sıkılıp utanayım. Önümde İncil yok mu? Çocukluğumdan beri mukaddes bildiğim bu İncil, çok evliliği telkin etmiyor mu?" dedikten sonra tarihi bir konu açıp uzun uzadıya fikrini delilleriyle birlikte anlatmaktan geri kalmadığı ifade ediliyor. İbrahim, İshak ve Yakup (a.s.)ı örnek olarak gösteriyor ve bu suretle İncil'de bütün Nasranîlerin inancının karşısına taaadüd-i zevcâtın mevcudiyetini iddia ettiği ifade ediliyor.

İzdivacın gayesinin nesli çoğaltmak ve çocuk yetiştirmek olduğunu söyleyen yazar, kadının sade maddi bir eğlence ve ihtiras aleti olmadığını, karnında çocuğunu taşıdığı zaman kalbinin saf, düşünce ve hislerinin temiz, fikrinin rahat olması lazım geldiğini savunuyor. Koca da iyi bir koca olunca, ictimai durumunun müsade edebildiği kadar, dikkatle beslemeli, takviye etmeli, tesliye etmeli ve bunu da derin bir şefkat ve muhabbetle yapmalıdır. Bu konuda ince fikirli bir Fransızın "insanı hayvandan ayıran, susamadan içmesi ve vakitli vakitsiz aşk yapmasıdır" dediğini hatırlatan yazar, bu duruma çok eşli kişilerde rastlanmayacağını iddia etmektedir.

Mormonlarda ne paranın ne de zevkin bir kadını baştan çıkaracağı iddia edilen yazıda, Mormon kadınının ailesi için, çocukları ve mutluluğu için yaşadığı söyleniyor. Onlara göre, kocası ailesini Hz. İbrahim gibi idare ediyor. Hepsini mesut etmeye çalışıyor ve Allah'ın emrini öğretiyor ve sabah akşam başında topluyor ve ailece dua ediyorlar.

Reşid Mazhar Bey, "Asyanın Göbeğinde Asrî Vesâ'it-Tibet'te Telgraf ve Telefon", sy.53, s.85-86.

Tibet'te son zamanlarda telgraf ve telefon kullanıldığına dair Hind Telgraf İdaresi müdürü tarafından İngiliz Coğrafya Mecmuasında bir makâle yazıldığı bildiriliyor.

Mr. King'in verdiği bilgilere göre, Tibetlilerin şimdiye kadar yabancılara katiyen göstermedikleri ve Budistler için hac yeri olan payitahtları Lasa'yı son

zamanlarda birçok seyyahlar görmeye muvaffak olmuşlardır. Bunların birincisi meşhur Tibet kâşifi General Pereira olmuştur.

Halbuki bundan takriben on onbeş yıl önce Türk seyyahı Abdurreşid İbrahim Efendi Tibet'e gitmiş ve Lamalarla dinî mübahase ve münakaşalarda bulunmuştur. İstanbul'da bastırdığı 500 sayfayı aşan seyehatnamesinde Tibet'e dair malumat vermektedir. Avrupalılar, bilhassa İngilizlerin, her bastıkları ecnebî toprağını memleketlerine tanıtmak ve bildirmek için gördüklerini yazdıkları ifade ediliyor. Ne olurdu, bizim birkaç zabitimiz de gördüklerin ve çektiklerini bildirselerdi.

Tibet hükumeti kendi teşebbüsüyle Lasa'yı Hind sınırında Jayantise'ye 230 kilometrelik telgraf teliyle bağlamak istemiştir. Gerekli malzelemeler Hind telgraf idaresinden istenmiştir. Lazım olan direklerin Tibet'te hazırlandığı ve genellikle yüksek olan o havalide bazen yüz kilometre mesafeye omuzla taşındığı ifade ediliyor. Tellerin döşenmesinin 5 hafta sürdüğü ve bu iş için iki İngiliz mühendis ve dört muavin başkanlığında tamamen yerliler tarafından yapılmıştır. Mr. King, Tibet işçilerinin zeki, itaatkar ve dayanıklı olduklarına dair beyanlarda bulunmaktadır. Teller Tibet başkentine ulaştığı gün, millî bayram gibi coşku ile kutlanmıştır. Arası çok geçmeden Lasa'da telefon da kurulmuştur.

Telgrafın ekseriyetle Lasa'nın Napalli ve Müslümân tacirleri tarafından kullanıldığı telefonun ise herkes tarafından rağbet edildiği anlatılıyor. Yazar, orada dakika hesabıyla müşterilerin soyulmadığını imalı bir şekilde ifade ederek yazısını bitiriyor.

Fikrî Bey, "İctimaî Dalâlimiz", sy.53, sy.86-88.

Yazar, toplumbilimcilerimizi başlıca ikiye ayırıyor. Biri, başka kavimlerden oldukları halde Türkçülük edenler, yani Türk geçinenler; diğeri de Şarklı bulundukları halde Garpçılık edenler, yani her işte Garbı taklit etmeye özenenler. Birinci kısımdakilerin kıblesinin gün doğusu, ikinci kısımdakilerin kabesinin de gün batısı olduğu ifade ediliyor.

Birincilerin mezhebinin Şamanîliğe kadar dayandığını ifade eden yazar, ikincilerin mezhebinin de Garbın her türlü müessirini kabul ve tatbik hevesinden ibaret bulunduğunu söylüyor.

Bunların ortak noktalarının da bulunduğu, yani isimlerinin altına Türkçe ve Çağatayca mahlas takanlar ve ona rağmen kafalarına Frenkçe başlık geçirenler, kısacası hem Şarkçı hem de Garpçı görünenlerin bulunduğu ifade ediliyor. Yazar, bir tarafı Şarka, bir tarafı Garba bakan milletin mütefekkir olmayan fertlerinin halini, kanlı kavak oyunundaki Karagöz'ün çarpılmasına benzetiyor.

İnsaflı olanların, Türklerin Şamanîliğe kadar rucû etmesinin gerilemek olduğunu bilecekleri ve bu fikre karşı olmanın terakkiperverliğin gereği olduğu vurgulanıyor.

İkinci olarak Batı medeniyetinin, Müslümânlık demek olan Türk medeniyetiyle uyuşmamasının hiç de kazanılacak bir dava olmadığını ileri süren yazar, Müslümânlığın yalnız Araplara mahsus olmadığını, Türklerin İslâmiyeti büyük bir istekle kabul etmesiyle daha da yükselmesinin bu iddiayı ispata kafi olduğunu ifade etmektedir. Selçukluların Müslümânlığı kortuklarından değil, vicdanî arzularından kabul ettiklerini, İslâmdan önce göçee bir aşiret iken imana geldikten sonra muazzam ve muhteşem bir hukumet kurdukları ifade ediliyor.

Garpçılığa gelince, Müslümânlığın mev'iza kitaplarında kıyamete yakın güneşin batıdan doğacağının yazıldığı hatırlatıldıktan sonra, şeriatın haber verdiği ve yıldız bilimcilerin hesaplayarak kabul ettikleri şu hadiseye akıl erdiremeyecek kafaların bulunduğu ifade ediliyor. Bugün medeniyet ve marifet güneşi garp ufuklarından doğmuş ve yükselmiştir. Ondan yüz çevirmek, yarasalar gibi ışık karşısında göz kapamak demek olur. Fakat yalancı fecri aydınlık sanıp da ona doğru koşanlar, pek çabuk karanlıkta kalırlar.

Yazara göre, Garbın irfanı var, sanayi'i var, serveti ve refahı var. Lakin nedense bu müessiri alamıyoruz, maarifimiz çorba ve muallimlerimize köşe kapmaca oynatılıyor. Programlarımız yaz boz tahtası olmuş, mekteplerimiz mevcut talebe için yeterli değil. Sanayiimiz meydanda. Servet ve refahımıza gelince, yastıklar altında

çürüyor. Bizi de Garplılar gibi refah ve saadet içinde yaşatacak şu muessire bedel, işret gibi raks gibi, ahlaksızlık ve fuhuş gibi Batı rezilliklerine müştakâne kollarımızı açıyor, bu Frengî hastalıkların tehlikelerini memleketimize saçıyoruz.

Yazara göre, Garplılar gibi giyinip kuşanmakla değil, onlar gibi çalışıp çabalamakla Garplılaşırsak istifade edebiliriz. Mahfil idarehanesine geçene günlerde bir Batılının geldiğini ve Tâhirü'l-Mevlevî Beyle İslâm tarihi konularında sohbet ettiklerini anlatan yazar, Lehli bu adamın sekiz on dil bildiğini ve adam idarehaneden ayrıldıktan sonra Tâhirü'l-Mevlevî Bey, "Şunun başında şapka benimkinde fes var, demek ki mağrifet kafanın dışında değil, içinde imiş." mütalaasını pek haklı bulduğunu ve bu satırları karaladığını ifade ediyor.

Tokadî-zâde Şekîb Bey, "Gazel", sy.53, s.88.

Var bende bir güzîde, müheyyic zebân-ı 'aşk,

Dil-beste sânihâtına her râz-dân-ı 'aşk.

Ervâh-ı kudsiyâna verir vecd-i bî-misâl

Rûhumdan âsumâna çıkan her figân-ı 'aşk.

Kanmam suûda ben yine yükselmek isterim

Bulsamda kurb-ı Arşda bir âşiyân-ı 'aşk.

Dil mihr-i feyz-bâr-ı İlâhî furûğudur

Bilmem arar mı başka güneş âsumân-ı 'aşk.

Cism-i nizârı tâb-ı garâmıyla yaksa da

Her zerre-i remâdım olur bir cihân-ı 'aşk

Gördükçe bî-nikâb onu pervâne-vâr uçar

Pîrâmeninde şevk ile Kerrûbiyân-ı 'aşk.

Feyz-i muhabbet ile olur dîdeden düşen

Her katre nûr içinde yem-i bî-kerân-ı ‘aşk.

Efnâ edip vücudumu nâr-ı garâm ile

Kâmımca olmak istiyorum kâmurân-ı ‘aşk.

Mecdîzâde Ahmed Emrî “Bir Nazm-ı Nâsıh”, sy.53, s.88.

Birâder! Sâlik-i râh-ı fazîlet merd-i âkıldır

Hemîşe meyl-i câhil şübhesiz semt-i rezâ’ildir

Kabûl et ehl-i ilmin kavlini ey sâhib-i insâf

Muhakkak kavl-i âlim, sâ’ik-i sevk-i fezâ’ildir

Çalış ahzâr-ı zâda rûz u şeb ey dil bu dünyâda

Anuñ tahsîli çünkü başka yerde gayr-ı kâbildir

Sakın cehhâl ile evkâtıñı imrâra meyl etme

Cehâlet-pîşelerle sohbet etmek feyze hâ’ildir

Sarıl habl-i İlâhîye hidayet andadır ancak

Aña meyl etmeyenler hep ezâzildir, esâfildir

Anuñ hükm-i celîlinden bu ‘âlemde eden i‘râz

Bilâ şübhe kıyâmetde giriftâr-ı selâsildir

Sırât-ı müstakîme halkı davet eyliyor her an

Anuñ âyâtı bî-şübhe basâ’irdir delâ’ildir

Gül eyler cilve ammâ fehm ü idrâk eylemez herkes

Cihânda defter-i vird eyleyen verdi ‘anâdildir

Dostuñla yapış Emrî dem-â-dem habl-i Kur’âna

Tutan elde anı lutf-ı celîl-i Hakka vâsıldır

Muhyiddin Râ’if Bey, “Gazel”, sy.53, s.89.

Katresinde eşkimiñ deryâ-yı âteş-zâ yatar

Zerresinde mihrimiñ hurşîd-i evc-ârâ yatar

Olma Leylâ-cû gönül! Bîhûde sen âfâkda

Sen sana yol bul ki sende sevdigiñ Leylâ yatar

Küll-i mutlak rûşenâ cüz’-i mukayyedden müdâm

Şebnem-i nâçîziñ âgûşunda bir deryâ yatar

Bak nasıl sığmış türâba sığmayan dünyâlara

Bir avuç toprakda bin Keyhüsrev ü Dârâ yatar

Zîr-i enkâzıñda ey meyhâne-i vîrân seniñ

Sad-şikeste tevbe-i mestân-ı mey-peymâ yatar

Sînede feyz-i garâmı kim tahayyül etse der:

Dâmen-i Meryem’de Rûhu’llâh-ı cân-bahşâ yatar

Çeşm-i mest-i yâre Muhyî eyle bir ‘atf-ı nigâh

Kûşe-i mihrâbda pür-neş’e bî-pervâ yatar

Tâhirü'l-Mevlevî, "Gazel", sy.53, s.89.

Gülmüş olsam yaraşır vech-i 'abûs-ı dehre

Mütebessim bana çünki o semâvî çehre

Reviş-i eşk-i hurûşânım onu cezb etdi

Her nazar mâ'il olur seyr-i hurûş-ı nehre

Bezm-i gamda niçe demlerdi ki sâkî-i felek

Beni hicrân ile boğmuşdu ku'ûs-ı zehre

Renciş-i zülfüne bâdî olacak fikri ile

Âh şekvâyı bile yokdu cesâret cehre

Şimdi ey dem'a-i şâdî! kerem et olma revân

Nigeh-i çeşm-i temâşâyı çalışma nehre

Sen de ey tâb-ı tecellî! ebediyyen parla

Dîde-i hayrete gelsin o likâdan behre

Şu samîmî gazelim takdime olsun Tâhir

Kıymet-i nazmı bilen nükte-verân-ı şehre

Ödemişli Hocazâde Mu'ammer, "Nazîresi", sy.53, s.89.

Şi'r-i hicrân okuyup fecr, sipihr-i dehre

Uçdu pehnâ-yı hayâlimde o fettân çehre

Hicri safhâtına nakş eyledi peymânelerim

Verdi feryâdları râz-ı hafâdan çehre

Oluyor reng-i piyâlemden elemler rîzân

Şimdi demler karışıp seyl-i hurûş-ı nehre

Oh! Bir ney kadar ahzâna enîs oldum ben

Söndü şem‘-i şağafım, soldu likâ-yı zehre

Ağlayan gözlerime ân-ı tesellî yok mu

‘Arz-ı hâcet mi gerek yoksa devâ-yı zehre

Oldu her cür‘a-i kelbûbile sâ‘î şimdi

O hazîn tayf-ı siyeh-tâbı dilimden nehre

İñliyor târ-ı şebâbıñda Mu‘ammer! hicrân

Vuslat-ı neş’e-fezâdan sana yokmuş behre

Su‘ûdü’l-Mevlevî, “Merkez Efendi Hazretleri”, sy.53, s.90.

Müellif-i hatîr, Şeyh Yusuf Efendi merhum hazret-i Merkezin ahval ve sair menkıbelerinden ve irtihalinden bahsettikten sonra beyanatını şöyle tamamlıyor: “Halifesi 500’den fazladır. Hâlâ diyâr-ı Hindde halifesi olduğu rivâyet edilir. Osmanlı memleketleri onun nur dolu eserleriyle mâlâmâldir. Özellikle veled-i es’adları Şeyh Ahmed Merkezî, herkes tarafından saygı gösterilen kamil ve fazıl bir kişi idi. Çok sayıda telifi ve tasnifi kalmış ve Lügat-i Kâmûs’u Türkçeye tercüme edip seksen cüz ve bir büyük kitap olmuştur.

Bu hakir, merhum Merkez Efendiye erişip niçe dersler talim buyurduklarından sonra elhamdülillah tefsir-i şeriften sûre-i Kevseri, teberrüken ve teyemmünen kıraat

etdirmişlerdir. Ümiddir ki dünyada ve ukbâda hayrât-ı kesîreyle behremendlik müyesser ola."

Şeyh Yusuf Efendi merhumun mebrur eserinden nakledilen satırların burada son bulduğu ifade edildikten sonra son söz olarak şu satırlar söyleniyor: Kitap ve sünnet hükümlerinden gafil, dâl ve mudill işrakî midir, âfâkî midir, gayri malum; meşkûkü'l-i'tikâd ve mechûlü'l-ahvâl olanlar esasen Müslümânlık tarifine dahil olamayacaklarından câmi'a-i tarikate elbette idhal olunamazlar. Tarikatin manası tasfiye-i zât ve sıfat olunca hayatını nefsi hevesler vadisinde ve karanlıklar içinde geçirenler bu konunun tamamıyla dışındadır.

Kısacası, irfan ve iman sahipleri hak ve hakikat mesleğinde birbirine karşı olma ve zıtlıktan münezzeh ve yüksektir. Delil ve müddeâmız, Şeyh Sünbül ve İbni Kemal, Şeyh Merkez ve Ebussuûd Efendilerdir; başka delil ve şevâhide ihtiyaç yoktur.

Hüseyin Vassâf, "Hissî Bir Tarih Makâlesine Lâhika", sy.53, s.90-91.

Yazar, Suûdü'l-Mevlevî Beyefendinin Sünbül Efendi ve İbni Kemal hakkında yazdıkları latif makâlenin kendisine El-Lemezât adlı eserindeki bir fıkrayı hatırlattığını söyledikten sonra bu fıkrayı buraya derc ediyor: Bir kişi İbni Kemal hazretlerinden garip bir iş için fetva ister. Müşarun ileyh tetebbuâtda bulunur. Girizgâh-ı şer'î bulamadığından cevabı ertelemek isterse de tazyike maruz kaldığından iztırarî bir durumda iken birgün abdest yeniledikten sonra konu açılınca sevincinden üç defa semâ eder. Çünkü İbni Kemal, allâme-i cihân olmakla istenilen fetvaya girizgâh bulamaması kendisine pek ağır gelmiş, ilmî şöhretini gölgeleyeceğine zahib olmuş idi. Yazara göre, İbni Kemal'in fethi müteakip sevincinden o hâle düşmesi pek tabiidir. Buna başka bir kimse de muttali' değildir. Hazret-i Sünbül, başlangıçta sofiye devran ve sema'ının halline dair İbni Kemal'den fetva talep ettiğinde "Mübah değildir demek semtine zâhib olanlardanız." cevabını almasıyla İbni Kemal hazretlerinin kulağına "Efendim, umûr-ı dünyeviyye için bir meselenin fethinde tereddüdsüz sema caiz oluyor, buna mecburiyetiniz husule geliyor da fukara-yı babullâhın meratib-i uhreviyye husulünde kemâl-i zevk ü neş'elerinden dolayı tahammül edemeyerek devran ve sema etmelerinin

mazur görülmemesi insafa uygun değildir, zannederim." dediklerinde İbni Kemal hazretleri mebhut ve mütehayyir olarak bir daha sofiyûna dahl etmeyip her işlerinde bir hikmet bulunduğuna kail ve devran ve sema'ın halline fetva verip Sünbül hazretleriyle hem-bezm ü hem-sohbet olmuşlardır.

Yazarın ifadesine göre, İbni Kemal hazretleri, pîr-i tarîk İbrahim Gülşenî hazretlerine arz-ı nisbetle tarîk-i Gülşenî'den de manevî feyze mazhar olmuştur.

Türkistanlı Rif'at Bin Dâvûd, "Türkistân", sy.53, s.91-92.

50. sayıdan devamla...

Fakat seyahatten dönen Timurlenk'in kısa sürede bunları yola getirdiği gibi Toktamış'ın da haddini bildirdiği ifade ediliyor. Toktamış Rus içerisine kaçmak suretiyle yakayı kurtarmak istemişse de Timurlenk, onu takip etmek bahanesi ile Moskova'ya kadar gitti. Kıpçak çöllerini idaresi altına alıp dönüşünde Bulgar şehrini harabeye çevirdi. 1397'de Hindistanı aldığı gibi 1404'te Yıldırım Bayezid'e meydan okudu. Şanlı zaferlerini müteakip Çin'e doğru yürüdüyse de Fârâb adlı yerde vefat etti. Vasiyeti gereğince cesedi Semerkand'a getirilip türbesine defn edildi. (1405)

Timurlenk'in Türk tarihini, ecdadının an'anelerini iyi bildiği, Türkçeden başka Farsça da konuşabildiği, alimlerle sohbeti sevdiği ve düşmanına karşı şiddetli muamelede bulunduğu bildiriliyor. Bir taraftan Bağdat, Merv, Buhara, Ürgenç gibi şehirlerde yüzbinlerce masumları imha ve medeniyet yurtlarını yakıp yıkmışsa da diğer taraftan birçok yerlerde özellikle Semerkand ve Buhara'da güzel medreseler, mescitler, dârü's-sınâ'alar yaptırdığı ifade ediliyor.

Türkistan'ın 15. asrın sonuna kadar Timur evladı elinde, ondan sonra 18. asrın ortalarına kadar Özbek, Kırgız, Kazakların idaresi altında kaldığı bildiriliyor.

16. asırda Kazan, Hacı Turhan, Sibirya ve Kırım Hanlıklarına son veren Ruslar, Hindistanı ele geçirmek sevdasına düşmüşler. Bu gayeye erişmek için ilk önce Türkistan'a yerleşmek gerekiyordu. İşte bu siyaseti güden büyük Petrov'un ordusu, 17.

asırda Türkistan'a doğru yürümüş ise de müttehid bir cephe karşısında kaldığından bir netice elde edememişti. Fakat malesef git gide ittifak yerine nifak hasıl olunca Özbek Hanlıklarının tedbirsizlikleri başgöstermiş, hanlık emirlik davası uğrunda bir mücadele başlamıştı.

Bu durum Müslümânlar için bir musibet, Ruslar için ise bir fırsat olup Türkistan'a doğru yürümeye başladılar. 1850'de Hokand Hanlığına tabi olan Taşkend'e hücum emri verildi. Sonra düşman için zafer kapıları açılıp sırasıyla Semerkand, Zire, Bulak mevkileri işgal ve Hive, Buhara hükumetlerinin istiklalleri mahv olundu.

Ruslar Türkistan'a hakim oldukları sırada imran ve irfan yolunda çalışacağız diyerek bol bol vaatlerde bulunmuşlarsa da maarif işleri insafsız misyonerlerin müteassıp ellerine, hükumet işleri de merhametsiz memurların kahır ellerine bırakıldı. Bununla da yetinilmeyip ahali arasına fesat sokmak kasdıyla rütbe ve nişana tapap birtakım ahundlar, terakkiperver yenicilere karşı silah olarak kullanıldı. 1905 hürriyetinde Türkistan'da kadimci ve cedidci namıyla iki fırkanın zuhur ettiği ifade ediliyor. Birinci fırka yeni tarzda bina edilen darülirfanlara yan gözle bakıyor, ikinci fırkanın maksadı ise ilim yolunda çalışmak, vatan evladına dinî ve millî terbiye vermekti.

1917 senesine kadar devam eden bu mücadele, aynı sene Hokand şehrinde toplanan Kurultayın kararı ile Türkistan muhtariyetini ilan etti.

Yazara göre, muhtariyet Rus siyasetine uygun gelmemişti. Bu nedenle millî maksadı çabuk anlayan Bolşeviklerin ansız hucumu ile Hokand'ı tahrip ettikleri ifade ediliyor. Sonra üyelerinin büyük çoğunluğunu Rusların oluşturduğu Türkistan Cumhuriyeti kuruldu. Bilahare Rusların fikirlerine vakıf olan Türkistanlılar mücadele meydanına atıldı. Beş altı senelik istiklal harbinin hala devam etmekte olduğu bildirilerek yazı sona ermektedir.

SAYI 54:

Baş sayfada Safahat'ın altıncı kitabı olan "Âsım" tanıtılıyor. Derginin başyazarı, muasır şairler arasında Mehmet Akif'i kutsal gayesinden dolayı zamanın Hassan'ı, eserlerini de ilhâm-ı Rabbanî'ye nişan telakki ettiklerini ifade ediyor. Yeni neşredildiği bildirilen Âsım manzumesini, geçmekte olan acıklı hayatın pek acıklı safahatını dikkatlere sunan bu eserin, dikkatle ve ibretle okunması okuyuculara tavsiye ediliyor.

Daha sonra İskilibli Âtıf Efendinin önceki sayıda da yayımlandığı bildirilen "Frenk Mukallidliği ve Şapka" adlı risalesinin Mahfil idarehanesinde satışa sunulduğu bildiriliyor.

Tâhirül-Mevlevî, "Kur'ân'ın Cevâbı", sy.54, s.94-96.

Yazar, Kâfirûn suresinin Arap harfli orijinal metnini derc ettikten sonra, "Habibim! Müşriklere de ki: Ey Kâfirler! Ben sizin taptıklarınıza tapmam, siz de benim mabuduma ibadette bulunmazsınız. İstikbalde de ben, sizin putlarınıza tapmam, siz de benim İlâh-ı yegâneme ibadet etmezsiniz. O halde sizin dininiz size, benim dinim bana." şeklinde meâlini veriyor.

Bu surenin iniş sebebini şöyle naklediyor: Mekke müşrikleri "Yâ Muhammed! Sen bizim putlarımıza tap, biz de senin Allâh'ına ibadet edelim." şeklinde Peygamberimizi putlara ibadete davet etmişler. Efendimizden, "Allâha ortak koşmaktan yine Allah'a sığınırım." cevabını almışlar. Bunun üzerine bu surenin nazil olduğu rivâyet ediliyor.

Bu arada yazar, Mahfil idarehanesinin Babıâlî civarına taşınması dolayısıyla Cuma namazını buraya yakın Hoca Paşa Camiinde kıldığını ve bu caminin oldukça bakımsız olduğunu ifade ediyor. Bu durumu ilgili kurum ve kuruluşların dikkatlerine sunduktan sonra, hutbeye çıkan hocanın basma kalıp sözlerine tahammül edemeyerek kendi içinin sesini dinlediğini söyleyen yazar, içindeki sesin kendisine "Siz ne taklitçi yaratıklarsınız, hatta onu bile beceremiyorsunuz." dediğini aktarıyor. İçindeki ses şöyle

devam ediyor: “Birden bire Şarktan Garba döndünüz. Halkının yüzde doksanı taassup derecesinde dindar olan Avrupa’nın birkaç sapığının fikrini hikmet sanıp kabul ettiniz. Mehmed Akif’in,

Yürüyor dîne beş on mashara alkışlanıyor

Nesl-i hâzır bunu hürriyyet-i vicdân sanıyor

diye tasvir ettiği içtimaî facianın levhasını karaladınız. İbadethaneleriniz boşalıp meyhaneleriniz doldu...”

Bu içten gelen sesin cevabını vermeye zaman kalmadığını çünkü hatibin hutbeyi bitirdiğini ve kamet getirilip namaza durulduğunu söyleyen yazar, imam efendinin Fatiha’dan sonra yukarıda derc edilen sureyi, yani Kâfirûn suresini okuduğunu ve bunun da yukarıdaki sorunun cevabı olarak aldığını ifade ediyor.

Bergamalı Cevdet, “Tefsirler-Müfessirler, Hevâ ve Hevese Göre Yapılan Tefsirlerden”, sy.54, s.96-97.

Birinci numune: (hâ, mîm, ayın, sin, kaf)daki (hâ) harb-i Ali ve Muaviye, (mim) Mervan’ın valiliği, (ayın) Abbasîlerin saltanatı, (sin) Süfyanîlerin imareti, (kaf) kıdve-i Mehdî, yani Mehdi’nin çıkması imiş.

İkinci numune: (ve leküm fi’l-kısâs...) âyeti, malum katil ve idam manasına olan kısas hakkında değil, belki kısas-ı Kur’âniye hakkında imiş. Şu halde mana “Sizin için kısas-ı Kur’âniyede hayat, yani ibret vardır.” demek olurmuş.

Üçüncü numune: İbn-i Fevrek gibi bir dahinin ağzından çıkan bir saçmadır.

Dördüncü numune: (Rabbenâ velâ tuhammilnâ mâ-lâ-tâkate lenâ bih) âyetinde tâkâtgüzar olamayacağımız şeyin aşk ve sevdadan ibaret olmasıdır.

Beşinci numune: (ve min şerri gâsikin izâ vekab) âyetinde şerrinden istiâze olunan şeyin şehvet zoruyla tenasül âletinin kıyam ve kıvama gelmesinden ibaret olması

ve daha bu gibi İslâm âlemini insanlık nazarında küçük düşürecek şeyler ve hurafeler vardır ki zikrinden bile haya ederiz.

Yazar, birkaç senedir bazı surelere gûyâ tefsir olarak risale şeklinde yazılmış parçalara tesadüf olunduğunu ve bu gibi tefsirlerin ebced hesabıyla Kur'ânı muammâ şekline koyduğunu ve bunların tefsir veyahut teville hiçbir ilgisinin bulunmadığını ifade ettikten sonra, hatanın hem delilde hem de medlulde olan kısmına bu risalelerin numune olarak gösterilebileceğini söylüyor.

Tefsir biddirâye hakkında Mâverdî'nin mütalaasını bildiren yazar, onun tefsir biddirâyenin cevazına şiddetle taraftar olup iddiayı desteklemek için gayet güçlü deliller getirdiğini ifade ediyor. Devamı geleceği belirtilen yazı burada bitiriliyor.

Tâhirül-Mevlevî "Salât-ı Küsûf", sy.54, s.97-98.

Önceki sayıdan devamla... Hz. Peygamberin oğlu Hz.İbrahim'in vefatından bir müddet sonra bir sabah bir Yahudi kadını, Ayşe validemizin ziyaretine gelip söz arasında ümmülmüslimîne hitaben "Allah seni kabir azabından korusun." demişti. Hz. Ayşe insanların kabirde azap görüp görmeyeceklerini Resûl-i Ekrem'den sormuş, Peygamber de "âiden li'llâh min zâlik" buyurduktan sonra ayrılmış ve güneşin tutulması üzerine ayrıldıktan sonra duha vaktinde geri dönmüştü.

Bazı kimselerin güneş tutulmasını Hz. İbrahim'in vefatına haml etmekte oldukları da peygamberin kulağına gitmişti. Bunun üzerine Hz. Bilal'e "es-salât câmi'a" diye nida ettirip halkı mescide toplamış, kıyamı, ruku'u, sücudu uzun uzun olmak üzere iki yahut dört rek'at namaz kıldırmıştı.

Namazın bitiminde güneş de gölgeden çıkmıştı. Namazı müteakip şems ve kamerin İlahî delillerden iki delil olup kimsenin ölüm ve hayatı için tutulmayacaklarını beyan etti ve böyle bir durumun ortaya çıkmasında namaz kılmak, dua ve istiğfarda bulunmak gerektiğini tavsiye etmişti.

Yazar, Hacı Zihni Efendi merhumun eserinden konuyla ilgili olarak naklettiği, Buharî'nin Hz. Ayşe'den rivâyet ettiği hadisi veriyor: "Ahd-i Nebevî'de güneş tutuldu. Resûl-i Ekrem (s.a.v.) kalkıp nâsa namaz kıldırdı. Kıraatı uzattıktan sonra rükû'a vardı. Rükû'u da uzattı. Sonra başını kaldırdı, ilk kıraattan başka olmak üzere ikinci ve uzun bir kıraatta bulundu. İkinci bir rükû'a varıp uzattı. Sonra başını kaldırıp secdeye gitti. Şu harekâtı ikinci rekatta tekrar eyledi. Ba'dehû kıyam ile güneş ve ay, kimsenin mevt ve hayatı için tutulmaz. Lakin onlar Allah'ın kullarına gösterdiği âyâtından iki âyettir. Böyle bir hal gördüğünüzde namaza koşunuz, buyurdu."

Yazar, salât-ı küsûfa dair Kitâbü's-Salât'ta birçok malumat bulunduğunu ifade ettikten sonra oradan bazı alıntılar yaparak yazısını bitiriyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Minber-i Saâdet'in Bânîsi", sy.54, s.98-99.

Minber-i şerîf-i Nebevî'nin Ensardan bir kadının kölesi tarafından yapıldığı 44. sayıda yazılmış olduğu hatırlatılarak yazıya başlanıyor. Daha sonra meşhur rivâyetlere göre, bu kadanın adının Ayşe, dülgerin adının da Meymun olduğu rivâyetine yer veriliyor.

Minber-i saadetin esel denilen ak ılgın ağacından yapıldığı da hatırlatıldıktan sonra, yine 44. sayıda Minberin imali ve Peygameber efendimizin oraya su'ûdu üzerine evvelce ittika buyurduğu sütunun hanîn ve enîn eylediği de tekrar zikredilmektedir.

Dokuz sahabe tarafından rivâyet edilen bu mucizeye hanîn-i cez' denildiği gibi o sütuna da Üstüvâne-i hannâne tabir olunduğu bildiriliyor. Buharî, Nese'î ve Ebû Dâvud'un ittifakla şu meâldeki hadis-i şerifi naklettikleri ifade olunmutur: "Resûl-i Ekrem (s.a.v.) hazretleri hutbe îrâd ettiği zaman mescidin direklerinden birine dayanırdı. Minber yapılıp da zât-ı akdes onun üzerine çıkınca, dayanıp da hutbe okuduğu o direk, çatlayacak derecede inlemeye başladı. Efendimiz, minberden indi ve direği kucakladı, o ise susturulmak istenen sabi gibi inliyordu. Nihayet karar kıldı, yani çıkardığı ses kesildi. Efendimiz hazretleri işitmekte olduğu zikru'llâhdan mahrum kaldığı için ağladı, buyurdu."

Abdurrahman Bey, "Yeni Bir Mu'cize-i Kur'âniye", sy.54, s.99-101.

Yazar, "Cümlesi kendi feleğinde sebh ederler!" meâlindeki âyetin yıldızlara dair 13 asır evvelden bildirdiği malumata işaret ederek yazısına başlıyor. İnsanların gökyüzüne baktıklarında çıplak gözle birçok yıldızları görebildiklerini, ancak bu yıldızların çok uzak mesafelerdeki güneşler olduğu için insanların onları sabit olarak gördüğü ifade ediliyor. Ancak bunların hiçbirinini sabit olmadıklarını uzun yıllar süren gözlemlere anlaşılabildikleri ve bir mihanikî yörüngede döndüklerini ancak bir başka gök cismi ile çarpışıncaya kadar bu dönüşlerinin devam ettiği bildiriliyor.

Kur'ân-ı Kerim'in yıldızlar hakkında 13 asır önce vermiş olduğu malumata bugünkü bilimin ancak ulaşabildiği ifade edildikten sonra bu âyetin yıldız bilimi çerçevesindeki tefsirine girişen yazar, bu konuda şu sözleri sarf ediyor:

[Göklerde gördüğünüz yıldızlardan hiçbirisi durucu değildir. Durur gibi görünmeleri uzaklıklarındandır. Cümlesi hareket halinde olmakla beraber gezindikleri yollar müstakim dahi değildir. Belki kapalı birer mahrektir. Hareketleri sırasında bir yerde istinad etmezler. Âdetâ yüzer gibi seyr ederler. Çünkü benim irade-i İlahiyyem muktezasından bulunan cazibe-i umumî kanunları, ecsâm-ı mezkûre üzerlerinde bir an tesirden âzâde değildir!...]

Yazar, bundan beş altı sene önce Kur'ân-ı Kerim'in özellikle felekiyyata ait ayetlerini gözden geçirdiğinde yukarıdaki ayet-i kerime ile "kendi mahreklerinde seyr eden ecrâm ile dolu sema hakkiçün" manasına gelen ahbar-ı celilelerine gelince ansızın bir kere yüreğinin sızladığını bir kere de hopladığını söylüyor.

Evvelâ bir endişe ile yüreğinin sızladığını söyleyen yazar, bunun sebebini şöyle açıklıyor: Ayetlerdeki ifadelerin kat'iyetine rağmen kuyruklu yıldızların bazısı ve hatta birçoğu kapalı değil, belki her halde açık olan bir mahrek üzerinde seyr ediyorlar, yani birer kat'-ı mükafî veya kat'-ı zâid çiziyorlar idi... En ince araştırmalar ve yüksek hesaplar da bunu söylüyordu. Yazar, bir Fransız gökbilimcisine yazdığı bir mektubunda "Bilumum kuyruklu yıldızların birer kat'-ı nakıs üzerinde hareket etmeleri niçin lazım gelmiyor? Bir kere daha hesabât-ı lâzıme ve tetkikât-ı rasadiyede bulunulsa iyi olmaz mı?" diye sorduğunu ve "Bedihiyyat mertebesinde ta'dâd olunan bu meselede, bilhassa

sizin şüphenize hayret ve teessüf etmemek mümkün değildir." şeklinde bir cevap aldığını hatırlatıyor.

İkinci olarak sevinçle yüreğinin hopladığını ifade ettikten sonra bunun sebebini de şöyle açıklıyor: Avrupalıların şu kanaatlerinin yakın bir zamanda alt üst olacağını mechul bir kuvvet ile görmüş ve kapalı mahrek meselesinin yine kendileri tarafından tasdik ile hazret-i Kur'ân'ın kelamu'llâh olduğunun "iki kere iki dört eder" derecesinde anlaşılacağına iman eylemiştim.

Yazar, bu imanının çok kısa bir zamanda tecelli ettiğini, Avrupalıların "Kuyruklu yıldızların cümlesi de megerse kat'-ı nâkıs münhanisi resm ediyormuş!" diyerek görünüşte bir başkasını fakat gerçekte kelâmu'llâhı tasdik ettiklerini ifade ediyor.

Gökbilimcilerden ve kendisinin çalışma arkadaşlarından Sa'di Beyin arasıra Mahfil dergisinin sayfalarını değerli makâleleriyle doldurduğunu, onun yazılarından oldukça müstefit olduğunu ifade eden yazar, ona olan saygısını yineleyerek yazısını tamamlıyor.

Sa'dî Bey, "Merîhin Esrârı", sy.54, s.101-103.

Yazara göre bilimde uygulaması bulunmadığı zannedilen yıldız ilminin son zamanlardaki semavi olaylar yüzünden az çok rağbet görmeye başladığı ifade ediliyor. Kuyruklu yıldızlar ve Merihin arza yaklaşmaları meselelerinin günlük basında zaman zaman münakaşa konusu olduğu vurgulanıyor. Yazar bu durumun yıldız bilimcileri sevindirdiği düşüncesindedir. Ancak yazar, yıldızlara dair gözlemlerin siyasi haberler kadar güçlü yorumlanmadığı ve kamuoyuna doğru izah edilmediği kanısındadır.

Medeniyetin kurucusu olduklarını iddia eden Avrupalıların bile semaya ait bilgilerinin noksan olduğunu düşünen yazar, bu düşüncesini Bordo rasathanesi yıldız bilimcilerinden Mösyö Doble'nin anlattıklarına dayandırıyor. Birkaç sene önce Merihin bütün parlaklığıyla ortaya çıkışı, Fransız halkının bu yıldız hakkında, casusların bindiği bir balon yahut dehşet saçan cehennem aleti gibi batıl düşüncelere kapıldığı ifade ediliyor.

Yazar, yıldız biliminin esasını kuran Keldanilerin, Mısırlıların bile semayı birçoklarından daha iyi tanıdığını ifade etmektedir. Yazara göre, mekteplerimizdeki fen bilgisi dersleri, yıldız bilimine ait malumatlarla başlamalıdır ve gençlerimiz genç dimağlar kainatı temaşaya alışmalıdır. Ayrıca yazar gök bilimcilerin fazla bir maaş almadan çalıştıklarını ve bundan şikayet etmediklerini de ifade ediyor. Buna rağmen rasat işinin biraz da gönül işi olduğu vurgulanarak, gerek önem verilse gök olaylarına dair daha fazla malumat elde edilebileceği ifade ediliyor.

Merih gezegeninin dünyaya yaklaşması dolayısıyla az da olsa bazı muasırların kafalarını meşgul ettiği düşüncesiyle yazar, bu yıldız hakkında bazı bilgiler vermek gerektiğini belirtiyor. Birkaç aydır doğudan kırmızı renkli ve çıplak gözle bile çok rahat görelebilen Merihin dünyaya çok benzediği ifade ediliyor. Hacminin dünyanın % 54'üne karşılık geldiği, bir başka karşılaştırma ile kamerin dört katı büyüklükte olduğu ve iki uydusu bulunduğu bildiriliyor. Üzerinde mevsimlere göre büyüyüp küçülen büyük buz dağlarının bulunduğu, güneşe bizden daha uzak olduğu için mevsim itibariyle soğuk ve yaz kış sıcaklık farklarının fazla olduğu söyleniyor.

Yazara göre, herkes hayalini okşayan nazariyeyi seçmekte serbesttir. Ancak Merihin esrarını çözmek için çok zaman geçmesi gerekir. Yazar, bir mütefekkirin "Çabuk anlamayı istemek, ebediyyen anlamamaya mahkum olmaktır." sözüyle yazısını bitirmektedir.

Fikrî Hâlis, "Kadın Olsaydım Ne Yapardım?", sy.54, s.103-105.

Kalem erbabından bazılarının teennüs ettiği, yani kadın imzasıyla yazılar karaladığı sözleriyle yazısına başlayan yazar, böyle bir zamanda bu başlığın yazarının bile cinsiyetini değiştirmek hevesine düştüğü zannına yol açacağını ifade etmektedır.

Kadının kadınlığından bıktığı, elinin hamuruyla erkek işine karışmakta erkekleri geride bırakacak derecede yüze çıktığı sırada bu zanna hak verilebileceğini söyleyen yazar, okuyucularına cinsiyetinden hoşnut olduğunu ve değiştirmeye hevesli olmadığını ve ancak zihninden yağlıca bir hülya pilavı bişirmek isteğini söylüyor.

Erkeğin ziynetinin bıyık ve sakal olması gibi kadının süsünün de saçı olduğunu vurgulayan yazar, saçı kısaltmanın tesiriyle aklın uzamayacağını ve müdire ile muallimeden müenneslik edatının kaldırılmasıyla cinsinin değişmeyeceğini pekâlâ takdir edebileceğini ifade ediyor.

İşte ben kadın olsaydım diyen yazar, saydığı bir düzine fiiliyatı yapacağını söylüyor. Ancak bu saydığı fiilleri duygusal bir hikaye tarzında anlatmakla, namus ve iffet sahibi olup da moda ve asrîlik gereği diye yanılan hanımları uyandırmak maksadı taşıdığını ifade ediyor. Yoksa maalesef Türk ve Müslümân ismini taşıdığı halde meyhanelerde nara ve barlarda göbek atan onun bunun maskarası ve milletin yüz karası mahlukatlara söyleyecek sözü olmadığını ifade ediyor.

Reşid Mazhar Bey, "Habeşistâna Dâir-Mâzîsi, Hâli Hakkında Kısa Bir Tetkik-I", sy.54, s.105-107.

Habeşistanın bizce tamamen mechul memleketlerden biri olduğu ifadesiyle başlayan yazar, kendi öz vatanımızın varını yoğunu bilmedikten ve bilmeğe çalışmadıktan sonra Habeşistanı bilmemenin kusur sayılamayacağı söylüyor. Asrı saadette şanlı şerefli bir konumda bulunan ve dindaşlarımızın bulunduğu bu memlekette şimdi Müslümânların ne halde olduğunu bilmek gerektiği ifade ediliyor. Diğer medeni devletlerin boyunduruğu altında yaşayan Habeşistan'ın diğer dindaşlarımız gibi bedbahtlık içinde yaşadıkları ve Müslümânların birbirinden haberi olmadığından duyduğu üzüntüyü dile getiriyor.

Gerçekte Avrupanın bile Habeşistan hakkında mükemmel bilgisi olmadığını savunan yazar, seyyahlar, tüccarlar, vahşi hayvan avcıları vs. kişilerle malumatlarını tashih ettiklerini söylüyor. Yazar, Habeşistan ile ilgili bilgilerin çelişkili olmasını, orada rahat rahat gezmenin mümkün olmamasına, binlerce senelik geleneklerinden vazgeçmemelerine ve ilkel bir yaşayışın hakim olmasına bağlıyor.

Yükselen sarp dağlar arasındaki bu memlekette yeterince yol olmadığı, denizden 1000 metreden 4600 metre yüksekliğe çıkan tepelerin daima karlı olduğu, sırtı

güneş altında 70 derece kaynayan yalçın kayalıkların ve balta girmemiş ormanların bulunduğu, türlü vahşi hayvanların yaşadığ ifade ediliyor.

Yazarın ifadesiyle bir kız kadar körpe olan böyle zengin bir memleketi Garp medeniyetinin nasıl olup da paylaşmadığı soruluyor. Bunun sebebinin araştırılınca kendiliğinden ortaya çıkacağını söyleyen yazar, Ortadoks dinine mensup olan Habeşistan'ın bazı defalar Avrupalıların taarruzuna uğradığını ancak daha önce bahsedilen coğrafi şartlarından ötürü başarılı olamadıklarını söylüyor.

İbtidâî bir yaşam şekline sahip olmakla beraber Habeşlilerin başlarındaki liderlerin akıllı ve dirayetli kimseler oldukları ve Avrupalılara karşı memleketlerine sahip çıktıkları ifade ediliyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Es'ad Dede Merhûm Hakkında", sy.54, s.108-109.

50. sayıdan devamla... Yazar, vapurda hoca efendiyi yine kızdırdığını, hocada ifade, kendisinde istifade merakı bulunduğunu ifade ediyor.

Vapur yolculuğu sırasında hoca efendinin koynunda Hafız Divanı, kendisinde de Mesnevi'nin birinci cildinin bulunduğu ifade eden yazar, bir defasında okuma konusunda divan ile mesnevi arasında ihtilaf çıktığını söylüyor. İrticalen aklına,

Mevlevîyem i'tikâdımca benim

Mesnevî besdir berây-ı mev'iza

Pîrimiñ nutk-ı celîli var iken

İhtiyâcım yok kelâm-ı Hâfıza

kıt'asının geldiğini ve okumak cesaretini gösterdiğini ifade ediyor. Hocanın rencide olduğunu anladığını ve özür için bahaneler aradığını söyleyen yazar, yarım saat geçmeden konuşmaya ve iltifatta bulunmaya başladığını ve bunun üzerine affını dilediğini ifade ediyor.

Merhumun birgün çok telaşlı olduğunu gören yazar, bunun hikayesini şöyle anlatıyor: Hac yolculuğu sırasında Medine'nin iskelesi olan Yenba'ulbahr'da bulundukları sırada abdest almak için sahile iniyor. Bir kayığa basıyor ve kayık devriliyor. Dengesi bozulan Tahir bey, denize düşüyor. Suyun derin olmadığını bildiği için telaşa kapılmadan sahile doğru yüzmeye başlayan yazar, bu sırada iskeledeki hocayı görüyor. Hoca öyle bir telaşa kapılmış ve aman diye bağırıyor. Nihayetinde yazarın elinden tutup sudan çıkmasına yardım ediyor. Yazar hocayı böyle telaşlı görmediğini ifade ederken, bir abdest almak istediğini ancak sonuçta gusül aldığını söyleyerek yazısını bitiriyor. Devamı geleceği belirtilen yazı burada bitiriliyor.

Su'ûdü'l-Mevlevî, "Kıt'a", sy.54, s.109.

Molla Gürânî'de kâin Pîrî Mehmed Paşa dergahı post-nişini olup Rebiülevvel 1343 tarihinde irtihal eden kudemâ-yı meşayih-i Sünbüliyeden Es-seyyid Mehmed Zekâî Efendi merhumun tarih-i irtihâlidir:

Mevkûf idi ezkâr ile tevhide vücûdu

Yetmiş sene sırren ve cehren dedi Allâh

Tekbîr ile târîhi sünûh eyledi kalbe

Allâh diye gitdi Zekâî-i dil-âgâh

1343

Muhyiddin Mekkî, "Aras Vâdisine Bir Nidâ", sy.54, s.109.

Şairin modern şiir tarzında yazılmış bu şiiri 22 mısradan oluşuyor.

Muhyiddin Mekkî, "Rücû' ", sy.54, s.110.

Niçin bilmem bugün âlemde var bir neş'e bir şâdî

Semâ parlak, zemîn mesrûr, ufuk yıldızlı, şen vâdî

Beşâret ırmağım donduñ! Şatâretler, saâdetler

Getirdiñ bak nasıl oynar güler mest-i safâ her yer

O vâdîler güler, güllerde, zanbaklarda, şebboylarda

Öter bülbül şakırdar nâzenîn kuşlar ağaçlarda

Sakın ayrılma artık toprağından ey güzel ırmak!

Bu topraklar seniñdir, sen onuñsun şâd u şâtır ak

3 Mayıs 334

Tâhirü'l-Mevlevî, "(Muhyiddin Raif Beyin Geçen Nüshada Münderic Gazeline) Nazîre", sy.54, s.110-112.

Dikkat et her dilde bang-i nâle-i şekvâ yatar

Dinle her vâdîde hatta aks-i vâveylâ yatar

Bir te'essüf-hânedir dünyâ binâsından beri

Zîr ü bâlâsında kevniñ âh-ı evc-ârâ yatar

Zinde-i zî-akl için dünyâda aramış mahal

Bister-i ârâma ancak zümre-i mevtâ yatar

Câygâh-ı aslıdır halkıñ türâbıñ dâhili

Hâricinden hâk-i fânîniñ yatan bî-câ yatar

Hâ'il-i kâ'ildir ey gâfil! reh-i maksûduña

Sanma pîşiñda görüp de suhre-i sammâ yatar

Basdığıñ toprakdaki çatlak sana dur, der müdâm

Zîr-i pâyıñda –kulak ver- bir fem-i gûyâ yatar

Her kademde ezdigiñ zerrât içinde bilmiş ol

İhtirâs bî-hâdd ü âmâl lâ-tuhsâ yatar

Bir avuç toz, medfen olmuşdur hezârân devlete

Onda yüzbiñlerce şâh-ı memleket pîrâ yatar

Bak kitâb-ı kâ'inâta dîde-i bîdâr ile

Kim onuñ her safhasında levha-i rü'yâ yatar

Hüsn-i ta'bîr eyle rüyâ-yı vücud-ı âlemi

Hestî-i mevhûm ta'bîrinde bir ma'nâ yatar

Anlamış olsak onun mefhûmunu çeşmiñde hep

Mevci, hîçîden ibâret bir siyeh deryâ yatar

Mâ-sivânıñ nefyidir tevhîdde isbât-ı hak

Dâhil-i âgûş-ı lâ'da şâhid-i illâ yatar

Mûcid ü mevcûdu takrîben tasavvur etmede

Pîş-i temsîliñde bir deryâ-yı mevc-efzâ yatar

Yol daraldı gayrı tebdîl-i tarîk etmek gerek

Kim bunuñ kat'ında bî-şek 'akl-ı çâpük-pâ yatar

Bâri seyrângâhım olsun bir de vâdî-i gazel

Tâ harîm-i dilde zîrâ şevk-i müstesnâ yatar

Gonce-i la'linde yariñ hande-i garrâ yatar

Sanki İsânıñ lebinde neffa-i ihyâ yatar

İçmeden sermest olan çeşmânı bir peymâne kim

Lahzasında başka bir hâsiyyet-i sahbâ yatar

Kâkül-i müşgîni düşdükçe cebîn-i sâfına

Fevk-i âfâk-ı seherde leyle-i yeldâ yatar

Sînesinden berk uran nûr-ı hurûşân sandırır

Ceyb-i i‘câzında Mûsânıñ yed-i beyzâ yatar

Bir kıyâm-ı nâzına tûbâ-yı sidre ser-be-hâk

Bir hırâmı karşısında nahle-i sînâ yatar

Her yürekde âteş-i hicrânıdır sûziş-fürûz

Her gögüsde nâmına mahsûs bir sevdâ yatar

Mâni‘-i rü’yet-senâ berk-ı cemâli, yoksa âh

Cilvegâh-ı hüsn-i yektâsında bî-pervâ yatar

Nâzenînim lâ-mekân-ârâ-yı istiğnâ iken

Hâne-i vîrân-ı kalbimde tutup da câ yatar

Muhyî-i üstâdı tanzîr eylemek Tâhir muhâl

Nağme-i şi‘rinde çünki bülbül-i şeydâ yatar

Ödemişli Hoca-zâde Mu‘ammer, “Osman Nevres ve Âsârı”, sy.54, s.111-112.

Nevres-i Kadîm’in Kerküklü olup isminin Abdurrahman olduğu, İstanbul’a gelerek mevâli-i devriye sınıfına dahil olduğu, 1175’te zebân-dırazlık töhmetiyle

Bursaya sürüldüğü ve orada vefat ettiği ifade ediliyor. Ancak yazının konusunun bu değil, Nevres-i Cedîd olduğunu ifade eden yazar, edebiyat tarihimizde Osman Nevres Efendinin pek karanlık kalmış bir şairimiz olduğu iddia ediliyor. Fuzûlîden üç asır kadar sonra gelen bu şair, muhitinin tesiriyle Fuzulî gibi hüzünlü nağmeler terennüm etmiş, divanını hicranlı gözyaşlarıyla doldurmuştur. Nevres Efendi, Bağdat valisi Ali Rıza Paşanın kölelerinden diye meşhur ise de İbnülemin Mahmud Kemal İnal'ın belgelendirdiği açıklamalarına göre, Paşanın bendegânından bulunan Süleyman Efendinin kölesi olup tahminen 1239'da Sakız'da doğmuştur. Süleyman Efendinin elinde mümkün mertebe ilk tahsilini tamamladıktan sonra meşhur Laz Ali Rıza Paşaya takdim edilmiştir.

Ali Rıza Paşanın talim ve terbiyesi altında Bağdat'ta büyümüş ve zamanın fazıllarından ilim tahsil etmiştir. Paşanın teveccühünü kazandığından divan efendiliğine tayin edilmiş ve Kamusülalam'a bakılırsa Paşanın vefatından sonra İstanbul'a gelmiş, bir müddet hâriciye tahrîrât odasına devam etmiştir. Bağdat'ta ordu muhasebeciliğinde bulunduğu ve oradan su'istimal ile suçlanarak azledildiği divanında Kamil Paşaya hitaben yazılmış acıklı arzıhalden anlaşılmaktadır.

Son memuriyeti zabtiye mektupçuluğu olup aklına hiffet gelmiş ve 1293'te Hakkın rahmetine kavuşmuştur. Üsküdarda Karacaahmed Mezarlığında medfundur. Merhumun mey; enîs-i dâimîsi imiş. Nevres Efendinin şuuruna hiffet geldiğinde yüksek bir şahsiyet olması hasebiyle bîmârhâneye göndermemişler. Yusuf İzzeddin Efendinin emriyle Haydarpaşa Hastahanesinde hazırlanan odada iyileşmişti. Tedavi sırasında yazdığı bir şikayetnamede "mağdûrum 1290" diye hastalık zamanını tarih düşürmüşdür.

Devamının geleceği ifade edilen yazı burada kesiliyor.

SAYI 55:

Önceki sayılarda olduğu gibi yeni yayımlanan eserlerin tanıtımına devam ediliyor. İlk olarak Başyazar Tâhirü'l-Mevlevî'nin Hind Masalları adlı eserle ilgili mütalaalarına yer veriliyor. Bu eserin Hind yazarlarından İnayetullah Han Dihlevî'nin Farsça Bahâr-ı Dâniş adlı eserinden bir kısmının Hind Masalları adı altında tercüme edilerek risale şeklinde yayımlandığı ve gördüğü rağbet üzerin kalan kısmının da

okuyucularına kavuştuğu ifade ediliyor. Yazar, bu tercümeyi yaparken mümkün olduğu kadar Türkçenin şivesini bozmamaya gayret ettiğini ifade ediyor. Tâhirü'l-Mevlevî, "tercümesi ve neşri benden, mütalaasına rağbet ve revacına himmet de kadirşinas okuyuculardandır." diyerek Hind Masalları 1 ve 2'nin 30 ve 35 kuruştan satışa sunulduğunu bildiriyor.

Daha sonra Sebîlü'r-Reşâd mecmu'a-i İslâmiyesinin 625. sayısıyla 25. cildine başlandığı haber veriliyor.

Taksim Kışlasının arka cephesinde bulunan Otomobil ve Makinist Mektebi kurucusu ve müdürü Fikri Tevfik Bey Efendinin "Şoför Elifbası" adlı bir eserinin neşredildiği bildirilerek memleketin ihtiyacı olan otomobilciliğe merakı olan gençlere tavsiye ediliyor.

Her manasıyla ehl-i kalem ve hutût-ı mütenevvi'a mütehassısı olarak tabir edilen Hattat Su'ûdü'l-Mevlevî'nin Mahfil idarehanesinde yazıya dair her türlü siparişi kabul ettiği bildiriliyor.

Son olarak Afganlı Seyyid İsa Han tarafından Mahfil mecmuasına hediye edilen "Afganistan'da yetişen ulemâ ve üdebâdan bazı maruf simalarla orada hayât-ı edebiyye ve bazı âsâr" ünvanlı önemli bir makâlenin gelecek sayıda yayımlanacağı haberine yer veriliyor.

Bergamalı Cevdet, "Tefsirler-Müfessirler, Tefsir-i Biddirâye Hakkında Mâverdî'nin Mütalaâsı", sy.55, s.115-116.

Önceki sayıdan devamla... Yazar, önceki sayıda verdiği hadisin şerhi hakkında söylenmiş sözlerin hepsinin iyice incelendiği takdirde bize uygun bulunacağından şüphe duymadığını ifade ederek yazısına başlıyor.

İbni Cerir'in birçok yolla nakledilen ve İbni Abbas'tan yaptığı çıkarıma göre "Tefsir dört türlüdür. Birincisi: Arab'ın kendi kelamındaki melekesi yardımıyla Kur'ân'ı anlamasından ibaret olan tefsirdir. İkincisi: Hiçbir ferdin cehlinde mazur

bulunmadığı tefsirdir. Üçüncüsü: Ancak ulemânın vasıl olabileceği tefsirdir. Dördüncüsü: Allah'tan başkasının malumu olmayan ve buna dair her iddia bedîhi'l-butlân bulunan tefsirdir.

Yazar, daha sonra sırasıyla bu dört çeşit tefsirle ilgili örnekleri ve bunlar hakkındaki mütalaalarını ortaya koyuyor. Biricisine misal olarak, bir bedevi kızı ile aralarında geçen mülakatta onun dilinin Arapça olması dolayısıyla Kur'ânı anlamasındaki melekesine dikkat çekiliyor. İkinci tür, şer'î hükümler, insanlar arasındaki ilişkiler ve tevhide dair delilleri içinde bulunduran şu gerçeği herkesin anlayışına uygun ve başka maksada taşınması mümkün olmayacak bir şekilde açık manaları ifade eden âyet-i kerimede uygulamak mümkündür. Üçüncü tür, âlimlerin içtihatlarının özü ve ilahî lutufların seçkinlerinden olan aklın cevelan ettiği bu tür tefsire genellikle te'vil adı verildiğini söyleyen yazar, birçok ihtimallerden birini tercih, özlü sözlerin açıklanması, genelin özelleştirilmesi suretiyle hükümler çıkarmanın bu tefsirin sınırları içerisinde olduğunu ifade ediyor. Dördüncü tür, kıyamet, mahşer, ruhun mahiyeti, huruf-ı mukattaa ve bunun gibi diğer müteşâbihâttan ibarettir ki bunların ilmi Allah katındadır. Şu halde bunları tefsirde içtihada yer yoktur. Ancak Kur'ânî bir kesin delil bunların tevilini göstermiş olursa ictihada müsade vardır.

Yazar, İbni Abbas'tan rivâyet edilen yukarıdaki taksime dayanarak tefsir biddirâyenin şeriata göre, müsadeye mazhar olduğunun gösterildiğini ifade ederek yazısını tamamlamaktadır.

Ömer Nasuhî, "Hiss-i Diyânet, Fıtrîdir", sy.55, s.116-118.

Din duygusunun fıtrî olduğu sözüyle yazısına başlayan yazar, insanın ancak yaratılışındaki bu yüce duygu sayesinde hidayete erebileceğini ve ebedî mutluluğa erebileceğini ifade ediyor ve fıtrat-ı selîmesini muhafaza etmeyi başarabilen bir insanın din duygusundan mahrum kalmasının tasavvur edilemeyeceğini söylüyor.

Yazar, daha sonra din duygusuyla beyinleri aydınlatan bir zat-ı muhteremin kendi ağzından yaşantısını ve duygularını naklediyor. Dünya hayatına dair herkese

nasip olamayacak birçok imkanlara sahip olan bu zatın bir iç murakabesini yansıttıktan sonra fıtrat-ı selimesini muhafazaya muvaffak olan insanların ruhlarını bu ilahî ilhamın ezelî tecellisinden soyutlamanın imkansız olduğu vurgulanıyor. Bu konuda vuku bulacak her türlü din dışı mesainin akim kalmaya mahkum olduğu ifade ediliyor.

İnsanlığa teselli veren, insanlığın vicdanını hakkıyla temin eden, insanlık için her türlü yaşam güçlüklerini kolaylaştırarak gerçek mutlulugun kapılarını açan şeyin, bu fıtrat-ı selime olduğu ifade ediliyor. Bu bağlamda fıtrat-ı selimesini güzel bir şekilde korumaya muvaffak olarak dinî ilhamlardan fezy alanlara da gıbta etmek gerektiği vurgulanıyor.

Yazar, din duygusuna sahip insanların bu şekilde edebî saadeti yakalayabileceklerini ifade ettikten sonra, fıtrat-ı selimesini değiştirmeye çalışarak küfür vadisine dinden çıkma yoluna düşenlere de yazıklar olsun, diyerek duygularını ifade ediyor.

Abdurrahman Bey, "Seyyâremiz Kaç Yaşında? -2", sy.55, s.118-121.

Yazar, arzın durumunu ve kainat içerisinde sıfır hükmündeki yerini önceki sayıda anlattığını hatırlattıktan sonra, arzın menşe'i meselesine geliyor.

Fussilet sûresinin 11. ve Enbiyâ suresinin 30. âyetleriyle bildirildiğine göre arzımızın manzumesiyle beraber bir duman ve daha sonra güneşin cevherinden kopan bir bulut olup çeşitli evreler geçirerek ancak şimdiki halini alabildiği ifade ediliyor. Bilimadamlarının açıklamalarına göre, fezanın umumî dumanından ayrılan manzumemiz sehabiyesi evvela merkezde güneş teşkil etmiştir. Manzumemiz sahabiyesindeki atomların ağırları merkeze doğru toplanmaya başlamış ve bu vechile bir ağırlık merkezi oluşmuştur. Aynı zamanda bu ağırlık merkezi tabiatıyla bir cazibe merkezi olmak istidadını da kazandığından bu merkezin uzaklarında bulunan cisimler bir miktar soğumakla beraber semavî hareket kanunları gereğince derhal toplanarak güneş taslağının etrafında dönmeye balamışlardır.

Gezegenlerin oluşumunun kısmen bu devreye ait olabilecekleri görüşünü savunan yazar, bununla beraber gezegenlerin cevherlerinin daha sonra güneşten kopma

olduklarına dair gökbilimcileri tarafından ortaya konulan görüşün daha güçlü olduğunu da itiraf etmeden geçemez.

Gerçekte gezegenlerin asılları Enbiya suresinin 30. âyetinde bildirildiğine göre, güneşin dönüşü sırasında fırlayan ufak ufak sehabiyeler olduğundan bunların hepsi güneşin sathında veya pek küçük açılarla bu sathın altında yada üstünde dönmeye başlamışlardır ve bugün de bu durumlarını muhafaza etmektedirler. Naziat suresinin "Bundan sonra arzı topaç gibi dönmek üzere fırlattı." meâlindeki 30. âyeti, arzın cevherinin güneşten ayrılarak başlı başına fezaya fırlatıldığı ve aynı zamanda topaç gibi döndürüldüğünü bildirmesi itibarıyla son derece dikkate değerdir.

Yazar, Utarid, Zühre, Merih, Müşterî, Zühal, Uranus ve Neptün gezegenlerinin de hep aynı tarzda doğmuş olduklarını ifade etmektedir.

Arzın güneşten ayrılıp kendi başına dönmeye başlamasından sonra üzerinde muazzam hadiselerin zuhura geldiği ve bunların en önemlisinin, ilk zamanlarda ateş halinde bulunan arzın yörüngesi etrafında gezinen ve uçuşan gazların uygun yüksekliklerde birleşerek yağmur halinde arza dökülmesi ve arz pek sıcak bulunduğu için bu suların buhar halinde semalara tekrar yükselmesi ve bu hadiselerin binlece sene devam etmesi neticesinde arzımızın oluşumu için ilk tedbirin semadan geldiği ifade edilmektedir.

Bu oluşum sürecinde bizim manzumemizdeki en yaşlı gezegenin Neptün ve en gecinin Utarid olduğunda şüphe olmadığını ifade eden yazar, ancak Utarid'in sonradan doğmasına rağmen ufak olduğundan dolayı çabuk tekemmül ettiğini söylemektedir.

Arzın gaz halinden kurtulup beşeriyetin zuhura gelmesine kadar geçen zamanın dört devirde incelendiğini ifade eden yazar, sırasıyla bu devirleri açıklıyor. İlk devre: Başsız ve düzensiz hayvanlarla deniz yosunu gibi bitkilerin zuhuruyla başlar, Bunun müddeti, başlangıçtaç insanoğlunun yaratılışına kadar olan asırların %53'ünü teşkil eder ve bunun sonucunda evvel zaman başlar.

Birinci zaman: Ağaçların yetişmesiyle balıkların zuhuruna ve çoğalmaya başladıkları devreyi teşkil edip yukarıdaki müddetin %31'ini işgal eder.

İkinci zaman: Ağaçların fevkalade büyümesiyle çok büyük sürüngen hayvanların yer yüzündeki diğer mahlukata tahakküm etmesi zamanlarını içine alıp müddetin %12'sini teşkil eder.

Üçüncü zaman: Memeli hayvanlarla, uzuv bakımından az çok insanlara benzeyen diğer hayvanların zuhuruna ait olup müddetin %3'ünü teşkil eder.

Dördüncü zaman: İnsanlığın ve meyveli ağaçların zuhuruna aittir. Malum müddetin ancak %0,5'ini teşkil eder.

Bu hesaba göre, insanlığın zuhuru 100.000 senelik müddetlere tekabül eder ki bu da toplam 20 milyon sene demektir.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Tan Gazetesinin Mekke'ye Dair Bir Makâlesi", sy.55, s.121-124.

Tan Gazetesinin 18 Teşrinievvel 1924 tarihli nüshasında Hacer-i Esvede Dair başlıklı ve Jan Lofran imzalı bir makâle yayımlanmış.

Mahfil dergisi yazarlarından Sa'di Beyin tercüme ettiği bu yazının birkaç bakımdan tenkid edilebileceğini ifade eden yazar, Arapların her konudaki bilgilerinin bazı kimselerce adeta vahy menzili telakki edildiği, sözlerinin ise hatası ve isbatı düşünülmeksizin mucize-i irfân tevehhüm olunduğunu söylüyor.

Tan gibi önemli bir gazetede yazısı bulunan Batılı bir yazarın Şark ve Müslümânlık hakkındaki vukufunun ne kadar yüksek olduğunu o gibi tevehhümperver kimselere göstermek istediğini söyleyen yazar, bu makâleyi fıkra fıkra naklediyor ve yeri geldikçe mütalaalarını arz ediyor.

Batılı yazar, daha ilk fıkrasında Müslümânların hac ibadetini yerine getirirken çevrelerinde olan ölümcül olaylara kayıtsız kaldığını ifade ediyor ki, Tahirül-Mevlevî de bunun Vehhâbilerin hücümları ve mukateleleri olduğunu ve Müslümânların yüreğini sızlatması gerektiğini söylüyor. Fıkranın ikinci kısmındaki ifadeyi, Müslümânlar

arasında Mekke'yi –yazarın tasavvuru vechiyle- cennet gibi tahayyül edecek yahut orasını zevk ve eğlence yeri tevehhüm eyleyecek kimse yoktur, şeklinde eleştiriyor.

Yazar, Batılı muharririn hacca giden Müslümânların Mekkede sükutu hayale uğrayabilirler, sözüne katılmadığını çünkü hiçbir hacının Mekkeye giderken orada meyhane, kumarhane, fuhuşhane vs. gibi şeyleri zaten hayal etmeyeceğini söylemektedir.

Ayrıca Batılı yazarın Hacerülesved'den tekrar tekrar bahsetmesi, onu Müslümânlar nezdinde şayan-ı perestiş bir şey zannetmesinden ileri geldiği ifade ediliyor. Halbuki gerçekte böyle olmadığı, o taşın, tavafa Kabenin hangi tarafından başlanacağını göstermek üzere İbrahin ve İsmail peygamberler tarafından konulmuş bir işaret olduğu ifade ediliyor. Ağaçtan, madenden yapılmış haçları Hz. İsanın temsili sayan Hıristiyan yazarın şu kadarcık bir remzi anlaması, bundan dolayı Müslümânları hacer-perestlikle suçlamaması gerekirdi, denilirek eleştiriliyor. Yazar, bir hacının ne gibi yalanlar söyleyebileceğini ve onlarla hangi efsaneyi teyid edeceğini anlayamadığını ifade ederek, keşke Batılı muharrir bunu daha açık söyleseydi, diyor.

İhramların tamamen İngiliz dokuyucuların imali olduğu bilgisinin de doğru olmadığını ifade eden yazar, özellikle Anadolu ve Rumeliden giden hacıların Mekke'de giyeceklerin ihramı memleketlerinden götürdüklerini söylüyor. Ancak bu dokumaların da ipliklerinin İngiltere'den geldiğini itiraf ederek yazarın bu sözüne tam bir cevap veremediğini ifade ediyor.

Fetişist zencilerin Afrikalı hacılara hürmet etmelerinin pek makul bir hareket olduğunu söyleyen yazar, çünkü hacılardan işittikleri sözleri, misyonerden duydukları mübhemâta nispetle tabii ve makul bulduklarını ifade ediyor.

Hac, dinin rüknünden biri olduğu için, Müslümânlık payidar oldukça Kabe'nin tavaf olunacağı, Arafat'ta vakfe yapılacağını söyleyen yazar, Batılı muharririn sukût-ı hayal tasvirinin de çok vehmî olduğunu savunuyor.

Reşid Mazhar, "Habeşistan'a Dair-2", sy.55, s.124-125.

Habeşistanın yüz ölçümünün Fransa'dan daha büyük ve nüfusunun 15 milyondan fazla olduğu ifade ediliyor. Çarlık tahtına bambaşka hükümdarların oturmasından beri Habeşistanın hamisiz kalmış gibi bir görüntü verdiğini söyleyen yazar, etrafında İtalya, Fransa, İngiltere müstemlekelerinin bulunduğunu ifade ediyor. Habeşistanı denizden ayıran doğusundaki İtalyan Eritre, onun altında Fransız Cibuti, onun altında da İngiliz Somali'nin bulunduğu bildiriliyor. Lokma büyük olduğu için kimsenin kimseye yutturmayacağını savunan yazar, kesemediğin eli öp başına koy, diyor.

Rastafari'nin Habeşistan'da halihazırda veliaht ve Necaşi'nin nâibi bulunduğu bildirildikten sonra, Necaşî vefat ettikten sonra idareyi yeğeri Rastafari'ye bıraktığı ifade ediliyor. Rastafari'nin imparator olduktan sonra Kudüs'e giderek hacı olduğu, gittiği yerlerde özellikle Mısır'da hükümdarlar gibi karşılandığı, gittiği yerlere sandıklar dolusu hediyelerle gittiği bildiriliyor.

Yazar, Habeşistanın çok emniyetli bir yer olduğunu, oraya gidenlerin senelerce orada oturduklarını ve burunlarının bile kanamadığını ve gittikleri yerlerde memnuniyetlerini anlatmaktan çekinmediklerini bildiriyor. Yazara göre, Habeşistan'ın sırf Hıristiyan olması sebebiyle bile medenî bir memleket addedilerek birçoklarının girmediği veya giremediği cemiyet-i akvama dahil olmuştur. Son olarak meclislerde daimi bir üyesinin de bulunduğu ekleniyor.

Reşid Mazhar, "Anatole France'ın Vefâtı Münâsebetiyle-1", sy.55, s.125-128.

Anatole Frans'ın öldü, ölecek, ölüyor söylentileri, sonunda seksenindeki bu dev gibi ihtiyarı bir soğuk algınlığından yatağa düşürüyor ve ömrünün son devirlerinde azımsanmayacak bir servet ve şöhret sahibi olarak yattığı yataktan bir daha kalkamıyor. Kimsenin ihtimal vermediği söylenen bu ölüm olayı üzerine herkeste bir durgunluk

hakim olduğu ve dünyanın birçok yerinden Fransaya taziye telgraflarının ulaştırıldığı ve Fransa'nın çalkandığı bildiriliyor.

Yazara göre, son zamanlarda Fransız edebiyat âlemi, Mouris Bares ve büyük dostumuz Piere Loti'den sonra Anatole France'la üç büyük uzvunu kaybetmişti. Anatole France'ın öldüğünü, fakat eserleriyle ilelebed yaşayacağını söyleyen yazar, bunun bir işareti olarak lisanı, âdeti farlı birçok milletin onun taziyesine acele etmelerini gösteriyor.

Büyük bir cenaze merasiminden sonra cesedin Parise götürüldüğünü, kalıbı alındıktan sonra bir gün teşhir edildiğini, o gün zarfında otuz bin ziyaretçinin cesedin önünde eğildiğini, başta Fransa Cumhurbaşkanı olmak üzere eskicilere kadar hür tür insanın gelip geçtiğini bir gözlemci titizliğiyle anlatan yazar, en ufak ayrıntılara kadar anlatmaktadır. Ayrıca, büyüklere saygı konusunda bizim kültürümüzle bir mukayese yaparak, bizim basınımızın bu tür durumlarda nasıl davrandığını bir iki kelimelik taziyelerle geçiştirildiği halde, Fransız basınında durumun nasıl yer aldığını yutkunarak ve bir özeleştiri mahiyetinde dikkatlere sunuyor.

Fikrî Hâlis, "İffet Mücevherimizin Bir Gümüş Yüzük Kadar da mı Değeri Yok?", sy.55, s.128-129.

Değersiz yazılarıyla Mahfil okuyucularının karşısına çıktığı şeklinde mütavazı bir girişle başlayan yazar, bu sayıda da duygularını ve müşahedelerini dedikodu şeklinde anlatacağını ifade etmektedir.

Yazar, birgün Mahmud Paşa caddesinden bit pazarına giriyor ve oradan kuyumcular çarşısından aşağı doğru inerken bir kalabalığa rast geliyor. Bir kuyumcunun önünde toplanan kalabalık arasından durumu anlamaya çalışıyor. Bir Ermeni'nin bir gençle bağrıştığını duyuyor. Yazar, olayı şu şekilde özetliyor: Müşterinin biri gümüş halka üzerine akik taşı oturtulmuş bir yüzük istemiş. Kuyumcu da beş on tane çıkarıp göstermiş. Müşteri, dükkancıyı epeyce meşgul ettikten sonra hiçbirini beğenmemiş. İşte

o tantananın sebebi bu imiş. Meseleyi daha fazla incelemeye gerek duymadığını ifade eden yazar, kalabalık arasından sıyrılarak ayrıldığını ifade ediyor.

Bu sırada ikinci bir gürütü yazarın dikkatini çekiyor. Kahkahaların geldiği tarafa bakan yazar, bir gencin bir turiste âşinalık yaptığını, ona musallat olduğunu ve turistin de ondan uzak durmak yerine karşılık verdiğini hayretle gözlemliyor. Zavallı asrîlik, ne hallere düştük, diyerek oradan da uzaklaşıyor.

Mahmud Paşa yokuşundan inerken yazar, kendi kendisine şu soruları soruyor: "Ermeni bir kuyumcu maddi değeri pek de yüksek olmayan birkaç halkanın uzun uzadıya karıştırılmasına rıza göstermiyor, müşterisiyle kavga çıkarıyor. Şu çarşı pazar medeniyeti ise manevi kıymetine baha yetişmemek lazım gelirken iffetin yabancı ellerde sıkıştırılmasına ses çıkarmıyor, belki de haz duyuyordu. Acaba kadınlık ve iffet cevherinin gümüş bir yüzük kadar da mı kıymeti yoktu?

Konyalı Ali Zekî, "Câmi'-i Ezher'in Medresesi Nasıl Büyüdü?", sy.55, s.129-131.

Ezher'in bina edildiğinde Kahirede iki büyük cami olduğu bunlardan birinin Ömer bin Abbas Cami'i, diğerinin de İbni Tolun Cami'i olduğu bildiriliyor. Mahfil'in 48. sayısında Ezher'in Fatimîler tarafından yapıldığı ve Fatimîlerin şii mezhebinden olduğu ifade edilmişti. Bunların kendi mezheplerini yaymak ve yüceltmek için camiler yanında medreseler kurdukları da hatırlatılarak bu münasebetle Ezher'in şöhretinin İslâm dünyasına daha da arttığı ifade ediliyor.

Bu konuda ünlü tarihçi Makrizî'nin "Ehl-i Ezhere en evvel mesken tahsis ve maaş tertip eyleyen Melik Aziz El-Fatımî ve bunun veziri Ebu'l-Ferec Yakup bin Yusuf'dur." sözleri naklediliyor. Yine Makrizî'nin ifadelerine göre, yine Fatımîlerden Hâkim bi-emrillah'ın 25 gümüş kandil yaptırıp Ramazanlarda bunların asılmasını istediği de bildiriliyor. Fatimîler zamanında Ezher'e gösterilen bu i'tinaya onlardan sonraki mulûk ve ümerâ da riâyet etmiş ve bu durumun şimdi de devam ettiği ifade edilmiştir.

Fatımîlerin Ezher talebelerine sadece maaş vermekle yetinmedikleri, birçok erzak da vakfettikleri bildiriliyor. Makrizî'nin beyanına göre Ezher talebelerine ilk defa erzah vakfedenin Hakim bi-emrillah olduğu ve bunun Kölemenler devrinde de sürdürüldüğü ifade ediliyor.

Yazar, Mehmed Ali Paşa'nın da Ezher'e olan lutufkarlıklarına dikkat çekmektedir. Ezher Cami'ine himmetin sadece Mısır ümera ve zenginlerine münhasır olmadığını ifade eden yazar, sair İslâm devletlerinin de yardımda bulunduklarını ve bunlardan birinin de Tunus vilayeti olduğunu söylemektedir.

Ezher vakıflarının iki kısım olduğu, bunlardan birisinin revak şeyhlerinin nezaretinde olan evkaf-ı mahsusa olduğu; ikincisinin de evkaf-ı umumiye olduğu ve en büyük vakfının bu olduğu ve idaresinin de evkaf nezaretine ait olduğu ifade ediliyor. Yazar, bugün Ezher vakıflarından elde edilen hasılatın ancak onda birinin Ezherin mesalihine sarf olunduğunu söylüyor.

Halihazırda Ezher'in ulema ve talebelerine verilen üç kısım olduğu ifade ediliyor: 1) Nakdiye; ulema ve talebeye her ay verilir. 2) Bu da muayyen miktarda müderris ve talebeye her gün verilir. 3) Mevsimlerde ulema ve talebeye verilen yiyecek ve elbiselerdir.

Yazar, zikredilen bu çeşitli tahsisatların, Ezher'in imranıyla beraber her yerden gelen Müslümân talebelerine müracaat yeri olmasına ve talebenin geçim sıkıntısından rahat olarak şevk ve gayretle çalışmasına sebep olduğunu söylemektedir.

Mu'ammer Efendi, "Osman Nevres Efendi ve Âsârı", sy.55, s.131-132.

Nevres Efendinin şair olmakla beraber âlim ve fazıl bir zât olduğu ve Divanında Arapça, Farsça ve Türkçe olmak üzere her üç dilden söylenilmiş yüksek şiirler bulunduğu ifade edilmektedir.

Divanında yer alan Arapça şiirlerinden başka eserleri varsa da hastalığı sırasında tab'edilemediği, Arapça kasidelerin mukaddimesinde bildiriliyor. Farsça

şiirlerinin de çok mükemmel olduğunu söyleyen yazar, bunu en çok yetiştiği muhite borçlu olduğunu ve Fuzulî'nin memleketinde büyüyen bu yüksek tabiatteki şairin Fuzulî kadar güzel Farsça şiirler söylediğini iddia etmektedir.

Onun Arapça ve Farsça şiirlerini değerlendirdikten sonra yazar, bir Türk şairi olarak yerini belirlemeye çalışmaktadır. Eğer Osman Nevres Efendi, Divanını yazmasaymış onun yalnız,

Olur idi deheniñ sırrı rû-nümâ-yı vücûd

Ademle mümkün olaydı ger iltifâ-yı vücûd

matla'lı kasidesi, hazret-i Hüseyin için yazılmış,

Demdir ey dil alayım destime levh ü kalemi

Şûr-ı mâtem ile tecdîd edeyim köhne gamı

bedî'a-i garrâsını, bir de,

Senden bilirim yok bana bir fâ'ide ey gül

Gül yağını eller sürünür çatlasa bülbül

Etsem de abesdir sitem-i hâra tahammül

Gül yağını eller sürünüp çatlasa bülbül

şarkısını ibda' ediverseydi yine üstadın dehasını tastik etmemek elden gelmezdi.

"Müessir-i ebyâtı arasında vak'a-i Kerbelâ pek hazin tasvir edilmiştir. O kadar canlı levhalar vücuda getirilmiştir ki sanatın rûhu temsilin inceliklerini süslüyor, okuyanları titretiyor, dinleyenleri ağlatıyor. İran prensi lisanından peygamber oğluna söylediği şu beyitler çok ulvî ve müheyyictir."diyerek bu şiiri yazar alıntılıyor.

Yazının devamı olduğu belirtilerek yazı sonlandırılıyor.

SAYI 56:

Bu sayıya da yine yeni yayımlanan eserlerin tanıtımıyla başlanıyor. İlk olarak Türkiye Cumhuriyeti Diyanet İşleri Reisliğinin ilk neşriyatı olmak üzere "Ahlak Dersleri" adlı faydalı bir eser neşredildiği haberiyle başlanıyor. Münderecatının bir kısmını örnek olmak üzere gelecek sayıda verileceği ifade edilen bu eserin yazarının Aksekili Ahmed Hamdi Efendi olduğu bildirilerek okuyuculara tavsiye edilmektedir.

Daha sonra Tıp Fakültesi muallimlerinden Doktor Reşad Bey'in "Frengî ve Belsoğuklugu" adlı bir eserinin yayımlandığı haber veriliyor. Aynı konuda yazılmış eserlerden birçok noktalarda üstün olduğu ve veciz bir üslupla yazıldığı vurgulanan eser, okuyuculara tavsiye edilmektedir.

Bergamalı Cevdet, "Tefsirler-Müfessirler, Tefsir-i Biddirâye Merâtibinin Ta'dâd ve Tebliği", sy.56, s.134-135.

Evvelâ malum olsun ki tefsir biddirâye kendisinden katiyen bahs-i cereyan etmeyen tefsir demek mahiyetinde değildir, belki o gibi tefsirlerde beyanatın merkez-i sıkleti dirayettir.

Sâniyen yine bilmek gerekir ki burada iki şey vardır: Biri, esas basamak; diğeri, ona vusul için basamaktır.

Tefsir biddirâyenin birinci mertebesi: Kur'ân-ı Kerîm'de vuku bulan tekrarların umumî surette hikmetini beyandan sonra – bir de hususiyle tekrar olunmakta bulunan – esmâ'-i hüsnâ'-i Rabbâniye sıfât ve meşî'et-i Sübhâniyeye dair âyetleri ve selam, iman, ihsan, mü'minûn, muhsinûn, zâlimûn, fâsıkûn, kâfirûn gibi Kur'ân'da tekrâr olunan evsafın şer'î ve lugavî mahiyetlerini bir mukaddime ile beyân etmektir ki Mahmud-ı Şirazî'nin tefsiri mukaddimesinde ve diğer tefsirlerin ekserisinin mukaddimesinde bu mertebeden tefsir yürütülmüştür.

Tefsir biddirâyenin ikinci mertebesi: Kur'ân-ı Kerîm'i yine âyet-i Kur'âniye ile tefsir eylemektir ki bu da Kur'ân'da mükerreren silk-i beyâna girmiş olan bazı âyetin diğerinden o konuda daha fazla tafsilatı haiz bulunduğu yerlerde olur.

Yazar tefsir biddirâyenin mertebelerin bu şekilde açıkladıktan sonra, bunlara çeşitli tefsirlerden örnekler vererek konuyu daha anlaşılır ve somut bir şekilde ifade etme yoluna gidiyor.

Bu tür tefsirlerde dalalete ve fücura düşmemek için Müslümânların kullanılan ifadelere dikkat etmeleri gerektiği ve biraz düşünenlerin bunlardan hissemend olabilecekeri ifade ediliyor.

Abdurrahman Bey, "Arzın Son Günü", sy.56, s.135-137.

Yazar, insanoğlunun bilgisi konusundaki mağrurluğundan dem vururak, Mısır'ın ehramlarını, Çin'in seddini, Asurluların esrarengiz mabedlerini, Hind'in çok eski bağutlarını, Meksika'nın putlarını, ecdadımızın taş bıçaklarını, baltalarını, mızraklarını sürekli dillerine dolayarak gururlandıklarını ifade ediyor. Halbuki bunların geçmişinin en fazla on bin yıla dayanabileceği, dünyanın oluşumunun ilk devresinden itibaren 20 milyon sene geçtiğini ve bu süre zarfında nice esrarengiz hadiselere maruz kaldığını ifade eden yazar, beşeriyetin bu konudaki böbürlenmesini yersiz buluyor.

Acaba, güneşimizin bir sehabiye halinde fezanın umumî dumanından ayrılması ne kadar asır evvel vuku bulmuştur? Ne kadar asır evvel şimdiki güneşimiz teşkil edebilmiştir? Ve ne kadar daha ışık yayabilecektir? sorularını gündeme getiren yazar, bu sorulardan ilk ikisine kesin cevap vermenin mümkün olmadığını ancak üçüncü soruya bir cevap verebeliceğini ifade etmektedir.

Güneşimizin daha ne kadar ışık verebileceği, sorusuna yazar, bu sürenin 20- 22 milyon sene daha sürebileceğini söylüyor. Şayet güneşin ömrüne daha evvel son verilmezse bu kadar sene sonra ışığını ve ısısını kaybedecek ve yarı yarıya küçülerek bir gezegen haline gelecektir. Dünyaya gelince, güneş kadar ömrü bulunmadığına şüphe

olmadığını ifade eden yazar, üstelik ömrünün sonuna kadar hep bu güzellik ve bu özellikleriyle bu haliyle kalamayacağını söylemektedir.

Yazar, "Arz doğmuştur ve elbette ölecektir!" düsturunu açıklarken, hiçbir canlının, hiçbir yeşilliğin, bitkinin ve ağacın hatta hiçbir mahlukun bulunmayacağını, milyonlarca asırlık geçmişe sahip bulunan gezegenimizin Avrupalıların zanlarının tersine bir anda yok olacağını ve bu halin bir müsademe olacağını söylemektedir.

Yazara göre, arzın son günü ile beşeriyetin inkırazı arasında bir müddet bulunmuş olsa da kıyamet bir müsademe ile bir anda kopacaktır. Bu konudaki âyet-i kerimelerden haberdar bulunmayan Avrupalıların arzın son günü ile beşeriyetin külliyen inkırazını birbirinden ayırdıkları ifade ediliyor.

Avrupalıların kendi mantıklarınca haklı olduklarını yani arz üzerinde hiçbir beşer kalmasa da dünyanın her türlü faaliyetine devam edebileceğini söyleyen yazar, hangi ihtimal olursa olsun beşeriyetin tam manasıyla ortadan kalkacağını ve şer'î tabiriyle huzur-ı Rabbü'lâlemînde hesap vereceğini ifade etmektedir.

Yazı, devamının olduğu belirtilerek sonlandırılıyor.

Sa'dî Bey, "A'zâm ve Asgar-ı Nâ-mütenâhî", sy.56, s.137-139.

Eskilerin kainâtın büyüklüğü hakkında bir fikir verebilmek için bir cismin semadan arza dokuz gün dokuz gecede düşeceğini söyledikleri ifade edilerek yazıya başlanıyor. Yıldız biliminin gelişmesi ve araştırmaların sonuçlarının alınmaya başlanmasıyla kainatın büyüklüğü konusu hakkındaki eski bilgilerin değiştiğini ifade eden yazar, eskilerin ifade ettiği bu mesafenin arzımıza en yakın kamerin bile mesafesine ulaşamayacağını yeni hesapların ortaya koyduğunu bildirmektedir.

Bugün gelinen noktaya göre, her yıldız bir güneştir ve gezegenimize en yakın olanın mesafesini ışık hızıyla – saniyede üç yüz bin kilometre – dört sene üç ayda kat'eder. Yine bilinir ki güneş, dünyadan bir milyon üç yüz bin kere daha büyüktür.

Yazar, gökbilimcilerinin Beta ve Gama adını verdikleri iki yıldızla ilgili bilgiler verdikten sonra bunların mesafeleri hakkında şaşırtıcı rakamlar vermektedir. İnsanlığın idrakinden aciz bulunduğu bu mesafelere âlimlerin "a'zam-ı nâ-mütenâhî" adını verdikleri ifade ediliyor.

A'zâm-ı nâ-mütenâhîden daha fazla zihinleri meşgul etmesi gereken bir mesele daha bulunduğu bunun da "asgar-ı nâ-mütenâhî" olduğu bildiriliyor. Bu konuda ünlü yıldızbilimci Henri Povankara'nın İlmin Kıymeti adlı eserinden bazı nakiller yapılıyor.

Yazar, maddenin özü konusunda burada tartışmaya girmeyeceğini, üstad Ferit Kam'ın Vahdet-i Vücûd adlı eserinde bu konuyla ilgili yeterli malumatın verildiğini bildirmektedir. Sabun köpüklerinde bazı kısımların kalınlığının milimetrenin altı milyonda biri olduğunu ince aletler yardımıyla anlaşılabildiğini ifade eden yazar, su ve zeytin yağı gibi bazı maddeleri örnekler vererek bilimadamlarının bu konudaki ölçümlerini vermektedir.

Her elementte farklı olmak üzere mini mini alemlerin her an harekette olduğu ve harici bir tesirle ait olduğu manzumeden ayrılacak olursa, sapan ile atılan bir taş gibi saniyede 60, 100, 1500, bazı kere 2900 kilometre süratle fezada hareket edeceği bildiriliyor.

Bilimadamlarının maddede bir hareket kuvveti olduğunu sürekli söyledikleri ve bu kuvvetin, yüz tonluk yirmi ekspres katarının kuvvetine deng olduğunun hesaplandığı bildiriliyor.

Yazar, insanlığın maddedeki bu kuvvetten faydalanmayı başardığı zaman, ya birçok ictimaî sorunları halledeceği ya da bu kuvveti imha vasıtası olarak kullanarak üzerinde yaşadıkları seyyâreyi patlatacaklarını ifade etmektedir.

Reşid Mazhar Bey, "Anatole France'ın Vefâtı Münâsebetiyle"sy. 56, s.139-140.

Yazar, Anatole France'ın vefatı münasebetiyle bulunduğu Paris'te cenaze merasimi sırasında gözlemlediği olayları anlatmaya devam ediyor.

Bu cenaze merasiminde dikkate değer bir hareket olduğunu ve bunun da ahalinin ictimaî terbiyesi olduğunu ifade ediyor. Polislerin caddenin iki tarafına dizildiğini, fakat hiçbir kimseye öte gidin, itişmeyin, gibi şeyler söylemediğini gözlemleyen yazar, halkın da bu gibi ihtarları gerektirecek hareketler yapmadığını vurguluyor.

Yazar, asıl Anatole France'ın kuzey kutbuntan güney kutbuna kadar birçok milletler tarafından tanınması ve takdir edilmesinin sebepleri üzerinde durmak gerektiğini vurguluyor. Bu noktada bir sorgulama yapan yazar, niçin bizde bir Abdülhak Hamit'in cihanşumul bir şöhrete sahip olmadığını sorguluyor. Niçin Doğu edebiyatında rubaîleriyle Ömer Hayyam'ın hikayeleriyle Şeyh Sadi'nin dünya çapında bir şöhrete ulaştığını düşünmek gerektiğini, Doğu'da başka şair ve ediplerin bulunup bulunmadığı üzerinde durmak gerektiği üzerinde duruluyor. Yazara göre, bunun asıl nedeni kendimizi tanıtamamamızdır.

Bütün bunlardan çıkarılması gereken netice, yazara göre, bir an önce kendimizi dışarıya tanıtmak, yani propaganda yapmaktır. Bunu da yapmadan önce kendi kendimizi tanımamız gerekmektedir.

Reşid Mazhar Bey, "Paris'te Ölüler Bayramı", sy.56, s.140-141.

Paris özel muhabirinin verdiği bilgilere göre, her yer kapalı, yollar değişmiş, tramvay ve otobüsler tıklım tıklım. Ahali mezarlıklara dolmuş.Herkes elinde çiçek taşıyor. Yazara göre, ölüler değil sanki diriler bayramı!

Yazar, genç-yaşlı, çoluk-çocuk, kadın-erkek herkesin mezarlıklara dolduğunu anlatıyor. Bu arada yol boyu en ufak ayrıntısına kadar gözlemlediği görüntüleri yansıtmaya çalışıyor. Ertesi günü gazetelerin sade Paris dahilindeki mezarlıklara 504.798 kişinin gittiğini haber verdikleri ifade ediliyor.

Yazarın ölüler bayramında gözlemlediği bir diğer şey de büyük kiliselerde yapılan ayinler olmuştur. Yazar da bir kiliseye gitmiş, ancak geç kaldığı için arka taraflarda ayakta kalmış. Ağır bir musiki eşliğinde yapılan ayin sırasında bir şıkırtı

duyuyor. Daha sonra anladığına göre bu şıkırtı, bir papazın iskemlelerde oturanlardan topladığı ve bir çuvala koyduğu, ara sıra sallayarak yerleştirdiği paraların sesiymiş. Yazar, uzun uzadıya kilise içindeki gözlemlerini de sıralıyor. Duvarlarından tutun da döşemesine ve müştemilatına kadar görebildiği her şeyi aktarma gayreti içinde bulunuyor.

Zahitleri daha fazla sevap kazanmaya davet eder mahiyette bazı kuturlara dikkat çekiyor. Tarikat için, kilise için, şu için bu için yazılı levhalar görüyor.

Mu'allim Rif'at Efendi, "Türkistânda Hayat, Ma'îşet, Vesâ'it-i Nakliye", sy.56, s.141-143.

Türkistan'da başlıca tarım ürünlerinin buğday, arpa, yulaf olduğu ifade ediliyor. Ayrıca pamuğa da önem verildiği ve burada biri yerli diğeri Amerikan olmak üzere iki tür pamuk yetiştirildiği ifade ediliyor. Ancak bu ürünlerden en fazla kapitalistlerin istifade ettiği, bizzat çalışan rençberlere az bir hisse kaldığı vurgulanıyor. Bunu memleketimizdeki reji idaresine benzeten yazar, pamukçuluğun da inhisar altına alındığını ifade ediyor.

Daha sonra yazar, sırasıyla, üzümcülük, ormancılık, balcılık, hayvancılık, el sanatları, ma'dencilik üzerinde duruyor. Türkistan'ın maden suları ve tuz gölleri açısından zenginliğine dikkat çekiliyor.

Yazar, Türkistan'daki nakil vasıtaları, başlığı altında demir yollarından bahsediyor. Türkistan'ın iki tarafını demir yollarının çevrelediği ve bu kıtanın medeniyet merkezleriyle bu sayede birleştiği ifade ediliyor. Bunlardan birincisinin 1888 yılında inşası tamamlanan Asya demir yolu, ikincisinin de 1904 yılında yapılan demir yolu olduğu bildiriliyor. Bu yolların güzergahını ve birleştirdiği merkezleri ayrı ayrı anlatan yazar, bu yollar vasıtasıyla ülkenin ithalat ve ihracatının sağlandığını ifade ediyor.

Türkistan'ın deniz yollarına da değinen yazar, Hazar denizinin doğusu ile batısı arasında vapurların sürekli çalıştığını anlatıyor. Aral denizinde yolcu ve eşya vapurları

olduğu gibi Amuderya'da da gemilerin bulunduğu ifade ediliyor. Özellikle yazın güzel zamanlarında Amuderya vapurlarında seyehat etmek için Avrupadan birçok gezgin turistin akın ettiği vurgulanıyor.

Fikrî Hâlis Bey, "Aşağıdan Gelme Bir Hikmet-i İctimâiye", sy.56, s.143-144.

Türkçenin önceleri ne kadar zarif bazı tabirlerinin bulunduğu, şimdi ise bunların atıldığı ifade edilerek başlanan yazıda, "aşağıdan gelme" tabiri üzerinde duruluyor. Bu tabirle Avrupa mallarının tavsif edildiği, mesela "aşağıdan gelme bir kumaş" denildiği ifade ediliyor.

Uzun bir müddetten beri unutulmaya yüz tutan bu tabiri, yazara hatırlatan şey, bir asrî hadise ve bir Garbî mefkure olmuş. Asrî hadise, madamın biri Avrupanın bilmem neresinden gelmiş ve çağdaş toplum hakkında bir konferans vermeye gelmiş. Garbî mefkureye gelince, bir kadın sevgisini bir erkeğe hasr edemezmiş. Sayısız aşk ve sevda geçirir, birkaç erkeği severmiş. Bu aşağıdan gelme hikmetin savrulduğu mecliste birkaç tane de Türk hanım bulunuyormuş, ama hiçbiririsi de buna itiraz etmemiş.

Kudemadan ve hükemâdan bir zatla bu meseleyi konuştuğunu ifade eden şair, onun bu mesele hakkında şu fıkrayı anlattığını naklediyor: Adamın biri işkembeci dükkanına gitmiş, yirmi paralık çorba ısmarlamış. Müşterilerin siparişlerine yetirmek için acele eden işkembeci, işkembeleri doğrarken peştemalinin bir ucu bıçağın altına gelmiş. Kopan parça da yirmi paralık çorbaya isabet etmiş. Çorbayı içen adam kaşığın üstünde sırıtan parçayı görünce midesi bulanmış. Bunun içinden peştamal parçası çıktı, diye çorbacıya bağırmış. Çorbacı da, efendi ne bağırıyorsun yirmi paralık çorbadan da Hind kumaşı çıkmaz ya, diye cevap vermiş.

Bu fıkrayı yukarıdaki hadiseye tatbik eden yazar, Avrupalı bir aktris olan bu madamın ifadesinin düşüncelerini yansıttığını ifade ediyor. Netice olarak yazar, yirmi paralık çorbadan Hind kumaşı çıkmayacağı gibi, aile hayatını sahnede oynayan bir Garblı kadından da o hayatı samimi olarak süren Şarklı bir kadının hakiki hissiyatı zuhur edemez, demektedir.

Seyyid İsâ Han, "Afganistan'da Yetişen Meşâhîr", sy.56, s.144-145.

Bugün Türkiye Cumhuriyeti ile kardeş gibi yaşayan bir ülke olan Afganistan 1919 senesinden itibaren dostane ilişkilerini daha da güçlendirmeye çalıştığı ifade edilmektedir. Yazar, Afgan inkılabının mimarlarından ve kahramanlarından övgü ile bahsettikten sonra, Afgan ulemasından ve filozoflarından en mühimlerini şöyle sıralıyor:

Şeyh-i Ekber Seyyid Cemaleddin, Seyyid Muhammed Burhaneddin Kılıç Han, Molla Abdurrauf, Seyyid Ahmed Han, Abdurrahman Kosal Han, Server Han, Molla Sahib-tekâv, Sâhib-âde, Sahib Çignâver Sıddık Han Heratî, Reşid Han, Hoşhâl'in Afgan meşhurlarının sertâcı olduklarını ifade eden yazar, bunlardan başka edip ve şair olarak, Sultan Ahmed Han hazretleri, Nedim Afganî, Farî, Enver Han, Şeydâ, Azâd, Perişan, Fedâî ve Bismil gibi şahısların yetişmiş olduklarını söylüyor.

Bu bilgiler verildikten sonra, edib ve felsefe-şinas Muhammed Burhaneddin Belhî'nin eserlerinden örnekler sunuyor. Devamının olduğu ifade edilen yazı burada kesiliyor.

Muhyiddin Mekkî Bey, "Meded Yâ Resûlullâh", sy.56, s.145-146.

Zulmet içinde ümmetiñ ey Hâşimî Resûl

Etsin tulû'-ı şemsine kudsiyyetiñ hulûl

Türküñ harîm-i cânına tevcîh eden silâh

İslâmı eylemekde perîşân salîb âh

Etmişse bir günâh o, yeter bunca ıztırâb

Müslim kadar cihânda bulunmaz çeken 'azâb

Hâşâ diyor ismiñe nâzil olan kitâb

Emn ü huzûr-ı 'âleme hâ'il olan hicâb

Ref‘ eylemek o hâ’ili dünyâ içün gerek

Ehl-i salîbe fevz imiş İslâmı çiğnemek

Bir dîn nizâ‘ıdır bu tamâmen yok iştibâh

Beytü’l-harâm içinde de akmakda kanlar âh

Tütmekde Ka‘be kubbe-i hadrâ garîk-i hûn

Yapmakda kanlarıyla kenâ’is muvahhidûn

Eyvâh! Bak eğildi nasıl dik duran ru’ûs

İmânlı tenler üstüne basmakdadır mecûs

Şevketle âsumânda ziyâ neşreden hilâl

Düşmüş türâba nûrunu silmekdedir zalâl

Envârı var mezâlimiñ ancak bu zulm-i dîn

Sensiñ zahîri dîniniñ ey Ahmedü’l-Emîn

Kaldır düşen hilâliñi ver Türk’e bir necâh

Bilsin cihân ki hazret-i Kur’âna var penâh

Tâhirü’l-Mevlevî, “Bir Yangın Hâtırası”, sy.56, s.146-147.

Bir kış gecesi poyrazınıñ üflemesinden

Kar sarmış olan pencereler kurcalanırken

Beytiyle başlayan yazarın bu manzumesi 32 beyitten oluşuyor.

Bergamalı Cevdet Efendi, "(Kelâmî Dergâhı Post-nişîni Şeyh Es'ad Efendi Hazretlerinin Bir Gazelini)Tahmîs", sy.56, s.147-148.

Ey dil çi künî nutk-ı Felâtûn-ı zemen-râ

Sâlûs-ı şemen-râ dem-i molla-yı fiten-râ

Ez-pîr Kelâmî şinev in dürr-i 'aden-râ

"Ey sürme-keş-i dîde-i âhû-yı Hoten-râ

Bahşende-i tûtî çü şeker nazm-ı suhan-râ"

İlk bölümü yukarıya alınan manzume 7 bölümden oluşuyor.

Mu'ammer Efendi, "Osman Nevres Efendi", sy.56, s.148-149.

(Önceki sayıdan devam...) Nevres, yüksek hayalleriyle beraber kelime oyunlarını da bırakmamıştır. Halbuki mana ile lafzı birleştirmek her şaire müyesser değildir. "Vücûd" kasîde-i na'tiyesinde "adem-i vücûd" kelimelerini ekser beyitlerinde zikr ile güzel bir tezat yapmıştır.

Osman Nevres Efendi, zamanında edebiyatın mühim bir rüknünü teşkil eden tarih yazmakta da mahirdi. Sultan Abdülmecid'de her mısraı tarih olan on beyitlik tebrik-i sâli vardır. Bunun nihayetindeki:

Hesâb-ı sâli her mısra'da âheng eyledim Nevres

Tarabda olsa şâyândır edâsı kalb-i insâna

beytiyle her mısra'ının tarih teşkil ettiğine işaret eylemiştir. Divanını süsleyen şarkılarında da başka vadide bikr-i mazmun terennüm etmiştir. Bilhassa yukarıda bir kısmını naklettiğimiz:

Gül yağını eller sürünür çatlasa bülbül

şarkısındaki yenilik hemen dikkati çekiyor. Bunlarda da Fuzulî'nin muhitinin tesiri altında kalmıştır.

Eyle şevk-engîz-i hasret sîne-i sûzânımı

Ney gibi sûrâh sûrâh et dil-i nâlânımı

Şarkısında Fuzulî'nin izlerini, tesirlerini görüyoruz.

Gazeliyyâtı, mersiyesinin, na'tının, kasidelerinin ve şarkılarının yanında nisbeten sönük kalır. Büyük bir kudret-i ibdâ'a malik olan bu şairin divanındaki gazeliyyât kısmı muâsırlarının gazelleriyle kıyas edilirse yine yüksek mevki' ihrâz edecek parçaları muhtevi bulunuyorsa da muktedâsı olan Fuzulî ile kıyaslanabilecek ancak birkaç gazelini görebiliriz.

Gazeliyyâtında Namık Kemal Beyin tenkid ettiği bir beyit vardır:

Erişmez turre-i cânâna candan geçmeyen Nevres

Ya candan geç ya canandan ya zülf-i pür-şikenden geç

Kemal Bey merhum, bunu tahribine kaydettikten sonra, (ne demek oluyor, sanki ikinci mısra'da "canandan" sözü ne mana ifade eder. İlk mısra'a bakılınca, candan geçilmeyince turre-i cana erişilmeyecekmiş, diyor. Esasen Namık Kemal'in Ziya Paşa'ya muğber olduğu bir sırada "Harâbât" gibi kıymetli bir müntehâbât-ı eş'âr intişâr etmiş ve Kemal Bey hakkında:

Ne hâsıl ehl-i zevke tumturâk-ı kilk-i Nâmık'dan

gibi tarizler, hicviyeler yazmış olan Nevres Efendinin şiirleri Harâbât'ta yüksek mevki tutmuştu. Bu hâl Kemal Beyi şiddetle asabîleştirdi. Şâ'ika-i hiddetle yazdığı Tahrîb-i Harâbât'ında en ziyade Nevres'i hırpalamış, bu beyti de sermâye-i tenkîd ittihaz etmiştir. Kemal'in bu beyti yanlış tahlil etmesi tenkidi yanlış yola sürüklüyor.

Birinci mısra'da bahs olunan turra, canan, can kelimelerinin ikinci mısra'da terdît ile zikredilmesi, bunların şairin hayalinde "mâni'atü'l-cem'" olması pek doğru

bulunuyorken cânândan sözünün bir mana ifade etmediğini söylemek yerinde olmasa gerekdir.

Daha aşağıda Tahrîb-i Harâbât sahibi, riyâziye kitabında şiir aramak kabilinden "candan geçmeyen turre-i canane erişmez" hayalinde mantık arıyor ve Ziya Paşa'ya tariz ile "vâkı'a mantık mesâcidde ta'lim olunagelmiş ise de dâimâ Harâbât'tan hâriç kalacağına dair bir kaide" ibaresini yazıyor.

Muhyiddin Râ'if Bey, "İngiliz Edebiyatı Numûnelerinden", sy.56, s.149-150.

Thomas Campbell'den: Hayatın gurûbudur ki bana esrâr-âlûd bir ilim bahşeder; gelecek vak'alar gölgelerini evvelden aksettirir.

Dr. Edward Young'dan: Gayr-ı mütedeyyin bir hey'et-şinas var ise mutlaka divanedir.

James Thomson'dan Tabiat gibi kim resim yapabilir? Hayal, gösterişli masnuâtı içinde tabiat renkleri gibi elvan ile mübâhât edebilir mi?

John Milton'dan: Şöhret, fani toprakta yerişir bir nebat değildir. Kezâ, Rahmanın bir mabedi bulunan yerde şeytanın da bir küçük ibadetgahı vardır.

Shaikespeare'den: Felaketin tatlı südü felsefedir. Keza: Hürriyet, şükûfe-i hayâtın şebnemidir.

Keza: (Horatio) arz ve semada senin felsefendeki tahayyülâtından çok şey var.

Keza: Hâmil-i iklîl olan baş rahatsız yatar.

Carlyle'den: Kitaplarda bütün mazinin ruhu, yani harf-be-harf işitilen sadası mevcuttur; o mazinin ki kalıbı ve cevher-i mâddîsi rü'yâ gibi zail olmuştur.

Moore'dan: Benim kitaplarım yalnız kadın nazarları idi, onların talim ettiği de budalalıktan ibaret idi.

Johnson'dan: Cehennem iyi niyetlerle döşenmiştir.

Bacon'dan: Çocuklar karanlıktan nasıl korkarsa, halk da ölümden öylece korkar. Sıbyândaki bu havf tabiî birtakım efsanelerle tezyid olunduğu gibi halkın memâttan korkusu da bazı rivâyât ile teşdîd edilir. Hakikat-i halde ölümün ecr-i zünûb veyahut diğer bir cihana vasıta-i ubûr olmak üzere tefriki kutsî ve dindârânedir. Fakat tabiate vacibüledâ bir cazibe addedip ondan korkmak za'f-ı kalb alâmetidir.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Kelile ve Dimne Eser-i Meşhûru Hakkında", sy.56, s.150-152.

El-Câmi'a mecmû'a-i mevkûtesinden 49. sayıdan devam...

Sanskrit lisanında yazılmış ve beş bâbı ihtiva eden (Pançatantra) unvanlı kitaptan bahseden yazar, bu kitabın mündericâtının Kelile ve Dimne'nin 5, 6, 7, 8, 9 ve 10. bâblarını çok andırdığını ifade etmektedir.

Kelile ve Dimne'yi Almancaya tercüme edip de iki büyük cilt olarak 1809 tarihinde bastıran Ben Kani, kesin delillerle ispat etmiştir ki İbnü'l-Mukaffa''ın eseri, bu kitabın tercümesi değildir. Belki birçok hikayeyi içeren bir mecmuadan nakledilmiştir. Ben Kani ve Şarkiyyat araştırmacılarından bazılarına göre, Kelile ve Dimne, Ali bin Eş-Şah'ın mukaddimesinde yazdığı vechile Sanskritçe muayyen bir kitabın tercümesi değildir. Tabîb Berzûbe Hind'e gittiği vakit halkın lisanından işittiği bazı hikayeleri, İbnü'l-Mukaffa'ın tercüme ettiği kitâb-ı Pehlevîye cem eylemiştir. Netice olarak Kelile ve Dimne'nin me'hazı gerek bir kitâb-ı müdevven olsun gerek halkın lisanından toplanmak suretiyle cem edilmiş bulunsun, ihtiva ettiği hikayeler, Budî efsanelerindendir.

Süryânî nüsha:

Kelile ve Dimne'nin Arapça tercümesinden daha yaşlı Süryanîce bir nüshası bulunduğu ve bu nüshanın Pellevîce aslına Arapça nüshasından daha fazla benzediği ifade edilmektedir. Fakat bu nüshanın şimdiye kadar mechul ve metrûk bir halde

kaldığını söyleyen yazar, 1871 senesinde garip bir tesadüfle Mardin'deki bir manastırda bulunduğunu söylemektedir. Anlaşıldığına göre, Süryani tercüme, İbnü'l-Mukaffa'ın kitabından değil, Pehlevî olan asıl kitaptan nakledilmiştir. Kelile ve Dimne isminin Arapçadan türemiş bir isim olmasının mümkün olmadığını söyleyen yazar, Süryanîcede de aynen telaffuz olunduğunu ve ism-i Süryanînin ism-i Pehleviden alındığına şüphe olmadığını ifade etmektedir. Bu ismin Pehlevîsi Kelîlek ve Dimnek, Sanskritçesi ise Kerket ve Demenek imiş.

İbnü'l-Mukaffa'ın Arapça tercümesi: Bu kitabı Fransız şarkiyatçılarından meşhur Silvester de Sasi, Paris kütüphanesindeki nüshalarla karşılaştırdıktan sonra, 1816'da bastırmıştır. Bu nüsha bilahere Mısır, Delhi, Musul ve Beyrut'ta basılan nüshaların aslıdır. İtalyan şarkiyatçı Gaydi de, üç eski nüshada bulduğu üç bâbı, De Sasi'nin nüshasına ilave etmiştir.

Dimne'ye dair yapılan tahkikat eserin aslında yoktur. Süryani tercümesinde de olmadığı gibi Penç Tantar kitabında da yazılı değildir. Zâten öyle tefassuhâtın Hind efkarına uymayacağını söyleyen yazar, bunun İbnü'l-Mukaffa' tarafından ilave edilmiş olabileceğini ifade ediyor.

Yazar netice olarak şuna varıyor: Kelile ve Dimne'nin bablarıyla hikayeleri üç çeşittir: 5, 7, 8,9,10,11,12,13,14,15,17,18. babları Hind asıllıdır. 2,3,19. bâbları Farisî asıllıdır. 1,4,6,16,20,21. babları da Arabî asıllıdır.

Arapçadan tercüme edilen nüshalar:

Yazar, şimdi de İbnül-Mukaffa'ın nüshasından diğer lisanlara tercüme edilmiş olanların zikredileceğini, bu kitabın Pehlevîden Arapçaya mükerreren nakledildiğini söylemektedir. Abdullah bin Hilal El-Ehvazî tarafından tercüme ve Sehl bin Nev-baht tarafından nazm olunduğu ve yalnızca Katip Çelebinin Keşfüzzünûn'unda bahs olduğunu bildirmektedir.

İbnü'l-Mukaffa'ın nüshasından tercüme edilenlerin, Yeni Süryanî nüshalarıyla, Yunanî, Farisî, İbranî ve eski İspanyolca nüshalar olduğu ifade edilmektedir. Yeni Süryani nüshasının 10. veya 11. yüzyılda bir papaz yazıldığını ifade eden yazar, tarihi o

asırlara kadar giden eski bir nüshasının da Doplen kütüphanesinde bulunduğunu ve bu nüshayı üstad Rayt'ın 1884'te uzun ve yorucu çalışmalar sonucunda neşrettiğini söylemektedir. Devamının geleceği belirtilen yazı burada kesiliyor.

SAYI 57:

Tâhirül-Mevlevî, "Tebrik ve Leyle-i Regâ'ib", sy.57, s.153-154.

Derginin bu sayısı başyazar Tahirül-Mevlevî'nin Tebrik ve Leyle-i Regâ'ib başlıklı yazısıyla başlıyor.

Eski Müslümânlarca üç ayların ilki ve Ramazanın müjdecisi olarak bilinen Recep ayının geldiğini haber veren yazar, bu ay içindeki mübarek Regaip ve Mirac gecelerinin bütün Müslümânlara hayırlı olması temennisinde bulunuyor. Mahfil'in ilk sayılarında Arabî aylarla ilgili epeyce bir malumat verildiği hatırlatıldıktan sonra, burada tekrar aynı malumatlara yer verilmesine gerek duyulmadığı ifade ediliyor. Yalnız halk arasında şuyu' bulmuş bir yanlışlığın tashihi maksadıyla birkaç söz söylemek istediğini ifade ediyor.

Recebin ilk perşembe günü akşamının kandil gecesi olduğunu ve o gece mâye-i kutsî-i Ahmedî'nin Amine Hatuna intikaline müsadif zannolunduğunu, halbuki Recepten Rebiü'l-evvele kadar sekiz ay ve küsür günlük zamanın hamilelik müddetinden eksik olduğu vurgulanıyor. Diğer taraftan Nebi'nin babası Hz. Abdullah'ın zifafının ve cevher-i Muhammedî'nin meşîme-i mâdere intikalinin hac mevsiminde vuku' bulduğu rivâyetinin de en meşhur olduğu ifade ediliyor.

Cahiliye devri Arap tarihine vakıf olanlarca, bir ayın hürmetini diğer aya tehir ve hac mevsimini mutedil zamanlara getirmek için iki senede bir aylara bir ay ilaveyle on üç ay itibar edilebildiğinin malum olduğu ifade ediliyor. Merhum Hacı Zihnî Efendinin Kitâbü's-Salât adlı eserinde "O gecenin leyle-i Regâ'ib olması hakkında, Efendimizin sulb-i pederden rahm-i pâk-i mâdere o gece nüzûl buyurmuş olmalarıdır, aklen ve naklen asılsızdır." dediğini hatırlatan yazar, leyle-i Mirac ile ilgili bir beyit aktararak yazısını bitiriyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Dinde mi İkrâh Var, Dinsizlikde mi?", sy.57, s.154-155.

Yazar, yazısına "Dinde ikrah yoktur, yani istemediği hâlde kimse zorla Müslümân yapılamaz. Rüşd ve hakikat bâtıldan tebeyyün eylemiştir. Batıl mabudları inkar edip de Allah'a iman eyleyen, sağlam bir kulpa, yani Kur'ân ve İslâma tutunmuştur ki onun kopmak ihtimali yoktur. Allah, mü'min ve kafir olanların sözünü işitir ve onların kalbindeki niyeti bilir." meâlindeki ayeti kerimeyle başlamaktadır.

Daha sonra yazar, bu âyet-i kerime hakkında beyan edilen nüzul sebeplerini şöyle sıralamaktadır:

1) İslâmdan önce medine kadınlarının bir adeti vardı. Çocukları yaşarsa Yahudi yapmayı adarlardı. İslâm ve hicretten sonra ensar, bu çocukları Müslümân yapmayı istedikleri sırada bu âyet nazil oldu. Bunun üzerine Yahudi veya Müslümân olmaları kendi tercihlerine bırakıldı.

2) Ebu'l-Hasîn El-Ensarî'nin yukarıdaki adak neticesi Yahudi olan iki oğlu, bir hıristiyan karvanıyla Suriye taraflarından geldiler. Bunu haber alan babaları kendilerini yakaladı ve Müslümân olmaları için zorladı. Resûl-i Ekreme durumu arz etmeleri üzerine bu ayet nazil oldu.

3) Ehl-i kitap olan Musevîler ve İsevîler hakkında nazil olmuştur ki onlardan cizye verenler, din değiştirmeye zorlanmayacaklardı.

Yazar bu sebepleri sıraladıktan sonra, içimizde modaya uymak maksadıyla Müslümânlığı çağdaşlığa aykırı bulan yadigarlar bulunduğunu ifade ediyor ve onları eleştiriyor. Halbuki Müslümânlığın kimsenin dinini zorla değiştirmeye kalkışmadığı vurgulanıyor.

Bergamalı Cevdet, "Tefsirler-Müfessirler, Tefsir-i Biddirâyenin Nümûneleri", sy.57, s.155-157.

Dördüncü numûne: "Fenalık eden her ferd, behemehal cezasını görür." meâlindeki bu âyet yazara göre, fenalık edenlerin –tevbe etseler de etmeseler de – cezadan kurtulamayacaklarını ifade ediyormuş. "Size isabet eden felaketler, sizin

kazandığınız ef'âlin neticesidir." meailindeki ayetin, evvelki âyetteki umumî tahsis ettiği ifade ediliyor.

Beşinci numûne: Verilen âyetlerde nefy-i şefâatin ancak Allah'ın iznine makrûn olmadığı sûrette münhasır olduğunu beyan ederek tefsir ve izah etmiş olunuyor.

Yazar, tefsir-i biddirâyenin ikinci mertebesinin bu beş numune ile açıklanmış olduğu düşüncesindedir.

Üçüncü mertebe, tefsîr-i Nebevîdir. Yani müfessir, tefsir etmek istediği âyetin özünü Kur'ân'dan açıklayamazsa, o konudaki tefsir-i Nebevî'ye başvurur. Tefsir-i Nebeviyenin makbuliyeti ise hem nas, hem icma' ile sabittir.

Tefsîr-i Biddirâyenin dördüncü mertebesi: Esbâb-ı nüzûl yardımıyla vuku' bulan tefsirlerdir ki bir sebep üzerine nazil olmuş umumların sebebini gayra şumulü hakkında âlimler arasında ihtilaf varsa da bazan sebeb-i mezbûru tecavüz etmeyerek icma ile hükmün ona maksûr olduğu vaki'dir. İşte erbâb-ı tefsir, şu halden istifade ederek âyetin yüce manasına vukuf kesb ederler.

Aksekili Ahmed Hamdi, "Ahlâk", sy.57, s.157-158.

Yazanın başında parantez içinde [Diyanet İşleri Reisliği Hey'et-i Müşavere A'zâsından fâzıl-ı muhterem Aksekili Ahmed Hamdi Efendi hazretlerinin yeni neşr olunan Ahlak Dersleri unvanlı eserinden] alındığı ifade edilmiştir.

Yazar, İslâmda ahlakın önem derecesini izah etmek hususunda Peygamberden sudûr eden "Ben ancak, ahlakî yücelikleri tamamlamak için gönderildim." hadîs-i şerîfinin yeterli olacağı inancındadır.

Birçok noksana maruz insanın, yükselip bu eksikliklerine galebe etmesi gerektiği vurgulanıyor. Fazilet denilen şeyin ruhun birtakım huyları olduğu ve kendisiyle muttasıf iki şahıs arasında bir âheng meydana gelmesine vesile olduğu ifade ediliyor. Rezilliklere gelince, onların da insanların nefislerine ârız olan bir sürü habîs

keyfiyetten olduğu ve kendileriyle ittisaf eden şahıslar arasında ayrılık ve niza çıkarmak şanından olduğu ifade ediliyor. Bu durumda insanı en yüksek mertebeden en aşağı dereceye inmesine vesile olan onun ahlakı ve tabiatı olduğu vurgulanıyor.

Yazara göre, bir arada yaşamak mecburiyetinde olan insanların ahlakî faziletlere riayet etmeleri elzemdir. Aksi takdirde ne bir cemiyet teşkil edebilir, ne de bir medeniyet kurulabilir. Her ferdin cemiyetteki mevkii, eşkali, vazifesi çeşitli olmakla beraber hepsi birden ortak bir vücûdun bekasına ve gücünü artırmaya hizmet eden birer organ mesabesindedirler.

İnsan cemiyetine nisbetle ahlakî faziletleri, kainata nisbetle umumî cazibe benzeten yazar, yıldızlar ve gezegenler arasındaki düzen nasıl cazibe-i umumî sayesinde sağlanıyorsa, bu faziletler vasıtasıyla da Cenâb-ı Hak, toplumu oluşturan fertlerden her birinin şahsi varlığını sınırlı bir zamana, insanlığın varlığını ise ancak kendisinin bileceği bir geleceğe kadar muhafaza ettiğini ifade etmektedir.

Mekarim ve fezâil ile bunun zıddı olan rezâili ve bunların nefisten sudûrunu, bunların sudûruna sebep olan saik ve kuvveti bize bildirecek şeyin ise ilm-i ahlâk olduğu ifade edildikten sonra, her ilmin şeref ve ehemmiyetinin hiç şüphesiz onun mevzusuyla mütenâsip olduğu vurgulanıyor.

Abdurrahman Bey, "Arzın Son Günü", sy.57, s.158-160.

Önceki sayıdan devamla... Bu ihtimâller şunlardır:

1) Arz, kendinden çok büyük zehirli gazlardan mürekkep bir kuyruklu yıldıza çarpar, içinden geçer ve mahlukat mahvolur.

2) Gezegenimiz, fezadaki kuyruklu yıldız enkazlarına tesadüf eder ve taş yağmuruna tutulur ki bu durumda da üzerinde canlı kalmaz.

3) Geçeceği yolda bir gök cismine rastlar ve çarpışmanın şiddetiyle bir anda buhar haline geçer.

4) Güneşimiz birgün kararıp ısı ve ışığını kaybetmesiyle arz, donar. Tabiatıyla üzerinde canlı bir şey kalmaz.

5) Semada sık sık vaki' olduğu üzere güneşimiz birgün hakikulade parlar ve arzımızı mahveder.

6) Veyahut arzımız dahilî bir infilak neticesinde kendisi patlar ve üzerindeki bütün canlılarla birlikte mahvolur.

Yukarıda zikredilen hadiselerden her birisi, arzın son günü olacak mahiyette iseler de en muhtemel olanları güneşin soğuyarak sönmesiyle dünyanın her tarafını buz kaplaması, diğeri de çarpışma ile parçalanmasıdır.

Güneşin sönmesi için yirmi milyon seneye ihtiyaç bulunup bu müddet zarfında birkaç müsademe ihtimali daha güçlüdür. Hazret-i Kur'ân da bunu haber verdiğinden bundan şüphe etmemek gerektiğini vurgulayan yazar, kendisinin bu müsademe ihtimalini nazara alarak tafsilata gittiğini ifade etmektedir. İbrahim suresinin 47., Neml suresinin 87., Müdessir suresinin 8., Zilzil suresinin 1., İnşikak suresinin 4., El-Hac suresinin 1 ve 2., El-Hâkka suresinin 13, 14, 15., Zumer suresinin 68. âyetleri delil gösterilerek arzın son günü ve kıyamet konusunda malumat verilmiştir.

Reşit Mazhar Bey, "Mösyö Lusyen Buva Cenâplarıyla Mülâkât", sy. 57, s.160-163.

Yazar, Seine nehrinin kıyısındaki eski bir binanın merdivenlerinden çıkarak Mösyö Lusyen Buva'nın huzuruna çıktığını, Mahfil adına ziyarete geldiğini söyleyerek kendisini takdim ettiğini ve samimi bir kabul gördüğünü ifade ediyor.

Mösyö Lusyen Buva'nın daha ilk anda karşısındaki insanı büyüleyen bir kişiliğe sahip olduğunu ifade eden yazar, derin bir kuyuya bakıldığında insanın nasıl başı dönerse kendisinin de öyle başının döndüğünü söylüyor. Daha sonra sorularını ve aldığı cevapları şöyle sıralıyor:

Sual- İslâmiyet için vakti geçmiş deniyor, ne dersiniz?

Cevap- İslâmiyet daima mevcut kalacaktır.

Sual- İslâmiyet ile medeniyetin tevafuk etmediği iddia ediliyor…

Cevap- İslâmiyet halihazır medeniyet ile pekala tevafuk edebilir. Son bir asırdan beri bu, müşâhede ediliyor.

Sual- Medeniyet sizce nedir?

Cevap- Medeniyet, tevzî-i adâlet ve beşerî ihtiyaçların tatmini için ahvâl ve eşyayı tekemmül ettirmektir.

Sual- Müslümânların Avrupalılara nisbetle aşağı bir mevkide bulunmalarının sebebi nedir?

Cevap- Bunun birçok sebebi vardır ki bunların çoğunda Müslümânların dahli ve tesiri yoktur. Siyasî, iktisadî ve ictimaî olmak üzere üç kısım sebep vardır ve başlıcaları şunlardır:

1) Mutlak saltanat,

2) Hükumetlerin cehalet ve ataleti, halkı aydınlatmamaları,

3) Sayısız savaşlara mecbur olmaları,

4) Adalet meselesi,

5) Batılıların Doğululara olan muamelesi. Ecnebîler, Doğuluların durumunu suistimal etmişlerdir.

Sual- Alem-i İslâm mecmuası hakkında biraz malumat lutfeder misiniz?

Cevap- Alem-i İslâm mecmuası 1906'da Collage de France müderrislerinden Mösyö Alfred de Shatolia'nın idaresinde kurulmuştur. Önce ayda bir, sonra üç ayda bir

çıkmaya başlayan bu derginin mevzuu, din, tarih, ictimaiyat, iktisadi coğrafya, ilm-i âsâr-ı atîka, sanayi'-i nefisedir.

Sual- Tasavvuf hakkında fikriniz nedir?

Cevap- Tasavvuf Hind'den gelmiştir. Brahmanizmin tesiri vardır, diyorlar; fakat ispat edemiyorlar. Sofî inançları bütün eski dinlerde vardır.

Yazar, bu sırada Bahâr-ı Dâniş'ten bahsettiğini ve Mösyö'nün bu konuyla ilgili Bahâr-ı Dâniş'in (Hind Masallarının aslı) yüz sene önce 1810'da İngilizceye ve Fransızcaya tercüme edildiğini söylediğini aktarıyor.

Fikri Hâlis, "Soğukluk ve Açıklık", sy.57, s.163-165.

Yazar, başlıktaki iki lafzın delaletiyle Beyoğlu'nda yapılan yılbaşı kutlamalarında bahsedileceği zannında bulunulabileceğini fakat, oralara gitmek ve o manzaraları görmek istemediğini, bu kutlamalardaki kabahatin veya güzelliğin erbabı tarafından mütalaasının yapılacağını ifade ederek asıl konusuna geçiyor.

Avrupa âdetlerinin bütünüyle kayıtsız ve şartsız kabulünü asrîlik gereği zannedenlere bazı tavsiyelerde bulunan yazar, bahsetmek istediği soğuk ve açıklığın Avrupada bile namus ve haysiyet sahiplerinin gitmediği yerlerdeki avret yerlerinin açılması olmadığını, Türk hanımı kıyafetindeki bazı kadınlardaki mevsimsiz ve o nispette sevimsiz açıklık olduğunu ifade ediyor.

Erkeklerin palto yakalarını kaldırdıkları, yahut yüzlerini gözlerini atkılarla örttükleri bir mevsimde; kürklü, mantolu, ceketli, eteklikli kadınların kulak, burun, boyun, gerdan, göğüş gibi en fazla üşümeye müsait uzuvlarını açmalarını şiddetle eleştiren yazar, bunun güzellikle bağdaşmayan soğuk bir davranış olduğunu vurguluyor.

Yazara, şu asrî geçinenler yahut onların moda diye taklitçileri, mevsime göre giyinmeyi ve güzel görünmek için biraz örtünmeyi öğrenseler de hem sıhhatlerini

gözetseler hem de açıklık ve soğukluklarıyla kendilerini tesadüfen görenleri üşütmeseler, diyerek eleştirilerini sürdürmektedir.

Su'ûdü'l-Mevlevî, "Kıt'a-i Na'tiye", sy.57, s.165.

Mihr-i hakka sermedî bir mazhar-ı iclâl olup

Zulmet-âbâd-ı cihâna eyledin izhâr-ı nûr

Neşve-i tevhîdden diller kalırdı bî-nasîb

Etmeseydi yâ Resûlallâh eger zâtın zuhûr

Tâhirü'l-Mevlevî, "Sabâh-ı İntibâh", sy.57, s.165.

Semâ'-ı intibâhıma gelince bang-i (es-salât)

Açıldı çeşm-i gafletim çekildi perde-i sebât

Teveccüh eyleyip de ben İlâh-ı dil-penâhıma

Kapandı rûy-ı ma'siyyet nedemle secdegâhıma

Açıldı titreyen elim der-i atâ-yı ekreme

O demde rûh-ı mülhemim erişdi başka âleme

Lisân-ı âferînişiñ sesi o canlı zemzeme

Girerdi başka türlü hep o anda gûş-ı derkime

Tefehhüm eyledim ki ben o sayhalar uzak yakın

Enîni kalb-i hilkatiñ perestişinde hâlikıñ

Horoslarıñ terennümüyle kuşların tekellümü

Sabâlarıñ tenessümü, bulutların teressümü

Bekâ-yı vecd-i fecr ile dumû‘unuñ saçılması

O jâle-i füyûz ile çiçekleriñ açılması

Coşup hevâ-yı ‘aşk ile denizlerin temevvücü

Urup nevâ-yı şevk ile göñülleriñ teheyyücü

Semâdaki kevâkibiñ sönük sönük parıltısı

Zeminde çağlayan suyuñ hazin hazin şarıltısı

Hülasâ zerreden tutuñ, fezâyı kat‘ edin gidiñ

Lisân-ı hâlisi bütün şu sun‘-ı Rabb-i ekmeliñ

Kemâl-i inkıyâd ile Hudasınıñ müsebbihi

(Yüsebbihûn) âyeti, bu hâletiñ müvazzihi

Gelince inşirâh-ı nev şu nağmelerle kalbime

Düşüp de vecde eyledim sücûd-ı ‘aşkı Rabbime

***

Enâmil-i şu‘â‘ ile küşâde oldu tülleri

Sezildi ufk-ı hâveriñ nigâriş-i münevveri

Açıldı tarf-ı maşrıkıñ yavaş yavaş derîçesi

Görüldü şems-i tâli‘iñ şerefli, şanlı mehçesi

Güneş, o menba‘-ı ziyâ, dağıtdı âb ü tâbını

İzâle etdi zulmetiñ fütûr-ı irtiyâbını

Şu incilâ kamaşdırınca dide-i yâkînimi

Hatırladım bidâyet-i zuhûr-ı nûr-ı dînimi

Fakat onuñ tulû‘u var, gurûbu yok mü’ebbedî

Mahall-i inşirâki çünkü kalb-i pâk-i Ahmedî

Nâbedîd, “Gazel”, sy.57, s.166.

Gâlib Dedeye

Verdiñ cihânı âteşe bir zerre nûr içün

Saldıñ fezâyı fitneye bir dem huzûr içün

Fıtrat baş eğdi bizdeki bâzû-yı kudrete

Arzıñ sahûr-ı kahrını yardık zuhûr içün

Bir server-i bâlâ-peder evlâdıyız ki biz

Bâğ-ı behişti çiğnedi bir tek kusûr içün

Duzah şaşırdı bizdeki bir kânı gördü de

Yıkdı sırâtı kalmadı pervâ mürûr içün

Yollarda serseridir ezellerce neslimiz

Hulyâ yetişmeyen bir emel-zâr-ı dûr içün

Bir sırra mazharız ki bilinmez şu‘â‘ımız

Bizden ziyâ sunuldu semâvâta Tûr içün

Mecnunu akl u fikre imam eyleyen biziz

Bizden haber dilendi Felâtûn şu‘ûr içün

Biz hilkatiñ savurduğu en şanlı sayhayız

Bizden sadâ diler melekü’l-ba‘s sûr içün

Bir ‘aşka şu‘le-zâr-ı tecellî ki sînemiz

Eflâki yakdı dest-i Hudâ hep o nûr içün

Muhyiddin Râ’if Bey, “Değmez”, sy.57, s.166.

Bir nükteye bir hayât değmez

Bir neşveye bir kâ’inât değmez

Sözdür o rahîk neşve ammâ

Söz denmeye türühhat değmez

Ey baht-ı kerem-ver ü sitemger

Biñ cevre bir iltifât değmez

Bir ömr içün ey cihân-ı devvâr

Artık bu takallübât değmez

Bir lahza sebât edip sevil ki

Dil vermeye bî-sebât değmez

Ey zindegî-i adem nümûne

Bir ân ki bir memât değmez

Ölmek de deminde kurtuluştur

Çok kimseye o necât değmez

Bir devrine kalmışız ki dehrin

Deniz yaşamak vefât değmez

Muhyiddin Râ'if, "Nazîresi", sy.57, s.166.

Bir cezbeye biñ hayât değmez

Mihr ü meh-i kâinât değmez

Bir hande ki ey leb-i muhabbet

Deniz bu mükevvenât değmez

Ol reh-rev-i Ka'be-i hakîkat

Meyl etmege Sûmenât değmez

Ey nûr! seniñ bir incilâña

Biñ nîr bî-sebât değmez

Muhyî! Felek nemiyle kâra

Bir nefes içün iltifât değmez

Muhyiddin Râ'if, "İngiliz Sunûhât-ı Edebiyesi Numûnelerinden", sy.57, s.166.

Aogfellone'dan:

Tîr ve Nağme

Ben havaya bir tîr atmış idim; yere düşmüş idi. Nereye düştüğünü anlayamamış idim. O kadar seri tayaran idi ki nazar-ı temâşâ onun pervâzını takip edemezdi.

Ben havaya bir nağme nefh etmiş idim. Arza düşmüş idi. Mehbıtını tayin edememiş idim. Kimde o kadar keskin, kuvvetli göz vardır ki bir nağmenin tayeranını takip edebilsin.

Çok çok zaman sonra o tîr-i âvâreyi bir meşenin içinde keşf ettim henüz kırılmamış idi. Nağmeye gelince onu başından nihayete kadar bir muhibbimin kalbinde meknûn buldum.

Ahmed Rıza, "Müneccimbaşı Hüseyin Hilmî Efendi Merhum", sy.57, s.166-168.

Fezâ-yı bî-kerân içinde ve dûr-â-dûr mesâfeler ilerisinde dolaşan seyyâreler gibi, çok kimsenin nazar-ı dikkatini celb etmeyen bu neyr-i ma'rifet de nihayet ufûl etdi.

Hüseyin Hilmi Efendi merhum, 13 Eylül 347 tarihinde irtihal eylemiş, na'şı Horhor'daki evinden kaldırılıp Edirnekapısı haricindeki aile mezarlığına defn edilmiştir. Yazar, merhuma dair şimdiye kadar Mahfil'de bir yazı yazılmamasının kendisi için birkaç satırlık yer esirgendiğinden değil, belki hayatı ve malumâtı hakkında söz söyleyebilecek bir erbabına bırakılmış olmasından kaynaklandığını ifade ediyor. Heyet âlimlerinden emekli binbaşı ressam ve hafız Ahmed Ziya Beyefendinin, onun hakkında bir parça malumat yazmış olduğu bildirildikten sonra, bu kadarcık olsun bir malumatı buraya derc etmek emelinde oldukları beyan ediliyor:

Müneccimbaşı Hoca Hüseyin Hilmi Efendi, Farlova'ya bağlı Kulfeller köyünde 1274'te doğdu. Babası Hacı Ahmed Efendidir. 1281'de Kızanlıklı Suhte Mehmed Efendi lakaplı Hattat Hafız Mehmed Hulusî Efendiden malumat-ı ibtidâiye ile Cami' derslerinin bir kısmını ve sülüs ve nesih yazılarını taallüm etti. 1289'da İstanbul'a gelip Fatih civarındaki Çarşamba'daki Mehmed Ağa Medresesine dahil oldu ve Metelikli Hoca İsmail Efendinin derslerine devam etti. Rus savaşında memleketine gidip savaşa katıldı ve dönüşünde annesine ve küçük kardeşine de yardımcı olarak üç

sene Manisada kaldı. 1296'da tekrar İstanbul'a geldi ve Fatih Dersiamlarından Merzifonlu Hacı Hafız Mustafa Efendinin derslerine devamla 1309'da icazet aldı. 1312 yılında 1. sınıf müderrislik imtihanını kazanarak Fatih Camiinde derse çıktı ve icazet verdi. Namık Kemal'in babası müneccim Mustafa Asım Beyden ilm-i nücum derslari almıştı. 1318 yılında Sultan Selim Camii muvakkitliğine tayin edildi. Daha sonra 1325 yılında müneccimbaşılığa nasb olundu.

Yazar, onun Erbilli Es'ad Efendiye müntesip ve halifelerinden olduğunu ifade ediyor. Kendisinin onun yarım bıraktığı takvimi ikmal ettiğini de sözlerine ekliyor.

Ödemişli Hoca-zâde Mu'ammer Efendi, "Târîh-i Vefâtı", sy.57, s.166-168.

Fezâ ufûlüne ağlar cihân-ı irfânıñ

Bugün hazîne-i fen kaldı âh pek ıssız

Dedim bir âh ile târîh-i cevherin ona ben

Semâ-yı fende cihândan gurûb eden yıldız

1343

Hâfız İhsân, "Doktor Mehmed Ârifî Paşa", sy.57, s.168-170.

Merhum Giritli Ali Efendinin oğlu Doktor Mehmed Arifî Paşa, içinde bulunulan ayın dokuzuncu günü, tutulduğu zatürreden vefat etmiştir. Merhumun yaklaşık 25 yıl önce Tıbbiye-i Mülkiyeden mezun olduğu ifade edildikten sonra, görev yaptığı yerler sırasıyla zikredilmiş ve en son inkılapta açıkta kaldığı ifade ediliyor.

Merhumun özellikle iç hastalıklarının teşhis ve tedavisinde uzman olduğu ifade ediliyor. Doktorluk mesleğine girdiğinden ölümüne kadar, zaruri bir mazereti olmadıkça hiçbir hastasını geri çevirmemiş, hastalarına şefkatle yaklaşmış, uzak yakın demeden

her çağrıya cevap vermiş, fakirlerden vizite parası talep etmediği gibi ilaç paralarını da kendisi tesviye etmiştir.

Tıb ilmiyle ilgili yayımlanan eserleri takip ederek, kendini sürekli yenilemesi ve keşiflerden haberdar olması ve deruhte eylediği göreve hakkıyla layık olduğunun bir göstergesi olarak zikrediliyor.

Asıl mesleği olan doktorluk yanında edebiyat ve felsefeye olan merakı da dikkatlere sunuluyor. Südlüce dergahı şeyhi Elif Efendinin mesnevi derslerini de takip ettiği bildiriliyor. Zeki, hoş sohbet, ârif bir kimse olarak tavsif edilen merhum Doktor Mehmed Arifî Paşa'nın insanlık ve memleket adına büyük bir kayıp olduğu ifade edilerek Allah'tan rahmet temenni edilmiştir.

Su'ûdü'l-Mevlevî, "Târîh-i Vefâtı", sy.57, s.170.

Doktor Mehmed Arifî Paşa'nın vefat tarihi:

Eyledi teslîm-i rûh emr-i hakîm-i mutlaka

Ârifî Pâşâya geldikte nidâ-yı hâtifî

Zikr-i ism-i Hayy ile kayd etdiler târîhini

Göçdü eczâ-hâne-i dehriñ tabîbi Ârifî

1343

Ödemişli Hoca-zâde Mu'ammer Efendi, "Osman Nevres ve Âsârı", sy.57, s.170-172.

Önceki sayıdan devam...

Kemal'in ancak üç beytinin Harâbât'a kabul edilmesi ve Nevres Divanının da Ziya Paşanın takriziyle muvaşşah olarak neşredilmesi Namık Kemal Beyin tarizlerine birer sebep teşkil ettiği ifade ediliyor.

Yazar, Namık Kemal'in Takib ve Tahrip makâlelerine dikkat edilirse Nevres hakkında hiddetli yazılmış pek çok yazı görüleceğini, bilhassa

Nevres okunur belâ mıdır hiç

Şâ'irliğe âşinâ mıdır hiç

Bir ehl-i kemâl eliyle heyhât

Bir har ola dâhil-i harâbât

beyitlerinin nezâhetten çıktığını ve edebiyat severleri çok müteessir ettiğini söylemektedir.

Yazara göre, Tahrîb-i Harâbât, Nevresi düşürmemiş, tam tersine yükseltmiştir. Her şairin Divanında soğuk ve kıymetsiz beyitler olabileceğini söyleyen yazar, Nevres'te de böyle beyitler olmasının normal olduğunu söyleyerek, Sa'dî'nin bile böyle beyitleri olduğunu örneklerle gösteriyor.

Ayrıca Nevresin vatanperver bir şair olduğu da vurgulanıyor. Şiirleri yanında murassa' nesirleri olduğu da ifade edilen Nevres'in, manzum hikayelerinin de baştan başa şiir olduğu ifade ediliyor.

Nevres'in Divanından başka "Mecmû'atü't-Tarab 'alâ Lisâni Ehlü'l-Edeb" ve hamisi Abdülkerim Nadir Paşa namına yazdığı "Eser-i Nâdir" unvanlı eserlerinin de olduğu bildiriliyor. Yazar, ayrıca Bursalı Mehmed Tahir'in "Şeyh Sadi'nin mufassal tercüme-i hâlini muhtevî gayr-ı matbû Gülistan Tercümesi" bulunduğunu kaydettiğini söylüyor.

Yazar, Nevres'in şairliği yanında musıkîşinas birisi olduğunu da ilave ediyor. Araştırmalarına göre, merhumun hayatında birçok zahmetlere katlanmış bedbaht bir şair olduğunu ifade eden yazar, zamanının çoğunu zaruret içinde geçirdiğini, hatta Divanını bile Yusuf Kamil Paşa'nın himmetiyle bastırdığını ifade ediyor.

SAYI 58:

Bu sayıya Şaban ayı içinde bulunan Berat gecesinin ehl-i imana hayırlı olması temennisiyle başlanıyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Fâtih Câmi'-i Şerîfinde ve Çıkdıktan Sonra", sy.58, s.173-176.

Başyazar, Tâhirül-Mevlevî, "Peygamber-i Ekrem! Seni ve dinini inkar edenlerin hezeyanlarına karşı sabret ve onların yanından vakar ve mülayemetle çekil. Bir de mal ve manâle güvenip de seni yalancı çıkarmaya çalışanları bana bırak ve kendilerine biraz mühlet ver." meâlindeki âyetle yazısına başlıyor.

İslâmın ibtidalarında ve yavaş yavaş yayılmaya başladığı sıralarda, Ebu Cehil ve onun gibiler toplanmışlar ve Müslümânlığın önüne geçmek ve yükselmesine engel olmak hülyasına düşmüşlerdi. Bunların çoğunluğu zengindi ve bu yolda fedakarlıktan çekinmiyorlardı. Hatta peygamberin ortadan kaldırılması için yüzlerce deve va'd etmişlerdi.

Bu hareket üzerine yukarıdaki âyetin nazil olduğu ifade edildikten sonra İlahî va'din hikmetinin kısa süre sonra Bedir vadisinde infaz edildiği bildiriliyor.

Yazar, bu girişten sonra bir ikindi vakti Fatih Camiinin Akdeniz yönünde bir yere oturarak namaz vaktini beklerken şu manzara dikkatini çekiyor. Bir hocanın son cemaat mahallinde üstü başı eski püskü, ayağı çıplak bazı cemaate öğle namazı kıldırdığını ve "Allâhu ekber" nidalarıyla kubbeleri çınlattığını ifade ediyor. Yazar, bu manzara karşısında "Acaba, asrîlik iddiasındaki Avrupa'da halk arasında bu fakirlik içinde bir cemaat oluşturularak ibadet edilmesi hayal edilebilir mi?" diye kendi kendisine soruyor. Bu sırada bir molla hafızın yukarıya nakledilen ayeti tekrarladığını ifade eden yazarın, duygulanması sırasında bir ara gözüne altmış yaşlarında bir dede ve beş altı yaşlarında bir torunu ilişiyor. Çocuğun hanım ninesini taklit ederek namaz kıldığını görüyor. Uzun uzun bu çocuğun ibadetindeki masumiyeti tasvir eden yazar, Akif'in şu beyitini hatırlıyor:

O vakit kopdu içimdeki şu tahassür-i ebedî

Yâ hamiyyetsiz olaydım, yâ param olsa idi

Nihayet namazı kılıp Camiden çıkan yazarın hayalinde hâlâ o namaz kılan çocuk bulunuyor. Yolu üzerindeki bir yıkık çeşmenin kendisine yine bazı duygular yaşattığını ifade ediyor. Çeşmenin kenarında mantosunun çamurunu temizlemeye çalışan bir kadın dikkatini çekiyor. Kadının halinden eve gidince annesine ne diyeceğini bilemez bir durumda olduğunu ifade ediyor. Kadının yanındaki erkek arkadaşının da sigarasının son nefesini çekerken ince bir ceket altında üşümüş gibi titrediğini anlatıyor.

Yazarın kalbini sızlatan ve ruhunu müteessir kılan bu manzara karşısında "Ya Rabbi! Bari şu camideki çocuk ile emsâl-i masûmesini böyle çamurlardan muhafaza buyur." diye dua ederek yazısını bitiriyor.

Bergamalı Cevdet Efendi,"Tefsîr-i Biddirâye Mertebeleri",sy.58,s.176-177.

Sahabe-i kirâmdan süzülüp gelen tefsir ya naklen, ya mesneden, yahut nakle müstenid olmaksızın ibtidaî bir halde gelir. Evvelki takdirde bahis ve nazar, senedâtın sıhhat veya adem-i sıhhati cihetine matuftur. İkinci takdirde ise nazar olunur. Eger o sahabî tefsirini lügat kuvvetiyle yapmışsa kendisi ehl-i lisân olduğundan kabûle şâyândır. Yok böyle değil de kendisince malum ve müşâhid olan kıraat ve esbâba istinâden yapmış ise yine makbuldür. Ama birkaç sahabenin bu hususu tefsirde sözleri müteârızan vârid olursa bu takdirde eğer onları bir noktada toplamak mümkün ise toplanır; mümkün değilse İbni Abbas'ın kavli tercih olunur. Çünkü peygamber ona bu tercihi bahşetmiştir.

Tefsîr-i Biddirâyenin Altıncı Mertebesi:

Lügat itibarıyla tefsir demek, Kur'ân-ı Kerîm'in cevâhir-i elfâz-ı müfredesinden bahsetmek demektir ki bu meselede umde, tefsir erbabının o yoldaki beyanâtı değildir.

Yazar bu konuda, tefsîr-i biddirâye erbabının üç önemli notkaya dikkatlerini çekmeyi lüzumlu görmektedir.

Birinci nokta: Lügatın meşhûr olanı ile şâz olanı, hakîkat olanı ile mecâz olanı, hakikat olduğu takdirde hakikat-i lugaviyye, hakikat-i örfiyye, hakikat-i şer'iyye olanlarını birbirinden fark ve temyiz etmek ve bu hususta son derece ihtiyatlı davranmak lazımdır. Yazar bu noktanın önem derecesini anlatmak için İmam Şâfî'nin (Lügat-ı Araba adam akıllı vakıf olmadığı halde tefsir-i kitabullâha cesaret gösteren kılkuyruğu bana getirseler ona bir temiz dayak atardım.) sözünü naklediyor. Bir de lügatin müşterek lafızlardan olup olmadığına ve bir müşterek lafzın her iki manasında kullanılması yanlışlığına kapılmamak hususlarına dikkat etmek gerektiği vurgulanıyor.

Yazar, bu ihtiyatın gereği gibi anlaşılması için biraz daha tafsilat yoluna gidiyor ve Kurandan örnekler veriyor.

Kur'ân'da iki manaya taşınabilen bir lafız, göz önünde tecelli ettiği zaman bakılır; eğer o manadan biri daha zahir ve iradeye daha layık ise lafzı, şayed zahir olan mana murad olunmayıp da bilakis gizli olan mananın kasta ve iradeye yakın olduğuna delalet eden bir delil bulunmazsa, o manaya hamletmek lazımdır. Her ikisi de açıklık ve gizlilik bakımından denk ve lafzın her ikisinde kullanılması hakikat olup ancak birinde lugaviyye, diğerinde şer'î hakikat ise, şayed lugavî hakikat murad olunduğuna bir delil bulunmazsa, şer'iyye üzerine haml etmek evlâdır.

Şeyh Zâhir Efendi, "İslâm Târihinde İsnâd", sy.58, s.177-179.

Yazar, Câhit Bey tarafından tercüme ve tab' edilmekte olan "İslâm Tarihi"ne dair 9962 numaralı ve 27 Kanunıevvel tarihli İkdam'da yayımlanan makâleyi okuduğunu ve makâle yazarının bu tarih müellifi İtalyan Leona Ka'itano ve tarihini gah batırıp gah çıkarmak suretiyle müstereddit bir durumda bulunduğunu gizlememekle beraber kitabı ve müellifini takdir etmekten geri kalmadığını ve bazı tamiri mümkün olmayan boşluklara tesadüf ettikçe müellifin bir Hıristiyan olması hasebiyle iddia ettiği tarafsızlığı muhafaza edemediğinden bahsederek bazı konuları kabul edemiyor, bir hafta

sonra da bu kitaptan bazı alıntılar yaparak ilim alemini bunlara cevap vermeye davet ettiğini ifade ediyor. Arkasından tabi ki İslâm âlimlerinin bunlara cevap vereceklerini söyledikten sonra kendisinin hadis ve isnat ettiği hezeyanlarına cevap vermeye cesaret ettiğini ifade ediyor.

Yazar, önce isnadın bir tanımını yaptıktan sonra, nakledilen ifadeden müellifin İslâm konusunda ne kadar garazkar bir tavır içinde olduğunu çıkarıyor. Yazara göre, adam, araştırmacı bir tarihçi değil, garazkar bir iftiracıdır. Yazar, vak'alara ait yönleri uzman tarihçilerin araştırmalarına bıraktıktan sonra, isnat bahsine ve hadis-i şeriflerin bu güne gelişine dair yolları irdeliyor. Yazara göre, müverrih isnadların bugüne kadar nasıl geldiğini araştırmamış yahut araştırmaya gerek duymamış hatta derin araştırmalara dayandığını iddiasıyla ki isnadı, hadis muharrirlerinin ihdas ettikleri nâkillerin isimlerinin cedveti vehm ederek kendini gülünç bir duruma düşürmüştür.

Gerçekte isnadın İslâmda zuhur ettiğini, muhaddisler ve hadis toplayanlar tarafından ve sair İslâm âlimleri tarafından ihdas olunmadığını ve Arabların bir özelliği olduğunu söyleyen yazar, İtalyan tarihçinin bu hakikati bilmemekle sadece İslâmda değil, Arabiyatta da ne derecede cahil olduğunu ortaya koymaktadır.

Yazar, burada iddialarını ispat etmek gayretiyle tarihe dair birkaç isnat örnekleri naklederek İtalyan yazarın tavrını ve anlayışını daha somut bir şekilde yansıtmaya çalışmaktadır.

Abdurrahman Bey, "Arzın Son Günü", sy.58, s.179-181.

Önceki sayıdan devam... Yazar, Vakı'a suresinin 4, 5, 6. âyetlerinden aktardığı meâllerden "Arz şiddetle sarsıldığı ve dağlar yığın yığın at ayağından yayılan tozlar gibi saçıldığı vakitte…" hareketle müsademe yoluyla dünyanın sona ereceğine işaret ediyor. Yine Kehf suresinin "Dağları yürüttüğümüz gün arzı dümdüz görürsün. Ve onları bir tanesi unutulmayarak bir yere serer ve cem' ederiz!" meâlindeki 45. âyetinde ifade edilen özelliklere dikkat çekiyor.

Kaf suresinin 15., Enbiyâ suresinin 104., Burûc suresinin 13., Rûm suresinin 37., Yûnus suresinin 34., Mürselât suresinin 10., Tûr suresinin 10., Nebe suresinin 19 ve 20. âyetlerini inceleyen yazar, arzın son gününün müsademe şeklinde vukua geleceğine dair işaretleri ortaya koymaya çalışmaktadır.

Yazara göre, müsademeyi yani patlamayı müteakkip arz üzerinde sağ insan farz olunursa bunlar semayı müsademeden çıkan toz ve duman arasında zuhura gelen yarıklardan görebilir, bunlara kapı demek tabii olur.

Serabı ise sıcak çölde deniz gibi görünen beyaz renkte yalancı dalgalanmalar olarak nitelendiren yazar, toz hâlinde dağılıp sehabiye haline giren şeyin elbette öyle görüneceğini ifade etmektedir. Yazara göre, Nebe suresinin 19 ve 20. âyetlerindeki serab ifadesi âdeta sehabiye makamında kullanılmıştır.

Mustafa Hakkı Efendi, "Erkân-ı Harb Miralayı Abdurrahman Bey'e Açık Mektûb", sy.58, s.181-182.

Yazar Mustafa Hakkı Efendi, Abdurrahman Bey'in Mahfil mecmuasının 57. sayısındaki "Arzın Son Günü" başlıklı makâlesini diğerleri gibi seve seve okuduğunu ve okurken bu meselelerin "bizim tefsirlerimize ne münasebetle geçtiğine hem hayret ediyor, hem de müteessir oluyorum" cümlelerine gelince kendisinin de müteessir olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca yazar, "sur üfürülmesinden maksat, gazların serbest kalışından dolayı acı acı çıkışından başka bir şey değildir" şeklinde yapılan tefsiri de hayretle karşıladığını sözlerine eklemekte ve bu konuda bazı açıklamalar yapmak istediğini dile getirmektedir.

Sur konusunda Abdurrahman Beyin hadis-i şerifleri yeterince araştırmaya vakit bulamadığını nazik bir şekilde ifade ettikten sonra, Kur'an'daki surla ilgili kelimelerin maksadının hadislerde ortaya konulduğunu örnekler vererek açıklamaktadır. Naklettiği hadisler incelendiğinde tevile bile gerek kalmayacağını ifade eden yazar, bu konuda tefsirlerin hayreti celb edecek bir durumu olmadığını söylüyor.

Cenab-ı Allah vakti geldiğinde ümmeti helak ve âlemi harab etmeye vesile olacak müthiş sayhalar çıkaran sur, nakur adlarında bir büyük cisim yaratıp İsrafili bu işe memur etmesi aklen caiz, naklen sabittir.

Yazara göre, zamane gençlerinden çoğunluğu iki helak edici hastalığa tutulmuştur ki bunların birincisi; bilgilerini yeterli görüp eski eserleri mütalaaya yanaşmamaları, ikincisi ise; havsalalarına sığdıramadıkları hükümlere hemen hurafe damgasını basmalarıdır.

Bu konuda yazar, Abdurrahman Beyden, İslâm filozoflarından hüccetülİslâm İmam Gazalî'nin İhya adlı eserinin 4. cildinde nefh-i sûr bahsini mütalaa ederek kanaatini yazmasını rica ve ihtar ederek yazısını bitiriyor.

Mu'ammer Efendi, "Bir Macarlının Din Hakkındaki Sözleri", sy.58, s.182-183.

Yazar, geçenlerde Macar talebelerinin Darülfünun'u ziyaret etmesiyle ilim âleminde önemli bir adımın atılmış olduğunu bildirerek yazısına başlamaktadır.

Yazarın bu Macar talebelerinin seyahatlerinde en önemli bulduğu nokta, bir Macar üniversite öğrencisinin az bildiği Türkçe ile çok önemli bir meseleyi açıklamasıdır. Bu misafir İlahiyat fakültesini ziyareti sırasında geleceğin din âlimlerine hitabet şöyle demiştir: Hiçbir memleket dinsiz yaşayamaz. Siz bu memleketin en yüksek siyasî ve ictimaî mevkilerini işgal edeceksiniz, memlekete büyük feyizler temin edeceksiniz.

Yazar, bu sözleri dinlerken on üç buçuk asır önce doğan İslâm güneşinin "Cenab-ı Hak bu dini gayrimüslimlerle de teyid eder." meâlindeki hikmetini hatırladığını ifade etmektedir. Yazar kendi kendine "Acaba dini hafife alanlar, halkın inancını, vicdanını inciten satırları yazanlar bu hakikati akıllarına getirmiyorlar mı?" sorusunu soruyor. Bu sorunun cevabını yine bir Garblıdan öğrendiğini söyleyen yazar, bu konuda Tahirülmevlevî'nin veciz bir ifadesini naklediyor: "Din bir ahlak zabıtasıdır. Polis, bir insanın kapısına kadar gelir, Allah korkusu yatağına kadar…"

Halbuki İslâmiyet Allah korkusunu hikmetin başı yaptığı zamanlarda Macarlıların söylemek istediği desturu ortaya koymuştu. Bütün İslâm ahlakçıları bu esas üzerinde yürümüşler, bir zamanlar peyrevleri bulunan Garblıları da feyizlendirmişlerdi. Fakat biz yine Allah korkusunun insanlık için çok önemli olduğunu, felaketlerle ictimaî heyetler arasındaki seddin ancak din ile kurulacağını ve teşkil edebileceğini bugün bir Avrupalıdan dinliyorduk.

Yazar, kendisinin bunları muhakeme etmekle uğraşırken Macar talebelerinin İlahiyat Fakültesine veda ettiğini, Türk arkadaşlarıyla beraber Darülfünun kütüphanesini ziyarete gittiklerini söyleyerek yazısını bitirmektedir.

Sa'dî Bey, "Eski Mısırlıların İlmi-I", sy.58, s.183-184.

Avrupa âlimlerinin çoğunun eskilere ait fennî bilgilerin araştırılmaya değer olduğunu söyledikleri ifade ediliyor. Onlara göre, yirminci asır her şeyi icat etmiştir. Fakat ilk bakışta doğru görünen bu iddiaya karşı fen başkadır, uygulaması başkadır, diyebiliriz. Eskilerin ortaya koydukları nazariyeleri halihazırdaki ilim adamlarının kabul ettikteri ifade ediliyor.

Yazar, radyum elementinin keşfi sayesinde gözlemlenebilen hadiseler, cisimlerin havî oldukları zerrelerin dönüşümlerini irâe ettiği gibi her zerrenin başka bir zerreyi doğurduğunu gösterdiğini söylüyor. Eski simya ilminin müntesiplerinin hulyası olup birçok bilim adamının saçma olarak telakkî ettikleri "maddenin değişimi" meselesinin artık münakaşa götürmemesi üzerine dayanan en kesin hakikat mertebesine çıktığı ifade ediliyor. O halde simyacıların inançları bizce meçhul olan hadiseler üzerine mi istinat ediyordu, yoksa unutulmuş rivâyetlerin canlandırılmasından mı ibaretti? Bu sorunun müşkil olduğunu ifade eden yazar, radyumun bulunuşunun madde ve kuvvet hakkındaki bilgilerimizi alt üst etmekten başka biraz da mütevazı olmamızı ihtar ettiğini söylüyor.

Tarihin zaptettiği olayların en fazla altı bin senelik olduğunu, bundan önceki olaylardan tamamıyla habersiz olduğumuzu söyleyen yazar, o devirlerde yaşayan ve

isimleri bile bizce bilinmeyen kavimlerin bilgilerinden istifade eden Mısırlılar ve Keldaniler kendilerinden hiçbir şey icat etmemişler ve belki esasını iyice kavrayamadıkları hakikatleri tekrar etmekten başka bir şey yapmamışlardır. Çünkü eski eserlerde rastlanan kesin sözlerin mevcudiyetini nasıl izah edebiliriz?

Mesela, Mısırlıların tabii bilimlere dair malumatlarının gayet geniş olduğunu vurgulayan yazar, zamanın tahribatından kurtulan ihramların bu konuda en bariz delil olduklarını savunmaktadır. Eski eser uzmanları, dünyanın bu en eski âbidelerine Firavunlar sülalesinin büyük hükümdarları için yapılmış kabirlerden ibarettir, dediklerini hatırlatan yazar, ihramların içerisindeki hiyerogliflerin bu sözleri doğruladığını söyler.

Yazara göre, sanayinin fevkalade geliştiği günümüzde bile inşası hemen hemen imkansız olan ihramların ancak Firavunların mezarı diye yapıldığını beyan eden arkeologlar, bazı düşünürleri tatmin edememişlerdir. Yine yazara göre, bu ihramlar sırf bir mezarlık için yapılmamış, eski zamanların ilim adamlarını teşkil eden Mısır rahipleri, gerek yıldız ilmine gerek sair ilimlere dair elde ettikleri sonuçları bir âbide üzerine tesis etmeyi istemişlerdir. İngiliz Smith, yaptığı araştırmalar sonucunda altı bin sene önceki âlimlerin arzın şeklini, kütlesini, gezegenimizin güneşe olan mesafesini…. vs. bildiklerini ortaya koymuştur. Eski Mısırlıların bütün bu malumata vakıf olmaları için ne gibi vasıtaları olduğunun bizce önemi olmadığını vurgulayan yazar, yalnız dikkate alınacak bir husus varsa onun da halk yanında mevki ve nüfuzlarını muhafaza fikriyle muttali oldukları hakikatlere birçok da hurafeler karıştıran eski ilim adamlarının bizim bir iki asırdan beri öğrendiklerimizden haberdar bulunmalarıdır.

Gelecek sayılarda bu büyük ihramların sırlarının nasıl çözüldüğünü ve bize ne ifade ettiklerini ortaya koymaya çalışacağını ifade eden yazar, yazısını burada bitirmektedir.

Fikrî Hâlis Bey, "Dâ'ü'r-Raks", sy.58, s.184-186.

Yazar, burada bir hikaye anlatmaktadır. Yazar, babasına ve babasının halasına Allahtan rahmet dileyerek hikâyesine başlamaktadır.

Ömrünü pek ağır başlı geçiren halama ömrünün son yıllarında bir oynaklık arız olmuştu. Halasının bütün uzuvlarının yaşlılıktan dolayı sallanışını, oynaklık olarak nitelendiren yazar, en hünerli çengilerin bile yapamayacağı raks hareketlerini her uzvuyla durmadan dinlenmeden devamlı yaptığını anlatıyor ve arkasından da sözlerinin yanlış anlaşılmamasını rica ediyor.

Yazar, böyle bir girişten sonra daha birkaç sene öncesine kadar İstanbul erkeklerinin ve kadınlarının öyle umumî yerlerde değil, özel meclislerde bile oynaması şöyle dursun, biraz laübalilik göstermesinin hafif meşreplik sayıldığını ifade ediyor. Raks sanatının erkeklerde köçeklere, kadınlarda çengilere münhasır olduğunu söyleyen yazar, bunların sosyal statülerinin çok düşük olduğundan dolayı kimsenin onlatı taklit etmeye tenezzül etmediğini ifade ediyor.

Halasının oynaklığının asıl sebebinin "daü'r-raks" denilen bir sinir hastalığının icabı olduğunu söyleyen yazar, gerçekte halasının çok edeb ve haya sahibi bir insan olduğunu anlatıyor. Yıllarca sallanıp titreyen halasının ahirete yorgun gittiğini mizahi bir tarzda anlatan yazar, merhumeyi sekseninden sonra kıvrandırın bu hastalığın yakın bir zamanda memleketin her yaşta insanına yayıldığını anlatıyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Es'ad Dede Efendi Hakkında", sy.58, s.186-188.

54. sayıdan devamla...

Zahmeti nisbetinde neşeli geçen bir yolculuktan sonra Medine'ye varan Tahirül-Mevlevî ve Esad Efendi, iki deve kiralarlar ve kalan yolculuklarına bu şekilde devam ederler. Yazar, Dede Efendinin deve yolculuğu sırasında sergilemiş olduğu davranışları beğeniyle naklediyor.

Dede Efendinin yolculuk sırasında okumuş olduğu Molla Camî'den, Mevlânâ'dan, Şeyhülİslâm Çelebi-zâde Asım Efendi'den şiirler yer yer derc ediliyor. Bu sırada yazar, okunan şiirler arasındaki Molla Cami'nin meşhur na't-ı şerifini Medhî isminde bir Türk şairinin nazmen tercüme etmiş olduğu bilgisini veriyor.

Yazar, kendisi de bu şiiri nazmen tercüme etmiş ve bu sayfalara derc etmiştir. Merhum Esad Dede Efendi bu şiiri okuduğunda çok beğendiğini ifade eden yazar, Dede Efendinin kendisine duacı olduğunu söylemektedir.

Devamı var, denilerek yazı burada bitirilmektedir.

Reşîd Mazhar Bey, "Habeşistân'a Dâir-3", sy.58, s.188-190

Yazar, bu yazı dizisini 55. sayıdan devam ettiriyor. Yazar, bu sayıda Elije Raklo'nun Ansiklopedik Cihan Coğrafyasının Afrika-yı Şimali kitabında 245. sayfadan başlayan "Habeşlerin Dini" bahsini tercüme ile takdim ediyor.

"Kayalara deniz dalgalarının çarpması gibi Habeş dinlerini muhasara eden İslâmiyetin savletlerine rağmen Jan Babanın eski dini tutunmaya muvaffak olmuştur. Habeş Hıristiyanlarının dini, Konstantiniyye'nin siyasetine tabi olan ve Aksom ile şarkî Roma arasındaki münasebetin Kızıldeniz, Arap yarımadası ve Suriye vasıtasıyla tesis ettiği bir zamanda, yani Miladî 4. asırda Habeşistan'a sokulan ve yayılan inanç ve dindir.

Yazar, daha sonra tercümesinde Habeşistan'ın dinine dair miladî 4. asırdan başlayarak kronolojik bir şekilde ortaya çıkan mezhep ve tarikatlerin görüş ve düşünceleri hakkında bilgiler veriyor. Yine bu tercüme yazısında, bu topraklardaki din ve mezhep mücadelelerinde Müslümân propogandacıların, Avrupa misyonerlerinden daha şanslı çıktıları ifade ediliyor. Bazı yazarlara göre, o zamanlar Müslümânlar, Habeşistan sınırlarından memleketin içlerine kadar ahalinin neredeyse üçte birini teşkil ediyorlarmış.

Bu arada tercüme yazısı kısmı bittikten sonra Tâhirü'l-Mevlevî'nin iki sütünu aşan uzun bir dipnotu yer alıyor. Yazar, burada tercümenin son paragrafında yer alan ve Peygamber Efendimizin Habeşistan hakkında göstermiş olduğu teveccühün guya doğru çıkmadığının vurgulanmak istenmesi dolayısıyla arada bu malumatı vermek durumunda kalıyor.

Adı geçen kitap Habeşistan'da din hakkında bu kadar malumat verdikten sonra, kilise ve papazlara geçildiğini ve bundan sonraki konulara ilgimizin kesildiğini ifade eden yazar, "devamı var" diyerek yazısını burada kesiyor.

Ahmed Şükrü Efendi, "Kula'da Mahfil", sy.58, s.190-191.

Yazar, Kula ilçesine yolculuğunu anlattığı yazısına ilçenin girişinden başlayarak coğrafi özelliklerini, sanayisini ve özellikle ilçenin girişindeki iplik ve halı fakrikasını ve bu fabrikanın yöre halkına ve milli ekonomiye olan katkılarından bahsediyor. Yazısının devamında Kula'nın her manasıyla aydın bir muhit olduğunu ifade eden yazar, irfan ışığının yalnız beyinleri değil sokakları da aydınlattığını söylüyor.

O gün itibarıyla 11.000 nüfusu bulunan Kula kasabasında 1.100 kadar mektep talebesinin bulunduğunu söylemenin bu düşünceyi ispat etmeye yeterli olduğunu söyleyen yazar, kasabanın elektrik ve telefon gibi medenî araçlarla donanmış olduğunu da sözlerine ekliyor. Kula'nın çalışkan bir kaymakama sahip olmakla bahtiyarlığa ulaştığını söyleyen yazar, yalnız tren yolu olmamasını büyük bir eksiklik olarak görüyor ve Kula'nın geleceğinin çok parlak olduğunu ifade ederek yazısını bitiriyor.

Reşîd Mazhar Bey, "Müsteşrik Mösyö Lusyen Buva", sy.58, s.191-192.

Yazar, Müsteşrik Lusyen Buva hakkında geçen mektubunda malumat vermeye çalıştığını hatırlatarak yazısına başlamaktadır. Yazar, hayatını Şarka ve özellikle İslâm araştırmalarına hasreden bu fazıl zatın memleketimizde hakkettiği kadar tanınmadığını ve bu yüzden onun hayatı ve eserleri hakkında biraz malumat vermek istediğini ifade ettikten sonra Mösyönün öğrenim hayatını anlatıyor.

Mösyö Lusyen Buva Sorbon Üniversitesi'ni bitirdikten sonra, Elsine-i Şarkiyye Mektebi'nin Türkçe, Arapça ve Farsça şubelerinden diploma almıştır. 1897'de tez olarak Bermekîlerin tarihi yazmış ve bu eser 9 sene önce Fransız Enstitüsü

tarafından mükafatla takdir edilmiştir. Mösyönün kamilen bildiği bu diller yanında İbranice, Hintçe, İspanyolca, Portekizce, İngilizce, Almanca, İtalyanca ve Rumcaya da tam vukufu olduğu ve bu dillerin hepsini Paris'te öğrendiği ifade ediliyor.

Daha sonra eserleri hakkındaki bilgilere geçiliyor. İlk olarak onun Azerî yazar Harun-zade Fethali'nin Yusuf Şah ismindeki tarihi eserini, Hasis adlı komedisini, Derviş Ali Şah adlı piyesini Fransızcaya tercüme ettiği bildiriliyor. Yusuf Şah adlı eserin tercümesine ilave ettiği lügatçenin, ilk Azeri lügatçesi olduğu ifade ediliyor.

Fransızca Alem-i İslâm Mecmuasının umumi katibi olduğu, aynı zamanca Türk ve Azerbaycan matbuatını takip ettiği, Arap ve İran matbuatı hakkındaki araştırmalarını da çeşitli dergilerde yayımladığı ifade ediliyor. Avrupanın çeşitli dergilerinde Şark'a dair birçok makâleler neşrettiğini ifade eden yazar, bunları adları ve yayın yılları ile beraber sırasıyla verdikten sonra, Revue du Monde adlı dergide de Mahfil hakkındaki tetebbüâtının da münderic olduğunu sözlerine ekliyor.

Yazar, son paragrafta Mösyö Lusyen Buva, hakkında övgü dolu sözler sarf ederek yazısını tamamlıyor.

Türkistanlı Rif'at Efendi, "Türkistânda Eski İlim Yurdlarının Hâli", sy.58, s.192-193.

Yazar, Türkistan'ın ilim bakımından bügünkü haline gelişine kadar kısa bir tarihçesiyle yazısına başlıyor. Bu ülkenin eski zamanlarda ilim ve medeniyet bakımından geçirdiği parlak devirlerin artık geride kaldığı, bugün ne bir kimyagerinin ne de bir doktorunun bulunduğu ifade ediliyor.

Eflatun ve Aristo mesleklerinin ruhunda yeni felsefî sistemler icad edilmesiyle başlayan fikrî gelişmeler sayesinde tasavvuf üstadları Hoca Ahmed Yesevî, Sufî Allah Yâr gibi şöhretler yetiştiren Türkistan, Timurlenk'in torunu Uluğ Beyin Semerkant'ta yaptırdığı ünlü rasathane başta olmak üzere sayısız bilim yuvalarıyla fen ilminde de kendini kabul ettirmişti.

Yazara göre, Türkistan'ın ilim ve medeniyet bakımından eski yüksek seviyesini yitirmesinin sebebi, eskiden halk ve zenginler tarafından kurulan vakıflarla idare ediliyorken bu desteğin azalmasıyla ve Çarizmin Türkistan medreselerini yıkma politikası medrese sayısında büyük bir azalma meydana getirmiştir. Yazar, bu kısımda Türkistan'daki medreselerin okuyan talebelere göre istatistiğinini bir tablo halinde sunmaktadır.

Yazar, Türkistan medreselerinin gelmiş geçmiş durumlarını ortaya koyduktan sonra "Medreselerde Tahsil ve Usûl-i Tedris" alt başlığında Türkistan medreselerinde uygulanagelen eğitim öğretim yöntemleri hakkında bilgi veriyor. Öğretimin başlamasından tatil günlerine kadar, ders saatleri ve ders usulü, müderrislerin tavır ve davranışları, okutulan kitaplara kadar anlatan yazar, eleştirel bir üslup kullanarak sanki Türkistan medreselerinin bugünkü vahim hale gelmesinde bu öğretim tekniklerinin ve okutulan derslerin asıl sebep teşkil ettiği izlenimi vermektedir.

İsâ Han, "Belh Şehri", sy.58, s.193-194.

Yazar, Belh şehrinin tarihten bu yana büyük şair ve mutasavvıflar yetiştirdiği ve Keyumers tarafından bina edildiği, eski zamanlarda Aryenlerin bu şehri kutsal saydıkları rivâyetlerine yer vererek yazısına başlıyor.

Eski zamanların parlak ve görkemli şehri olan Belh'in bugün bir mermer saraylar enkazı olduğunu söyleyen yazar, M. 1220 yılında Cengiz Han'ın bu şehri yağmaladığını ve istilacıların yakıp yıktığını da hatırlatıyor. Daha sonra bu şehrin Hz. Mevlânâ başta olmak üzere birçok mutasavvıf, âlim ve şair yetiştirdiği üzerinde duruyor. Ayrıca Hüseyin Baykara'nın oğlu zamanında Hz. Ali'nin kabrinin keşfedildiği ve Behl şehrinin Timur yıkımından sonra bugün halkın bir ziyaretgahı haline gelen Mezar-ı Şerif'e nakledildiği bilgileri de veriliyor.

Belh şehrinin yetiştirdiği âlimler, şairler ve ortaya koydukları sayısız eserlerden bahsetmeye bu sayfaların yetişmeyeceğini ifade eden yazar, Belh'in bugün de iyi bir

durumda olduğunu ve çevresindeki ülkelerle anlaşmalar ve iyi ilişkiler sayesinde gelişmeye ve yenileşmeye mazhar olduğunu söyleyerek yazısını bitiriyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Kelile ve Dimne Eserine Dâir", sy.58, s.194-195.

Yazar Tâhirü'l-Mevlevî 56. sayıdan devamla Kelile ve Dimne hakkındaki yazısını bu sayıda bitiriyor.

Kelile ve Dimne'nin Yunanca nüshasının Arapça tercümedeki Ali bin El-Şah'ın mukaddimesiyle 20, 21. bablardan öte bütün münderecatı içine aldığını bildiren yazar, 1666 tarihinde basıldığını, 1697'de Latinceye tercümesiyle tab' edildiğini, yine bu nüshadan İtalyancaya tercümenin 1583 ve 1872'de neşredildiğini ayrıca Slavcaya da tercümesinin yapılmış ve basılmış olduğunu bildirmektedir.

Farsça tercümeleri çok sayıda olan eserin ilk Farsça tercümesinin Behram Şah Gaznevî'nin emriyle Ebu'l-Meâlî Nasrullah bin Muhammed bin Abdülhamid'in kalemiyle 1121'de istinsah edilmiştir. Paris kütüphanesinde 6 nüshasının bulunduğu da verilen bilgiler arasındadır. Meşhur şair Rûdegî'nin bu tercümeyi nazma çektiği, Hüseyin El-Vâiz El-Kaşifî de 15. yüzyılda yeniden düzenleyip Horasan hükümdarı Hüseyin Baykara'nın ümerasından Emir Şeyh Ahmed Süheylî adına izafeten Envâr-ı Süheylî adını koymuştur. Yine Envâr-ı Süheylî derecesinde meşhur olan bir tercümesini de Ebu'l-fazl 1557 tarihinde yapmıştır. 16. asırda Ali Çelebi, Hümâyûn-nâme adıyla Türkçeye tercüme etmiş, Fransızca ve İspanyolcaya tercüme edilmiştir. İbranîce iki tercemesi vardır.

Tibet lisanındaki tercüme ise İbnu'l-Mukaffa'ın eserinden değil, Sanskritçeden naklolunmuştur. Maalesef 4. babdan sonraki kısmı zayi olmuştur. Yazara göre, İbnu'l-Mukaffa'nın tercümesi olmasa bu kıymetli hazineden mahrum kalınacaktı.

İlâhiyat Fakültesi Talebesinin İstirhâm-nâmesi, sy.58, s.195.

Yukarıdaki başlıkla bir İlahiyat Fakültesi talebesinin mektubuna yer verilmiştir.

Ayrıca son sayfada âsâr-ı münteşire başlığı altında"İslâmda Tese''ül Yokdur", "Hilâl-i Ahdar Mecmuası", "İlm-i Tasavvuf", Süleyman Nazif'e ait "Mehmed Akif" isimli eser ve "Asâr-ı Nisvân" adlı eserlerin yayımlandığı haberi yer almaktadır.

SAYI 59:

Bu sayının baş sayfasında Türkiye Cumhuriyeti İstanbul Müftülüğünün bir ilamına yer verilmiştir.

"Hıyanet-i Vataniyye Kanununun 1. maddesinin tadili hakkındaki 15 Nisan 339 tarihli kanuna müzeyyel kanun suretidir." Başlığı altında 7 maddelik kanun metni verilmiştir. Bu metin İstanbul müftülüğünün Ramazan vaizlerine bir ilamı niteliğinde olup din istismarı yapılmasını, dinin siyasete alet edilmemesini ve bu maksatla cemiyetler kurulmasını yasaklayan kanundan haberdar edilmesi konusunda bilgilendirme mahiyetindedir.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Ramazan-ı Şerîf ve Oruç", sy.59, s.198-200.

Yazara göre, içerisinde Kur'ân-ı Kerim'in nâzil olması, Müslümânlara oruç tutmanın farz kılınması, geceleri arasında leyle-i Kadir'in bulunması gibi meziyetler Ramazan-ı şerifi aylar içerisinde mümtâz bir dereceye çıkarmıştır. Yazar, ramazanın bu özelliklerini deliller getirerek tek tek ele aldıktan sonra, oruç ayının ilk on gününün rahmete, ikincisinin mağfirete, sonuncusunun da cehennemden kurtuluşa vesile olduğunu müjdeleyen bir hadis-i şerife de yer veriyor.

Savm/oruç kelimesinin sözlük anlamlarından başlayarak gelenekteki yerini anlatan yazar, onun sayısız hikmetlerinden somut benzetmelerle güzel anektodlar ve

örnekler veriyor. Orucun hem maddi hem manevî feyizlerini, hadislerle, asr-ı saadetten örneklerle okuyuculara taddırmaya gayret ediyor.

Ramazanın feyiz ve bereketini anlatan yazar, zaman zaman manzum parçalara da yer veriyor. Özellikle Mesnevî şârihi İsmail Ankaravî'nin Münhâcü'l-fukarâ adlı eserinden alıntılar yaparak Ramazan ayının ve orucun Mevlevîlik kültürü içerisindeki yerini vurgulamaya çalışıyor. Buna göre orucun üç mertebesi olduğunu ve bunları tek tek ayrıntılı bir şekilde anlatan yazar, yer yer Mesnevî'den yaptığı Farsça alıntıları da serpiştirerek konuyu daha cazip hale getirmeye çalışıyor. Yazar, konuyla ilgili sözlerini Mevlânâ'nın Farsça bir mısraıyla tamamlıyor.

Bergamalı Cevdet Efendi, "Tefsîr-i Bi'ddirâye Merâtibi", sy.59, s.200-202.

Yazar önceki sayıdan devamla, lafzın manaların birinde hakikat-i örfiyye, diğerinde lügaviyye ise bu takdirde hakikat-i örfiyye üzerine hamletmenin daha evla olduğunu ifade ederek yazısına başlıyor. Manalar arasında uygunluk bulunmayıp her ikisi de lugaviyye yada her ikisi de şeriyye ise o takdirde müfessirin ictihadının söz konusu olduğunu ifade eden yazar, müfessirin nezdindeki delillere göre muradının ne olduğunu ortaya koyacağını ifade eder.

İkinci nokta olarak yazar, herhangi bir Kur'ân lafzının lugat manasında tefekküre dalındığı zaman, Arap dilinde birçok lafzın ilk bakışta delalet ettikleri manada hakikatmiş gibi göründükleri halde derinlemesine bakıldığında söz konusu mananın mecazi olduğu anlaşılabileceğinin dikkat nazarına alınması gerektiğini ihtar ediyor. Müfessirin bu konuda ayağını denk alması gerektiğini söyleyen yazar, mecazı hakikat olmak üzere kabul etmenin hata olduğunu vurguluyor.

Üçüncü nokta; müfessir, mutabakat, tazammun, iltizam kısımlarından ibaret olan üç delaleti birbirinden ayırma konusunda ihtiyatı elden bırakmamalıdır.

Yazar, bu delaletlerin hangi durumlarda hangilerinin tervcih edileceğini tek tek ve uzun uzun açıkladıktan sonra, iğrab itibarıyla tefsire dair mütalaaya başlıyor. Bu konuyu müstakil bir ilim sayanların da olduğunu hatırlatan yazar, aslında bunun

nahivden başka bir şey olmadığını ifade ediyor ve Zemahşerî başta olmak üzere bu konunun uzmanlarından ve eserlerinden bahsediyor.

Ömer Nasuhî Efendi, "Tevhîd-i Bârî", sy.59, s.202-205.

Yazar, Allah'ın varlığını, birliğini âyetler ışığında ve yakarış üslubunda anlatmaktadır. Mensur bir tevhit tarzında yazılan bu yazıda Allah'ın isim ve sıfatları, kainatın içinden tabiattan örnekler verilerek izah edilmeye çalışılmaktadır.

Aşağı yukarı Allah'ın her bir isim ve sıfatıyla ilgili olarak birer paragraf izahatın sunulduğu yazıda şu hitaplara, isimlere ve sıfatlara yer verilmiştir: Yârabbî, Mevcûd-ı hakîkî, İlâhî, Hakîm-i Müte'âl, Alîm, Rabb-i Lâyezâl, Semî', Sâni'-i Kadîm, Basîr, Halik-ı Azîm, Mürîd, Mü'essir-i Kâinât, Kadîr, Mürebbî-i Mevcûdât, Mütekellim, Mübdi'-i Hakîm, Mükevvin-i Kâinât, Mabûd-ı Zîşân…

Yazar, yukarıda sıralanan Allah'ın isim ve sıfatlarını tabiattaki mevcut varlıklardan bitkilerden, hayvanlardan örnekler vererek bunların her an Allah'ı tesbih etmekte olduklarını ifade ediyor. Yazının sonunda da yine yakarışla Allah'a karşı acziyetini ve kulluğunu ortaya koyuyor.

Abdurrahman Bey, "Arzın Son Günü", sy.59, s.205-206.

Önceki sayılardan devam eden yazıya, Tekvir suresinin 1. ve 7. âyetlerinin kıyamet hakkında daha fazla dikkate değer olduğu ifade edilerek başlanıyor. Bundan sonraki ayetlerde kıyametin başlarında ayın, güneşin üzerine düşeceğinin anlaşıldığı ve bu düşüş hadisesinin zımnen anlaşıldığına göre dolunay şeklindeyken vuku bulacağı Zumer suresinin 67 ayetinde bildirilen ilk hafif çarpışmada arzın kutuplarından geçen mihverini güneşe yönelteceği ifade ediliyor.

Yazar, ayetler ışığında arzın son günü hakkındaki mütalaalarını okuyuculara aktarıyor. Arzın son gününde nazarların dehşetten müteazzir olacaklarını ve buna göre

tehlikelerin görüleceği ve adeta kıyametin vuku bulmak üzere olduğunu herkesin anlayacağını ifade etmektedir.

Daha sonra ayın batacağını ifade eden yazar, bu tutulmanın daha önce bildiğimiz veya gördüğümüz tutulmalardan farklı olduğunu söylemektedir. Güneş sistemindeki mevcut dengenin bozulmadıkça gerek arz ve gerekse diğer gezegenler ve uyduların olağanüstü durumlar meydana gelmeyeceğini yani güneşin cazibesinde bir fevkaladelik zuhur etmedikçe kıyamet halinin olmayacağını, çünkü bunun ayet-i kerimeye muhalif bir durum olduğunu ifade etmektedir. Devamı var, denilerek yazı burada kesilmektedir.

Abdurrahman Bey, "Mustafa Hakkı Efendi'ye Cevap", sy.59, s.206-208.

Abdurrahman Bey, müderris Mustafa Hakkı Efendinin Mahfil'in 58. sayısında yayımlanan makâlesini okuduğunu ifade ederek yazısına başlamaktadır. İltifatlarına teşekkür ettikten sonra hataya düşmüş ise Allah'tan mağfiret dilemektedir.

Söz konusu yazıda eslafa karşı saygısızlık ettiği zımnen ima edilmekle birlikte yazar, böyle bir şey yapmadığını, eğer seleften maksat İsrailiyyât hurafeleri ise yapacak bir şeyi olmadığını ifade ederek kendisini savunmaktadır. Kur'ân'ın yalnız kudemâ için nazil olduğuna inanmadığını söyleyen yazar, eski tefsirlerin özellikle dirayete dair her sözünü kesin delil kabul etmek hususunda bir emir de bilmediğini ifade ediyor. Eski tefsirlerin bazı konularda ortaya koyduğu ifadelerden örnekler vererek bunların nasıl kabul edilebileceğini soran yazar, eski tefsirlerin bile bazı konularda ittifak edemediklerini örneklerle ortaya koymaktadır.

Yazar, eskilere hürmetsizliğin aklından bile geçmediğini ancak kendilerinden şikayete her vakit hakkı olduğunu ifade etmektedir. Kıyamette üflenecek olan "sûr"un mahiyeti konusunda eski tefsirlerde tam bir ittifak bulunmadığını ifade eden yazar, bunu boynuz olarak anlamanın doğru olmadığı kanaatindedir.

Yazara göre, "sûr üflenmesi"nden maksat, arz müsademe edince ortaya çıkan müthiş ses ve aynı zamanda merkezindeki gazların serbest kalmasıyla acı acı

çıkmasından başka bir şey değildir. Son olarak yazar kendisine bu yazıyı yazma fırsatı verildiği için teşekkürlerini ve saygılarını arz etmektedir.

Sa'dî Bey, "Eski Mısırlıların İlmi-2", sy.59, s.208-211.

Yazar Sadi Bey, "Eski Mısırlıların İlmi" başlıklı yazı dizisinin 2. bölümünde dünyanın 7 harikasından biri sayılan Mısır piramitlerinin mimarî ve hendesî özelliklerini ortaya koyuyor. Ortaya çıkan çarpıcı sonuçların bir tesadüf olamayacağını savunan yazar, eski Mısır âlimlerinin malumatlarının oldukça ileri seviyede olduğunu ileri sürmektedir.

150 metrelik yüksekliğe ve 5 hektarlık kaideye sahip olan büyük Mısır ehramının, insanların inşa edebildiği diğer binalara hiç benzemediğini ifade eden yazar, binanın yapı taşlarının boyutlarına ve ağırlıklarına dikkati çekmektedir. Tespit edilen en büyük mermer bloğun 10 metre boyunda olduğunu ve Amerikalı bir mermer ocağı sahibinin bu boyutta bir mermeri o günkü şartlarda bile birbirine eklemenin mümkün olmadığını ifade ettiğini hatırlattıktan sonra eski Mısırlıların sahip olduğu teknolojinin takdire layık olduğunu ifade etmektedir.

Yazar, Mısır piramitlerinin cephelerini ve cephelerinin yönlere göre açılarını, Nil deltasının bu açılara göre iki eşit parçaya taksim edildiğini matematiksel hesaplarla açıklıyor. Hatta matematikteki (pi) sayısının hesabının bile bugünküne yakın bir şekilde eski Mısırlılarca malum olduğunu, piramitler üzerinde yaptığı bir hesaplamayla ortaya koyuyor. Yazar, küresel yüzey ölçümleri ve yer kürenin kuzey, güney, doğu ve batı yönlerinin değişkenliği üzerinde geniş geniş açıklamalarda bulunuyor. Bu bağlamda bu matematik formül ve ölçümlerin bir tarihçesini de veren yazar, sözü Mısır ehramlarının yapıldığı devrin teknik bilgisine getiriyor. Eski Yunan tarihçilerinden Heredot'un Mısır rahiplerinden naklettiği büyük ehrama ait birtakım bilgileri de hatırlatan yazar, Heredot'un nakillerinden anlaşılacağına göre Keops ehramının bir mezar olmadığını, belirli bir maksatla inşa edilmiş olabileceğini ifade etmektedir.

Mısır piramitlerinin mimari hesaplarının bir tesadüf olmadığını, eski Mısır âlimlerinin derin bilgilerinin ince hesapları sonucunda bu şaheserlerin ortaya çıktığını savunan yazar, eski Mısır âlimlerinin bu bilgilerin nereden ve nasıl edindikleri konusunda bir bilgiye sahip olunmadığını da ifade etmektedir.

Reşid Mazhar Bey, "Habeşistâna Dair-3", sy.59, s.211-213.

Yazar, yazı dizisinin bu bölümünde Habeşistan'ın din işlerinin başında bir ecnebinin bulunduğuna; yani Habeşistan başpapazının 7 asırdan beri İskenderiye patriği tarafından gönderildiğine dikkati çekerek başlıyor. Bunun yanı sıra Habeş başpapazlarının hiçbir kuvvet ve ehemmiyetinin olmadığı da ifade ediliyor.

Habeşistan başpapazlarının toplum içerisindeki konumlarını ve maslahatlarını uzun uzun anlatan yazar, kilisenin vakıf arazilerininde halkın çalıştırıldığını anlatıyor. Miladî 1500'lü yıllardan itibaren Habeşistan'ın ve Etiyopya'nın kurtuluş mücadelelerine, Portekizlilerin yardımlarına dikkat çeken yazar, Kristof de Gama'nın 400 Portekiz ile ortalığı düzeltmeye geldiğini ve 1541'de bunun bedeli olarak memleketin üçte biri kendilerinin olacağını ve bütün Habeş halkının katolik olacağını istediklerini anlatmaktadır. Çıkan din savaşları arasında Habeşistan'ın kana bulandığını ifade eden yazar, Habeşistan'ın 8 sene katolik âleminin bir parçası olduğunu ifade etmektedir.

Yazar, aslında Habeşistanlıların din konusunda müteassıp olmadıklarını, kendi kiliselerinin yanında diğer dinlerin mabedlerinin bulunmasına müsamaha gösterdiklerini söylemektedir. Yazar, söz konusu kitaptaki bu bahsin Hıristiyanlığın Habeşistan'a nasıl yerleştirildiğini gösterdiğini ve sonra birden bire Habeşistan'a Protestan ve Katolik misyonerlerinin ilk girdiği 16. asra atlanıldığını ifade ediyor.

İslâm tarihinde Habeşistan'a dair malumatın asr-ı saadete münhasır gibi olduğunu ifade eden yazar, Hırıstiyanlığın Habeşistan'na miladî 4. asırda girdiğinin anlaşıldığını ifade etmektedir. Sonra 7. asırdan itibaren Habeşlilerin Müslümânlarla dostâne ilişkiler içerisinde yaşadığı biliniyor. 16. asra kadar bu dokuz yüz sene zarfında

Habeşistan'da neler olduğunu sorgulayan yazar, söz konusu tarih kitabında geçen "granha" kelimesi üzerinde durmaktadır ve kelimenin etimolojisi hususunda kesin bir bilgiye ulaşılamamaktadır. İslâmiyetin Habeşistan'a yayılışı üzerinde de duran yazar, İslâmiyetin yayıldığı yerlerde nüfuzunun Batılıların tabiriyle yağ lekesi gibi değil, çekirge sıçrayışı şeklinde nüfuz ettiğine dikkat çekmektedir.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Na't-ı Şerîf", sy.59, s.213.

Yazarın

"Ey turra-i (ve'lleyl)i baña kâkül-i Leylâ

Mecnûn-ı beyâbân-rev-i dil hep seni cûyâ"

matla' beytiyle başlayan, 7 beyitlik gazel şeklinde yazdığı na't-ı şerîfi yer alıyor.

Şeyh Abdülbâkî Efendi, "Gördüm", sy.59, s.213-214.

Mevlevî bendesi olarak tabir edilen Abdülbakî Efendinin dörtlükler halinde yazdığı 7 kıt'alık "Gördüm" başlıklı şiiri yer almaktadır.

Şeyh Ahmed Remzi Efendi, "Taştîr", sy.59, s.214.

Mevlevî Ahmed Remzi Efendi, Osman Şems Efendinin

"Görünür tâbiş-i dîdâr gönülden göñüle

Berk urur pertev-i envâr gönülden göñüle"

matla'lı gazelini taştir etmiştir.

Şekîb Bey, "Nazîre", sy.59, s.214.

Tokadî-zâde Şekîb Beyin, Şeyh Reşid Efendi'nin bir gazeline yazdığı nazirenin matla' beyti şöyledir:

"Olursun 'Arşa tâ'ir bir İlahî rehberiñ varsa

Fuyûz-ı 'aşkdan tâb-ı su'ûd almış periñ varsa"

Tâhirü'l-Mevlevî, "Şarkı", sy.59, s.214-215.

"Hicrân gecesi yâdıñ ile çok oyalandım

Daldım da hayâlât ile mâzîye dayandım

Birdenbire envâr-ı hurûşâna boyandım

Aymış, o bana lem'a veren gördüm, inandım

Bakdım ona.. Lâkin seni sandım, seni andım

Bîdâr idi çeşmim, seherin nûru göründü

Gökkubbenin altındaki yıldızları söndü

Âlem açılıp sâha-i ümmîdime döndü

Tüller arasından güneşin vechi göründü

Bakdım ona.. Lâkin seni sandım, seni andım

Muammer Efendi, "Edebiyatta Teceddüd", sy.59, s.215-216.

Yazar, Türk edebiyatına ve özellikle nazma yeni bir cereyan vermeye çalışan edipleri üç kısma ayırıyor:

Birinci kısmın düşüncesi, şiir dilini sınırlamamaktır. Bunlar için güzel bir söz, iyi bir mazmun, şiirdir. Nazımda aradıkları esas, kıymetli bir fikir veya hayali ahenkli bir lisan ile ifade etmektir. Edebiyat kaidelerini feda etmedikleri gibi tekellüf ve tasannu'u da sevmezler, üslupta samimiyet ararlar, âhenk ve samimiyetten uzak eserleri nağmesiz musikîye benzetirler.

İkinci kısmın düşüncesi, eski şiir lisanının ahengini bozmamak, aruz vezninin ahenkli nağmelerini terk etmemektir. Parmak hesabının kat'iyyen aleyhindedirler. Tekellüf ve tasannu'u da sevmediklerinden nazmın eski vadide kalmasına taraftar olamıyorlar.

Üçüncü kısım, nazım lisasını nesre yaklaştırmak esasını kabul ediyor, bu iddialarında o kadar ileri gidiyorlar ki artık nazmın vezin, kafiye kayıtlarına hatta bazılarının fikrince edebî kaidelere ihtiyaç kalmadığı kanaati besliyorlar.

Yazara göre bu hayal peşinde koşanlar, ilhamı satırlardan alan karihalarının vuzuhsuz ve rabıtasız fikirlerini ahenksiz mısralardaki ölgün edalara mezc ediyorlar. Her biri edebiyat alemine vürûd edebileceğini müjdeledikleri dâhî-i müceddidlik yani edebiyat mehdîliği müsabakasına girmişlerdir. Gerçekte bunlar içinde etrafından âzâde fikirler de bulunuyor, fakat ekalliyette kaldığından kimsenin dikkatini çekmiyor.

Edebiyatta teceddüt isteyen bu üç kısmın birleştiği tek noktanın tasannu ve tekellüften arınmış eser yazmak olduğunu söyleyen yazar, gerçekte de altı asırdan beri şekilden şekile girmiş olan sınırlı mazmunları sınırlı kaidelere uydurmak kadar gülünç bir tarz olmadığını ifade ediyor. Nazım sahasının olanca hızıyla genişlediğini söyleyen yazar, üçüncü kısmın istediği kadar bir genişliğin de nazmı nazım olmaktan çıkardığı, gerek nazımda gerekse nesirde aranılan güzelliklerden birisinin de âhenk olduğu görüşündedir. Edebî kurallara elveda demenin de bu güzelliği temin edemeyeceğini

savunan yazar, hele imaleler aleyhinde açılan bugünkü cereyanın âhenkli edebiyata mersiyeler yazdığını iddia etmektedir.

Yazara göre, serbest nazım ibtilası da fikirleri, hayalleri ölüme mahkum etmektedir. Uzunlu kısalı, birbirine bağlanması zor olan mısraları okuyanların da süs için yapıldığı vehmine kapıldıklarını söyleyen yazar, kendisinin de en doğru teceddüdü birinci kısım ediplerin fikirlerinde bulduğunu ifade ederek yazısını bitirmektedir.

Ârif Efendi, "Müneccimbaşılık Hakkında", sy.59, s.216.

Sâbık Müneccimbaşı Mehmed Arif Efendi hazretleri tarafından gönderildiği ifade edilen yazı aynen derc edilmiştir.

Yazar, Mahfil'in 57. sayısının 166. sayfasındaki merhum müneccimbaşı Hoca Hüseyin Hilmi Efendinin hal tercümesini mütalaa ettiğini bildirerek yazısına başlıyor. Söz konusu yazının 167. sayfasında Naşid Beyin ve kendi isminin zikrinde bir yanlışlık gördüğünü ve bu münasebetle bu zuhulü gidermek maksadıyla böyle bir yazıyı kaleme aldığını ifade etmektedir.

Daha sonra yazar, söz konusu yazıda tespit ettiği yanlışlıklara işaret ederek ve bunları ayrıntılı bilgiler vererek düzeltme yoluna gidiyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Es'ad Dede Efendi Merhum Hakkında", sy.59, s.217-220.

Yazarın önceki sayılardan beri aynı başlık altında devam eden yazı dizisinin son bölümü bu sayıda yayımlanıyor. Yazar, önceki sayıdan devamla Mevlevî Esad Dede ile ilgili anılarını ve mütalaalarını yazmaya devam ediyor.

Yazar, hac yolculuğu sırasında yaşadıkları hadiseleri anlatmaya devam ediyor. Medineye girecekleri gün gecesi hoca efendinin oruç tutmayı teklif ettiğini anlatan yazar, oruca niyet ettiklerini ancak uzun ve yorucu bir yolculuktan sonra Medine'ye vardıklarını ve bir karakolda develerinden inerek mola verdiklerini ve burada kendileri

için hazırlanan çayları içtiklerini ve doyduktan sonra oruçlu oldukların hatırladıklarını anlatıyor.

Bu arada yazar, gezdikleri ve gördükleri yerlerle ilgili malumatlar yanında tanıştıkları önemli kişiler hakkında da bilgiler veriyor. Medine'de gördükleri tarihi veyahut kutsal mekanlar hakkında bilgiler de veren yazar, zaman zaman Esad Hocaefendi'den nakiller de yapıyor.

SAYI 60:

Tâhirü'l-Mevlevî, "Bayram ve Sadaka-i Fıtr", sy.60, s.221-223.

Başyazar Tâhirü'l-Mevlevî, Fıtır bayramının girişi münasebetiyle derginin bu sayısının baş sayfasını bu konuya ayırmıştır. Bütün ümmete hayırlar getirmesi temennisiyle başlanan yazıya, Bayram ve ilişkili şeylere dair Mahfil'in 12. sayısında epeyce bir malumat bulunduğu hatırlatmasıyla devam ediliyor. Burada o malumatların tekrar edilmeyeceğini söyleyen yazar, bayramın dinî ve ictimaî ehemmiyeti konusunda birkaç söz söyleyeceğini ifade ediyor.

İslâm tarihi okuyanların bildiği üzere Hicretin ikinci yılında oruç farz kılınmış, ramazan ayında oruç tutulmuş ve Şevvalin birinci günü bayram edilmiş olduğu hatırlatıldıktan sonra bu yıl 1342. devresinin idrak edilmiş olduğu ifade ediliyor. Yazar, bayrama 'îd denilmesinin sebeplerini ve kelimenin değişik lügatlerdeki anlamlarını vererek, günün önemini adından başlayarak vermeye çalışıyor. Fıtır bayramının adının manasından hareketle bayramın birinci gününde oruç tutulamayacağına dikkat çeken yazar, bayram sevincinin de "Ramazan ayı bitti, gündüzleri aç kalmaktan kurtulduk." anlamında olmadığını ve böyle anlaşılmaması gerektiğini önemle vurgulamaktadır.

Yazar, bayramın İslâmın sevinç günü olduğunu sebepleriyle anlattıktan sonra fıtır sadakasının vacip oluşuna değiniyor. Sadaka ile başlayan İslâm cömertliğinin fıtranın vacipliği ve daha sonra zekatın farziyeti ile düzenli bir şekil aldığını ifade eden yazar, verilecek fıtrın nisabı, miktarı, veriliş şekli gibi birçok durumları ayrıntılı bir şekilde okuyucuların dikkatlerine sunuyor.

Fıkıh kitaplarında fıtır sadakasına dair ayrıntılı bilgilerin bulunduğu ve burada onlardan fazlasını anlatmanın yersiz olacağını düşünen yazar, verilecek sadakanın hem tutulan orucu ikmal etmesi hem de bir fakirin hiç olmazsa bir günlük nafakasının sağlanmış olması gerektiğini tekrar vurgulayarak yazısını bitiriyor.

Bergamalı Cevdet Efendi, "Tefsîr-i Bi'ddirâyenin Yedinci Mertebesi", sy.60, s.223-224.

Yazar, İzzettin Abdüsselâm'ın Kur'ân'daki mecazları toplamak üzere "El-Mecâzâtü'l-Kur'âniyye" adlı kitabının yayımlandığını ve Suyûtî merhumun bu eseri özetleyerek yeniden ayrı bir eser yayımladığını bildirerek yazısına başlamaktadır.

Kur'ân'daki mecazları anlayabilmek için ayrıca adamakıllı bir beyan ilmi bilmek lazım geldiğini vurgulayan yazar, Kur'ân tefsirine girişecek bir kişinin de aşağıda zikredilecek olan üç karineyi nazarıdikkate almasının ne derecede önemli olduğunu vurguluyor.

Birinci karîne; mütekellim ile muhatap arasında maruf olan karine-i akliyedir. İkinci karîne; karîne-i örfiyyedir. Üçüncü karîne; karîren-i lafziyyedir.

Yazara göre, bu üç karineyi nazar-ı itibara almak gereklidir; çünkü her zaman Kur'ân'da mecaz var dendi mi, hemen şu üç karineden birini araştırmak lazımdır. Eğer bunlardan biri varsa ne a'lâ. Yoksa, bunlardan biri olmadığı halde mevzuunlehin gayrı bir mana murad olunmak tarafına gidilirse şüphesiz ki te'vilât-ı batınıyyeden başka bir şey değildir.

Şeyh Zâhir Efendi, "İslâm Tarihinde İsnad", sy.60, s.224-225.

58. sayıdan devamla... Açıklandığı şekilde, tarihi olaylar Arap'da isnat ile nakledildiği gibi şiirler ve edebî eserler de yine isnat ile naklolunuyordu. İslâmdan önce Sûku'l-Ukaz'da irad edilen hutbeler ve Mu'allakât-ı seb'a'nın da isnatlarının bu

kabilden olduğunu söyleyen yazar, bu tür isnatlarla iki örnek verdikten sonra, Arabların darbımeselleri de isnat ile rivâyet ettiklerini bildiriyor.

Lügat tahkikâtını da isnat ile irad etmenin Araplarda bir özellik olduğunu vurgulayan yazar, kitaplarda bunların örneklerinin çok olduğunu ifade ediyor ve bazılarını da naklediyor. Buraya kadar anlattıklarından hareketle isnadın özellikle hadis-i şeriflerde kullanılan sadece dinî bir tabir olmadığının anlaşılacağını ortaya koyuyor.

Yazara göre, Araplarda hatta cahiliyye döneminden beri bu isnat özelliğinin gelişmiş olması, onların okuma yazma bilenlerinin az olması ve bu sayede tarihlerini, neseplerini, edebiyatlarını bu sayede isnat ile muhafazaya mecbur olmalarına bağlanıyor.

Bu durumda Araplar içinde ortaya çıkan İslâm'da iki asl-ı asîl olan Kur'ân ve Hadisi de isnat yoluyla muhafazaya mecbur olduklarını söyleyen yazar, asr-ı saadette yazı yazmayı bilen sahabe sayısının azlığına da dikkat çekerek bunların da sadece Kur'ân-ı Kerim'i yazmaya memur olduklarını ifade ediyor.

Muhammed Ârif Efendi, "Rü'yet-i Hilâl", sy.60, s.226-227.

Yazar, makâlesine ayın, kesif ve karanlık bir cisim olduğu, kesafeti sebebiyle güneşten ışık aldığı ve cilalı olduğu için de aldığı ışığı yeryüzüne aksettirdiği ifadeleriyle başlamaktadır.

Daha sonra, güneş ile ayın cisimlerinin kürevî olduğu, ayın güneşe ve yeryüzüne nisbetle hareketleri, ay ışığı ve yeryüzünden görüntüsü üzerinde durulmaktadır. Ayın ışığının yeryüzünden görülebilmesinin sınırlarının dört şarta bağlı olduğunu söyleyen yazar, bunları şu şekilde sıralamaktadır:

1) Hilal, ay sonunda vaki' olan ictima-ı neyyirinden sonra görülmektir. İctimadan evvel görülen kamer şer'an ve fennen hilal değildir.

2) Hilal, ictimadan ve güneş battıktan sonra görülmektir. Güneş batmadan evvel görülen kamer, fennen ve şer'an hilal değildir.

3) Kamerin bu'd-ı muaddil ve kavs-i rü'yet denilen miktar yükselmesi fennen kavl-i mutemede göre asgarı on derece-i nücûmîye bâliğ olmak ve güneşin batmasından sonra kamer kırk dakika kadar ufuk üzerinde kalmaktır.

4) O esnada güneş battıktan sonra kavs-i nûrînin miktarı bakanın gözü ile kamer arasında bulunan hava kış mevsiminde olduğu gibi galiz ve donuk olmak şartıyla 0,050 ile 0,055 arasında olmaktır.

Arabî ayların bazan 29, bazan 30 çektiğini ifade eden yazar, bu durumun sebepleri üzerinde de durur. Ayların başlangıcını tayin için şeriata göre, asıl olan ayın gözle görülmesi olduğunu söyleyen yazar, şer'î hükmün hesaba değil, rü'yete menût kılındığını ifade etmektedir. Görülmenin şekli ve miktarı üzerinde uzun uzun açıklamalar yazan yazar, havanın durumuna göre değişen görüş şekillerinin dikkate alınması konusunda birtakım dikkatler sunmaktadır.

Abdurrahman Bey, "Arzın Son Günü", sy.60, s.227-231.

Yazarın bu başlıktaki yazı dizisinin son bölümü olduğun ibaresiyle başlanan makâleye güneş cazibesinin artması ihtimalinin ele alınmasıyla devam edilmektedir.

Güneşin cazibesinin artmasının cevherinin artmasıyla doğru orantılı olduğunu söyleyen yazar, birinci şık olarak ufak tefek taşların güneş yüzeyine düşerek cürmünün artması, ikici şık olarak güneşin başka bir cisimle birleşmesi sonucu cürmünün artarak cazibesinin artması şeklinde açıklıyor. Güneşin cazibesinin bu şekilde artmasıyla hiçbir gezegenin kendisini kurtaramayarak güneşe düşeceğini ifade eden yazar, ayın dünyadan hafif olmasından dolayı, arzdan daha önce güneşe düşeceği ve bu olaylar sırasında irili ufaklıl patlamalar vukua geleceğinin astronomi ve yıldızlar bilimi kanunlarının gereği olarak yansıtılmaktadır.

Yazara göre, arzın mihverinin güneşe yöneldiği andan itibaren kuzey yarım küre ahalisinin "izeşşemsü küvvirat" ayeti gereğince güneşin artık doğup batmadığını ve arzın kendi ekseni etrafında başa sarık sarılır gibi döneceğini görecekleri ifade edilmektedir. Arzın güney yarım küresinde ise göklere bakanların yıldızları dökülür gibi göreceğini de sözlerine ekleyen yazar, ileri sürdüğü düşüncelerini ayetlerle desteklemekte yahut bu şekilde ayetlerin tefsirini yapmaktadır.

Yazar, ayetlere dayanarak vardığı netice itibarıyla arzın sonunun müsademe ve hararet olduğunu ifade ettikten sonra, kıyametin nasıl vuku bulacağı ve zamanı hakkındaki mütalaalarına geçmektedir. Kıyametin vuku anı hakkında bilimsel olarak bir şey denemeyeceğini söyleyen yazar, zaten Kur'ân-ı Kerim'in de kıyametin ne zaman kopacağı hakkında bir şey söylemediğini ve bunun ancak Allah tarafından bilineceğini ifade ettikten sonra bu konuda fazla bir şey söylemenin lüzumsuz olduğunu ifade ediyor.

Sa'dî Bey, "Eski Mısırlıların İlmi-3", sy.60, s.231-233.

Yazar, hey'et ilminin dayandığı meselenin arzın güneşe olan mesafesi olduğunu ve bunun sayesinde gerek güneş sisteminin gerekse kainatın boyutlarının tahmin edilelebildiğini ifade ederek yazısına başlıyor. Gökbilimcilerin arzın güneşe olan mesafesinin kıyas-ı vahid olarak ele aldıklarını ve diğer gezegenlerin ve gök cisimlerinin birbirlerine olan mesafelerinin bu kıyas-ı vahide göre tayin edildiğini ifade etmektedir.

Güneşin merkezinden dünyanın ekseni arasındaki açıda saniyenin onda biri kadar bir hesap hatasının dahi arz üzerinde binlerce kilometrelere tekabül ettiğini, bu nedenle uzay ölçümlerinin eskiden beri çok ince hesaplandığını uzun uzun açıklayan yazar, bu konu üzerinde çalışanları da zikrederek meseleyi eski Mısırlıların bu konudaki bilgilerine getirerek piramitlerin sırlarını ortaya koymaya çalışıyor.

Büyük ehramın yüksekliğinin bir milyonla çarpılması halinde gezegenimizin güşeşe olan mesafesinin bulunacağını ifade eden yazar, 148,208,000 km olarak bulunan mesafenin, 1860'ta yıldız bilimcilerinin hesap ettikleri 154, 000, 000 km'den daha doğru olduğunu söylüyor. Ehramlar üzerinde yapılan araştırmaların çarpıcı sonuçlarını

açıklamaya devam eden yazar, mesela büyük ehramın girişinin o devirdeki kutup yıldızına yönelik olduğuna da dikkat çekmektedir. Ancak tarihçilerin bunlara şiddetle karşı çıktığını söyleyen yazar, eski Mısırlıların ne bu ölçümlere ne de (Pi) sayısı hakkındaki bilgilere sahip olduklarına inanmadıklarını ifade ediyor.

Mısır ehramları üzerinde yapılan keşifler karşısında, yazar, Firavunların muazzam abidesine artık sadece birer mezar denilemeyeceği gibi eski Mısırlıların da zannedildiği kadar cahil olmadığını tasdik etmek mecburiyetinde olduğumuzu ifade ederek yazısına son vermektedir.

Reşid Mazhar Bey, "Habeşistâna Dair-4", sy.60, s.233-235.

Yazar, Habeşistan'a dair mehaz alınan eserin ansiklopedik bir eser olduğunu ve ilmî bir kıymetinin bulunması gerekirken, Solak Ahmed'in top ve tüfek ile şehirleri kan ve ateş içinde bıraktıktan sonra memleketin yabancısı olan 400 Portekizliye mağlup olmasının ne derece mümkün olduğunu sorguluyor. 1885 yılında basılan bu ansiklopedik coğrafyanın çelişkilerini bir bir ortaya koyan yazar, bu konuda sergilenen taassubun derecesine dikkat çekiyor.

Yazar, yazının bundan sonraki bölümünde bir Fransız papazının Afrika'nn dini haritası ile ilgili ifadelerine yer veriyor: Bu alıntıda Afrika'da İslâmiyetin, misyonerleri ümitsizliğe düşürecek bir hal ile ilerlemeye devam ettiği, Cibuti'den Katar'a kadar hayali bir kıtada yayıldığı, buna bir önlem alınması gerektiği, Habeş milletinin zihniyetinin değiştirilmesi gerektiği üzerinde durulmaktadır.

Bu durumda çok gerekli olan Katolik cihadının başlangıcı olmak üzere Monsenior Jaroso'nun misyonerlerden birini Habeşistan başkentine Meryem Ana için millî bir kilise inşasına memur ettiği ifade edilen yazıda, niyetin sapıklığa düşen Hıristiyan Habeşlilerin doğru dine dönmelerini hızlandırmak ve aynı zamanda İslâmiyet'in yayılmasını ve ilerlemesini durduracak yeni Katolik papazları yetiştirmek olduğu vurgulanmaktadır.

Konyalı Ali Zeki Efendi, "Câmi'-i Ezherde Talebe Meskenleri", sy.60, s.235-236.

Yazar, 55. sayıdan konuya devam ediyor...

Ezher camii talebelerine mesken temin eden ilk hükümdarın Fatımîlerden El-aziz Billah olduğu bilgisine yer veriliyor. Bundan sonra ümera ve vüzerânın Ezher için adeta yarışırcasına hamiyet gösterdikleri ifade ediliyor.

Ezher camiine bitişik ve müştemilatından olan revakların içerisindeki yemekhane, gusülhane vs. tesisler Ezher talebesini dışarıya çıkmaya hacet bırakmayacak ve kendisini tamamen ilim tahsiline verecek bir ortam hazırladığı anlatılıyor. Bu revakların tesisinin her taraftan gelen talebelere gurbet hayatını kolaylıkla geçirmelerine vesile olduğu vurgulanan yazıda, hayırseverler tarafından yapılan vakıfların gelirlerinden bu revaklardaki talebelere ihtiyacları oranında yardım yapıldığı da ifade edilmektedir.

Birçok İslâm beldelerinden buraya okuma üzere gelen talebelerin değişik milletlere mensup olmakla birlikte aynı çalı altında dostluk içerisinde birlikte yaşamalarını temin eden şeyin İslâmiyet olduğunu vurgulayan yazar, bunların hepsinin bir aile teşkil etmiş zannedileceğini ifade etmektedir.

Yazar daha sonra bu revakların tek tek ve ayrıntılı olarak hem fizik hem de fonksiyonel olarak özelliklerini anlatmaktadır. Acem ahalisinin Şiî mezhebinden oldukları için Ezher'de revaklarının bulunmadığını ifade eden yazar, bu revaklar içinde odaları ve varidatı itibarıyla en büyük olanlarının başta Türk, Mağaribe ve Şam revakları olduğunu vurguluyor.

Ezher dışında talebeye mesken olacak medreseleri ancak Türklere ve Mısırlılara mahsus olduğunu söyleyen yazar, bunlar içerisinde de en güzelinin Türklerin Mehmed bin Ebuzzeheb Medresesi olduğunu söyleyerek yazısını bitiriyor.

Şekîb Bey, "Gazel", sy.60, s.236-237.

Tokadî-zâde Şekîb Bey'in

Bağlıdır rişte-i esrâr göñülden göñüle

Neler ifhâm eder ebrâr göñülden göñüle

matla'lı gazeline yer veriliyor.

Şeyh Abdülbâkî Efendi, "Şekîb Bey'e Nazîre", sy.60, s.237.

Üstâd-ı nezîh Şekîb Beyefendinin bir gazeline nazire olduğu ifade edilen

Olursun bezm-i ünsâünse vâsıl rehberin varsa

Görürsün şâhid-i ma'nayı çeşm-i enverin varsa

matlalı gazel yer alıyor.

Muammer Efendi, "Şarkı", sy.60, s.237.

Rü'yadaki bir va'd-i visâlinle uyandım

Zulm etmeye geldin yine âğûşuma sandım

Son lem'a-i ümmîd ile etrâfı arandım

Hicranlı şebin reng-i zalâmıyla boyandım

Çok göz yaşı dökdüm, sitem-i hicr ile yandım

Rûhum bile geçmişteki ezvâkı düşündü

Son bûsedeki yaslı hayâlâta büründü

Hep yükselerek hüsn-i İlâhîne süründü

Bilmem ki cemâlin yine zâlim mi göründü

Çok göz yaşı dökdüm, sitem-i hicr ile yandım

Tâhirü'l-Mevlevî, "Tahmîs", sy.60, s.237.

Tâhirü'l-Mevlevî geçen sayıda dercedilen

Hicrân gecesi yâdın ile çok oyalandım

şarkısının ikinci bendindeki "göründü" kafiyesinin Muammer Efendi tarafından tekrar edildiği şeklindeki uyarısın incelediğini ve hakikaten öyle olduğunu şükranâmîz bir şekilde ifade ettikten sonra, şarkının bahsedilen yerinde bir değişiklik yaptığını ifade etmektedir.

SAYI 61:

Tâhirü'l-Mevlevî, "İfâde-i Mahsûsa", sy.61, s.1-2.

Başyazar Tâhirü'l-Mevlevî, Mahfil'in 6. cildine başlaması münasebetiyle bazı mütalaalarda bulunuyor ve Mevlânâ'nın Mesnevî'sinin 6. cildinin fatihası olarak gördüğü,

"Ey Hakkın ziyası olan Hüsâmeddin! Altıncı kısım için bende çok meyl peydâ oluyor." meâlindeki ilk beyti buraya da alıyor.

Yazar, daha sonra abonelere ve derginin daimi okuyucularına bazı ricalarda bulunuyor. Önceki ciltlerden beri derece derece artan abone sayılarının daha da

artacağını ümid ederek okuyucuların bu konuda himmetlerini beklediklerini ifade ediyor.

Bergamalı Cevdet Efendi, "Tefsirler-Müfessirler, Tefsîr-i Bi'ddirâyenin Sekizinci Mertebesi", sy.61, s.2-4.

Âyetler ve surelerin aralarındaki münasebetin var olması gerektiğini söyleyenlerle inkar edenler arasında hayli dedikodu vuku bulmuş, muhtelif a'râz ve mütenevvi' esbâb üzerine nâzil olan âyetler arasında münabet aramanın boşuna külfetten ibaret olduğunu söylemişlerse de münasebet olduğunu söyleyen cumhura göre âyât-ı şerîfe, olaylara ve hikmete göre tertib üzere inmiştir.

Tefsirinin hiçbir yerinde münabet zikretmeden geçmeyen Fahr-i Râzî bu konuda şöyle diyor: Letâ'if-i Kur'âniyyenin pek çoğu tertîb-i âyâta mevdû'dur. Onu inkar, mezâyâ-yı Kur'âniyyeden teâmîdir.

Vakalara göre nâzil olan âyât-ı celîleyi Hazret-i Cebrâil getirdiği zaman, hangi surenin neresine, hangi âyetin yazılacağını da bildirir ve bu sûretle tertîb-i âyât tevkîfî bir sûrette vucût bulurdu.

Yazara göre, âyetlerin indirilişinde münasebet arayıp da tertiplerinde münasebet aramamak büyük mantıksızlıktır.

Tefsîr bi'ddirâyenin dokuzuncu mertebesi, ta'aruzât-ı mevhûmeniñ izâlesidir.

Yazara göre, Kur'ân ilimleri üzerinde ihtisas yapmaktan vaktini kıskanan, Kur'ânî üslûba yabancı bulundukları cihetle Kur'ânın bazı âyetleri arasında çeşitli sebepler dolayısıyla gözüken görünüşteki karşıtlıkları hakikî karşıtlık zannederler de kimi müsteşrıklerin yaptıkları gibi, işte Kur'ân Kur'ân diye vücûh-ı i'câzın bir mecmû'a-i bedî'ü'l-beyânı olmak üzere gösterdiğiniz kitabın âyetleri arasında pek çok çelişkiler vardır, diyerek yaygaralar koparırlar; kimi de sâdedillik ve bu konudaki vukufsuzluk ve tembellik sebebiyle şüphe ve ıstırap içinde kıvranırlar.

Şeyh Zâhir Efendi, "İslâm Tarihinde İsnâd-3", sy.61, s.4-5.

İslâm'da isnâdın yerleşmesi ve adetâ dinî bir önem kazanması, İslâm'ın genişlik ve yüceliğinden ve cenab-ı şari'-i a'zam aleyhisselâtu vesselâmın adalet ve insafıyla mütehalli bulunmasındandır ki din ile müte'ârız olmayan, din ve millet için faydalı olan güzel şeyler İslâma kabul edilmiştir. Bu da dinin ve peygamberin ne kadar büyük meziyetleri bulunduklarını ve İslâmda katiyyen taassup ve tazyik bulunmadığına işaret eder.

Yazara göre, eğer dinin başlangıcından beri isnad geçerli olmasaydı, eski dinler ve hükümleri gibi bozulmaya ve değişmeye maruz kalmaktan kurtulamazdı. Cenâb-ı Hak, İslâmı isnâd ile muhafaza buyurdu. İsnadsızlık yüzündün Kur'ân'dan evvelki ilahî kitapların asıllarının zayi olduğunu söyleyen yazar, Hıristiyanlık hükümlerinin hiçbir dayanak bulamayarak muallakta kalmış ve bu yüzden İslâmın zevahirdeki teferruatında görülen ve telifi her vakit mümkün olan faydalı ihtilafların Hıristiyan mezheplerinde usule de sirayet eden, niza'a sebep olan ve zararlı bir şekil aldığını ifade ediyor. Çünkü sahipleri olan resullerin ve tefsircilerin sözlerinin İncile girerek içinden çıkılmaz bir hale geldiği ifade ediliyor.

İsnadsızlık yüzünden, ahâdîs-i İseviyye ve Museviyyenin zayi olduğunu söyleyen yazar, İslâmda yalnız Kur'ân ve Hadis değil, bunlardan doğan usul ve füru' da, imamlardan isnad ile nakil ve rivâyet edildiğini ifade ettikten sonra İmam-ı A'zam'ın Fıkh-ı Ekber ve Câmi'u's-sağîr'inden örnekler vererek isnadın önemine dikkat çekmektedir.

İsnad, zaman sırasıyla nâkillerin ve râvîlerin isimlerini zikretmek ve saymaktır ama manasız bir saymak değil, usul ve kuralları dairesinde rivâyet ve naklin keyfiyetini işaret eden lafızlar ve özel terimlerle zikretmektir ki erbabı, o isnadı görünce hadisin keyfiyet-i rivâyetini ve zayıflık ve kuvvetini, sıhhat ve illetini ve hazık olanlar, bazı isnatlardan rivâyet sebebini ve daha ileri giderek hadisin vurûd sebebini anlarlar.

Usûl-i Hadîs ilmine az çok nisbeti olan herkesin bu hakikati anlayacağını ifade eden yazar, isnadın öyle zannedildiği gibi tertip edilmiş bir esâmî-i nâkilîn cedveli olmadığını ısrarla vurgulamaktadır.

Miralay Abdurrahman Bey, "Kulhüvallâhu Ahad", sy.61, s.5-7.

Riyaziyede öteden beri kabul edilen tariflere göre, fazlalık veya eksiklik kabul etmeyen mefhumlara "nâmütenâhî" denilirse de bu tarifin noksan olduğunu ve nâmütenâhîyi anlamaktan pek uzak olduğunu iddia eden yazar, bu tarifin uygun bir yerine "akıl ve mantıkça" kelimelerini eklemek lazım geldiğini savunmaktadır.

Sayılar ve mesafeler üzerinde bazı mantıksal mütalaalarda bulunan yazar, netice olarak bir mahluk olan kainat içinde gerçek anlamda sonsuz denebilecek hiçbir şeyin bulunmadığını ifade etmektedir.

Yazar, böyle bir girişten sonra asıl mevzuya girmekte ve Allah'ın "kudret" sıfatını ele almaktadır. Zât-ı Bârî hazretlerinin değil bir karıncayı, hatta en büyük birçok gök cisimlerini yaratmakla bile kudretinden bir şeyin eksildiğini akıl ve mantığın kabul edemeyeceğini savunan yazar, kudret-i Rabbâniyenin ezelden ne ise, o olduğunu ve kelimenin tam anlamıyla nâmütenâhî olduğunu ifade etmektedir.

Basîr ve Semî' sıfatlarının da böyle nâmütenâhî olduğunu söyleyen yazar, Cenâb-ı Hakkın işitmeyeceği ve görmeyeceği bir şeyin olamayacağını ifade etmektedir. Bu sıfatlardan dahi bir miktar eksilme veya azalmanın akıl ve mantık dışı olduğu vurgulanmaktadır. Bu durumda nâmütenâhînin medlûl-i hakîkîsinin Cenâb-ı Kibriyâdan başka bir şey olmadığı ortaya konulmaktadır.

Yazar, daha sonra Allah'ın şerîkinin olamayacağını matematik formülleriyle ortaya koymaya çalışmakta, sonsuzun sonsuzla toplamının matematikte yine bir sonsuz olduğundan hareketle Allah'a şirk koşmanın mümkün olamayacağını ortaya koymaya çalışmaktadır. Okuyucuların dikkatini matematik biliminin yüceliğine çeken yazar, "kul huva'llâhu ahad" âyet-i celîlesine hep birlikte "sadaka'llâhu'l-azîm" diyerek makelemize son verelim, diyerek yazısını bitiriyor.

Mehmed Ârif Efendi, "Hilâlin Sübûtunda Şehâdet ile Hesâbın Taâruzu",sy.61,s.7-9.

1343 senesinde şehadet ile gurre-i şa'ban salı, gurre-i ramazan çarşamba, gurre-i şevval perşembe günlerinden sabit oldu. Hesap ile gurre-i şa'ban çarşamba, gurre-i ramazan perşembe, gurre-i şevval cumartesi günlerinden olması iktiza eyledi.

Farz ve nafile namazların eda vakitlerinin ve mekruh vakitlerin, orucun başlangıç ve iftar vakitlerinin güneş ile arzın her ikisinin, hilalin görülmesi ise güneş, ay ve arzın her üçünün birbirlerine nisbetle bulunacakları vaziyetlerine göre şari' tarafından tayin buyurulmuş olduğu ulü'l-elbâb katında malumdur.

Yazar böyle bir girişten sonra, şaban gurresini, ramazan gurresini ve şevval gurresini tek tek ele alır ve dakika dakika, saat saat inceler ve şehadet ile fennin tearuzunu ortaya koyar. Daha sonra şehadet ile hesabın tearuzunda hangisine göre amel edileceği meselesine gelir. Fıkıh kitaplarında her iki tarafın mültezimleri istinat eyledikleri delil ve senetlerini ayrı ayrı serd ve beyan eyledikleri ifade edilir.

Hilalin teharrisi esnasında havanın muhtemel durumları olan dört durum bildiriliyor: Bulutlu hava, parçalı bulutlu hava, açık fakat kasvetli hava ve tamamıyla açık ve berrak bir hava. Bu dört hava durumuna göre rü'yet-i hilal/hilalin görülmesi meselesine dair görüşleri sıralayan yazar, dördüncü halde hilalin görülmesinin herkesçe mümkün olduğunu bildirdikten sonra diğer durumlarla ilgili çeşitli açıklamalara yer veriyor.

Ahmed Nazîf Bey, "Hayâl", sy.61, s.9-11.

Yazar, hayal denilince onun bir hakikat düşmanı gibi algılandığından yakınarak yazısına başlıyor. Hayal bir yokluk ise, o halde muhayyileye ne gerek var, diye bir soru soruyor. İnsanlığın hakikati daima, donuk, dumanlı, sisli, bulanık, hatta biraz da mübhem gördüğünü söyleyen yazar, âşıkların aradıklarıyla göz göze gelmesini güneşli günlerde değil, onların mehabetli gecelerde yüzlerini göstermesini arzu ettiklerini ifade ediyor. Bu durumdan hareketle yazar, nurun az çok zulmetle/karanlıkla ilişkisi bulunduğuna dikkat çekiyor.

Daha sonra yazar, duygusal ve samimi ifadelerine yer vermekte, kendisinin ayı güneşten, yıldızları aydan daha fazla sevdiğini ifade etmektedir. Eğimli bir yüzeyi düz ovalara, dağları denizlere tercih ettiğini söyleyen yazar, kendisinin her ilmî meselenin "iki kere iki dört eder" gibi bir hakikat olarak kesilip atılmasından memnun olmadığını açık yüreklilikle ortaya koyuyor.

Haricî eşyaların renk, koku ve tat gibi doğal özelliklerini bize bildiren şeyin malum duyularımız olduğunu söyleyen yazar, acaba insandaki bu duyulardan başka kendi cihaz idrakıyla bu özellikleri algılayabilen bir başka marifet vasıtası var mıdır, diyerek aslında olmadığını ima ediyor.

Felsefenin de bu şuur-ı zâtî mes'elesini henüz halledemediğini ileri süren yazar, felsefecilerin de buna bir hâsiyyet-i nefsiyye, bir keyfiyyet-i vicdâniyye deyip geçtiğini ifade ediyor. Felsefecilere göre hakikat, bilinmez, görüş dairemize girmez. Hakikati duymak istidadının ise, müfekkeremize verecek bir hesabı yoktur. Dış dünyadaki eşyalar da çöllerde gördüğümüz seraptan farklı bir şey değildir.

Felsefecilerin eşyanın hakikatine bakmadıklarını savunan yazar, kelamcıların da ayn-ı eşyayı bilmenin dinî bir mesele saymadıklarını iddia eder. Sufiyyenin gördükleri şeyin kendilerine telkin edeceği manaya baktıklarını söyleyen yazar, serabın da ruhlarında canlandıracağı neticeleri dikkate aldıklarını iddia eder.

Yazar, mana çıkarmanın bir kuruntu mu, yoksa bir feraset meselesi mi, olduğunu inşaallah gelecek makâlede ele alacağını söyleyerek yazısını bitiriyor.

Sa'dî Bey, "Âlem-i İslâm Salnâmesi", sy.61, s.11-12.

"Garbda İslâmiyyâta ait neşriyyât" başlıklı yazı dizisine bu sayıda "Âlem-i İslâm Salnâmesi" adlı neşriyatla devam edilmektedir.

Yazarı: Lui Masinion, Paris, 924.

Fas İlim Heyeti tarafından Paris'te neşrolunan Fransızca Âlem-i İslâm Mecmuasına dair müşteşrık Mösyö Lusyen Buva'nın verdiği malumatı Reşid Mazhar Bey'in Paris Mektupları yazı dizisinde bildirdiği hatırlatıldıktan sonra bu önemli ilmî mecmuanın İslâm âleminin sosyal hayatına dair toplanan vesikaların Müslümân âleminin Batılılarca tanınması için ilk merhale olduğu ifade ediliyor ve daha genel bir fayda sağlayabilmesi için geçen yıl müsteşrık Mösyö Lui Masinion'un idaresi altında neşrolunan Âlem-i İslâm Sâl-nâmesinin bu maksatla vucuda getirildiği ifade edilmektedir.

1902'den 1922'ye kadar gerek College de France İctimâiyyât Kürsüsü, gerekse Fas Hey'et-i İlmiyyesi, gerek mecmua tarafından neşredilen 100'e yakın eserin bir özeti yapılarak Salnâmenin yayına konulduğu bildirilmektedir. Mukaddimeyi yazan Mösyö Le Şatelia'nın dediği gibi Âlem-i İslâm Sâl-nâmesi İslâm memleketleri ile diğer memleketler arasındaki münasebeti temine çalışan bir rehber ve Müslümân camiası ferdlerinin yardımcısı olacağı ifade edildikten sonra eserin mündericâtı verilmektedir:

Birinci kısım: Malumât-ı umûmiyye. İslâmın önemli tarihleri. İkinci kısım: Müslümân memleketlerinin her birine dair istatistik ve toplu bilgiler.

Yazar, bu önemli eseri memleketimizde de görmeyi temenni ederek ve Mecmuanın son çıkan 57. cildinde Peçevî tarihine ait bir vesika ve İslâmiyyâta dair yeni neşriyatın münderic olduğunu bildirerek yazısını bitirmektedir.

M. Muammer Efendi, "Vedâ'", sy.61, s.12.

Şâirin ilk dörtlüğü aşağıdaki şekilde olan 3 bendlik bir murabbasına yer veriliyor.

Hicranlı ufuklarda uçan penbe ziyâlar

Sâkin denizin nakşe-i zerrîni ölürken

Mehtez-i kamerin samt u çîzindeki eş'âr

Yâdımda uyandırmada bir levh-i müzeyyen

Abdurrahman Bey, "Abdurrahman Es-Sûfî", sy.61, s.12-15.

Yazar, bin sene öncesine ait "dahi" lafzını kullandığı büyük gök bilimci Abdurrahman Es-Sûfî için ne kadar övünülse az olduğunu belirterek yazısına başlamaktadır.

Zamanımızdan on asır evvel yaşamış olan bu zat o kadar büyük bir hey'et-şinas imiş ki elinde bir teleskop veya dürbün bulunmadığı halde zamanımızdan ancak iki sene evvel keşfedilebilen birçok hakikati kat'iyetle söylemiş, atîk 48 burcun dört binden fazla yıldızı hakkında mükemmel incelemelerde ve açıklamalarda bulunmuş, bugün bile bütün rasathanelere esas teşkil eden kıymet derecelerini küsuratıyla yazmış, burcları Batlamyus'la mukayese edilemeyecek derecede güzel tasvir eylemiş, fazla olarak insanlık âlemine Felek-nümâ gibi pek önemli bir eser hediye etmiştir. Yazar, Suverü'l-kevâkib adlı meşhur ve pek mergub olan eserine zayi' nazarıyla bakılmaktayken Petersburg kütüphanesinde ortaya çıktığını ve bu kitapta burcların tersîminde gösterdiği maharetin her türlü takdirin üstünde olduğunu ifade etmektedir. Yazar, Abdurrahman Beyin İslâm âleminde yeterince tanınmamış olduğunu hatta mükemmel bir hal tercümesinin bile yapılmamış olduğunu esefle bildirmekte, Kâmûsü'l-A'lâm'da bu zatın isminin dahi bulunmadığı için duyguğu üzüntüyü belirtmeden geçememektedir.

Yazar, tesadüfler ve garip tecelliler sayesinde bu âlimin hayatına dair malumatlar bulduğunu ifade ederek bunları şöyle düzenlemiştir:

Abdurrahman Es-Sûfî, hicretin 271. senesinde Rey şehrinde doğmuş ve 92 sene yaşadıktan sonra Bağdat'ta vefat eylemiştir. Yüzden fazla öğrencisi olmuş, saygın bir hoca idi. Fıtraten gök cisimlerine ve semanın büyüklüğüne meftun olan bu zat, 20 yaşına geldiği zaman gece uykularını terk etmeye başlamış ve bu sıralarda Batlamyus'un El-Mücsetî adıyla Arapçaya çevrilmiş kitabını büyük fedakarlıklarla elde edebilmişti. Çalışmalarını hızlandırarak Batlamyus'tan beri kimsenin cesaret edemediği ve belki de hatırına getirmediği yıldızların ilmî tasnifine başladı. Bu konuda öyle başarılar göstermiş ki meselâ, dübb-i asgar burcundaki Etâ yıldızının parlaklık derecesini ¾ raddesine tayin eylemiştir.

Yazar, Abdurrahman Bey'in verdiği bilgilerden birtakım alıntılar yaptıktan sonra asrın hey'etşinaslarından Famil Flamarion'un onun hakkında ne kadar övgü dolu sözler söylediğini ve takdir ettiğini bildiriyor. Meşhur Galile'nin bile Abdurrahman Bey'den çok sonra bu konulardan bahsettiğini söyleyen yazar, onun her türlü takdirin üstünde olduğunu ifade ediyor.

Sünbüle burcunun 61 numaralı yıldızı hakkında verdiği malumatın daha parlak ve daha yüksek olduğunu ifade eden yazar, ta Kepler zamanına kadar sevâbit tabir olunan gök cisimleri ancak Zuhalin biraz daha ötelerinde zannolunduğu sıralarda İmrie-i Müselsile sehâbiyesinin insanın idrak edemeyeceği bir mesafede bulunduğunu söylemek nasıl bir ilmî keşif ise 61 Sünbüle için de "mudaaf" demek belki ondan daha parlaktır. İşte bu büyük Abdurrahman Es-Sûfî, semada çifte güneşlerin bulunduğunu yeryüzünde ilk defa söylediği ifade edilmektedir.

Hayatının büyük kısmını Bağdat ve civarında geçirdiği bildirilen Abdurrahman Es-Sûfî'nin manevî müsaadesiyle bu kadarla yetinildiği ifade edilerek okuyuculardan ruhuna fatiha istenmektedir.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Zilkâde Münâsebetiyle", sy.61, s.15-16.

Yazar, Mahfil'in 1 ve 2. cildlerini okumuş olanların oralarda Arabî aylara ilişkin epeyce bir malumat verilmiş olduğunu hatırlayacaklarını söyledikten sonra orada kamerî aylardan yalnız Zi'lka'deye dair bir şey yazılmadığını ve içindu bulunduğumuz ay olması vesilesiyle bu konuda da bildiği ve bulabildiği malumatları aktarmak istediğini ifade ederek yazısına başlıyor.

Câhiliyye Arapları, ayın değişimine dikkat ve ayın devrine bir ay ve on iki aya bir sene itibar ederlerdi. Recep, Zi'lka'de, Zi'lhicce ve Muharrem aylarını muhterem aylar sayarlardı ve bu aylarda cedel ve kıtal edilmezdi. Bu ayların muhterem tutulmasının sebebini yazar, şöyle açıklamaktadır: Kabeyi ziyaret için Recebde ve hac için Zilkade ve Zilhiccede gelip Muharremde dönecek ziyaretçilerin ve hacıların selametle gelip gitmesini temin meselesi imiş. Ayrıca iki bayram arasında

bulunduğundan eski kadınların Aralık ayı dedikleri Zilkade için Kamus tercümesindeki bilgileri nakleden yazar, haram ayların muhteremliğini Müslümânlığın da teyid ettiğini ifade etmektedir.

Eşher-i haramdan üçünün mütevâlî olması, Arapları üç ay didişmekten alıkoyduğu cihetle o kadar müddet boş durmanın badiye halkının hoşuna gitmediğini ifade eden yazar, bunun için bu aylarda gazve yapamayan ve tabiatıyla ganimet bulamayanlar, sûk dedikleri panayırlara giderek ticaret ettiklerini bildiriyor.

Yazar, Arap panayırlarına dair gelecek sayılarda malumat verileceğini bildirerek yazısını burada tamamlamaktadır.

SAYI 62:

Tâhirü'l-Mevlevî, "Tayyârelerimiz Uçarken", sy.62, s.17-18.

341 Mayısının 28. çarşamba günü gök gürültüsüne benzer, cezbedici, meâlîperver bir sada işitilmeye başlandığı haberiyle yazısına başlayan yazar, herkes gibi kendisinin de övünç bakışlarını gökyüzüne çevirdiğini ifade ediyor. Dört Türk tayyaresinin gök yüzünde uçarken sancağımızı dalgalandırmasından duyulan gururun göğüsleri kabarttığını ifade eden yazar, bu yüce temâşânın ilhamıyla hatıra gelen ve sadeliğiyle beraber saf ve samimi bir duygunun mahsulü olan bir manzumeyi Mahfilin bu satırlarına derc ederek milletin bütün fertlerini daha çok misaller göstermeye davet etmektedir.

Ey semâ-pervâz olan sun'-ı beşer

Kişver-i eflâke bulmuşsun zafer

beytiyle başlayan 14 beyitlik bir manzume ile yazı bitiriliyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Zilhicce ve 'Iyd-i Ezhâ", sy.62, s.18-20.

Cenab-ı Allah'tan gelişini mübarek kılması temennisiyle Zilhicce ayına dair bazı bilgiler veriliyor.

İçerisinde hacc edilmesinden dolayı Zi'lhicce denilen bu ayın muhterem ve sayılı bazı günlerinin olduğu ve Kur'ân-ı Kerîm'de de onlara eyyâm-ı ma'dûdât tabir olunduğu ifade edilmektedir. Bu cümleden olmak üzere 8. gününe "tervîhe" denildiği ve Mekkedeki hacıların bu günde Mina'ya çıktıkları bildiriliyor. Daha sonra Kamus tercümesinden yevm-i tervîhe dair malumatları tırnak içerisinde nakleden yazar, 9. gününe yevm-i arefe denildiğini ve o gün hacıların Arafat'ta vakfe yaptıklarını anlatıyor. 10. gününe yevm-i nahr tabir edilir ki o gün kurban kesme günüdür. Bu ayın 11, 12 ve 13. günlerine de yevm-i teşrîk denildiği ifade ediliyor.

Bu arada Hacı Zihnî Efendinin Kitâbü's-Salât'ından "teşrîk günleri" ile ilgili bilgileri tırnak içerisinden nakleden yazar, otuz sene önce Mina'da Cava hacılarının kurban etlerini güneşte kurutup pastırma yaptıklarını görmüş ve bunları memleketlerine götürüp teberrüken dağıttıklarını da işittiğini sözlerine eklemektedir.

Mahfil'in 60. sayısındaki "Iyd-ı Fıtr" başlıklı makâlede bayramın Müslümânlar için sevinç günü olduğu Iyd-ı Fıtırdaki sevincin Ramazandaki oruç borcunu ifa etmekten husule geldiğinin yazıldığı hatırlatılıyor ve bunun gibi kurban bayramının da Müslümânlar için bir sevinç günü olduğu ifade ediliyor.

Kurban bayramının sevinç günü olmasının bir sebebinin de bir gün evvel Peygamber efendimiz Arafat'ta vakfede iken "Ey mü'minler! Size dininizi işte bugün ikmal eyledim. Üzerlerinizdeki nimeti itmam ettim. İslâmı size din olarak ayırdım." meâlindeki âyet-i kerîmesinin inmesi olduğunu ifade eden yazar, bu ilahî müjdenin meşhur Ka'bü'lahbâr'ın daha Müslümân olmadan önce bile dikkatini çektiğini ifade etmektedir.

Bu bayrama ıyd-ı Adhâ ve Kurban Bayramı denmesinin Cenâb-ı Hakka yaklaşma niyetiyle kurban kesilmesinden olduğu da bildirilmektedir.

Yazar, daha sonra hür, mukîm ve nisaba malik olan erkek, kadın her Müslümâna kurban kesmenin vacib olduğu bilgisiyle sözlerine devam ediyor. Daha sonra kurbanın hangi hayvanlardan ve nasıl kesileceği gibi konulara giren yazar, bu konularda ayrıntılı bilgiler verdikten sonra yazar, son olarak kurban edilecek hayvanın iri olmasına, ağır gelmesine özellikle dikkat edilmesi gerektiğini vurgulayarak yazısını bitirmektedir.

Bergamalı Cevdet Efendi, "Tefsirler-Müfessirler, Tefsîr-i Bi'ddirâyenin Mertebeleri ve Nümûneleri", sy.62, s.20-21.

Önceki sayıdan devamla,

İkinci nümûne: Hz. Musa'nın asasının bazan ejderha olduğu ve bazan da küçük yılan olduğu manasına gelen cân gibi kıvranmaya başladığının beyan olunduğunu söyleyen yazar, bir şeyin bir anda hem büyük hem küçük olmasının muhal olduğu cihetle iki beyan arasında bir tezat ve çelişkinin aşikar olduğu ifade edilmektedir. Yazar, bu suale cevap olarak, Hz. Musa'nın asasının yaratılışta ejderha, fakat kıvranmasında küçük yılanlar gibi çevik ve hareketli olduğunu ifade etmektedir. Bir şeyin cismen büyük olduğu halde küçükler gibi çevik olması arasında hakiki bir muhalefetin bulunmayacağı görüşünü savunmaktadır.

Üçüncü nümûne: Bir âyette insanların mesul olacakları, bir başka âyette de ne insanların ne de cinlerin günahlarından mesul tutulamayacaklarının beyan buyurulmasının tezat zannına vesile olduğu şeklindeki soruya karşılık cevap olarak yazar, kıyamette mevâkıf-ı kesîre bulunduğunu ve bunların bir kısmında mesuliyetin muhakkak bir kısmında olmadığını söyleyerek nefy ve isbatın bu şekilde tevzi' olunduğunu ifade etmektedir.

Tefsîr Bi'ddirâye'nin 10. mertebesi: Müşkilât-ı Kur'âniyye üzerine iş'âr-ı Arab ile iştihad olunarak yapılan tefsirdir. Sahabe ve tabiînden ve eimme-i dînden garâib ve müşkilât-ı Kur'âniyye üzerine bedâyi'-i eş'âr-ı Arab ve revâyi'-i efkâr-ı edeb ile istişhâd vukû bulduğu halde himâye-i dînde müfrit taraftarlık dâiyesinde bulunanlar bu

hususta bir mutâd aykırı gitmeyi bi'l-iltizâm istişhâd-ı mezbûru men' etmişlerdir ve makâm-ı istidlâlde istişhâd-ı mezbûru kat'iyyen men' etmişlerdir.

İstişhâda cevaz verenler ise, eşâr-ı Arab ile Arap lisanı üzere inen Kur'ân-ı Kerimin bazı müşkil sözlerini açıklamak için istişhâd etmemizden eşâr-ı mezbûrenin Kur'ân için asıl olması neden lazım gelsin, cevabını verdikleri ifade ediliyor.

Yazar, bu konu ile ilgili olarak Hazret-i Peygamberden örnekler verdikten sonra, lugat-ı Kur'âniyye üzerine kelâm-ı Arab ile istişhâd olunduğu sonucuna varmaktadır.

Şeyh Zâhir Efendi, "İsnâd-4", sy.62, s.22-23.

Yazarın "İsnad" konusundaki yazı dizisi bu sayıda da devam ediyor. İsnadın ne olduğunu anlayabilmek için uzun müddet çalışarak ve araştırmalar yaparak uzmanlık kazanmak gerektiğini ifade eden yazar, isnadın faydasını anlayabilmek için tarih, tabakât-ı ricâl, ensâb, tedâhül-i akvâm, muhacerât-ı ümem ve İslâm mezheplerini bilmek gerektiğini ifade ediyor. Ayrıca gerçek muhaddislerin de bu ilimlere dair kitaplar yazdıklarını sözlerine ekliyor ve misal olarak İmam-ı Buharî'nin tarih ve diğerlerinin tabakât ve ensab gibi kitaplar yazmalarını veriyor.

İsnadın önemini ve gereğini çeşitli açıklama ve örneklerle ortaya koyan yazar, isnadın çok kapsamlı ve ilmî tarifini şöyle yapar:

Bir hadîs yahut haber veya bir eser metnini haber veren kimsenin tahammül ettiği, yani kendinden dinlediği kişiyi, onun nasıl işittiğini bildiren özel siga ile kezalik aradaki vasıtalar da her biri kendinin nasıl dayandırdığının ve duyduğunu ber-vech-i maruz ifade edecek sigalarla eda ve rivâyet ederek söylemesi veya amiline isnad etmesidir ki buna isnad ve haberin yolu denir.

İsnâdın tâ peygambere kadar uzanan birtakım isimlerin cedvelinden ibaret olması gerektiğini söyleyen yazar, bu da peygamberin hareketlerinin ve sözlerinin hatırasını şifahen başka birine nakletmek ve bu hatıratı rivâyet eden kimselerin

isimlerini aklında tutmak demektir ki Hazret-i Peygamberin irtihal ettiği zaman cari ve mer'î olduğunu farz etmek esası üzerine müsteniddir. Halbuki o vakit böyle bir şeyin olmadığını söyleyen yazar, vehmine düşecek olanların çok aldandıklarını ve vehme kapılanların isnadın saadet vaktinde ve hatta sahabe vaktinde muteber olduğunu iddia etmek istediklerini ifade ediyor. Kütüphanelerimizin bu konuda yazılan kitaplarla dolu olduğunu ifade eden yazar, bunların hiçbirinde insanı böyle vehme düşürecek tek bir isnada tesadüf edilemeyeceğini savunmaktadır.

Yazar, son olarak Sahih-i Müslim ve Sahih-i Buharî'nin dikkatle incelenecek olursa isnadın öneminin daha iyi anlaşılabileceği ileri sürmektedir.

Ahmed Nazîf Bey, "İlm-i Hayâl", sy.62, s.23-25.

Hayâlin, îkâna muhalif olduğu sözüyle başlayan yazar, hiç kimsenin bu söze bir dereceye kadar inandım, diyemeyeceğini yani, serabı kimsenin tabiî cisimlerden sayılamayacağı gibi Ankâ kuşunun da hayvanlar kitabına kaydedilemeyeceğini ifade etmektedir.

Vehmi, hayalden ayırmak gerektiğini vurgulayan yazar, insanın hakikatte mevcut olmayan şeylerin dahi tesir ve tasallutu altında kaldığını ve bunların da vehmiyyât olduğunu söylüyor. Hayali vehimden ayırmaya gücü yetmeyenlerin hayale vehim diyerek işin içinden sıyrılmak istediklerini savunan yazar, halbuki hayal ile hulyâ dediğimiz başka başka şeylerdir, diyerek ilm-i hayâlin hayali hulyadan ayırt eden bir ilim demek olduğunu vurguluyor. Bu konuda bir fikir edinebilmek için Şeyh-i Ekber'in Futûhât-ı Mekkiyye'sini okumak gerektiğini söyleyen yazar, söz konusu bu eserden birtakım alıntılar yaparak ehl-i keşfin âlem-i gayba aid olan inkişâfâtını temsîl-i manada gösterebildikleri kazanılmış bir fazilet olarak görmektedir.

Mümkinât-ı mahsûseden çıkarabildiğimiz manaları bile bizde yaşatan şeyin hayal olduğunu vurgulayan yazar, bunun tesirlerine her halde esassız birtakım kuruntular nazarıyla bakılamayacağını ifade ediyor.

Hayalin ancak manasız olduğu zaman bir kuruntu olacağını söyleyen yazar, aynı zamanda hayale kuvvet vermenin his ve aklı ihmal etmek demek olmadığını da sözlerine eklemektedir. Her hayalin de aşağı yukarı bir tecellî olduğunu söyleyen yazar, şair İsmetî'den naklettiği

Zâhirde nazargâh-ı tahayyülde semâda

Her yerde bana cilve-nümâdır o hayâlât

matla'ıyla başlayan manzûmesinin baştan sona bir hayalî zikir olduğunu ve bu durumda şair İsmetî'ye bir şey denilemeyeceğini, hakkında söylenenlerin onun umurunda olmayacağını ifade etmektedir.

Fahr-i Râzî'ye karşı Nasrüddîn-i Tûsî'nin serabı da pekala tabiî varlıklardan saydığını ifade eden yazar, her şeyin el ile tutulmasının gerekmediğini savunmaktadır. Şeyh-i Ekber'in "Şiir, şuurdandır. Şiir bir şuûr-ı latîfdir ki hükmü kable'leşbâh ruhlarda duyulur." sözlerini nakleden yazar, değil hayali vehmi bile kolay kolay ortadan kaldıramadığımızı, kimya denilen şeyin bile önceleri bir hayal hatta, bakırı altın yapma kuruntusu iken bugün kimyanın el atmadığı bir şeyin kalmadığı ifade ediliyor.

Yazara göre, kuruntunun bile varlığın hakikatine olumsuz bir güç halinde de olsa uzaktan uzağa bir münasebeti vardır. İnsan bütün kuvvet ve melekeleriyle insan değil midir, diye sormaktadır.

Eğer insanda vehim gibi hakikatin batıl olmasına çalışan bir kuvvet olmasaydı belki de hakikatin bu derece kıymeti anlaşılamayacaktı. Şeytanın bile boş yere yaratılmadığını söyleyen yazar, varlık olmasaydı yokluğa önem verenin olmayacağını, şirk olmasaydı tevhidin kıymetinin bilinmeyeceğini savunmaktadır.

Mehmed Ârif Efendi, "Zilhicce ve Muharrem Gurreleri", sy.62, s.25-26.

Yazar, 1343 senesinin Zi'l-hicce ve Muharrem aylarının gözlemlenmesine dair saat ve dakika hesabıyla astronomik verilerle bilimsel malumatlar vererek yazısına

başlamaktadır. İçinde bulunulan yıl 1341 olduğu halde yazar, iki sene sonraki takvime dair Zi'l-hicce ve Muharrem aylarının nasıl gözlemleneceğini ayın doğarken ve batarken ne kadarlık bir kısmının gözlenebileceğini ve bunun hangi günlerde olacağını saat saat, dakika dakika ortaya koymaya çalışıyor.

Gelecek olan bu aylarda, hesap ile rü'yetin birbiriyle çelişkisini zamanın göstereceğini söyleyen yazar, ancak bu fenni bilenlerin anlayabileceği bir dille düşüncelerini ifade ediyor ve dönemin teknik terimlerine fazlaca yer veriyor.

Abdurrahman Bey, "Manzûme-i Şemsiyye", sy62, s.26-29.

Yazar, Mahfil mecmuasının 41. sayısından itibaren felekiyyâta dair yazdığı makâlelerin okuyucular tarafından ilgiyle takip edildiğini aldığı mektuplardan anladığını ifade ederek yazısına başlayan yazar, okuyucalardan gelen genel istek üzerine güneş manzumesinden ve onun efradından özellikle merih gezegeninden bahsetmeyi kendisine bir borç bildiğini ifade etmektedir.

Yazar, önce feza ve yıldızlarla ilgili ve gök cisimlerinin dünyamızla olan mesafeleri hakkında bir giriş yapmaktadır. Işığı kendisinden olanlara, sabiteler/duranlar denildiğini ancak fezada hiçbir sabitenin sukun halinde olmadığını ifade eden yazar, mesafenin çok uzak olmasından dolayı onların dünyamızdan sabit gibi göründüklerini ifade ediyor. Bir açılıp bir kapanan şeklinde gök yüzünde parlayan yıldızların birçoğunun bizim güneşimiz gibi ısı ve ışık kaynağı olduğu vurgulandıktan sonra, milyarlarca yıldızlar içinde farklı mahiyetlerde birkaç yıldızın daha olduğu ve bunların ışıkları kendilerinden olmadıklarından titrek olmayıp kemal-i istikrar ile ışıldadıkları bildiriliyor ve adları şöyle sıralanıyor: Utarid, Zühre, Merih, Müşterî, Zühal.

Bu beş yıldızın tamamen dünyamız mahiyetinde küreler olduğu, yavaş yavaş semada her gün yer değiştirdikleri ve bu beş yıldızdan başka Uranus/Lâhık ve Neptün/Hasbân adlarıyla iki büyük seyyârenin/gezegenin daha var olduğu fakat bunların dürbünsüz görülemeyeceği ifade ediliyor. Neptünün, Konturus burcunun Alfa

gezegeni olduğunu, Alfa Konturus'tan daha daha uzak nice sabiteler olduğunu ve bunların henüz mesafelerinin bile hesaplanamadığını söyleyen yazar, bu mesafeler hakkında fikir edinebilmek için Emri'e-i Müselsile'nin meşhur sehabiyesinin hatırlanmasının yeterli olacağını ifade etmektedir.

Yazar, bu ön bilgilerden sonra "Manzume-i Şemsiyye/Güneş Manzumesi" bahsine girmektedir. Merkezde güneş bulunmak üzere değişik çaplarda sekiz adet daire resmedilirse manzumemiz hakkında bir fikir elde edilebileceğini söyleyen yazar, bu gezegenlerin güneşe yakınları bakımından sırasını şöyle ortaya koyar: Utarid, Zühre, Dünya, Merih, Müşterî, Zühal, Uranus, Neptün.

Gerçekte bu gezegenlerin feleğinin tam daire şeklinde olmadığı, bunlardan daire şekline en yakın feleğin Zühre feleği olduğu ifade ediliyor. Hareketi en düzensiz olan gezegenin ise Utarid olduğu ve bu gezegenin en yüksek ve en alçak noktaları arasındaki farkın çok büyük olduğu ifade ediliyor. Yazar, bu açıklamalardan sonra gezegenlerin güneşe olan mesafelerini gösteren bir cedvel veriyor. Bu cedveli verdikten sonra sırasıyla gezegenlerin durumlarını ve özellikleri kısaca veren yazar, buna önce güneşten başlıyor. Güneşin önce bilimsel bir tanımını yapıyor ve daha sonra güneşin varlığının dünyamız açısından önemine dikkat çekiyor.

Yazar, güneşle ilgili birtakım ölçümlere ve sayısal değerlere yer verdikten sonra güneşin mevcut durumundan ve özelliklerinden sapmalar olduğu vakit ne hal alacağı ve bunun insanlık için ne demek olacağı üzerinde duruluyor.

Reşîd Mazhar Bey, "Zirâat ve İktisadiyyâtımıza Yeni Bir Ufuk Açılabilir", sy.62, s.29-32.

Muharrikler yani motorlar hakkında az çok malumatı olanlara bu ufuk için "Gazojenlerin benzinle işleyen motorlara tatbiki imkanı hasıl olmuştur." demenin yeterli olacağını söyleyen yazar, bu insanların bundan sonraki satırları okumalarına bile gerek olmadığını ifade etmektedir. Yazar, daha sonra motorlara yabancı kişileri

gözönünde bulundurararak onlara motoru tanıtacak, ne olduğunu, neye yaradığını anlayabilecekleri şekilde açıklamalarla yazısına devam etmektedir.

Yazar, motorun dilimizde "muharrik" gibi bir karşılığı varken dilimize aynen girmesinden duyduğu rahatsızlığı dile getirmekte ve bizde bir makine lisanı yani terminolojisi oluşmamasından duyduğu üzüntüyü ortaya koymaktadır. Telaffuzunda bile bir standardı olmayan motor kelimesinin "her işletici kuvvet veya işletici kuvveti üreten vasıta demek" olduğu şeklinde anlaşılır bir tarifini yaptıktan sonra, gayesinin hareket vucuda getirmek olduğu vurgulanmaktadır.Muharrikleri yani motorları önce canlı ve cansız olmak üzere ikiye ayıran yazar, canlı muharriklerin kuvvetlerinin sınırlı olmasından dolayı cansız muharriklerin icadına sebep olduğunu ifade etmektedir. Yazar, daha sonra su ve yel değirmenlerinden başlayarak çalışma sistemlerine göre motorların çeşitlerinin ayrıntılarıyla anlatmaktadır.

Daha sonra sözü benzinli ve dizel motorlara getiren yazar, asıl konuya esas olan motor yani traktör meselesine getirmektedir. Yaptığı iş ve kullanılışı bakımından kolay olan bu motorların sanayi'de, ticarette, nakliyatta, ziraatta vs. işlerde kullanılabilineceğine dikkat çekiliyor. Bugün bizim benzin, gaz, mazotu yabancı memleketlerden çok büyük paralarla idhal ettiğimize dikkat çeken yazar, büyük petrol şirketlerinin ürettikleri malları satmak için nasıl pazar aradıklarını ve bunun için insanların önüne nasıl ihtiyaçların konduğunu anlatmaya çalışıyor. Petrol ve petrolden çıkan gaz, benzin, mazot gibi maddelerin bugün ticaret, ziraat ve sanayi'de ne derecede önemli bir ihtiyaç teşkil ettiğini anlayabilmek için insan faaliyetlerinin hepsini saymak gerektiğini söyleyen yazar, Fransanın hemen hemen hiç petrol kaynağı olmadığı halde otomobilciliği ve motorculuğu millî bir sanat saydığına ve dünyanın en mükemmel otomobillerini ürettiğine dikkat çekiyor. Fransızların kısmen meseleyi hallettiklerini söyleyen yazar, gazojenli traktör ve kamyonlarla %50 %60 gibi bir ekonominin sağlandığını ifade ediyor.

Son olarak yazar, artık bizim de kendi millî mahrukâtımızla makinelerimizi işletebileceğimizi ve hem de çok ucuz işletebileceğimizi söyleyerek, bu nedenle Türkiyenin ziraatında ve iktisadında yeni bir ufuk açılabileceğini ifade ederek yazısını bitiriyor.

SAYI 63:

Tâhirü'l-Mevlevî, "Yeni Sene ve Hicrî Târih", sy.63, s.63-65.

Başyazar Tâhirü'l-Mevlevî, Hicrî senenin 1344. devresini idrak edilmiş olması münasebetiyle Allah'tan hayırlı olmasını temenni ile yazısına başlıyor. Hicrî tarihin bilindiği gibi Hz. Peygamberin Mekke'den Medine'ye hicret ettiği seneden başladığı ifade ediliyor. Aylar kamerî olduğun için her yılın 354 gün, 8 saat, 35 saniyelik zamandan ibaret olduğu bildirildikten sonra Şarktaki kavimlerden birçoğu gibi Arapların da ayın bir hilalden öbür hilale geçişi zamanına bir ay ve Muharremden başlamak üzere 12 ayı bir sene saydıkları ifade ediliyor.

Bu 12 aydan Zilka'de, Zilhicce, Muharrem ve Recebin muhterem tutulduğunu ve bu aylarda çekişme ve kavganın fasıklı sayıldığını da sözlerine ekleyen yazar, bunun sebebini Recebin umre, diğer üç ayın da hac zamanı olmasıyla izah ediyor. Hicrî yılın Miladî yıldan 11 gün daha kısa olması nedeniyle her üç yılda bir ay geri kalmasından dolayı hac mevsimi yıllar geçtikçe yaz, kış, bahar, güz mevsimlerine dönmektedir. Araplar yazın çok sıcak olmasından dolayı hacıların gelmesine çare aramışlar ve üç yılda bir seneye bir ay daha ekleyerek 13 ay üzerinden işlerini yürütmüşlerdir. Bu şekilde takvimle oynanması Hicretin 10. senesinde Hz. Peygamber tarafından kaldırılmıştır.

Dört halife döneminde de takvim üzerinde bazı ıslahatlar yapıldığı ve son olarak Hz. Ali'nin teklifiyle takvimin Hicret yılından başlatılması fakat Hicretin Rebiülevvelde gerçekleşmesine rağmen yılbaşının Muharrem kabul edilmesinin kararlaştırıldığı ifade ediliyor.

Yazar, Hicrî takvimin başlangıcı ve üzerinde yapılan düzenlemeler hakkında bilgi verdikten sonra Abdurrahman Şeref Beyin Zübdetü'l-Kısas adlı eserinin 1. ve 2. cildlerindeki önsüzünden naklettiği Hicrî tarihin Miladîye, Miladî tarihin Hicrîye çevrilme usüllerini örneklerle izah ediyor.

H= M + (M – 621) / 32 ve M= H + (H / 33) formülünü verdikten sonra çıkabilecek en fazla 1 senelik farkın, Hicrî ile Miladî yılbaşının aynı yıl içinde tevafuk etmemekten kaynaklandığı ifade edilerek yazı bitiriliyor.

Bergamalı Cevdet Efendi, "Tefsirler- Müfessirler", sy.63, s.35-37.

Yazar, "Tefsirler-Müfessirler" yazı dizisinin bu bölümünde, istişhâda cevaz verimesi üzerine pek büyük ve kuvvetli bir delil teşkil ettiğini söylediği bir hadiseyi kaynağını belirtmeden hikaye ediyor.

Abdullah bin Abbas'ın Kabe-i muazzama etrafında halkı başına toplayıp Kur'ân tefsiri ile meşgul olduğu sırada Nâfi' bin Erzak, Necdet bin Ömer'le birlikte yanına gelip ona Kur'ân'dan bazı sualler sormak istediklerini ve Peygamberin duasına mazhar olmuş Abdullah bin Abbas'ın da "hay hay" diyerek kabul buyurduklarını ifade ettikten sonra aralarında geçen karşılıklı konuşmaları uzun uzun anlatıyor.

Yazar, kitabın tefsirler kısmının bu yazıyla sona erdiğini, "Müfessirler" kısmının da inşaallah peyderpey neşredileceğini müjdeleyerek yazısını bitirmektedir.

Zâhir Efendi, "İsnâd-4", sy.63, s.37-38.

Yazar, konusunun isnadın Hz. Peygamber ve sahabe zamanında mevcut olduğunu ortaya koymak ve sahabe arasında hadisin isnad ile zikrinin gerekli görüldüğü ve o zamanda isnadın pek önemli görüldüğünü açıklamak olduğunu ifade ettikten sonra, İmam Ahmed bin Hanbel'in "Müsned"inin 1. cildinin ilk sayfasındaki ikinci hadisi örnek olarak okuyucuların dikkatine sunuyor.

Hz. Ali'nin Hz. Ebubekir'in ve daha sonra Hz. Ömer'in Ebû Mûsa El-Eş'arî'den rivâyet ettikleri hadislerin senedleri üzerinde ayrı ayrı durarak isnadın önemini ortaya koymaya çalışan yazar, sahabenin de bu konudaki titizliğine dikkat çekiyor. Değişik kaynaklardan gelen aynı hadisler üzerinde yaptığı araştırmalar

sonucunda ortaya çıkan hakikatleri okuyucuların dikkatine sunan yazar, sahabenin sened konusuna ne kadar önem verdiğini ortaya koyuyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Na't-ı Şerîf", sy.63, s.38-39.

Aynı zamanda bir şair olan Tâhirü'l-Mevlevî, 6 bentlik bir mütekerrir muhammesini bu satırlara derc ediyor. Hz. Mevlânâ'nın tırnak içinde verilen Farsça mısra'ını tahmis ettiği bu manzumenin ilk bendi şöyledir:

Toğdukda cemâlin senin ey neyyir-i bathâ

Âlemlere envâr-ı Hudâ oldu hüveydâ

Aşk-ı ebedî etdi sana arz-ı tevellâ

Hüsn-i ezelî eyledi zâtında tecellâ

"Ân hüsn, çi hüsn-est tekaddes ve te'âlâ"

Tâhirü'l-Mevlevî, "Tahmîs", sy.63, s.39-40.

Muhyiddin Râif Beyefendinin bir gazelinin tahmisi olduğu ifade edilen 6 bentlik muhammesin ilk bendi şöyledir:

Ayrılsa eğer turra-i ârâm berimden

Bir nâr-ı siyeh, âh-ı dil-i nevha-gerimden

Zencîr-i cünûn vecde gelir de üzerimden

"Mahşer utanır sûriş-i sevdâ-yı serimden

Ervâh-ı şehîdân gam alır nâlelerimden"

Tâhirü'l-Mevlevî, "Türklüğe Dâir Bir Eser", sy.63, s.40-41.

Yazar, mensubiyetiyle övündüğü Türklüğe dair Şarklı bir Türk kalemiyle yazılmış bir eseri çoktan beri aradığını ifade ettikten sonra, Kazan ulemâsından Şeyh Murad El-Remzî Efendinin (Telfîkü'l-Ahbâr ve Telkîhü'l-Âsâr fî Vakâyi'-i Kazan ve Bulgar ve Mülûkü't-Tatar) unvanlı matbu ve muazzam kitabının sonradan eline geçtiğini bildiriyor.

Birinci cildi 712 ve ikinci cildi 534 sayfadan ibaret olmak üzere 2 ciltten müteşekkil olan bu kitabın bütün Müslümân kavimler tarafında anlaşılması maksadıyla olduğunu zannettiği Arapça yazıldığını söyleyen yazar, bu kitabın 1908'de Urenburg'da basıldığını bildiriyor.

Türklük hakkında birçok malumat bulunduran kitapta ayrıca bizce ve Avrupalılarca meçhul kalmış birçok Türk büyüğünün hal tercümelerinin de bulunduğu ifade edilmektedir. Kitabın baş tarafına 50 60 kadar Türkçe, Arapça ve Farsça muteber kaynak eserlerin bir listesinin konulduğunu ve bu kaynaklara dayanılarak yazıldığını söylediği bu esere yazarının ne kadar emek verdiğinin anlaşılması için me'hazlerini gösterdiğini bizzat söylediğini de naklediyor.

Söz konusu eserin yazarı hakkında bilgiler aktarıldıktan sonra kitabın münderecatı veriliyor. Kitabı kuş bakışı okuduğunu ifade eden yazar, ırkımıza ve soydaşlarımıza dair bilmediğimiz birçok malumatın verildiğini söylediği ve tetkik ve tetebbu'uyla faydalanılabileceğini düşündüğü bu eserin Maarif Vekaleti tarafından dilimize tercüme edilerek basılmasını temenni ederek, söz konusu kitaba dair yazdığı tanıtım yazısını tamamlıyor.

Abdurrahman Bey, "Büyük Bir Hey'et-şinâs: Kâmil Felemaryon (1842-1925)", sy.63, s.41-44.

Abdurrahman Bey, büyük gökbilimci Kâmil Felemaryon'un ölüm haberini okuduğunda gözlerine inanamadığını daha doğrusu inanmak istemediğini bildirerek yazısına başlamaktadır.

Büyük kişilerin milliyetlerinin bahis mevzusu olmadığını, bütün yeryüzünün müşterek malı olduklarını ifade eden yazar, nev'i şahsına münhasır olarak gördüğü bu büyük zatın kalplerden koparılamayacağını iddia etmektedir. Yazar, asrın bir Abdurrahman Es-Sufî'si nazarında gördüğü bu bilim adamını tek başına bir ilim, irfan, fazilet ve edep ocağı olarak kabul etmektedir.

Yazar, bütün bu övgü dolu sözlerinden sonra Kâmil Felemaryon'un 'un hal tercümesini doğumundan başlayarak vermektedir. Çocukluğundan beri şahsiyetine ve çalışmalarına dair ayrıntılı bilgiler veren yazar, okuyuculara onun gök bilim felsefesi hakkında daha doyurucu bilgi vermek maksadıyla eserlerinden uzun uzun alıntılar yapıyor. Gazetelere gönderdiği makâleler ve verdiği konferansların bile toplansa, basılan eserlerinden fazla bir yekun tutacağını savunduğu bu bilim adamı hakkında oldukça abartılı sözler sarfeden yazar, ona olan hayranlığını gizleyemiyor.

Okuyucu karşısında objektif tavrını koruyamayan yazar, onun felsefesi karşısında her mütefekkirin derin derin düşünmek mecburiyeti olduğunu iddia etmektedir. Abdurrahman bey, yazısının sonunda bütün ümmetin duygularına tercüman olduğunu zannettiğini ifade etmektedir.

Sa'dî Bey, "Amundsen'in Kutb-ı Şimâlîye Seyahâti", sy.63, s.44-46.

On sekizinci asra kadar büyük seyyah ve kaşiflerin gayesinin dünyayı dolaşıp para kazanmak olduğunu söyleyen yazar, ancak bu tarihten sonra ilme karşı menfaat endişesinin olmadığı bir alakanın başladığını ifade etmektedir.

Bugün seyyahların hayatlarını tehlikeye atmaktaki maksatlarının sırf ilme hizmet olduğunu söyleyen yazar, Norveçli Amundsen'in de bu zümreye dahil olduğu düşüncesini savunmaktadır.

Kuzey kutbuna yaptığı son başarısız seyahatine rağmen eldeki iki önemli başarısının onun isminin unutulmamasını sağladığını iddia eden yazar, 15. asırdan daha doğrusu Kristof Colomb'un Amerika'yı keşfinden beri bütün gemicilerin düşüncesinin

Atlantik okyanusunun kuzeyi ile Büyük okyanusun kuzeyi arasında bir yol aramak olduğunu ifade etmektedir.

Amundsen'in bir imkansızı başararak ufak bir gemiyle Labrador yarımadasının kuzeyinden hareket ile Kuzey Buz denizi adaları arasından geçerek iki sene sonra Berring boğazının güneyine demir attığı bildirilerek aranılan Kuzeybatı geçidinin bulunduğu ifade edilmektedir.

Amundsen'in ikinci başarısı olarak da Güney Kutbunu keşfi olarak gösteren yazar, daha sonradan Amerikalı Robert Peri'nin Güney fatihi olarak telakki edilmesinin somut delillere dayanmadığını ifade etmektedir.

Yazar, kuzey kutbunun keşfine dair maceraları ve bu uğurda verilen kayıpları kronolojik olarak acıklı bir şekilde hikaye ettikten sonra, fethedilemeyen Kuzey Kutbuna o günlerde yeni girişimlerin başladığını ifade ederek yazısını tamamlıyor.

Reşid Mazhar Bey, "Paris'te Tavukçuluk Sergisini Ziyaret-1", sy.63, s.46-48.

Yazar, Paris'te ziyaret ettiği bir tavukçuluk sergisini anlattığı yazı dizisinin bu ilk bölümünde sergi alanına ilk girişinde karşılaştığı manzara karşısında yaşadığı duygularını canlı tasvirlerle anlatıyor.

Daha kapıdan içeri girer girmez, bir curcuna ile karşılaştığını, binlerce tavuk, kaz, ördek, hindinin avazları çıktığı kadar bağrıştıklarını söyleyen yazar, bu gürültüye sergiyi gezenlerin gürültülerinin de eklenmesiyle ortaya çıkan manzarayı kıyamet günü manzarasına benzetiyor.

Bir iki saatte gezmekle bitecek gibi olmayan bu sergi alanını gezdikçe dizlerinde takat kalmadığını ifade eden yazar, on binlerce kafesin bulunduğunu söylemektedir.

Tavuk kafeslerini, kaz kafeslerini sıra sıra gezerek anlatan yazar, kafeslerin en çoğunu iki amaca yani et ve yumurtaya hizmet ettiğini düşündüğü Fransız cinslerinin doldurduğunu ifade ediyor.

Sergiyi gezerken gördüğü manzarayı nakleden yazar, her cinsin anlatırken de o cins hakkında genel bir malumat vermekten de geri kalmıyor. Mesela, kazların bulunduğu kısmı anlatırken, sergide bulunan bir cins kazın ciğerinin 3 kilo geldiğinden bahsediyor. Hindilerin de hakezâ hem genişlediklerini, hem uzadıklarını, hem de yükseldiklerini anlatıyor. Daha sonra cins cins güvercinleri, tavus kuşlarını ve onların renklerini anlatmaya çalışan yazar, not almak istediği birçok şey olduğunu fakat hepsinde başarılı olamadığını ifade ederek yazısının birinci bölümünü bitiriyor.

SAYI 64:

Bergamalı Cevdet Efendi, "Tabakâtü'l-Müfessirîn", sy.64, s.49-51.

Yazar, "Tefsirler-Müfessirler" adlı eserinin ikinci kısmı olan "Müfessirler" bölümünün neşrine bu sayı ile başlamaktadır.

Müfessirlerin rivâyet ve dirayet bakımlarından 14 tabakaya ayrıldığını ifade eden yazar, bu tabakaları şöyle sıralamaktadır:

Birinci tabaka: Ashab-ı güzîn ve rıdvânu'llâhi teâlâ aleyhim ecmaîn tabakasıdır. Ashab-ı güzîn içinden tefsirle iştihâr edenler de şöyle sıralanmaktadır: Çâr-yâr-ı Bâ-safâ, İbni Mesud, İbni Abbas, Übeyyü'bnü Ka'b, Zeyd bin Sâbit, Ebû Mûsâ El-Eş'arî, Ebû Hüreyre, Abdullah bin Zübeyr, Enes bin Mâlik, Câbir bin Abdullah.

Daha sonra bu tabaka içerisindeki müfessirleri Ali bin Ebî Tâlib yani Hz. Ali'den başlayarak tek tek ele alan yazar, Çâr-yâr-ı güzîn içinde en fazla tefsirle iştihâr eden ve bu konuda kendisinden çok rivâyet edilen kişi olarak Hz. Ali'yi göstermektedir.

Zâhir Efendi, "İsnâd", sy.64, s.51-53.

Yazar Zâhir Efendi İslâm tarihinde isnad konusunu ele almaya bu sayıda da devam ediyor. Eğer isnad sahabe zamanında yani Peygamberin vefat ettiği zamanda olmayaydı, Hz. Ömer niçin (haddesenî Abdullah) ve Hz. Abbas niçin (haddesenî El-Fazl) derlerdi, diyen yazar isnadın varlığına işaret etmektedir. Yazara göre, eğer insan yukarıdan başlayarak aşağıya doğru inmeseydi, hadis imamları tarafından yahut bazılarının tabiriyle hadisleri yazarak tespit etmiş kişiler, tarafından aşağıdan yukarı teşkil edilirdi.

Yazar, verdiği örneklerle isnadın ne derecede önem verilen bir mesele olduğunu ve karşıt düşüncede olanların akıllarına gelebilecek en ince noktaları verdiği örneklerle isnad usulünü sorgulayarak ortaya koymaya çalışmaktadır.

Muhaddislerin beş vasıta ile rivâyet ettikleri bir hadisin, bir haftalık mesafedeki bir memleketde dört vasıta ile rivâyet olunduğunu duyduklarında derhal yola koyulup o hadisi orada dinlediklerini anlatan yazar, bu faydadan dolayı muhaddislerin memleket memleket gezdiklerini ifade etmektedir.

Örnek olarak verdiği Hz. Ömer ve Hz. Abbas'ın oğullarından rivâyet edilen hadisin senedinin de hadis isnatlarının muhaddislerin sonradan uydurdukları bir şey olmadığını ispat ediyor, diyerek yazısını bitirmektedir.

Ahmed Nazîf Bey, "İlm-i Hayâl-2", sy.64, s.53-56.

Yazara göre, tabiatı sevdiren, tabiatın tevakkufa mecbur olduğu mıntıkaların üzerinde cevelan eden şey, hayaldir. Aklî ilimlerin esasının zihnî tasavvurlar olduğunu söyleyen yazar, aklın haricî eşyanın zihnen hasıl edeceği suretlerden başka bir şey düşünemeyeceğini, bu düşnceleri süsleyen ve parlatan şeyin de hayal olduğunu iddia etmektedir.

Buna göre hayale, Muhyiddin-i Arabî hazretlerinin de ifade ettiği gibi "levnin mülevvene seyranı" gibi bir şey olduğunu söyleyen yazar, hayali çok yükseklerden uçan

semavî bir kuşa benzetiyor. Bu yüzden bazen varlığın manasını da ihmal edebildiğini ve bu ihmale de evham denildiğini ifade ediyor.

İlm-i hayâlin vazifesinin, parçaları büyüttükçe büyüten vehmiyatı ortadan kaldırmak, suver-i hayaliyyemizi yaratılış sınırlarında tutmak olduğunu söyleyen yazar, diğer bir deyişle his ve akıl ile teşrik-i mesaîye müsait bir anlaşma zemini hazırlamaktır, diyor.

Yazara göre, hayal olmasaydı tabiî meyillerimiz, hayvanlarda da gördüğümüz mizac haddini aşamazdı. Hayvanî nefse ait hissî lezzetler ve tabiî şehvetlerin manevî zevk denilen kişisel lezzetlere dönüşemeyeceğini yani mizacı hal yapan şeyin hayal gücü olduğunu söyleyen yazar, hayvanî nefsin zevk-i vicdânî ile nefs-i insanî olduğunu ifade etmektedir. Zevk-i manevi ashabına insan hayali, ashâb-ı mizaca da insan hissi tabir olunduğu ifade edilmektedir.

Hayal kavramından başlayan yazar, hayalle bağlantılı diğer terim ve kavramlara geçerek aslıdan yükseklerden uçan semavî bir kuşa benzettiği hayalin gücünü göstermek istediği anlaşılıyor. Daha sonra şevk konusuna da değinen yazar, şevkin irade-i lezzet kabiliyeti olduğunu ifade etmektedir. Buna Türkçede "istek", Arapçada "şevk", Farsçada "hâhiş veya arzu" denildiğini bildiren yazar, şehvet denilen şeyin de bu olduğunu iddia etmektedir.

Zevk, şevk, iştiyak ve aşk kavramları üzerinde de ayrı ayrı duran yazar, sufîlerin bu terimler konusunda verdikleri farklı manalara dikkat çeken yazar, kelimelerin gerçek anlamlarıyla kullanıldığı saha itibarıyla kazanmış oldukları ıstılahî manaları arasındaki münasebetleri irdeliyor.

Daha çok aşk ve hubb/sevgi kavramları üzerinde duran yazar, bunların çeşitlerini ve kullanılışlarını bir bir açıklıyor. Mevlânâ Celaleddin-i Rûmî'nin Mesnevîsinden, Kuşeyrî'nin Tasavvuf Risalesinden örneklerle aşk ve marifet meselelerine açıklık getirmeye çalışan yazarın tek bir anlamı veya bir düşünceyi savunmadığını farklı anlayışlara yer verdiğini görüyoruz.

Son olarak âlemin aşksız kahrının çekilmediğini söyleyen yazar, "Ey aşk! bana bir derd tedarik et" diyen delilerle aşkı inkar eden akıllılar arasında bir fark görmediğini ifade ederek yazısını bitirmektedir.

Abdurrahman Bey, "Manzûme-i Şemsiyye, Güneş-2", sy. 64, s.56-57.

Yazar, güneşin öyle sanıldığı kadar pek ihtiyar olmadığını, genç olmasa da ömrünün yarısının geçmiş olduğunu düşünmektedir. Üzerindeki hemen her zaman lekeler bulunduğunu, bu lekelerin koyu siyah renkte olduğunu ve en basit dürbünlerle bile gözlemlenebileceğini ifade etmektedir.

Meşhur Jül Cesar'ın vefatı sıralarında güneş üzerindeki bu lekeler o derece kararmış ki semadaki yıldızların parlak olanlarının ayan beyan görüldüğü ifade edilmektedir.

Güneşin yüzeyindeki lekelerden başka indifaâtın da bulunduğunu, ancak bunları görebilmek için 50-60 defa büyütülmüş dürbünlerle bakmak gerektiğini ifade eden yazar, lekelerle intifaât ve dünyadaki yerçekimi arasında dikkat çekecek derecede önemli bir ilişki bulunduğunu bildirmektedir.

Yazar, bu münasebet hakkında ayrıca bir makâle yazmayı düşündüğü için burada ayrıntıya girmeyeceğini antiparantez belirttikten sonra, güneşin teleskopik manzarasının lekelerle alevlerden ve birtakım münevver kabarcıklardan ibaret olduğunu ifade ediyor. Dağları ve tabiatıyla nehirleri ve denizleri olmadığını, hatta bu gibi şeylerin olmasının mümkün olmadığını söylüyor.

Güneşin kendi ekseni etrafındaki devrinin 26 günden biraz fazla zamanda tamamlandığını ve yörüngesel hareketinin ise ancak yüzyıl önce anlaşılabildiğini söyleyen yazar, kendi acizane hesabıyla güneşin intikal müddetinin 400 küsür milyon seneden az olmaması gerektiğini ifade etmektedir. Güneşin de pek uzak bir merkez etrafında gezerek dönmekte olduğunu bildiren yazar, istikamet yönünün Herkül burcuna doğru olduğunu saniyedeki süratinin en son hesaba göre 24 kilometre olduğunun tespit edildiğini ifade etmektedir.

Gökbilimi kanunları çerçevesinde güneş üzerinde bir canlı mahlukatın bulunmaması gerektiğini ifade eden yazar, fakat Hakkın kudretinin tasavvur dışı olduğu için güneşte canlı varlık olabileceğine de açık kapı bırakmaktadır.

Yazar, yeryüzünden güneşe, güneşten yeryüzüne ve bazı gezegenlere olan mesafeleri normal insanların anlayabileceği şekilde somut örneklerle açıklamaya çalışıyor. Mesela, bir trene binildiğinde trenin saatte almış olduğu kilometreye göre güneş ne kadar zamanda varılabileceği gibi ölçümler veriyor. Ayrıca güneş etrafında devr-i daim yapmak için ne kadar zaman alabileceğini de somut örneklerle açıklamaya çalışan yazar, ayrıca bu tren seyirlerinin bir ücret tablosunu da vererek yazısını bitiriyor.

Reşid Mazhar Bey, "İncil ve İçki Düşmanı Hıristiyanlar", sy.64, s.57-58.

Yazar, üç yıl önce tesadüfen bir mecmuada Mısır, Filistin, Suriye, Irak ve Türkiye'de 100.000 İncilin satıldığını okuduğunu ve bu 100.000 İncilin mütarekeyi takip eden uğursuz yılların karışıklığında dağıtıldığını hatırlattıktan sonra, misyoner lisanında dağıtmanın satmak anlamına geldiğini ve bu sayının abartılı olmadığını ifade etmektedir. Ayrıca yazarın, okuduğu haberde bu dağıtılan İncillerin asra göre düzenlendiğine de dikkat çekildiğini bildiriyor.

Asrî bir tashihine muttali' olduğu bu İncilde içkiye dair konuların ve Hz. İsa'nın içkiye dair sözlerinin Amerika'da yaşayan müsekkirât karşıtı Hıristiyanları derinden rahatsız ettiği ifade ediliyor. Bunlara göre içkiye dair en ufak bir değinmenin, ancak içkinin men'ine dair olabileceği imiş.

Yazar, daha sonra içki aleyhdarı Hıristiyanların kendi İncillerini muhafaza ettiklerini bildirdikten sonra, bu İncildeki Hz. İsa'nın içki karşıtı sözlerini naklediyor. Bütün bu nakil ve açıklamalardan sonra yazar, "Bizim bildiğimiz, şarapsız Hıristiyanlık yoktur." diyerek bu tashih misali birçok şeyler gösteriyorsa da ilk olarak bir mefkureye şiddetle bağlılığın ne demek olduğunu ve tatbikatında ne derecede ileri gidildiğini, sonra da medeniyet ilerledikçe insanlığı gayr-ı şuûrî bir surette İslâmiyet dairesine yaklaştırdığını göstermiyor mu? diyerek yazısını tamamlıyor.

Tokadî-zâde Şekîb Bey, "Gazel", sy.64, s.58-59.

Şair Tokadî-zâde Şekîb Bey'in

Bir feyz-i sermedî vererek i'tilâlara

Çıkdım cenâh-ı aşk ile rûşen semâlara

matla'lı 8 beyitlik bir gazeli yer alıyor.

Ödemişli Hocazâde Muammer, "Tayyâre Uçarken", sy.64, s.59.

Şairin Tayyâre Cemiyet-i Muhteremesine ithaf ettiği

Yeni bir fecr-i saâdet doğuyor yurda bugün

Ediyor şanlı hilâlim bile göklerde düğün

matla'ıyla başlayan 9 beyitli bir manzumesi yer alıyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Teevvüh", sy.64, s.59.

Gözden geçirdim eski olan türrehâtımı

Derk eyledim esefle ziyâ'-ı hayâtımı

Şairin yukarıdaki matla' beytiyle başlayan kaside nazım şekliyle yazdığı 11 beyitlik bir manzumesi yer almaktadır.

Tâhirü'l-Mevlevî, "İntihâr", sy.64, s.59-60.

Yazar, birkaç zamandır basının güncel zabıta olayları kısmında intihar vakıalarının da görüldüğüne dikkat çekerek yazısına başlıyor. Kadın erkek gençler arasında intiharın artmasının kalem erbabının dikkatini çektiği, bu nedenle bazı gazetelerde intiharla ilgili yazılar çıktığı, sebeplerinin araştırılmaya çalışıldığı ve çözüm yolları tavsiye edildiği bildiriliyor.

Henüz hayat tecrübeleri olmayan gençleri intihara sevkeden şeylerden başlıcalarının romanlar ve sinema olduğunu düşünen yazar, insanların çocukluk ve gençlik devrelerinde zihninde büyüttüğü şeylerin gerçek değerini düşünmeye gerek duymaksızın taklit etmek istediğini öne sürüyor. Bu nedenle gençlerin romanlarda okuduğu veya sinemalarda gördüğü intihar olaylarını pek büyük bir kahramanlık zannettiğini bunu gerçekleştirmek hevesine düştüğünü ifade ediyor.

Bu tespitten sonra yazar, tavsiye olarak, tecrübesiz gençleri bu tehlikeli taklitten kurtarmak için yazılacak romanların ve gösterilecek filmlerin ya çocuklara ve gençlere faydalı olacak şekilde yazılması ve gösterilmesi yahut da o gibilerin okuyacakları kitapların ve seyredecekleri sinemaların ayrılmaları gerektiğini savunmaktadır. Bir de gençlere şunlar söylenmelidir: İntihar, aynı cinayettir. Fâili ise, memleketin nüfusunu eksilten, milletin adedini azaltan bir vatan hainidir. Ona karşı kanunda ceza olmaması, ortada cezalandıracak kimse bulunmamasındandır. Fakat hem nefsinin katili hem de kendsinin maktulü olan mahlukun, dünyada kanunun pençesinden kurtulmakla beraber âhirette yakasını adaletten kurtaramayacağı, cinayetin cezası ve buradaki hapsin bedeli olmak üzere cehenneme gireceği ifade ediliyor.

Yazar, konuyla ilgili olarak şair Nâbî'den birkaç beyit naklettikten sonra, kahraman olmak isteyenlerin ölmemeleri gerektiğini, bizzat yaşayarak dünyanın zorluklarına göğüs germeleri ve hayatın yüküne senelerce omuz vermeleri gerektiğini ifade ederek yazısını bitiriyor.

Sa'dî Bey, "Hindistan'da İntihar", sy.64, sy.61-62.

İntiharın Hindû dininde bir vazife telakkî edildiği bilgisiyle başlayan yazıda, bütün kocaları vefat eden bir kadının diri diri yakılmağa mahkum edildiği ifade ediliyor. Hindistan'ı dolaşmış olan bir Fransız seyyahının bu konuda söyledikleri uzunca naklediliyor.

Fransız seyyahın bildirdiğine göre, Hindistan'da dul kadınlar dinî merasimle diri diri yakılıyormuş. Birgün kıyafet değiştirerek Hintli elbiseleriyle dışarı çıktığında akşam vakti bir kalabalığın bir yöne doğru gittiğini gören Avrupalı seyyah, yanındaki memura bunun sebebini soruyor. O da üç ay önce kocası ölen ve iyi bir aileye mensup olan bir kadının Nirvana yani Hintli cennetinde hayat arkadaşını bulması fikriyle ateşe atılacağını söylüyor. Bu zengin kadının servetini akrabalarına taksim ettikten sonra, feci sonunu kendisinin hazırladığını söyleyen adam, kadının bütün dost ve akrabalarının bu merasimi seyretmek üzere davetname aldıklarını da sözlerine ekliyor. Hatta bu kadının cesedini küle döndürecek olan odun yığınlarının tanzimine bile nezaret ettiği bildiriliyor.

Oraya kurulan bir çadırda kadının süslendiği ve biraz sonra çıkarak feci sonuna doğru dinî şarkılar eşliğinde gittiği anlatılıyor. Bir Brehmenin elindeki meş'aleyle odunları tutuşturduğu ve kadının birkaç basamak merdivenden çıkıp ateşe atlayacağı sırada jandarmaların burayı bastığı anlatılıyor. Seyircilerin dağıldığı ve sadece bu genç kadınla ateşi tutuşturan adamın tutuklandığı, daha sonra adama dört yıl hapis cezası verildiği, kadının yaşı küçük olması dolayısıyla beraat ettiği bildiriliyor.

Yazar, son olarak İngiliz-Hint kanunlarına göre intiharın bir suç teşkil ettiği bilgisiyle yazısını bitiriyor.

Reşid Mazhar Bey, "Paris'te Bir Tavukçuluk Sergisini Ziyâret-2", sy.64, s.62-63.

Yazar, önceki sayıdan devam eden yazısına Paris'te gördüğü tavukçuluk sergisindeki gözlemlerini anlatıyor. İki ayaklı kümes hayvanlarından sonra, dört ayaklı kümes hayvanlarına geçen yazar, tavşanları görünce bizdeki tavşan yememe adetine

değinmekte, tavşan yememenin garip bir âdet olduğunu savunmaktadır. Tavşan yemenin sözde uğursuzluk sayıldığını, aslında sebebini kimsenin bilmediğini söyleyen yazar, bunun kasap esnafı tarafından uydurulmuş bir efsane olduğunu savunmaktadır. Mısır'da ulema ve küberâya kadar herkesin tavşan yediğini söyleyen yazar, ustasının elinde pişerse tadına doyulmadığını iddia ediyor. Tavşan etinin niçin makbul sayılmadığını bilen varsa, çağdaşlık adına kendisine de bildirmesini rica eden yazar, Batılıların tavşanı eti, tüyü ve derisi için beslediklerini ifade ediyor.

Yine sergi sırasında 9 kilo 700 gram gelen tavşanların bulunduğuna dikkat çeken yazar, tavukçuluğun ülkeler bazında göstermiş olduğu gelişmeleri ele almakta ve gelişmiş ülkelerin bu konuya verdiği öneme dikkat çekmektedir. Ayrıca kadınların mekteplerde ve tavukçuluk işletmelerinde erkeklerden daha fazla başarılı olduklarının herkesçe kabul edilmiş bir hakikat olduğunu söyleyen yazar, tavukçuluk fenninin o derecede gelişmiş olduğunu vurgulamaktadır.

Tavukların yetiştirilme maksatlarına göre 1) eti için, 2) yumurtası için olmak üzere iki kısma ayrıldığını ifade eden yazar, senede 320-340 yumurta elde edecek kadar ileri gidildiğini söylüyor. Tavuklar içinde en fazla yumurtlayanın Amerikan cinsi olduğunu söyleyen yazar, Fransızların daha çok eti için tavuk beslediklerini ifade ediyor.

Sergide arıcılık ve balıkçılık bölümlerinin de bulunduğunu söyleyen yazar, arıcılık bölümünde her cins kovanların bulunduğunu, bazılarının içinde arıların vızıldadığını söylüyor. Arıcılıkta kullanılan birçok alet ve edavatın da sergide yer aldığını söyleyen yazar, balıkçılık bölümünde de binlerce balığın geniş kaplar içerisinde sağa sola döndüklerini anlatıyor. Sergideki balıkların yüzde doksanının tatlı su balığı olduğunu söyleyen yazar, Fransa'da balık yetiştirmekle meşgul birçok kişinin bulunduğunu ifade ederek yazısını bitiriyor.

“Yeni Çıkan Kitaplar”, sy.64, s.63-64.

Yeni çıkan kitap tanıtımları bölümünde bu sayıda ilk olarak, “Tuhfe-i Remzî”si tanıtılmaktadır. Üsküdar Mevlevîhanesi Şeyhi Ahmed Remzi Dedenin manzum bir sözlüğüdür. Meşhur Tuhfe-i Vehbî tarzında küçük çocuklara Farisî kelimâtı öğretmek maksadıyla yazıldığı bildirilmektedir.

İkinci olarak, “Keyif Veren Zehirler” adlı eser tanıtılmaktadır. Muhterem üstad Doktor Mazhar Osman Beyefendi tarafından yazılan bu eserin neşredildiği haber verilmektedir.

SAYI 65:

Tâhir, “Mevlîd-i Nebî”, sy.65, s.64-65.

Derginin bu sayısına şair Tâhir Bey’in

Bir yaz gecesi gûr-ı hayâlâta girişdim

A’sârı yarıp fetret-i edvâra erişdim

matla‘ıyla başlayan 24 beyitlik uzun “Mevlîd-i Nebî” adlı manzumesiyle başlanmaktadır.

Bergamalı Cevdet Efendi, “Tefsirler-Müfessirler, İbn-i Abbâsa Müntehî Tarîkler”, sy.65, s.66-68.

Birinci tarîk: Ali bin Talhatü’l-Hâşimî tarikidir ki İbni Abbas’a ulaşan yolun en a’lası ve en sağlamıdır, denildikten sonra İmam Ahmed bin Hanbel’in bu tarik hakkındaki övgülerine yer veriliyor.

İkinci tarîk: Kays bin Müslim el-Cedelî tariki olup Atâ bin Sâib’den, o da Saîd bin Cebîr’den, o da İbn-i Abbas’tan rivâyet ederler.

Üçüncü tarîk: İbni İshak tarikidir. Zeyd bin Sâbit'in mevlası olan Muhammed bin Ebî Muhammed'den, o da İkrime yahut Saîd bin Cebîr'den, onlar da İbni Abbâs'tan rivâyet ederler.

Dördüncü tarîk: Kelebî tarikidir. İbni Abbas'ın en vâhîsi ve en gayrımakbulüdür. Kelebî, Ebû Sâlih'ten, o da İbni Abbas'tan rivâyet eder.

Beşinci tarîk: Mukâtil bin Süleymân tarikidir. Vâhî olmakta Kelebî ile omuz öpüşürler. Herkes tarafından tekzip olunmuş, hiçbir kere tevsîk olunmamış, bununla beraber tecsîm ve teşbîh ile şöhret almıştır. Onun için Nesaî'den başka bir kimse kendisinden tahriçte bulunmamıştır.

Altıncı tarîk: Dahhâk bin Mezâhim tariki olup inkıta'a uğramıştır. Çünkü İbni Abbas'a mülâkî olmamıştır. İbni Cerîr ile İbni Ebî Hâtem kendisinden ihraçta bulunmuşlardır. Dahhâk'ın iki sene anasının karnında durduktan sonra gülerek doğduğu için bu adı aldığı ifade ediliyor.

Yedinci tarîk: Atiyyetü'l-Avfî tarîkidir. Bu tarîkin zayıflığına rağmen İbni Cerîr ile İbni Ebî Hâtem ondan tahrîc ederlerdi. Zayıftır, fakat vâhî değildir.

Sekizinci tarîk: Sedî-i kebîr tarîkidir. Kendisi tabiînden olmakla beraber Şiîdir. Müslim ve sünen-i erba'a indinde mergubdur.

Yazar, bu yukarıdaki yolları zikrettikten sonra, İbni Abbas'tan sonra tabaka-i ashâbdan olanları da şu şekilde sıralıyor ve onların da kısa hâl tercümelerini verdikten sonra yazısını tamamlıyor: Übeyy bin Ka'b, Zeyd bin Sâbit, Ebû Mûsâ El-Eş'arî.

Zâhir Efendi, "İsnad-6", sy.65, sy.68-69.

Yazar, isnadın Peygamberin vefatından sonra değil, hayatında da var olduğunu ifade ederek yazısına başlıyor. Bizzat kendisinin "Bunu kimden işittin? Kâili kimdir?" diye sahabe için kullandıkları da rivâyet ediliyor. Hadis kitaplarına müracaat edildiğinde hadislerin senedleri ile ilgili olarak Cebrail vasıtasıyla veya vasıtasız Allah tarafından

şeklinde ibarelerin görülebileceğini söyleyen yazar, Şeyh-i Ekberin cüz'ünden yirmi yedinci hadîs-i kudsîyi örnek olarak zikrederek isnâdı bizzat Hazret-i Risaletpenâhın da kullandığına delil olarak ileri sürüyor.

İsnadın Hazret-i Peygamber tarafından bizzat kullanıldığına delil olarak, yine Hazret-i Ömer ve Hazret-i Ebûbekir'den rivâyetlerde bulunan yazar, İmam Müslim'in Câmiu's-Sahîh'inden örneklerle konuyu destekliyor.

Yazar, bütün bu örneklerden hareketle isnadın asr-ı saadette, sahabe zamanında, asr-ı tabiînde var olduğunu ve bugün de var olduğunu ifade ediyor. Ayrıca muhaddislerin de hadis-i şerif metinlerinde hiçbir tasarruflarının bulunmadığının verdiği örneklerden anlaşıldığını ortaya koyuyor.

Muhaddislerin metin uyduramadıkları gibi isnad da düzemeyeceklerini söyleyen yazar, hiçbir salih âlimin böyle bir cinayeti işlemediğini ve şimdiye kadar böyle bir iddianın vuku bulmadığını ifade ederek yazısını bitirmektedir.

Abdurrahman Bey, "Manzûme-i Şemsiye-3, Utarid", sy.65, s.70-72.

Güneşe en yakın bir gezegen olan Utaridin, güneşe olan mesafesinin kutuplarda 69, ortalarda 45 milyon km olduğunu söyleyen yazar, Utarid ahalisinin güneşi bazen büyük bazen küçük göreceklerini söylüyor.

Utaridin bizdeki gibi kendi etrafında dönme gibi bir hareketi olmadığını söyleyen yazar, 88 günde senelik hareketini tamamlarken güneşe daima aynı yönünün dönük olduğunu ifade ediyor. Bundan dolayı bu gezegenin bir yarısının ilelebed gündüz yani yaz, diğer yarısının ise gece yani kış olduğu ortaya çıkmış oluyor. Bu durumun Utarid üzerindeki mahlukatın ve hatta ağaç ve nebatın ikişer tür olarak yaratıldığını zannını uyandırdığı söyleniyor.

Utaridin dünyaya olan mesafesinin 80 ile 218 milyon km arasında olduğunu söyleyen yazar, ancak Utaridin dünyadan görülebilmesinin zor olduğunu ifade etmektedir. Utarid dünya ile güneş arasında bulunduğundan dolayı, dünyadan hiçbir

zaman tam daire olarak görülemeyeceği ifade ediliyor. Dünyanın 17'de biri kadar bir kutura sahip olan Utarid, teleskopla kendisine bakıldığında ekvator kısmında bir şerid olduğu ve bu şeridin şimdiye kadar mahiyetinin bilinemediğini söyleyen yazar, kursunun düzensizliğinden hareketle üzerinde gayet yüksek dağların olduğunun anlaşılabileceğini söylüyor.

Eğer yanlış görülmediyse, Utaridin dağlarında bir iki defa volkan müşahede edildiğini söyleyen yazar, bazı gökbilimcilere göre bunların volkan değil, büyük orman yangınları olduğunu ifade ediyor.

Utarid ahalisinin karanlık yarım küresinde yaşayanlarının sürekli yıldızları ve zaman zaman dünya, zühre, merih, müşterî, zühal gibi gezegenleri gördükleri fakat buna karşılık güneşten habersiz olduklarını söyleyen yazar, Utaridin aydınlık yarım küresinde yaşayan ahalinin ise güneşten başka bir şey göremeyeceklerini söylüyor.

Yazar, Utaridin gezegenlerin en küçüğü olmasına rağmen en kesifi olduğunu ifade ediyor. Yani dünyaya göre aynı hacimdeki cismin iki kat dağa ağır geleceği ifade ediliyor. Utaridin uydusunun olmadığını söyleyen yazar, belki de bu zamana kadar böyle bir şeyin keşfedilmediğini, en kuvvetli teleskoplarla yapılan gözlemlerde bunun anlaşılabildiğini söylüyor.

Utaridin meskun bir mahal olup olmadığı sorusuna da değinen yazar, değil Utaridin hiçbir gök cisminde şimdiye kadar bir mahlukatın yaşadığına dair bir bilgi elde edilemediğini söylüyor. Yalnız Merih gezegeninde bazı ipuçlarının bulunduğunu ve bununla ilgili mütalaaların Merih bahsinde ele alınacağını söyleyen yazar, Kur'ân-ı Kerim'in İsra suresinin 44. âyetini iktibas ederek buradan dünyada ve yedi gezegende Allah'ı tesbih eden mahlukatın bulunduğunu, ancak bu mahlukatın insan suretinde olup olmadığının açık olmadığnı ifade etmektedir.

Sa'dî Bey, "Yıldızlar Neden İhtizâz Ediyorlar?", sy.65, s.72-74.

Yazar, yıldız ile gezegeni gök yüzünde birbirinden ayırt etmenin en kolay yolunun müşahede edilen cismin ışığının titreyip titremediğine bakmak olduğu

ölçüsüyle yazısına başlıyor. Yıldızlı bir yaz gecesinin en büyük zevkinin, görülen yıldızların titrek ışıklarını seyretmek olduğunu söyleyen yazar, bu temaşaya bir de anlamak zevki eklenince dağ üstü bağ olduğunu ifade etmektedir.

Senenin başından beri bir yıldız gibi parlayan Müşterî gezegenine bakıldığında ışığının yıldızlar gibi titrek olmadığının görüldüğünü, bütün gezegenlerde de ayın halin vaki olduğunu ancak, bu kuralın her zaman tatbik edilemediğini vurgulayan yazar, Kepler gibi büyük yıldız bilimcilerin mesela Merih gibi seyyarenin bilhassa evc noktasında ışığının titrek göründüğünden bahsettikleri gibi Zührenin titrediğinin de görüldüğünü ifade etmektedir. Yazar daha sonra Lozan Üniversitesi profesörlerinden olup hayatının 40 yılını bu konu hakkında incelemelerle geçiren Dofer'in bir yazısında söylediği bazı sözleri naklediyor ve kendilerini çok küçük gösteren uzaklıkları dolayısıyla yıldızların gerek ışıklarında ve gerekse renklerinde zahiri bir değişimin göze çarptığı ifade ediliyor.

Yıldızların titremelerinin yüksekliklerine yani ışığın kat' edeceği hava tabakasının kalınlığına bağlı olduğunu söyleyen yazar, yıldızların uzaklıklarına göre titremelerinin de arttığını ifade etmektedir.

Her akşam şahidi olunan yıldız titremelerinin izahı için ortaya atılan faraziyelerin hakikate uygunluk göstermese bile gökbilimcileri yeni yeni rasat yapmaya sevk edeceğini söyleyen yazar, ayrıca bu gibi olayları önemsemeyen küçümseyen insanları da eleştirmektedir.

Mazhar Osman Bey, "Keyif Veren Zehirler, Keyif Nedir?", sy.65, s.74-76.

Hilal-i Ahdar yani yeşilay cemiyetinin başkanı Doktor Mazhar Osman Bey'in "Keyif veren zehirler" adlı eserinin neşredilmiş olduğunun Mahfilin geçen sayısında müjdelenmiş olduğu hatırlatıldıktan sonra, bu sayıda da bu eserin mündericâtına dair özet bilgiler verileceği ifade ediliyor.

İlk olarak söz konusu eserin mukaddime kısmından bazı alıntılar yapılıyor. Daha sonra eserin ilk makâlesi olan "Keyif Nedir?" başlıklı makâle aynen derc ediliyor.

Uyuşturucu, uyutucu zehirlerin hepsinin vücuda ilk girdiği zaman uyanıklık, dirilik ve hatta neş'e verdiği ifade edilen yazıda, bu neş'enin zehrin kana karışmasından ve beyindeki çeşitli merkezleri kamçılamasından ileri geldiği vurgulanmaktadır. Bu durumda fazla konuşmak ve hareket etmek ihtiyacının uyandığı, duygunun arttığı, zihnin parladığı, vücutta hoş bir sıcaklığın oluştuğu, hayanın kalmadığı, laübaliliğin başladığı, neş'enin arttığı, gam ve kasavetin gittiği, en güç şeylerin bile kolaylaştığı ve bu durumun adına keyif dendiği ifade ediliyor.

Uyuşturucu zehirlerin tesirinin keyiflenme, sarhoşluk, sızma ve ölüm olmak üzere dört devri takip ettiği ifade edilen yazıda, ameliyat edilecek hastaların da kloroform koklatılarak uyutulduğu bunların davranışlarında da aynı şeylerin gözlemlendiği anlatılıyor. Ameliyatlarda kullanılan ve lokman ruhu denilen eterin bile son zamanlarda keyif verici olarak kullanıldığına da dikkat çekilmektedir.

İnsanların herhangi bir zehri, ilk devresi için yani keyiflenme için kullandıkları, fakat çok defa bu devrede kalmakla yetinilmeyip ikinci, üçüncü ve hatta dördüncü devre ulaştıklarının görüldüğü ifade ediliyor. Halkın tanıdığı keyif veren zehirlerin, morfin, kokain, afyon ve esrar olduğunu söyleyen yazar, bu zehirlerin hepsinin de birinci devrin hatırı için rağbet gördüklerini iddia ediyor. Fakat bu devri idare etmenin güç olduğu, bir müddet sonra şahsın kendisinin zehrin esiri olduğu ve zehri almaya devam ettiği ifade ediliyor.

Yazar, bu sun'î keyiflerin hepsinin birer zehirlenme olduğunu, birinci devrede kalsa bile hücrelerin düzenini bozduğunu, fıtrî asaletin kalmadığını, günden güne soysuzlaştığını ifade ediyor ve halbuki bu beyin hücrelerinin, zekamızın, ahlakımızın, duygumuzun karargahı olduğunu vurguluyor.

İnsanların zararlarını bilmeyerek bu zehirlere alıştıklarını iddia eden yazar, Afrika ortasındaki vahşi bir insanın da Avrupadaki medeni bir insanın da bu zehirlere alıştığını, dolayısıyla insanın tabiatında aldanmaya bir meyil bulunduğunu ortaya atıyor.

Bilimin, sarhoşluğu, her akşam tazelenen bir delilik saydığı da ifade edilen yazı, akşamcının timarhaneye birkaç defa girip çıkan deliden farkı olmadığı sözleriyle sona erdiriliyor.

Tâhir, "Huzûr-ı Hilkatde Şâheseri", sy.65, s.76-77.

Yazara göre, edebiyatımızın her asırda özellikle zamanımızda sayısı azalan üstadlarından Tokadî-zâde Şekîb Beyefendinin "Huzûr-ı Hilkatde" unvanıyla bir bedîî eserinin neşredildiği ve yazarın bu eserin bir nüshasını edebî bir huşu içinde okuduğu ifade edilmektedir.

Güneşi, "münevver ve müdevver bir cisimdir" diye anlatmak kabilinden olmak üzere yazar bu eseri şöyle tanıtıyor: Huzûr-ı Hilkatde eser-i ibdâ'ı, büyük şair Abdülhak Hâmid Beyefendiye ithaf olunmuş bir sanihât-ı ulviyye mecmuasıdır. Edası itibarıyla rengîn, mü'eddâsı itibarıyla gayet derîn, mensur ve manzum şiirleri ihtiva etmektedir.

Mukaddime başlıklı mensur bir şiirden sonra, Huzûr-ı Hilkatde, Nevhât, Elemli Sânihalar, Feryâd unvanlı güzide şiirler yer alıyor.

Yazar, bunların her birinde örnekler vermeyi istediğini ancak, o zaman kitabın Mahfil sütünlarına nakledilmesi gerektiğini ve bunun için birkaç kıt'asının derciyle yetindiğini ifade ediyor. Güzellikleri seven okuyuculara, yayımlanmış bu eserden faydalanmayı tavsiye eden yazar, bu eserin mübdi'ini de en derin duygularıyla tebrik ettiğini ifade ediyor.

Daha sonra Tokadî-zâde Şekîb Beyden aşağıya ilk bendini aldığımız seçme şiirlere yer verilerek tanıtım yazısı bitiriliyor.

Mümkün mü vücûd-ı Hakkı inkâr?

İnkârı da bence ayn-ı ikrâr

Her şeyde kemâl-i zâtı zâhir

Âyîne-i şânıdır mezâhir

Her zerrede nûrudur bedîdâr

Gör, diride lem'a-zâr-ı dîdâr

Allâh diyor minâreler hep

Muhyiddin Râif, "Gazel", sy.65, s.78.

Güldeki şu'le-i renk nigeh-ârâ mı neyim

Dem-i bülbülde nihân şevk-i tarab-zâ mı neyim

matla'lı gazeli yer almaktadır.

Ödemişli Hoca-zâde Muammer, "İzmir'in Kurtuluş Günü- 9 Eylül", sy.65, s.78-79.

Mondros mütarekesini müteakip vatana saldıran düşman sürülerinin 335 senesinin 15 mayısında sevgili İzmir'i de işgal ettiklerini anlatan yazar, o zaman İzmir'in ufkunda parlayan hilalin söndüğünü ve denizin mahzun terennümlerinin o hilale mersiyeler okuduğunu edebî bir dille ifade etmektedir.

Yunanlıların hain çizmeleri altında inleyen masum yavruların, dul kadınların âhının arşa yükseldiğini ifade eden yazar, İzmir'in ilk şehidi Fethi Beyin kanıyla yakut renkli kitabeler yazıldığını ifade ediyor. İzmir'in üç sene, üç ay, üç hafta, üç gün devam eden esareti sırasında dökülen göz yaşlarının tesiriyle İzmir üzerindeki kara bulutların 338 senesinin 9 Eylül Cumartesi günü kalktığı ifade ediliyor.Yazar, İzmir'in kurtuluşu vesilesiyle yazdığı manzumeyi bu kutsal zaferin kahramanlarına ithaf ediyor ve yazısının sonuna derc ediyor.

Ödemişli Hoca-zâde Muammer, " 9 Eylül Münasebetiyle İzmir'e", sy.65, s.79.

Hazân içinde idi öksüz dağların,

Göz yaşın olmuşdu akan dereler,

Kurumuşdu cennet gibi bağların,

Sînende açmışdı düşman bereler.

Kıtasıyla başlayan şiir toplam dört kıtadan oluşuyor.

Hüseyin Subhî Efendi, "Gurûbda Bir Levha", sy.65, s.79-80.

Dârüşşafaka talebelerinden Hüseyin Subhî Efendinin "Gurûbda Bir Levha" adlı bir yazısına yer verilmiştir. Güneşin batışının yazar üzerindeki tesirlerinin canlı tasvirlerle anlatıldığı yazıda herhangi bir vakıa anlatılmamaktadır. Tabaiata karşı hassas olduğu anlaşılan yazar, kişisel duygularını deneme tarzında kaleme almıştır.

Tâhir, "Esvâk-ı Arab", sy.65, s.80.

Yazının başında Mahfil'in 61. sayısındaki "Zi'l-Ka'de" makâlesinin devamı olduğu ibaresine yer verilmiştir.

Esvâk'ın, sevk kelimesinin cem'i olduğu ifade edildikten sonra, Kâmûs tercümesinden kelimenin anlamları nakledilmektedir. Sin'in zammıyla çarşı, pazar anlamına gelen "sûk" kelimesine de işaret edildikten sonra, ticaret yapmak için Arabistan'da zaman zaman ve taraf taraf sûklar yani panayırlar kurulduğu hatırlatılıyor.

Daha sonra kurulan bu panayırların en meşhurlarının adları ve kuruldukları mevsim ve aylar sıralanıyor.

SAYI 66:

Bergamalı Cevdet, "Tabakâtü'l-Müfessirîn", sy. 66, s. 81-82-83

Tefsirler, müfessirler, 2. kısım alt başlığında yazar, müfessirlerin künyelerini aktarmaya devam ediyor.

Abdullah bin el-Zübeyr: Meâni-yi Kur'an'a vukûfunda nâm sahibi olan bu zât, zühd ve takvasına ilaveten şecaât-i fevkalâdesiyle meşhur olup 73 tarihinde Mekke-i Mükerreme'de vefat etmiştir.

Ebû Hureyre: Şöhreti zikrinden müstağni olan bu yüce zât, hicretin 57. senesinde irtihâl eylemiştir.

Enes bin Mâlik: Fıkıh ve Meâni-yi Kur'an'a dair hizmet-i ta'limde bulunarak hicretin 99. senesinde irtihâl eylemiştir.

Abdullah bin A. Bin el-As: Meâni-yi Kur'an'dan başka Fıkıhta, Meğâzî'de, Kısas ve Siyer-i Enbiyâ'da, Ahvâl-i Uhreviyyeye dair hususâtta yed-i beyzâ sahibidir. 68 tarihinde Mekke'de vefat etmiştir.

Yazar bu zevâttan sonra ikinci tabaka başlığı altında Tâbiîn tabakasını sıralıyor. Şeyhülislâm İbn Teymiyye'yi kaynak göstererek Tabiîn-i Kirâm hazerâtından Esâtîn-i Ehl-i Tefsir'in üç önemli diyârdan yetiştiğini ve bunların da; Mekke, Medine ve Kûfe olduğunu ifade ediyor. Bu üç belde arasında da yetişen en önemli müfessirlerin Mekke'de yetişenler olduğunu belirten yazar bunları; Mücahid, 'Ata' ibn Ribâh ve ibn Abbâs'ın kölesi İkrime olarak sıralıyor. Mekke'de yetişenlerin üstadının İbn Abbâs, Kûfe'de yetişenlerin ise İbn Mesûd olduğunu belirtiyor.

Medine'de yetişenlerin en meşhurunun ise Zeyd bin Eslem olduğunu aktaran yazar bunun sebebini İmam Mâlik bin Enes ve Zeyd'in kendi oğlu Abdurrahman'ın ondan ehez-i ulûm etmeleri olarak gösteriyor.

Yazar yazısının son kısmında Mücahid bin Cebir el-Mekkî ve Sa'îd bin Cebir'e dair bilgiler vererek yazısını bitiriyor.

Ahmet Nazîf, "İlm-i Hayâl", sy. 66, s. 83-84-85-86

Hayâlin genel manasına göre hakikatsiz birtakım karaltılardan ibaret olduğu halde, sûfilerin bunu ahvâl-i rûhiyyeden addettiklerini ifade eden yazar, ahvâl-i ruhiyyenin ise ruhun kendi üzerindeki in'ikâsından ibaret olduğunu, bunun ise hakikati bir nevi gölgelendirmek mefhumunu ifade ettiğini belirtiyor.

Bu esası Aristonun "Hayâlsiz bir şey tasavvur olunamaz" müteârifesi şekline soktuğunu belirten yazar, insanda hayâl olmadığı zaman insanoğlunun "hakikat nedir?" sorusuna cevap veremeyeceğini ifade ediyor.

Yazısının bundan sonraki kısımda hayâl- tasavvurât arasındaki ilişkiyi irdeleyen yazar, "Hayâl İlmi"ne vermiş oldukları ehemmiyetten dolayı Sofiyye-i Hikmeti Sofistâiyye'den addedip addedemeyeceğimiz sorusunu soruyor ve buna ihtimal vermenin sofiyye kitaplarını hiç incelememekle mümkün olabileceğini ifade ediyor.

Bu iddianın bir safsata olduğunu iddia eden yazar, bu fikirlerin ortaya atılmasının nedenlerinden birinin bazı Avrupalı yazarların düşmanca yazıları olduğunu belirtiyor. Yazara göre bunun bir başka nedeni ise İslâmî ilimlerin lâyıkıyla incelenmemesidir.

Yazısının sonraki kısmında yazar, eşyanın hakikatini inkâr eden, hakikati kabul etmekle birlikte onun bilinmesinin mümkün olmadığını iddia eden Sofistâiyye ile Sofiyye-i Hikmet arasında farklar olduğunu ifade ediyor ve bunu ispatlamak için İbn Arabî'nin Fütûhât'ından önemli bir bölümü iktibas ediyor.

Gelecek yazısında Tasavvufun hisbânik değil de Eflatun felsefi olup olmadığı sorusunun tartışılacağını belirten yazar yazısını bitiriyor.

Abdurrahman, "Manzûme-i Şemsiyye-4-", sy. 66. s. 86-87-88

Yazar önceki sayıdaki yazısının devamı sayılan bu yazısında "Zühre" ve "Zühre Ahâlisi" ismini taşıyan iki başlık altında konuyu işliyor. Yazar "Zühre" başlığı altında şu bilgileri aktarıyor:

Kur'an'da "Et-Târık"ismiyle anılan Zühre seyyaresi, Attard'dan sonra Güneş'e en yakın bulunan gezegendir. Gerek Zühre'ye gerek Attard'a lisân-ı heyette "Seyyârât-ı Süfliye" derler. Zira her ikisi de bize nazaran güneşe daha yakındırlar.

Zühre'nin Güneş'e mesafesi 108 milyon km'dir. Yeryüzünün mesafesi ise 149 milyon km olduğundan her iki seyyare arasında bazen 14 milyon kilometrelik bir mesafe kalır....

Semâdaki yıldızlar ve gezegenler arasında Zühre kadar parlak ve şanlı bir seyyare daha yoktur. Frenkler bunun için kendisine "Venüs" derler ki esâtir-e evveline göre güzellik mabûdesidir. Yazar bundan sonra da Zühre ile ilgili, güneş ve ay etrafında dönüşü, dürbünle veya dürbünsüz izlenmesi... gibi bilimsel bilgiler aktardıktan sonra yazar Zühre'nin gezegenimize benzediğini söylüyor.

Yazar yazısının son kısmında Zühre Ahâlisi başlığı altında, orada yaşayanların bulunduğunu, bizi ve küremizi rahat bir şekilde izleyebildiklerini belirterek yazısını sonlandırıyor.

M. Muammer, "6 Teşrîn-i Evvel Münâsebetiyle Güzel İstanbul'a", sy. 66, s.88

Yazarın İstanbul'a ithâf ettiği manzûmesi 12 beyitten oluşuyor.

Ahmet Remzi, "Edîb-i Ârif Muhyiddin Râif Bey'in 65 Adedli Mahfil'de Münderiç Gazelini Taştir", sy. 66, s. 88-89

Bu manzûme de toplam on beyitten oluşuyor.

Tahirü'l- Mevlevî, "Gazel", sy.66, s. 89

"Doğar da mihr-i cemâliñ seniñ hayâlimde

Fezâda nur aramam ben, bütün leyâlimde"

matla'lı gazel 7 beyitten oluşuyor.

M. Muammer, "Huzûr-ı Hilkâtde ve Tokadîzâde Şekîb ", sy. 66. s. 89-90

Yazar kendisinin hocası olarak taktim ettiği Tokadîzâde Şekib'in şiirleri ve edebî kişiliği ile ilgili kısaca değerlendirmede bulunuyor. Makber ile Huzûr-ı Hilkâtde şiirlerini mukayese eden yazar, Şekib Bey'in bu manzumesinin kötümser ve isyankâr olarak nitelendirilmesinin çok yanlış olduğunu belirtiyor.

Yazara göre şair aslında bu münacaâtıyla mükevvenâtın fanî hayatına ebedî bir mersiye yazmıştır. Yazar yazısının sonunda beş kıtadan oluşan bir şirini de derc ediyor.

Hüseyin Subhi, "İlham Sesi", sy. 66, s. 90-91

Daruşşafaka talebelerinden olan yazar, sıcak bir güz akşamında sahile inip denizi, mehtâbı, dalgaları ve gökyüzünü seyrettiği için kalbinin farklı duygularla yoğunlaştığını ifade ettiği yazısında bir ilham sesine muhatap olduğunu belirtiyor. Bu ilham sesinin tabiattaki ahenkten dolayı yaradana boyun eğmeyi ve onu anmayı emrettiğini belirterek yaşadığı hissî tecrübeyi okuyucularla paylaşıyor.

Ahmet Sa'dî "Libya Çölünde Büyük Bir Seyahât", sy. 66, s. 91-92-93-94

Mısır hükümetinin Vaşinton Sefareti Sâbık 1. Kâtibi Haseni Bey'in geçen sene Libya Çölü'nde önemli bir seyahat yaptığını belirten yazar, Amerika Coğrafya Cemiyeti Mecmuasının bunu çok önemsediğini ifade ediyor.

İsmi geçen şahsın Trablusgarp ile Mısır hududu arasındaki büyük limandan güneye hareketle 3520 km.'lik çölü ve şimdiye kadar keşfolunmamış geniş araziyi kat ettiğini belirten yazar mısırlı kralının himayesinde yapılan seyahatin Sudan'a kadar sürdüğünü haber veriyor. Mısırlı seyyahın yolu Sudan'a düştüğü için zamanla orda kurulan Senûsi Tarikatı hakkında da aktardığı bilgileri haber veren yazar, bu tarikat mensuplarını ve uygulamalarını aktarıyor: Tütün, sigara içmemek, içenlerin şiddetli bir

cezaya çarptırılması, ecnebilerinin memleketlerine girmelerine izin vermemeleri, dünyevî zevklerden şiddetle kaçmaları gibi.. daha sonra yazar, Haseni Bey'in seyahati esnasında yaşadığı ve aktardığı o yöreye ait adet ve inançları, kervanların çöllerde yolunu bulmak için yaptığı uygulamaları, kısaca aktarıyor.

Libya vahalarından önemli biri olan Celû' denen yerleşim yerinin özelliklerini özellikle aktaran yazar, burayı hurma ve hurmalıklarının şöhretiyle ve bir transit merkezi olması dolayısıyla tanındığını belirtiyor.

Yazısının bundan sonraki kısmını çöl seyahatlerinde yaşananlara, seyahatin zorluklarına, taşınan alet ve edevâta, yenmesi makbul yiyecek ve içeceklere, yolcular arasındaki muavenet ve münasebete... ayırdıktan sonra yazar, Haseni Bey'in bedeviler tarafından topraklarını önceden yoklamaya gönderilmiş bir batılı devlet adamı olarak algılandığını aktarıyor ve yazısını burada kesiyor.

Tahirü'l- Mevlevî, "Büyük Türk Yurtlarından Bulgar İli", sy.66, s. 94-96

Yazar birkaç beyitle başladığı yazısını okuyucuların edebî eserlerde geçen Türk ili hakkındadi bilgilerini paylaşıp onları da bilgilendirmek amacıyla kaleme aldığını belirttikten sonra bu yazı için istifade ettiği Mercanî ve Murat Remzi Efendilere ait iki kaynağın-biri Arapça, diğeri Tatarca olan- isimlerini veriyor: (Telfikü'l-ahbâr ve Müstafadü'l-ahbâr)

Yazar ilk başta 'bulgar' kelimesinin tanımını yapıyor: yazara göre bu isim kavmin ismi olduğu gibi bir şehrin, hatta bir kıtanın da hususi adıdır. Onun için buranın ahvâlinden bahsetmek isteyenlerin bazıları bulgar kelimesiyle hususi şehri, bazıları hususi kıtayı, bazıları da hususi kavmi kastederler. Yazar, bulğar kelimesinin çok farklı şekillerde telaffuz edilmekle beraber doğrusunun 'Bulğar' olduğunu söylüyor.

Yazar daha sonra Kafkas kıtasını tanıtmaya çalışıyor. Kafkas dağlarından başlayıp şimâle doğru uzanan ve bugünkü anladığımız Tuna nehri civarındaki Bulgar bölgesiyle ilgisi olmadığını belirten yazar, güney, batı, kuzey ve doğusuyla Kafkas

kıtası ve arazisini okuyuculara etraflıca tarif ediyor. Yapılan tariflerin ise tahkikî değil de takribî olduğunu özellikle vurguluyor.

Yazar son olarak Bulgar şehri yan başlığı altında Bulgar şehrinin Endülüs devletinden sonra Müslümân beldeler arasındaki en kadîm yerleşim merkezi olduğunu, ticaret, eğitim ve bayındırlık açısından çok iyi durumdayken sonradan virân hâle geldiğini ifade ederek yazının devamı olduğunu bildiriyor ve yazısını bitiriyor.

"Yâsin-i Şerîf Tercümesi", sy. 66, s. 96

Bu sayının son sayısındaki bundan sonraki reklamlar yeni kitaplar başlığı altında veriliyor: kelimesi kelimesine tercümeli olmak üzere ta'b edilmiş olan bu eserin Bâb-ı Âlî Caddesi'nde Sühûlet Kütüphânesi'nde dağıtıldığı belirtiliyor.

Hemen altında Mahfil mecmuası idarehanesinde bulunan kitaplar ve bunların fiyatları yer alıyor.

Yine bunun altında Ricâ başlığı altında aboneliği biten abonelerin aboneliklerini yenilemeleri rica ediliyor.

"Türk Sirâcı", sy. 66, s. 96

Almanya'dan mezun Elazizli Hüseyin Eşref Bey'in Sultan Ahmet'te Divânyolundaki dükkânında sirâclık ve haffaflıkla ilgili işlerin zarif, metin ve ehven bir surette yapacağı reklamı yer alıyor.

SAYI 67:

Bu sayının hemen başında Mahfil'in 1.,2.,3.,4. ve 5. ciltlerinin ciltlenmiş ve kapaklı halinin her cildin 100'er kuruştan satılacağı ve isteyen olursa idarehaneye gelenlere 300, dışardan talep edenlere 350 kuruşa verilebileceği duyuruluyor.

Bergamalı Cevdet, "Tabakâtü'l-Müfessirîn", sy. 67. s. 97-98

Yazar geçen sayıdan devam ederek müfessirleri tanıtmaya devam ediyor. Bu sayıda çok kısa bir şekilde künyelerini verdiği müfessirler şunlardır:

İkrime: İbn Abbas'ın kölesidir. 105 hicri yılında vefat etmiştir.

Refi' bin Mihran Ebû'l-Âliye:Basra'da yetişmiş, kıraat ilmini Ebi bin Kab ile Zeyd bin Sabit'den, Meâni-i Kur'an'ı İbn-i Abbas'tan öğrenip 90 senesinde irtihal eylemiştir.

Kays bin Müslim el-Cedel el-Kûfi: Yazar, Tarık-i İbni Abbas'ın beyanı sırasında isminin geçtiğini belirtiyor.

Zeyd bin Eslem: Abdullah bin Ömer'in kölesidir. Vefatı 136'dır.

Muhammed bin Ka'b el-Kurazî: Ebû Hureyre ile Fezâle bin Abid'den rivâyet eylemiştir. Mescitte hadis okuturken tavanın çökmesi sonucu cemaatiyle beraber 90 tarihinde vefat etmiştir.

..... El Hemedâni: Ömer, Ebû Zerr ve İbn Mesûd'dan rivâyet eylemiş, kendisinden de Eslem bin Kûfî, Sedi-i Kebîr, Atâ' bin Sâib rivâyette bulunmuştur. Aşırı secdeden dolayı alnında izler oluşmuştur. 90 tarihinde vefat etmiştir.

İbn Sîrîn: Fıkıh, tefsir, hadis ve tabir-i rüyada şayân-ı itimattır. 120 senesinde irtihal eylemiştir.

Hasan Basrî: Tabiîn büyüklerinden ve meşhur sulahâ ve vaizlerden biri olup 130 tarihinde 98 yaşında vefat etmiştir.

Rabi' bin Enes: Basralıdır. İbn Ömer, Enes bin Malik ve Cabir gibi sahabeden istifade etmiş ve 136 tarihinde vefat eylemiştir.

Abdullah bin Necim el-Mekkî: Mücahid'in ilmî sohbetlerinde bulunmuş 131 senesinde vefat etmiştir.

Umruv bin Abid: 80-144 yıllarında yaşayan bu zât, Ebû Osman el-Zahid diye maruftur. Hasan Basrî'den rivâyet eylediği bir tefsiri vardır.

Ahmet Nazîf, "İlm-i Hayâl", sy. 67, s. 98-101

Yazar hayal ilmini açıklamaya devam ettiği bu yazısında hayali, hakikâtı tasavvurun esası olarak kabul eder. Hayal olmadan hakikî olanın zihnen tasavvurunun mümkün olmadığını belirten yazara göre hayal, hakikatin en yakın bir vasıtası olduğu halde en emin vasıtası addedilmemelidir.

Hayal hakikati gösterme hususunda bir ayna gibidir. Ayna her şeyi gerçeği gibi gösteremez, bazı şeyleri nazarımızda güzelleştirebileceği gibi en güzel şeyleri de çirkinleştirebilir. Hayal olmadığı zaman insanın maddiyata saplanıp kalacağını belirten yazar, insanın maddiyattan kurtulup ruhunu maddiyattan kurtarıp bu iki âlem arasındaki boşlukları dolduran şeyin hayal olduğunu söylüyor.

Yazısının bundan sonraki kısmında Şeyh-i Ekber'in Fütuhât'ından iktibaslar yaparak düşüncelerini kanıtlamaya çalışan yazar, şahsi keşiflerinden ve hayal tabakalarını aşamayanların ilmine ilm-i keşf denemeyeceğini belirtiyor. Bu tarz mutasavvıfların sözlerini caiz olarak değerlendirip, şer'e muhalif olanların ise reddedilmesi gerektiğini belirtiyor.

Daha sonra hayâl ilmiyle uğraşan mutasavvıfların özellikleri hususunda bilgi veren yazar, bunların Yunanistan'da zuhûr etmiş olan sûfîlerle karıştırılmaması gerektiğini belirtiyor.

Hayal ilmiyle ilgili yine İbn Arabî'den uzunca iktibaslar yapan yazar yeni dünyanın da bu meseleye ehemmiyet verdiğini, hayal iminin ilimle bir şekilde temas kuranların hakkını teslim ettiği bir gerçek olduğunu vurgulayan yazar, İskenderiye felsefesinden bahse bu makâlede sıra gelmediğini belirterek yazısını sonlandırıyor.

Erkân-ı Harbiye Miralayı Abdurrahman Bey, "Manzûme-i Şemsiyye", sy. 67, s. 101-102

Küremizin az çok herkesin malumu olduğunu belirten yazar, bu sebeple tafsilata girmeyeceğini belirterek yazısına başlıyor. Dünyanın şekil özellikleri hakkında bilgiler aktaran yazar, gece gündüz hadisesinin, dünyanın güneş etrafındaki hareketlerinin, mevsimlerin oluşumunun genel tarifini yapıyor ve bunlar hakkında malûmât veriyor.

Daire-i Husûf, Tesavî-i Leyl ve Nehâr, İtidâl-i Rebiî, İtidâl-i Harifî vb. kavramları tanımlayan yazar, küremizin havasının yüz kilometreye baliğ olduğunu ve bunları ilk ölçenlerin de İslâm hükemâsı olduğunu belirterek yazısını tamamlıyor.

Reşit Mazhar Bey, "Acıdım da Öldürdüm", sy. 67, s.102-105

Yazar batıdaki ülkelerde gelişen intihar ve merhametten dolayı sevdiklerinin acısına dayanamayıp onları katletme olayları hakkında değerlendirmelerde bulunduğu yazısında, ilk başta Avrupa'da iki sanatçı sevgili arasında vuku bulan bir hadiseyi ve buna benzer hadiseleri örnek veriyor.

İki sanatçı karı kocadan biri ağır bir hastalığa yakalanıyor. Birçok ameliyat ve tedaviden sonra derman bulamayan karı kocadan biri hasta ve acı çekmekte olan eşini acıdığı için öldürüyor ve gazete ve dergilere konu oluyor. Yazar benzeri hadiseleri sıraladıktan ve kısaca özetledikten sonra merhamete binaen gerçekleşen bu tarz cinayetlerin modern dönemde arttığını ifade ediyor.

Yazar batılılaşmanın her veçhesiyle kendisini hissettirdiği doğu ülkelerinde buna benzer olayların yaşanmaması ve bu tür hastalıkların şark toplumlarına da bulaşmaması temennisiyle yazısını bitiriyor.

Ödemişli M. Muammer, "Edebiyatımızın Bugünkü Şekli", sy. 67. s. 105-108

Edebiyatımızın bugünkü şeklini tespit edebilmek için tarihî incelemelerde bulunmamız gerektiğini belirterek yazısına başlayan yazara göre Türk edebiyatının tekamül safhaları gözden geçirilirse her dönemdeki mana ve üslûp değişimleri ve hatta kaide değişiklikleri rahat bir şekilde görülebilir.

Bu değişimlerin bir silsileyi takip ettiğini belirten yazar, her devrin bir sonraki tekamülü hazırlayabilmek için edebiyat silsilesinin dönüm noktasına gelinceye kadar aynı üslubu, aynı manayı ve aynı kuralları tekrar ettiğini ifade ediyor.

İncelemesine en yakın dönem dediği Şeyh Galip Dede'yle başlayan yazar, Şeyh Galib'in Şark edebiyatındaki Sembolist usulün en mümtaz şahsiyeti olduğunu söylüyor. Şeyh Galib'in Hüsn ü Aşk ile Fuzûlî'nin Leyla vü Mecnûn isimli eserlerini mukayese eden edebiyat tarihçilerinin değerlendirmelerine yer veren yazar, Şeyh Galib'in bir yerde tahkiye hususunda Fuzûlî'nin takipçisi olduğunu söylüyor.

Şeyh Galip ile Nedim mukayesesine de değinen yazar bu şair ve sanatkarların birbirlerinin tamamlayıcısı olduğunu Fuzûlî'den Galip Dede'ye gelinceye kadar iki yüz küsür senelik dönemlerde mühim bir mücadelenin göze çarptığını ve bunların da kelimecilik ve manacılık olduğunu söylüyor. Yazara göre bizde kelimecilik mana ile beraber giderken sonra Acem lisanının mutantan elfazından yardım alanlar kelimeciliği hayallerini gizlemek için bir siper halinde kullanmışlardır ve Nedim'in füsunkâr üslubu bu cereyanın kısmen önüne geçebilmiştir.

Türk edebiyatındaki gazel, kaside tarzına yenilik veren yüksek şairlerde Nedim'in ve Şeyh Galip'in nüfûzunun inkar edilemeyeceğini belirten yazar Şeyh Galib'in son dönem edebiyat üslubunun son mümessili olduğunu ifade ediyor. Şeyh Galip Dede'nin açtığı bu tekâmül devresinden sonra tekrar edile edile artık köhneleşen mazmunlara bir son verme zamanının gelmiş olduğunu belirten yazara göre edebiyatımızın bu son tekamül devresi denebilecek mühim inkılabı gerçekleştiren ise Abdülhak Hamid'in dehası olmuştur.

Hamid'den başka bu inkılapta Muallim Naci'nin de etkisinin olduğunu belirten yazar Naci ile ilgili getirilen eleştirilerin yer yer haklı olmakla beraber onun genç yaşında vefatının edebiyat dünyamız için bir kayıp olduğunu belirtiyor. Naci'nin haksız eleştirileri olmakla beraber onun dil alanındaki hizmetlerinin bu eksikliğini affettireceğini savunan yazar, mütareke sonrası dildeki ve şiirdeki bozulmanın, bayağılaşmanın, halk şiiri adına şiirdeki ruhsuzlaşmanın edebiyatımız için bir fetret dönemi sayılabileceğini belirtiyor.

Yazar yazısının sonunda dilin muhakkak sadeleşmesi gerektiğini, Acem dilindeki kalabalık kelime görüntüsünden sıyrılmasının elzem olduğunu söyleyerek bu anlamda Akif'in metinlerinin iyi birer nümûne teşkil ettiğini ifade ediyor.

Dilde ve edebiyattaki yenileşme ve sadeleşme için gelişigüzel değil de işin erbabı tarafından oluşturulmuş bir encümene ihtiyaç olduğunun altını çizen yazar, bu hususta seri hükümlerin verilemeyeceğini, zamana yayarak bu iş üzerinde kafa yorulması gerektiğini belirterek yazısını bitiriyor.

Ahmet Sa'dî "Libya Çölünde Büyük Bir Seyahât", sy. 67, s. 109-111

Bu sayıdaki yazısına Haseni Bey'in Ziren denen vahaya yolculuğunu onun anlatımıyla aktarmakla başlayan yazar, bu vahada yolculuğun tarihi örnekleri de zikrederek zorluğunu aktarıyor. Özellikle Ziren Kuyusu'nun tarihi olarak kötü şöhretini anlatan yazar, Haseni Bey'in aktardığına göre burda koca çölde su bulamadığı için su almak gayesiyle yüzlerce insanın öldüğünü ifade ediyor. Haseni Bey 18 günlük yolculuktan sonra Celû' vahasına ulaşır. Daha sonra ise Senûsi Şeyhinin iltifatına ve ziyafetlerine mazhar olur.

Yazar Haseni Bey'in özellikle Kufra kabilesi hakkında verdiği malumatı ilginç bulup özellikle bu kabilenin bazı uygulamalarının altını çiziyor. Mesela yazarın aktardığına göre bahsi geçen kabilede genç kızlar ve yaşlı kadınlar çok rahat bir şekilde dışarı çıkabilirlermiş. Yalnızca yeni evlenmiş kadınlar evlerinde otururlarmış. Evlenmek isteyen delikanlılar beğendiği kızın evinin önüne gider ve hazırladığı şarkıyı

okur, kız da istekliyse o da sevdiği bir şarkıyla mukabele eder ve evlilikleri böylece sağlanırmış.

Bedeviler arasında çok eşliliğin yaygın olduğunu aktaran yazar, eşler arasında büyük eşin söz sahibi olduğunu aktarıyor. Bu konuda bir de Haseni Bey'den bir hatırayı aktarıyor: "Bir gün Kufra eşrafından birinin evine gitmiştim. Avluya girdiğimiz zaman eşlerinden birini selamladı ve 'Beyaz saçlı ihtiyar kadın burada mısın?' diye sordu. Ben de niye böyle tahkirde bulunuyorsun dedim. O ise aksine tahkir değil, bunun büyük bir iltifat olduğunu söyledi. Bunu yaşlı kadının yaşının söylenmesinden sonra beni karşılamasından anladım."

Haseni Bey'in bedevilerin köle alım satımıyla uğraştıklarını ve o dönemde köle piyasasının da düşük olduğunu aktarmasıyla yazar, bu sayıdaki yazını bitiriyor.

Tâhirü'l- Mevlevî, " Bulgar İli", sy.67, s.111-112

Geçen sayıdan devamla yazar İslâm beldelerinin Endülüs'ten sonraki en mamur şehrinin türbeleriyle, camileriyle, sebilleriyle... viran halde bulunduğunu detayıyla anlattıktan sonra, Mercanî Efendi'den iktibasla Bulğar şehrinin coğrafî mevkiini tarif etmeye çalışıyor. Yazarın ifadelerine göre Bulğar şehri eskiden ticaretin merkezi sayılacak büyük pazar ve panayırların kurulduğu, haricî ülkelerden büyük tüccarların gelip gittiği bir mevkiymiş.

Yazar Murat Remzi Efendi'nin bulğar şehri için yaptığı Rus kaynaklarına dayanarak verdiği tarifi de hemen ardı sıra aktarıyor. Tarife göre bu şehir, düz bir arazide kurulu, ahalisinin Müslümân Hanefilerden oluştuğu, meyvelerin hiçbir surette yetişmediği yaz başlarında şafak ziyasının hiç kaybolmadığı ve gecelerinin çok kısa olduğu bir şehir olarak tasvir ediliyor.

Tâhirü'l- Mevlevî, "Çağlayan", sy.67, s. 112

Yazar Balıkesir'de Çağlayan isminde ilmî ve edebî bir mecmuanın çıkarılmakta olduğunu ve ilk üç sayısının lütfedip kendilerine gönderildiğini belirtiyor.

Yazarları coşkun kalemlerden oluşan bu mecmuayı okuyuculara tavsiye eden yazar, mecmuayı çıkaranlara da Allah'tan muvaffakiyetler temenni ediyor.

SAYI 68:

Tâhirü'l-Mevlevî, "Taktim-i Şükran ve Arz-ı İ'tizâr" sy. 68, s. 113

Yazar, İstiklâl Mahkemelerindeki yargılanma sürecinin beraâtle neticelenmesini ve mahkeme heyetine şükranlarını şöyle aktarıyor:

"7 Kanuni evvel 1341 tarihinde İstanbul polis-i müdüriyetince taht-ı nezârete alınmış ve bazı kimseler meyânında Ankara İstiklâl Mahkemesi'ne sevk olunmuştum. Mahkeme-i âliyece yapılan muhakeme neticesinde masumiyetim tebeyyün etti ve 3 Şubat 1926 tarihinde beraatime karar verildi. Mevkûfiyetim esnasında istirahâtim temin ve heyet-i celîle tarafından hakkımda kemâl-i ma'delet ve merhamet ibrâz edildiği gibi, beraatimden sonra da kıymetdâr teveccühler izhâr buyuruldu. Binaenaleyh mahkeme-i âliyenin reis-i muhteremiyle erkân-ı kirâmına minnettarâne teşekkürlerimi arz eylerim." En sonda ise şifahi ve yazılı beraat tebriklerinde bulunan seçkin dostlara ve sevenlere şükranlarını takdim ettiğini belirten yazar, mecmuanın neşrinin bu mazeretten dolayı tehir edilmesinden dolayı da okuyuculardan af dilediğini belirterek yazısını bitiriyor.

Bu sayının ilk sayfasında son olarak Ramazan-ı şerifin gelmesi dolayısıyla ramazan tebriği yer alıyor.

Dardağanzâde Ahmet Nazîf, "İlm-i Hayâl 6 " sy. 68. s. 114-116

Yazar, tabiattan çok etkilendiğini belirterek başladığı yazısına Hakîm Senaî'den bir mısra alıntılayarak giriş yapıyor. Bizde üdebâmızın hep aradığı şeyi hayâl ile bulduğunu ve bunu mısralarında işlediğini belirten yazar konuyla ilgili olarak, Abdülhak Hamid'in semâ-yı hayâlisi diye tarif ettiği bir manzûmesini aktarıyor.

Eşyanın zihnen kavranmasıyla ilgili, tasavvufî anlamda ve itikat hususunda "hayâl" kavramını açıklamaya çalışan yazar Mevlanâ ve Şeyh-i Ekber'den iktibaslarda

bulunuyor. Yazısını İbn Arabî'nin düşünceleriyle bitiren yazar iktibasla şunları aktarıyor:

"... Hayâle amâ deniliyor. Amâ; ince bulut ve hava manalarında isti'mal olunursa da amâ, aynı ile hevâ demek değildir. Hayâlin hevâ manasına alınmasından maksat, bu babda tasavvura sâlih bir zihniyyet zemini hazırlamaktır.Resûl-ü Ekrem bir bedeviye 'Allah nerededir?' demiş, bedevinin eliyle semâyı göstermesi üzerine 'Sen yine öyle bil.'dedikten sonra orada bulunan cemaate dönerek, 'Bir bedevinin de tevhidi böyle olur.'buyurmuştur. Çünkü bir bedevi Cenâb-ı Hakk'ı celâline lâyık bir hayâl-i muhakkakla tahayyül edemezdi. Bedevinin işareti tevhid makamına kâim bir tavsif-i ilâhî oluyor demektir.

Rabbimiz mahlûkâtı halk etmeden evvel nerede idi sualine 'Kâne fî-amâ' buyuruldu. Binaenaleyh vücûd-u aynînin bir vasfı amâ, yani hayâl, vasf-ı sânîsi Üstüvâ, üçüncüsü nüzûl-u vüs'ûd, 'ileyye yes'udül kelimetü't-tayyibi ve'l ameli's- sâlih', dördüncüsü de 've hüvellâhü fi's-semâvâti ve'l-ard' ayetinden münfehim ve manâdır. Beşinci vasf-ı keynûnet 've hüve meaküm innemâ küntüm' âyetindeki vasıf ki bu vasıf, evsâf-ı sâirenin cümlesini ihtivâ eder. Vahiy de rüyâ-yı sâdıkadan başladı. "

Reşid Mazhar "Amerika'da Tütün Aleyhdârlığı", sy. 68, s. 116-118

Yazar çağın en medeni ve asri ülkesi sayılan Amerika'da bile tütünün hükümet emriyle yasaklandığı haberine binaen tütün ve tütün ürünlerine, tütün kullanımına gösterilen tepkileri ve yasaklara gösterilen tepkiler üzerine değerlendirmelerini aktarıyor.

Yazarın aktardıklarına göre Amerika'da bazı tütün tiryakisi gazeteciler tütünün yasaklanmasına muhalefet ederek sigara ve tütün ürünlerinin zararı yanında faydalarını da sıralıyorlarmış. Tütün güya insanı dinlendiriyor ve bazı rahatsızlıklara iyi geliyormuş. Bunların gerçeklik değerinin olmadığını belirten yazar, tütünün insanın hem biyolojik olarak hem de ruhsal olarak çökmesine neden olduğunu belirtiyor.

Tütün ve tütün benzeri bağımlılık yapıcı maddelerin kullanılması sonucu ortaya çıkacak olumsuz sonuçlarla mücadele için cemiyetler ve yayın organları

kurulduğunu belirten yazar, bu hususta yayımlanan beyannamelerden bir tanesinde tütününün zararları hususunda şunların iddia edildiğini aktarıyor: Tütün insanı dinlendiriyormuş görünüp aslında vücûdu tahrip eder, zihnen yorgunluğa ve kahve ile içildiğinde uykusuzluğa ve asabiliğe yol açar, ana-babadan kullanıyorlarsa eğer tabii olarak nesillere etki ederek gelecek nesilleri zehirler, kadın ve koca arasındaki evlilik bağını bile menfi yönde etkiler...

Son olarak yine gelen havadislere göre Amerika'da tramvaylarda bazı hanım ve bey efendilerin tütün ve pipo tüttürdüklerini söyleyen yazar bu insanları tütün zevklerinden mahrum bırakmamak için bu sene 50 milyon kilo olan kaliteli tütün mahsulümüzü seneye 100 milyon kiloya çıkarmalıyız(!) diyerek yazısını tamamlıyor.

Tâhirü'l-Mevlevî, "Bir Beytin Hatırlanması Münasebetiyle" sy. 68. s.118-120

Hâfız-ı Şirâzî'nin:

"Eğer an Türk-i Şirâzî bedest ared dil-i mâra…

Ma hâl-i hindûyeş bahşem Semerkand u Buhârâra"

Matla'ıyla başlayan ve Şirâzdaki Türk güzellerinden âşıkâne şikayeti içeren meşhur gazelini hatırladığını söyleyen yazar, birkaç beyitin Farsça metnini ve manalarını aktardıktan sonra bu beyitleri şerh ediyor. "Hân-ı yağma, lûlû, lûlî, şölen..." gibi gazelde geçen kavramların tarihî manalarını, tarih boyunca şairlerimiz tarafından eserlerinde nasıl ve hangi anlamda kullanıldığını yine bazı şairleri ve Burhan-ı Katı', Sûdî Efendi Ziya Paşa, Mehmet Köprülü... gibi şahısları kaynak göstererek açıklamaya çalışıyor. Yazar özellikle şölen kavramının ve hân-ı yağma tabirlerinin üzerinde fazlaca durarak eski Türklerden zamanına gelene kadar bu kavramlarla neyin kastedildiğini ve bu kavramların nasıl ve nerelerde kullanıldığını okuyuculara açıklıyor.

Yazar yazısının sonunda ise tüm bu açıklamalarla neyi amaçladığını açıkça belirtiyor. Yazara göre bahsettiği divânlarda yer edinmiş, toplum hafızasına kazınmış ve kullanımı yaygın tarihî ve kültürel kavramlar kudemânın divânları tetkik edilip tarihî seyriyle beraber manaları çıkarılırsa epeyce tarihî malumât elde edilebilecektir.

Ödemişli M. Muammer, "Cumhuriyet Marşı", sy. 68, s. 120

Yurda bir kutlu güneş doğdu iradenle bugün

Yürü ey Türk! Büyük nuru şafaklar görsün

Yaysın alemlere, tarih-i ebedî azmin için

Hayret etsin de huzurunda baş eğsin Türkün..

Yaşar elbet koca bir zulmü yıkan bir millet..

Yaşasın Türkiye'nin hak yolu: Cumhuriyet!..

Kanlı bir saltanat zinciri boynundayken

Doğdu bir gün zaferin; şarka metin azminden,

Ğarba doğru yürüdün tıpkı güneşler gibi sen,

Medeniyetle kucaklaştı büyük mefkûren

İrticanın yeri yok! Anladılar ülkende.

Kan kusan yılanlar yaşamaz gölgende

İşte gönlünde zaferler dolu Türk'ün ocağı

Diyor evladına; neşeyle açılmış kucağı:

Çalışın cennet benzer vatanın her bucağı

Yemyeşil yurdunuz olsun medeniyet durağı

Durmayın! Açtığınız hak yolu takip ediniz

Dönmeyin hiç geri ey şanlı oğullar gidiniz!

İnkılâbın yeni ufkunda bakın istikbâl:

Bekliyor, millete avucunu açmış da hilâl...

Yaşasın yurda şerefler dağıtan istiklâl,

Yaşasın hak yola rehberlik iden şanlı Kemâl!..

Yaşar azminle büyük bir zulmü gömen bir millet..

Yaşasın Türkiye'nin hak yolu: Cumhuriyet!..

Ödemişli M. Muammer, "Nazîre", sy. 68, s. 120

"Emellerim soluyor gülşen-i hayâlimde

Açıldı gonca-i hicrân sirişk-i âlemde"

mata'lı ve 'Tahir Beyefendi üstadımın 66. nüshada münderic gazeline nazire üst başlığı ile tanıtılan manzûme toplam yedi beyitten oluşuyor.

Ödemişli M. Muammer, "Keşmirî Güzellikler", sy. 68, s. 121-122

Keşmir kelimesinin tarifiyle yazısına başlayan yazar, Keşmirî kelimesinin esmer güzeli anlamına geldiğini belirtiyor. Bu yazısında Himalaya dağlarının batısında bulunan Keşmirdeki edebi güzelliklerin konu edinileceğini ifade eden yazar, daha önce Tâhirü'l-Mevlevî'nin şahsı ve şiirleri hakkında mecmuamızda yazarak bizleri haberdar ettiği Ganî-i Keşmirî'nin de bu bölgedeki edebi güzelliklerin en önemlisi olduğunu belirtiyor. Yazar, daha önce Tâhirü'l-Mevlevî' bu önemli mutasavvıf hakkında tanıtıcı yazı yazdığı için kısa bir şekilde doğum ve irtihâl tarihlerini, intisap ettiği yeri ve divanını zikrettikten sonra bazı şiirlerini tercüme ve tahlil edeceğini ifade ediyor.

Yazısının daha sonraki bölümünde tercüme meselesinin nasıl olması gerektiği hususunda küçük bir tartışma açan yazar bu hususta şu ana kadar mütercimler arasında iki görüşün öne çıktığını belirtiyor: 1. Mütercimin tercüme ettiği metnin manasına aynen sadık kalması gerektiğini savunanlar 2. Özellikle şerh gerektiren tercümelerde oradaki terkiplerin tahlillerine de girişileceği için metnin ihtiva eylediği mananın aktarılması gerektiğini savunanlar. Yazar ikinci gruba dahil olduğunu belirterek tercüme ve tahlillere başlayacağını belirterek yazısını burada bitiriyor.

Bergamalı Cevdet, "Tabakâtü'l-Müfessirîn- Üçüncü Tabaka", sy. 68, s. 122-123

Yazar üçüncü tabaka olarak nitelendirdiği bu tabakayı oluşturanların, akvâl-i sahâbe ve Tâbiîn'i cem' ve telfîk ederek bir tefsir meydana getiren erbâb-ı himmet olduklarını ve bu müfessirlerin isimlerini ve vefat tarihlerini veriyor:

"Şe'be bin El-Haccâc (160) Yezid bin Harun (217) Abdurrezzâk (211) Adem bin Iyâs (220) İshak bin Rahviyye (238) Ebubekir bin Ebî Şeybe (335) Sufyân bin A. (198) Vekî' bin El-Cerrâh (197). Vekî' bin El-Cerrâh, Şâfiî şeyhlerinden olup kırk defa hac, kırk bin dinar tasadduk ve on bin hadis rivâyet eylemiştir. Her gece Kuran-ı Kerimi hatmederdi. 197 tarihinde vefat etmiştir."

Üçüncü tabakaya zamanen yakın oldukları halde mesleken uzak bulunan bazı müfessirlerin bulunduğunu belirten yazar onların da çok kısa bir şekilde künyelerini veriyor:

Muhammed bin El-Müstenîr (206),Yahya bin Ziyad (207), Muhammed bin Yezid bin Abdülekberü'l- Basri (258), Ahmed bin Yahya bin Ziyâd bin Siyâr(291), Abdullah bin Müslim bin Kuteybe (296)

Tâhirü'l-Mevlevî, "Bergamalı Cevdet Efendi Merhum" sy. 68, s. 123-124

Yazar yazısında mecmuanın yazarlarından Bergamalı Cevdet Efendi'nin hem vefatını haber veriyor hem de biyografisini yayımlıyor. Yazar kısaca şunları aktarıyor:

(Tefsirler ve Müfessirler) nâmındaki bir eserini mecmuaya derc etmekte olduğumuz Bergamalı Cevdet Efendi de vefat etmiştir. Merhum, Bergama'nın Ali Beyli köyünde ve Hicri 1290 yılında doğmuş, pederi Hüseyin Aşkî efendi'dir.

Cevdet Efendi, ilim tahsiline Bergama'da başlamış daha sonra da İstanbul'a gelmiş, Ayasofya dersiâmlarından Ekinli İbrahim Efendi'nin dersine devam ederek 1307 tarihinde icazetnâme almış, 1315 senesinde kendisi tedrise başlamış, muhtelif derecedeki medârisin muallimlik, müfettişlik ve müderrisliğinde bulunmuştur. Bir aralık da ilga edilen Darü'l- Hikmetü'l- İslâmiyye'ye âzâ olmuş, önemli makâleleriyle (Cerîde-i İlmiye) sayfalarını süslemiştir.

Medreselerin ilgası esnasında Süleymaniye Medresesi müderrislerinden olan Cevdet Efendi, İlahiyat Fakültesi tefsir ve tefsir tarihi müderrisliğine nakl ve tayin olunmuştur. Gerek tefsire, gerek tarih tefsire olan vukufunu yayımladığımız ve inşallah(Tefsirler ve Müfessirler) isimli muteber eseri ile ispat etmiştir.

Merhum, dinî ilimlerdeki ihtisası kadar edebî malumâta ve zevke de sahip, şuh meşreb, nükte sahibi, mazmun aşina bir zat idi. Mahfilde Türkçe bir gazeliyle Farsî bir tahmisi vardır ki ikisi de kıymetlidir. İrtihali ilim içinde, edebiyat için de bir rahnedir. 926 Kanun-ı Sânisinin 30'uncu Cumartesi günü Kızıltoprak'ta vefat eylemiş, muhterem

naâşı Pazar günü dostlarının, sevenlerinin ve talebelerinin omuzlarında götürülerek kabristana defnedilmiştir. Yazar yukarıda verilen bilgilerden sonra Cevdet Efendi'ye Allah'tan rahmet dileyerek ve en sonda da merhumun vefat tarihini düşerek yazısını tamamlıyor.

Ahmet Sa'dî "Libya Çölünde Büyük Bir Seyahât", sy. 68, s. 124-128

Yazar, önceki sayıların devamı olan yazısında Haseni Bey'in yolculuğunu aktarmaya devam ediyor. Haseni Bey'in bundan sonraki yolculuğuna devam edebilmesinin Senusî reislerinden aldığı itimatnâmeler sayesinde mümkün olduğunu haber verdiği ve büyük bir bölümünde yolculuğun teferruatıyla anlatıldığı yazıda yazar, Haseni Bey'in çöldeki bedevilerin yaşamıyla ilgili, çöl yolculuğunun özellikleri, bilinmesi gereken önemli noktaları, hangi saatlerde yolculuk yapılacağı, çöl yolculuğunda dikkat edilmesi gerekli noktalar vb. hususlarda edindiği ve bildirdiği tecrübeleri okuyuculara aktarıyor.

"Mahfil Mecmuası Neşriyâtından", sy. 68, s. 128

Şeyh Galib merhumun eski edebiyatçılarımızın pek rağbet ettiği ve yeni edebiyatçılarımızca da bir şaheser olarak kabul edilen eseri Hüsn ü Aşk'ın yeniden basıldığı ve mevcudu azalan bu eserin posta ücretiyle beraber 20 kuruşa gönderileceği haber veriliyor.

Bu eserden hemen sonra Hindistanlı İnâyetullah Han Dehlevî'nin gayet beliğ ve yüksek bir üslupla yazmış olduğu Bahar Danış isimli eserinin tercümesi Hind Masalları'nın, Mahfil sahibi tarafından tercüme edildiği haber veriliyor. Şark tahayyülâtına göre düzenlenmiş meraklı hikâyelerden müteşekkil bir külliyat demek olan bu eserin fiyatı da posta ücretiyle beraber 30 kuruş olduğu ve tanıtılan her iki eserin dağıtım merkezinin Mahfil Mecmuası idarehanesi olduğu belirtiliyor.

En sonda ise Kazan Türkleri isimli eser tanıtılıyor. Kazan Türklerinin eski millet meclisi üyelerinden ve Kazan'da yetişmiş Türk edebiyatçılarından Abdullah Battal Bey tarafından bu isimle bir eser yayımlandığı ve eserin yazılma amacının Kazan Türklüğünü Kazanlı gençlere tanıtmak olduğu ifade ediliyor. Sevimli ve sade bir dille yazılan bu eserin okuyuculara daha iyi tanıtılması amacıyla ilerde mündericâtından bazı iktibaslarda bulunulacağı ve mecmuada yayımlanacağı ifade edilerek yazı bitiriliyor.

8. MAHFİL MECMUASINDAKİ YAZILARIN ALFABETİK İNDEKSİ

A

"A'zam ve Asgar-i Nâmütenâhî", sy.56, s.137-139

"Abdullah b. Cahş", sy. 24, s.224-226

"Abdullah Cevdet Bey'in Bir Tezkiresi ve Cevabı", sy.21, s.157-158

"Abdullah İbni Sebe' ", sy.46, s.181-183

"Acıdım da Öldürdüm", sy.67, s.102-105

"Amerika'da Tütün Aleyhdarlığı", sy.68, s.116-118

"Afâkın Tenevvürü ve Enfûsün Tahassürü", sy.36, s.181

"Afganistan'da Yetişen Ulemâ ve Üdebâdan Bazı Ma'ruf Simâlar, Orada Hayat-ı Edebiye ve Bazı Âsâr", sy.56, s.144-145

"Ahkâm ve Hakâyık-ı Diniyyenin Cümlesini Marifette Aklın Adem-i Kifâyeti", sy.39, s.41-42

"Ahlâk", sy.57, s.157-8

"Ahlâkiyât ve İçtimâiyyâtımızda Düşkünlük", sy.41, s.90-92

"Ahmed Tevfik Bey Merhum", sy.37, s.14-15

"Ahmediye Harekâtı Hakkında Bazı Notlar", sy.29, s.100-102

"Ahmediye Harekâtı Hakkında Bazı Notlar", sy.32-33, s.139

"Ahmediye Harekâtı Hakkında Bazı Notlar-2", sy.30, s.122

"Ahmediye Harekâtı Hakkında Bazı Notlar-3", sy.31, s.132

“Ahmediye Mezhebi Kitaplarından Biri”, sy.37, s.7-11

“Akl ile Nakli Telfîk Kanunu”, sy.43, s.122-123

“Akl ile Naklin Tesadümüne Dair Mesalik”, sy.41, s.77-78

“Akl ve Nakl”, sy.37, s.4-6

“Akşamcılar ve Bir Hasbihâl”, sy.24, s.236

“Âlem-i İslâm Salnâmesi”, sy.61, s.11-12

“Âlem-i İslâm ve Irklar Meselesi”, sy. 36, s.177-179

“Âlem-i İslâm ve Irklar Meselesi”, sy. 38, s. 26-28

“Âlem-i İslâm ve Irklar Meselesi”, sy.35, s.163-165

“Âlem-i İslâm ve Irklar Meselesi”, sy.37, s.11-12

“Âlem-i İslâm ve Müslümanın psikolojisi”, sy. 40, s.59-61

“Âlim ve Fatih”, sy.12, s.213

“Allame-i Şehir Üstâd-ı Merhum Tikveşli İçin”, sy.6, s.104-105

“Amundsen’in Kutb-u Şimalî’ye Seyahâti”, sy.63, s.44-46

“Anadolu Âfâk-ı İslâm’da Güneştir’, sy.30, s.120

“An'anât-ı Kadîmemizden Mektebe Başlama Merâsimi”, sy.42, s.113-116

“Anka-yı Beyâban”, sy.44, s.146-147

“Anotole France’nin Vefâtı Münasebetiyle-1”, sy.55, s.125-128

“Anotole France’nin Vefâtı Münasebetiyle-2”, sy.56, s.139-140

“Arap Romanları”, sy.2, s.28-29

“Aras Vadisine Bir Nidâ ”, sy.54, s.109

“Arz Nasıl Teşkil Etti?”, sy.53, s.82-83

“Arzın Son Günü”, sy.56, s.135-137

“Arzın Son Günü”, sy.56, s.205-206

“Arzın Son Günü”, sy.57, s.158-160

“Arzın Son Günü”, sy.58, s.179-81

“Arzın Son Günü”, sy.60, s.227-231

“Asr-ı Saâdette Müslümanlığın Medeniyete Hizmetleri”, sy.17, s.89-91

“Asr-ı Saâdette Müslümanlığın Medeniyete Hizmetleri”, sy.2, s.27-28

“Asr-ı Saâdette Müslümanlığın Medeniyete Hizmetleri”, sy.20, s.142-143

“Asr-ı Saâdette Müslümanlığın Medeniyete Hizmetleri”, sy.20, s142-143

“Asr-ı Saâdette”, sy.1, s.6-7

“Asya’nın Göbeğinde Asrî Vesâit”, sy.53, s.85-86

“Aşağıdan Gelme Bir Hikmet-i İçtimâiyye”, sy.56, s.143-144

“Avnî Bey Merhum”, sy.29, s.114-115

“Avnî Bey Merhuma Dâir”, sy.26, s.35-37

“Avrupa Ulemâsının Din-i İslâm Hakkında Şehâdeti”, sy.17,s.82-83

“Azim Bir Ziyâ”, sy.28, s.88-91

B

“Bâbîlik”, sy.21, s.154-155

“Bâbîlik”, sy.22, s.180-182

“Bâbîlik”, sy.23, s.205-206

“Bâbîlik”, sy.24, s.232-234

“Bâbîlik”, sy.25, s.17

“Bâbîlik”, sy.26, s.44

“Bâbîlik”, sy.27, s.63-64

“Ba'de'l-Besmele ve'l-Hamdele ve'l-Salvele”, sy.1, s.1

“Baharı Karşılarken”, sy.23, s.210-211

“Başmüderris Yusuf Efendi’nin Vefâtı Münâsebetiyle Kardeşim Tayyib bey’e”, sy.8, s.142

“Bayram Tebriği ve Bir İki Söz”, sy.48, s.202-203

“Bayram Tebriği ve İfade-i Mahsûsâ”, sy.36, s.173-174

“Bayram ve Sadakâ-i Fıtr”, sy.60, s.221-223

“Belh Şehri”, sy. 58, s.193-194

“Benî Kureyzâ Meselesi”, sy.22, s.167-172

“Berberîler Tuaregler-1”, sy.44, s.149-151

“Bergamalı Cevdet Efendi Merhum”, sy.68, s.123-124

“Berfe Hitâb”, sy.37, s.13

“Bir Âyet-i Kerîme Münâsebetiyle”, sy.1, s.3-4

“Bir Âyet-i Kerîme Münâsebetiyle”, sy.2, s.20-21

“Bir Âyet-i Kerîme Münâsebetiyle”, sy.3, s.40-42

“Bir Âyet-i Kerîme Münâsebetiyle”, sy.5, s.75-76

“Bir Beyit Münâsebetiyle”, sy.26, s.33-35

“Bir Beytin Hatırlanması Münâsebetiyle”, sy.68, s.118-20

“Bir Cevap Münasebetiyle Sahibine”, sy.43, s.131-132

“Bir Eser Münâsebetiyle Sahibine”, sy.38, s.35-36

“Bir Hâtıra Münâsebetiyle”, sy. 42, s.103-104

“Bir Hintli Misyonerin İslâmiyet Hakkındaki Sözleri ve Bizim için Ders-i İbret Olacak Amelî Neticeler”, sy.44, s.142-146

“Bir Kıt’a”, sy. 14, s.27

“Bir Kıt’a”, sy.18, s.97

“Bir Kıt’a-i İhlâs”, sy.7, s.128

“Bir Kıt'a”, sy.1, s.16

“Bir Kıta”, sy.15, s.48

“Bir Kıt'a”, sy.27, s.54

“Bir Kıt'a”, sy.3, s.55

“Bir Kıt'a”, sy.37, s.12

“Bir Macarlının Din Hakkındaki Sözleri”, sy.58, s.182-183

“Bir Makale Dolayısıyla”, sy.16, s.75-76

“Bir Manzûme”, sy.17, s.86

“Bir Nazım” sy.14, s.27

“Bir Nazm-ı Nâsih”, sy.53, s.88-89

“Bir Nazm-ı Nâsihât-âmiz”, sy.42, s.103

“Bir Rakıcının Bayram Tebriği “, sy.25, s.19-20

“Bir Yâd-ı Hazin”, sy.38, s.31

“Bir Yangın Hatırası”, sy.56, s.146-147

“Bir Ziya”, sy.46, s.180-181

“Biraz Düşünelim”, sy.40, s.70-72

“Birkaç Rubâî”, sy.11, s.197

“Bostan-ı Sa'dî'den Bir Tercüme”, sy.20, s.146

“Bu da mı Asrîlik İcâbı ?”, sy.52, s.70-72

“Bulgar İli”, sy.67, s.111-112

”Büyük Bir Hey’etşinâs: Kâmil Felemaryon (1842-1925)”, sy.63, s.41-44

“Büyük Kadınlarımızdan Hazret-i Âişe(r.a)”, sy. 35, s.168-169

“Büyüklerimizden, Ebu Zer-i Gıfâri (r.a.)” sy.15 s.49-51

“Büyüklerimizden, Ebu Zer-i Gıfari (r.a.)”, sy.16, s.69-71

“Büyüklerimizden, Ümmü Ummâre”, sy.26, s.41-42

“Büyüklerimizden,Cafer b.Ebû Tâlib”, sy.35, s.169-171

“Büyüklerimizden-2, Mus'ab b.Umeyr”, sy.13, s.7-9

“Büyüklerimizden-4, Abdullah b. Cahş”, sy.21, s.149-152

“Büyüklerimizden-7, Sâid bin Zeyd”, sy.32-33, s.143-146

“Büyüklerimizinden, Habbâb bin el-Eret (r.a.)”, sy.2, s.25-26

“Büyüklerimizden-l, Habbâb bin el-Eret (r.a.)”, sy.1, s.7-10

C

“Cafer b. Ebû Tâlib”, sy.36, s.181-183

“Cafer b. Ebû Tâlib”, sy.38, s.32-34

“Cafer b. Ebû Tâlib”, sy.40, s.63-64

“Cafer b. Ebû Tâlib”, sy.42, s.107-108

“Cahiliyye Âsârından Birkaç Nümûne”, sy.6, s.109-111

“Câmi-i Ezher”, sy.48, s.215-216

“Câmi-i Ezher”, sy.51, s.51-52

“Câmi-i Ezher”, sy.60, s.235-236

“Câmi-i Ezher'in Medresesi Nasıl Büyüdü?”, sy.55, s.129-131

“Canlı Bir Kuklaya", sy.15, s.48

“Cava’da Şeyh Abdulmuhyî’nin Makamı”, sy.8, s.142-143

“Cemaziye'l-Evvelî ve'l-Âhire”, sy.7, s.120-121

“Cenâb Bey'e Birinci Cevap”, sy.8, s.130-132

“Cenâb-ı Hakk Mü'minlere Ne Şart İle Yardım Eder?”, sy.4, s.59-60

“Cenûbî Hindistan Müslümanları”, sy.13, s.207-208

“Cenûbî Hindistan Müslümanları”, sy.21, s.155-157

“Cenûbî Hindistan Müslümanları”, sy.22, s.182-184

”Cevap”, sy.48, s.206-208

“Cezayir, Fas ve Tunus’ta Bir Dördüncü Latin Milleti Teşekkülü”, sy.51, s.47

“Cumhuriyet Marşı”, sy.68, s.120

Ç

”Çifte Güneşler”, sy.46, s.172-173

D

“Dârü’l-Hikmeti’l-İslâmiyye Riyâset-i Âliyesine Takdim Edilmiş Bir Arîza Sûreti”, sy.23, s.202

“Dârü’ş - Şafaka ve Şefkât-i İslâmiyye”, sy. 23, s.196-202

“Darü'ş - Şafaka'ya Muâvenetin Lüzûmu”, sy.7, s.114-116

“Daü'r-Raks”, sy.58, s.184-186

“Davut Paşa Kışlası” sy.28 s.91-92

“Davutpaşa Kışlası Önünde Ok Atışı”, sy.27, s.64-68

“Denizlerin Suyu Neden Tuzludur?”, sy.15, s.49

“Deve ile Yavrusu”, sy.6, s.111-112

“Diğer”, sy.14, s.27

“Dinde mi İkrâh var, Dinsizlikte mi ?”, sy.57, s.154-155

“Din-i İslâm ve Fevâidi-i Âliyesi”, sy.1, s.4-6

“Din-i İslâm'ın Vaz'ı ve Beşere Keyfiyet-i Vusûlü”, sy.2, s.21-23

“Diyânet-i İslâmiyye Ef'âl-i Beşeriyye İle Ölçülemez”, sy.17, s.78-79

“Doktor Abdullah Cevdet Bey’in Bir Tezkiresi”, sy.21, s.157

“Doktor Mehmed Arifi Paşa”, sy.57, s.169-170

“Dumû‘-i Teessür”, sy.19, s.118-119

“Düello”, sy.46, s.174-177

“Dürbünün İhtirası”, sy.13, s.14-15

“Düşündüm”, sy.21, s.159-161

“Düşündüm”, sy.22, s.184-186

“Düşündüm”, sy.23, s.209

“Düşündüm”, sy.24, s.234-236

“Düşündüm”, sy.26, s.38

“Düşündüm”, sy.27, s.55-56

E

”Eâzım Felekiyyûn-u İslâmiyyeden: Abdurrahman es-Sâfî”, sy.61, s.12-15

“Eâzım-ı Ricâl-i Mevlevîyye Lisânından”, sy.7, s.128

“Ebu Zer-i Gıfârî (r.a.)”, sy.17, s.88-89

“İbâziyye Fırkası”, sy.37, s.6-7

“İbâziyye Fırkası'”, sy.39, s.42-43

“İbâziyye Fırkası”, sy.40, s.55

“Ebu'l-Feth el-Bestî'nin Bir Kasîdesi ve Manzûm Tercümesi”, sy.27, s.53-54

“Ebu'l-Feth el-Bestî'nin Bir Kasîdesi ve Manzûm Tercümesi”, sy.28, s.84

“Ebu Zer-i Gıfârî”, sy.14, s.30-34

“Mehmet Es'ad Dede Efendi Merhuma Dair Hüseyin Vassâf Bey'e Mektuptan Maba'd’ ”, sy.45, s.163-165

“Edebiyat ve Biz”, sy.20, s.146/1-147/1

“Edebiyat-ı Sofiyye”, sy.16, s.65-66

“Edebiyat-ı Sofiyye”, sy.17, s.83-85

“Edebiyatımızda Gazel-Ali Kemal'e”, sy.25, s.11-14

“Edebiyatımızın Bugünkü Şekli”, sy.67, s.105-108

“Edebiyatta Teceddüd”, sy.59, s.215-216

“Edîb-i Ârif Muhyiddin Raif Bey’in 65 Adedli Mahfil’de Münderic Gazelini Taştîr”, sy.66, s.88-89

”El-Fars Müsademe-i Semâviyyesi ve Manzûmelerin Ölümü”, sy.47, s.192-195

“Elifsiz Bir Manzûme”, sy.4, s.71

“Emin Hâkî”, sy.11, s.198

“Emin Hâkî”, sy.13, s.10-14

“Emin Hâki”, sy.14, s.28-29

“Enbiyâ-yı İzâm Hazerâtına Vahy ve İnzâl Olunan Din Bir Dindir”, sy.3, s.39-40

“Enbiya-yı İzâm Hazerâtına Vahy ve İnzâl Olunan Din-i İslâmın Şerâyi’ ve Menâhicde ihtilâfı”, sy.4, s.57-59

“Erkân-ı Harbiyye Miralayı Abdurrahman Bey’e Açık Mektup”, sy.58, s.181-182

“Es'ad Dede Efendi Merhumuna Dair Hüseyin Vassâf Bey'e Mektuptan”, sy.41, s.89-90

“Es'ad Dede Efendi Hakkında Hüseyin Vassâf Bey'e Mektuptan Maba'd”,sy.47,s.186

“Es'ad Dede Efendi Hakkında”, sy.58, s.186-188

“Es'ad Dede Efendi Hakkındaki Mektuptan Mâ'bad” sy.50, s.30-31

“Es'ad Dede Efendi Merhum Hakkında”, sy.54, s.108-109

“Es'ad Dede Efendi Merhum Hakkında”, sy.59, s.217-220

“Eski Mısırlıların İlmi-1”, sy.58, s.183-184

“Eski Mısırlıların İlmi-2”, sy.59, s.208-211

“Eski Mısırlıların İlmi-3”, sy.60, s.231-233

“Eski Türk Yurtlarından Bulgar İli”, sy.66, s.94-96

“Eskiden Menkîbe-i Mevlîd Kıraâti Nasıl İcrâ Ediliyordu?”, sy.5, s.84-87

“Esvâk-ı Arap”, sy.65, s.80

“Evkâftan Hasbetenlillah Bir Ricâ”, sy.45, s.161-2

“Evkât-ı salât”, sy.35, s.160-163

“Ey Binâ-i Medîd!”, sy.18, s.107

“Ey Cilveli Sancak”, sy.7, s.127-128

F

“Farziyet-i Hacc, Vakfe-i Arafat”, sy.2, s.18-19

“Fatih Câmi-i Şerîfi’nde ve Çıktıktan sonra”, sy.58, s.173-176

“Fatih’in Huzurunda!”, sy.19, s.120-121

“Felsefe-i Kadîmeden Birkaç Yaprak”, sy.15, s.38-40

“Felsefe-i Kadîmeden Birkaç Yaprak-2”, sy.16, s.63-65

“Felsefe-i Kadîmeden Birkaç Yaprak-3”, sy.20, s.119-131

“Fetva”, sy.43, s.136

“Fırka-i Mevcûde-i İslâmiyye-1, İbâziyye Fırkası”, sy. 25, s.7-8

“Fransızca ‘Âlem-i İslâm’ Mecmuâsının Mahfil Hakkında Bir İltifatnâmesi", sy.18, s.101

“Fuzûlî’nin Bir Gazeline Nazîre”, sy.46, s.179

“Fuzûlî”, sy.21, s.158-159

“Fürûzân Hanım'ın İrtihâli Tarihi”, sy.50, s.25-26

G

“Galabe-i Ahlâkiyye”, sy.6, s.99-100

“Ganî-i Keşmîrî ve Bazı Ebyâtı”, sy.10, s.176

“Ganî-i Keşmîrî ve Bazı Ebyâtı”, sy.1, s.11-13

“Ganî-i Keşmîrî ve Bazı Ebyâtı”, sy.11, s.200

“Ganî-i Keşmîrî ve Bazı Ebyâtı”, sy.2, s.32-33

“Ganî-i Keşmîrî ve Bazı Ebyâtı”, sy.3, s.53-55

“Ganî-i Keşmîrî ve Bazı Ebyâtı”, sy.5, s.91-92

“Ganî-i Keşmîrî ve Bazı Ebyâtı”, sy.8, s.143-144

“Garb Ulemâsının Din-i İslâm Hakkında Şehedâtı”, sy.10, s.166-167

“Gazali’nin Ruh Hakkındaki Telakkiyâtı”, sy.7, s.118-119

“Gazali’nin Ruh Hakkındaki Telakkiyâtı”, sy.8, s.133-135

“Gazali’nin Ruh Hakkındaki Telakkiyâtı-2”, sy.6, s.96-99

“Gazel”, sy. 66, s.89

“Gazel”, sy.1, s.16

“Gazel”, sy.12, s.220

“Gazel”, sy.15, s.49

“Gazel”, sy.16, s.67

“Gazel”, sy.17, s.87

“Gazel”, sy.20, s.144/1-145/1

“Gazel”, sy.20, s.145/1

“Gazel”, sy.21, s.161

“Gazel”, sy.21, s.161-162

“Gazel”, sy.23, s.210

“Gazel”, sy.26, s.35

“Gazel”, sy.26, s.35

“Gazel”, sy.27, s.56

“Gazel”, sy.28, s.85

“Gazel”, sy.35, s.167

“Gazel”, sy.35, s.168

“Gazel”, sy.36, s.180

“Gazel”, sy.4, s.72

“Gazel”, sy.43, s.134

“Gazel”, sy.44, s.147

“Gazel”, sy.45, s.167

“Gazel”, sy.46, s.179

“Gazel”, sy.48, s.212-213

“Gazel”, sy.49, s.13

“Gazel”, sy.52, s.69

“Gazel”, sy.53, s.88

“Gazel”, sy.53, s.89

“Gazel”, sy.53, s.89

“Gazel”, sy.57, s.166

“Gazel”, sy.60, s.236-237

“Gazel”, sy.60, s.236-237

“Gazel”, sy.64, s.58-59

“Gazel-Tahirü’l-Mevlevî Bey’e”, sy.26, s.35

“Gazi Mustafa Kemal Paşa’nın Beyannâmesi ve Mısır”, sy.43, s.127-129

“Gazve-i Necât”, sy.29, s.113

“Geceler Sermedî Olsaydı”, sy.22, s.184

“Gönlüme”, sy.37, s.12-13

“Gördüm”, sy.59, s.213-214

“Gurûbda Bir Levha”, sy.65, s.79-80

“Güya Hazret-i Peygamber ve Bazı Ashâbın Resimleri”, sy.14, s.19-22

H

“Habeşistân’a Dair-1”, sy.54, s.105-107

“Habeşistân’a Dair-2”, sy.55, s.124-125

“Habeşistân’a Dair-3”, sy.58, s.188-190

“Habeşistân’a Dair-3”, sy.59, s.211-213

“Habeşistân’a Dair-4”, sy.60, s.233-235

“Hacc-ı Vedâ Hutbesi”, sy.50, s.17-20

“Hacı Ahmet Şükrü Efendi Hazretleri”, sy.52, s.67-68

"Hâfız Sa'deddin Efendi Oğlumuza", sy.37, s.13

"Hakikât-i Mahzâ ve Einstein", sy.22, s.174-177

"Haml-i Meryem ve Vilâdet-i İsa Meselesine Dair", sy.22, s.165-167

"Haml-i Meryem", sy.22, s.191-194

"Harem-i Şerif'te Müçtemian İlk Namaz", sy.30, s.120-121

"Havf-u Recâ", sy.15, s.41

"Hayâl-1", sy.61, s.9-11

"Hazret-i Fâtıma'nın Cihazı ve Düğünü", sy.21, s.146/2-149

"Hazret-i Kur'ân'ı Tefsir Nasıl Yazılmalıdır", sy.44, s.139-142

"Hey'et-i İrşâdiyye", sy.20, s.133-135

"Hıristiyan Ulemâsının Kur'ân-ı Kerîm Hakkında Hissî Şehâdeti", sy.6, s.100-102

"Hikmet-i Teşri", sy. 2, s.23-24

"Hikmet-i Teşri", sy.3, s.42-44

"Hilâlin Sübûtunda Şehâdet ile Hesâbın Taâruzu", sy.61, s.7-9

"Hindistan'da İntihar", sy.64, s.61-62

"Hindli Bir Misyonerin İslâmiyet Hakkındaki Sözleri-2", sy.45, s.155-157

"Hint Masalları", sy.55, s.113-114

"Hissî Bir Tarih Makalesine Lâhika", sy.53, s.90-91

"Hissî Bir Tarih ve Tarihî Bir Hakikât", sy.51, s.47-50

"Hissî Bir Tenezzûh", sy. 41, s.86-88

“Hiss-i Diyânet Fıtrîdir”, sy.55, s.116-118

“Hitâbet-i Nebeviyye”, sy.41, s.76-77

“Hotanzâde Ticarethânesi”, sy.13, s.1

“Hutbe”, sy.38, s.21-22

“Huzur-ı Hilkâtte Şâheseri”, sy.65, s. 76-77

“Huzûr-ı Hilkâtte ve Tokâdîzâde Şekib”, sy.66, s.89-90

“Hükûmetimizin Nazâr-ı Dikkatine”, sy.37, s.16

“Hülyâ Günleri”, sy.28, s.83

“Hüsn-ü Aşk Manzûmesine Hâtime Olarak Yazılan Bir İki Söz”, sy.39, s.45-47

“Hüsûf ve Küsûf”, sy.52, s.57-58

İ

“İ. Âtıf Efendi’nin Birinci Nüshada Münderic Gazeline Nazîre”, sy.4, s.71

“İ’tizâr”, sy.30, s.117

“İbâdât-ı İslâmiyye Tarihçesinden Mesâcîdin Tathîri, Tecmîri ve Muhâfaza-i Hürmeti”, sy.44, s.147-148

“İbâdât-ı İslâmiyye Tarihçesi”, sy.29, s.102-106

“İbâdât-ı İslâmiyye Tarihçesinden Bayram Namazı”, sy.48, s.205-207

“İbâdât-ı İslâmiyye Tarihçesinden Mescid-i Nebevî”, sy.42, s.106-107

“İbâdât-ı İslâmiyye Tarihçesinden Minber-i Saâdet'in Bânîsi”, sy.54, s. 98-99

“İbâdât-ı İslâmiyye Tarihçesinden-Gece Namazı”, sy.31, s.127-129

“İbâdât-ı İslâmiyyeden - Beş Vakit Namaz”, sy.32-33, s.135-136

“İbâdât-ı İslâmiyyeden - Cuma Namazı”, sy.35, s.159-160

“İbâdât-ı İslâmiyyeden - Cuma Vakti ve Cuma Namazı”, sy.36, s.175-176

“İbâdât-ı İslâmiyye Tarihçesinden Minber İnşâsı”, sy.44, s.148-149

“İbâdât-ı İslâmiyyeden - Cuma Namazı”, sy.34, s.150-151

“İbrahim (a.s)Hakkında Bir İstihzâh- İsmail Hakkı Beyefendi'ye-1”, sy.51, s.36-39

“İçtihâd ve Din-i İslâm'ı Asrîleştirmek”, sy.7, s.116-118

“İçtimâî Dalâlimiz”, sy.53, s.86-88

“İfâde-i Mahsûsâ”, sy.13, s.2

“İfâde-i Mahsûsâ”, sy.24, s.2

“İfâde-i Mahsûsâ”, sy.37, s.2

“İfâde-i Mahsûsâ”, sy.6, s.1-2

“İfâde-i Mahsûsâ”, sy.49, s.1

“İffet Mücevherinin Bir Gümüş Yüzük Kadar da mı DeğeriYok ?”, sy.55, s.127-129

“İhticâb ve Tesettûr-i Şer’î”, sy.28, s.70-78

“İki Hâtıra”, sy.49, s.13-14

“İki Kıt'a”, sy.14, s.26

“İki Rubâî”, sy.28, s.85

“İki Tarih-i Vefât”, sy.4, s.69-70

“İki Ziya'-Said ve Emin Hâkî Beyler”, sy.10, s.174-175

“İkinci Cevap, Tevâsir ve Temâsil”, sy.9, s.14

“İlâhî”, sy.10, s.175

“İlham Sesi”, sy.66, s. 90-91

“İlk Müslüman Kadın ve En Muhterem Kadın”, sy.32-33, s.136-137

“İlk Müslüman Kadın ve En Muhterem Kadın”, sy.31, s.129-130

“İlm-i Hayâl-2”, sy.62, s.23-25

“İlm-i Hayâl-3”, sy.64, s.53-56

“İlm-i Hayâl-4”, sy.66, s.83-86

“İlm-i Hayâl-5”, sy.67, s.98-101

“İlm-i Hayâl-6”, sy.68, s.114-116

“İlm-i Hey’et ve İnsanlar”, sy.30, s.118-119

”İlm-i Hey’et ve İnsanlar”, sy.31, s.130-131

“İlm-i Hey’etin Mebdei”, sy.5, s.78-79

“İlm-i Hey’etin Mebdei”, sy.6, s.108-109

“İlm-i Hey’etin Mebdei”, sy.7, s.125-126

“İlmiye Kisvesi Hakkında”, sy.45, s.159-166

“İmam-ı Gazâlî ve El-Maznûn Kitapları”, sy.10, s.164-166

“İmâm-ı Gazâlî ve El-Maznûn Kitapları”, sy.12, s.164-166

“İn’ikâsât”, sy.19, s.113-114

“İncil ve İçki Düşmanı Hıristiyanlar”, sy.64, s.57-58

“İngiliz Sünuhât-ı Edebiyyesi Nümûnelerinden”, sy.56, s.149-150

“İngiliz Sünuhât-ı Edebiyyesi Nümûnelerinden”, sy.57, s.166

“İngiliz Sünuhât-ı Edebiyyesi Nümûnelerinden”, sy.48, s.213

“İnnallâh-i Ma’nâ”, sy.18, s.97

“İnsan Hangi Devir Mahlûkudur?”, sy.27, s.49-50

“İnsan Şeytanları”, sy.43, s.188-191

“İnsanlar İnsâf Etseler”, sy.7, s.119-120

“İntibâh”, sy.9, s.146

“İntihâr”, sy.64, s.59-60

“İran Edebiyatı”, sy.13, s.5-6

“İran Edebiyatı”, sy.14, s.24

“İran Edebiyatı”, sy.9, s.156-157

“İrşâd ve İkâz Vazife-i Mübeccelesi”, sy.37, s.15-16

“İslâm Hayat-ı İçtimâiyyesinde Atılacak Hatvelerden”, sy.3, s.51-53

“İslâm Tarihinde İsnâd”, sy.58, s.177-179

“İslâm Tarihinde İsnâd”, sy.60, s.224-225

“İslâm Tarihinde İsnâd”, sy.61, s.4-5

“İslâmiyet’e Ait Yeni Neşriyât”, sy.34, s.163-165

“İslâmiyete Ait Neşriyât”, sy.32-33, s.140-141

“İsnâd-3”, sy.62, s.22-23

“İsnâd-4”, sy.63, s.37-38

“İsnâd-5”, sy.64, s.51-53

“İsnâd-6”, sy.65, s.68-69

“İstanbul Vilâyeti Müftiliği'nden”, sy.59, s.197-198

“İstiftâ ve İftâ”, sy.47, s.186-188

“İstiğrâk”, sy.16, s.66-67

“İstiğrâk”, sy.43, s.134

“İşret ve İbret”, sy.53, s.78-81

“İzâh-ı Tavzîh”, sy.23, s.211-212

“İzmir’in Kurtuluş Günü-9 Eylül”, sy.65, s.78-79

K

“Kadın Olsaydım Ne Yapardım?”, sy.54, s.103-105

“Kadın’ın Vazifesi ve Mevkii Nedir?”, sy.20, s.135-136

“Kainât ve Manzûmemizin Sûret-i Teşekkülü”, sy.51, s.39-42

“Kainât ve Manzûmemizin Sûret-i Teşekkülü-2”, sy.52, s.58-60

“Kamer Meskûn mudur?”, sy.19, s.121-123

“Kamer, Rü’yet-i Hilâl, Şehr-i Sıyâm-1”, sy.42, s.98-100

“Kamer, Rü’yet-i Hilâl, Şehr-i Sıyâm-2”, sy.43, s.123-125

“Kâriîn-i Kirâm’a Açık Mektup”, sy.47, s.200

“Keçecizâde Reşad Fuad Bey Merhumun Tarih-i İrtihâli”, sy.14, s.28

“Kelile ve Dimne Eser-i Meşhûresi Hakkında”, sy.58, s.194-195

“Kelile ve Dimne Eser-i Meşhûru Hakkında”, sy.56, s.150-2

“Kelimât-ı Sofiyye-l Tevbe”, sy.8, s.138-139

“Keşmirî Güzeller”, sy.68, s.121-122

“Keyif Veren Zehirler”, sy.65, s.74-76

“Kırgız - Kazaklara Dair-Malûmât-ı Tarihiye sy.39, s.50-52

“Kırgız - Kazakların Ahvâlinden Bir Parça”, sy.44, s.151-152

“Kısm-ı Türkî - Gazeliyâttan Müfrez Parçalar”, sy.32-33, s.141

“Kıt’a - i Mi’raciyye”, sy.9, s.155

“Kıt’a”, sy.11, s.198

“Kıt’a”, sy.14, s.27

“Kıt’a”, sy.40, s.66

“Kıt’a”, sy.50, s.26

“Kıt’a-i Tahlîliyye”, sy.26, s.30

“Kıt'a-i Na'tiyye”, sy.56, s.165

“Dilmestî-i Mevlânâ Kitabı Hakkında”, sy.22, s.172-173

“Kubad ve Mazdek”, sy.25, s.18-19

“Kudemâ-yı Müderrisînden Aksekili Mahmud Efendi Merhumun Tarih-i Vefâtı”, sy.39, s.47

“Kula’da Mahfil”, sy.58, s.190-191

“Kulhüvallahüehad”, sy.61, s.5-7

“Kur’ân-ı Kerîm’i Tercüme Meselesi”, sy.4, s.62-65

“Kur'an-ı Kerim'in İlk Nazil Olan Âyetleri”, sy.5, s.74-75

“Kur'ân'ın İ'câzı”, sy.49, s.2-7

“Kuyruklu Yıldızlar ve Dünyanın Sonu”, sy.51, s.42-43

“Kuyruklu Yıldızlar ve Dünyanın Sonu”, sy.52, s.60-63

“Küçük Bir Mukaddime”, sy.26, s.31

L

“Lâhika”, sy.14, s.26

“Libya Çölünde Büyük Bir Seyahât”, sy.66, s.91-94

“Libya Çölünde Büyük Bir Seyahât”, sy.67, s.109-111

“Libya Çölünde Büyük Bir Seyahât”, sy.68, s.124-128

“Lisân Tahsilinin Lüzûmu “, sy.39, s.43-45

“Lisân-ı Fen ve Şer’îde Tabiat”, sy.21, s.143/2-146/2

“Lisân-ı Şer’î ve Fende Fezâ ve Semâ”, sy.24, s.222-224

M

“Mâba’de’r- Ruhiyât”, sy.47, s.195-197

“Mabeddeki Ses”, sy.29, s.115-116

“Mahfil Ka’rileriyle Bir Hasbihâl”, sy.18, s.104-107

“Mahfil Sahibi Aleyhine Zem ve Kadh Davası”, sy.18, s.98-101

“Mahfil Sahibi Aleyhine Zem ve Kadh Davası”, sy.18, s.98-101

“Mahfil"mi,"Mahfel" mi?”, sy.10, s.167

“Mahfil-i İrfân”, sy.27, s.50-53

“Mahfil-i Tasavvufî”, sy.8, s.136-138

“Mahrum Olaydım”, sy.18, s.107-108

“Ma'hud Hezeyan Konferansı Hakkında”, sy.15, s.42-43

“Mahya Hakkında Malumât-ı Mütemmime”, sy.13, s.16

“Malumât-ı Cahiliyye Hakkında Bir Konferan”, sy.35, s.165-166

“Malumât-ı Cahiliyye Hakkında Bir Konferans”, sy.32-33, s.137-139

“Malumât-ı Cahiliyye Hakkında Bir Konferans”, sy.34, s.151-153

“Malumât-ı Cahiliyye Hakkında Bir Konferanstan Maba’d:İlm-i Esâtir”, sy.36, s.177

”Manzûme-i Şemsiyye”, sy.62, s.26-9

”Manzûme-i Şemsiyye-2”, sy.64, s.56-57

”Manzûme-i Şemsiyye-3”, sy.65, s.70-72

”Manzûme-i Şemsiyye-4”, sy.66, s.86-88

”Manzûme-i Şemsiyye-5”, sy.67, s.101-102

“Matbaacılık ve Kûfî Yazı”, sy.18, s.101-103

“Matla’sız Gazel-Tahirü’l-Mevlevî Bey’e”, sy.22, s.188

“Meded Ya Resulullah”, sy.56, s.145-146

“Medresetûl-Vâizîn Hakkında Lâyiha”, sy.38, s.22-26

“Merhûmun Tarih-i Vefâtı”, sy.37, s.14

“Merhum Emin Hâkî’ye Dair”, sy.15, s.60

“Merhum Es’ad Dede Efendi Hakkında Hüseyin Vassâf Bey’e, ‘Merhum Es’ad Dede Efendi’ye Dair Bazı Hâtırat’ ”, sy.35, s.171-172

“Merhum Es’ad Dede Efendi’ye Dair”, sy.37, s.13

“Merhum Es'ad Dede Hakkında Hüseyin Vassaf Bey'e Yazılan Mektuptan Maba'd”, sy.39, s.49-50

“Merhum Sâlih Zeki Bey”, sy.14, s.34-6

“Merih Seyyâresi”, sy.50, s.24-25

“Merih’in Esrârı”, sy.54, s.101–103

“Merkez Efendi Hazretleri”, sy.52, s.65-67

“Merkez Efendi Hazretleri”, sy.53, s.90

“Mersiye”, sy.7, s.126-127

“Mescitlerde Alkış Câiz Olurmu?”, sy.38, s.18-19

“Mesnevîhân Merhum Ahmed Dede Efendi”, sy.37, s.13-4

“Mesnevî-i Şerif-in Cild-i Sâdisi Mukaddimesinden Bazı Ebyât”, sy.26, s.38-39

“Meşhur ‘Kelile ve Dimne’ Eseri Hakkında”, sy.49, s. 14-16

“Mevlevîlik Menâkîbinden”, sy.21, s.152-154

“Mevlevîlik Menâkîbinden”, sy.22, s.177-179

“Mevlevîlik Menâkîbinden”, sy.23, s.203

“Mevlevîlik Menkîbeleri - Hz. Seyyid Burhaneddin Muhakkık-ı Tirmizî”, sy.24, s.230-232

“Mevlevilik Menkîbeleri - Seyyid Burhaneddin Muhakkık-ı Tirmizi", sy.25, s.16-17

“Mevlîd-i Nebevî İhtifalînin Müstenîd-i Şer’îsi”, sy.5, s.82-84

“Mevlîd-i Nebevî”sy.65, s.65-66

“Mevlîd-i Saâdet Dolayısıyla-Na’t-ı Şerîf ”, sy.17, s.85

“Mezâhibden Bazılarında Oruç”, sy.47, s.191-192

“Mısır Postası-Mısır’da Kış”, sy.47, s.197-199

“Mısır‘da Mevlîd-i Nebevî”, sy.42, s.109-112

“Mısır’da Bayram”, sy.48, s.208-211

“Mısır’da Kabristân Ziyareti”, sy.49, s.9-11

“Mısır’da Kabristân Ziyareti”, sy.50, s.26-30

“Mısır’da Müskirât İsti’mâlinin Men’i Hakkında Teşebbüsât”, sy.38, s.19

“Mimar Sinan'a Dair”, sy.44, s.148-149

“Minarelere Karşı”, sy.20, s.145/1

“Mithat Rebîî Bey Merhum”, sy.5, s.91-92

“Mormon Dini ve Taaddüd-i Zevcâtına Dair”, sy.51, s.44-46

“Mormon Dini ve Taaddüd-i Zevcâtına Dair-2”, sy.52, s.63-65

“Mormon Dini ve Taaddüd-i Zevcâtına Dair-3”, sy.53, s.83-85

“Muallim Nâci”, sy.22, s.186-187

“Muhâcirlere Muâvenet Lâzım”, sy.6, s.112

“Muhâcirlere Yardım”, sy.43, s.129-131

“Muharrem ve Mâtem”, sy.15, s.51-57

“Muharremü'l-Haram”, sy.3, s.45-49

“Muhterem Üstâdımın Şarkısına Nâçiz Bir Nazîre”, sy.60, s.237

“Muhyiddin Râif Bey Efendi'nin Bir Gazeline Tahmîs”, sy.63, s.39-40

“Muînuddin Çeştî'nin Müntehib Bazı Ebyâtı", sy.4, s.211-212

“Mübâreze-i Hayat”, sy.13, s.6-7

“Müçtehîdler Müçtehîdi”, sy.14, s.22-23

”Müderris Mustafa Hakkı Efendi Hazretlerine”, sy.59, s.206-208

”Mühendis Sâlim Beyefendi’ye Cevap”, sy.49, s.4-6

“Münâcât”, sy.1, s.10-11

“Münâcât”, sy.12, s.220

“Münâcât”, sy.14, s.18

“Münâcât”, sy.2, s.29

“Münâcât”, sy.35, s.166

“Münâcât”, sy.7, s.126

“Münâcât-ı Hazret-i Mevlânâ”, sy.4, s.1-8 (Ek)

“Müneccimbaşı Hüseyin Hilmi Efendi Merhum”, sy.57, s.166-168

“Müslüman Kadın Şanoya Çıkabilir mi ?”, sy 42, s.100-101

“Müslüman Tâcirlerine Ticaret ve İstikâmet”, sy.38, s.28-30

“Müslümanlar, Dinin Bazı Ahkâmını Tasdîk, Bazısını İnkâr Edebilir mi?”, sy.42, s.94-96

“Müslümanlığın Medeniyete Hizmetleri”, sy.3, s.49-51

“Müstecâbizâde İsmet Bey Merhumun”Refik Olmaz Muvâfık Ehl-i Derde Candan Başka” Mısraıyla Başlayan Gazeline Nazire”, sy.38, s.30

“Müstecâbizâde İsmet Bey”, sy.6, s. 107-108

“Müstecâbizâde İsmet Bey”, sy.7, s.123-125

“Müstecâbizâde İsmet Bey”, sy.8, s.141

“Müstecâbizâde İsmet Bey”, sy.10, s.173

“Müstecâbizâde İsmet Bey”, sy.17, s.91-92

“Müstecâbizâde İsmet Bey”, sy.19, s.117-118

“Müstecâbizâde İsmet Bey”, sy.30, s.123-124

“Müstecâbizâde İsmet Bey”, sy.32-33, s.147-148

“Müşrikîn-i Arap’ın Meşhur Putları”, sy.15, s.57-59

“Müşrikîn-i Arap'ın Meşhur Putları”, sy.6, s.102-104

“Müvellîdü'n-Nebî Aleyhisselâm”, sy.53, s.74-75

N

“Na’t”, sy.23, s.208

“Na’t-ı Celîl-i Hazret-i Nebevî”, sy.13, s.3

“Na’t-ı Hazret-i Mevlânâ”, sy.41, s.85-86

“Na’t-ı Şerîf ”, sy.1, s.11

“Na’t-ı Şerîf ”, sy.18, s.103

“Na’t-ı Şerîf ”, sy.32-33, s.142

“Na’t-ı Şerîf ”, sy.40, s.66

“Na’t-ı Şerîf ”, sy.9, s.155

“Nâbi'nin Na' t-ı Şerîf'ini Tahmîs”, sy.41, s.84-85

“Nasıl Ağlamayım?”, sy.6, s.106

“Nasrâniyet Ulemâsının Müslümanlık Hakkında Hüsn-ü Şehâdeti”, sy.8, s.135-136

“Nat'-ı Şerîf”, sy.50, s.25

“Na't-ı Hazret-i Pîr”, sy.38, s.30

“Na't-ı Şerîf ”, sy.39, s.37

“Na't-ı Şerîf ”, sy.59, s.213

“Na't-ı Şerîf”, sy.18, s.103-104

“Na't-ı Şerîf”, sy.36, s.180

“Na't-ı Şerîf”, sy.63, s.38-39

“Nâye ve Hazret-i Mevlânâ’ya”, sy.35, s.166-167

“Nazîre”, sy.54, s.110-111

“Nazîresi”, sy.47, s.200

“Nazm”, sy.13, s.7

“Nazm”, sy.3, s.55

“Neşîde-i Dervişâne”, sy.14, s.27

“Neşîde-i Mevlevîyâne”, sy.15, s.47

“Niyâz”, sy.32-33, s.141-142

“Niyâzım”, sy.9, s.155

O

“On Üçüncü Asr-ı Hicrîde Afrikalı Bir Müslüman’ın Hac Seferi”, sy.42, s.101-102

“Oruç Meselesi Hakkında Cevap”, sy.50, s.22-24

“Oruç Meselesi Hakkında Cevap”, sy.52, s.55-57

“Oruç Meselesi Hakkında”, sy.51, s.35-36

“Osman Nevres Efendi ve Âsârı”, sy.54, s.111-112

“Osman Nevres Efendi ve Âsârı”, sy.55, s.131-132

“Osman Nevres Efendi ve Âsârı”, sy.56, s.148-149

“Osman Nevres Efendi ve Âsârı”, sy.57, s.170-172

“Osman Şems Efendi Hazretleri’nin Bir Gazel-i Ârifânelerine Taştir”, sy.59, s.214

"Osman Şems Efendi Hazretleri", sy.28, s.87-88

Ö

"Öldükten Sonra", sy.10, s.175

P

"Paris 'te Bir Tavukçuluk Sergisini Ziyaret-2", sy.64, s.62-63

"Paris Mektupları - Mösyö Lusyen Buva Cenâblarıyla Mülâkât", sy.57, s.160-163

"Paris Mektupları - Müsteşrîk Mösyö Lusyen Buva", sy.58, s.191-192

"Paris'te Bir Tavukçuluk Sergisini Ziyaret-1", sy.63, s.46-48

"Paris'te Ölüler Bayramı", sy.56, s.140-141

R

"Ramazan Tahassüsât ve Te'sîrâtı", sy.13, s.3-5

"Ramazan-ı Şerîf ", sy.35, s.158-159

"Ramazan-ı Şerîf ve Oruç", sy.23, s.190-191

"Ramazan-ı Şerîf ve Oruç", sy.59, s.198-200

"Ramazan-ı Mübârek", sy.11, s.178-197

"Ravzâ-i Mutahhara", sy.52, s.68

"Rebi'ü'l-Evvel ve Mevlîd-i Şerîf", sy.5, s.79-91

"Receb Vahyî", sy.51, s.50-1

“Receb Vahyî”, sy.52, s.68

“Recebü'l-Ferd”, sy.9, s.151-54

“Resm-i Mushâf-ı Osmânî Meselesi”, sy.24, s.214-215

“Resm-i Mushâf-ı Osmânî Meselesi'”, sy.25, s.4-7

“Resm-i Mushâf-ı Osmânî Meselesi”, sy.26, s.22-29

“Resm-i Mushâf-ı Osmânî Meselesi”, sy.27, s.45-49

“Rubâî “, sy. 26, s.30

“Rubâî “, sy.14, s.27

“Rubâî”, sy.20, s.144-151

“Rubâî”, sy.23, s.208

“Rubâî”, sy.3, s.55

“Rubâî”, sy.35, s.156

“Rubâî”, sy.35, s.167

“Rubâî”, sy.36, s.180

“Rubâî”, sy.43, s.133

“Rü’yet-i Hilâl”, sy.60, s.226-227

“Rücû”, sy.54, s.110

S

“Sabah-ı İntibâh”, sy.57, s.165

“Sâbık Müneccimbaşı Mehmed Ârif Efendi Hazretleri Tarafından Gönderilmiştir”, sy.59, s.216

“Saferü'l-Hayr”, sy.4, s.66-8

“Said Bin Zeyd”, sy.34, s.156

“Salât-ı Küsûf ”, sy.54, s.97-98

“Salât-ı Küsûf”, sy.53, s.77-78

“Sâlî-i Tarih”, sy.27, s.56-60

“Sefâhat Düşkünlüğü”, sy.22, s.188

“Selim-i Evvel”, sy.14, s.25-26

“Semâ”, sy.28, s.73-80

“Sene-i Cedîde Tarihi”, sy.51”, s.33

“Seraba Doğru”, sy.17, s.87-88

“Seyyâremiz Kaç Yaşında?-2”, sy.55, s.118-121

“Seyyid Burhâneddin Muhakkık-ı Tirmîzî”, sy.27, s.62-63

“Seyyid Burhâneddin”, sy.26, s.42-43

“Sofiyâne Bir Terennüm”, sy.45, s.167-168

“Sofiye-i Kirâm Hazerâtının Ruh Hakkındaki Tarz-ı Telakkîleri”, sy.3, s.44-45

“Sofiye-i Kirâm Hazerâtının Ruh Hakkındaki Tarz-ı Telakkiyâtı”, sy.4, s.60-62

“Sofiyyenin İtikâdı”, sy.16, s.62-63

“Sofiyyenin İtikâdı”, sy.18, s.95-96

“Soğukluk ve Açıklık”, sy.57, s.163-165

“Son Cevâbım”, sy.46, s.177

“Son Niyâz”, sy. 11, s.199

“Su’ûd Bey’in Gazelini Taştîr”, sy.25, s.15-16

“Sultan Ahmed Celâyîrî'nin Dîvânı ve Bazı Ebyâtı”, sy.25, s.14-15

“Sultan Ahmed Celâyîrî'nin Dîvânı ve Bazı Ebyâtı”, sy.26, s.40-41

“Sultânî Mezunlarından Akif Bey'e "Ekser" ve "Ba'z" Kelimeleri Hakkında”, sy.9, s.158-160

“Süleymâniye Câmi-i Şerîfi”, sy.20, s.136-141/1

Ş

“Ş.M. Bey'e Münâzarâ-i Üstâdân Münâsebetiyle”, sy.9, s.149-151

“Şa'bânü'l-Muazzâm”, sy.10, s.167-173

“Şair Haluk Yaşar Şâdi Bey Merhum”, sy.39, s.48

“Şair İle Nebbâş'”, sy.17, s.86-87

“Şarkı”, sy.22, s.188

“Şarkı”, sy.59, s.214-215

“Şefkât-i İslâmiyye”, sy.24, s.217-220

“Şehîd-i Kerbelâ'ya”, sy.15, s.45-46

“Şehîd-i Kerbelâ'ya”, sy.52, s.69-9

“Şehir-i Mübeccel Tayyâreci Zeki Bey'e”, sy.42, s.102

“Şehremini Beyefendi Hazretlerinden Bir Temenni”, sy.43, s.118

“Şehremini Beyefendi'ye Teşekkür”, sy.45, s.153

“Şemseddin Efendi Merhumun En Son Gazeli”, sy.19, s.119

“Şemseddin Efendi' nin Tarih-i İrtihâli”, sy.20, s.143/1-4/1

“Şemseddin Efendi’nin İrtihâli ve Tarihi”, sy.18, s.108

“Şemseddin Efendi’nin İrtihâli ve Tarihi”, sy.18, s.108

“Şerâit-i içtihâd ve Tabakât-ı Müçtehidîn”, sy.19, s.110-111

“Şeref-i Müsûl”, sy.31, s.125-126

“Şevvâl-i Mükerrem”, sy.12, s.213-220

“Şeyh Abdülbâki Efendi Hazretleri’nin Gazeline Nazîre”, sy.49, s.13

“Şeyh Abdülbâki Efendi Hazretlerinin Gazel-i Arifânelerine Nazîre”, sy.50, s.26

“Şeyh İbrahim Efendi Hazretleri”, sy.23, s.204-205

“Şeyh İbrahim Efendi Hazretleri”, sy.24, s.226-227

“Şeyh Muînüddin Çeştî”, sy.45, s.162-163

“Şeyh Muînüddin Çeştî' nin Müntehib Ebyâtı ve Tercümeleri”, sy.49, s.12-13

“Şeyh Muînüddin Çeştî'nin Divânı, Bazı Ebyâtı”, sy.46, s.179-180

“Şeyh Nizâmeddin Evliya”, sy. 48, s.213-215

“Şeyh Osman Şems Efendi Hakkında”, sy.36, s.183

“Şeyh Osman Şems Efendi Hazretleri”, sy.29, s.112-113

“Şeyh Reşid Efendi Hazretleri'nin Bir Gazeline Nazîre”, sy.59, s.214

“Şeyh Sa’di’nin Abaka Han İle Mülakatı ve Nasihâtı”, sy.22, s.179-180

“Şeyh Sa’di’nin Abaka Han’a Yazdığı Nasihâtnâme”, sy.24, s.228-230

“Şı’ra-yı Yemânî Yıldızı Hakkında”, sy.45, s.157-158

“Şı’râ-yı Yemânî Yıldızı: Sirius”, sy.41, s.78-81

“Şiir ve Kadın”, sy.21, s.162-163

“Şirket-i Hayriyye Başkâtibi Yaşar Şâdî Merhumun Seng-i Mezarı İçin İhsan Bey'e”, sy. 40, s.66

T

“Tabakât-ı Müçtehidîn”, sy.20, s.127-129

“Tabakât-ı Müçtehidîn”, sy.21, s.142/2-143/2

“Tâhir Beyefendi Üstâdımızın 66. Nüshada Münderic Gazeline Nazîre”, sy.68, s.120

“Tâhirü’l-Mevlevî’nin Gazelinin Nazîresi”, sy.53, s.89

“Tahlîl”, sy.20, s.144

“Tahmîs”, sy.56, s.147-148

“Tahmîs-i Gazel-i Fuzûlî”, sy.22, s.187

“Tahsîs”, sy.55, s.132

“Takdîm-i Şükrân ve Arz-ı İ'tizâr”, sy.68, s.113

“Takvimlerde İhtiyârât”, sy.25, s.8-10

“Takvimlerde İhtiyârât”, sy.26, s.29-30

“Talebe-i Ulûm Kisvesi”, sy.45, s.168

“Ta'lim ve Taallüm Hakkında Bir Hadîs-i Şerîf”, sy.6, s.94

“Tan Gazetesinin Mekke'ye Dair Bir Makâlesi”, sy.55, s.121-124

“Tanzîr-i Gazel-i Nihâyî”, sy.15, s.48

“Tarih ve Tavzih”, sy.40, s.67

“Tarihî Bir Mukâyese”, sy.15, s.44-45

“Tarih-i Vefât”, sy.4, s.70-71

“Tarih-i Vefâtı”, sy.57, s.168

“Taştîr-i Gazel-i Hazret-i Mevlânâ”, sy.23, s.210

“Ta'yin -i Meslek”, sy.43, s.316

“Tayyârelerimiz Uçarken”, sy.62, s.17-18

“Teâvün ve Tesânüd”, sy.10, s.211-212

“Tebrik ve Leyle-i Regâib”, sy.57, s.153-154

“Tebrik”, sy.45, s.154

“Tedkîk-i Müellifât-ı Şer'iyye Heyet-i Riyâset-i Âliyyesine”, sy.24, s.215-216

“Teevvüh”, sy.64, s.59

“Tefsirler - Müfessirler (2.Kısım) Tabakatü’l-Müfessirîn, Ashâb Tabakası”, sy.66, s.81-83

“Tefsirler - Müfessirler (2.Kısım) Tabakatü’l-Müfessirîn, İbn-i Abbas’a Müntehî Tarîkler”, sy.65, s.66-68

“Tefsirler - Müfessirler (2.Kısım) Tabakatü’l-Müfessirîn, Üçüncü Tabaka”, sy.68 s.122-123

“Tefsirler - Müfessirler (2. Kısım) Tabakatü’l-Müfessirîn”, sy.67, s.97-98

“Tefsirler - Müfessirler (2. Kısım) Tabakatü’l-Müfessirîn”, sy.64, s.49-51

“Tefsirler - Müfessirler Arasında İhtilâf-ı Hakîkî”, sy.52, s.54-55

“Tefsirler - Müfessirler / Bir Müfessirin Bilmesi Lâzım Gelen Ulûm”, sy.47, s.188-190

“Tefsirler - Müfessirler / Cem’-i Kur’ân”, sy.38, s.19-21

“Tefsirler-Müfessirler/Hevâ ve Hevese Göre Yapılan Tefsirlerden”, sy.54, s.96-97

“Tefsirler - Müfessirler / İlm-i Tefsirin Mevzû’u, Mâhiyeti”, sy.46, s.170-172

“Tefsirler - Müfessirler / Müfessirin Arasındaki İhtilâfât”, sy.50, s.20-24

“Tefsirler - Müfessirler / Mütevâtir Zahirü’l-Ma’na”, sy.41, s.74-76

“Tefsirler - Müfessirler / Rivâyet ve Dirâyet”, sy.48, s.203-205

“Tefsirler - Müfessirler / Rivâyet ve Dirâyet”, sy.49, s.2-4

“Tefsirler - Müfessirler / Rivâyeti İhmâl Edenler Arasındaki Fark”, sy.53, s.75-77

“Tefsirler - Müfessirler / Te’vîl-i Nüsûs”, sy.42, s.96-98

“Tefsirler - Müfessirler / Te’vîl-i Nüsûs”, sy.43, s.121-122

“Tefsirler - Müfessirler / Te’vîl-i Nüsûs”, sy.44, s.138-139

“Tefsirler - Müfessirler / Tefsir, Te’vîl, Tahrîf, Tebdîl ve Aralarındaki Fark”, sy.45, s.154-155

“Tefsirler - Müfessirler / Tefsir-i Bi’d-Dirâye Hakkında Mâverdî’nin Mütâlaası”, sy.55, s.115-116

“Tefsirler - Müfessirler / Tefsir-i Bi’d-Dirâye Merâtibinin Ta’dâd ve Tebliği”, sy.56, s.134-135

“Tefsirler - Müfessirler / Tefsir-i Bi’d-Dirâyenin Merâtibi”, sy.59, s.200-202

“Tefsirler - Müfessirler / Tefsir-i Bi’d-Dirâyenin Nümûneleri”, sy.57, s.155-157

“Tefsirler - Müfessirler / Tefsir-i Bi’d-Dirâyenin Merâtibi”, sy.60, s.223-224

“Tefsirler - Müfessirler / Tefsir-i Bi’d-Dirâyenin Beşinci Mertebesi”, sy.58, s.176-177

“Tefsirler - Müfessirler / Tefsir-i Bi-d-Dirâyenin Sekizinci Mertebesi”, sy.61, s.2-4

“Tefsirler - Müfessirler / Tefsir-i Bi-d Dirâyenin Sekizinci Mertebesi”, sy.62, s.20-21

“Tefsirler - Müfessirler”, sy.37, s.2-4

“Tefsirler - Müfessirler”, sy.39, s.39-41

“Tefsirler - Müfessirler”, sy.40, s.54-55

“Tefsirler - Müfessirler”, sy.63, s.35-37

“Telakkiye Göre - İhtidâ Yahut İrticâ”, sy.40, s.68-70

“Temenni ve Tazarru”, sy.14, s.18

“Temsil-i Kur'ânî”, sy.1, s.1-3

“Tenşîtü'l- Muhibbîn be-Menâkib-i Hoca Hüsâmeddin”, sy.49, s.7-9

“Tercümelerimden", sy.15, s.47-48

“Tesettür Meselesi Nasıl Halledilir ?”, sy.29, s.98-100

“Tesettür ve Kadınların Erkeklerle İhtilâtı”, sy.29, s.93-95

“Tesettür-i Şer'înin Fevâidi”, sy.32-33, s.134-135

“Tesettür-i Şer'înin Fevâidi”, sy.34, s.149-150

“Tesettürün Hikmet-i Şer'îyyesi-l”, sy.30, s.118

“Teşekkür”, sy.27, s.45

“Tevekkül ve Sa’y”, sy.17, s.79-82

“Tevekkül ve Sa’y”, sy.18, s.94-95

“Tevekkül ve Sa’y”, sy.19, s.111-112

“Tevekkül ve Sa’y”, sy.20, s.126-127

“Tevhîd ve Temcîd-i Bârî”, sy.36, s.179-180

“Tevhîd”, sy.40, s.66

“Tevhîd-i Bârî”, sy.59, s.202-205

“Teyyâre Uçarken”, sy.64, s.59

“Tezkiye-i Nefs ve Tezhîb-i Ahlâkın Ehemmiyeti”, sy.20, s.131-133

“Tezkiye-i Nefs”, sy.24, s.220-221

“Tilâvet”, sy.23, s.195

“Türk’ün Ebedî Vazifesi?”, sy.28, s.80-81

“Türkistân”, sy.49, s.11-12

“Türkistân”, sy.50, s.31-32

“Türkistân”, sy.53, s.91-92

“Türkistân'da Eski İlim Yurtlarının Hâli”, sy.58, s.192-193

“Türkistân'da Hayat ve Mâişet”, sy.56, s.141-143

“Türklüğe Dâir Bir Eser”, sy. 63, s.40-41

U

“Uhud ve Hamraü’l-Esed Gazveleriyle Harb-i Umûmî ve Zafer-i Âhir”, sy.29, s.110-112

“Ulema-yı Din Hakkında”, sy.43, s. 125-127

“Ulûm-u Riyâziye ve Ulûm-u Hey’et”, sy.29, s.95-98

“Uyan”, sy.38, s.36

Ü

“Üçüncü Cevap”, sy.10, s.161-164

“Ümmet-i İslâmiye'nin Hazret-i Muhammed Aleyhisselam'dan Din-i İslâm'ı ve Ahkâm-ı Şerîyyeyi Keyfiyyet-i Ttelakkisi”, sy.6, s.95-96

“Ümmü Eymen”, sy.29, s.106-108

“Ümmü Ummâre (r.a)”, sy.29, s.108-110

“Ümmü Ummâre”, sy.27, s.60-61

“Ümmü Ummâre”, sy.28, s.85-86

“Üsküdarlı Talat Beyfendi'nin Kıt'a-i Tarihleridir”, sy.20, s.144-141

“Üstad-ı Edîb Tokadîzâde Şekib Bey'in Bir Gazelini Taştîr” sy.46, s.177-179

“Üstâd-ı Muhterem Tâhirü’l-Mevlevî Bey’in Rûhî’ye Nazîre Olan Kıymettar Bir Gazelini Taştîr”, sy.47, s.199-200

“Üstâd-ı Nezih Şekîb Beyefendi’nin Bir Gazeline Nazîre”, sy.60, s.237

V

“Va'd-i Kur’ânî”, sy.3, s.38-39

“Va'd-i Kur'ânî”, sy.39, s.38-39

“Vecih Bir Tevcîh” sy.16 s.72–75

“Vedâ”, sy.61, s.12

“Vezn-i Arûz ile Arap, Acem Edebiyatına Dair Bir İki Söz”, sy.1, s.13-16

“Virân Mabedler”, sy.21, s.163

Y

“Yaşar Şâdî Bey Merhum”, sy.38, s.30-31

“Yaşar Şâdî Bey Merhumun Tarih-i Vefatı”, sy.38, s.31

“Yaşar Şâdî Merhum İçin Yazılan Tarihler”, sy.39 s.48

“Yaşar Şâdî Merhum İçin Yazılan Tarihler”, sy.39, s.48

“Yaşar Şâdî Merhum İçin Yazılan Tarihler”, sy.39, s.48

“Yavuz Zırhlısını Ziyaret”, sy.43, s134-136

“Yeni Bir Hasbihâl”, sy.20, s.125-126

“Yeni Bir Mûcize-i Kur’âniyye”, sy.54, s.99-101

“Yeni Sene ve Hicrî Tarih”, sy.63, s.33-5

“Yeni Telemaque Tercümesi Ve Fenelon”, sy.19, s.123

“Yenikapı Mevlevîhânesi Post-nişîni Şeyh Abdülbâki Efendi Hazretleri’nin Ârifâne Bir Gazeli”, sy.34, s.155

“Yenikapı Mevlevîhânesi Post-nişîni Şeyh Abdülbâki Efendi Hazretleri'nin Bir Gazelini Tahmîs'”, sy.17, s.85-86

“Yevm ve Envâ’ı”, sy.4, s.68-69

“Yevm ve Envâ’ı”, sy.5, s.76-78

“Yılbaşı ve Merâsim-i Noel ve Şecer-i Milâd”, sy.19, s.114-117

“Yıldızlar Neden İhtizâz Ediyorlar?”, sy. 65, s.72-74

“Yine Bir Hasbihâl”, sy.20, s.125-126

“Yine Emin Hâkî”, sy.16, s.68-69

“Yine Rakı İlanları”, sy.41, s.81-82

Z

“Zâde-i Teessür”, sy.23, s.210

“Zafer Tarihleri”, sy.28, s.82-83

“Zâ’ir-i İlâhâbâdî ve Bazı Ebyâtı”, sy.42, s.104-106

“Zât-ı Akdes-i Hazret-i Hilâfetpenâhî’nin Tarih ve Tebrik-i Hilâfeti”, sy.31, s.126-127

“Zavallı Şemseddin”, sy.19, s.120

“Zebh-i İsmail”, sy.2, s.30-31

“Zi'lhicce ve ‘Iyd-ı Ezhâ”, sy. 62, s.18-20

“Zilhicce ve Muharrem Gurreleri”, sy.62, s.25-26

“Zi'l-ka'de Münâsebetiyle”, sy.61, s.15-16

“Ziraat ve İktisadiyâtımızda Yeni Bir Ufuk Açılabilir”, sy.62, s.29-32

İMZASIZLAR

A

“Abonelerimize”, sy.20, s.147/148

“Abonelerimize”, sy.7, s.128

“Açık Mektup”, sy.26, s.21

“Ahlâk Dersleri”, sy.56, s.133

“Ahlâkî ve Edebî, İçtimâi Türk Gazetesidir”, sy.41, s.92

“Ahmediyye Mezhebi Hakkında”, sy.48, s.216

“Ahmediyye Cemiyeti”, sy.40, s.62

“Âlem-i Tasavvuf”, sy.59, s.220

“Âlem-i Tasavvuf”, sy.61, s.16

“Amerika’da Men’-i Müskirât”, sy.45, s.167

“Amerika’da Men’-i Müskirâtın Faideleri”, sy.49, s.6-7

“Arz-ı Tebrik”, sy.30, s.118

“Âsâr-ı Münteşire:Ez Zehrâ”, sy.53, s.74

“Âsâr-ı Münteşire”, sy.44, s.137-138

“Âsâr-ı Münteşire”, sy.49, s.16

“Âsâr-ı Münteşire-Din-i İslâm’da Men’-i Müskirât”, sy.46, s.169

“Asâr-ı Nisvân”, sy.58, s.196

“Âsım”, sy.54, s.93-94

B

“Beynelmilel Tarih-i Edebiyat Konferansı”, sy.41, s.84

“Bi’l-imtihan İsbât-ı Ehliyet Ederek Süleymâniye Medresesine Kabul Olunan Efendiler”, sy.4, s.72

“Bir Ricâ”, sy.59, s.220

“Bir Temenni”, sy.3, s.55-56

“Birâder-i Âlilerinin Tarih-i Hazînidir”, sy.20, s.144/145

C

“Cerâid ve Mecâmî’-i Sâireden Alınan Mebâhis-Fes ve Şapka”, sy.40, s.61-62

“Cihâd-ı Ekber”, sy.41, s.74

“Cihâd-ı Ekber”, sy.42, s.94

“Cumhuriyet Marşları”, sy.47, s.185

Ç

"Çağlayan", sy.67, s.112

"Çin Müslümanları", sy45, s.165-166

D

"Dahilî ve Çocuk Hastalıkları Mütehassısı Doktor Vasâf Bey", sy.12, s.201

"Değmez", sy.57, s.166

"Derviş Sözleri", sy.48, s.201

"Devâir-i Resmiyeye İlânât Müteahhidi - Türkiye İlânât-ı Umûmiye Şirketi-Münir Şükrü ve Şürekâsı", sy.4, s.72

"Dinsizliğin Zorla ve Açıkla Telkini", sy.41, s.83-84

"Doktor Vassâf Bey", sy.11, s.177

E

"El-Kelimâtü'l-Mücmele fî-Şerhi't Tuhfeti'l-Mürsile", sy.44 s.138

"Emir Abdurrahman el-Gafikî", sy.40, s.64-65

"Eytâm-ı İslâm'a Muâvenet", sy.6, s.93

"Eytâm-ı İslâm'a Muâvenet", sy.8, s.129

"Eytâm-ı İslâm'a Muâvenet", sy.7, s.113

F

“Frengi, Bel Soğukluğu”, sy.56, s.133-134

“Frenk Mukallitliği ve Şapka”, sy.53, s.73-74

“Frenk Mukallitliği ve Şapka”, sy.54, s.94

G

“Garip Bir Karar: Sultânî’lere “Lise” Denecek”, sy.41, s.82

“Göz Hastalıkları Muayenesi”, sy.21, s.141/142

H

“Hâlis Yayla Yağları”, sy.9, s.160

“Hasbihâl”, sy.12, s.202

“Hatemü’l-Enbiyâ Hakkında En Çirkin Bir İstinâdın Reddiyesi”, sy.37, s.1

“İslâm Dini Fıtrîdir”, sy.37, s.1

“Hâtıra”, sy.63, s.48

“Hattat Suûdü’l-Mevlevî”, sy.53, s.73

“Hattat Suûdü’l-Mevlevî”, sy.54, s.112

“Hattat Suûdü’l-Mevlevî”, sy.55, s.114

“Hattat Suûdü’l-Mevlevî”, sy.63, s.48

“Hattat Suûdü’l-Mevlevî”, sy.64, s.64

“Hattat Suûdü’l-Mevlevî”, sy.66, s.96

“Hattat Suûdü’l-Mevlevî”, sy.41, s.73-74

“Haziran 338”, sy.25, s.3

“Hazret-i Peygamber ve Zamanı”, sy.41, s.92

“Hem Hakkı Beyefendi’yi Hem Dârü’l Hikme’yi Tebrik”, sy.4, s.72

“Hilâl-i Ahdâr Mecmuâsı”, sy.58, s.196

“Hind Masalları”, sy.14, s.17

“Hind Masalları”, sy.16, s.61

“Hind Masalları”, sy.17, s.37

“Hind Masalları”, sy.17, s.77

“Hind Masalları”, sy.18, s.93

“Hind Masalları”, sy.54, s.112

“Hind Masalları”, sy.68, s.128

“Hocapaşa Camii Hâlâ Döşeme Tuğlalarıyla Duruyor!”, sy.57, s.172

“Hüseyin Haşim Bey Merhum”, sy.6, s.106

“Hüsn-ü Aşk”, sy.14, s.17

“Hüsn-ü Aşk”, sy.16, s.67

“Hüsn-ü Aşk”, sy.17, s.77

“Hüsn-ü Aşk”, sy.18, s.93

“Hüsn-ü Aşk”, sy.38, s.17

“Hüsn-ü Aşk”, sy.40, s.53

“Hüsn-ü Aşk”, sy.41, s.92

“Hüsn-ü Aşk”, sy.46, s.170

“Hüsn-ü Aşk”, sy.47, s.185

“Hüsn-ü Aşk”, sy.59, s.220

“Hüsn-ü Aşk”, sy.61, s.16

“Hüsn-ü Aşk”, sy.62, s.32

“Hüsn-ü Aşk”, sy.68, s.128

İ

“İ’tizâr ve Tashîh”, sy.64, s.56

“İ’tizâr ve Tebrik”, sy.32-33, s.133

“İ’tizâr”, sy.61, s.16

“İ’tizâr”, sy.63, s.48

“İ’tizâr”, sy.64, s.64

“İ’tizâr”, sy.65, s.80

“İ’tizâr”, sy.9, s.160

“İbret Alınacak Bir İstatistik”, sy.53, s.81-82

“İçtihâd Mecmuâsı”, sy.19, s.109

“İdârehânemizde Satılan Âsâr”, sy.42, s.93

“İfâde-i Mahsûsa”, sy.24, s.213

“İlahiyat Fakültesi Talebesinin İstirhâm-nâmesi”, sy.58, s.195

“İlm-i Tasavvuf”, sy.58, s.196

“İnsâniyet-i Kâmile”, sy.40, s.54

“İntişâr-ı İslâm Târihi”, sy.57, s.172

“İslâm Marangozu Hüseyin Dâniş Bey”, sy.8, s.144

“İslâm Yolu”, sy.3, s.37

“İslâm’da Tese’ül Yoktur”, sy.58, s.195-196

“İslâmiyette Ahlâk ve Tesettür”, sy.43, s.118

“İstanbul Serîriyâtı”, sy.35, s.157

“İstihlâf”, sy.3, s.56

“İ’tizâr”, sy.17, s.92

K

“Kahkaha”, sy.35, s.157

“Kandil Gecelerinde Minarelerin Tenvîri”, sy.16, s.71

“Kârilerimizden Bir Ricâ”, sy.58, s.196

“Kârilerimize”, sy.52, s.70

“Kârilerimizin Nazâr-ı Dikkatine”, sy.55, s.114

“Kâriîn-i Kirâma”, sy.60, s.238

“Kazan Türkleri”, sy.68, s.128

“Keyif Veren Zehirler”, sy.64, s.64

“Kıssa, Hisse”, sy.14, s.28

“Kur’ân’ın Cevâbı”, sy.54, s.94

M

“Mahfil İdârehânesinin Nakli”, sy.42, s.93

“Mahfil İdâresinin Tebdîli”, sy.19, s.109

“Mahfil Mecmua-i İslâmiyyesi İdârehânesi”, sy.53, s.73

“Mahfil’in 1339 Ramazan’ına Ait Nüshâsı”, sy.23, s.189

“Mahfil’in 2. ve 3. Ciltleri”, sy.38, s.18

“Mahfil’in Cild-i Evveli”, sy.15, s.37

“Mahfil’in Cild-i Evveli”, sy.14, s.17

“Mahfil’in Cild-i Evveli”, sy.16, s.61

“Mahfil’in Cild-i Evveli”, sy.17, s.77

“Mahfil’in Cild-i Evveli”, sy.18, s.93

“Mahfil’in Tarih-i İntişârı”, sy.2, s.33

“Mahfil”, sy.24, s.224

“Mahfil”, sy.32-33, s.139-140

“Mahfil”, sy.4, s.65-66

“Mahfil”, sy.6, s.105

“Mahmud Bey Merhum”, sy.11, s.199

“Medârisde Mevlîd-i Şerîf Kıraâti”, sy.23, s.212

“Medresetü’l Kuzât Hakkında Bir Mazbata”, sy.40, s.56-59

“Medresetü’l Kuzât’ta Rüûs Tevzîi Merâsimi”, sy.13, s.16

“Mehmet Âkif”, sy.58, s.196

“Melâmîlik”, sy.23, s.189

“Merzifon Gençler Birliği”, sy.57, s.172

“Mevlevî Müntesib ve Muhiblerine”, sy.21, s.141/142

“Mihrâb Mecmuâsı”, sy.57, s.172

“Mushaf-ı Şerîf”, sy.23, s.194

“Mûzih İlm-i Kelâm Dersleri”, sy.45, s.153

“Mücellid Ali Ramazan Efendi”, sy.15, s.37

N

“Nâfi Bir Eser”, sy.25, s.1

“Nâfi Bir Eser”, sy.25, s.1

“Nahv-i Arabî Muallimi”, sy.28, s.69

“Nazâr-ı İslâm’da Zenginlik Mevkii”, sy.52, s.53

“Nazîresi”, sy.57, s.166

“Necâtü’l-Melhûf ve Basiretü’s-Sâlikin”, sy.43, s.117-118

P

“Posta Müdiriyet-i Umûmîsi’nin Nazâr-ı Dikkatine”, sy.49, s.16

R

“Ramazân-ı Şerîf Tebriği”, sy.68, s.113

“Reb’-i Dâirenin Sûret-i İsti’mâli”, sy.3, s.37

“Reb’-i Dâirenin Sûret-i İsti’mâli”, sy.5, s.73

“Reşahât”, sy.40, s.72

“Ricâ”, sy 42, s.93

“Ricâ”, sy.10, s.176

“Ricâ”, sy.12, s.202

“Ricâ”, sy.40, s.72

“Ricâ”, sy.43, s.117

“Ricâ”, sy.46, s.184

“Ricâ”, sy.49, s.16

“Ricâ”, sy.62, s.32

“Ricâ”, sy.65, s.80

“Ricâ”, sy.66, s.96

S

“Sâl-i Cedîd Tebriği”, sy.39, s.37

“Sebilü’r Reşâd Mecmuâ-i İslâmiyyesi”, sy.55, s.114

“Sebilü’r-Reşâd Mecmuâsı”, sy.37, s.1

“Sebilü’r-Reşâd”, sy.36, s.187

“Seyyid Bey’in Konferansı”, sy.24, s.236

“Sıhhî Sâhifeler”, sy.35, s.157

“Simâvna Kadısı Oğlu Şeyh Bedrettin ”, sy.60, s.237-238

“Sofi ve Tasavvuf”, sy.50, s.32

Ş

“Şehbenderi Ticâret Layihası”, sy.61, s.16

“Şeyh Muhammed Ma’sûm El-Dehlevî”, sy.38, s.34

“Şeyh Rıza Efendi Merhûm”, sy.11, s.199

“Şoför Elifbâsı”, sy.54, s.112

“Şoför Elifbâsı”, sy.55, s.114

T

“Tâhirü’l Mevlevî Bey’e”, sy.6, s.107

“Talebe Mahfili”, sy.37, s.15

“Talebe Mahfili”, sy.39, s.52

“Teâlî-i İslâm Cemiyeti İcraâtiyle Beyannâmelerinden Bazıları”, sy.2, s.34-36

“Teâlî-i İslâm Cemiyeti’nden”, sy.18, s.108

“Tebrik ve Teşekkür”, sy.2, s.17

“Tebrik”, sy.21, s.141/142

“Tebrik”, sy.22, s.165

“Tebrik”, sy.26, s.22

“Tebrik”, sy.27, s.45

“Tebrik”, sy.29, s.93

“Tebrik”, sy.3, s.37

“Tebrik”, sy.34, s.149

“Tebrik”, sy.40, s.54

“Tebrik”, sy.41, s.74

“Tebrik”, sy.46, s.170

“Tebrik”, sy.58, s.173

“Tebrik-i Iyd”, sy.24, s.214

“Tebrik-i Iyd”, sy.38, s.17

“Tebrik-i Müvellid-i Saâdet”, sy.17, s.78

“Telemaque Tercümesi”, sy.20, s.147/148-148/149

“Telemaque Tercümesi”, sy.21, s.163-164

“Tercüme-i Hâli”, sy.39, s.47-8

“Tesekkür”, sy.32-33, s.133

“Tesettür-i Şer’î”, sy.42, s.94

“Tesettür Hakkında İrâde-i Seniyye-i Hazret-i Hilâfetpenâhî Takvîm-i Vekayî’den: 12 Haziran 1338”, sy.25, s.3

“Teşekkür ve Ricâ”, sy.38, s.17

“Teşekkür”, sy.21, s.141/142

“Teşekkür”, sy.32-33, s.133-134

“Teşekkür”, sy.40, s.54

“Teşekkür”, sy.41, s.74

“Teşekkür”, sy.43, s.118

“Teşekkür”, sy.57, s.172

“Teşekkür”, sy.9, s.160

“Tuhfe-i Remzi”, sy.64, s.63-64

“Tûmâr-ı Turûk-u Âliyye”, sy.26, s.21

“Tûmâr-ı Turûk-u Âliyye”, sy.52, s.32

“Türk Sirâcı”, sy.58, s.196

“Türk Sirâcı”, sy.59, s.220

“Türk Sirâcı”, sy.66, s.96

“Türkçe Hutbeler”, sy.37, s.1

V

“Vama’da Muallim Naci Mektebi”, sy.54, s.112

“Vecizeler”, sy.25, s.1

Y

“Ya’sin-i Şerif Tercümesi”, sy.66, s.96

“Yeni telemaque TercümesiBirinci Kitap”, sy.19, s124

?

“?”, sy.1, s.16

“?”, sy.3, s.56

“?”, sy.5, s.78

“?”, sy.5, s.91

“?”, sy.5, s.92

“?”, sy.6, s.93

“?”, sy.6, s.93

“?”, sy.6, s.93

“?”, sy.7, s.113

“?”, sy.7, s.113

“?”, sy.7, s.113

“?”, sy.7, s.129

“?”, sy.8, s.129

“?”, sy.8, s.144

“?”, sy.8, s.142

“?”, sy.9, s.145

“?”, sy.11, s.177

“?”, sy.12, s.220

“?”, sy.13, s.16

“?”, sy.15, s.37

“?”, sy.18, s.104

“?”, sy.18, s.104

“?”, sy.20, s.144

“?”, sy.25, s.1

“?”, sy.25, s.1

“?”, sy.25, s.3

“?”, sy.26, s.21

“?”, sy.26, s.30-31

“?”, sy.30, s.117

“?”, sy.30, s.117

“?”, sy.32-33, s.134

“?”, sy.34, s.155

“?”, sy.40, s.54

“?”, sy.40, s.67

“?”, sy.41, s.74

“?”, sy.42, s.101

“?”, sy.42, s.102

“?”, sy.43, s.117

“?”, sy.45, s.165

“?”, sy.54, s.109

“?”, sy.54, s.94-96

“?”, sy.55, s.114

“?”, sy.58, s.190

“?”, sy.59, s.220

“?”, sy.60, s.237

“?”, sy.63, s.48

“?”, sy.66, s.96

9. SONUÇ

Tezimizde tahlili fihristini çıkardığımız ve tanıtmaya çalıştığımız Mahfil mecmuası, Osmanlı Devletinin hem coğrafi konum itibariyle, hem de medeniyet tasavvuru bakımından yıkıntı yaşadığı, sorunları gidermek için çözüm üretmeye çalıştığı bir dönemde başta sahibi ve müdürü Tahirü'l- Mevlevî olmak üzere İskilibli M. Atıf, İzmirli İsmail Hakkı, Ferid Kam, Suûdü'l-Mevlevî, Sadî, Aksekili Ahmet Hamdi, Reşid Mazhar Bey, Şerefeddin Yaltkaya, Mehmet İzzet, Muhyiddin Raif, Hüseyin Vassaf, İhsan Mahvi, Yaşar Şâdî... gibi üniversite hocaları, şair, dergah müdavimleri, müderrisler ve medrese talebelerinin yazılarının yayımlandığı Tâhirü'l-Mevlevî tarafından İstanbul'da yayımlanmıştır.

Mahfil, daha çok medrese, üniversite ve farklı ilmi heyetlere mensup ilim erbabının, toplumu yönlendirmiş, fikir ve eserleriyle bir döneme damgasını vurmuş yazar kadrosunun çıkardığı bir mecmuadır.

Eser ve çalışmalarıyla toplumu aydınlatan bu şahıslar, imkansızlıklara ve olumsuz şartlara rağmen, her alanda buhranın yaşandığı bir dönemde bir mecmuayı uzun yıllar-68 sayı-çıkararak çetin fikrî bir mücadele vermişlerdir ki bu o dönem için hiç de küçümsenecek bir iş değildir.

Günümüz araştırmacıları tarafından II. Meşrutiyet sonrasındaki fikri cereyanlarından İslamcı ve Tasavvufçu olarak tanımlanan Mahfil kadrosu her konuda yazılar kaleme alarak insanları uyarmaya çalışmışlardır.Batılılaşmanın tüm etkisiyle kendisini hissettirdiği bir dönemde din, kültür, sosyal hayat, sağlık, iktisat, siyaset, tarih vb. alanlarda ortaya attığı fikir ve yaptıkları eleştirilerle ülkenin fikir ve düşünce hayatına katkıda bulunmuşlar ve topluma hizmet etmeye çalışmışlardır. Toplumun her alanında yaşanan değişme ve bozulmayla ilgili mecmuadaki yazılar ve yazılarda yer alan tespitler, yaşanan toplumsal bunalıma getirilen çözümler bir dönemin anlaşılması ve günümüz insanı da hâli hazırda aynı problemleri yaşadığı için, toplumun yaşadığı sorunlara daha sıhhatli bakılabilmesi açısından tetkik edilmeye muhtaçtır.

Günümüzde hala yaşanan ve çıkış noktası olarak kökleri o dönemlere dayanan birçok toplumsal mesele, mecmuanın çıkarıldığı zamanlarda da fikir ve ilim dünyasının

gündemini işgal etmiştir. İçtihat meselesi, Kuran-ı Kerîm'in tercüme ve tefsir meselesi, Avrupadaki değişmeler ve gelişmeler, sosyal ve ahlaki yozlaşmalar, tevekkül ve çalışma, tesettür ve kadınların sosyal hayattaki konumu, tasavvuf gibi... günümüzde de hararetli bir şekilde tartışılan pek çok mevzu dergide yazarlar tarafından ele alınmıştır.

Mecmuada yer alan meseleler sadece İstanbul ve Anadolu'yla ilgili değildir.Başta seyahat yazıları olmak üzere değişik yazılarla Afrika, Hindistan, Asya, Kafkasya ve Balkanlardaki olaylardan ve özellikle Müslümanların durumundan okuyucular haberdar edilmeye çalışılmıştır.Yazarlara göre, özelde Müslümanların ve genelde tüm insanlığın –eğer varsa-yaşadığı problemler esasında İslam'dan uzaklaşıldığı ve daha doğrusu İslam dini gerektiği şekilde anlaşılmadığı içindir. Bu fikre sahip oldukları için yazarlar, mecmuada genellikle okuyucuları ayet ve hadislerle, peygamber ve ashabının yaşantısıyla ve İslam tarihi boyunca yaşanmış ibret verici hadiselerle uyarmaya çalışmışlardır.

Yukarıda da bahsedildiği gibi günümüzde uzantılarının hissedildiği birçok ilmi, edebi, tarihi, felsefi, sosyal ve siyasi problemin anlaşılabilmesi için o dönemde basın ve yayın hayatını etkilemiş Mahfil ve benzeri mecmua ve neşriyatın tanınması, o dönemde yaşamış ilim ve fikir adamlarının meselelere nasıl baktığının anlaşılması gerekmektedir.Yaptığımız çalışmanın da bu gerekliliğin anlaşılmasına katkıda bulunmasını temenni ederiz.

10. BİBLİYOGRAFYA

AKSOY Hasan, "Akseki, Ahmet Hamdi", *TDEA I-VIII* ,İstanbul 1977-1998, Dergâh yay., 95-96.

AZAMAT, Nihat; *TDV İslam Ansiklopedisi* V, Ankara 1992, TDV yay.191.

HANİOĞLU, Şükrü; "Batıcılık", *TCTA* V, İstanbul 1985, İletişim yay. 1388.

IŞIK, İhsan;*Yazarlar Sözlüğü*, İstanbul 1990, Risale yay., 587

IŞIL, Yeşim; *Bir Aydınlanma Hareketi Olarak Mecmua-i Fünûn,* (İÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi) İstanbul 1986, 14.

İHSAN MAHVÎ, "Emin Hâkî", *Mahfil,* İstanbul 1921, sy. 13, 10-14

İNAL, İbnü'l-Emin M. Kemal; *Son Asır Türk Şairleri* I-IV, İstanbul 1988, Dergâh yay.

KARA, İsmail; "Yaltkaya, Şerefeddin", *Osmanlılar Ansiklopedisi* II, İstanbul 1999, 670-671.

KARA, Mustafa; "Cerîde-i Sûfiyye", *DİA* VII, Ankara 1993, TDV yay., 410

Kâmûs-ı Türkî, İstanbul 1989, Çağrı Yay.

MARDİN, Şerif; "İslâmcılık", *TCTA* V, İstanbul 1985, İletişim yay. 1408-1409

MARDİN, Şerif; *Türkiye'de Din ve Siyâset,* İstanbul 1991, 26.

ŞENTÜRK, Atilla; *Tâhirü'l-Mevlevî Hayatı ve Eserleri*, İstanbul 1991.

TÂHİRÜ'L-MEVLEVÎ; "Bergamalı Cevdet Efendi Merhum", *Mahfil Mecmuası*, sy.68, 123-124.

TÂHİRÜ'L-MEVLEVÎ; *Mahfil,* İstanbul 1920, sy. 10, 167

TÂHİRÜ'L-MEVLEVÎ; *Matbuat Alemindeki Hayatım ve İstiklâl Mahkemeleri*, İstanbul 1991, Nehir Yay.

TANPINAR, Ahmet Hamdi; *19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul 2001, Çağlayan Kitabevi

TOPRAK, Zafer; "II. Meşrutiyet'te Fikir Dergileri", *TCTA* I, İstanbul 1985, İletişim yay., 126-132

ÜLKEN, Hilmi Ziya; Türkiye'de *Çağdaş Düşünce Tarihi*, İstanbul 1979, Ülken yay., 201

YAZICI, Nesimi; "Cerîde-i İlmiyye", *DİA* VII, Ankara 1993, TDV yay., 407-408